ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ

MARDI 1ER AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9166 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9467

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԵՐԻ ԱԶԳԵՐԸ

Ֆրանսացի յայտնի գրագէտ եւ ակադեմական Ժիւլ Ռոմէն, հեղինակ «Բարեացակամ Մարդիկ» անուն վէպերու շարքին, շաբաթը մէկ անգամ Օռոր օրաթերթին մէջ Նամակ բարեկամի մը խորագրին տակ կը քննէ օրուան ազգային ու քաղաքական խնդիրները։

Վերջերս գրախօսական մը յատկացուցեր էր Մարի Քէբիւէլի «Կաւէ ռուբրով խոյանք» խորագրով գրքին։

Հեղինակուհին իր գրքին մէջ փաստելով հաստատեր է թէ բոլշեւիկներու հըպատակած փոքրամասնութիւնները կեանքի՝ ամենամեծ սարսափի ենթարկելու աշխարհը։ Զափազանցուած են իրենց կարողութիւնները՝ ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան մարզերուն մէջ։ Քաղաքի թէ գիւղի բնակիչներուն ապրուստի մակարդակը շատ ցած է։

Տնտեսականէն անցնելով քաղաքականին, տիկինը գրեր է թէ Խորհրդային Միութիւնը իսկական ժառանգորդն է ցարերուն, որոնց աշխարհակալական քաղաքականութիւնը կը շարունակէ, աւելի խստօրէն կերպով։

Ներկայ Ռուսիոյ մեծ տկարութիւնն այն է որ, ըսեր է, բազմաթիւ ազգեր բռնութեամբ կը պահուին խորհրդային մակարդակին տակ։ Աւելորդ բեռ մըն ալ արբանեակ երկիրներն են։ Բոլշեւիկեան վարչաձեւին ենթակայ բոլոր ազգերը դժգոհ են եւ յարմար առիթի կը սպասեն կարմիր լուծը թօթափելու համար։

Եզրակացնելով, Մարի Քէբիւէլ թելադրեր է, որ արեւմտեան ազատ աշխարհը փոխանակ իր ամբողջ պայքարը ամբողջատիրութեան դէմ կեդրոնացնելու, պէտք է օգտագործէ այն փաստը թէ Խ. Միութեան մէջ կան գերի ազգեր, որոնք ազատագրութեան կը ձգտին։

Այս գրախօսականին առթիւ Ժիւլ Ռոմէն ստացեր է բազմաթիւ նամակներ, որոնցմէ ամէնէն հետաքրքրականն է ետիր գրութիւնը Հայու մը, որ ինքն իրեն «Ազատ Հայաստանի վարչապետ»ի տիտղոսն է տուեր։ Եւ Ֆրանսացի ակադեմականը «բարեացակամօրէն», առանց նախապէս ինքնութիւնը ստուգելու, կը գրէ թէ համոզուած է որ անիկա իրաւունք ունի այդ տիտղոսը տալու ինքզինքին։

Մենք չենք ուզեր զբաղիլ խնդրոյ առարկայ անձով, որ, մեծամոլութենէ մղուած, ժամանակէ մը ի վեր «Ազատ Հայաստանի վարչապետ»ի ինքնակոչ տիտղոսով զարդարուած, կը նկրտի դեր խաղալ քաղաքական աշխարհի մէջ։

Ժիւլ Ռոմէնի գրած նամակէն կը տեղեկանանք, որ յիշեալը 1954ին բաց-նամակ մը գրեր է ուղղեր Մ. Նահանգներու այն ատենուան արտաքին նախարար Ֆոսթըր Տըլըսի՝ պարզելով Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը եւ մատնանշելով սխալը արեւմտեան պետութեանց, որ չեն ուզեր օգտագործել առիթը, ազատագրելու համար կարմիր բռնակալութեան ենթակայ ազգերը։

Ինքնակոչ «վարչապետ»ը վերջերս ալ, Քենետիի այցելութեան նախօրեակին, յիմարաբար դիմում կատարեր էր Փարիզի ամերիկեան դեսպանին եւ խնդրած տեսակցութիւն մը ամերիկեան նախագահին հետ, իբրեւ ներկայացուցիչ Հայաստանի...։ Ի՞նչ յանդըգնութիւն։

Ժիւլ Ռոմէնի ուղղած իր նամակին մէջ կ'ըլլայ առաջին հերթին Հայաստանի ազատագրելու մասին։

Հետաքրքրական է ակադեմականին պատասխանը, որուն կ'արժէ անդրադառնալ առանձին։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ Կ'ՈՒԶԷ

Ապահովութեան Խորհուրդի 11 անդամները չկրցան գլուխ հանել Պիզերթի հարցը եւ նիստին ներկայացուած երեք բանաձեւներն ալ մերժուեցան։

Առաջին բանաձեւը, ինչպէս գրած էինք, պատրաստուած էր Սէյլանի, Լիպերիոյ եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան կողմէ, կը յայտնէր թէ Ֆրանսա չէր գործադրած Յուլիս 22ի բանաձեւը, եւ կը հրաւիրէր Ֆրանսան որ «անմիջապէս գործադրէ»։ Այս բանաձեւը հաւանաբար շատ չափաւոր նկատուեցաւ Նասըրի կողմէ որուն ներկայացուցիչը մէջտեղ դրաւ ուրիշ բանաձեւ մը, կոչուած «հիմնական բանաձեւ» եւ որուն համաձայնեցան նաեւ իր երկու նախկին ընկերները (Սէյլան եւ Լիպերիա)։ Այս բանաձեւին մէջ կը շեշտուէր թէ Ֆրանսական ուժերու ներկայութիւնը Պիզերթի մէջ, հակառակ ժողովուրդին կամքին, խանդակութեան առիթ մըն է եւ հարկ է որ անմիջական բանակցութիւններ կատարուին Ֆրանսական զօրքին արագ պարպումին համար։ Այս երկու բանաձեւերուն կը միանար երրորդ բանաձեւ մը, զոր կը ներկայացնէր Թուրքիոյ ներկայացուցիչը՝ Մենեմէնճի-օղլու։

Թուրքիոյ բանաձեւը դիտել կուտար թէ Յուլիս 22ին քուէարկուած բանաձեւը «ամբողջովին չէ գործադրուած» եւ կ'առաջարկէր որ «անմիջապէս եւ ամբողջովին գործադրուի»։ Բայց ինչպէս կը տեսնուի Թուրքիա այդ առաջարկը կ'ընէ երկու կողմերուն ալ եւ ոչ թէ միայն Ֆրանսայի, ինչպէս կ'ընէին նախորդ բանաձեւերը։ Իր եզրակացութեան մէջ, Թուրքիա կը թելադրէր նաեւ անմիջական բանակցութիւններ, որպէսզի խաղաղ կարգադրութիւն մը ըլլայ վերջնականապէս լուծելու համար Պիզերթի հարցը։

Ֆրանսայի դիրքը ծանօթ էր արդէն։ Իր ներկայացուցիչը ոչ մէկ կարծիք յայտնեց այդ մասին, մինչ Ամերիկա, Անգլիա համաձայն կը գտնուէին թրքական բանաձեւին, զոր խորհրդային պատուիրակը անմիջապէս դատապարտած էր։ Մորոզովի համար, այդ բանաձեւը «կը պարտադրէր Թունուզի, Ֆրանսայի, այսինքն յարձակողին կամքը»։ Խորհրդային պատուիրակը կը դատապարտէր մանաւանդ վերջին պարբերութիւնը, որուն մէջ կը տեսնէր «համաշխարհային հանրային կարծիքը շփոթութեան մատնելու փորձ մը»։

Առաջին երկու բանաձեւերը ստացան չորսական ձայն (Լիպերիա, Սէյլան, Արաբ. Մ. Հանրապետութիւն եւ Խորհ. Միութիւն) մնացեալ վեց անդամները դէմ քուէարկեցին, մինչ Ֆրանսա չէր մասնակցեր քուէարկութեան։ Յայտնի էր սակայն թէ երրորդ բանաձեւը պիտի արժանանար խորհրդային վեթոյին եւ այդ ձեւով դուռ բանար Ազգաժողովին արտակարգ նիստի գումարման։ Բայց Պղատոն Մորոզով իր խաղ ծուղակը ինկաւ։ Արդարեւ կարճ դադարէ մը ետք, Թուրքիոյ ներկայացուցիչը կ'ընդունէր ջնջել վերջին պարբերութիւնը որմէ վրդովուած էր խորհրդային պատուիրակը։ Այս պայմաններու տակ, Մորոզով վերջին բայց ձախող փորձ մը կ'ընէր, կ'առաջարկէր «Ֆրանսայի կողմէ» բառերը աւելցնել թրքական բանաձեւին մէջ։ Այս բարեփոխութեան խորհրդային առաջարկը 4 ձայն կը ստանար։ Վերջապէս թրքական բանաձեւը չէր ստանար անհրաժեշտ եօթը ձայները (Սէյլան, Լիպերիա, Խորհ. Միութիւն եւ Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը ձեռնպահ մնացած էին) եւ Ապահովութեան Խորհուրդը անել կացութեան մը առջեւ կը գտնուէր։ «Վերջին խօսքը չէ ըսուած» կը յայտարարէր խորհրդային պատուիրակը։ Ափրօ-ասիացիները 50 ստորագրութիւն կը փնտռեն որպէսզի Ազգաժողովին արտակարգ նիստի հրաւէր ըլլայ։ Եթէ նոյնիսկ գտնեն, անկէ ետք ալ երկու երրորդի մեծամասնութիւն պէտք է գտնել ժողովէն ներս, Ֆրանսան դատապարտելու համար, ինչ որ շատ դիւրին բան մը չէ։

× Պուրկիպա տեսակցութիւն մը տուած է Նիւ Եորք Թայմզի եւ ի միջի այլոց յայտնած է թէ Ֆրանսայի դատապարտումը չի փնտռեր։ Կը փորձէ ամերիկեան միջամտութիւն մը ձեռք ձգել։

× Տակ Համըրշոլտ պատասխանելով Քուվ տը Միւրվիլի նամակին կը փորձէ ինքզինքը արդարացնել, բայց ընդունելով հանդերձ թէ հանգամանք չունի, իր պարտականութիւնը կը սեպէ գործադրել տալ բանաձեւը։ Ընդհ. քարտուղարը չընդունիր թէ իր նամակին մէջ արտայայտուած կարծիքները Թունուզեան տեսակէտներ ըլլան։

× Լոնտոնի Տէյլի Էքսփրէսը կը գրէ թէ Ֆրանսա դասը մը տուաւ աշխարհի այն ձեւին մասին զոր պէտք է ցոյց տալ ՄԱԿի հանդէպ։ Կը հաստատէ թէ Պիզերթի մէջ, Ֆրանսա յարձակման ենթարկուած է եւ ՄԱԿը փորձած է յանցաւոր հանել Ֆրանսան։ Այս ամբողջին, կը գրէ անգլիական թերթը, տը Կոլ մէկ պատասխան ունի.— Արհամարհանք։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

«Աքշամ»ի թղթակից Ապտուլլահ Քոզանօղլու կը հրատարակէ իր տեսակցութիւնը Երուսաղէմի պատրիարք Տէրտէրեան Արք.-ի հետ

— Լրագրող էք, պարապ կը գտնուիմ, բան մը կ'ըսեմ, այս պատճառով կը վախնամ լրագրողներուն հետ խօսելէ։

— Ինչ որ ըսէք՝ նոյնութեամբ պիտի գրեմ։ Իսթանպուլը պիտի պատուէ՞ք։

— Քաւ լիցի, ձեր ծառայականը եօթը տարի առաջ Իսթանպուլը տեսնելու պատիւը ունեցած է։ Այդ ըլլայ, պատրիարք Խաչատուրեան էֆէնտիի հիւրը եղած էի։

— Ո՞ր պատրիարքութիւնը աւելի բարձր է։

— Նուիրապետական կարգերու համաձայն՝ Էջմիածնի Կաթողիկոսը Մայրագոյն Պատրիարք է, Իսթանպուլի Պատրիարքը Երուսաղէմի Պատրիարք կ'ըլլայ, հոս կրնայ գալ, բայց ես Իսթանպուլի Պատրիարք չեմ կրնար ըլլալ։

— Լաւ, դուք այս տեղէն ո՞ւր կրնաք երթալ։

Տէրտէրեան Արք. խնդաց։

— Դրախտ կ'երթամ, ըսաւ։

Զգացի թէ անտեղի հարցում մը ըրած էի, ուզեցի սրբագրել, սակայն ուրիշ անտեղի խօսք մը ըրի.

— Կը մաղթեմ որ աւելի առաջ երթաք եւ Մայրագոյն Պատրիարք ըլլաք, Երեւանի մէջ։

— Կը մաղթեմ որ այդ տեղը գուն երթաս, արդէն երգրումը ձեզի աւելի մօտ է։

Իր այս սրամտութեան շատ հաւնած ըլլալու էր որ դարձեալ խնդաց, յետոյ լրջացաւ եւ ըսաւ.

— Օսմանեան Կայսրութեան շրջանին Երուսաղէմը Իսթանպուլի ենթակայ էր։

— Իսթանպուլի ժողովուրդին պատգամ մը չէ՞ք շնորհեր։

— Շատ գոհ կ'ըլլամ, սակայն սխալ բան մը չըսենք և չխրտչեցնենք ձեր փինճաճի քաքըրները։ Մկրտիչ էֆէնտին թող թարգմանէ։

Պատրիարքը յետոյ դարձաւ իր քարտուղարին եւ հետեւեալները ըսաւ, որոնք թարգմանուեցան Մկրտիչ էֆէնտիին կողմէ.

— Իսթանպուլի ժողովուրդէն լուր առած եմ. շատ գոհ են իրենց կեանքէն, կառավարութեան հաւատարիմ են եւ պատուաւոր։ Մեր ամենամեծ փափաքը այն է որ Հայերը իրենց զգացումներով մօտ ըլլան Թուրք Նոր Հանրապետութեան։ Հայերը Թուրքերուն հետ ձեռք ձեռքի, եղբայրաբար թող ապրին, երկու ազգերուն համար ալ ուրիշ տեղէ օգուտ չկայ։ Կ'ուզեմ որ այս խօսքերս այս ձեւով ըսուին ժողովուրդին։ Աւելի գատ Իսթանպուլի Պատրիարք եղբօրս Խաչատուրեան էֆէնտիին ալ բարեւներ։

Մեզ որ ետ ճամբան կը գտնուէի երբ Խաչատուրեան էֆէնտի վախճանեցաւ եւ ես չկրցայ բերել իր բարեւը։

Մեր տեսակցութիւնը աւարտած էր։ Տէրտէրեան էֆէնտիէն հրաժեշտ առինք։ Հակառակ մեր խնդրանքին, մինչեւ արտաքին դուռը ընկերացաւ մեզի եւ յետոյ ըսաւ Թուրքերէն լեզուով.

— Դուք Իսթանպուլէն մինչեւ հոս կուգաք եւ չէք ուզեր առանց զիս տեսնելու երթալ, թոյլ տուէք որ ես ալ ձեզի հետ մինչեւ դուռը գալու պատիւը ունենամ։

Այս քաղաքավարական խօսքերուն հետ մեր սիրտն ալ հոն ձգելով, բաժնուեցանք Ս. Յակոբի եկեղեցիէն։

Բայց այստեղ հայ հայրենակիցներէս շատ տարօրինակ բան մը տեղեկացայ։

Նախօրօք պատարագի ընթացքին կը յիշատակուէր Երուսաղէմի պատրիարքին անունը։ Վերջերս դադրած են յիշատակելէ։ Պատճառը Կաթողիկոսին հարցուցի.

— Պայման չէ անունին յիշատակութիւնը ըսաւ։

Եթէ ինծի հարցնէք, այսօր սրտերու մէջ կ'ապրի անունը Երուսաղէմի Պատրիարքին, որ կատարեալ արդիական կրօնաւոր մըն է։ Վաղն ալ լեզուներու մէջ պիտի ապրի։ Այսքան խելացի, այսքան կրօնքին նրբութիւններուն եւ մարդկութեան, եղբայրութեան հաւատացող համեստ պատրիարքի մը անունը դիւրաւ կարելի չէ ջնջել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Տըպրէ ճառով մը պարզեց այն որոշումները զորս կառավարութիւնը առած է երկրագործութեան համար, որուն 180 միլիարի (Հին Ֆրանք) նոր յատկացում մը պիտի ըլլայ։ Հացին գինը Օգոստոս 1էն, 1 Ֆր.-ի յաւելում պիտի կրէ քիլոյին վրայ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հրապարակեց համայնավար պետութեան երրորդ ուխտը, 60 տարուան ընթացքին։ Առաջինը, որ գաղտնի էր հրապարակուած է 1903ին եւ կոչ կ'ընէր ռուս բանուորներուն որ տապալեն ցարականութիւնը։ Երկրորդը որ ցարդ ի զօրու է, հրատարակուած է 1919ին։ Խտացումն է Մարքսի, Լենինի եւ Էնկելսի տեսակէտներուն եւ կը նախատեսէր ընկերվարական ընկերութեան կառուցումը։ Այս վերջինը կը հաստատէ Խորհ. Միութեան ընկերվարութենէն համայնավարութեան անցնիլը։ Կոթողն է մարքսեան գաղափարականին եւ ոսկեդար կը խոստանայ (մինչեւ 1980) խորհրդային ժողովուրդին։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԱՌՏԻՆԻ, վախճանած է անցեալ օր Հռոմի մէջ, զոհ սրտի տագնապի մը։ Քարտուղարն էր Վատիկանի եւ Կարդինալի տարիճան ստացած էր Յովհաննէս ԻԳ.-էն։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Պապին ներկայութեան, չորեքշաբթի օր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՎԱՍՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱ՛Ն...

«Տուր աշխարհիս խաղաղութի՛ւն»... Այսպէս կ'երգուի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի արարողութեանց ընթացքին:

«Խաղաղութիւն ամենեցուն»... կ'ըսէ պատարագիչը, խաչակնքելով հաւատացեալները:

×

Ի զո՜ւր խաղաղութի՜ւն կ'երազէ մարդկութիւնը հազարամեակներէ ի վեր:

Կարճ ժամանակամիջոց մը միայն կը վայելեն մարդիկ խաղաղութեան պարգեւները:

Վէրքերու արիւնը հազիւ դադրած, դեռ կոշկոռ իսկ չկապած, կը վերսկսի նոր պատերազմ մը: Նորէն փլուզում բնակավայրերու, մահ մեծի եւ պզտիկի, արիւն, արցունք...

1918ին, երբ առաջին համաշխարհային պատերազմը վերջացաւ, Ուիլսըն յաջողեցաւ հիմնել Ազգերու Դաշնակցութիւնը Ժընեւի մէջ, թէեւ յետոյ Միացեալ Նահանգները անոր մասնակցեցան միայն «դիտողով» մը:

Այդ հաստատութեան նպատակն էր միջազգային վէճերը առանց պատերազմի կարգադրել եւ զինաթափութիւնը իրականացնել:

Ազգերու Դաշնակցութիւնը չիրականացուց սակայն իր վրայ դրուած մեծ յոյսերը: Ան օգուտ մը չբերաւ: Մեծ պետութիւնները շարունակեցին խաղալ փոքր ժողովուրդներու ճակատագրին հետ եւ փաշական պետութիւնները կրցան իրենց ուզածը անպատիժ ընել թէ՛ Ափրիկէի եւ թէ՛ Եւրոպայի մէջ: Հիթլեր համարձակեցաւ նոյնիսկ սարքել պատերազմ մը, որ տեւեց 1939 Սեպտեմբերէն մինչեւ 1945ի Մայիսը, սարսելով Եւրոպան եւ ամբողջ աշխարհը:

Ի տես պատերազմի արհաւիրքներուն եւ աւերակներուն, յաղթական պետութիւնները հիմնեցին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը՝ այս անգամ Նիւ Եորքի մէջ, աշխարհի երեսէն վերցնելու համար պատերազմի վտանգը, խաղաղութիւնը յաւէտ պահպանելու եւ ընդհանուր զինաթափութիւնը աստիճանաբար իրականացնելու համար:

×

Միայն 16 տարի անցած է այն օրերէն, երբ Հիթլեր անձնասպան կ'ըլլար Պերլինի մէջ: Անոր երազած «հազարամեայ կայսրութիւնը» հազիւ 12 տարի տեւած՝ կը ջախջախուէր օդէն եւ ցամաքէն:

Դեռ մեր ականջներուն մէջ կը հնչեն այն պոռոտախօս ճառերը, զորս Հիթլեր կ'արտասանէր, որոնք սակայն փոխանակ դէպի յաղթանակ, դէպի անդունդ առաջնորդեցին Գերմանիան, որ այսօր բաժան բաժան եղած է եւ հակառակ տնտեսական յառաջդիմութեան Արեւմտեան մասին մէջ, խոր վէրքեր ունի ազգային տեսակէտով:

Եւ ահա նորէն պոռոտախօս ճառեր կ'արտասանուին Արեւելքէն եւ Արեւմուտքէն: Մոսկուայէն Խրուշչեւն է որ կը խօսի: Կը խռովի մարդկութիւնը, կը ցնցուի աշխարհը: Բայց ի՞նչ կ'ուզէ Խրուշչեւ — խաղաղութեան դաշնագիր մը Գերմանիոյ հետ: Անշուշտ խաղաղութեան դաշնագիր մը իր հասկցած ձեւով: Ան կ'ըսէ.

— Եթէ դուք, նախկին դաշնակիցներդ, ինծի հետ սեղան չնստիք եւ դաշնագիր մը չկնքէք Պերլինի վերաբերմամբ, ես մինակս դաշնագիր պիտի կնքեմ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ: Թող արեւմտեան Պերլինը «ազատ քաղաք» մը մնայ: Իսկ եթէ չզաք իմ խօսքիս, ես իմ գիտցածս պիտի ընեմ: Դուք ձեր գլխուն ճարը նայեցէք:

Միացեալ Նահանգներու նախագահը Քենըտի ինչպէս նաեւ բրիտանական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները կը յայտարարեն. — Առանձին բան մը չընե՛ս: Մենք մեր իրաւունքները Պերլինի մէջ, ի հարկին զէնքով պիտի պաշտպանենք: Կը զգուշացնենք քեզ:

... Եւ այսպէս մարդկութիւնը նորէն կը տատանի պատերազմի եւ խաղաղութեան միջեւ:

Պատերա՞զմ պիտի ըլլայ... վասն խաղաղութեան: Եւ խորհիլ որ անկէ ութ շաբաթ առաջ, Քենըտի եւ Խրուշչեւ իրարու հետ գլուխ գլխի խօսակցեցան Վիէննայի մէջ՝ համաձայնութեան գալու համար եւ խաղաղութիւնը պահպանելու համար:

×

Ի տես այս քաղաքական պատկերին, կարելի չէ զուգահեռական մը չգծել 1939ի Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներու անցքերուն եւ արդի վիճակին միջեւ: Այն ատեն՝ երկրորդ մեծ պատերազմի նախօրեակին, Անգլիա եւ Ֆրանսա յայտարարած էին որ եթէ Գերմանիա յարձակի Լեհաստանի վրայ, իրենք պիտի յարգեն իրենց խօսքը եւ պիտի պաշտպանեն զայն:

Հիթլեր՝ շփացած իր նախկին յաջողութիւններով, կարծեց թէ Լեհաստանի պարագային ալ Ֆրանսա եւ Անգլիա տեղի պիտի տան: Բայց անոնք ըսին — Մինչեւ հոս եւ ոչ աւելի անդին: Ու պատերազմ յայտարարեցին Գերմանիոյ դէմ: Այսպէս սկսաւ կործանարար երկրորդ համաշխարհային պատերազմը:

Այսօր՝ ամբողջ մարդկութիւնը յոյս ունի որ արդի քաղաքագէտները բան մը սորված են անցեալ պատմութենէն ու սխալ դատողութիւններով եւ ենթադրեալ գերազանցութիւններով չեն տարուիր խօսքը զէնքի շաչիւնի փոխելու:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

ԱՀԱ՛ ԳՈՐԾ ԵՒ ՈՉ ԹԷ ԽՕՍՔ

Կրընոպլի Կապ. Խաչը, յաջող երեք ձեռնարկներէ ետք, փակեց դպրոցական տարին:

Ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս, իր զոյգ դպրոցներու տարեվերջին քննութիւնները տեղի ունեցան, տեղական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու, ծնողքներու եւ Խաչուհիներու ներկայութեան:

Աշակերտները հագուած տօնական օրերու նման, գրաւած էին իրենց տեղերը կարգապահ եւ ուշադիր: Եւ ամբողջ երեք ժամ, աշակերտ եւ ունկնդիր, լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին իրարու յաջորդող դասարաններու տուած քննութեան: Հարցումներ, գնահատանքի խօսքեր եւ անվերջ ծափեր: Ի՞նչպէս խանդավառութեամբ չդիտել ամէնէն փոքրերուն իրարանցումն ու յուզումը: Մանաւանդ յաջող քննութիւն տալէ ետք, իրենց կայծ ու կրակ աչքերէն ցոլացող Հայու հպարտութիւնը:

Ներկաները գոհունակութեամբ կը հաստատեն աշակերտութեան ըրած յառաջդիմութիւնը: Ցայտնի է որ անոնք ոչ միայն, տարւոյն ընթացքին լաւ են աշխատած, այլեւ մասնաւոր ջանք են թափած եւ պատրաստուած տարեվերջի քննութեան: Այնպէս որ իւրաքանչիւր քննութիւն տուող աշակերտ իր ստացած բարձրագոյն նիշերուն հետ, Կապ. Խաչի կողմէ կուենեայ նաեւ մէկ շաքարեղէնի ծրար:

Մէկ շաբաթ վերջ, Կապ. Խաչի տարեկան դաշտահանդէսն է, որու ընթացքին կը կատարուի նաեւ աղոց մրցանակաբաշխութիւնը: Ձեռնարկ մը մեծածախս եւ դժուար: Կրընոպլէն տասը քիլ. հեռաւորութեամբ լեռնադաշտի մը մէջ, պէտք է ստեղծել բարձրախօսի, պիւֆէի յարմարութիւններ, պէտք է փոխադրել սեղաններ, նստարաններ եւն.: Եւ սակայն, տարիներէ ի վեր, այս բոլորը կ'ըլլան առանց աղմուկի, ու Կապ. Խաչի հանդէսներուն վարժուած հասարակութիւնը՝ վստահ է որ հայկական ջերմիկ մթնոլորտի մը մէջ պիտի անցընէ հաճելի օր մը:

Դաշտահանդէսը կ'ըլլայ սպասուածէն շատ աւելի բազմամարդ: Ներկայ են ոչ միայն աշակերտներու ծնողքները, այլեւ մանաւանդ, այս գաղութին մէջ երկար տարիներու ընթացքին, Կապ. Խաչի տարած ազգապահպանման գործը ջերմօրէն գնահատող, սրտցաւ հայրենակիցները, որոնց ազգասիրական զգացումները՝ պայմանադրական նեղմիտ օրէնքներու չեն գիտեր ենթարկուիլ: Մասնաւոր գոհունակութեամբ կը շեշտենք, կանացի մեր կազմակերպութեան թեւին տակ, հայկական շունչ ստացած, այսօր թեւառած, ընտանեկան բոյներ կազմած, երիտասարդութեան ներկայութիւնը:

Ներկայութիւն մը, որ ոչ միայն հոգեկան բաւարարութիւն կը պատճառէ տարեցներուն, այլ նաեւ կը հաստատէ որ իրենց համար տարուած տարիներու աշխատանքը՝ ապարդիւն չէ եղած:

Հանդէսի պաշտօնական մասին, ներկաները իմի հաւաքուելով, գուրգուրանքով կը հրջապատեն աշակերտութիւնը, ուրախութեամբ ունկնդրելով անոնց երգերն ու արտասանութիւնները: Երկու փոքր աղջնակներ 9 եւ 10 տարու, Է. Բաբախեան եւ Հ. Մարաշլեան, դպրոցի օժանդակ անդամներէն Գ. Մ. Կիւմիւշեանի կողմէ, իրենց ընթերցանութեան գրքէն ցոյց տուած էջերէն կ'ընեն շատ սահուն ընթերցումներ, արժանալով ներկաներու բուռն ծափերուն: Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն մեր նախկին սանուհիներէն Տիկին Թ. Մանուկեան (Աէն-Էթիէն) եւ իր քոյրը Տիկին Ալիս, հայերէն անուշ երգերով: Երկուքն ալ տարիներ շարունակ, եղած են մեր հանդէսներու գեղարուեստական բաժնին մասնակցող ընտրելի, կարեւոր ուժերը: Ներկայ ծնողքներու գոհունակութեան արտայայտութիւնը կ'ըլլայ Տիկին Ճ. Մարաշլեան հաճելի երգերով: Կ'երգէ նաեւ Տիկին Ժիւլիէթ:

Գ. Մ. Կիւմիւշեան խօսք առնելով, կը շեշտէ նորահաս սերունդի փրկութեան համար տարուելիք հայապահպանման գործի անհրաժեշտութիւնը, որուն գլխաւոր ազդակ նկատելով հայ լեզուի պահպանումը՝ գնահատանքի ջերմ խօսքերով վեր կ'առնէ տեղական համեստ դպրոցին միջոցաւ տարուած աշխատանքն ու ձեռք ձգուած սքանչելի արդիւնքը:

Գ. Մարանճեան կը խօսի Մարտիկներու Միութեան կողմէ, յայտնելով իրենց գոհունակութիւնը, տարեվերջի քննութեան առիթով ամէն տարի իրենց Միութեան եղած հրաւէրին համար: Եւ որպէս ապացոյց իր եւ իր ընկերներուն ազգապահպանման համար տարուած գործին հանդէպ ունեցած գնահատանքի զգացումներուն, Միութեան կողմէ կը նուիրէ երեսուն Ն. Ֆ., որուն կը հետեւին ներկաներէն շատ շատեր: Հազիւ հինգ վայրկեան, նուիրատուութեան գումարը կը հասնի 300 Ն. Ֆ.ի, (Նուիրատուութեան ցանկը առանձին):

Նկատի ունենալով, իրենց մրցանակները ստանալու համար աղոց ցոյց տըւած անհամբերութեան նշանները, կը ստիպուինք ընդհատել գեղարուեստական բաժինը: Եւ ընդհանուր ծափերու, ուրախութեան արտայայտութիւններու մէջ, տասնեւութ յաջողակ աշակերտներ, կարգով կը մօտենան, կը համբուրեն իրենց դասատուները, եւ կրթական յանձնախումբի անդամ, Գ. Ե. Մարաշլեան կուտայ իւրաքանչիւրին իր [illegible] մին համեմատ յատկացուած մրցանակը: Կապ. Խաչը չէ մոռցած նաեւ դեռ դպրոց չյաճախող փոքրիկները, որոնք նոյնպէս հաւաքուած են մեր շուրջը: Կը մօտենան,

ՆԻՔՈԼԱ Բ. ՑԱՐԻՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՍՊԵԼ ՄԸՆ Է

Քանի մը հեղինակներ, որոնք այդ դժուարին պահերուն Սիպերիա ապրած էին, կարգ մը հրատարակութիւններ ըրած են, բայց շատ բան չեն գրած ցարական ընտանիքին սպանութեան մասին: Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ որեւէ փաստ գոյութիւն չունի: Նոյնիսկ կը կասկածիմ որ Լենինը եւ Ստալինը անգամ կրցած ըլլան ճշմարտութիւնը երեւան հանել:

Այո, ճշմարտութիւնը, կը խոստովանիմ, որ չկրցայ երեւան հանել հակառակ յամառ եւ յուսահատական ճիգերուս:

Այսպէս է որ Եւրոպա դառնալէս քիչ ետք, Սիպերիոյ իմ նախկին ընկերներէս մէկէն իմացայ թէ ծովակալ Կոլչաքի այրին Պիրէնեաններու մէջ կը գտնուի:

Ուստի Փօ քաղաքը գացի եւ Թարպի ճամբուն վրայ գտայ Տիկին Կոլչաքը համեստ բնակարանի մը մէջ, այժմ անհետացած: Միասին Սիպերիոյ եւ Եկատերինէնպուրկի մեր հին օրերը վերապրեցանք: Ուրախութեամբ հաստատեցի թէ ցարական ընտանիքին դէպի Սամարա մեկնած ըլլալուն ճշդութեանը մասին մեր երկուքին կարծիքները նոյնանման են:

Իր կարծիքը ինծի համար շատ արժէք ունէր, որովհետեւ Տիկին Կոլչաք խիստ իրաւասու էր ճշմարտութիւնը գիտնալու:

Տիկին Կոլչաք կ'ուզէր իմանալ ամէն գնով թէ ո՞վ էր որ կայսերական ընտանիքը Եկատերինէնպուրկէն աւելի ապահով վայր մը փոխցուցած էր:

«Հոս, կ'ըսէ Գ. Լըմէ, անհրաժեշտ կը համարիմ տալ կարգ մը պատմա-քաղաքական բացատրութիւններ —

1918ին պոլշեւիկներուն կացութիւնը շատ վտանգուած էր: Արխանկելսքի մէջ, Կովկասեան բանակին հրամանատարը, Եուտենիչ, Անգլիացիներուն օժանդակութեամբ կը դիմադրէր կարմիրներուն: Ղրիմի ճակատին վրայ Վրանկել եւ Տենիքին կարեւոր յաջողութիւններ ձեռք կը բերէին:

Վերջապէս արեւելեան կողմը՝ Կոլչաք եւ Չեխոսլովաքները չորս հարիւր հազար հոգիով կը դիմադրէին Սովետներուն:

Իրենց ենթարկուած ծանր կացութեան գիտակցութեամբ՝ յեղափոխականները խիստ մեծ կարեւորութիւն կուտային Եկատերինէնպուրկի պատանդներուն եւ Մոսկուայէն հոն հասած եւ մեր ձեռքը անցած հեռագիրները, այս պատանդներուն ճակատագրին համար, տեղական սովետները պատասխանատու կը նկատէին:

Ուրեմն, Տիկին Կոլչաք եւ ես կատարելապէս համամիտ գտնուեցանք, եզրակացնելու համար թէ միայն Գերմանացիք էին որ շահ եւ միջոցներ ունէին Եւրոպային Ցարին հասնելիք օգնութեան արդելք ըլլալու:

Արդարեւ, Գերմանիոյ համար յաղթութիւնը շահելու միակ բանալին Պրեսթ-Լիթովսքի դաշնագիրն էր, եւ մեր թշնամիները շատ լաւ գիտէին թէ Ցարը, ըստ իր դաշնակիցներուն տուած խոստումին, բնաւ պիտի չվաւերացնէր այս անջատ հաշտութիւնը:

Մնաց որ, պոլշեւիկեան բոլոր շրջանակներուն մէջ, գերմանական ազդեցութիւնը խիստ զօրաւոր էր, այնպէս որ, ամէն անգամ որ կարմիր սպայակոյտ մը գերի կ'իյնար մեր ձեռքը, միշտ գերմանացի սպաներ անպակաս կ'ըլլային:

Այս պարագայով թերեւս կը բացատրուի Իպատիեւի տան նկուղին մէջ գըրուած գերմաներէն արձանագրութիւնը:

Մեր երէկի թշնամիներէն կը կասկածիմ, եւ կը կարծեմ թէ չեմ սխալիր»:

×

«Դալով Անաստասիային, կ'ըսէ Գ. Լըմէ, զայն բնաւ չեմ տեսած, հետեւաբար չեմ կրնար ըսել թէ Տիկին Անտէրսըն կոչուած կինը իսկական Անաստասիան է կամ ոչ: Շատ հրաշքներ կարելի են: Սակայն պատմութիւն մը, որ բացայայտ սխալով մը կը սկսի, ինծի համար կասկածելի է:

Կը կարծեմ կարդացած ըլլալ թէ, Անաստասիա յայտարարած է որ Եկատերինէնպուրկի մէջ, կայսերական ընտանիքին անդամներուն դիակներուն մէջէն, մէկը զինք դուրս քաշած եւ միասին Ռումանիա տարած է:

Եկատերինէնպուրկի ջարդը, կը կրկնեմ, առասպել մըն է, դէպի Ռումանիա ճամբորդութիւնը՝ ուրիշ առասպել մը:

Կը բաւէ աշխարհացոյց քարտէսը [illegible]նել, հեռաւորութիւնները չափել եւ հաստատել թէ այդ ճամբաները որքան անապահով էին այն ժամանակներուն:

Կը յիշուի թէ ժամանակին տասնէ աւելի [illegible] լի անձեր իրբեւ Լուդովիկոս ԺԷ. [illegible] կայացուցած են իրենք զիրենք: [illegible] վոսթոքի մէջ, եւ այլուր [illegible] կը [illegible] երիտասարդուհի մը, որ [illegible] փաստել թէ մեծ դքսուհի Օլկան է: [illegible] պէս շատ անձեր ալ տեսանք որ [illegible] րական ընտանիքէն կը [illegible] կ'ըսէին: Սակայն շատ դիւրութեամբ [illegible] րեւան հանեցինք խաբէութիւնը [illegible]

Ուրեմն, Անաստասիային խնդիրը [illegible] համար անլուծելի կը մնայ եւ իմ այս [illegible] կը վերջացնեմ [illegible] հարցական նշանով մը:

Քաղեց՝ Գ. Տ-Ա.

(3 ու վերջ)

...տանան ձեռքի փոքր ժամացոյցներ ...է արժէք ակնոցներ (Կապ. Խաչին Նը–...Տիկին Միքայէլեանի կողմէ)։ ...փրուած Տիկին Միքայէլեանի կողմէ)։ ...կարենալ ըմբռնելու համար այս փոք–...լիկ նուէրները ստանալու առիթով, մեր ...ին եղած պզտիկներուն ցոյց տուած ...ախութիւնն ու խրախանդումը, պահ մը ...պէտք է իրենց նման մանկանալ, ունե–...նալու համար, իրենց տարիքի ապրում–...ները... հասկնալու համար որ այս բո–...ները միջոցներ են հայ դպրոցին հմայք ...տալու, իրենց մանկական հոգիները տը–...պաւորելու, գիրենք հայ դպրոցին կա–...պելու։

Ցնէք, հակառակ իր տարու սա աղեկը, ...րուն ծնողքը դաշտահանդէսին մասերը ...խօթեայ օր մը անցընելու եկած է։ Ամ–...բողջ օրը կը մնայ մեր մօտ, չուզեր ...բաժնուիլ իր հայ ընկերներէն։ Հանդէսի ...պահուն, նոյն յուզումով, նոյն անհամ–...բերութեամբ կը սպասէ իր նուէրին։ Մե–...կը առած իր խոստումի ձեւէն, վստահ ...են որ դպրոցի վերաբացումին, ան պի–...տի ուզէ հայ դպրոց գալ։ Ի՞նչպէս չէի–...ջի, սա միւս սիրուն, պճլտուն աչքերով ...տարու մանուկը, որ քննութեան օ–...րը կեցած է դպրոցին առջեւ։ Իր մեծ ...եղբայրը ներսն է. չուզեր ներս գալ, ...բայց եղած տեղը նստած կը մնայ ամ–...բողջ երկու ժամ։ Ինչո՞ւ, բայց ո՞վ ...կարողացած է լման թափանցել մանուկի ...մը, անմեղունակ հոգիի խորհուրդներուն։

Կապոյտ Խաչը, ուսուցիչներուն հետ, ...կը նուիրէ յիշատակի համար սիրուն ա–...ռարկաներ։ Վիրգուլի դպրոցին ծնողք–...ները, տարուան աշխատանքին հանդէպ, ...իրենց ունեցած գնահատանքի զգացում–...ներուն արդէն ապացոյց, իրենց շրջանի ...զատատերին կը նուիրեն, սիրուն ինքնա–...հոս գրիչ մը։ Այս ինքնաբուխ, ազնիւ ...ազդուութիւնը, խորապէս կը յուզէ որ–...քան զատատուն, նոյնքան եւ ներկաները։

Դպրոցին երիտասարդ ուսուցիչը, Գ. ...Վ. Բարախեան ինչպէս միշտ, այս ան–...գամ եւս, առանձնած է բարձրախօսին ...մատակարարութիւնը, եւ հաճելի կերպով կը ...կատարէ խօսնակի իր դերը։ Կապ. Խա–...չը, շնորհակալութեան յատուկ խօսք ունի ...Տիկին Գոստիկեանի, որ ինչպէս «Մա–...նուկներու Օրուան» հանդէսին, այս ան–...գամ եւս, նուիրած է տիփէ մը թերթա–...նուշ։

Տիկին Միքայէլեան, սրտաբուխ խօս–...քերով, Կապ. Խաչի շնորհակալութեան ...զգացումներուն թարգմանը կ'ըլլայ ներ–...կաներուն եւ դպրոցի ուսուցչական կազ–...մին մօտ։

Ահա բարոյական պատկերը, այս ազ–...գապահպանման գործին լայնօրէն նպաս–...տող ձեռնարկին։ Իսկ նիւթական ար–...դիւնքը, միթէ՞ կարելի է կասկածիլ. ...տարակուսելու համար, պէտք է լաւ ...ճանչնալ մեր բարի ու ազնիւ ժողովուր–...դը՝ որ ունի առողջ դատողութիւն, եւ ...տարուած ազգօգուտ գործը գնահատելու ...վեհանձն հոգի... Այս յօղուածի սկիզ–

բը, յնորոշուած էինք արդէն ներկայ ե–ղող հասարակութիւնը. որոնք մէկի տեղ տասը տալով հանդէսի նիւթական հա–սոյթը հասցուցին 1080 Ն. Ֆ.ի։

Եւ ըսել թէ, նոյն այս ժողովուրդը՝ դեռ նոր, «Մայրերու տօնին» առիթով ժպիտով ու գնահատանքի ջերմ խօսքե–րով ընդունելով մեր ընկերուհիները, կրկին հայ դպրոցին համար տուած էին 450 Ն. Ֆ.։

Ուշ է ժամանակը։ Շատոնց լռած է ար–դէն բարձրախօսէն ամբողջ օրը հնչող, պանդուխտի մեր հոգիները յուզող, հայ–րենակարօտ մեր սրտերն ալեկոծող հայ երգի անուշ ձայնը.. Մեկնած են բոլորը, ու մենք մնացած մեր մտածումներուն, հոգեկան մեր ապրումներուն հետ մին–մինակ... Ահա թէ ինչպէս, եւ ինչ մի–ջոցներով է որ Հայը՝ հակառակ իր ու–նեցած քաղաքական վերի վայրումնե–րուն, անթիւ եւ անդուլ հալածանքնե–րուն, կարողացած է դարերու մշուշին մէջէն լոյս աշխարհ գալ, հասնիլ մինչեւ մեր օրերը՝ պահելով իր ազգային դիմա–գիծն ու լեզուն։ Մինչ անդին, պատմու–թեան մէջ Հայուն հետ յիշուած, Հայուն հետ ճամբայ ելած. բազմաթիւ ազգեր, իրենց անունը միայն պատմութեան ձգ–ված, կորսուած են։

Որովհետեւ ամէն ժամանակներու, գժ–ուարին ամէն պայմաններու մէջ, գտնը–ւած են սիրտ ու հոգի ունեցող Հայեր, որոնք իրենց առօրեայ մտահոգութիւննե–րէն վեր դասելով իրենց ազգի գոյութիւ–նը՝ աշխատած, տքնած են, եւ արդա–րացուցած են «փոքր կաթիլները ծովը կը կազմեն, աւազի հատերն ալ լեռը կը դի–զեն»ի ճշմարտութիւնը։ Նոյն ուղիով, նոյն նպատակով է, գաղթահայութեան այսօրուան կատարած մանակի, փոքր ձեռնարկները։ Եւ ազգապահպանման հա–մար տարուած այդ աշխատանքին մէջ, Կրթասիրի համեստ գաղութը՝ եւ տեղա–կան Կապոյտ Խաչը, անպայման որ ու–նին իրենց պատուաւոր տեղը՝ տարինե–րով իրենց ըրած նիւթական ու բարոյա–կան զոհողութեամբը, ու տարած ազգօ–գուտ աշխատանքի որակովն ու քանա–կովը։

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԱՊԱՏԸ ԿԸ ԾԱՂԿԻ...

Աղուտ շրջաններ կան Արաքսի հովի–տին մէջ, որոնք, ցարդ, անապատի վե–րածուած էին, անկարելի ըլլալով վարու–ցանք ընել։ Այժմ, եւ իբրեւ արդիւնք հայ հողագէտներու քսան տարուան աշ–խատանքին ճիգերուն, կարելի եղած է արգա–սաւորել երբեմնի անապատը, ուր, ար–դէն, ստացուած է առաջին արդիւնքը՝ խաղող, ցորեն եւ կորնգան։

ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՇՐՋԱԳՏՈՒՑ

Լայնօրէն գնահատուեցաւ Հայաստանի համանուագախումբը Խ. Միութեան զա–նազան շրջաններուն մէջ, ուր, երեսունէ աւելի համերգներ տուաւ ղեկավարու–թեամբ խմբավարներ Օ. Տուրեանի եւ Վ. Այվազեանի։ Համերգներուն կը մե–ներգէր Գոհար Գասպարեան։

ՕԴԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրեցինք Երեւան – Մոսկուա օդային հաղորդակցութեան մասին, որ զգալա–պէս ճամբուն տեւողութիւնը կրճատած է՝ 3.5 ժամ, շնորհիւ արդիական մեծ օ–դանաւերու սպասարկութեան։

Հայաստանի թերթերէն կը տեղեկա–նանք, թէ օդանաւերը մեծ օգտակարու–թիւն կ'ունենան նաեւ գիւղատնտեսու–թեան մէջ։ Արդարեւ, օդանաւերու մի–ջոցաւ կ'ոչնչացուին գիւղատնտեսութեան վնասող միջատները եւ մանրէները, ծու–խի ծածկոցներ կը տարածեն ցրտահա–րութեան վտանգի պարագային, եւայլն։

Միւս կողմէ, ներկայիս կանոնաւոր երթեւեկութիւն գոյութիւն ունի Երեւա–նի եւ Խ. Միութեան բազմաթիւ քաղաք–ներու միջեւ։ Առկէ զատ, սպրանքա–տար ինքնաթիռներ ամէն օր Երեւանէն դէպի Միջին Ասիոյ երկիրները, Ուկրայ–նիա, Ծայրագոյն Արեւելք, Ուրալ, Մոս–կուա, Լենինկրատ եւ այլ վայրեր կը փոխադրեն Հայաստանի զանազան ապ–րանքները, մանաւանդ պտուղները։

ՍԵՒ ԾՈՎԻ ԱՓԻՆ

Երեւանի Օփերայի խումբը Սոչի (Վը–րաստան) մեկնեցաւ ներկայացումներ տա–լու համար։ Ցայտագրին մաս կը կազ–մեն եւրոպական եւ հայկական դասական գործեր, ինչպէս, օրինակ՝ «Օթելլօ», «Ֆաուստ», «Քարմէն», «Անուշ», եւայլն, յայտարարած է Օփերայի ղեկա–վարը՝ Գ. Հայրապետեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի «Սպարտակ» ոտնագնդակի խումբը կարեւոր յաջողութիւն մը եւս արձանագրեց, այս անգամ Թալինի խումբին դէմ, Երեւանի մէջ։ Եստոնացի մարզիկները պարտուած են 2 – 0 ար–դիւնքով։ Այս յաղթանակով «Սպարտակ» խումբը 16 միաւորներ նշանակած կ'ըլլայ եւ Խ. Միութեան ոտնագնդակի առաջ–նութեան մրցաշարքին մէջ կը բարձրա–նայ հինգերորդ տեղը։

× Գասքէթպոլի հետաքրքրական վեց մրցումներ տեղի ունեցան Երեւանի մէջ, Հայերու եւ Մոսկուացիներու միջեւ։ Վեց մրցումներէն երեքը շահած են Ռուսերը, երեքն ալ Հայերը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի տարեվերջի դպրոցական հանդէսը տեղի ունեցաւ Ֆէյվի ծառախիտ պարտէզին մէջ։ Այս առթիւ Խաչուհինե–րը ջանք չէին խնայած ներկաները գոհ ձգելու համար, հակառակ իրենց յառա–ջացեալ տարիքին։ Դիտողութիւն մը՝ ե–րիտասարդ Խաչուհիներու պակասը։

Ներկայ էր ոգեւորիչ բազմութիւն մը բաղկացած ծնողքներէ ու Կապոյտ Խաչի բարեկամներէ։

Բեմին վրայ կ'երեւան տասնեւհինգ Հայորդիներ, մանչ ու աղջիկ, վեցէն տասնեւհինգ տարեկան, շարուած հասա–կի չափով, ղեկավարութեամբ իրենց ժը–րաջան ու միշտ երիտասարդ ուսուցչու–հի Տիկին Նազարեանի։ Հանդէսը կը բաց–ուի «Մարսէյեզով» ու «Յառաջ նահա–տակ»ով, որոնք ունկնդրուեցան յոտըն–կայս։

Արտասանեցին փոքրիկն Ցամիկ Նա–զարեան «Համբոյրները», Անդրանիկ Մերճանեան «Մոյլը», Կարօ Տէրտէրեան «Նուիրում», Լիւսի Տէրտէրեան «Հայ–րենիքիս», Փերուզ Աղամեան «Կարօտ բնութեան», Մայրենի Մերճանեան «Գրի–չը», Յովհաննէս Աղամեան «Հայ վար–ժարան»։

Տափերով ողջունուեցաւ երեք փոք–րիկներու երեւումը բեմին վրայ, կար–միր, կապոյտ, նարնջագոյն հագուած, եւ հայ դրօշին ուղղուած անոնց արտա–սանութիւն մը, որ յուզումով եւ զգա–ցումով արտասանեց Վերժինէ Նազար–եան, յետոյ խումբը երգեց «Ողջոյն քեզ, Հայու դրօշ», Վանիկ Նազարեան խոր ըմբռնումով եւ անթերի առոգանութեամբ արտասանեց Վահան Տէրեանի «Մի խառ–նէք մեզ», յուզելով ներկաները։

Ներկայացուեցաւ փոքրիկ պատկեր մը «Արիւնոտ Թթխմորէն», Տիգրան Գա–պայեան «Դաւիթի», Վերժինէ Հազար–եան «Նարգիզի» եւ Մայրենի Մերճանեան «Սիֆիի» դերերը յաջողութեամբ կա–տարեցին։

Հանդէսին փակումը կատարուեցաւ զաւեշտով մը, «Ես մեռայ»: Սերժ Թաքթալեան՝ հայրը, Վանիկ Հազար–եան՝ ծառան, Ռոպեր Շուշեան՝ որդին, իրենց դերերուն յաջող ու բնական կա–տարումով խնդացուցին ներկաները։

Դպրոցական հանդէսէն ետքը Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին տղաքն ու աղջիկները իրենց հայկական պարերով եկան ճոխա–ցնել հանդէսը։ Կապոյտ Խաչի վարչու–թիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Նոր Սերունդի վարչութեան եւ պարա–խումբին, որոնք իր բոլոր ձեռնարկնե–րուն սիրայօժար կերպով կը բերեն իրենց մասնակցութիւնը։

Ս. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՎԱՆԱԿԱՆ

— Ճիշդը խօսեցէք, պարոն, ո՞րչափ պիտի մնաք այստեղ, յարեց Լուսիա կա–նացի ամէնէն անուշ արտասանութեամբ մը։

— Հաւատացէք որ չեմ գիտեր... թե–րեւս շաբաթի մը չափ։

— Բայց ՝ըլլայ որ տունէն դուրս ելնէք հա՞...։

— Ինչո՞ւ պիտի չելնեմ... ի՞նչ պատ–ճառ կայ։

— Գուցէ կասկածին վրայ, քանի որ անծանօթ մըն էք։

— Ես կասկածելի մէկը չեմ որ երկիւղ մը ունենամ։ Շատ շատ հարցաքննու–թեան մը պիտի տանին զիս ու տեսնելով որ վնասակար բան մը չունիմ, պիտի թո–ղուն բաց։

— Ով գիտէ, այս պարագաներու մէջ չուտով մարդուս օձիքը չազատեր։ Ձէ՞ որ դուք կ'ըսէք թէ օրէնք չկայ այս Հա–միտական երկրին մէջ։

Խօսակցութիւնը չէր աւարտած երբ որ փողոցին դուռը զարնուեցաւ։ Լուսիա գնաց դուռը բանալու։

Եկողը ծերունին էր։

— Ներողութիւն որդիս, ըսաւ ծերու–նին խանդաղատանքով մը, բաւական ու–շացայ, չէ՞։

— Հարկաւ գործ ունէիք... մրմնջեց երիտասարդը թոթովելով։

— Աղէկ որ դուրս չելար. այսօր քա–ղաքին մէջ մեծ խրախանդում մը կար։ Կ'ըսեն թէ խումբ մը Հայեր Պարսից սահմանէն ներս մտեր են ու քիւրտ աշի–րէթներու հետ կռուի բռնուելով անոնց պլխաւորը սպաններ են։ Եւ որովհետեւ դուք ալ նոր եկած էք, կրնար ըլլալ որ կասկածէին ձեր վրայ ու ձերբակալէին։

— Ո՜հ, Աստուած իմ... մրմնջեց Լու–սիա դողդղալով։

— Մա՞ս օրերս մէջ պատահած բան է, հարցուց երիտասարդը։

— Այս պատմուածին նայելով, շար–թուս մէջ եղած է դէպքը։ Բաւական մե–ռածներ ու վիրաւորուածներ ալ կան եր–կու կողմէն։ Կառավարութիւնը վաշտ մը զօրք ղրկած է կռուին վայրը։

Մանկամարդ աղջիկը ներսէն մօրը ձայնն առնելով պարտաւորուեցաւ ելլել հիւրանոցէն։ Ան ատեն երիտասարդը յայտնեց ծերունիին թէ՝ ինքը յեղափո–խական մըն էր եւ թէ կը խնդրէր իրմէ որ քաղաքին մէջ ծանօթ հայրենասէր մը ցոյց տար, որուն հետ խորհրդակցելով գործի կարենար սկսիլ։

Ամենայն սիրով, ըսաւ ծերունին անոր ձակատը համբուրելով։ Ո՜հ, խիստ ու–րախ եմ որ զուն բացիր ինծի քու սիրտդ, Զափազանց երջանիկ պիտի համարիմ զիս, երբ կարենամ ձեռքէս եկածը չխնա–յել՝ քեզի օգնելու։

ԴԱՇՆՈՑՆ ԵՒ ՍԷՐ

Երիտասարդը, որուն Վանական անու–նը պիտի տանք, շաբաթի մը չափ մնալէ ետք յաջողեցաւ քաղքին բոլոր հայրենա–սէր երիտասարդներուն միջեւ յեղափո–խական շրջանակ մը կազմակերպել։ Երբ–որ բացարձակ կերպով համոզուեցաւ թէ ամուր կապով մը միացած էին երիտա–սարդ գաղափարակիցները, իր աչքը դարձուց գիւղերու վրայ։ Ուզեց Թիմա–րայ գեղերը շրջիլ. անոնց տեղական բար–քերն ուսումնասիրել ու բուն այնմ գոր–ծի սկսիլ։

Արդարեւ իրիկուն մը, Լուսիային ու անոր մեծ հօրը յայտնեց թէ մեկնելու պատրաստուած էր։

Ծերունին, որ ամէն բան գիտէր, բնա–կան է որեւէ առարկութիւն չկրցաւ ը–նել։ Բայց Լուսիա արցունքով լեցուած աչքերը կուրծքին վրայ կախեց ու դուրս ելաւ։

Երբ ծերունին տունէն դուրս ելաւ Վա–նականին համար որոշուած գիւղացին կանչելու, Լուսիա սենեակը վերադար–ձաւ։

— Մինա՞կ էք, հարցուց Լուսիա դող–դղալով։

— Այո, պատասխանեց Վանականը, մեծ հայրդ գնաց ընկերս կանչելու։

— Ըսել թէ այս գիշեր անպատճառ պի–տի մեկնի՞ք, պարոն։

— Թերեւս։

— Պիտի յիշէ՞ք զիս։

— Միշտ...

— Ուրեմն ընդունեցէք այս դաշոյնը՝ որ պանդուխտ հօրս յիշատակն է ու կը պահեմ...։ Գիտցէք որ այդ նուիրական գործիքին վրայ բռնաբարուած հայ աղ–ջիկներու վրէժը դրոշմուած է, երբ որ դուք մեր թշնամիներու արեան մէջ կը թաթխէք զայն, յիշեցէք զիս, յիշեցէք Լուսիան։

– Պիտի յիշեմ, պիտի յիշեմ, Լուսիա ... մրմնջեց Վանականը։

— Անկեղծօրէ՞ն։

— Անկեղծօրէն։

Ահա այս եղաւ անոնց անբիծ հոգինե–րու միացումը։

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը Փարիզ կը վերադառնայ այս հինգշաբթի (Օգոստ. 3) առաւօտ ժամը 6,29ին Կառ տը Լիոնի: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել:

Բ. խումբը կը մեկնի, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 22ին: Հաւաքուիլ Կառ տը Լիոնի Մեծ ժամացոյցին տակը:

×

Լիոնի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 3ին, հաւաքուիլ Փերաշ կայարանին մուտքի ժամացոյցին առջեւ, ժամը 16ին:

Այրի Տիկին Մագիկ Ղարիպեան ցաւով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ԴԱՆԻԷԼ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցած է Յուլիս 12ին (Պորտօ-աճ-Կաբինուա, Լուարէ):

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ԵՂԱԾ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Արծ. Ջրբաշեանէ մէկ թիթեղ ճերմակ պանիր եւ մէկ պզտիկ պարկ չամիչ:

Գ. Ալթունեան 12 քիլօ ձաւար եւ մէկ քիլօ պոնպոն: Պօսֆօր ընկերութիւն՝ 24 կտոր հրուշակ եւ մէկ քիլօ լոխում:

Հրաչեան եւ որդի՝ հինգ քիլօ բրինձ: Ոմն, երկու հայրենակիցներ՝ 50 քիլօ ձաւար: Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղ՝ 25 քիլօ ձիթապտուղ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Նէք – Փոստալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եթովպիայէն Տիկին Վարդուհի Պիլէմճեան կը փնտռէ իր զարմիկները՝ Յարութիւն Պիլէմճեան եւ Յովհաննէս Պիլէմճեան: Այս վերջինին հօրը անունը՝ Մանուկ, մօրը անունը՝ Մաքրուհի (բնիկ Այնթապցի): Տեղեկացնել Տիկին Պիլէմճեանի:

P. O. B. 174

ADDIS-ABABA (Ethiopie)

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ»

(Բ. տպագրութիւն), Սկովտիոյ մասոնական կազմակերպութեան առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններուն մանրամասն ծէսերը եւ արարողութիւնները, Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ, կը ծախուի միայն գրավաճառ Գ. Բալուեանի մօտ,

43, Rue Richer, Paris (9e), Tél.: PRO.25-46

Գին 3 Ն. Ֆ.:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ ՅԱՃԱԽԵՑԷՔ

ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ - ՈՐԴԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾԱՆՕԹ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համադամ կերակուրներ եւ մանաւանդ

ՏԷՕՆԷՐ – ՔԷՊԱՊ

Եւ արեւելեան զանազան խմորեղէններ

RESTAURANT J. DJOCHGOUN

4, Rue de la Butte MARSEILLE 2e

(Place Jules Guesde)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՆԻՄԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիմի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին:

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պոռոն, Սիթ Անշան - բէռի անտառուտ եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, դեղեցիկ սրահ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ:

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլինոր Սերունդին կողմէ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքառ մը՝ Մառըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30-ին: Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քաղինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպորոն:

2.— Թէ էլ էնի անւական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն: Պուլվար Ժան-Ժօռէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը: Առաւօտուն ժամը 8.30-ին, 9.30ին, 10.30ին: Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը:

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողները պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 64րդ տարեդարձի առթիւ, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը այս կիրակի, Լա Թապուրէթի հովտուն եւ ընդարձակ դաշտին վրայ:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. Ուզունեան,

Կը խօսի Պ. Կ. Տէրմոյեան:

Գեղարուեստական բաժին:

Առատ կերուխում:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան, Երկուշաբթի 31 Յուլիս, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի գարմանատունը, 15 Րիւ ժան Կուժոն, Փարիզ:

Բ. խումբը կը մեկնի այս Չորեքշաբթի օր, ժամը 13ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն:

Ա. խումբը Փարիզի Հայոց եկեղեցին կը վերադառնայ նոյն օրը ժամը 19ին:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél: RIC. 63-69

PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ. իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն: Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն: Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961):

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél.: OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին գրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

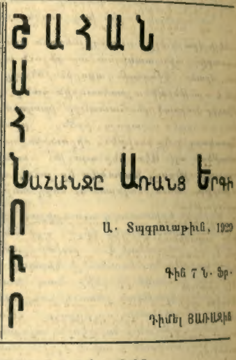
Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ աշակերտուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով.

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՅԱՐՈՒԼԷՋՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél.: ARC. 26-61 — Métros: Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél.: GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél.: STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող եւ ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլ պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սփռուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS, RUE DALAYRAC, FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI 2 AOUT 1961

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9167 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9468

...ՐԻԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻ՛ՇՏ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ

...25 Օգոստոս 2։
...ր Թուականը կը կրէ Յառաջի առա-... թիւը, լոյս տեսած Օգոստոս 1ին, ... վերջ, 65 Փաքայլ փողոցի հա-... մէկ տպարանին մէջ, մութ ու խո-... — ինչպէս Բեթղեհէմի մսուրը։
...ական Թուական, որ անմոռանալի ... մնայ Յառաջի տարեգրութեանց ...։

... այսօր, երեսունեւվեց տարի վերջ, ... գոհունակութիւնն ունինք հաստա-... որ անկէ կանգուն կը մնայ ... վրայ, իբրեւ արթուն պահակ, ... այն սրբազան առաքելու-... որուն հիմնական սկզբունքները ... է այս թերթին յաւէտ ողբացեալ ...նադիր-խմբագիրը՝ Շաւարշ Միսաք-...։

...կարգ յանդգնութիւն եւ նախա-...թեան ոգի պէտք էր դորշ եւ ան-... այդ օրերուն՝ հիմնելու համար ... թերթը, առանց դրամագլուխի եւ ...ովութեան։

Շաւարշ ունեցաւ այդ համարձակու-...ը՝ ապաւինած իր գրիչին ու ընկեր-... եւ հասարակութեան անվերապահ ...ակցութեան։

...ր սխալած։

...ջին օրէն իսկ Յառաջ դարձաւ Փր-...հայ գաղութի սիրուած թերթը, որ ... լրացնելու անհրաժեշտ դարձած ...անդ մը։

...կա կը խօսէր «գաղթական» Հայու ...։ Կը սրտապնդէր զայն ու կ՚ա-...րդէր, ճամբայ ցոյց կուտար անոր։ ...կի Հայաստանի բարիքները վայե-... լուսաւոր օրերու յոյսերով ու ե-...ներով տարուելէ վերջ, յանկարծ նոր ...գրութեան դատապարտուած Հա-... այս հիւրընկալ հողին վրայ կը ...ին առաջնորդի մը, վարիչի մը, որ ...ր գիրենք, ոգեւորէր ու խան-...ր, նոր հեռանկարներ պատկե-...լով իրենց աչքին։

... դարձաւ այդ ղեկավարն ու ա-... եւ լիովին արդարացուց իր ...ութքները։ Կանդնեցաւ միշտ ժո-... կողքին, պաշտպանեց անոր ...։ Արձագանգ դարձաւ ազգապահ-... մարզին մէջ անոր վարարած ... եւ ճիգերուն։ Տեղական ... ու օրէնքներուն անտեղեակ հայ-... ուղեցոյց դարձաւ։ Շաղ-... խրատուեցաւ իրարու հետ կորսն-... հայրենակիցներու եւ ազգական-... միջեւ։

...։ Իր մաքուր հայերէնին չնոր-... լեզուն կատարելագործեցին ... ապաստուած մեր բեկորնե-... որոնք օրբանոցներու մէջ տարրական ...թիւն ստանալէ վերջ, իբրեւ բան-... էին աշխատելու Ֆրանսա-...ներուն մէջ, հեռու հայկական ...։

... սանք գրելու վարժուեցան ... «Յառաջ»ի Սանէրը, նոյնիսկ ... սեղծագործութիւնները ... գրքոյկ մըն ալ հրատարա-...։

... քան երեքուկէս տասնեակ տարի-... Յառաջի ծնունդէն ի վեր։ ... փոխուած է այդ տարիներու ...։ Այժմ կ՚ապրինք հիւլէական ...։

... յեղաշրջուած է նաեւ Փրան-... գաղութի կեանքը։ Նոսրացած են ... սերունդի շարքերը։ Նոր սերունդը ... դիմագիծ կը փոխէ։ Հինէն ... ժառանգութեամբ, ապրելա-... ու լեզուով։

... անվհատ կը շարունակէ իր ա-...ը՝ իբրեւ ուանդապահը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ

ԱՆԳԼԻԱ Կ՚ՈՒԶԷ ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ԱՆԴԱՄԱԿՑԻԼ

Ինչպէս կը սպասուէր, երկուշաբթի օր, վարչապետ Մաքմիլըն յայտնեց երեսփոխաններուն թէ Անգլիա պաշտօնական դիմում մը ղրկած է Վեցերու Եւրոպային», որպէսզի անդամակցի Հասարակաց Շուկային։

Մաքմիլըն բացատրեց թէ Եւրոպայի հաւաքականութեան, Մեծն-Բրիտանիոյ և Հասարակապետութեան յարաբերու-թեանց ապագան կենսական խնդիր մըն է Անգլիոյ կեանքին համար եւ ազատ աշխարհի բոլոր երկիրներու կեանքին համար։ «Քաղաքական ինչպէս եւ տնտեսական խնդիր մը կայ»։ Մաքմիլըն անշուշտ մեծ հաճոյքով չունկնդրուեցաւ։ Ծանօթ է որ բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ Հասարակապետութեան անդամներ դէմ են այս կարգադրութեան եւ Մաքմիլընի յաջորդութիւնը բաւական ազմուկ հանեց ժողովին մէջ։

Մաքմիլըն փորձեց սակայն մաքերը հանդարտեցնել յայտնելով թէ եթէ այդ ուղղութեամբ տարուելիք բանակցու-թիւնները ձախողին, պէտք է գիտնալ եւ Վեցերը պէտք է անդրադառնան որ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը եւ իր պարտաւորութիւնները կրնան աղդուիլ։

Վարչապետին գլխաւոր ընդդիմախօսն էր Նոր-Զելանտա ծնած պահպանողական երեսփոխան մը, նախկին ազարակապան, որուն համար Մաքմիլըն դաւաճան մըն է պարզապէս։ Կ՚ամբաստանէ Անգլիոյ վարչապետը որ խնդրայ առարկայ կը դարձնէ բրիտանական գերիշխանու-թիւնը Եւրոպայի մէջ, այնպիսի ժամանակ մը, երբ Հասարակապետութեան 650 միլիոն մարդկային արարածները իրենց հաւատքը կը դնեն անոր յարատեւման եւ պարագլուխի առաքինութեանց մէջ։ Այս երեսփոխանին համար Մաքմիլընի կը մնայ մէկ պատուաբեր որոշում առնել՝ հրաժարիլ։

Ցիշենք որ Անգլիա իր դիմումը կ՚ընէ Հռոմի Ուխտին թիւ 237 յօդուածին հիման վրայ որ ստեղծեց Եւրոպական Հասարակապետութիւնը։ Այդ յօդուածը կ՚ըսէ.— «Եւրոպական որեւէ պետութիւն կրնայ Հասարակապետութեան մաս կազմելու դիմում ընել։ Դիմումը կ՚ընէ Դիւանին որ յանձնախումբին կարծիքն առնելէ ետք միաձայնութեամբ կը յայտնէ իր կարծիքը»։

Անգլիոյ այս պատմական որոշումը լաւ ընդունելութիւն գտաւ, ընդհանրապէս, եւրոպական պետութեանց մօտ։ Ֆրանսայի մէջ մամուլը եւ քաղաքական դէմքերը համակարծիք են շեշտելու համար

թէ կարեւոր թուական մըն է։

Գոնի շրջանակները մանաւանդ շատ նպաստաւոր են եւ արտաքին նախարար Ֆոն Պրէնթանօ յայտնեց թէ այս որոշումը շատ մեծ կարեւորութիւն ունի եւ ամէն ինչ պիտի ընեն օգնելու համար Անգլիոյ յառաջիկայ բանակցութեանց ըն-թացքին։

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, սա-կոլ – Մաքմիլըն հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ ի մօտոյ, որուն ընթաց-քին երկու ղեկավարները պիտի խօսին այս մասին։ Ամէն պարագայի մէջ, բանակցութիւնները պիտի սկսին միայն Սեպտեմբերին։

Հետեւելով Անգլիոյ, կ՚ըսուի թէ Աւստրիա եւս դիմում պիտի ընէ մաս կազմելու համար Հասարակաց Շուկային։

հայկական մշակոյթի եւ հայ արժէք-ներու։

Կը պաշտպանէ հայ ժողովուրդի ազգային ու քաղաքական իրաւունքները։ Ամէն պատեհ առթիւ կ՚արծարծէ Հայկական Դատը, — որ, ուշ՞ ղ, տակաւին կը սպասէ իր լուծումին։

Վառ կը պահէ հայրենասիրական ոգին նոր սերունդին մէջ, այն հաստատ հաւատքով որ վաղ թէ ուշ պիտի յաղթանակէ արդարութիւնը եւ հայ ժողովուրդը պիտի տիրանայ իր անկորնչելի իրաւունքներուն։

Նոր տարեշրջանի սեմին, Յառաջ ան-գամ մը եւս կը շեշտէ, որ պիտի հետեւի, միշտ հաւատարմօրէն, իր հիմնադրի գաղափարականին եւ գծած ուղիին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱԼԺԵՐԱՑԻՔ ԲԱՑ ԴՈՒՌ ՄԸ ԿԸ ՁԳԵՆ

ՊԵԼՔԱՍԷՄ ՔՐԻՄԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

200 լրագրողներու առջեւ ալժերական պատուիրակութեան ղեկավարը փորձեց բացատրել բանակցութեանց խզումին պատճառները։

Նորութիւն մը չըսաւ, հաստատեց պարզապէս թէ «Աճակ»ը անգիջող կը մընայ իր տեսակէտներուն վրայ Սահարայի վերաբերմամբ։ Պելքասէմ Քրիմ յայտարարեց թէ ալժերայի ժողովուրդը երբեք պիտի չհամակերպի Ֆրանսական կառավարութեան «անընդունելի յաւակնու-թեանց», ապա ծանրանալով Սահարայի հարցին վրայ շեշտեց — «Պէտք է անդրադառնալ թէ ինչ ձեւով ալ որ մօտենանք այս հարցին, կը հանդիպինք Ֆրանսական նախապայմանին որ Սահարան «ինքնին հարց մը» կը նկատէ։ Ալժերիա չի կրնար ընդունիլ որ անկախ ըլլայ իր հողամասին չորս հինգերորդը չառնելով։ Այս կենսական հարցն է որ պատճառ եղած է Լիւկրէնի խօսակցու-թեանց ընդհատումին»։

Իր եզրակացութեան մէջ, Պելքասէմ Քրիմ բաց դուռ մը կը ձգէ եւ կը յայտնէ թէ Ալժերիա (իմա՛ անկախ Ալժերիան) պիտի չմերժէ գործակցիլ։ Վստահ է թէ երկուստեք բարի կամեցողութեամբ կարելի է լուրջ լուծում մը գտնել։

× Պուրկիպա վերջապէս արտօնեց որ Թունուզի Ֆրանսացիները երկրէն հեռանան։ 1300 հոգի որոնց մէջ 600 երախայ, առջի օր Մարսէյլ հասան։

× Ափրիկեասիական պլոքը (46 երկիր) «առիպողաբար» ՄԱԿի արտակարգ ընդհանուր ժողով մը գումարելու դիմում կատարեց Փրանքեւթունուզեան հարցին համար։

× Պիզերթի մէջ Թունուզցիները երեք Ֆրանսացի վայրաշուներ «գերի» բռնեցին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ արեւմտեան Պերլին կ՚անցնին երկու Գերմանացի, ամէն վայրկեան։ Ցուլիսին 30.000 հոգի անցած են։ Ռանտոլֆ Չըրչիլ կը գրէ Նիուզ օֆ թիը Ուորլտի մէջ թէ 10 տարիէն գերմանական հարց չի մնար, եթէ այս թափով շարունակուի ներգաղթը, քանի որ Գերմանացի չի մնար արեւելեան Գերմանիոյ մէջ։

ՓԱՐԻԶ հասաւ Մարոքի նոր դեսպանը, Շերքաւուի։

ՓԷՇՏԱՑԻ մէջ «դիւանագիտական» միջադէպ մը պատահած է առջի օր։ Անգլիոյ դեսպանը ձգած գացած է երբ պաշտօնական ընդունելութեան մը ընթացքին Ղանայի նախագահը Ն՚Քրումա յայտարարած է «Ղանացի ժողովուրդը հարիւր

տարի մաշած է գաղթատիրական ճնշումին տակ»։

ՓԱՆՔՈՎԻ կառավարութիւնը երկար ցեկոյցով մը կը ձաղկէ անոնք որոնք արեւմտեան Գերմանիա կ՚անցնին աւելի լաւ ապրելու համար։ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան համար արեւմտեան Գերմանիա անցնող այրերը Օտար Լեգէոն կը ղրկուին, իսկ կիները հանրատուն։

ԼՈՆՏՈՆԻ խորհրդային ցուցահանդէսին այցելուներու թիւը 600.000ի հասած է։ 18 միլիոն անգլիական ոսկիի (25 միլիոն Նոր Ֆրանք) ապրանք ծախուած է։

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընդունելութեանց ընթացքին, Հայկազուն Քհյ. Կարապետեան, որ յատկապէս եկած էր Կեսարիայէն, իբրեւ ուղերձ կարդաց գրութիւն մը, որ տեսակ մը տեղեկագիր է Թուրքիոյ ներքին գաւառներու Հայու-թեան մասին։

Կ՚առնենք գլխաւոր կէտերը.—

Այս հաւաքոյթին առթիւ, կը փափաքիմ, իբրեւ գաւառի հոգեւոր հովիւ, հակիրճ տեղեկութիւններ տալ։

Թուրքիոյ Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ կ՚ապրին աւելի քան 80.000 Հայեր։ Ներկայիս Անատոլուի գաւառներուն ու գիւղերուն մէջ կ՚ապրինք խաղաղ ու անդորր կեանք մը՝ աւելի քան 10 հազարի հասնող հայորդիներ, որոնք պարտաճանաչ քաղաքացիներ են եւ կը վայելեն երկրին օրէնքներու տրամա-դրութիւնները անխտիր։ Թէեւ փոքրամասնութեան կրթարաններ չունինք, սակայն պետական վարժարաններու դռները բաց են մեր առջեւ։ Հոն նախնական կամ երկրորդական ուսում կը ստանան մեր տղաքը եւ ներկայ յեղաշրջական հանրապետական կառավարական օրէնքները երբեք խտիր չեն դներ հպատակներուն միջեւ, որով տղաքը կը մեծնան իբրեւ բարեկացակամ եւ ճշմարիտ հայրենակիցներ։

Ս. Խաչ Դպրեվանքը, մեր գաւառի կրթարաններու պակասը կը լրացնէ։ Գաւառէն ղրկուած աւելի քան 120 աշակերտներ տոհմիկ ու բարձր ուսում կը ստանան հոն եւ ներկայիս, երբեմնի գաւառի անուս պատանին, որ ի տես կրօնականի մը՝ քարկոծելու եւ հայհոյելու արարքին մէջ կը գտնուէր, այսօր Գաբաբկէօզեան որբանոցի եւ Ս. Խաչ Դպրեվանքի շնորհիւ, բարձրացած է նախակրթարանի տեսչութեան եւ ուսուցչական ամպիոնի վրայ։

Այսօր գաւառի մէջ ունինք երեք եկեղեցիներ, Գայսերիի, Տիարպաքըրի եւ Հաթայի մէջ, ուր պաշտամունք կը կատարուի։ Թէ՛ կրօնքի լոյս եւ թէ կրթական ուսում կը ջամբուի հաւատացեալներուն, որոնք մեծ սփոփանք եւ մխիթարութիւն կը ստանան։ Գաւառի Հայը հազիւ իր ապրուստը կը ճարէ և չի մուրար։ Կ՚աշխատի ապահովելու համար իր կարիքները։ Անիկա միայն ուսում կը մուրայ եւ ուրախ ենք յայտնելու որ այս ալ կուտան Գարաբկէօզեան որբանոցն ու Ս. Խաչ Դպրեվանքը։ Կը յուսանք որ երջանկայիշատակ Պատրիարքին յաջորդն ալ նոյն՝ շաւղէն ու ուղիէն ընթանալով ալ աւելի բարգաւաճ, ալ աւելի ծաղկեալ պիտի պահէ մեր կրթական հաստատու-թիւնները։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան իրենց աղջկան Օր. Ալիսի ընդ. էմիլ Ասլանեան ամուսնութեան առթիւ Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն յիսուն հազար Հին Ֆրանք (500 Ն. Ֆ.)։

ՀԱՅ ՑԵՂԻՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

—o—

Եթէ ուշադրութիւն դարձնենք պահ մը եւ գիտնալ ուզենք, թէ հայ ազգը, հակառակ խիստ դժնդակ պայմաններու, ապրեր է 4000 տարի եւ փնտռենք այն պատճառները, որոնց շնորհիւ ապրեր է մինչեւ այսօր, միշտ նկատի ունենալով որ եղած է աշխարհի ամենադժբախտ ազգը, որուն մարտիրոսագրութիւնը իրեն հաւասար չունի պատմութեան մէջ, եւ սակայն ապրեր է, ճակատագիրներուն դառնագոյնը ունենալով հանդերձ, մեր առջեւ կը ներկայանայ լուրջ նիւթ մը, որ ոչ միայն կը հետաքրքրէ Հայը, այլ կը հետաքրքրէ նաեւ օտարը:

Որպէսզի իւրաքանչիւր Հայ պատեհութիւն ունենայ խոկալու եւ լրջօրէն ըմբռնելու իր ցեղակցին գոյատեւման զարմանահրաշ պատճառներով, կ'ուզեմ գինք պահ մը տանիլ հայ ցեղի ծագման ակը, տալով քանի մը պատմական անցքեր, որոնք սերտօրէն շաղկապուած են Հայուն ծագումէն մինչեւ այսօր իր փոթորկոտ կեանքին հետ:

Ծանօթ է, թէ հայ ցեղը, նախ քան Փոքր Ասիա անցնիլը, բնակած է Թրակիա, անձուկ իմաստով՝ այսօրուան Պուլկարիան եւ մինչեւ Եգէական ծովը պարփակող ցամաքամասը, իրեն բնակակից ունենալով պելասգեան յոյն ցեղը, Թրակիացիներ, Եարուրացիներ եւ իրեն առնմակից, կարելի է ըսել՝ իր հօրեղբօրորդիները, Փռիւգներ: Այս ցեղերէն մէջ շատ բարձր մշակոյթով, արուեստով ու քաղաքակրթութեամբ օժտուած Եարուրացիները, որոնք այսօրուան Իտալիոյ Թոսկանա նահանգը բնակած եւ ապա խառնուած են Իտալացիներուն հետ, ամարկայ դարձած են ներկայ քաղաքակրթութեան հիացումին՝ իրենց բարձր քաղաքակրթութեամբ: Ահա այսպիսի ցեղի մը եւ ցայսօր իրենց անունը արդի քաղաքակրթութեան մէջ պահող միւս ցեղերուն հետ երկար դարեր ապրելով, Հայը կրցեր է պահել իր դիմագիծը, առանց անոնցմէ մէկէն կլանուելու: Ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ շատ զօրաւոր ազդակներ կրցած են պահել Հայը իր ազգային առնմիկ դիմագիծին մէջ:

Արդեօք Հայերը ե՞րբ եկան Թրակիա եւ որքա՞ն մնացին հոն, այդ ցեղերուն հետ:

Եարուրացիները, որոնք, կը կարծուի թէ Փոքր Ասիայէն Եգէական ծովու կղզիներու ճամբով անցած են Թրակիա, թէեւ պատմական թուական մը չեն տար մեզի, բայց շատ հին ատեն եկած պէտք է ըլլան եւ թերեւս հոն գտած Հայերը, որովհետեւ 474ին (Ն. Ք.) Սիկիլիա կղզիի Սիրակուսացիներուն հետ իրենց ունեցած բախումը իտալական հողին վրայ, ցոյց կուտայ թէ նուազագոյն վեց դար (Ն. Ք.) առաջ պէտք է գտնուած ըլլային Թրակիա եւ անկէ ետքը անցած Իտալիա: Որով ենթադրաբար կարելի է ըսել թէ Հայերը Թրակիա բնակեցան գէթ 5–600 տարի:

Ե՞րբ անցան Հայերը Թրակիայէն Փոքր Ասիա:

Հայոց պատմութիւնը գրող Ֆրանսացի ժաք տը Մորգանի կարծիքով, Հայերը իրենց առնմակից Փռիւգներու հետ Թրակիայէն Փոքր Ասիա անցած են Վոսփորի նեղուցի ճամբով 1250ին (Ն. Ք.) եւ հաստատուած են այն երկրամասին վրայ, որ այն ատեն կոչուած է Փռիւգիա, այսօրուան Զմիւռնիան, Պերշաման, Մանիսան պարունակող նահանգը: Այս հաշիւով մօտաւորապէս չորս հազար տարուան հնութիւն ունեցող ազգ մըն է Հայը:

Սակայն քանի մը հարիւր տարի (նուազագոյն 250 տարի) կենակցելով իրենց առնմակից Փռիւգներու հետ, մինչեւ այսօր չհասկցուած պատճառով, բաժնուած են անոնցմէ եւ շարժելով դէպի Արեւելք, իրենց ճամբու ընթացքին հանդիպած են 4000 տարուան խիստ բարձր քաղաքակրթութիւն եւ մշակոյթ ունեցող Հիթիթներու: Կասկած չկայ, թէ Հայերը ապրած են անոնց հետ բաւական երկար ատեն, առանց անոնց գիջելու իրենց մշակոյթն ու ազգային դիմագիծը, բացի քանի մը բառերու փոխառութենէ, ինչպէս ծառայի (ծառայ), քուր (քահանայ, քուրմ), զաքա (զաւակ) եւայլն եւ թերեւս ալ բրած են փոխառութիւններ, փոխառութեանց դէմ. ասիկա շատ սովորական երեւոյթ է ազգերու կեանքին մէջ. այսպէս օրինակ, իմ ծննդավայրիս (Սիմ — Հաճի — գիւղ = Ամասիա) Թուրքերը, որոնք մեծամասնութիւն էն Հայոց բաղդատմամբ,՝ կ'ըսեն պու չուպա ջըի օյմուշ (այս ապուրը ջրի եղած է), չարսույա կիտէյիմ տէ, պիր օզգա չիմիշ ալայըմ (շուկայ երթամ, օխա մը չամիչ առնեմ), տիւն դարլալարը հերկ էտթիք (երէկ արտերը հերկեցինք): Ուրեմն, մենք ալ Հիթիթներուն տուած կրնանք ըլլալ մեր լեզուէն բառեր, ինչպէս Թուրքերէն մեր առած բառերուն փոխարէն, մենք ալ իրենց տուեր ենք բառեր, թէեւ անոնցմէ տիրապետուած ըլլանք:

Նախքան Հայերուն դէպի Ալիս գետի աւազանը շարժուիլը (800ին Ն. Ք.), անոնք հանդիպած են ազգատենչ եւ վայրագ ցեղերու՝ Բալա, Կասկա, Հայասա եւ Կիզուանտա անունով, միշտ պահելով իրենց գոյութիւնը եւ վերջապէս 600ին (Ն. Ք.) հասած են Արարատեան դաշտը եւ հոն իրենց դէմը կտած են 60 թագաւորութիւններու վրայ իշխող Ուրարտացիները, զօրս նուաճելով, տիրած են անոնց հայրենիքին, այսօրուան պատմական Հայաստանին եւ 529 (Ն. Ք.) Թրուվահարա ամսուն (Մայիս–Յունիս) իբրեւ կազմակերպուած կառավարութիւն, առաջին պատերազմը մղած են Պարսից Դարեհ Թագաւորին դէմ: Միջանկեալ կերպով հոս յիշեմ, թէ Դարեհ Թագաւոր Պարսկաստանի Պեհեստուն քաղաքի քարաժայռերուն վրայ փորագրել տուած է այս պատերազմի առթիւ Հայաստան անունը Արմանիա, ուրկէ Եգիպտացիները առնելով, գրած են Արմ'ինա (Հայաստան):

Ցետագային Հայերը իրենց հողին վրայ կրած են ճակատագրին ամենադառն դըժբախտութիւնները, երկար դարեր: Աւելի քան 10 մեծ ու փոքր ցեղեր փորձած են իրենց սուրն ու հուրը հայ ցեղին վրայ եւ ապահովաբար կարելի է ըսել, որ եթէ հայ ցեղին տեղ եղած ըլլար Անգլիացին կամ Գերմանացին, հազիւ կէս դար կըրնար դիմանալ Հայուն վիճակուած դաժանագոյն պայմաններուն, որոնց մէջ սակայն Հայը ապրեր է դարե՛ր դարե՛ր, եւ ամէն դարու մէջ, ամէն օր ջարդի եւ տարագրութեան սարսափի մէջ ապրելով հանդերձ, արտադրեր է իր պարծանքին եւ հպարտութեան առարկայ մշակոյթի անկորնչելի գանձեր: Հայը մէկ կողմէն լացեր է, միւս կողմէ արցունքը աչքերուն, արտադրեր է, առանց վհատելու եւ յուսահատութեամբ անձնատուր ըլլալու, կարծես «հիմ լաճ, հիմ երթաճ»ը իրեն նշանաբան ընտրած: Անվերապահօրէն կարելի է ըսել, թէ առանց այդ նշանաբանին ալ վհատութիւնը անձնատրւութեան պիտի մղէր Հայը: Բայց բարեբախտաբար, առածի կարգը անցած Հայուն անընկճելի կամքը, ապրելու եւ տեւելու անխորտակելի հաւատքն ու անմար յոյսը զինքը ապրեցուցեր են 4000 երկար տարիներ:

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԼԵՄԵԱՆ

ՏԵՍԱՅ

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ

(ԽԱՊՐԻԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

Երեւան հասնելէս երկու օր վերջ առիթ ունեցայ այցելելու ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ — աթոռանիստ քաղաք Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Վեհափառ Կաթողիկոսին:

Թերեւարա պզտիկ մը առուալտեայ կը հասցնէ մեզ «մեքենան» (այսպէս կը կոչուի Հայաստանի մէջ ինքնաշարժը) 20 վայրկեանէն Էջմիածին, որ քսանուհինգ քիլոմեթր հեռու է Երեւանէն: Հոս է ներկայիս գոյութիւն ունեցող Հայոց հնագոյն եկեղեցին, Մայր-Տաճար Էջմիածնի, որուն շինութեան թուական ընդունուած է 400–500ի շրջանը եւ որուն հիմքերուն մէջ երեւան եկած են հնագոյն հետքեր հեթանոսական տաճարի մը: Ցետագային տեսած է շատ մը նորոգութիւններ, որոնցմէ նորագոյն եւ լաւագոյն Կիւլպէնկեան նուիրատուութեամբ տեղի ունեցած կառուցումներն են: Տաճարը թէեւ շատ բարձր չէ, սակայն մեծ է եւ իրական Մայր-եկեղեցիի մը տպաւորութիւնը կը թողու: Հրաշալի է մանաւանդ բայց աւագ խորանի գմբէթը իր լուսապայծառ զարդեղէններով:

Տաճարին մէջ կը պահուին — երկաթապատ դռներով բաժնի մը մէջ — թանկարժէք իրեղէնները գոհարազարդ՝ ադամանդակուռ խաչեր ու թագեր, ոսկեզօծ շուրջառներ, արծաթապատ անօթներ, որոնք նուէրներն են երկար դարերու բարեպաշտ արքայազուն ու իշխանական փարթամութեանց:

Էջմիածնի եկեղեցին ամէն կիրակի տօնը կ'ունենայ հանդիսական ձայնասփիւռ պատարագ. սարկաւագներու երգեցողութիւնը կը կատարեն վանքին երիտասարդ կղերականները, իսկ դպիրներու բաժինը եկեղեցւոյ սեփական երգչախումբը՝ երգեհոնի ընկերակցութեամբ: Երգչախումբը ունի շատ լաւ մարզուած մեներգչուհիներ, որոնցմէ մին Վիէննայէն: Եկեղեցին կը վարձատրէ նիւթապէս իր սոլիստները: Ուխտաւորներու բազմութիւնը այցելելու չափ մեծ է կիրակի օրերը:

Էջմիածինը 1441էն ի վեր Աթոռն է Հայոց Կաթողիկոսներուն: Հոս է որ առիթ ունեցայ արտասահմանէն եկած հիւրերու մեծ խումբի մը հետ ներկայանալու Վեհ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին, որ հայրական ժպտուն բառերով բարի գալուստ մաղթելով՝ հետաքրքրուեցաւ իւրաքանչիւրիս պարագայով առանձին առանձին, որմէ վերջ հրաւիրեց բոլորս ինքնոյքի սեղանի մը: Ճաշը, որուն թամադայութիւնը իր վրայ առած էր Վեհափառ համեմուեցաւ բազմաթիւ բաժակաճառերով եւ ուղերձներով, խանդավառ եւ ջերմ մթնոլորտի մէջ: Ներկաներէն յիշեմ քանի մը անուն. Կրօնից նախագահ Պ. Սարգիս Գասպարեան, Գեր. Սահակ Արքեպ. Տէր–Յովհաննէսեան, Գեր. Կոմիտաս Եպս. Տէր–Ստեփանեան (առաջնորդ Թիֆլիսի (Թիֆլիս)), արտասահմանէն՝ Պ. Զատիկ Խանզատեան, Ա. եւ Հ. Թորոսեան քոյրեր, ճարտարապետ Եդուարդ Իւթիւճեան (Փարիզ), անուանի ջութակահար Պ. Փարիկեան (Լոնտոն), ծանօթ երաժշտապետ Պ. Համբարձում Պէրպէրեան (Պէյրութ), Տիկ. Եւէ եւ Պ. Թամոս Մէյին (Պուէնոս–Այրէս).

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ « ՍԱՌՆՈՒԹԻՒՆԸ »

Մարտական հրահանգ ստացած՝ գնդի սպայակոյտից վերադառնում էի վաշտ: Մի անձրեւալճի մօտով անցնելիս ուժեղ ծարաւ զգացի: Մօտեցայ ջրին: Փետրուարեան սառած լուսնի դալուկ լոյսը բեկբեկւում էր լճակի հայելու վրայ: Ափից մի քայլաչափ դէպի ներս, իրարից կէս մեթր հեռաւորութեան վրայ, երկու քարեր էին սեւին տալիս: Կանգնեցի այդ քարերի վրայ, ափաչչի կողով ջարդեցի բարակ սառոյցն ու ջուր խմեցի: Ինչ որ տհաճ համ ունէր, շատ տըհաճ: Դատարկեցի ափաչիչն ու շարունակեցի ճանապարհս: Երկար ժամանակ չէր անցնում այդ տհաճ համը: Ինքս ինձ մխիթարում էի ցածրաձայն, — ուրիշ ինչ էիր սպասում սպայակալած անձրեւաջրից ...

×

Առաջադրանքը կատարուած էր: Գըրաւուած էր հակառակորդի պաշտպանութեան կարեւոր գիծը: Թշնամին նահանջում էր խուճապահար ...

Դադարեց բարակ մաղող անձրեւը: Մարտադաշտի վրայ իջաւ մառախուղը. մթնեց միանգամից: Հակառակորդին հետապնդելն անիմաստ էր այլեւս: Հըրաման ստացանք ամրացնել գրաւած գիրքերն ու հանգստանալ: Երկու օրուայ ընթացքում առաջին դադարն էր: Ցողուած ու տանջուած մտայ խրամատ, մոռացել էի քաղցը, քնել էի ուզում միայն:

Խրամատը փորուած էր այնպէս, որ կարող էիր ոտքերդ կախած նստել ու միաժամանակ տեսնել դիմացի տարածութիւնը: Նստեցի, յարմար չէր տեղաւ: քաշուեցի ու յենուեցի պատին: Ուսս դիպաւ մէկին. հարեւան ունէի: «Ձե՞ռ մրսում, եղբայրս», — կամաց հարցրի ես: Ոչ մի պատասխան: Քնել է արդէն, մտածեցի ես, թող հանգստանայ: Հըրպուեցի հարեւանիս ու փորձեցի քնել: Չէր ստացւում, խոնաւ հագուստ, սառը քամի — քունը մօտ չէր գալիս: Մինչեւ լուսաբաց շուտ ու մութ եկայ նստած տեղս, կէս արթուն վիճակում, ամուր հպուած անխօս հարեւանիս: Այնպէս էի զարմացել նրա հանգիստ քնելու վրայ, այնպէս էի նախանձում: Միթէ՞ չի մրսում. իսկ կան այդպիսիները, կը քնեն ձիան վրայ, ուժեղ սառնամանիքին, կը քնեն հանգիստ՝ վրան մի թիկնոց, նոյնիսկ թերթ փռած ... Թերեւս սա էլ այդ երջանիկներից է: Տեսնես մեր վաշտի՞ տղաներից է, թէ հարեւան ...

Լոյսը բացուեց վերջապէս: Դժուարութեամբ ոտքի ելայ: Մարմինս ջարդւում էր սաստիկ:

« Բաւական է քնես, հարեւան, արթնացիր, շուտով կը շարժուենք » — ու հրում եմ քնած զինուորի ուսը: Ոչ մի շարժում: Նորից հրեցի, թափահարեցի, անօգուտ: Ցանկարծ մի անորոշ կասկած սողոսկեց սիրտս. միթէ՞ ... Աւելի մօտիկից նայեցի. սպաննուած գերմանացի էր՝ խրամատի մի անկիւնում կծկուած ... Իսկ ես ամբողջ գիշերը հպուել էի նրան .. տաքանալ էի ուզում ...

×

Առաւօտեան ինձ կանչեցին զօրամասի սպայակոյտը: Ծանօթ լճակի մօտով պիտի անցնէի: Անմիջապէս դառնացաւ բերանս՝ անձրեւաջրի տհաճ համի յիշողութիւնից: Մօտեցայ լճակին. բարակ սառցաշերտի միջից երեւում էր ոչ այնքան պղտոր ջուրը: Ինչո՞ւ այդքան տըհաճ համ ունէր ... Ահա այն զոյգ քարը. աջ ոտքս մեկնեցի առաջ, ձախս դեռ չէի տեղափոխել, որ յանկարծ ետ ընկրկեցի: Լճակի յատակից մի զոյգ բաց աչքեր ինձ էին նայում ... Սպաննուած զինուոր էր, մէջքի վրայ պառկած, ոտքերը կխռածալ: Գիշերը ես կանգնել էի նրա ծնկներին ու ջուր խմել այդ բաց աչքերի մօտից, արնախառն ջուր ...

×

Այդ գիշեր ես մի առանձին սարսուռով զգացի պատերազմի ահաւոր սառնութիւնը ...

ԿԵԱՆՔԻ և ՍԻՐՈՅ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կնոջս հետ անցնում էինք 26 կոմիսարների անուան այգով. հանդիսաւոր նիստից էինք գալիս, Սունդուկեանի անուան թատրոնից: Տարիներ առաջ այս նոյն այգին մեր ամենահաճելի ժամադրավայրըն էր, իսկ հիմա անցնում ենք անշտապ՝ վաղը կամ միւս օրը հարսանիք նշելու երջանիկ սպասումով:

— Ծերանում ենք, բարեկամ, — ասաց կանչի֊ն տակ շշնջաց կինս:

— Փուցէ աչքիդ՝ մեծանում ենք, — փորձեցի «խմբագրել» կնոջս անզգոյշ արտայայտութիւնը ...

— Այ, « մեր ծառը, յիշո՞ւմ ես, — շարունակեց կինս՝ ցոյց տալով անցումից մի տաս քայլ աջ կանգնած հաստաբուն կաղնին, — մեր առաջին ժամադրավայրը, ինչքան ժամանակ է անցել:

— Ուղիղ քսան տարի. ինչպէս կարելի է մոռանալ ... Տես, հիմա արդէն ուրիշ զոյգ է կանգնած, երջանիկ զոյգ:

Մօտենում ենք նուիրական ծառին:

Ցանկարծ կինս սեղմեց թեւս ու կանգ առաւ:

— Ոնց որ մեր Սուրիկն է, աղջիկն էլ լաւն է երեւում:

— Սուրի՞կը — զարմացած բացականչեցի ես: Իսկ ի՞նչ կար զարմանալու, տասնեւութ տարեկան երիտասարդ է, համալսարանի ուսանող, առողջ, կենսուրախ:

— Հօրն է քաշել, ասլի տղա: Փորձեցի կատակել:

— Կամաց, — սաստեց կինս, — թող մեզ չտեսնի, կ'ամաչի երեխան: Թեքուեցինք ձախ ու շտապ հեռացանք՝ մէկ-մէկ ղաղտագողի ետ նայելով:

— Մեծանո՞ւմ ենք, բարեկամ, — խորամանկ ժպտալով դարձաւ կինս՝ գաղտագողի ետ նայելով:

— Այսպէս կարելի է եւ ծերանալ, — ըսելիս ...

ԳՐ. ԲԱԼԱՍԱՆԵԱՆ

ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

Առաջին աշխարհամարտին, Պաղեստի – նի մէջ, Զօր. Ալէնպիի հրամանատարու- թեան ներքեւ գործող անգլիական բա – նակին հարիւրապետ մը, իրիկուն մը, ճրագի մը աղօտ լոյսին տակ խորասուզ- ուած էր Աստուածաշունչին էջերուն մէջ եւ անուն մը կը փնտռէր։ Զօրավարէն հրաման ստացած էր, իր գումարտակով, յարձակմամբ գրաւել Մաքմաս գիւղը, որ կը գտնուէր բարձունքի մը վրայ։ Մաք – մաս անունը բան մը կը խօսէր իրեն։ Վերջապէս կը գտնէ զայն Սամուէլի ա- ռաջին գրքին մէջ (Ա. Թագ. ԺԳ. 16) — «Եւ Սաւուղ եւ Յովնաթան որդի նորա եւ ժողովուրդն՝ գտեալ ընդ նոսա նստան ի Գաբաա Բենեամինի. եւ այլազգիքն բա – նակեալ էին ի Մաքմաս»։

Հարիւրապետը շարունակելով իր ըն- թերցումը, կը տեղեկանայ որ Յովնաթան եւ «իր զէնքերը կրող երիտասարդը» գի- շեր մը միս-մինակ կը յառաջանան դէպի Փղշտացիներուն յառաջապահ ուժերը եւ անցնելով կիրճէ մը, զոր կը կազմէին «քարաժայռք յայսմ կողմանէ, եւ քարա- ժայռք յայնմ կողմանէ, անուն միումն Բազէս, եւ անուն միւսումն Սենա, — մին ի ժայռից կայր ի հիւսիսոյ յանդիման Մաքմասայ, եւ միւսն ի հարաւոյ հանդէպ Գաբաայ»։

Յովնաթան եւ իր կապարճակիրը կը հասնին քարաժայռին ի վեր, յափշտակելու կերթան տափարակ վայրէմը, մօտ կէս արտավար, զոր կարելի էր հերկել զոյգ մը եզներով։ Ու կը հանդիպին Փղշտա – ցիներուն։

Փղշտացիները կ'արթննան, եւ կարծե- լով որ պաշարուած են Սաւուղի բանա- կին կողմէ, «բազմութիւնը այնպիսի ան- կարգութեան մէջ կը մնայ որ կը փախ – չին զիրար կոխոտելով»։ Այն ատեն Սա – ւուղ կը յարձակի իր բանակով։ «Այդ օրը Տէրը Իսրայէլը փրկեց»։

Հարիւրապետը այս պատմութիւնը կարդալէ ետքը, կ'ըսէ ինքն իրեն. «Հար- կաւ այդ անցքը, երկու ժայռերը, տափա- րակ վայրը այսօր ալ գոյութիւն ունին»։ Կ'երթայ կ'արթնցնէ զօրավարը, երկուքը միասին կը կարդան Աստուածաշունչին այդ քանի մը տողերը։ Հետազօտիչներ կ'ուղարկեն, որոնք կը գտնեն անցքը, զոր կը պաշտպանէին ափ մը Թուրք զինուոր- ներ։ Կը գտնեն երկու ժայռերը, որ ան- կասկած Բազէս եւ Սենան էին, վերջա – պէս տափարակ փոքր տարածութիւնը զոր «կարելի էր հերկել զոյգ մը եզներով»։

Զօրավարը կը փոխէ նախապէս պատ- րաստած յարձակման ծրագիրը եւ փոխա- նակ գումարտակ մը ուղարկելու՝ ջոկատ մը կ'ուղարկէ։ Իրիկուան մթնշաղին ջո – կատը կը գրաւէ անցքը, «հաշիւը կը մաք- րէ Թուրք զինուորներուն», յետոյ կը բարձրանան ժայռերէն դէպի վեր, կը հասնին տափարակ վայրը եւ Մաքմաս։ Թուրքերը կ'արթննան, կարծելով որ պա- շարուած են՝ կը փախչին անկարգ։ Այդ գիշեր Մաքմաս գտնուող բոլոր Թուրքե- րը կը ջարդուին կամ գերի կ'իյնան։

Ահա թէ ինչպէս, աւելի քան երեք հա- զար տարի ետք, անգլիական բանակը նոյն տեղւոյն վրայ, կը գործադրէ նոյն ռազմավարութիւնը ինչպէս Սաւուղ եւ Յովնաթան, բառ Աստուածաշունչի վկա- յութեան։

Թարգմ. Վ. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՈՐՆՈՊԼ. — Այս տարի Կորնոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 23ին, քաղաքէն մօտ քսան քիլոմեթր հեռու, Վիլար տը Լանի ճամբուն վրայ, գեղեցիկ ծառաս – տաններուն մէջ, լեռներէն գահավիժող պաղ ջուրով լի գետակի մը եզերքը։ Տէ- սինի քոյր մասնաճիւղը, որ մեծ բաժին մը ունեցաւ հանդէսին յաջողութեան մէջ, աւելի կանուխ եկած էր քան տեղւոյն Հայերը։ Տէսինէն եկած էին մեծ բազ – մութեամբ, մօտ 60 հոգի փոխադրող հանրակառքէն զատ եկած էին նաեւ անձ- նական կառքերով։ Իրեն հետ յատկապէս եկած էր նաեւ Տէսինի գաղութին հոգե – ւոր հովիւը սարկաւագներով ու դպիր – ներով։ Հիւրեր ունէինք նոյնպէս ուրիշ հայ գաղութներէ։ Մինչեւ կէսօր շատ քիչ էր Կորնոպլեցիներուն թիւը, բայց կէսօրէն ետք տաք ու պայծառ օդը բա – պաստեց աւելի շատ հայ ընտանիքներ մղած էր հանդիսավայրը։

Նախքան հանդէսին պաշտօնական բա – ցումը, հոգեւոր հովիւը մասնակցու – թեամբ իր փորձառու դպիրներուն եւ սարկաւագներուն, հայ եկեղեցիին յա – տուկ աւանդական պատարագը մատոյց բաց դաշտին մէջ, խորապէս տպաւորե – լով հաւատացեալները։ Տէր Հայրը չա- փազանց զգացուած քանի մը խօսք ըսաւ այս առթիւ բոլոր անոնց որոնք անտար- բեր կը գտնուին մեր դպրոցին եւ եկեղե- ցիին հանդէպ եւ աւելցուց թէ ի վերջոյ մեր եկեղեցիներն ու դպրոցներն են Հայը Հայ պահելու գլխաւոր ազդակները։ Եթէ այսօր դուք անտարբեր կը մնաք անոնց հանդէպ, կը նշանակէ անտարբեր էք ձեր լեզուին ու կրօնքին հանդէպ, այն ժամա- նակ սեւ գիծ մը քաշեցէք ձեր Հայ ըլլա- լուն վրայ։

Թէեւ մասնաւոր գեղարուեստական բա- ժին մը պատրաստ չէր, բայց բազմաթիւ երգեր եւ արտասանութիւններ լսուեցան բարձրախօսէն։ Իր գեղեցիկ ձայնով մօր յիշատակին նուիրուած խորիմաստ բա – ռերով երգ մը երգեց նաեւ Տէր Հայրը խորապէս տպաւորելով բոլոր ներկա – ները։

Տիկին Աղաւնի Կիւմիշեան, որ միշտ առաջինն է եղած Հ. Մ. Ը. Մ.ի մար – զիկները քաջալերող, հինգ հազար Փրանք նուիրեց։ Իր օրինակին հետեւեցան բազ- մաթիւ ուրիշներ։ Քանի մը վայրկեանէն հաւաքուեցաւ 34.500 Հին Ֆրանք։ Ներ- կաները մեծապէս սպառեցին նաեւ օր – ուան պիւֆէն։

Հանդէսը անցաւ մեծ յաջողութեամբ։ Տզոց սպասածէն շատ աւելի ներկայ բազ- մութեան թիւը, մեծամասնութեամբ ե – րիտասարդներ։ Ընդհանուր մուտքը մօտ 140.000 Հ. Ֆ.։ Այս առթիւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալու – թիւնները կը յայտնէ բոլորին, ի մասնա- ւորի Տէսինի քոյր մասնաճիւղին եւ հո- գեւոր հովիւին։

Այս տարի եւս Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյն ոտնագնդակի խումբը փոխեց իր կարգը։ Յառաջիկայ տարուան շրջանի խաղերը պիտի կատարէ առաջին կարգի խումբե – րուն դէմ։ Մեր տղաքը իրենց գեղեցիկ խաղերով մեծ անուն ձգած են Կորնոպլի մարզական շրջանակներուն մէջ։ Անցած տարի Տօֆինէի ախոյեանը իրենք եղան։ Իսկ այս տարի երկրորդ՝ իրենց կարգի խումբերուն մէջ։ Մեր լաւագոյն խաղա- ցողներէն յիշենք Տեպիապեան երկու եղբայրները, որոնք երբեք չեն թերանար կէտ մը աւելի նշանակելու համար հա – կառակորդին վրայ. կը խաղան հոգիով ու սիրով։ Իսկ մեր անմահ Սահակը, իր- բեւ գնկավար, հինգ տարիէ ի վեր կը վա- ղէ շարունակ, զոհողութիւն կ'ընէ նիւ – թապէս եւ բարոյապէս, յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի որ տեղւոյն միակ երիտասարդական մարզական կազմակերպութիւնն է, իր շուրջը ունենալով մօտ 30 հայ երիտա – սարդներ։ Կ'իմանամ որ այս տարի եւս նոր հայ երիտասարդներ պիտի միանան խումբին։

Գ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Զարգարեան (Նիւ Եօրք), Տոքթ. Ռոպէր Ճեպէճեան (Հալէպ), եւայլն։

Այս առթիւ պարապ կը համարիմ հրա- պարակաւ եւս սրտագին երախտագիտու- թիւնս յայտնել Վեհափառին, որ բացա – ռիկ հայրական խնամով իրեն հիւր ըն – լով, գիւրացուց իմ լոկ ութ օրուան վի – զաս երկարաձգել տասը քան օր եւս։

Ինչպէս ծանօթ է՝ Էջմիածինը կը գտ- նուի հին պատմական քաղաքի մը — Վա- ղարշապատի — շրջապատին մէջ, որ մինչեւ 428 (Ք. վերջ) Հայաստանի Ար – շակունեան թագաւորութեան մայրաքա – ղաքն էր եւ այդ Թուականէն վերջ անշը- քանալով՝ իր վայրին վրայ հետզհետէ աճած կազմուած է նոր քաղաքը՝ Էջմիա- ծին, որ ներկայիս ունի 22.000 բնակիչ։

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

Լոյս տեսաւ Հայաստանի բնութեան պահպանութեան ընկերութեան պաշտօ – նաթերթ «Հայաստանի բնութիւն» պար- բերականին անդրանիկ թիւը։

Պարբերականին նպատակը պիտի ըլլայ ծանօթացնել հայրենի բնութիւնը եւ ա – նոր հարստութիւնները։ Հոն պիտի լու – սաբանուին անտառային տնտեսութեան, ծաղկաբուծութեան, կենդանական աշ – խարհի վերաբերեալ հարցեր։

Պարբերականը լոյս պիտի տեսնէ տա – րին չորս անգամ։

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԳԱՆԳԱՏՆԵՐ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի համայնավար կուսակցու- թեան կեդրոնական կոմիտէի դիւանը քն- նած է Երեւան, Լենինական եւ Կիրովա – կան քաղաքներու մէջ երեւան եկած գայ- թակղութիւնը՝ բնակարաններու վերա – բերեալ։

Հակառակ բնակելի տուներու սուր տագնապին եւ խախտելով պաշտօնական մարմիններու որոշումները՝ բնակարան յատկացնել ասոր պակասը զգացողնե – րուն, նոր բնակարաններ յատկացուած են մեծ թիւով այնպիսի անձերու, որոնք արդէն, յարմարաւէտ սեփական տունի կամ յարկաբաժնի տէր են։ Դեռ աւելին՝ «Երեւանի ձնշող մեքենաներու (compressor) գործարանին բաշխած բնակելի տարածութեան 70 տոկոսը օգտագոր – ծուած է ղեկավար աշխատողներու բնա – կարանային պայմաններու բարելաւումին համար», կը գրէ «Սով. Հայաստան», իր Յուլիս 16 թիւով։

ԹԻՖԼԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԹԱՏՐՈՆԸ

«Վարդանանք» թատերախաղով Յու – լիս 15ին Կիրովականի մէջ ներկայա – ցումներու իր շարքը սկսաւ Թիֆլիզի հայկական թատրոնը։ Յաջորդաբար ներկայացուց հայ, վրացի եւ ռուս թա- տերագիրներու գործերէն թատերախա – ղեր։

Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ 100ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի վերջին թղթաբերէն կ'ի – մանանք որ Յուլիսի վերջերուն նշուած է Գ. Զօհրապի ծննդեան հարիւրամեակը։ Այս առնչութեամբ կազմուած էր յոբե- լենական յանձնախումբ մը, բաղկացած ծանօթ գրագէտներէ եւ մտաւորական – ներէ։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՌԷՍ ՄԵԼԻՔ

Վանականը գիւղացիի մը առաջնոր – դութեամբ, կէս գիշերուան մօտ Ա. գիւ- ղը մտաւ. որ քաղքէն ..., ժամ հեռաւո – րութիւն ունի եւ Վանի ամէնէն գեղեցիկ գիւղն է։

Առաջնորդող գիւղացին լայն ու անկա – նոն փողոցներէ անցնելով կանգ առաւ բարձրահայեացք եւ երկու յարկի վրայ շինուած տունի մը առեւ։

— Տղայ, այս է մեր Ռէս Մելիքին տու- նը, ըսաւ բարեմիտ գիւղացին ցած ու յարգալից ձայնով մը։

Ու երկու անգամ պարտէզին դուռը զարկաւ։

Քիչ յետոյ դուռը բացուեցաւ. սեմին վրայ երեւցաւ քառասունը անցած, մի – ջահասակ, ծաղկաւեր կերպարանքով, կունտ գլուխով, մեծափոր ու ննջա – ւոր մարդ մը, որուն ձեռքը հողէ ճրագ մը կար։ Այս մարդը գեղին գործակատա- րըն էր, — այսինքն Ռէսին օգնականը, — որուն Գզիր անունը կուտային։

— Տղայ Մխիկ, դո՞ւն ես. հարցուց մեծափոր Գզիրը՝ զարմանքով մը անծա – նօթին վրայ իր պժգատիպ նայուածքը պտըտցնելէ ետքը։

— Ես եմ, Զաքօ, պատասխանեց Մը – խիկ, Ռէս աղէն քնա՞ծ է։

— Քնած ... ինչ կայ ... բարին էլնի ... նկատել տուաւ Գզիր Զաքօ անհան – գիստ եղանակով մը։

— Գնա ձէն տուր ասա որ քաղքէն մարդ եկեր է, հասկցա՞ր։

— Թայ հօր, մրմռաց Գզիր Զաքօ ա – պուշ ծամածռութեամբ մը, ո՞վ հոգի ու- նի որ Ռէս աղին ձէն տայ. թող լուս – նայ յետոյ։

— Ի՞նչ կ'ասես. մարդ Աստուծոյ, դուն ծառա՞ մի, տնարար, գնա ձէն տուր, գոչեց Մխիկ գրեթէ բարկացած։

Գզիրը չհակառակեցաւ։ Անմիջապէս ներս գնաց ու իմաց տուաւ Ռէս Մէլի – քին, որուն հրամանին համաձայն Գզիրը վերադարձաւ ու Վանականը մաքուր սեն- եակ մը առաջնորդեց։ Մխիկն ալ ախո – ռին թաման գնաց պառկելու։

Վանականը քառորդի մը չափ մինակ մնաց։ Ցետոյ սենեակին դուռը բացուե- ցաւ։

Ներս մտաւ բարձրահասակ, յիսունի մօտ տարիքով լայն ու ճաղատ ճակա – տով, յաղթանդամ, համակրելի դիմա – գծերով, տժգոյն բայց գրաւիչ արտա – յայտութեամբ ու քաղցրաբարոյ նկարա – գրով անձ մը։ Այս անձը Ռէս Մէլիքն էր։

Քսաներկու տարիներէ ի վեր Ռէսու – թեան պաշտօնին կոչուած էր եւ երբեք օր մը չէր եղած որ գիւղացի մը իրմէն գաւ յայտնէր։ Ոչ միայն իր ընդարձակ գեղին հրեշտակն էր ան. այլեւ շրջակայ գեղացիներն ալ իր անունովը կը պարծե- նային։

Հօրմէն մնացած ժառանգութիւնը մեծ էր, հետեւաբար բարեկեցիկ կեանք մը կը վարէր։ Ժամանակին քաղաքը ղրկը- ւած էր ուսում առնելու եւ ինչ որ կրցած էր սորվիլ՝ բաւական եղած էր իր զգա – ցումներուն ու ձգտումներուն համեմատ գործելու։

Իր կինը մեռած էր. իրեն կը մնար մէկ հատիկ աղջիկ մը, Տիկպար անունով, որ հազիւ տասներկու տարեկան կար։

— Բարի եկած էք, զաւակս, ըսաւ Ռէս Մէլիք հայրական անկեղծ հոգածու – թեամբ մը։

— Բարի տեսանք, Ռէս աղա, պատաս- խանեց Վանականը։

Ու ծոցէն թուղթի ծրար մը հանելով Ռէս Մէլիքին ներկայացուց։ Ռէս Մէլիք բացաւ ծրարը, կարդաց իրեն յանձնարա- րական նամակին պարունակութիւնը։

— Գլխուս վրայ տեղ ունիք, զաւակս, շեշտեց Ռէս Մէլիք յարգալից ձայնով։ Ուրախ եմ որ ձեզի պէս ազդատէր անձե- րու հետ կը տեսնուիմ։ Գալով հարկ ե – ղած միջոցներուն, վաղը կը կանչենք մեր տէր Օհանն ու տիրացու Սիմօնը, կը խորհրդակցինք ու անկէ ետքը կը գոր – ծենք. աղէկ չըլլա՞ր։

— Երբ որ կատարեալ վստահութիւն ունիք այդ անձերուն վրայ. նկատել տը – ւաւ Վանականը, կրնաք այդ կերպով գործել։

— Վստահութի՞ւն. այդ մասին երբեք չեմ կասկածիր. թէեւ եկեղեցականներու վրայ շատ հաւատք չունիմ, սակայն փորձառութեամբ կը պնդեմ։

— Ինչպէս լաւ, ձեր կամքը գիտէ։

Այս հարեւանցի տեսութենէն ետքը, Ռէս Մէլիք ներողութիւն խնդրելով «գի- շեր բարի» ըսաւ ու մեկնեցաւ։

Վանականը բոլոր գիշերը հանգարտ անցուց. տակաւին դեռ արեւը չծագած. Ռէս Մէլիք Վանականին սենեակը մտաւ։

— Բարի լոյս, զաւակս, ըսաւ Ռէս Մէ- լիք.

— Աստծու բարին պատասխանեց Վա – նականը։

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Օր. Ժագլին Զարուկեանի եւ Պ. Ալեքսանտր Պասմաճեանի ամուսնութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Պ. Սեդրակ Խմիյեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Տէր եւ Տիկին Նուպար Գ. Դաւիթեան, Պ. Միհրան Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Դաւիթեան, ինչպէս նաեւ Խայեան, Գալայեան եւ Պահրի ընտանիքները իրենց պարագաներով ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ Ց. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գարակէօզեան)

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Չորեքշաբթի (Օգոստ. 2) ժամը 16ին, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը՝ ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Կը խնդրուի փափաքողներէն, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել Հայ Կարմիր Խաչին կամ Ֆ. Կապոյտ Խաչին։

Կը խնդրուի ծանուցանել

ԱԹԱՔԵԼ – ԱՍԱՏՈՒՐ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ
(Խարբերդի Քեսիրիկ գիւղէն)

մահը որ պատահեցաւ Յուլիս 30ին, 60 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր չորեքշաբթի առտու։ Հաւաքուիլ ժամը 9ին Թոնոնի հիւանդանոցին առջեւ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը Փարիզ կը վերադառնայ այս հինգշաբթի (Օգոստ. 3) առաւօտ ժամը 6,29ին Կառ տը Լիոն։ Ծնողներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել։

Բ. խումբը կը մեկնի, հինգշաբթի իրիկուն։ Հաւաքուիլ ժամը 22ին Կառ տը Լիոնի Մեծ ժամացոյցին տակը։

×

Լիոնի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 3ին, հաւաքուիլ Փերաշ կայարանին մուտքի ժամացոյցին առջեւ, ժամը 16ին։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլիէի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան, Երկուշաբթի 31 Յուլիս, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ։

Բ. խումբը կը մեկնի այս Չորեքշաբթի օր, ժամը 13ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն։

Ա. խումբը Փարիզի Հայոց եկեղեցին կը վերադառնայ նոյն օրը ժամը 19ին։

ՅԱՐԱԼԷՋՆԵՐՈՒ
ԴԻԽԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին։

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պոռոն, Սիթ Անշան – բէնի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ։

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ։

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ։

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլէնոր Սերունդին կողմէ։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթօքար մը՝ Մառըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30ին։ Փլաս Մասէնա կը հասնի՝ Քազինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպորօն։

2.— Թէ էլ էնի տեւական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն։ Պուլվար Ժան – Ժօռէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը։ Առաւօտուն ժամը 8.30ին, 9.30ին, 10.30ին։ Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը։

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողներ – ըը պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւաքին 64րդ տարեդարձի առթիւ, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը այս կիրակի, Լա Թապուրէթի հովատուն եւ ընդարձակ դաշտին վրայ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. Ուզունեան,

Կը խօսի Պ. Կ. Տէրմոյեան։

Գեղարուեստական բաժին։

Առատ կերուխում։

Օթօքարը կը մեկնի կիրակի ժամը 9ին, 11ին, 14,15ին սովորական ճամբով։

Վերադարձ ժամը 20ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Գախթիարեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին եւ Դպրոցասէրին Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՅՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան։ Այդ իսկ պատճառով Թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով։

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը։

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն։ Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն։ Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961)։

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ. արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին, Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԷՔՍ-ԼԷ-ԲԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը։

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթօքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ Բելվէդերիէի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական արձանը։

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէքէ ետք, ճաշ շրջակայ փայտին պաղ աղբիւրին մօտ։ Զանազան ըմպելիներ, շամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ։ Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել։

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն։

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, Տիկին Պարգեւուհիի եւ պարուհի Օր. Թարոնի։

Ճոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ։

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին զրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութեամբ օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արգիլեան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայադիտական ծանօթութիւններ-

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ

JEUDI 3 AOUT 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9168 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9469

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՉՑՆԵ՛ՆՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Օտարի ծանօթ յօդուածը անգամ մը եւս կ'ուզէ հաստատելու թէ Հայաստանի եւ Հայկական Դատի մասին շատ քիչ բան գիտեն, — չըսելու համար թէ գրեթէ բան չեն գիտեր — այս երկրի հանրային կարծիքը վարողները, նոյնիսկ ակադեմականները։

«Ազատ Հայաստանի վարչապետ»ը առաջարկեր էր որ դաշնակիցները առաջին հերթին պէտք է ազատագրեն Հայաստանը, «որուն մէկ մեծ մասը կը մնայ թրքական տիրապետութեան տակ, հակառակ 1920ի Սեւրի դաշնագրին տրամադրութեանց»։

Այս առաջարկին հետեւեալ պատասխանը կու տայ ակադեմական ժիւլ Ռոմէն.

«Համոզուած եմ, որ այս դաշնագրի կարգ մը յանձնարարութեանց բարձրացումը ըլլալը յաղթանակ մը եղած չէ քաղաքական բարոյականին համար։Սակայն ի՞նչ կ'ուզէք։ Անկէ ի վեր Թուրքիա ազատ աշխարհի կողքին դիրք գրաւեց։ Այս յարումը իրմէ պահանջեց հերոսութիւն մը, որ շատ թանկագին եղաւ իրեն համար ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ։

Ու ահա՛ իր չնաշխարհիկ եզրակացութիւնը.

«Նախընտրելի չէ՞ արդեօք թրքական ժողովուրդին ընդունիլ տալ, որ աւելի մեծ բարեացակամութեամբ եւ ազատամտութեամբ ճկուն ունենայ հայ ժողովուրդի տեղական կացութիւնը»։

Աններելի սխալներ կը գործէ յարգելի ակադեմականը իր այս քանի մը տողերուն մէջ։

Նախ լիովին տեղեակ չէ Թուրք Սեւրի դաշնագրին եւ այն ճակատագրին, որուն ենթարկուեցաւ անիկա։ Այլապէս պիտի գիտնար թէ անոր «կարգ մը յանձնարարութիւններն» էին միայն որ չեն գործադրուած։

Իրականութիւնն այն է դժբախտաբար, որ դաշնակիցները «տակաւին «հաւր չխօսած» ուրացան զայն ամբողջութեամբ եւ 1923 Յուլիս 24ին Լօզանի մէջ յաղթական Թուրքիոյ վրայ բազմեցուցին 1920ի հաշտութեան Թուրքիան։

Պատճառը այն չէր, որ անիկա «դիրք բռնեց ազատ աշխարհի կողքին»։ 1920-23ին «ազատ աշխարհ» չկար։ Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք է միայն, որ այս աշխարհը ծնունդ առաւ եւ Թուրքիա անոր միացաւ 1947ին, «Թրումընի վարդապետութեան» ով, Ամերիկայէն դրամ քաշելու յոյսին մօքով։

Իսկ «հերոսութիւն»ը որուն կ'ակնարկէ ժիւլ Ռոմէն, տեղի ունեցաւ 1951ին, Քորէայի պատերազմին առեն։ Թրքական բրիգադը «հերոսաբար» ջարդուեցաւ, յիշեցնելով երբեմնի Եմէնը, ուր թրքական «մէհմէտճիկ»ները երբեք տուն չէին վերադառնար, այլ ուղղակի կ'երթային «հուրիներու աշխարհը», իբրեւ նահատակ (շէհիտ)։

Հայկական դատը լուծելու, կամ իր բռնագրաւ Հայաստանը ազատագրելու համար գետնի վրայ գիտ մը կ'ընէ քաղաքակադեմականը. — խնդրել Թուրքիոյ ժողովրդավար կառավարութենէն, որ աւելի «բարեացակամ եւ ազատամիտ» վերաբերում ցոյց տայ Թուրքիոյ հայ բնակչութեան հանդէպ։

Ուրեմն չի գիտեր, որ ազատագրուելիք Թրքահայաստանի մէջ Հայեր չկան քառասուն տարիէ ի վեր։

Թուրքիոյ 80–100 հազար Հայերու կացութեան բարւոքումը չէ, որ կը պահանջենք։ Այլ հողային պահանջ ունինք Թուրքիայէն։ Կ'ուզենք «արեւելեան» կոչուած հայկական նահանգները, որոնք պատմականօրէն Հայուն կը պատկանին, իբրեւ իր նախնիքներուն հայրենիքը։

Կը պահանջենք Ուիլսընեան սահմանները, որոնց վրայ մեր արդար իրաւունքները հանդիսաւորապէս ճանչցած են դաշնակիցները։

Ժամանա՛կ է որ Հայութիւնն ու Հայկական Դատը աւելի լաւ ծանօթացնենք մեր ֆրանսացի բարեկամներուն։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ

ԺՈՔՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ԽՕՍԻՆՔ ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ» Կ'ԸՍԷ ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Ֆրանքօ-ալժերական խօսակցութեանց երկրորդ արարին ընդհատումէն ետք, կողմերը ուզեցին պարզել կացութիւնը։ Գելքայէմ Քրիմէն ետք, ֆրանսական պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Լուի Ժոքս ձայն-պատկերասփիւռէն երկար յայտարարութեամբ մը անգամ մը եւս բացատրեց Ֆրանսայի դիրքը եւ տեսակէտը։

Նախարարը յիշեց նախ թէ Ֆրանսա սկիզբէն պարզած է մտայնութիւն մը եւ առաջարկած՝ մեթոտ մը։ «Մտայնութիւնը, այն է որ մեզ կը ղեկավարէ այն օրէն ի վեր երբ ստանձնեցինք Ափրիկէի ապագաղութականացման մեծ աշխատանքը. աշխարհի մէջ այնպէս ինչպէս որ է այսօր, ինչպէս պիտի ըլլայ վաղը, մենք մեզի նպատակ բրած ենք Ափրիկէն Ափրիկեցիներուն տալ եւ անոնք պատասխանատու դարձնել իրենց ճակատագրին»։ Ապա անցնելով մեթոտին, նախարար Ժոքս շեշտեց — «Մեթոտը, ինքնորոշման մեթոտն է, այնպէս ինչպէս զօր. տը Կոլ սահմանեց 1959 Սեպտեմբեր 16ին, ճամբան կը բանայ ընտրութեանց եւ անկախութեան, ի նպաստ Ալժերիոյ 13 նահանգներուն բնակչութեանց եթէ այդ փափաքը յայտնեն։ Այս դրութիւնը վաւերացուած ազգին կողմէ, դարձաւ օրէնք եւ մեր խօսակիցներն ալ զայն ընդունեցան։ Աշխատանքը ծանր եւ մեծ է, մտայնութեան եւ մեթոտին կ'աւելնայ միայն մտահոգութիւն մը, կրկնակի պարտականութիւն մը՝ ապահովել խաղաղ կացութիւն մը որ մինչ խնդրոյ առարկայ չդառնայ, որ թոյլ տայ մարդոց որոնք խորապէս տարբեր են, համերաշխութեան մէջ ապրիլ։ Պարզ է որ կը մտածենք Ալժերիոյ բոլոր մարդոց մասին, ինչ որ ալ ըլլան անոնք։ Տարբեր դիրք մը, ոչ իրաւունք, 'ոչ իմաստուն, ոչ ալ պարկեշտ պիտի ըլլար»։

Ապա, Ժոքս խօսեցաւ էվիանի առաջին հանդիպումին եւ անոր ձախողութեան մասին։ Բացատրեց թէ այդ առաջին շըփումը տեւած մը մօքերու շօշափում էր, առանց նախապայմանի, առանց օրակարգի։ Կողմերը պարզած են, կամաց կամաց, իրենց տեսակէտները։ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը խօսած է Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն մասին որոնք «անոնք ալ ծնած են այդ հողին վրայ եւ աշխատած», որպէսզի անոնց երաշխաւորութիւններ տրուին, խօսած է Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ գործակցութեան մասին, բայց այս բոլոր կէտերուն վրայ, Փրանսական պատուիրակութիւնը չէ կրցած հասկնալ Ալժ. Ազատ. Ճակատի դիրքը։ Այդ պատճառներով, Յունիս 13ին, Ֆրանսացիները ընդհատած են խօսակցութիւնները, որպէսզի Ալժ. Ազատ. Ճակատին մտածելու ժամանակ տրուի։

Նախարար Ժոքս կ'անցնի երկրորդ արարին՝ Լիւկրէն։ Յուլիս 20ին, վերսկսան խօսակցութիւնները։ Ֆրանսացիները աշխատանքի ձեւ մը առաջարկեցին, յանձնախումբերու միջոցաւ, 5 կարեւոր հարցերու համար — Վերադարձ խաղաղութեան, ինքնորոշման երաշխիքներ, փոխանցման շրջան զինադուլէն ինքնորոշում, երաշխաւորութիւններ որոնք պիտի արբուին անձերու, գլխաւորաբար այն Եւրոպացիներուն եւ մահմետականներուն, որոնք կապուած են Ֆրանսայի, ընկերութիւն կամ գործակցութիւն Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։

Ալժ. Ազատ. Ճակատի ներկայացուցիչները, կ'ըսէ Ժոքս, պատրաստ էին այս բոլոր հարցերուն մասին խօսելու, բայց առաջին նիւթին իսկ, Սահարա բառին վրայ կեցան։ Մերժեցին աւելի հեռու երթալ մինչեւ որ գոհացում չստանան, այսինքն իրենց գերիշխանութիւնը չճանչցուի Սահարայի վրայ։ Եւ նախարար Ժոքս շարունակեց. «Ի՛հ, խօսինք Սահարայի մասին։ Ի՞նչ ըսինք իրենց այս մասին։ Շատոնց գիտեն թէ մեզի համար ինքնորոշումը կը վերաբերի Ալժերիոյ 13 նահանգներուն, բայց Ալժերիոյ հարցը կը դէպ կ'անցնի աշխարհագրական շրջագիծը։ Մերժեցի՞նք խօսիլ Ալժերիոյ մասին։ Ոչ, եւ ճիշդ այն պատճառաւ որ հարցը իրրթին է։ Ըսինք, կրկնեցինք, հաստատեցինք հետեւեալը.—

Ա) Արժանավայել ուղղութիւն մը կը ներշնչէ մեր ամբողջ քաղաքականութիւնը Ափրիկէի մէջ— ժողովուրդներուն կը պատկանի ընտրել իրենց ապագան, իրենց քաղաքական ուղին, այս ճիշդ է նաեւ Սահարայի համար։

Բ) Մնացեալին համար, շրջանի մը մէջ որ այնքան քիչ բնակչութիւն ունի, այնքան տարածուած է, այնքան անբերրի է, պարզ է որ Ֆրանսայի համար գերիշխանութեան հարցը կենսական չէ։ Բայց այն հարստութիւնները զորս արժեւորած ենք, մեր աջեւ կը դնեն հարց մը որ մեծ կարեւորութիւն ունի ոչ միայն որովհետեւ տնտեսական մնայուն կապ մը կը ստեղծէ Սահարայի եւ Ֆրանսայի միջեւ, այլ եւ անոր համար որ չենք ուզեր միայն մեզի պահել զանոնք»։

Եւ նախարար Ժոքս իր եզրակացութեան մէջ շեշտեց թէ Ֆրանսա չուզեր իր ձեռքը պահել Ալժերիան։ Անորոշ չէ Ֆրանսայի տեսակէտը եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատը շատ լաւ գիտէ ատիկա։ Ֆրանսա առաջարկած է որ երբ 13 նահանգներու ինքնորոշումը վերջացած հարց ըլլայ, ծնունդ առած նոր պետութեան հետ (եթէ ծնունդ պիտի առնէ) կարգադրուի բնակչութեանց ապագան եւ հարստութեան շահագործման ձեւակերպութիւնները, վերապահելով հանդերձ Ֆրանսական ժողովուրդին շահերուն անհրաժեշտ նուազագոյնը։

Այս է, ինչպէս այս անգամ ալ շեշտեց, Ֆրանսայի առաջարկը եւ Ֆրանսա մինչ պատրաստ կը մնայ խօսակցութիւնները շարունակելու։

× Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան զինեալ ուժերու պարբերաթերթը՝ Ալքուվաթ Ալմուսալլահ կը գրէ թէ ալժերացի օդաչուներու խումբ մը շրջանաւարտ եղած է վերջերս Արաբ. Մ. Հանրապետութեան օդանաւային վարժարանէն եւ մեկնած է անորոշ ուղղութեամբ մը «ուր պիտի սպասէ Փ. ժամը՝ մասնակցելու համար Ալժերիոյ պատերազմին»։

× Թունուզցի ծանօթ ճարտարարուեստի «մանեան» Մաթթէի ազատական նամակներ ստացած է Կ. Գ. Բ.էն (Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակ)։ Ծանօթ է որ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Մաթթէի համաձայնած է Ֆերաթ Ապպասի հետ Սահարայի քարիւղի յետագայ շահագործման համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՔՈՒՎԷՅԹԻ էմիրին խնդրանքին վրայ է միայն որ անգլիական զօրքը պիտի քաշուի իշխանապետութենէն» յայտարարեց Անգլիոյ Արդարութեան նախարարը։

ՂԱՆԱՅԻ նախագահը Ն'Քրումա Փեչ-տայէն Փրակա հասաւ, պատասխանելով չեխ կառավարութեան հրաւէրին։

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ եւ Յորդանանի թագաւորները երեք օր խորհրդակցելէ ետք, միացեալ զեկոյց մը հրատարակեցին ուր կոչ կ'ընեն Արաբներու միասնականութեան համար։ Կը շեշտեն մանաւանդ ճիգերը կրկնապատկելու անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի «ամբողջութեան արաբական շարքերը, պաշտպանութեան Արաբներու իրաւունքները եւ լուծումներ գտնուին արաբական բոլոր խնդիրներուն»։

ՔԱՄՊՈՃԻ խորհրդային դեսպանը, յանուն Խրուշչեւի, ութ հոգինոց թոան մը նուիրեց իշխան Նորոտոմ Սիհանուքի, հիւանդներու եւ վիրաւորներու փոխադրութեան համար։

ՆԻԿԵՐԻՈՅ վարչապետը Ապուպաքար Թաֆավա Պալեվա, Նիւ Եորքի մէջ յայտարարեց թէ ափրիկեան կարգ մը ժողովուրդներ հասուն չեն անկախութեան համար։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի յաջորդ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Քազամպլանքա, Սեպտեմբեր 9ին։ Օրակարգի վրայ են ալժերական եւ պաղեստինեան հարցերը, ինչպէս նաեւ Օմանի խնդիրը։ Ըստ Գահիրէի Ալ Ահրամին, օրակարգի նիւթ պիտի դառնան նաեւ կարգ մը տնտեսական հարցեր, գլխաւորաբար արաբ Հասարակաց Շուկայի մը, ափրիկեան Հասարակաց Շուկայի մը եւ ափրիկեան դրամատան մը ստեղծումը։

ՎԻՇԻԻ մէջ բրած դասախօսութեան մը ընթացքին, Մօրիս Շուման յայտարարեց թէ Պերլինի պատերազմը տեղի պիտի չունենայ։ Ազգ. Ժողովի արտաքին յանձնախումբի նախագահը շեշտեց այս առթիւ «Եթէ արեւմուտք տկարութիւն ցոյց տայ, որքան ժամանակ պէտք պիտի ըլլայ Պ. Խրուշչեւի, որ կրկին սկսի այն արշաւանքը որ 1949ին կեցաւ «Փրակայի հարուածէն» ետք, Ատլանտեան Ուխտի ստեղծումով։ Եթէ ազատ աշխարհը այս ձեւով պատրաստէ իր անջատումը, կը մնայ արեւմտեան իմաստութիւնը. պահել զա եղկու աւածներու մէջ միայն. — Արեւմտեան կողմն աշխարհի ապագաղթականացումը պարտականութիւն մըն է, արեւելեան կողմն աշխարհի գաղթատիրութիւնը իրաւունք մըն է։ Բոլոր ժողովուրդները հասուն են ինքնորոշման համար, բացի եւրոպացի ազգերէն»։

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ մէջ մաքրագործումները կը շարունակուին։ Պաշտօնանկ եղած է տնտեսական խորհուրդի նախագահը, որ կորսնցուցած է նաեւ նախարարի իր տիտղոսը։ Ապրիլէն ի վեր է որ խորհրդային այս հանրապետութեան ղեկավարները մաքրագործումի կ'ենթարկուին «հակակառավարական ծանր արարքներու համար»։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ծերակոյտի ելմտական յանձնախումբը գտնելով որ Քենըտիի ուզած պիւտճէն բաւարար չէ, պաշտպանութեան համար, մէկ միլիար տոլար աւելի կ'առաջարկէ։

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ պահականոցին հրամանատարը «անորոշ ժամանակի» համար արգիլեց Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութեան օրգանը՝ Հարիան Ռաքիաթ (Ժողովուրդին Օրաթերթը)։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ եւ Պուլկարիոյ յարաբերութիւնները աւելի ձգտուած են եւ կրնան պատճառ դառնալ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումին։ Յոյները շատ վրդովուած են Պուլկարիոյ վարչապետին յարձակումներէն Յունաստանի եւ անոր կառավարութեան վրայ։

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

—օ—

Վերջին շաբաթներուն, սկսելով Յունիս 24էն մինչեւ Յուլիս 8, տեղի ունեցան երեք կարեւոր Պատգ. ժողովներ — Հ. Օ. Միութեան Պատգմ. ժողովը՝ Հեմիլթընի մէջ (Յունիս 24–28), Հ. Ե. Դաշնակցութեան Պատգմ. ժողովը (Յունիս 29էն Յուլիս 1) եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատգմ. ժողովը (Յուլիս 4էն մինչեւ Յուլիս 8):

Գաղափարակից երեք մեծ կազմակերպութիւններ՝ իրենց պատգամաւորուհիներով եւ պատգամաւորներով եկան եւ իրենց յատուկ Պատգմ. ժողովներուն մէջ, քննեցին անցնող տարուան ընթացքին իրենց կատարած գործը, իրենց ունեցած դժուարութիւնները եւ յաջողութիւնները. եւ որոշումներ տուին, յառաջիկայ տարուան գործունէութեան մասին:

Իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն, գիտակ իր գործին լրջութեան եւ օրակարգի հարցերուն կարեւորութեան՝ հայ ժողովուրդին համար, լրջօրէն նկատի առաւ սեղանի վրայ դրուած խնդիրները եւ նոր բանաձեւերով, գծեց իր ուղին՝ յառաջիկայ տարուան համար:

Հարկ էր ներկայ ըլլալ այս համագումար ժողովներուն, հաստատելու համար թէ ի՛նչ առոյգ լրջութեամբ եւ գիտակցութեամբ, պատգամաւորները՝ կին, երիտասարդ կամ երէց, կը քննէին հարց մը, անհրաժեշտ քննադատութիւնները ընելէ եւ հարկ եղած լուսաբանութիւնները ստանալէ ետք, կը բանաձեւէին իրենց մտածումներն ու բաղձանքները, պատշաճ եւ կարելի որոշումներու եւ բանաձեւերու մէջ:

Այս առթիւ, կրնանք ուրախութեամբ եւ հանդարտ խղճով ըսել, թէ այս տարուան մեր Պատգմ. ժողովները եղան արդիւնաւոր ու արտադրիչ՝ վաղուան համար մանաւանդ:

Ինչ որ աչքի կը զարնէր, ամէնէն առաւել, տիրող ներդաշնակութիւնն էր Հ. Օ. Միութեան Պատգմ. ժողովին մէջ, ուր արտասահմանի եւ Միացեալ Նահանգներու պատգամաւորուհիները արդէն իսկ, տարիներու փորձառութեամբ, նկատի կ՚առնէին մեր ժողովուրդի կարիքները եւ գործնական ու նոր միջոցներ կը փնտռէին, անոնց գոհացում տալու:

Հ. Օ. Միութիւնը իր բանաձեւերով, ոչ միայն որոշումներ տուաւ, նիւթական օգնութեան հանելու մասին կարօտ շրջաններու, այլեւ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուց հայ նոր սերունդի ազգային դաստիարակութեան: Մեծագոյն մտահոգութիւնը՝ ազգապահպանումն էր, որուն համար կանացի այս մեծ կազմակերպութիւնը պատրաստ էր ամէն զոհողութիւն ընելու:

Հ. Ե. Դաշնակցութիւնը՝ իր յաճախ յուզումնալից նիստերով, ի վերջոյ, լրջութեամբ գիտցաւ քննել օրակարգի խնդիրները, միշտ նկատի ունենալով երիտասարդութեան կազմակերպումն ու ազգային դաստիարակութիւնը: Ունինք այն վստահութիւնը թէ Երիտասարդաց նոր վարչութիւնը նկատի պիտի ունենայ անցեալի գործը եւ պիտի կրկնապատկէ իր ջանքերը՝ իր Ուխտերը դաստիարակելու համար, ազգային շունչ, ոգի, կարգապահական զգացում եւ լեզու ներշնչելով անոնց, տալով նաեւ այն զգացումը՝ թէ իրենք ժառանգորդներն են բաղմաչարչար ազգի մը եւ տէրը՝ հարուստ ու մշակութային ժառանգութեան մը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատգմ. ժողովը, Միացեալ Նահանգներու բոլոր շրջաններուն պատգամաւորներով գումարուած, կանոնագրական ու օրինական բոլոր կէտերուն նկատառումով, մանաւանդ այս տարի, շատ ուշագրաւ հաւաքոյթ մը ունեցաւ:

Դժուարին տարիէ մը ետք, Պատգմ. ժողովը, ծանրաբեռնուած օրակարգով, գումարուեցաւ եւ, ուրախ ենք հաստատելու, թէ եղաւ զարմանալի կերպով, աշխոյժ, ներդաշնակ ու արդիւնաւոր հաւաքոյթ մը:

Երկար տասնամեակներու կազմակերպութիւն մըն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ կը գումարուէր 68րդ Պատգմ. ժողովը: Այնքան կանոնաւոր, օրինաւոր ու ներդաշնակ եղան նիստերը, որ նախընթաց Պատգմ. ժողովներու մասնակցող ընկերները հարկ դատեցին յայտարարելու, թէ երկար տասնամեակներէ ի վեր, նման հաւաքոյթ չէր եղած: Եղան նոյնիսկ պատգամաւորներ, որոնք «պատմական» կոչեցին Պատգամաւոր. ժողովը, որ ի ներկայութեան Գերագոյն Մարմնի ներկայացուցիչին, տուաւ որոշումներ, քուէարկեց բանաձեւեր, որոնք կոչուած են –կազմակերպութիւնը զօրացնելու եւ Դաշնակցութեան դերը աւելի ազդու դարձնելու՝ հայ կեանքը յուզող խնդիրներու մէջ, հայ դատի հետապնդման, հայ մշակոյթի զարգացման, հայապահպանման աշխատանքներուն մէջ:

Տրուած զեկուցումները եկան ապացուցանելու, որ Հ. Յ. Դ. կոմիտէներու ընկերները, զանազան շրջաններու մէջ, աշխատած են անընդհատ եւ ամէն զոհողութիւն սատանձնած են, Դաշնակցութեան ոգին արթուն պահելու ամենուրեք եւ անոր ձգտումները, ազգային ու քաղաքական պահանջները ժողովրդականացնելու համար:

Ուրախութեամբ հաստատուեցաւ որ կուսակցական Մարմինները խղճի մտօք կատարած են իրենց նիւթական ու բարոյական պարտականութիւնները, բարձր պահելով Դաշնակցութեան ազգային ու ազատագրական չքեղ դրօշը, որուն հովանիին տակ կատարած է իր նուիրական պարտքը դաշնակցական մամուլը:

Հակառակ ամէն կարգի դժուարութիւններու, Դաշնակցութեան կառոյցը կը մնայ առողջ, անյողդողդ եւ գործօն, եւ մեր կազմակերպութիւնը կը վայելէ միշտ համակրանքն ու աջակցութիւնը ազատատենչ Հայութեան: Պարզուեցաւ, մէկէ աւելի անգամներ, թէ ի՛նչպէս Դաշնակցութիւնը եւ Հայութեան առողջ ու հայրենասէր մասը աջակից են իրարու եւ մէկուն դժուարութիւնը ցաւ կը պատճառէ միւսին, համոզուած ըլլալով որ Դաշնակցութիւնը միշտ եղած է ու կը մնայ հայ ժողովուրդի ազգային ու քաղաքական անսայթաք ու նուիրուած առաջնորդը:

Ամբախարխուլ, գաղափարապաշտ եւ գործօն կազմակերպութիւն մըն է Դաշնակցութիւնը, որ հակառակ իր ներքին ու արտաքին թշնամիներուն, օրէ օր կը զօրանայ եւ կ՚ամրանայ: Ամէն տեղ նոր, երիտասարդ ուժեր կուգան միանալու, նոր եռանդ, նոր աւիւն տալով անոր, մեր ազգային պահանջներու՝ հետապնդման համար:

Հաստատուեցաւ մեր վերջին, ճշմարտօրէն պատմական Պատգմ. ժողովին մէջ, որ պատգամաւորներու շարքերուն մէջ, կարեւոր թիւ մը կը կազմեն երիտասարդ ու խանդավառ երիտասարդները, որոնք իրենց կորովով, մտածումի նորութեամբ, երիտասարդական խանդավառութեամբ, սփոփանք կը պատճառէին ներկայ երէց պատգամաւորներուն, որոնք յաճախ յուզումով, նոյնիսկ ուրախութեան արցունքով, կը ծափահարէին կրտսեր ընկերներու առողջ ու խանդավառ մտքերը:

Նոյն երեւոյթը տեսնուեցաւ Հ. Օ. Միութեան մէջ, ուր երիտասարդութիւնը իր վճռական ձայնն ու տեսակէտը ունեցաւ. եւ նոյն փայլուն երեւոյթը չէչտուեցաւ Դաշնակցութեան Պատգմ. ժողովին մէջ, ուր գաղափարապաշտ երիտասարդութիւն մը իր յանդուգն ու ոգեշունչ մտածումներ կը խառնէր երէց ընկերներու փորձառութեան:

Եւ հիմա, որ ազգային այս երեք կազմակերպութիւններուն Պատգմ. ժողովները աւարտեցան, ղեկավար Մարմինները ընտրուեցան, կը սկսի գործի եւ տենդագին գործունէութեան շրջան մը: Տարակոյս չկայ, որ համապատասխան Մարմինները պիտի կատարեն իրենց պարտքը՝ եռանդով ու ոգեւորութեամբ, եւ մանաւանդ հաւատքով՝ իրենց գործին, կազմակերպութեան եւ հայ ժողովուրդի ապագային հանդէպ:

Հաւատքն է որ ապրեցուցած է մեր ժողովուրդը եւ վստահ ենք, թէ այսուհետեւ ալ պիտի ապրեցնէ զայն, օգտուելով կեանքի նոր պայմաններէն:

Պատգմ. ժողովները իրենց բանաձեւերով, այս հաւատքն է որ կը ներշնչեն: Բոլոր ընկերներուն եւ Մարմիններուն նուիրական պարտքն է հաւատարիմ մնալ այս բանաձեւերուն եւ աշխատիլ անոնց գործադրութեան:

Յառաջիկայ տարի գործի տարի մըն է, եւ վստահ ենք թէ մեր կազմակերպութիւնները պիտի աշխատին գործի վերածել տրուած որոշումները:

Կը հաւատանք այս մասին, որովհետեւ բոլորը կը հաւատան թէ «խօսքը առանց գործի մեռեալ» է, ինչպէս մեր մեծ ու առաքելատիպ ընկերը՝ Ս. Զաւարեան կը քարոզէր միշտ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

Ի ՄԱՀ ՀԵՄԻՆԳՈՒԷՅԻ

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ, ԾԱՓԱՀԱՐԵՑԷ՛Ք...

Կարդացած էի «Ծեր մարդը եւ ծովը», տեսած էի նաեւ շարժանկարը: Վիպակը կը յայտնէր Հեմինկուէյի ամբողջ գործին բնոյթը, շարժանկարը հաւատարմօրէն ցոյց կուտար՝ ինչ որ սիրտը իմացած էր:

Հանդիսասրահը լի էր բազմաթիւ անձերով, տղաներով եւ չափահասներով:

Պատկերախաղին միակ դերակատարն էր ծեր մարդը, որ ապրած էր միշտ, — պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան մէջ — ծովուն եզերքը կամ ծովուն վրայ: Եւ ահա՛ կ՚ապրէր տակաւին՝ ծովուն եզերքը, կամ ծովուն վրայ, խոր ալեւոյթին մէջ:

Ամէն. օր մեկնած էր դէպի հորիզոն, երիտասարդութեան ընթացքին եւ, ամէն օր, առաւել կամ նուազ բախտաւոր, վերադարձած էր դէպի մեկնակէտը: Դժգոհելու պատճառ մը չէր ունեցած: Յաղթ բազուկներով վարած էր նաւակը: Ձուկեր կային ուռկանին մէջ, մեծ կամ փոքր, շատ կամ քիչ:

Հիմա, ծերացած էր այլեւս: Ութսուն օրէ ի վեր կը վերադառնար հորիզոնէն՝ ձեռնունայն: Ոչ իսկ ձուկ մը՝ չուանին ագուցուած կարթին վրայ:

Եւ աղքատ էր, եւ մինակ էր, եւ տխուր էր:

Ութսունեւմէկերորդ օրը, դարձեալ մեկնեցաւ դէպի հորիզոն, ութսունեւմէկերորդ անգամ սնուցանելով նոյն յոյսը, ձուկ մը գէթ՝ օրուան ապրուստին համար:

Պայծառ էր երկինքը, խաղաղ էր ծովը: Ժամերը կը յաջորդէին իրարու եւ ոչ մէկ որս՝ իր միակ կարթին համար: Ծովուն եւ երկնքին միջեւ՝ կատարելապէս մինակ մարդը կը տատանէր իր յոյսին եւ ալիքներուն միջեւ:

Իրիկուն եղաւ, Ծեր մարդը թափառեցաւ հեղուկ մակերեսին վրայ, ի զո՛ւր: Վերը՝ կը պլպլային աստղերը:

Ժամերը դարձեալ յաջորդեցին ժամերուն, եւ ծեր մարդուն անքուն աչքերը չտեսան արեւը: Ամպերը սկսան կուտակուիլ հորիզոնին վերեւ, փայլատակեցին, որոտացին: Հովը շաչեց, մեծցան ալիքները, մռնչեցին, տեղաց անձրեւը: Ջուրը ծեծեց ջուրը, ջուրերուն միջեւ՝ լացաւ ծեր մարդը:

Դարձեալ իրիկուն եղաւ, դարձեալ առաւօտ: Եւ ահա յանկարծ, կիսամութին մէջ, կարթը ճանկեց ահագին ծանրութիւն մը: Այդ ծանրութիւնը՝ որ ինկաւ թեւերուն վրայ, չքացուց միւս ծանրութիւնը՝ որ կապարի պէս նստած էր սրտին մէջ: Զգացաւ տրտմութիւնը, հնչեց պահը ուրախութեան: Բայց, ափսո՛ս, ծե՛ր էր մարդը, եւ անատակ՝ կրելու ծանրութիւնը, մանաւանդ անատակ՝ զայն դէպի նաւակը քաշելու: Ընդհակառակն, ծանրութիւնն էր՝ որ կը քաշէր թէ՛ նաւակը, թէ զինք՝ դէպի անծանօթը:

Եւ ժամերը յաջորդեցին ժամերուն: Ո՞վ պիտի ըլլար նախ՝ ուժաթափ. ձո՞ւկը թէ ձկնորսը: Եւ ծեր մարդը մրափեց: Տեսաւ ինքզինք երազին մէջ՝ երիտասարդ: Շրջապատուած էր սեւամորթներով, ինք՝ սպիտակ մարդ: Իւրաքանչիւր սեւամորթ կ՚ուզէր ցոյց տալ իր ուժը՝ սպիտակ մարդուն: Մի առ մի կը յաղթահարէր զանոնք, զարմանք եւ սխրութիւն պատճառելով բոլորին: Արթնցաւ մրափէն: Ոչ միայն երազին՝ այլեւ իրականութեան մէջ ուժեղ էր ան, երբեմն, երբ երիտասարդ էր: Ան յաղթահարած էր իրեն դէմ ելլող բոլոր սեւ մարդերը: Բայց, հիմա, ծեր էր, եւ չէր կրնար դէպի նաւակը քաշել պարզ ծանրութիւնը: Սա, յանկարծ, ոստում մը կատարեց հեղուկ մակերեսէն վեր: Վիթխարի ձուկ մըն էր: Այնքան երկար էր եւ այնքան լայն՝ որքան նաւակը: Ո՞վ պիտի ըլլար նախ ուժաթափ, ձո՞ւկը թէ ձկնորսը: Ուժաթափ եղաւ ձուկը: Քաշեց զայն, մօտեցուց իրեն, կապեց նաւակին: Հեռաւոր հորիզոնէն թիավարեց դէպի ծովեզերք:

Եւ սկսաւ տրամախօսութիւնը.

— Ազա՛տ էիր դուն...

Հազիւ արտասանած էր այս բառերը, երբ յանկարծ, խումբ մը շնաձուկեր յարձակում գործեցին թէ՛ մարդուն եւ թէ իր զոհին վրայ:

Մարդը երկաթէ ձողով մը [illegible] պաշտպանել թէ՛ ինքզինք եւ թէ զոհը: Շնաձուկերը կիսովին յօշոտեցին զոհը եւ հեռացան:

Շարունակուեցաւ տրամախօսութիւնը.

— ... Եւ սակայն, ես չարիք գործեցի քեզի դէմ:

Շնաձուկերը վերստին յարձակեցան եւ այս անգամ յօշոտեցին զոհին մնացորդը: Մնաց կմախքը, փշակոյտը, նաւակին կառչած:

Շարունակուեցաւ տրամախօսութիւնը.

— Չեմ գիտեր թէ ե՞ս կը տանիմ քեզ դէպի ափունք, թէ դուն կը տանիս զիս:

Ծափահարեցէ՛ք, բարեկամներ, այլեւս դուութիւնը վերջացաւ:

«Շո՜ւ հայտա, շո՜ւ հայտա» կը պոռային հանդիսականները, դժգոհ՝ պատկերախաղէն, որուն մէջ ոչ էգեր կային, ոչ տարփանակներ, ոչ վիրկընդխառնումներ, ոչ կռփամարտեր:

Երբ լսեցի խնեստ Հեմինկուէյի մահը, մտաբերեցի հեգո՛վ տարածութեան մէջ բայ ծերուկ մարդուն հարցումը.

— Չեմ գիտեր թէ ե՞ս կը տանիմ քեզ դէպի ափունք, թէ դուն կը տանիս զիս:

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

ՄԵՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Ազգային ժամանակակից փառքերէն մին:

Հիմա որ այս ճշմարտութիւնը խոստովանեցայ, ա՛լ կրնամ ազատօրէն խօսիլ:

Գրիգոր Զօհրապ, այսօր, լիտուն տարեկան է, այսինքն իր տարիքին լրումին մէջ: Ինքզինքը յայտնած է իր ամէն ձեւերով եւ չեմ կարծեր որ իր մէկ թաքուն կողմը գտնուի եւ անակնկալօրէն մէջտեղ ելլէ: Կը ճանչնանք նորավիպագիրը, հռետորը, քաղաքական մարդը, փաստաբանը, Մեպուսը եւ ազգային գործիչը:

Անշուշտ այդ այլազան ձեւերուն մէջ, Զօհրապ տակաւին երկար տարիներ պիտի հաւասարի ինքն իրեն, բայց հաւանական չէ որ ինքզինքը գերազանցէ եւ արդէն իր համբաւին ու փառքին համար պէտք ալ չկայ ատոր:

Իբրեւ գրագէտ՝ Զօհրապ բազմած է հայ մատենագրականութեան ընտրելախումբին մէջ:

Կատարեալ հայ գրագէտ ըլլալու առաջին պայմանը իր վրայ կը կրէ եւ այս բանը ինք խոստովանած է համեստութեամբ:

«Ոչ հայերէն լեզուն լաւ սորված եմ, ոչ ալ հայ գրականութեան մասին հմտութիւն ունիմ»:

Երկու գերազանց յատկութիւններ՝ ինքնատիպ, յանդուգն ու պատկերալից ոճով գրագէտ մը ըլլալու համար:

Եթէ Զօհրապ Հ. Արսէն Այտընեանի մը կամ Յակոբ Գուրգէնի մը չափ հայ լեզուին ու քերականութիւնը ուսումնասիրած ըլլար, ապահովաբար պիտի չկրնար գրել իր գեղեցիկ նորավէպերը եւ պատոթ[illegible] տալ իր մտածումներուն, զգացումներուն եւ երեւակայութեան:

Մեր մէջ քաջ հայկաբաններ սովորաբար գրողներ եղած են միշտ: Հրանտ Ասատուր երբ քերականութիւն չինել սկսաւ, դադրեցաւ գրագէտ մը ըլլալէ:

Իբրեւ երեսփոխան, Գր. Զօհրապ փաբէշ ուժ մըն է Ազգային ժողովին մէջ: Գիտէ բանաձեւ մը մէջ հաշտեցնել ամէնէն ընդդիմամարտ կարծիքները եւ զայն քուէարկել տալ միաձայնութեամբ: Եթէ երբեք բանաձեւը չյաւէ, կը դիմէ պերճախօսութեան եւ այն ատեն ա՛լ յաղթանակը ապահովուած է:

Երբ ընդդիմախօսի մը պատասխանելով Զօհրապ «Յարգելի պաշտօնակիցս» բառերը կ՚արտասանէ, կարծես ըսել կ՚ուզէ.

— Այս անճոռնի ապուշը...

Բարեբախտաբար ընդդիմախօսը շատ դրդաղանաց ատոր, եւ ինքզինքը իրապէս յարգելի պաշտօնակից մը կը նկատէ:

Իր փաստաբանի տաղանդը պերճախօ-

...ութեան գլխաւոր հիմը կը կազմէ։ Անե–
...իբրեւ փաստաբան կը խօսի քան իր–
...ժողովական. եւ ատոր համար ամէն
...ծղիր, ամէն դատ, իրեն համար թէ՛
...պաշտպանելի, թէ՛ դատապարտելի է, թէ՛
...լոր է եւ թէ անարդար։
...Երեսփոխաններէն շատեր գիտեն ատի–
...ն եւ իր խօսքերուն համոզուելով հան–
...րձ, մասմլի կ'ըսեն։

— Արդեօք մեզի խաղի՞ բերաւ։

...ժորժ Քուրթըլին իր կատակերգու–
...ներէն մէկուն մէջ փաստաբան մը կը
...րկայացնէ, որ Լակուփէլ անուն մէ–
...ու մը դատը կը պաշտպանէ։
...նոյն միջոցին պաշտօնաթերթը կը բե–
...րած, որուն մէջ կը ծանուցուի թէ փաս–
...տաբան Գարպըմօլ նոյն դատարանին
...ընդհանուր դատախազը անուանուած է
...կառավարական իշխանութեան կողմէ։
Նախագահը կը հրաւիրէ փաստաբանը
...նոր պաշտօնին գլուխը։
Գարպըմօլ հաւատարիմ իր նոր պաշ–
...տօնին պարտականութեան, իբր դատա–
...խազ մի առ մի կը ջրէ քիչ առաջ իբր
փաստաբան խօսածները։

Այս Գարպըմօլի դերը կը վերապրեն
...տեղը Գր. Զօհրապի իբրեւ թերութիւն
...ր
...ձի չէ արդեօք։ Զօհրապ իբրեւ իմ–
...ացի ու անկաշկանդ մտքի տէր անձ,
...սկեպտիկ մըն է եւ իբրեւ սկեպտիկ՝ շատ
...եր համոզումներ հաւասարապէս
...ընդունի որքան ալ ընդդիմամարտ ըլլան
...անք։

Այսինքն ոչ մէկ բացարձակ ճշմար–
...տութիւն կ'ընդունի, գիտել պիտի տաք։
Ամէն պարագայի՝ երբ Ազգ. Ժողովին
...մէջ Զօհրապ գաղափար մը կը պաշտպա–
...նէ, թերեւս չհաւատայ անոր ճշմարտու–
...թեան, բայց ես վստահ եմ որ անոր օգ–
...տակարութեան համոզուած է։

Եւ օգտակար գաղափար մը ընդունիլ
...տալու համար մե՞ղք է երբ մարդ խաբ–
...ուսներու կամ ճարտարամտութեան դի–
...մէ եւ երբ մանաւանդ ուրիշ ճար չկայ
...մեր երեսփոխաններուն խօսք հասկցնելու
...համար։

Զօհրապ ինչպէս ամէն իրական արժէք
... անհատականութիւններ,
...իր հակառակորդներն ու նախանձողները
...որ որոնք եթէ ոչ հրապարակով, գոնէ
...կանչէ ականջ կը ձգնին աղարտել զին–
...ը իրարու փսփսալով։

Զօհրապ անձնասէր է, շահամոլ է,
...ղոր է զլուշանալ իրմէ, կարող է իր
...անձնական շահուն համար ազգը ծախել։
Պարապ խօսք։ Նախ Զօհրապ պէտք ե–
...րածէն աւելի խելք ունի, իր շահը ազ–
...գին շահէն զանազանելու համար, յե–
...տոյ գիտէ ի հարկին այդ երկու շահերը
իրարու հետ հաշտեցնել, առանց մին
միւսին զոհելու։

Իբրեւ Մեպուս Զօհրապ Օսմանեան
Խորհրդարանին մէջ Հայ մնաց եւ ամէ–
...ն հանդիսաւոր վայրկեաններուն իր
...ազգին դատը պաշտպանեց առանց վերա–
...պահումի։

Առաջնայի ջարդին պատասխանատու–
ները ճշդելու գործին մէջ եթէ Զօհրապ
չըլլար, թերեւս ջարդարարները յանցա–
ւոր չհռչակուէին։

Իր մատուցած ուրիշ ծառայութիւննե–
րը չեմ հաշուեր այստեղ, որովհետեւ
ջատագովական մը գրելու պէտք չունիմ։

Անշուշտ շատերու պէս ինքն ալ թե–
րութիւն մը ունի, բայց արժանիքները
զանոնք կը պարտկեն։

Ու յետոյ չքմեղացում մը ունի, որ
անդիմադրելի է, — իր խելքը։

Ինչպէս գեղեցկութիւնը կնոջ մը ամէն
պակասութիւնները կը ծածկէ կամ կ'ար–
դարացնէ, այնպէս ալ մարդու մը համար
խելքը շատ բան ներել կուտայ։

Բան մը որ մեր բուրժուաները խրտչե–
ցուցած է եւ զանոնք պահ մը սարսափա–
հար ըրած է, Զօհրապի «դաշնակցակա–
նութիւն»ն է։

Այդ բանական երկիւղը բարեբախտա–
բար երկար չէ տեւած։ Տերորիսթ Զօհ–
րապը շուտով իր զէնքերը վար դրած է
եւ Դաշնակցութեան հետ խզուած, ա–
ռանց անախորժ միջադէպերու, այլ փո–
խադարձ հաւանութեամբ։

Այս բաժանումին առթիւ նոյնիսկ սե–
ղան մըն ալ սարքած է Թոքաթլեանի ճա–
շարանը, ուր ինքնիրեն խորհելով՝
— «Աժան ազատեցանք» ըսած է։

Բայց ցոյց տալու համար որ իր Դաշ–
նակցականութիւնը դիպուածի կամ հա–
չիններու արդիւնք չէր, այլ գաղափարա–
կան համակրանքի եւ հակումներու, բա–
ժանման սեղանէն ետքն ալ, Զօհրապ իր
յարաբերութիւնները շարունակած է «Ա–
զատամարտեան» խումբին հետ եւ Դաշ–
նակցութեան պաշտօնական օրկանին աշ–
խատակիցներէն մէկը մնացած է։

Ազգային շրջանակի մէջ Զօհրապի նո–
րագոյն գործն է կրթական բարենորո–
գութեան ծրագիրը, զոր առաջարկի ձե–
ւով բերաւ Ազգ. Ժողովի եւ որ յղուեցաւ
Դաստիարակութեան Դիւանին։

Ընդարձակ եւ խղճամիտ ուսումնասի–
րութիւն մըն է զոր Սամաթիոյ երեսփո–
խանը բերած է Ժողովին։

— Գիտես ինչո՞ւ Զօհրապ կրթական
բարենորոգութեան ծրագիրը այս միջո–
ցին բերաւ Ժողովին, հարցուց երեսփո–
խան մը ինծի։

— Չեմ գիտեր, պատասխանեցի։

— Որովհետեւ Մեպուսական ընտրու–
թիւնները կը մօտենան։

— Ի՞նչ առընչութիւն կայ այդ երկու–
քին միջեւ։

— Գրիգոր Զօհրապ իր ազգային գոր–
ծունէութիւնը կը բազմապատկէ ամէն
անգամ որ մեպուսական ընտրութիւնները
կը մօտենան։ Այդ ընտրութիւններէն
վերջ կը չէզոքանայ եւ նոյնիսկ կը դադ–
րի Ժողովի գալէ։ Մէկ խօսքով իր վրայ
խօսեցնել, անունը ժողովրդականացնել
կ'ուզէ, ամէն անգամ որ մեր քուէներուն
պէտք զգայ։

Աստուած իմ, այսչափ չարախօսութիւն
կ'ըլլա՞յ...։

1914 ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ)։ — Սփիւռքի Հայու–
թեան հետ Վալանսի փոքր գաղութն ալ
իր յարգանքի տուրքը բերաւ տօնելով
«Հերոսներու Օր»ը, Յուլիս 23ին Ֆա–
ւանդինի բարձունքին զովասուն ծառաս–
տանին մէջ։

Օդը պայծառ էր, անձնազոհ ընկերները
իրենց կարելին ըրած էին դաշտահանդէ–
սի յաջողութեան համար։ Ծառերու կող–
քին կը ծածանէին երկու խորհրդանիշ
դրօշակները, ու ծառաստանին մէկ ծայ–
րէն միւսը կ'ունկնդրուէր հայկական եր–
գը սալերու վրայ։ Դաշտը վերածուած
էր փոքրիկ Հայաստանի մը։ Շատեր կա–
նուխէն եկած էին իրենց ճաշերով միա–
սին՝ քիչ մը աւելի երկար մնալու համար
հայկական այս տաքուկ մթնոլորտին մէջ։
Հայրենակիցներ եկած էին նաեւ հեռաւոր
վայրերէն։

Դաշտահանդէսին պաշտօնական մասը
սկսաւ կէսօրէ վերջ։ Օրուան նախագահ
ընկ. Մ. Փօլաճեան բացուած յայտարա–
րելով հանդէսը, հրաւիրեց ընկերները
երգելու «Կարկուտ տեղաց Խանասորայ
դաշտումը», որ ունկնդրուեցաւ յոտն–
կայս։ Ընկերներու այս հոգեշունչ եր–
գով, անգամ մը եւս իրենց ուխտը նորո–
գելով, երգը ջինջ երկինք կը բարձրա–
նար որպէս անուշահոտ խունկի մը բոյր
հերոսներու անմահ հոգիներուն։

Ապա ընկեր նախագահը պարզեց օր–
ուան տօնակատարութեան իմաստը։

— Մեծ ժողովուրդները իրենց հերոս–
ները կը յարգեն ծաղկեպսակներ դնելով
անոնց շիրիմներուն վրայ։ Ափ մը Հայեր,
օտարութեան մէջ, չունինք մեր հերոս–
ներու շիրիմները, շատեր մոռցած են ի–
րենց հերոսները, սակայն Հ. Յ. Դաշնակ–
ցութիւնը տարին մէկ անգամ կուգայ
ոգեկոչելու յիշատակը բոլոր այն հե–
րոսներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհե–
ցին ի շահ Հայրենիքին։ Կը քալենք այն
գիտակցութեամբ որ օր մը մենք ալ պի–
տի տանինք այն փունջ մը ծաղիկը զե–
տեղելու մեր հերոսներու շիրիմներուն։

Նախագահի հրաւէրով ներկաները մէկ
վայրկեան յոտնկայս յարգեցին հերոս–
ներու յիշատակը։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս–
նակցութիւնը բերին Տիկ. Սիրարփի Բէր–
պիկեան որ երգեց «Ծաղիկ է վարդը» եւ
«Այս աշխարհի երեսումը»։ Թոմանէն Գ.
Սարգիս Քէփէնէկեան «Բանտիս դռներն
էին եօթը», Օր. Սարգիսեան «Անուշ գա–
րունը», Պ. Վահան Գասեան «Եկան գար–
նան օրեր» եւ «Տըլէ եաման», Օր. Սիր–
վարդ Շահինեան արտասանեց «Հայոց
արեւը»։ Բոլորն ալ արժանացան բուռն
ծափերու։

Խօսք տրուեցաւ Գալեան վարդապե–
տի, որ իր խրատական խօսքերով սթա–
փեցուց ծնողքները այլասերման վտան–
գին դէմ։— Ծնողքները պարտաւոր են
գիտակցօրէն վարուելու իրենց զաւակնե–
րուն հետ։ Ապա կոչ ըրաւ որ ծնողքները
իրենց զաւակները ղրկեն հայերէնի դա–
սընթացքներուն «ի՛նչ դաւանանքի եւ ի՛նչ
կուսակցութեան ալ պատկանիք, [illegible]
ձեր զաւակները քանի ժամանա–
կը ուշ չէ»։ Վարդապետը իր այս խօս–
քերէն վերջ երգեց «Կռունկ»ը։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Գէորգ Քի–
րէճեան, որ անդրադառնալով օրուան նը–
պատակին ըսաւ.— Տօնակատարութիւն–
ները եւ կրօնքը նոյն արժէքը եւ նոյն
իմաստը ունին։ Այսօր ազգային գիտակ–
ցութեամբ կը տօնենք անմահ հերոսներու
յիշատակը օտար ափերու վրայ։ Կ'ապ–
րինք այս հիւրընկալ երկրին մէջ, ուր
կ'օգտուինք անոնց մշակոյթէն, անոնց
բարքերէն, եւ սակայն չմոռնանք որ հե–
ռու մեր Մայր Երկրէն, ազգային պար–
տականութիւն մը ունինք կատարելիք՝
պահել մեր մշակոյթը եւ կրօնքը, մէկը
միւսը կը լրացնէ։ Մնանք Հայ, անմահ
պահելով հերոսներու յիշատակը։

Գեղարուեստական վերջին բաժնին մէջ
երգեցին Պարոններ Նշան Ճերահեան
«Քեզ եմ մնում», Նիկողոս Թանտրեան
«Մոսկուա՜մ պատեց», Տիգրան Սարգիսեան
«Գնդակ որոտաց»։ Երգեցին նաեւ ըն–
կերներ Յ. Կօչկարեան, Մ. Տօնիկեան
եւ Յ. Քէչէճեան։ Թոմանէն Գ. Գրիգոր
Քէնտիրեան, ինչպէս միշտ այս անգամ
ալ իր ազգային եւ գեղջկական երգերով
ստեղծեց խանդավառ մթնոլորտ մը։ Գ.
Ալպէր Գասեան եւ Արմէն Ղազարոսեան
նուագեցին հայկական երգեր։

Ներկաները յիշատակելի օր մը ապրե–
լով, իրիկուան ուշ ատեն դաշտէն բաժ–
նուեցան երգերու խրախճանքով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—
Ֆլորիայի շրջակայքը երեք ժանտար–
մաներ կը յարձակին անգլիացի զբօսա–
սաշրջիկի մը վրայ, որու կ'ընկերանար
մանկամարդ Գերմանուհի մը։

Յարձակողները իրենց ատրճանակին
բունը իջեցնելով զբօսաշրջիկին գլխուն,
ծանրօրէն կը վիրաւորեն։ Մարդը կը
նուաղի կ'իյնայ։

Քաղաքի Մէհմէտճիկները կը պարպեն
վիրաւորին գրպանները եւ թանկարժէք
առարկաներ։ Ճետոյ մանկամարդ Գեր–
մանուհին կ'առնեն, կը լլկեն ու կը հե–
ռանան։

Պոլսոյ թերթերը յաջորդ թիւով կը
հաղորդեն թէ ձերբակալուած են երեք
ժանտարմաները, որոնք բռնաբարելէ ետք
Գերմանուհին՝ կը ջանային հանդարտօ–
րէն միանալ իրենց բանակատեղին։

«ՅԱՌԱՋԻ» ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԽԻԱՊԱՐՏԸ

(ԷՋ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Տէր Օհան ու տիրացու Սիմոն ե–
կած են։

— Ներսն երթանք, ըսաւ Վանականը։
Ու երկուքն ալ Տէր Օհանին ու տիրա–
ցու Սիմոնին քովը գացին։

— Բարով եկած էք աղա. ըսաւ Տէր Օ–
հան, որուն ձեռքը յարգանքով մը համ–
բուրեց Վանականը։

Նոյնպէս բարի գալուստ մաղթեց տի–
րացու Սիմոն։

Վանականը շնորհակալութիւն յայտնե–
լով փափուկ մինտէրի մը վրայ նստաւ։
Ռէս Մելիք առանց յանձնարարական
նամակը մէջտեղ հանելու, հասկցուց թէ
Վանականին մտադրութիւնը պարզապէս
կազմակերպութիւն մըն էր. թէ Թիմա–
րայ գիւղերուն մէջ ամէնէն կարեւոր
դիրք ունեցող այս գիւղը կեդրոն մը պի–
տի ըլլար ապագայ գործունէութեանց եւ
թէ քիչ օրէն մեծ քանակութեամբ զէն–
քեր պիտի բերուէին ու պիտի յանձնուէին
իրենց տրամադրութեան տակ։

Այս յայտնութիւնը խորին սարսուռ մը
անցուց ներկաներու հոգիէն մէջ, թէ՛
Տէր Օհան եւ թէ տիրացու Սիմոն Ռէս
Մելիքին երեսը նայեցան այնպիսի զար–
մանքով մը, որ ըսել կ'ուզէին թէ եր–
կիւղալի բան է այդ։

— Ի՞նչ կ'ըսէք Տէր Օհան, ի՞նչ կը
մտածէք այս մասին, յարեց Ռէս Մելիք։
Ինչո՞ւ լուռ կը մնաք։ Դուք ալ ձեր գա–
ղափարը յայտնեցէք։

Տէր Օհան որ յիսունը անցած, միջա–
հասակ ճերմակ–ճերմակ մօրուքով, բարեմիտ
ու քաղցրաբարոյ մարդ մըն էր իր սրճա–
գոյն նայուածքը Ռէս Մելիքի վրայ նե–
տեց ու գերագոյն ճիգ մը ընելով ըսաւ.

— Ռէս Մելիք, դուք գիտէք որ ձեր
խօսքը գետին նետող չըլլար։ Առաջ Աստ–
ուած՝ յետոյ դուք էք այս գիւղին տէրը,
երբոր ձեր կամքը տաք՝ ո՞վ պիտի մեր–
ժէ։

— Եւ ինչո՞ւ մերժենք Տէր Օհան, ընդ–
միջեց տիրացու Սիմոն, դողդոջուն բայց
հայրենասէրի ձայնով մը։ Չէ՞ որ ազգին
համար ամէն մարդ ձեռքէն եկածը պիտի
չխնայէ։

— Քանի որ դուք կը խոստանաք ձեր
ձեռքէն եկածը ընելու, շարունակեց Ռէս
Մելիք խորապէս համակրուած շեշտով
մը, թող բարին Աստուած տեսնէ մեր
ուխտը։

Այդ պահուն Գիւր Զաքօ ներս մտաւ եւ
յայտնեց թէ Մինաս Տատոյի աղջիկը
փախեր ազատեր է Քիւրտերու ձեռքէն,
երկու ամիսի չափ պէկի մը տունը մնալէ
ետքը։

— Տէ՛ր Աստուած, բացագանչեց Ռէս
Մելիք սարսուռի նայուածք մը նետելով
ներկաներուն վրայ, շուտով հոստեղ բեր,
Զաքօ, մի սպասեր։

Գիւրը անմիջապէս գնաց Ռէս Մելիքին
հրամանը կատարելու։

— Տեսէ՛ք, Ռէս աղա, միջամտեց Տէր
Օհան, իրաւ որ Աստուծոյ պահած գառը
չի կորսուիր։ Այս երեք ամիս է որ խեղճ
աղջիկը փախցուցին վառեր... Թէեւ
ամէն միջոց, ձեռք առինք որ կարենա–
յինք անոր հետքը գտնել սակայն չյաջո–
ղեցանք։

— Բայց... շեշտեց Ռէս Մելիք, չհեր–
քելով կարծես իր հոգին խլխլացնող
դառնութիւնը զսպել, ա՛հ, Տէր Օհան,
աւելի անբացատրելի նախատինք մըն է
մեր ցեղին համար, անպատուութիւն է,
կը հասկնա՞ք։

— Այդպէս է Ռէս աղա, մրմնջեց տի–
րացու Սիմոն։

Իսկ Վանականը բառ մը չխօսեցաւ։

Դուռը բացուեցաւ։

Ներս մտան ծերունի մարդ մը, որ
վաթսունի մօտ տարիքով, միջահասակ
ցորենաթոյր դիմագծերով, կնճռալի ճա–
կատով, վշտաբեկ նայուածքով բարեմիտ
մէկն էր եւ մանկամարդ աղջիկ մը, հա–
զիւ տասնըհինգ տարու, բարձրահասակ,
գեղանի ու գրաւիչ կերպարանքով։

Մանկամարդ աղջիկը հագած էր չիթէ
զգեստ մը, չուխա կօշիկ մը, բաց կար–
միր գոյնով գօտի մը, եւ գլուխը դրած
էր աղուոր դտակ մը։

Երկուքն ալ դողդղալով կեցան պատին
տակ։

— Աղջիկ Մարօ՛, ո՞ր կողմերը տարին
քեզ, հարցուց Ռէս Մելիք հայրական
խանդաղատանքով մը։

Թշուառ աղջիկը սարսռաց, տժգունե–
ցաւ եւ գլուխը կուրծքին վրայ կախեց
վիրաւորուած թռչունի մը պէս։

Դուն խօսէ, Մինաս Տատօ, նկատել տը–
ւաւ Տէր Օհան։

— Ի՞նչ ասեմ, Տէր Օհան, Աստուած իմ
մեղքը ափեց երեսիս, մրմնջեց Մինաս
Տատօ, մորմոքուած ձայնով մը։ Ախ
երկու ամիս պէկի մը քով մնացեր է...
վերջը շատ լացեր, շատ պաղատեր է պէ–
կին. բայց ձէնը լսող մը չէ եղեր... Էլ
ճարը կտրած էր վասրին կամքը կատա–
րեր է որ կրցած է ազատիլ...։

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Տիկ. Աղաւնի Աբրահամեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը Փարիզ կը վերադառնայ այս հինգշաբթի (Օգոստ. 3) առաւօտ ժամը 6,29ին Կառ տը Լիոն։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել։

Բ. խումբը կը մեկնի, հինգշաբթի իրիկուն։ Հաւաքուիլ ժամը 22ին Կառ տը Լիոնի Մեծ Ժամացոյցին տակը։

×

Լիոնի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 3ին, հաւաքուիլ Փերաշ կայարանին մուտքի ժամացոյցին առջեւ, ժամը 16ին։

ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս.Ի ՇԻՐՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Գ. Մելքոն Կօզոլեան 4 Ն. Ֆ.։ Գ. Գ. Գր. Գասապեան, Ժ. Կազեան, Ժ. Քէօսէյեան 3ական Ն. Ֆ.։ Գ. Գ. Ա. Թրճունեան, Ե. Չիչէքեան, Ղ. Գառեան, Տիկ. Իսկուհի Գազանճեան 2ական Ն.Ֆ.։ Գ. Յովհ. Գալիկեան 1,50 Ն. Ֆ.։

Ալֆորվիլէն ընդհ. գումար 1043,50 Ն. Ֆրնաք։

Սէնթ-Լու շրջանէն հանգանակուած

Գ. Սերոբ Քինոսեան 15 Ն. Ֆ.։ Գ. Գ. Լ. Քէլէշեան, Եր. Չէքէմեան, Եկ. Կէօնճեան, Խ. Յովհաննէսեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Նորատ Սիմոնեան, Մ. Մարգարեան, Մ. Գապուչեան, Գ. Հայթայեան, Գր. Փիլիկեան, Գ. Գարոնեան, Վարդգէս Աբրահամեան, Կ. Միքայէլեան, Մ. Մինասեան, Տիկ. Արմենուհի Նաթուրեան 10ական Ն.Ֆ.։ Ոմն 7 Ն.Ֆ.։ Գ. Գ. Արտ. Մանեան, Յ. Յովսէփեան, Պապուչեան Սահակ, Տ. Եղնոյեան, Խ. Գէորգեան, Տ. Նորատունկեան, Լ. Ղօրղօրեան, Կար. Գարապետեան, Ն. Գալիկեան, Մ. Մանուոյեան, Գ. Գրաբլեան, Խ. Մուրատեան, Ա. Սէմէրճեան, Ա. Կիւլտէմիրեան, Աւ. Տէր-Սահակեան, Տ. Էմէզեան, Ս. Դանիէլեան, Ս. Կարապետեան, Եկ. Գույումճեան, Գաբր. Յակոբեան, Յ. Սահակեան, Եր. Րէյիզեան, Ար. Մինասեան, Աբր. Կարապետեան 5ական Ն.Ֆ.։ Ս. Գողոյեան եւ Կ. Զօղանճեան 3ական Ն. Ֆ.։ Ոմն 2 Ն. Ֆ.։

Սէն-Լուի ընդհ. գումար 300 Ն.Ֆ.։

Զանազան նուիրատուութիւններ (Մարսէյլ)

Գ. Էքսէրճեանի ձեռամբ (Ամերիկայէն) 500 Ն. Ֆ.։ Գամբանեը Ֆրէզէն հաւաքուած 145 Ն.Ֆ.։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1961 – 1962
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Բաք լաւրէաթ)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան ։

Ecole Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Գարեգին Համբարձումեանէ 50 Ն. Ֆ. Օր. Մարի Մաղաքեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին ։

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պոռոն, Սիթ Անշանբէնի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ ։

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ։

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ։

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլէն Սերունդին կողմէ ։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքար մը՝ Մասըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30–ին։ Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քազինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպորօն ։

2.— Թէ էլ Էնի տեղական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն։ Պուլվար Ժան-Ժօռէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը։ Առաւօտուն ժամը 8.30–ին, 9.30ին, 10.30ին։ Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը։

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողները պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանդավառ արշաւաքին 64րդ տարեդարձի առթիւ, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը այս կիրակի, Լա Թապուրէթի հովառուն եւ ընդարձակ դաշտին վրայ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. Ուզունեան,

Կը խօսի Գ. Կ. Տէրմոյեան։

Գեղարուեստական բաժին։

Առատ կերուխում։

Օթոքարը կը մեկնի կիրակի ժամը 9ին, 11ին, 14,15ին սովորական ճամբով։

Վերադարձ ժամը 20ին։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան։ Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով ։

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը։

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն։ Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն ։ Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961)։

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ. արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7 Ն. Ֆ.
Արտասահման 10 Ն. Ֆ.։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին ։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԷՔՍ-ԼԷ-ԲԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը։

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթոքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ. բարձրանալ Բոնեֆիրիքի մեկնակէտ եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը։

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէքէ ետք, ճաշ հրեշակայ պաշտին պաղ աղբիւրին մօտ։ Զանազան ըմպելիներ շամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու տեխ։ Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել։

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն։

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի Տիկին Պարղեւուհիի եւ պարուհի Օր. Թարոնի։

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արքի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ։

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան ։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ ․

Ա) Ֆրանսականը, որ տասնացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին․ անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալօրէայի ․

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայադիտական ծանօթութիւններով,

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան .—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 4 AOUT 1961

…ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9169 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9470

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

…առաջիկայ Հոկտեմբերին Մոսկուայի …էջ տեղի կ'ունենայ Համայնավար կու-…սակցութեան ԻԲ. Համագումարը:

…Վերջինը տեղի ունեցած էր 1959 Յու-…նուարին։

…Երկար ատենէ ի վեր պատրաստու-…թիւններ կը տեսնուէին այս Համագումա-…րին համար:

…Անցեալ Նոյեմբերին Մոսկուայի մէջ 81 …համայնավար կուսակցութիւններ ժողով …գումարեցին՝ լսելու համար Խրուշչեւի …երկար տեղեկագիրը, եօթնամեայ «պլա-…նի» աշխատանքներուն մասին:

…Կրեմլինի մենատէրը այս առթիւ մաս-…նաւորապէս քննադատած էր Խորհրդային …Միութեան զանազան երկիրներու վարիչ-…ները, որոնք լրիւ կատարած չէին իրենց …վրայ ինկած աշխատանքները, մանա-…ւանդ երկրագործութեան մարզին մէջ — …Ղազախստանի և սովխոզ: Բազմաթիւ պատաս-…խանատու պէմքեր չնորհազրկուեցան այդ …պատճառաւ Ուկրայնիոյ մէջ եւ այլուր:

…Անկէ ի վեր խորհրդային թերթերը ա-…մէն օր լեցուն են կոչերով՝ գերակատա-…րելու եօթնամեայ ծրագրի պարտադրու-…թիւնները, ձեռնակերեւ ներկայանալու …համար 22րդ համագումարին:

…Խրուշչեւ այս անգամ զիլդղային, զգա-…լի ծրագիր մը — երրորդը — կը …նէ հրապարակ, իբրեւ նախաբան այս …ժողովին, որ կոչուած է պատմական …դառնալու համայնավար կուսակցութեան …պատմութեանց մէջ:

…Խրուշչեւի նոր ծրագիրը գրուած է …էջ տպագրութեամբ, որ էջերէն ինը եւ Մոս-…կուայի ձայնասփիւռէն անոր ընթերցումը …տեւած է աւելի քան հինգ ժամ:

…Անախրնթաց երեւոյթ մըն է այս: Հա-…մայնավար կուսակցութիւնները մինչեւ …Հոկտեմբեր պիտի քննեն այս ծրագիրը: …Տարակոյս չկայ, որ առանց կարեւոր …փոփոխութեան պիտի ընդունին զայն, …համագումարին մէջ միաձայնութիւն ա-…պահովելու համար:

…Նոր ծրագիրը, որ պահած է 1919ի լե-…նինեան ծրագրին հիմնական կէտերը, ա-…նց ընդլայնելով զանոնք, կը բաղկանայ …նախաբանէ մը եւ երկու մասերէ, ամէն …մէկը բաժնուած եօթը գլուխներու:

…Առաջին մասը կը պարունակէ վարդա-…պետական տեսութիւններ «դրամատիրու-…թեան» եւ «համայնավարութեան» շուրջ: …Երկրորդ բաժին յատկացուած է քաղաքա-…կան բոլշեւիկեան սովորութեան:

…Համաշխարհային ընկերվարական պլ-…թիւնը, կ'ըսէ, վստահութեամբ կը …յառաջանայ դէպի յաղթանակ՝ դրամա-…տիրութեան հետ իր տնտեսական մրցու-…մին մէջ. Մօտ ապագային ճարտարար-…ուեստի եւ երկրագործութեան մարզին …մէջ անիկա պիտի ապահովէ իր գե-…րակայութիւնը դրամատիրական դրու-…թեան վրայ:

…Խորհրդային մամուլը սկեպտիկ է եւ …յաճախ արհամարհոտ կը դիմաւորէ Խրուշչեւի ծր-…ագիրը, մանաւանդ տնտեսական գետնի …վրայ, իր յաւակնոտ եզրակացութիւնները: …Ինչպէս կը գրէ «Մոնտ» դիտել կու տայ …վերջին տարիներուն երկրագործու-…թեան մարզին մէջ նկատուած քրոնիկ …դժուարութիւնները թոյլ չեն տար հա-…ւատալու, օրինակ, թէ այս ճիւղին մէջ …արտադրութիւնը պիտի կրկնապատկուի …քսան տարիէն:

…Նոյն լաւատեսութիւնն կը նկատէ նաեւ այն …պնդումը թէ 1980ին ճարտարարուես-…տական արտադրութիւնը Ամերիկայինի կըր-…կինը պիտի հասնի:

…Խրուշչեւ կը կարծէ թէ շուտով բոլոր …երկիրները համայնավար պիտի դառնան: …Մոռնալով սակայն թէ հակառակ ահու-…ղեկ թափին վարչաձեւին 44 տարիէ ի վեր

համայնավար վարդապետութիւնը չէն կրցած մարսել Խորհրդային Միութեան հարիւր միլիոնաւոր բնակիչները եւ թէ համայնավար կուսակցութեան անդամնե-րը չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազ-մեն ամէն տեղ:

Ծրագիրը կը խօսի նաեւ ազգերու ազա-տագրութեան մասին, առանց կարմրելու: Գաղթատիրութեան լուծին ենթակայ ժո-ղովուրդներու ազատութեան մասին կը խօսի իբրեւ «անկիւնաքար»ը համայնա-վար կուսակցութեան միջազգային քա-ղաքականութեան, առանց յիշելու թէ քանի՜ ազգեր կը հեծեն բոլշեւիկեան բռնակալութեան լուծին տակ:

Առաջին մասը կը վերջանայ խաղաղու-թեան եւ համակեցութեան մասին գեղե-ցիկ խօսքերով ու կը խոստանայ ամէն միջոց օգտագործել՝ խուսափելու համար համաշխարհային նոր պատերազմէ մը:

Աւելի հետաքրքրական բաներ կ'ըսէ երկրորդ մասին մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՕՌԱՆԻ ԵՒ ՊՈՆԻ ՄԷՋ

Առժամեայ հանդարտութենէ մը ետք, միջադէպերը վերսկսան Ալժերիոյ զանա-զան շրջաններուն մէջ:

Օռանի մէջ Եւրոպացիները սկսան ցոյ-ցեր կազմակերպել ապահովութեան ու-ժերուն դէմ: Այս ցոյցերուն պատրուակ ծառայած է այն քննութիւնը զոր ոստի-կանութիւնը բացած էր փլասթիք ռում-բերու պայթումներու պատասխանատու-ները գտնելու համար:

Մօտ 1000 Եւրոպացիներ փողոց իջած եւ ձեռնառումբ մը նետած են Ապահո-վութեան Հանրապետական Գունդերուն (Սէ. Էռ. Էս) պատկանող կառքի մը վրայ:

Միւս կողմէ, Պոնի մէջ, մահմետական ահաբեկիչ մը ռումբ մը նետած էր քա-ղաքին կեդրոնական մէկ հրապարակին վրայ, ուր Եւրոպացի մը անմիջապէս մե-ռաւ եւ երկու ուրիշներ ծանրօրէն վիրա-ւորուեցան: Բազմութիւնը հետապնդելով ահաբեկիչը, բռնեց եւ լինչի ենթարկեց: Այս միջադէպը սկիզբը եղաւ կարգ մը ու-րիշ միջադէպերու՝ երկու համայնքնե-րուն միջեւ: Ըստ առաջին տեղեկու-թեանց, մօտ յիսուն մահմետականներ վիրաւորուած են:

Ալժերական հարցերու նախարար Ժոք-սի յայտարարութենէն ետք, Ալժ. Ազատ. Ճակատի շրջանակները յայտարարեցին թէ անհամաձայնութիւնը ամբողջական կը մնայ: Հռոմի մէջ, ուր հասած էր ալ-ժերական պատուիրակութիւնը, Պելքա-սէմ Քրիմ ոչ մէկ յայտարարութիւն ու-զեց ընել, մինչ Թայէպ Պուլհարուֆ կը յայտնէր թէ այս երկրորդ հանդիպման ժամանակ «ԱՀԱԿ»ը շատ աւելի հեռու գացած էր քան Էվիանի մէջ, 4 հարցերու մէջ.— Ա) Ցետագայ գործակցութիւն ամէն տեսակի: Բ) Երաշխաւորութիւններ Ալժերիա ապրող Ֆրանսացիներուն հա-մար: Գ) Քաղաքական առաջարկներ: Դ) Կռիւներու դադարեցում բանակցու-թեան յառաջդիմութեան համեմատու-թեամբ:

Նախապէս Ժընեւի մէջ, Պելքասէմ Քրիմ անգամ մը եւս շեշտած էր թէ Սա-հարան պէտք է ընդունուի իբրեւ անբա-ժանելի մասնիկը Ալժերիոյ հողային ամ-բողջականութեան:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Թունուզիայէն ներգաղթող Ֆրանսացի-ներու թիւը կը բարձրանայ ամէն ժամ, չորեքշաբթի օր Նախարարաց Խորհուրդը զբաղած է գլխաւորաբար անոնց ճակա-տագրով եւ որոշած որ ազգային համա-խոհութիւն մը պէտք է ցոյց տրուի ա-նոնց հանդէպ: Նախ պէտք է բնակու-թիւն, ապա աշխատանք եւ վերահաս-տատման կարելիութիւն: Ցարդ ծովի ճամբով եկած Ֆրանսա հասած են 3021 հոգի, առկէ զատ բազմաթիւ օդանաւեր, օրական քանի մը հարիւր հոգի կը փո-խադրեն:

Թունուզեան թղթատարը շատ անհամ «կատակ»ն մը ձեռնարկած է Ֆրանսացի-ներու հանդէպ: Պիզերթի Ֆրանսացինե-րուն ղրկուած բոլոր նամակները Ֆրան-սա կը վերադարձուին «մեռած» վերտա-ռութեամբ պահարանին վրայ: Այս առ-թիւ Վարչապետարանը կը ճշդէ թէ ոչ մէկ կարեւորութիւն պէտք է տալ այդ վերտառութեան: Հաւանաբար Պուրկի-պայի յատուկ հիմուռ մըն է զոր ամէն մարդ չի հասկնար….:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ հա-ւանաբար Ֆիտէլ Քասթրօ Գահիրէ այ-ցելէ Սեպտեմբերին, Պելկրատի ժողովէն եւ Մոսկուա այցելութենէն ետք: Խորհ. Միութեան մայրաքաղաքին մէջ, Քու-պայի մենատէրը խաղաղութեան Լենին մրցանակը պիտի ստանայ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ պանդոկապետ մը փորձած էր, իր հասկցած ձեւով, միացնել երկու Գերմանիաները, բայց ձախողեցաւ: Ար-դարեւ Ադրիականի ափին, Պուտվա ա-մառանոցի Ավալա պանդոկին սենեակնե-րուն կէսը վարձած էին արեւելեան Գեր-մանացիներ, միւս կէսը՝ արեւմտեան Գերմանացիներ: Պանդոկին տնօրէնու-թիւնը կը խորհէր թէ ամէն ինչ լաւ պի-տի անցնի «լաւագոյն Գերմանիոյ մը մէջ»: Բայց ճիշդ հակառակը պատահե-ցաւ եւ պանդոկապետը ստիպուեցաւ կարմիր կորդով մը բաժնել ճաշասրահը, որուն աջ կողմը կը նստէին արեւմտեան Գերմանացիները եւ ձախ կողմը՝ արե-ւելեան Գերմանացիները: Նոյնը եղաւ սենեակներուն համար՝ երկու յարկ (Ա. եւ Գ.) արեւմտեաններուն, երկու յարկ (Բ. եւ Դ.) արեւելեաններուն: Մէկ բան կը միացնէր երկու Գերմանեաները՝ վե-րելակը, որովհետեւ մէկ հատ էր:

ՊԵԼԺԻՈՅ Թագաւորը եւ Ֆապիոլա Ա-զնուհին գրօսանաւին վրայ զոր. Ֆրանքոյի եւ Տիկին Ֆրանքոյի հիւրերը եղան առջի օր: Այս ճաշը մեծ վրդովում յառաջ բե-րած է Պրիւսէլի ընկերվարական շրջա-նակներու մէջ, ուր Քաուտիլլիօն եւ իր վարչաձեւը շատ գնահատուած չեն:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ էլէֆթերիա թերթը, «լաւատեղեակ աղբիւրէ» կը հաղորդէ թէ Յունաստանի Սոֆի իշխանուհին պի-տի նշանուի Սպանիոյ գահաժառանգին տղուն՝ Տօն Խուան Կարլոսի հետ:

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կառավա-րութիւնը ամէն միջոց պիտի գործածէ ընդդիմանալու համար Արտաքին Մոնկո-լիոյ ՄԱԿի անդամակցութեան, յայտա-րարեց փոխ-վարչապետ՝ Չէն-Չէնք, որ աւելցուց նաեւ թէ համայնավար Չինաս-տանի ՄԱԿէն ներս ընդունուելու հաւա-նականութիւն չկայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Կիւրսէլ Սահմանադրական Ժողովին առաջարկեց որ ծրագիր մը պատրաստէ պատերազ-մական վիճակ հաստատելու համար Ան-քարայի մէջ: Ներկայիս պատերազմական վիճակը ի զօրու է միայն Պոլսոյ մէջ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Օգոստոս 3ի Լը Մոնտը հետեւեալ լու-րը կը հրատարակէ իբրեւ աղբիւր տա-լով Էշոշիէյթըտ-Փրէս եւ Ռէօյթէր մա-մուլի գործակալութիւնները.—

«Գլխաւոր ղեկավարները եւ անդամ-ները Դաշնակի, հակահամայնավար ձըր-տում ունեցող հայ համայնքի կազմակեր-պութիւն, ձերբակալուած են Արաբ. Մ. Հանրապետութեան սուրիական նահան-գին մէջ: Ամբաստանուած են որ լրտե-սական եւ խափանարարական գործու-նէութիւն ունէին ի նպաստ Իսրայէլի եւ «աշխարհակալ պետութեանց»: Ըստ Դա-մասկոսի ոստիկանութեան, ձայնասփիւ-ռի զաղտնի կայաններ, զէնքեր, պայ-թուցիկներ եւ կառքի դէմ պաշտպանուելու դիմակներ գտնուած են Դաշնակի զաղտ-նի զանազան ակումբներուն մէջ»:

Այս «լուրին» առթիւ, Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը Ազդակ հետեւեալը կը գրէ Յուլիս 28ի իր թիւին մէջ, «Չափա-զանցուած լուրեր եւ տարաձայնութիւն-ներ» խորագրին տակ.—

« Ֆրանսական մամուլի գործակալու-թիւնը, երկուշաբթի, Յուլիս 24ի իր հա-ղորդագրութեանց մէջ, Դամասկոսէն տուաւ լուր մը, որ յաջորդ օր լոյս տե-սաւ լիբանանեան թերթերու մէջ: Ըստ այդ լուրին, Ա. Մ. Հ.ի սուրիական նա-հանգի հետաքննական սպասարկութիւնը երեւան հանած է լրտեսական գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որ կը գործէր օտար տէրութեան մը եւ Իսրայէլի հաշ-ւոյն:

« Լիբանանեան կարգ մը թերթեր այս լուրը հրատարակեցին զանազան մեկնու-թիւններով եւ արձագանգ հանդիսացան զանգուածային ձերբակալութիւններու, որոնք իբր թէ տեղի ունեցած են հայ հա-մայնքէն ներս, աւելցնելով թէ ձերբա-կալուածները «կը պատկանին դաշնակ հակահամայնավար կուսակցութեան»:

«Տեղական թերթերու այս լուրերը չա-փազանցուած արձագանգն են մէկ երկու սասնեակ ձերբակալութիւններու, որոնք 15 օր առաջ տեղի ունեցան Սուրիոյ կարգ մը քաղաքներուն մէջ:

« Պէտք է ընդհանրապէս վերապահու-թեամբ ընդունիլ իրականութեան անհա-մապատասխան տարաձայնութիւններ, ո-րոնք ընդհանրապէս ծնունդ կ'առնեն ըսի ըսաւներէ եւ չափազանցուած համեմա-տութիւններու կը հասնին: Կը բաւէ աչք մը նետել տեղական մամուլին վրայ, հասկնալու համար թէ որքան մեծ է բա-ժինը ենթադրութիւններու եւ զրոյցնե-րու:

« Կը սպասենք քննութիւններու ար-դիւնքին:

« Այժմէն յստակ կերպով կրնանք ըսել սակայն, թէ ոեւէ դաշնակցական չի կըր-նար արաբական երկիրներու ոխերիմ թշնամիին գործակալ ըլլալ եւ արաբ ժո-ղովուրդներու դէմ որեւէ վնասակար քայլ առնել: Ընդհակառակն, հինէն ի վեր, այս երկիրներու բոլոր վարիչները մեծ վստահութիւն ցոյց տուած են մեր կու-սակցութեան հանդէպ, որուն գործու-նէութեան հիմնական ուղեգիծը հանդի-սացած է բոլոր երկիրներու անկախու-թեան եւ գերիշխանութեան պահպանումն ու զօրացումը, առաւելաբար արաբական երկիրներու, որոնց ասպնջականութիւնը կը վայելէ »:

ՖԱՆՖԱՆԻ, Իտալիոյ վարչապետը, Մոսկուա հասաւ: Հռոմէն մեկնած պա-հուն յայտարարեց թէ Մոսկուայի մէջ պիտի շարունակէ ճիգերը խաղաղու-թեան ի նպաստ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅԱԿՈԲ ԱՋԻՋԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Յակոբ Աջիջեան ծնած է 1899ին, Հայաստանի Ղամարլու շրջանի Պելճըզագ գիւղը:

1914ի պատերազմի ընթացքին կ'աւարտէ էջմիածնայ ճեմարանը:

1918ին երբ Թուրքերը Ղամարլուն կը գրաւեն, Յակոբ իւրայիններով կը փախչի Երեւան, Հոն գիշեր մը Զանգու գետին մօտերը մոլորած գնդակէ մը շրթունքներէն կը վիրաւորուի Յակոբի միջակ եղբայրը՝ Արտօն: Թուրքերը Ղամարլուէն քաշուելէ ետք Աջիջեան ընտանիքը կը վերադառնայ իրենց տունը. նոյն տարին կը մահանայ Յակոբի հայրը՝ Թէոսը, 1920ին ալ մայրը:

Յակոբը Հանրապետութեան օրով կը մտնէ երիտասարդաց պահակազօրքերու շարքերը՝ իբրեւ դասապու – մարզիչ:

1920 Մայիս մէկի բոլշեւիկեան ապըստամբութեան ժամանակ կռուած է անոնց դէմ., հայրենիքի ազատագրութեան համար: 1921ի Փետրուարեան ապստամբութեան օրերուն, երբ Ղամարլուն յաճախ ձեռքէ ձեռք կ'անցնէր, Յակոբը ուրիշներու հետ գերի կ'իյնայ բոլշեւիկներու ձեռքը: Կը խտտարկուի եւ մահուան վճիռ կը ստանայ. մաս առ մաս դուրս կը բերեն կը գնդակահարեն, կացնահար կ'ընեն ամէնքը: Զեկայի պետը, որ նոյնպէս ճեմարանցի մը կ'ըլլայ, ամէնէն վերջը կը թողու Յակոբը, եւ յարմար առիթի մը ազատ կը ձգէ իր շատ սիրած ընկերը:

Ընդհանուր նահանջի ժամանակ, Յակոբն ալ ժողովուրդին հետ դուրս կուգայ Պարսկաստան, ետեւը անպաշտպան թողնելով երկու անչափահաս եղբայրները՝ Արտօ եւ Վաղինակ: Վերջինը կ'ապրի Տիթրոյթ, ամուսնացած է, ունի երկու աղջիկ:

Յակոբ Պարսկաստանէն կուգայ Զեխոսլովաքիա, ուր Փրակայի համալսարանը աւարտելէ ետք, կ'անցնի Ֆրանսա եւ իբրեւ մասնագէտ կը հաստատուի Գարեգին Սարգիսբէկեանի հիմնած պանիրի գործարանը՝ Նանսի:

(Գարեգին Սարգիսբէկեան եղած է ցարական սպայ. Հանրապետութեան օրով ծառայած է հայ բանակին, իսկ Փետրուարեան ապստամբութեան ընթացքին՝ զինուորական հրամանատար Կուռօ Թարխանեանի օգնականն էր):

Յակոբ մինչեւ 1935 կը թղթակցէր եղբայրներուն հետ եւ այդ պատճառ կ'ըլլայ որ անոնք իյնան բոլշեւիկեան սեւ ցանկին մէջ. — Սպանութիւն կամ աքսոր: Բայց, նախ քան գործադրութիւնը, կը փախին Ռուսաստանի խորքերը եւ կ'ազատին:

1941 ռուս – գերմանական պատերազմի նախօրեակին, Լենինգրատ, Վարշաւա էինք երկրորդմցի Յարութիւն Յարութիւնեանի եւ ուրիշ երկու ընկերներու հետ: Քանի մը շաբաթէն Ֆրանսայէն եկան նաեւ Յակոբ Աջիջեանը, Կոլեա Գէորգեանը, Պօկոսեանը եւ Գրիշան, ամէնը ութ հոգի: Յետագային այս թիւը բարձրացաւ 18ի, Տիգրան Պաղտասարեան, Կուռօ Թարխանեան, Թ. Պետրոսեան, Արտօ Աղամեան, Բենօ, եւայլն: Անոնք էին ընդամէնը Դրոյի հետ գործակցողները: (Իսկ կարգ մը հեռանքներ, իրենց թերթերուն ճակատները կեղծ նկարներ փակցնելով շինծու, չոնդալից լուրեր տուին Դրոյի «կազմած զօրամասերու մասին»):

Մերը եղած էր միայն եւ միայն հայ գերիներ ազատագրելու եւ քաղաքներու ու գիւղերու մէջ անկար մնացած բեկորներուն օգնութեան հասնելու գործը:

Յակոբ յամառ աշխատող մըն էր. հայ գերի մը աւելի գտնելու յոյսով, ամէն տեղ կը մտնէր, հարց ու փորձ կ'ընէր: Ղրիմի Սիմֆերոբոլ քաղաքին գերիներու ճամբին մէջ, օր մը պատահաբար ան գտաւ իր Արտօ եղբայրը: 1943ին բախտը ունեցաւ գտնելու նաեւ իր փոքր եղբայրը՝ Վաղինակը:

Յակոբը մօտաւորապէս հինգ տարի պատերազմի թիկունքը եղաւ. շատ արկածալի օրեր եւ գիշերներ անցուց. բայց ոչ մէկ տրտունջ, ոչ մէկ գանգատ յայտնեց իրեններուն, մնաց միշտ ուրախ եւ ժպտուն:

Այդ հինգ տարուան ընթացքին մէկ անգամ միայն հանդիպեցայ իր բարկութեան, Անաֆայի Հայկաձոր կոչուած հայկական կոլխոզին մէջ: Գիւղապետը գերմանացի զինուորի մը հետ կուգայ կ'ուզէ ստուգել մեր ինքնութեան թուղթերը: Յակոբ բարկացած՝ գիւղապետին վրայ յարձակեցաւ եւ օձիքէն բռնելով կը քաշքշէր, կը յանդիմանէր գիւղապետը այդ յանդգնութեան համար: Յետոյ անոր խեղճանալը տեսնելով, ձգեց:

Յակոբ Պերլինի մէջ ժամանակ մը եղաւ նաեւ Դրոյի անձնական քարտուղարը:

Զինադադարի առաջին շաբաթներուն, Գարեգին Սարգիսբէկեանը Ֆրանսայէն կուգայ եւ Յակոբը կը տանի իր քով, նախկին աշխատանքին:

1954ին յանկարծամահ կ'ըլլայ Գարեգին Սարգիսբէկեան, առանց իր կտակը պատրաստելու: Թողուցած էր 2 միլիոն ֆրանք տալ Դաշնակցութեան: Որովհետեւ իր միակ ժառանգորդը Հայաստան գտնուած իր եղբայրն էր, ռուսական հիւպատոսարանը անոր պաշտպանութիւնը կը ստանձնէ, գրաւելով ամբողջ ունեցածը: Մէկ օրուան մէջ քարուքանդ կ'ըլլայ այդ չէն օճախը: Յակոբ կը փոխադրուի Փարիզ: Տիթրոյթի եղբայրները կ'ուզեն բերել զայն Ամերիկա, բայց մինչեւ յաջողութիւնը՝ Արտօն յանկարծամահ կ'ըլլայ:

1957ին Յակոբ կուգայ Ամերիկա, կը հաստատուի եղբօրը, Վաղինակին քով, բայց կլիման իր առողջութեան նպաստաւոր չէր, ու փոխադրուեցաւ Քալիֆորնիա: Յաճախ կը տեսնէի զայն, ընկեր Ներսէս Ֆնտըլեանի բնակարանը:

1961 Մարտ 19ի կիրակին, Յակոբ ուրախ զուարթ վերադարձած էր տուն, քաշուելով իր սենեակը: Քիչ յետոյ, անհանգստութիւն կը զգայ:

Հեռաձայնով տեղեկացուցին մեզի, եւ Ներսէս Ֆնտըլեանի ու իր փեսային՝ Մեբուժանի հետ փութացինք իր մօտ: Ուզեցինք բժիշկ կանչել, սակայն բացարձակապէս մերժեց. «Փոքրիկ բան մըն է», ըսաւ. «հանգիստ ձգեցէք զիս, քանի մը վայրկեան»:

Այդ «քանի մը վայրկեանը» իր կեանքին վերջին վայրկեանները եղան, դժբախտաբար:

Բժշկական տեղեկագիրը հաստատեց, թէ մահը առաջ եկած էր սրտի տագնապէ մը:

Եկեղեցական արարողութենէ մը ետք, մարմինը փոխադրուեցաւ Տիթրոյթ, ու ապա թաղուեցաւ Հայլընտ Փարքի գերեզմանատունը, իր միւս տարաբախտ եղբօր՝ Արտոյի քով:

ՄԻՍԱՔ ԹՌՌԼԱՔԵԱՆ

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁԵՌՔԸ

LA MAIN (1)

Պատմական արկածախնդրական վէպ է որ երեք տարբեր շրջաններու ընթացքին խորհրդաւոր առարկայի մը ոդիսականը կը ներկայացնէ:

Սիկիլիոյ հռոմէացի հիւպատոսը, որ Կիկերոնի ջանքերով կը շնորհազրկուի, իր դանձերը կը պահէ ժայռի խոռոչի մը մէջ, որուն տեղը գտնելու համար երկու պրոնզէ ձեռքերու վրայ նշաններ ու գիրեր փարագրել կուտայ: Ձեռքերէն մէկը Կիկերոնի կողմէ կը գնուի իսկ միւսը հիւպատոսին ապօրէն մէկ զաւկին կը տրուի: ԺԶ. դարուն Կիկերոնի գերեզմանէն կը գտնուի պրոնզէ ձեռք մը, որ ի վերջոյ Փարիզի Ազգ. Մատենադարանին սեփականութիւնը կը դառնայ: Միւս ձեռքը ամերիկացի միլիոնատէրի մը կողմէ կը գտնուի Յունաստանի մէջ, բայց միլիոնատէրը օդանաւային արկածի մը զոհ կ'երթայ եւ հռոմէացի հիւպատոսին գանձը դեռ կը մնայ անյայտ:

Վէպը երեք մասերու բաժնուած է, որոնց իւրաքանչիւրը պատմական շրջան մը կը ներկայացնէ:

Իբրեւ պատմական վկայութիւն, գրագէտի շնորհով գրուած այս գիրքը, որ կը պարունակէ բազմաթիւ չահեկան նըկարագրութիւններ, հեռու է արուեստի դոհացում մը բերելէ ընթերցողին: Պատճառը այն է որ հերոսներէն աւելի առարկաներն են որ կապրին գործին մէջ:

Հետզհետէ կը համոզուինք որ պատմական կոչուած վէպը, որպէսզի արուեստի իսկական գործ դառնայ, հեղինակը պէտք է արտակարգ հանճարի տէր ըլլայ: Անկախ այս պարագայէն՝ արկածախնդրութեանց սիրահար ընթերցողները այնքան շատ են որ, միշտ կարելի «Ձեռքը»ին պէս վէպեր հրատարակել.

Կը լսենք որ արդէն իսկ «Ձեռքը» շարժանկարի պիտի վերածուի:

Իբրեւ գրական արժանիք «Ձեռքը» կը պարունակէ պատմական ճշմարիտ վկայութեանց վրայ հիմնուած բազմաթիւ էջեր, որոնք գրուած են վարպետի գրիչով մը:

ԿԼՈՔԸ ՏԵՍԱ՞Ք

AVEZ-VOUS VU GLOCK ? (2)

Իսկապէս արդիական վէպ մըն է Քրիսթիան-Իվի այս գործը, որ հաճոյքով կը կարդացուի առանց մեծ գոհացում մը տալու:

Հեղինակը տէր է ազնուր «խմուոյ» մը եւ կրնար շատ աւելի խորանալ իր նըրեւակայած նիւթին ու հերոսներուն կեանքին մէջ, բայց գոհացած է հպանցիկ նայուածքով մը:

Սիրուն ու հաճելի ըլլալու տեւական մտահոգութեամբ մը՝ գրքին էջերը վարդի պատկերներու վերածուած են բայց ընթերցողը իրաւունք ունի գրական խորք ալ փնտռելու:

Վէպը արդիական է, որովհետեւ մինչեւ այսօր ի զօրու գրական սկզբունքները «ձերբազատուած» է հեղինակը եւ կը փնտռէ նոր ձեւեր: Ինչպէս որ «Միւզիք Քոնքրէթ»ի հնարիչները ամէն տեսակ ձայն, ռիթմ կամ աղմուկ կը գործածեն նոր երաժշտութիւններ ստեղծելու համար, Քրիսթիան-Իվ ալ յաճախ բառեր պատկերներ, խօսքեր ու դէպքեր կը կուտակէ իրարու վրայ, երեւութապէս անկապ բայց խորքին մէջ իրաւացի ու արդարացի թեքնիքով մը: Այս թեքնիքը արդէն իսկ կը կիրարկուի կերպարուեստներու մէջ ու տարածուած է աշխարհին, շնորհիւ Փիքասօներու, Տալիներու եւ բազմաթիւ հանճարեղ արուեստագէտներու: Գրական փորձեր պակսիր այս ուղղութեամբ: Առնենք Միշէլ Բիւթոռի «Ժամայի խաղը» ...էր վերջերս այս սիւնակներուն մէջ:

Գիտենք ու կը զգանք որ գրականութիւնն ալ միւս արուեստներուն պէս վերիվայր պիտի յեղաշրջուի օր մը: Անգայի այս յեղաշրջութեան վճռական փորձերէն մէկն է «Կլոքը տեսա՞ք»: ...ռոտ ըլլալուն համար է որ չեմ ծանրանար Քրիսթիան-Իվի արդիական... վրայ: Վէպը սիրուն պատկեր մըն է ... դուարթ ու կատակախառն շարադրութեամբ մը կը հեգնէ մարդկային ընկերութեան քաղաքական ապրումի:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Maurice Rheims : Julliard, Paris 1961.
2) Christian Ive : » »

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԳՈԼԷՃԸ

Կ'ԱՐՁԱԿԷ ՉՈՐՐՈՐԴ ՀՐԹԻՌԸ

Պէյրութի «Այգ»ը կը հրատարակէ հետեւեալ տեսակցութիւնը.—

Հեռաձայնով կը ժամադրուինք: Ժամը 10–12 Փրոֆ. Մանուկեան Հայկազեան Գոլէճ կը գտնուի, ըսին: Գ'երթամ, դրան մօտ տեղեկատուութեան գրասենեակէն կը հարցնեմ, թէ մէկը կա՞յ որ զիս առաջնորդէր իր մօտ: Սրխորդին քով երիտասարդ մը կեցած է, արեւախանձ դէմքով: Հաւանաբար — կը մտածեմ, — գիշերօթիկ աշակերտներէն մին է, որ կը պատրաստուի զիս փրոֆեսէօրին մօտ առաջնորդելու:

Իրօք, «հրամեցէք» կ'ըսէ ժպտադէմ ու երկուքս մէկ կ'ուղղուինք դէպի վարժարանի շէնքը, բարձրանալու համար սանդուխներն ի վեր դէպի Փրոֆ. Մանուկեանի սենեակը, ուր փրոֆեսէօրը սոպահուս հաւանաբար «ինծի կը սպասէր», ըստ նախապէս առնուած ժամադրութեան:

Սանդուխները քանի կը բարձրանանք մեր մտերմութիւնը կը յառաջանայ: Խօսակցութիւնը կը դառնայ գրեթէ ընկերական, քանի որ այնքան տաքարիւն եւ հաճոյակատար էր առաջնորդս եւ այնքան սիրայօժար կերպով կը պատասխանէր հարցումներուս:

Ներկայ գտնուած ըլլալով Հայկազեան Գոլէճի ամավերջի հանդէսին եւ հաստատելով, որ Վարժարանին մէջ առաւելաբար տիրող լեզուն անգլերէն է ըստ երեւոյթին, կը խնդրեմ առաջնորդէս, որու հետ բարեկամացած եմ այլեւս, որ ինք ալ ներկայ գտնուի մեր խօսակցութեան, քանի որ խնդիր պիտի ունենամ գիտական հարցերով զբաղող մարդու մը հետ եւ գիտական կարգ մը հարցերու շուրջ խօսակցութիւնը հաւանաբար դժուար հասկնալի ըլլայ ինծի՝ անգլերէն գիտական բացատրութիւններով եւ կարգ մը տարազներով:

«Առաջնորդս» չի մերժեր առաջարկս, ինչպէս յայտնեց շատ համեստ ձեւով.— «Ես Մանուկեանն եմ»:

Զարմա՜նք:

Կը մտնենք սենեակ, շատ համեստ, ուր գրասեղան մը եւ քանի մը աթոռներ միայն կան: Ասիկա այն տեղն է, ուր ծնունդ առած են Հայկազեան Գոլէճի եւ Լիբանանի հրթիռները, գոնէ տեսականօրէն: Իսկ գործնականապէս իրականացած են նոյն այդ սենեակին դէմը, քիչ մը աւելի մեծ սենեակին մէջ, որ կը ծառայէ իբրեւ աշխատանոց:

Մեր խօսակցութիւնը դեռ նոր սկսած էր, երբ ներս մտաւ պատանի մը, ձեռքը բաներ մը բռնած: Երբ նայեցայ, տեսայ ելեկտրական թել մը եւ գործիք մը: Փրոֆ. Մանուկեան ինծի ներկայացուց նորեկը: Հրթիռի համար աշխատողներէն Հրայր Քելէշեանն էր, փրոֆեսէօրին հինգ գործակիցներէն մէկը, որ ամառուան այս տաք եւ գեղեցիկ օրերուն, իր արձակուրդի հանգիստէն զոհելով, քրտինքներու մէջ մտած՝ կ'աշխատէր չորրորդ հրթիռին արձակման պատրաստութիւնները աւարտելու:

Մեր մօտ կը մնայ նաեւ Հրայր Քելէշեան եւ կը սկսինք զրոյցը կարճ քանի մը հարցումներով.

ՀԱՐՑ.— Ե՞րբ ձեռնարկեցիք ձեր այս աշխատանքներուն եւ ի՞նչ յղացման հիմամբ:

ՊԱՏ.— Անցեալ տարեմուտին սկսանք, Նոյեմբերին: Նպատակն էր աշակերտները տեղեակ պահել գիտական յառաջդիմութիւններուն եւ գործնականապէս ցոյց տալ՝ աշակերտներուն իսկ իրագործումով: Ամերիկեան «Թաքէթ Քլապ»ին անդամ եմ եւ Ամերիկա գտնուած միջոցիս ուսումնասիրած եմ հրթիռներու մարզին մէջ նորագոյն յառաջդիմութիւնները: Ունեցած ծանօթութիւններս տրամադրելով աշակերտներուն եւ օգնելով նաեւ անոնց՝ իրենց գիտցածներուն կատարելագործումին համար, արձակեցինք մեր հրթիռները եւ պիտի շարունակենք փորձերը, միշտ նոր կատարելագործումներով:

Հ.— Նոյեմբերէն ի վեր ի՞նչ կը... աշխատանքներ կատարեցիք:

Պ.— Բազմաթիւ փորձեր ըրինք... ձեզի ծանօթ են արձակուած երեք... թիռները: Լեռներու մէջ զանազան... նիւթեր փորձեցինք, մեր հաշիւներ... փերը ճշդեցինք մասնակի կամ ամբող... ջական փորձերով:

Հ.— Ի՞նչպէս յառաջ բերիք ... միութիւնը, ի՞նչ են պայմանները ... նի՞ անդամ ունի ան ներկայիս:

Պ.— Գործի ձեռնարկեցինք 11 հոգի... Բազմաթիւ բարձրագոյն վարժարաններու նման, Հայկազեան Գոլէճն ալ... իր այլազան ակումբները, ... Հայկ. Ակումբ, Գիտ. Ակումբ, Կրօնակումբ, Հրատ. Ակումբ, Մարզ. Ակ... Երաժշտ. Ակումբ, եւայլն: Մեր Գիտական Ակումբի 11 անդամներով գործի ձեռնարկեցինք, սակայն յետագային ... նացինք միայն հինգ աշակերտներ եւ ... Այս հինգ աշակերտներն են՝ Հրայր Քելէշեան, Համբար Գարակէօզեան, ... Պասմաճեան, Միշէլ Լատա... եւ Սարօ Աբրահամեան:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՐԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Պարը իսկապէս ծնունդ է շատ հին դարերու։ Անիկա յայտնի կ'ըլլայ անկէ, որ կենդանիներու մօտ ալ կը տեսնենք զայն։ Որովհետեւ միայն պար կարելի է նկատել այն շարժումները, զորս կարգ մը կենդանիներ կ'ընեն իրենց էգերուն առջեւ, երբ կ'ուզեն զանոնք հրապուրել կամ նուաճել։ Անիկա մասնաւորաբար կը նկատուի աղաւնիներուն մօտ, իրենց սիրոյ շրջանին։

Մարդկային ցեղին մօտ, պարի գործածութիւնը ընդհանուր է։ Նախամարդոց մօտ, պարի երեք գլխաւոր դասակարգեր կրնանք նկատել — որսորդական պարը, պատերազմական պարը եւ սիրային պարը։

Ափրիկէի, Փոլինեզիոյ եւայլն, այսօրուան բարբարոս եւ վայրի ժողովուրդներու բարքերն ու սովորոյթները ուսումնասիրող ազգագրագէտները կը գտնեն թէ որսորդական պարը ամէնէն սովորականն է. Որովհետեւ, այս պարը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հնադարեան ցեղերու որսացած կենդանիներու զանազան շարժումներու տձեւ կապկումը։

Այսպէս, գրօսաշրջիկ Գոնվիկ կը պատմէ թէ Թաշմանները եւ Աւստրալիոյ բնիկները կը ջանան իրենց պարին մէջ ընդօրինակել կանկուրոյի շարժումները, որովհետեւ այս կենդանիին որսորդութիւնը իրենց մեծագոյն զբաղումն ու կեանքի հաճոյքն է։ Ուրիշ գրօսաշրջիկներ կը յայտնեն թէ Գամչաթկայի բնակիչները պարելու ատեն կ'ընդօրինակեն արջին ձախաւեր շարժումները, իսկ Հիւսիսային Ամերիկայի կարմրամորթները կը կրեն վայրի ցուլերու որսորդութեան բոլոր շարժումները։ Կարելի է այս տեսակ բազմաթիւ օրինակներ յիշել։

×

Հիմա գանք վայրի եւ հնադարեան ցեղերու պատերազմական պարերուն։ Անգլիացիները կը հաւատան թէ ժողովուրդ մը որքան բարբարոս ըլլայ, այնքան աւելի շատ կը գործածէ պարի այս տեսակը։ Այսպէս, պիտի կրնայինք ըսել թէ պատերազմական պարը լաւագոյն պարողները մարդակերներն են։

Զբօսաշրջիկ մը կը յայտնէ նաեւ թէ ինչ երգ կ'երգեն Նոր Գալետոնիոյ վայրենիները՝ պատերազմական պարերը պարելու ժամանակ։ Երգուած այս երգը տեսակ մը զրոյց է ղեկավարներուն միջեւ. Առաջինը կ'ըսէ. «Պիտի երթա՞նք մեր թշնամին զարնելու»։ «Այո՛, այո՛» կ'ըսէ միւսը։ Եւ զրոյցը կը շարունակուի. «Զօրաւո՞ր է մեր թշնամին»։ «Ոչ, մի վախնար» կ'ըսէ միւսը։ «Ճարպիկ ու ուժե՞ղ է թշնամին»։ «Ոչ» կը յարէ երկրորդը։ «Պիտի սպաննե՞նք մենք զանիկա»։ «Այո, այո»։ «Զայն պիտի ուտե՞նք»։ «Այո, այո»։

Աւելորդ է շեշտել թէ՝ այդ ժողովուրդներուն մէջ, պատերազմական եւ որսորդական պարերը կը պարեն միայն այր մարդիկ։

Սակայն, բոլոր պարերէն, եւրոպացի գրօսաշրջիկներուն վրայ ամենամեծ տպաւորութիւնը գործած է Նոր Զելանտայի վայրենիներուն պարը։ Պարողները՝ պարելու ատեն, օդին մէջ կը ճօճեն իրենց տէգերը, նիզակները եւ տապարները, այնպէս ձեւացնելով թէ իրենց հնադարեան զէնքերով — զորս իրենց լեզուով «փաթու-փաթու» կը կոչեն — կը հարուածեն երեւակայական թշնամի մը։ Անոնք միաժամանակ կ'երգեն վայրագ եւ սարսռազդեցիկ երգ մը։

Կարմրամորթներն ալ ունին ուրիշ պարեր, զորս կը պարեն զանազան առիթներով, այսինքն՝ պատերազմէ մը առաջ, երբ դաշինք կնքեն, երբ հիւրեր դիմաւորեն, երբ պատերազմի երթան, երբ տղայ մը ծնի կամ երբ մէկը մեռնի, բերքաքաղի ատեն։ Այս բոլոր պարերը շատ տարօրինակ մանրամասնութիւններ ունին։

Սակայն, պարը բոլորովին տարբեր բնոյթ մը կը ստանայ այն վայրկեանէն, երբ անոր մէջ կը մտնեն կիները։ Կ'անդրադառնայ երկու սեռերու սիրային յարաբերութեանց եւ կարգ մը ժողովուրդներու մօտ լկտի եւ անամօթ բնոյթ կը ստանայ։

Ֆրանսացի ազգագիր Լըթուրնօ կը գրէ. «Ընդհանրապէս, պարին սիրային այս բնոյթը կուտայ՝ վայրագ ու բարբարոս կնոջ ամոլաճիդներու պրկուն ցնցումը։ Պարերը այսպէս են՝ Սանտուիչ կղզիներու Թոկաթապուի մէջ, Թայիթիի մէջ եւայլն։ Մատակասքարի բնիկներու կիներն ալ այսպիսի պարեր կը պարեն»։

Հնդկաստանի մէջ, սիրային պարը կրօնական ձեւ ալ ստացած։ Այս մասին, ազգագիր Վայց կը պատմէ հետեւեալը. «Հնդկաստանի մէջ, ամէն մէկ պագոտա (Հնդիկներու տաճարը) ունի իր մասնաւոր կիները, «պայադերները»։ Անոնք իրենց փոքր տարիքէն հոն կը դաստիարակուին ու կը սորվին պարի արուեստը։ Ետքոյ, երբ մեծնան եւ կատարելագործուին, որոշ ատենի մը համար եւ բարձր գինով զանոնք վարձու կուտան մեծահարուստ Հնդիկներու, որոնք զանոնք իրենց տուները կը տանին եւ պարել կուտան անոնց։ Տաճարներու Բրահմաններուն այսպէսով շահած դրամները շատ են...»։ Ասոնց նման, բայց քիչ մը աւելի ժողովրդական պարուհիներ կային նաեւ Հին Եգիպտոսի մէջ։

Ափրիկէի սեւամորթները մասնաւորաբար շատ կը սիրեն պարը։ Այրերն ալ, կիներն ալ, բացառիկ սէր մը ունին անոր հանդէպ։ Ափրիկեցիք անօրինակ հաճոյք մը կը զգան այդ չափազանցուած եւ ջղաձգական շարժումներէն եւ այդ պատճառով, անոնց պարերը բառին իսկական առումով արտառոց են։ Ֆրանսացի գրօսաշրջիկ մը, սեւամորթներու պարերուն համար կը գրէ. «Եթէ իրենց հնադարեան թմբուկին «Թամ-Թամ»ին ձայնը լսեն ու նոյն պահուն չպարեն, կրնան մեռնիլ իրենց բարկութենէն։ Իրենց պարերը կատաղի են եւ մոլեգին, բառին իսկական առումով»։

Զարմանալին այն է, որ կայ ժողովուրդ մըն ալ, որ պարը չէ ճանչցած երբեք։ Այդ ժողովուրդը Չինացիներն են։ Ոեւէ Չինացիի մտքէն երբեք չէ անցած պարել։ Չինացիներու աչքին պարը ծիծաղելի զբօսանք մըն է, որով մարդ կը կորսնցնէ իր արժանապատուութիւնը։

ԹՈՄ ՔԼԱՐՔ

Թրգմ. Վէն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾԱՂԿԱՁՈՐԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

Ծաղկաձորի մէջ գարունը երկու անգամ կուգայ, կ'ըսեն տեղացիները, մէկը այն ժամանակ, երբ արեւի ջերմացնող շողերուն ընդառաջ ձիւնի ճերմակ սաւանի տակէն խոնարհութեամբ իրենց գլխիկները կը բարձրացնեն ձնծաղիկները, եւ անգամ մըն ալ, երբ Ծաղկաձոր կուգան փողկապաւորները։

Եւ ահա ամրան այս օրերուն, հարիւրաւոր երախաներ, նմանելով ձնծաղիկներու գեղեցիկ փունջերուն, ուրախ եւ անհոգ կը շրջին սօսեւրախիտ անտառներուն մէջ, կ'երգեն, կը պարեն։

Ծաղկաձորի երիտասարդական ճամբարին մէջ ստեղծուած են բոլոր պայմանները երախաներու հանգիստին եւ աշխատանքին համար։

Ձանձրանալու ժամանակ չունին ճամբարին մասնակցողները։ Զրոյցներուն կը փոխարինեն մարզական խաղեր, իսկ անոնք, որ չեն մասնակցիր այս խաղերուն, կը զբաղին ընթերցանութեամբ։

Ճամբարին մէջ երախաներուն ամենասիրած պահը գեղարուեստական ինքնագործութեան պահն է։

Բնութեան գրկին մէջ երախաները կը լսեն նաեւ հետաքրքրական զեկուցումներ եւ պատմութիւններ ու հայրենասիրութեան, ընթերցասիրութեան եւայլնի մասին։

Ուրախ եւ անհոգ են հայորդիները։ Ու բնութեան հմայիչ ծոցին մէջ կը լսուի իրենց երգը

Ի՜նչ ուրախ ենք, ի՜նչ երջանիկ,
Օրերը մեր ճամբարում,
Մենք ծաղկում ենք, ինչպէս ծաղիկ
Մեր լեռնային աշխարհում ...

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ձեր գործը՝ լաւագոյն հայելին է, որուն մէջ պիտի տեսնէք ձեր իսկական էութիւնը։

ՏԱՆՈՒՆՑԻՕ

ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ - ՌՈԶԸՆԹԱԼ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

Գ. Րաֆֆի Պետրոսեան կը հաղորդէ թէ Ռոզընթալի հետ իր ունեցած միջադէպը (տես «Յառաջ» Յուլիս 28) եւ անոր բերած վնասը ներկայիս լայնօրէն դարմանուած է արուեստի գետնին վրայ, Ֆրանսական Ձայն-Պատկերասփիւռի կողմէ։ Արդարեւ Ձայն-Պատկերասփիւռի տնօրէնութիւնը հրաւիրած է Րաֆֆի Պետրոսեանը բազմաթիւ նուագահանդէսներու, գաւառի մէջ։

Աւելի զատ, Ձայն-Պատկերասփիւռին նուագահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 27ին, նշեալ յայտնի ղեկավար՝ Անտրէ Վանտերնոթի ճպոտին տակ։ (Հոկտեմբեր 20ին, Րաֆֆի Պետրոսեան համաշխարհային նոր շրջապտոյտի մը կը մեկնի)։

Ինչ կը վերաբերի միջադէպին հետեւանքներուն, իրաւական գետնի վրայ, կարգադրութիւնները պիտի ըլլան վերամուտին։

ՀԵՂԵՂՆԵՐՈՒՆ ՎՆԱՍԸ ՍԱՄՍՈՆԻ ՇՈՒՐՋ

Սամսոնի մէջ եւ շրջակայքը երկու օր տեղացող տեղատարափ անձրեւներուն հետեւանքով Եշիլըրմաք գետը եւ Թերմէ առուն յորդեցան, մարդկային եւ ինչքի կորուստ պատճառելով։ Սամսոնի կուսակալ Ֆահրի Էօվէքրոթի կողմէ «ահարկու հեղեղ» յորջորջուած ողողումին հետեւանքով Թերմէի եւ Չարշամպայի գիւղերուն մէջ մեծ աւեր յառաջ եկաւ։

Իննիսուն սանթիմ. բարձրացած Եշիլըրմաքին խուժող հեղեղներուն ազդեցութեամբ գաւառակին կը սպառնայ Թերմէ առուն, որ հինգ հարիւր հազար խորանարդ մեթր ջուր կը բերէ։ Հեղեղները երեք կամուրջ քշած տարած են։ Թերմէի Թեքքէլի գիւղին մէջ 18 խանութ, Գերեքէթ գիւղին մէջ 20 տուն եւ 16 խանութ, Եավաշպէյ գիւղին մէջ ալ 8 տուն եւ 6 խանութ քշուած են ջուրերէն։

ԵՕԹԸ ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԱՄԱՀ

Թերմէի գաւառակին մէջէն անցնող առուին վրայ մարդկային եւ անասունի դիակներ կը ծփան։ Գիշերը մինչեւ ուշ ատեն զոհերուն համագումարը եօթի հասաւ։ Տրապիզոն-Անգարա խճուղին հեղեղներուն պատճառաւ փակուեցաւ։ Թէեւ հաղորդուեցաւ թէ Թերմէի ժողովուրդը վախէն պարպած է գաւառակը, բայց կուսակալը հերքեց այս լուրը։

Սամսոնի կուսակալ Ֆահրի Էօվէքրոթ ուշ ատեն յայտնեց թէ ջուրերը տակաւ կը քաշուին ու վտանգը նուազած է։

Բրինձի դաշտերը մէկ միլիոն ոսկիի վնաս կրեցին։ Միւս մարզերու մէջ ալ 442 հազար ոսկիէ աւելի վնաս կայ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Գիտէ՞ք ո՛ր կողմ երթալը, հարցուց Ռէս Մելիք։

— Չէ Ռէս աղա, աչքերը գոց տարած են, պատասխանեց Մինաս Տատօ արցունքները սրբելով։ Ետ դրկելու ժամանակ նորէն աչքերը գոցեր են։

— Բաւական է... ընդհատեց Ռէս Մելիք փղձկած ձայնով մը։

Ու պատուիրեց Մինաս Տատոյին որ ամենուն չյայտնէ եղելութիւնը։

Հայրն ու աղջիկը դուրս ելան։

— Թշուառ աղջի՛կ... մրմնջեց Վանականը, այնպիսի խշխշացնող ձայնով մը որ կը դողար։ Կը տեսնէք այս երկրին մէջ ո՞վ կարող է իր պատիւը պաշտպանել, ո՞վ կարող է կեանքի ապահովութիւն տալ... Համիտին կառավարութիւնը գողերու, աւազակներու, եղեռնագործներու ընկերն է։ Կառավարութիւնն է թալանողը, կառավարութիւնն է զանոնք պաշտպանողը, միանգամայն անոնց աջակից եղողը։ Եւ ասիկա հիմա չէ, այլ բաւական ատենէ ի վեր գործադրուած անգթութիւնն է, մէկ խօսքով մեր գերի վիճակին վրայ ծանրացած դրութիւնն է, մինչեւ որ Համիտի ռէժիմը չվերնայ, չենք ազատիր։

— Իրաւ է զաւակս, վրայ բերաւ Տէր Օհան։ Բայց Աստուած կը գթայ մեր վրայ։

— Գթութիւնը մի՛ միայն անկեալ մարդու մը կը վայելէ, Տէր Հայր, ընդհատեց Վանականը ճնշուած շեշտով մը, ոչ թէ այն արի ժողովուրդին, որ պատմութեանց մէջ մեծ դեր ու մեծ անուն մը ունեցած է։

— Երբ մենք չենք զգար, մէկ խօսքով մեր վիճակին վրայ չենք գթար, յարեց Ռէս Մելիք, ի՞նչպէս կ'ուզենք որ Աստուած գթայ եւ մեզ ազատէ բռնակալութենէն։

Խօսակցութիւնը բաւական տեւեց։

Վանականին գաղափարները զանոնք դիւթած, ու յափշտակուած էին։

Թշուառ Մարոյի վէրքը խորին վէրք մը բացած էր ամէնուն սրտին մէջ։ Վանականը՝ այդ վէրքը կ'արիւնոտէր, կը ճմլէր որ աւելի լայննար։

Այսպէս Վանականը, շուրջ շաբաթ մը չափ Ռէս Մելիքին տունը մնալէն ետքը, յաջողած էր մանկամարդ Մարոյէն քանի մը կարեւոր ապացոյցներ առնել ու առանց որեւէ բան մը յայտնելու մեկնիլ։

ՄԻՐԶԱ ՊԷԿ ԻՐ ՀԱՐԷՄԻՆ ՄԷՋ

Վանայ ընդարձակ նահանգին հիւսիսակողմը, գրեթէ բարձրաբերձ, անտառներով շրջապատուած լեռնաձորի մը մէջ, փոքրիկ ու սիրուն գիւղ մը կար, ուր կը բնակէր Միրզա պէկ անունով հարուստ ու ազդեցիկ Քիւրտ մը։

Այս քիւրտ պէկը բոլորովին ազատ ըլլալով Թուրք կառավարութեան լուծէն, ինքնիշխան մը դարձած էր իր իրաւասութեան տակ գտնուող բոլոր սահմաններուն մէջ։ Իր ազգատոհմին պատմութիւնը քիւրտ աշիրէթներու ամէնէն փայլուն եւ ամէնէն փառաւոր պատմութիւնը եղած է։

Հազիւ յիսունի մօտ, պարթեւ հասակով, թիկնեղ, մեղմ ու ծանր կերպարանքով, բարձրահասակ ու գեղադէմ էր։ Տունին շատուորն ըլլալով, աւելի գուրգուրանքով եւ աւելի փափուկ կերպով մեծցած էր։ Փոխանակ լեռնային կեանքի մը տալու ինքզինքը, աւելի՛ հաճոյքներու, աւելի՛ մոլութեանց ետեւէ եղաւ մանկութենէն սկսեալ. հետեւաբար իր ցոփակեաց կեանքին սովորութիւնները այնքան աղէտաւոր դարձաւ, որ տեսած կինը, տեսած աղջիկը, գրեթէ աչքին զարնուած ամէն յանկուցիչ առարկան անմիջապէս կ'ուզէր ձեռք բերել... ինչ կերպով որ կարելի ըլլար նպատակին հասնիլ. ու մանաւանդ, հակառակ քիւրտ աշիրէթներու դարերէ ի վեր սրբութիւն ու բարձր ազնուականութիւն համարուած սովորութեանց, Միրզա-պէկ իր ոչ-ցեղակիցներուն վրայ պէշ աչքով չէր նայեր... Ֆլլահի մը աղջիկը սիրելով՝ նուաստութիւն չէր նկատեր. այդ պատճառաւ իր հարէմին մէջ տարիներով կը թօշնէին հայ, թուրք եւ ասորի աղջիկներ, որոնք գաղտնաբար կը բերուէին ու կը պահուէին կանանոցը։

Օր մը, վերջալոյսի ատեն երբոր Միրզա պէկ իր սէլամլըքին մէջ նստած նարկիլէ կը քաշէր, դրանիկներէն մին ներս մտաւ ու իմացուց թէ Ալի պէկ անուն երիտասարդ Քիւրտ մը զինքը տեսնել կ'ուզէ։

— Վայ... ուրեմն ըսէ թող հոս գայ, հրամայեց Միրզա պէկ հետաքրքրութեամբ մը։

Դրանիկը դուրս ելաւ։

Միրզա պէկ դուռին յառած իր մեծ ու խոր աչքերը՝ սպասեց։

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Խաչակոմիտէի երկրորդ հանգանակութեան ցանկը Սարսէլի հայրենակիցներէն, Թէհլիրեան սրահին համար:

	Ն.Ֆ.
Տիկին Մարիամ Կարապետեան	10
Տիկին Մաքրուհի Մինասեան	10
Տիկին Էլմոնէ Կ. Երանեան	20
Տիկ. Արուսեակ Ճիհանեան	10
Տիկ. Թագուհի Անէմեան	10
Պ. Կէօզամեան	20
Պ. Խաչիկ Խաչիկեան	20
Պ. Գաբրիէլ Սարաֆեան	10
Պ. Յարութիւն Յակոբեան	10
Պ. Ժիրայր Գումրուչեան	10
Պ. Ղազար Ներկարարեան	10
Պ. Մանուկ Ոսկանեան	10
Պ. Ստեփան Սեմէրճեան	10
Պ. Սարգիս Պարսիկեան	10
Պ. Յակոբ Երանեան	20
Պ. Սահատէթեան	5
Պ. Արամ Խաչատուրեան	5
Պ. Յարութիւն Շաքարեան	5
Պ. Նշան Գոչեան	5
Պ. Սերոբ Աւետիսեան	5
Պ. Մանուէլ Պետրոսեան	5
Պ. Յակոբ Մելիտոնեան	5
Մարթինի Թօփալեան ընտանիք	5
Պօղոսեան ընտանիք	5
Պ. Պետրոս Մանուկեան	5
Հալէպեան ընտանիք	5
Պ. Սուրէն Տէրտէրեան	3
Տիկին Սիրարփի Անդրէասեան	5
Պ. Մովսէս Պէրքպէչեան	5
Պ. Նուպար Հանչէրեան	5
Պ. Յովհաննէս Հանչէրեան	5
Պ. Տիգրան Հանչէրեան	5
Տիկին Դաճ Դաճեան	5
Ոմն	1
Պ. Նշան Փափազեան	5
Գումար	284

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կոընապլի Կապ. Խաչը ջերմագին շնորհակալութիւն կը յայտնէ «Մայրերու Օրը» ի նպաստ իր զոյգ դպրոցներուն եղած հանգանակութեան մասնակցող արտօնաւ հայրենակիցներուն (գումարը 450 Ն. Ֆ.) եւ մրցանակաբաշխութեան հանդէսին, ինքնաբուխ կերպով նուիրատուութեան մասնակցող հետեւեալ հայրենակիցներուն.—

Հայ Մարտիկներու Միութիւն 30 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Մ. Կիւմիւշեան, Տէր եւ Տիկ. Ալիքեան, Տէր եւ Տիկ Ճերմակեան, Տիկ. Հ. Իւլրիշ, Օր. Սիսլեան 20ական Ն. Ֆ.; Պ. Կ. Մաաանճեան, Տէսինէն Պ. Սարգիս Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան, Տէր եւ Տիկ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկ. Զատիկեան, Տէր եւ Տիկ. Խ. Արապեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Կարմիրեան, Տէր եւ Տիկ. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Փիլաւճեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Բաբախեան, Տէր եւ Տիկ. Անտոնեան, Տիկ. Տիգրանուհի Լիոտիս, Տիկ. Ուզուըլեան, Տիկ. Պօյաճեան, Պ. Բոպէր Քիւրքճեան, փոքրիկն Քիւրէճեան, փոքրիկն Ժօժօ 10ական Ն. Ֆ.; Տէր եւ Տիկ. Ասլանեան, Տէր եւ Տիկ. Սիրաբօնեան 5ական Ն. Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Երուսաղէմի վանքին միաբան եւ Լոնտոնի մէջ աստուածաբանութեան ուսանող Գեր. Տ. Արիս վրդ. Շիրվանեան:

× Հայաստանէն Շաւարշ Աւետիքի Յակոբեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վաչական Յակոբեան: Դիմել եկեղեցի:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ *խումբին, հովանաւորութեամբ* Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին:

Կիրակի, Օգոստոս 6, *ամբողջ օրը*, Փլաթօ տիւ Մոն Պառոն, Սիթ Անշանբէնի *անտառներ եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ:*

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ:

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլինոր Սերունդին կողմէ:

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքար մը՝ Մատըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30ին: Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քազինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպարօն:

2.— Թէ՛ էլ էնի տեւական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն: Պուլվար Ժան-Ժօռէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը: Առաւօտուն ժամը 8.30ին, 9.30ին, 10.30ին: Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը:

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողները պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 64րդ տարեդարձի առթիւ, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը այս կիրակի, Լա Թապուրէթի *հովտուն եւ ընդարձակ դաշտին վրայ:*

Կը նախագահէ ընկ. Յ. Ուզունեան,

Կը խօսի Պ. Կ. Տէրմոյեան:

Գեղարուեստական բաժին:

Առատ կերուխում:

Օթոքարը կը մեկնի կիրակի ժամը 9ին, 11ին, 14,15ին սովորական ճամբով:

Վերադարձ ժամը 20ին:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ *եւ* ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ *դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն: Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն: Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961):*

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— *Ամսական* 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԷՔՍ–ԼԷ–ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը:

Հաւաքատեղի փառքին *քով, օթոքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ* Բելֆիւրիէի *մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը.*

Պատարագ ժամը 10.15ին, խաղողօրհնէք ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ: Զանազան ըմպելիներ, չամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ: Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել:

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն:

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գալթանճեանի, Տիկին Պարգեւուհիի եւ պարուհի Օր. Թարոնի:

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արքի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ:

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 5 AOUT 1961

ՏԱՐԻ — Թիւ 9670 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9471

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՐԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԸ

...րուշչեւ անտեսելով Սթալինն ու անոր ...փարախօսական տեսութիւնները, ...«դէպի ...լքեայ ապրիլը լոյսին», դէպի ...եկեան յեղափոխութեան հիմնադիր ...միր Իլիչ Լենինը, որուն 1919ի ...ները հիմ բռնելով, կը զարգարէ ու ...րաջնէ զայն, շլացուցիչ հեռա-...րներով։

...Համագումարին ներկայացնելիք իր ...ագրի երկրորդ մասին մէջ, Կրեմլինի ...ատերը լոռնաշուրթն գովքը կը հիւ-... համայնավարութեան, — վարչաձեւ ... ուր դասակարգեր չկան, ուր կայ ...ակ սեփականատէր մը — ժողովուրդը, ...արտադրութեան միջոցները հաւասա-...պէս կը պատկանին ընկերութեան բո-... անդամներուն։

...արդոց ներդաշնակ զարգացման հետ ...արդեթաց, կ'ըսէ, պիտի աճին նաեւ ...արտադրութեան ուժերը, շնորհիւ գիտու-...եան եւ թեքնիքի յառաջդիմութեան։

...Ընկերային հարստութեան բոլոր աղ-...իւրները ուղխօրէն պիտի հոսին եւ այս-...պէս պիտի իրականանայ ընկերվարու-...եան մեծ սկզբունքը. — Իւրաքանչիւրէն ...համաձայն իր կարողութեանց, իւրաքան-...չիւրին համաձայն իր կարիքներուն»

...եւ կը սկսի շարքը իր շռայլ ու մեծ-...ծոյլ խոստումներուն։ Մինչեւ քսան ...արի՝ երկրային դրախտի պիտի վերած-...ին Խորհրդային Միութիւնն ու արբան-...եակ երկիրները, շնորհիւ գիտութեան ...աճումներուն։

...Առաջին տասնամեակի վերջաւորու-...թեան (1970) ելեկտրականութեան տարե-...կան արտադրութիւնը 900–1000 միլիար ...կիլովաթի պիտի բարձրանայ՝ 1980ին ...հասնելու համար 2700–3000 միլիար քի-...լովաթի, այսինքն Ֆրանսայէն 45 անգամ ...աւելի։

...Հիւլէական ուժի խաղաղ օգտագործ-...ման շնորհիւ մեծ նուաճումներ ձեռք ...պիտի բերուին ազգային տնտեսութեան, ...բժշկութեան եւ գիտութեան մարզերուն ...մէջ։

...Քսան տարիէն պողպատի տարեկան ...արտադրութիւնը պիտի հասնի 250 մի-...լիոնի (1960ին Մ. Նահանգներ ար-...տադրած են 90 միլիոն, Ֆրանսա՝ 17.3 ...միլիոն)։

...Խորհրդային Սիպերիոյ գետերը պիտի ...փոխեն իրենց հոսան ուղղութիւնը։ ...Մինչեւ 1970 ճարտարարուեստը, երկ-...րագործութիւնը եւ փոխադրական մի-...ջոցները ամբողջովին «մեքենականացած» ...պիտի ըլլան, իսկ քսան տարի վերջ՝ ...«ինքնաշարժ» պիտի դառնան։

...Երկրագործական արտադրութիւննե-...րը ...երեքուկէս անգամ աւելցած ...պիտի ըլլան։

...Միսին մթերքի արտադրութիւնը պիտի ...եռապատկուի, կաթինը պիտի կրկնա-...պատկուի։

...Աշխատավարձերը պիտի աւելնան, գիները ...պիտի պակսին, եկամուտի տուրքերը պի-...տի ջնջուին։

...Քսան տարիէն բնակարանները կրկնապա-...տիկ ...եկամուտ պիտի ունենան. քսան տա-...րիէն գիւղացիներու շահը պիտի քառա-...պատկուի. կոլխոզներն ու սովխոզները ...ինքնիշխան օրեր պիտի ապրին...

...Անոնք բան մը չեն դներ։

...Ամէն առաջ ձրի պիտի ըլլան՝ բնա-...կարանները, քաղաքի մէջ երթեւեկը, ...ջուրը, ճաշը, ջերմութիւնը, կազը եւ ...բժշկական խնամքը։ Մանկանց հոգա-...տարութեան առարկայ պիտի դառնան կի-...ները, բնտանիքներն ու երիտասարդները։ ...Երկրորդական կատարեալ կրթութիւնը ...պիտի ընդհանրացուի։ Պիտի քաջալեր-...ուին գիտական հետազօտութիւն կատա-...րողները։

...ժողովուրդի ապրուստի մակարդակը մեծապէս պիտի բարձրանայ՝ բաղդատ-մամբ դրամատիրական երկիրներու։

Կուսակցութեան վարիչ մարմինները յաջորդական երեք անգամէն աւելի ընտրուելու իրաւունք պիտի չունենան։ Արհեստակցական միութիւնները աւելի կարեւոր դեր պիտի խաղան։

Պիտի կրճատուին աշխատանքի ժամե-րը։ Օրական վեց ժամ աշխատանք՝ շաբաթական մէկ օր հանգիստ, կամ շաբաթը 36 ժամ աշխատանք եւ երկու օր հանգիստ։ Հանքագործները պիտի աշխատին օրական հինգ ժամ կամ շաբաթական երեսուն ժամ՝ հինգ օրուան մէջ։

Խրուշչեւ տակաւին շատ ուրիշ խոստումներ ալ կ'ընէ... մէկ վերապահու-թեամբ սակայն։ Եթէ միջազգային կա-ցութեան վատթարացումին պատճառաւ Խորհ. Միութիւնը պարտաւորուի աւել-ցնել իր զինուորական ուժը, այն ատեն բանուորին ու գիւղացիին տրուած այս առատ խոստումները ջուրը պիտի իյնան...։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԲԱՅՑ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԲԱՆԱԿՑԵԼՈՒ

ՄԱՄՄՈՒՏԻ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ Կ'ԸՍԷ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, նախագահ Պուրկիպա կէս-սպառնական, կէս-հաշտարար ոճով խօսեցաւ Պիզերթի մասին։ Անգամ մը եւս յայտնի եղաւ թէ Պուրկիպա միակ տէրը չէ իր ամբողջ ըրածներուն եւ Նոր-Տէսթուրի ծայրայեղ տարրերն են որ յաճախ կը ղեկավարեն զինքը եւ կը պարտադրեն իրենց տեսակէտը։

Պուրկիպա, առաջին առթիւ շեշտեց թէ Թունուզցի գերիները շատ գէշ վերաբերումի կ'արժանանան Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ եւ սպառնաց. — «Եթէ մինչեւ 24 ժամ մեր գերիներուն վիճակը բարելաւուած չէ, Ֆրանսացի գերիները նոյն վերաբերումին պիտի արժանանան։ Թունուզի Ֆրանսական հիւպատոսը տեղեկութիւն ունի այս մասին։ Հետզհետէ Պիզերթի հարցը, եթէ ոչ վճռական գոնէ կարեւոր խնդիր մը համեմատութիւնները կը ստանայ, բազմաթիւ երկիրներու ուշադրութեան համար։ Բայց լաւատեսութեան պատճառներ կան։ Արդարեւ, նոր դէպքեր կան։ Ոչ միայն անգլեւամերիկեան մամուլը, այլեւ Ֆրանսական մամուլը յեղաշրջումի մէջ է։ Նախ զարմացաւ Պուրկիպայի ընթացքէն, բայց այսօր աւելի իրատես, աւելի պարկեշտ է եւ կարգ մը անգլիական եւ ամերիկեան թերթեր ցաւ կը յայտնեն Ֆրանսական անզիջողութեան համար։ Զօր. տը Կոլի դիրքը ՄԱԿի հանդէպ ըմբոստացուց զիրենք։ Պէտք է շեշտեմ թէ «կայսրնի» գաղափարը սխալ է Ֆրանսացիներու մտքին մէջ։ Պիզերթը երբեք տուած կամ վարձած չենք, ինչպէս ոմանք կը կարծեն։ Որեւէ համաձայնութիւն չկայ զոր այսօր կ'ուզենք ջնջել։ Պիզերթ վերջին հանգրուանն է ապագաղութականացման յառաջխաղացումի մը»։

Ապա Պուրկիպա կ'անդրադառնայ Լը Մոնտի յօդուածներուն եւ շատ յատկանշական կը գտնէ Պ. Փլանշէի գրածը ուր այս վերջինը կ'ըսէր թէ ամէն ոք գիտէ որ Պուրկիպա այն մարդը չէ որ Պիզերթը ուրիշին տրամադրէ՝ Ֆրանսացիներու մեկնելէն ետքը։

Եւ Պուրկիպա, աւելի հաշտարար շեշտով մը կը շարունակէ. «Պէտք է ըսել թէ լուծումը անկարելի չէ։ Կարելի չէ անելի մասին խօսիլ երբ երկրի մը անկախութեան մասին է խօսքը։ Բայց Ֆրանսայի ուզածը ցարդ յստակ չէ։ Մեր ունեցած վերջին նամակները Յուլիս 18ի թուականը կը կրեն։ Անոնց ոճը աշխարհակալ դարու ոճն է, եւ յայտնի է թէ եթէ Ֆրանսա իր դարուն հետ ամուսնացած է, ինչպէս կը յայտարարէ զօր. տը Կոլ, այդ դարը մեր ապրած դարը չէ, ԺԹ. դարը չէ»։ «Ապագաղութականացումը մեր շահն է, ուրեմն՝ մեր քաղաքականութիւնը», կ'ըսէր տը Կոլ։ Կը խոստովանիմ որ չեմ հասկնար, այլապէս ի՞նչպէս հաշտեցնել խօսքերը եւ գործերը։ Երբ այս խօսքերը կ'արտասանէր, տը Կոլ անկեղծ էր, յետոյ Պիզերթի մէջ, կանթեղներու եւ թընդանօթաձիգներու կարօտը ունեցաւ»։

Պուրկիպա կ'ըսէ նաեւ թէ պէտք չէ Պուրկիպայի այլ՝ տը Կոլի փոփոխութեան մասին խօսիլ եւ ցոյց տալու համար իր բարեկամեցողութիւնը, Թունուզիայի նախագահը կը յայտնէ թէ պատրաստ է խօսելու Ֆրանսացիներուն հետ. — «Լաւագոյն ապացոյցը այն է թէ կը բաւէ որ Ֆրանսա ընդունի խօսիլ ողջամիտ օրացոյցի մը շուրջ, զօրքին պարպումին մասին եւ կը կեցնենք այն ձեւակերպութիւնները զորս սկսած ենք ՄԱԿի մօտ»։

Այլ խօսքով Հապիպ Պուրկիպա կը յայտնէ թէ պատրաստ է խօսելու Ֆրանսայի հետ, մինչ քիչ անդին, Տաքարի մէջ, իր տեղեկատուութեան նախարարը՝ Մասմուտի կ'ըսէր — «Կը մերժենք որեւէ բանակցութիւն Ֆրանսայի հետ։ Պիտի գործածենք ՄԱԿի նախատեսած դիւանագիտական բոլոր միջոցները»։

Դժուար կարելի է բացատրել այս երկու տարբեր կարծիքները, կամ Պուրկիպա կը սխալի, կամ Մասմուտի լուր լունի իր փաթրոնին բառերէն։

× Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնը եւ Թունուզիա վերսկսան իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Ընթերցողներ, որոնք նամակներ ստացած են Սուրիայէն, մանրամասնութիւն կը խնդրեն մեզմէ Հալէպի ձերբակալութեանց մասին։ Առ այժմ սեփական թղթակցութիւն մը չունինք, ուստի կուտանք Մերձ. Արեւելքի թերթերուն տուած տեղեկութիւնները։ «Այգ» կը գրէ (30 Յուլիս). —

Սուրիայէն հասած լուրերը խռովալի են եւ չփոթ։ Սահմանը հազիւ անցած լուրերէն Լիբանանցիք կը տեղեկանան թէ բազմաթիւ Հայեր (Դաշնակցական), ինչպէս եւ արաբական այլ քաղաքական կուսակցութեանց պատկանող բազմաթիւ մարդիկ ձերբակալուած եւ նետուած են բանտ։ Զգիմանալով իրենց ենթարկուած տանջանքներուն, 4 Հայեր մեռած են բանտին մէջ, մէկը կին մը, բոլորն ալ Դաշնակցական։

Ասկէ զատ, կը տեղեկանանք, թէ բազմաթիւ գործարանատէրեր, իրենց գործարաններուն մէկ օրէն միւսը յանկարծակի գրաւումով սնանկանալու մղձաւանջէն հալածուած, կրակի տուած են իրենց երկար տարիներու վաստակը եւ փորձած են անձնասպան ըլլալ։

Տեղական «Ալ Զաման» թերթը կը տեղեկացնէ, թէ ի տես Սուրիոյ Հայութեան մատնուած այս անակնկալ զարհուրանքին, իրարու հետ համաձայնած են Հնչակեան եւ Դաշնակցական կուսակցութիւնները, դարման գտնելու յոյսով Հայութեան ենթարկուած տառապանքին։ Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ Դաշնակցութեան ենթարկուած հալածանքը մեղմացնելու նպատակով, Հնչակեանները իրենց օժանդակութիւնը խոստացած են Դաշնակցականներուն, կ'եզրակացնէ Զաման։

«Այգ»ի Յուլիս 28ի թիւէն. —

Կը տեղեկանանք, թէ մի քանի օրերու ընթացքին Սուրիոյ մէջ ձերբակալուած են մօտ 300 Հայեր (Դաշնակցականներ), որոնք կ'ամբաստանուին, թէ զալած են պետութեան ապահովութեան դէմ։

Ձերբակալուած մարդոց քովէն գրաւուած են 1914–1918 պատերազմէն մնացած հին ու մին զէնքեր։ Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին։

Ձերբակալուած են նաեւ 200 Ղովմի-ներ, 80 Պասսականներ եւ 22 ուսանող-ներ՝ Համայի մէջ։ Այս վերջինները ընդդիմացած են իրենց եգիպտացի ուսուցիչներուն։ Անոնց դէմ ամբաստանութիւնը եւս նոյնն է, այսինքն թէ զալած են պետութեան ապահովութեան դէմ։

Վերջապէս կը տեղեկանանք, թէ Հալէպի մէջ, ուր հոծ հայ գաղութ մը կը գտնուի, հայերէն լեզուի ուսուցումը արգիլուած է հայկական դպրոցներու մէջ որպէս գլխաւոր լեզու եւ պիտի աւանդուի միայն որպէս երկրորդական լեզու մը՝ շաբաթը մի քանի պահ, ինչպէս ֆրանսերէնը կամ անգլերէնը։

Պոլսոյ թուրքերէն թերթերէն. —

Պէյրութի «Էլ Զաման» թերթը կը հաղորդէ թէ Միացեալ Արաբ. Հանրապետութեան սուրիական նահանգին իշխանութիւնները վերջին օրերս հիւս. Սուրիոյ մէջ լայնածաւալ մաքրագործումի մը ձեռնարկած են։ Թերթը կը հաղորդէ թէ ձերբակալուած են հայ ազգայնականները ներկայացնող «Դաշնակ» կազմակերպութեան պատկանող բազմաթիւ Հայեր, Սուրիոյ մէջ արգիլուած Պաս ընկերվարական կուսակցութենէն եւ ժողովրդային կուսակցութենէն բազմաթիւ Սուրիացիներ։

Թերթը կ'աւելցնէ թէ այս ձերբակալութիւնները առաւելապէս Հալէպի մէջ պատահած են, թէ ձերբակալուածներուն թիւն է 300 Հայ, 200 ժողովրդային կուսակցութեան անդամ եւ 80 Պասսական։ Անոնց տուներուն մէջ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով մեծաքանակ զէնք գտնուած է։ «Էլ Զաման» կը գրէ որ քանդիչ գործունէութիւն ցոյց տուող ցանց մը եւս ձեռք անցած է։

ԽՄԲ. — Կուտանք այս տեղեկութիւնները վերապահութեամբ, ապահովաբար չափազանցուած՝ ինչպէս գրեցինք երէկ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՅԻ կառավարութիւնը կազմուեցաւ առջի օր։ Վարչապետ նշանակուեցաւ Սիրիլ Ատուլա. փոխ-վարչապետներն են՝ Կիզէնկա (Լումումպական) եւ Կպէնեէ։

ՀՌՈՄԻ մէջ մեռած է իտալացի ծանօթ գրագէտ՝ Անճիոլեթթի։ 63 տարեկան էր եւ գրական ասպարէզ մտած էր հրապարակագրութեամբ։ Խմբագիր եղած էր Սփանիա եւ Քոռիէռէ տէլլա Սերա թերթերուն եւ 1914ին հիմնած էր Թերցա Իթալիա թերթը, ուր կը շեշտէր Իտալիոյ պատերազմի մտնելու անհրաժեշտութիւնը, դաշնակիցներու կողքին։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Ամինթոռէ Ֆանֆանին ընդունած պահուն յայտարարեց. — «Հիւսիսի մարդ եմ, կը վախնամ արեւէն եւ երանի կուտամ ձեզի որ կրնաք ձեր գլուխը բաց կենալ», (Մոսկուայի օդակայանը 45 աստիճան էր ջերմութիւնը, շուքին մէջ)։ Խորհ. Միութեան եւ Իտալիոյ վարչապետներուն խօսակցութիւնները միշտ լաւատես եղած են։

ՁԲՕՍԱԿԱՌՔ ՄԸ որ ամերիկացի զբօսաշրջիկներ կը փոխադրէր, իյնաւ ինկաւ առջի օր, Զուիցերիոյ մէջ։ 16 հոգի մեռած են։

ԱՆԶՈՒԳԱԿԱՆ ՄԵՐ ԶՕՀՐԱՊԸ

Հարիւր տարի առաջ, 1861 Յունիս 26ին, Պոլսոյ Պէշիկթաշ թաղամասում ծնուեց հայկական «Նորավէպի իշխանը», քաղաքական – հասարակական գործիչն ու ջերմ հայրենասէրը:

Զօհրապը գրական ասպարէզ մտաւ տաքուկին պատանի հասակում: 1878 թուականին, դեռ նոր էր թեւակոխել 17 տարին, երբ սկսեց ժողովրդական «Լրագիր» օրաթերթում տպագրել պահպանողականութեան դէմ ուղղուած իր առաջին յօդուածները, որոնք գրուած էին սուր լեզուով, քաղաքացիական խիզախութեամբ: Նա արդէն հասուն մտքով քննադատում էր Պոլսի Պատրիարքին եւ քաղաքական գործիչ Մինաս Չերազին՝ «Հայկական Հարցի» առընչութեամբ Պերլինի Վեհաժողովում թոյլ տրուած սխալների համար:

Տաղանդաւոր պատանի Գրիգոր Զօհրապն իր առաջին իսկ յօդուածներով հանդէս եկաւ որպէս ըմբոստ հրապարակագիր, որի տարերքը պայքարն էր: Այդ պայքարում նա բուռն էր, վճռական, անզիջող:

Եօթանասունական թուականների վերջերից Զօհրապը «Լրագիր» թերթում գրեց յօդուածներ, խմբագրականներ, քրոնիկներ, ակնարկներ, գրական դիմանկարներ, ապա՝ բանաստեղծութիւններ եւ վէպ:

Տակաւին երիտասարդ հասակից Զօհրապի համար հասարակական շահն ու ժողովրդի հանդէպ պարտականութիւնը գերագոյն սկզբունք են եղել, որին երբեք չի դաւաճանել նա իր պայծառ, բայց ողբերգական վախճան ունեցող ամբողջ կեանքի ընթացքում:

«Անոնք, որ հանրութեան դէմ որեւէ պարտականութիւն չունենալու գաղափարն ունին, անոնք ողորմելի եսասէրներ են, աննշան մարդիկ, ով որ ալ ըլլան անոնք, ուր որ ալ գտնուին» գրել է նա խոր համոզմունքով:

Ութսունական թուականներին եւ դրանից յետոյ հասարակական – քաղաքական ծանր վիճակ էր տիրում Թուրքիայում: Հայերի կեանքի եւ ունեցուածքի անապահովութիւնը, ընկերային հակասութիւնները, ճնշող բարքերը, մարդկային տարրական իրաւունքների ոտնահարումը մտաւորապէս եւ հոգեպէս հիւծում էին ժողովրդին:

Զօհրապն ըմբոստացել էր մարդկային միտքն ու հոգին կաշկանդող, մարդուն ճնշող եւ ստորացնող այդ վիճակի դէմ: 1883 թուականից սկսւում է նրա փաստաբանական փայլուն գործունէութիւնը: Նա համեստ, իրաւազուրկ եւ ընչազուրկ մարդկանց պաշտպանն էր, յաճախ անվճար պաշտպանը:

Յատկանշական է, որ Պոլսի ազգային երեսփոխանական ընտրութիւնների ժամանակ նա իր թեկնածութիւնը դրեց Սամաթիա համեստ արուարձանում եւ ընտրողների առաջ ունեցած ընտրական առաջին ճառում ասաց.

«Ես ձեր համեստ ու աւերակ թաղը աւելի կը պատուեմ, քան թէ ուրիշ շէն արուարձանները մայրաքաղաքիս: Անիկա կրակներու բոցէն, ծուխէն եւ գնդակներէն սեւցած, ծակծկուած, կտոր-կտոր եղած դրօշակն է, որուն առջեւ կը խոնարհիմ»:

Զօհրապը տակաւին երիտասարդական հասակից ազգ.-հասարակական գործունէութեան ընթացքում հակադրուել է Պոլսի ազգային դասակարգին, մերկացրել է հայ պահպանողական քաղքենիին եւ ստարամոլներին, հասարակութեան զարգացումը կաշկանդող, իրաւազրկող բարքերն ու սովորութիւնները, քարացած, յետադիմական մտայնութիւնները: Կրքոտ կերպով նա պաշտպանել է նորը, լուսաւորը, յառաջդիմականը:

Գրիգոր Զօհրապը մեծ իրաւաբան, քաղաքական մեծ գործիչ էր, խիզախ ու հմայիչ:

Մահկանացու Զօհրապը ծնուել էր գրական անմահութեան համար: Ժամանակի հայ գրականութեան մէջ նա յայտնուեց որպէս յանդուգն նորարար, որպէս եւրոպական ամենալուսաւոր մտքերի արտայայտիչ, որպէս տաղանդաւոր արուեստագէտ:

«Նորավէպի իշխանը» ճիշդ էր հասկացել գրողի ու գրականութեան դերը հասարակութեան զարգացման բնաշրջումին մէջ եւ գրական իրապաշտ ու ճիշդ սկզբունքներ հետեւողականօրէն, արուեստագէտի բարձր ճաշակով կիրառում էր գրական ստեղծագործութիւններում: 1892 թուականին «Մասիս» շաբաթաթերթում նա գրել է, որ «Գրականութիւնը ժողովրդեան կեանքէն պիտի քաղուի ժողովրդեան կեանքին ծառայելու համար, որ «գրականութիւնը պարտի ըլլալ այն անխարդախ հայելին, որուն մէջ հասարակութեան բարքը կը ցոլանայ, մութ սենեկի մը մէջ պահուած ապակին, որուն վրայ անոր կեանքին հարազատ լուսանկարը կը գծագրուի հետզհետէ վայրկենական պատկերներու անհատնում շարք մը ձեւացնելով, ուր անոր յարափոփոխ դէմքին ամէն կծկումները մնանիչ կ'ըլլան, կը վերլուծուին»:

Զօհրապը ամբողջովին կեանքից էր ներշնչւում, յաճախ դատական դատավարութիւններից էր վերցնում իր ստեղծագործութիւնների նիւթը եւ այն ծառայեցնում կեանքին: Նա յայտնութիւն էր հայ գրականութեան համար, բացառիկ տաղանդի գրող, որ իր մեծ արուեստագէտի չափազանց ինքնատիպ ոճով, չափի նուրբ զգացողութեամբ, նորավէպի սեղմ ու կուռ կառուցուածքով, եւ գաղափարական յագեցուածութեամբ հմայեց բոլորին եւ որպէս «նորավէպի իշխան» հռչակից իր անունը:

Արեւմտահայ գրականութեան դասականներից մէկը՝ Վահան Թէքէեանը Զօհրապի մեծութիւնով հիացած գրեց.

«... Արեւմտահայ նոր գրականութեան ամենամեծ գրագէտն է, ամէնէն հարազատ, ամէնէն աւելի կեանքը ու արուեստը իրարու շաղելով գրած, եւ միշտ բան մը ըսելու համար միայն գրած գրագէտը»:

Նրբաճաշակ, խոհական գրողը զարմանալի վարպետութեամբ է տուել դարաշրջանի մարդկային յարաբերութիւնները, խորապէս բացայայտել իր հերոսների հոգեբանութիւնն ու աշխարհի գայլի օրէնքը՝ պայքարի դրօշ պարզելով մարդու ստորացման դէմ:

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ՏԵՍԱՅ

ՍԵՒԱՆԸ

(ԽԱԳՐԻԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

«Արմենիա» պանդոկի վարչութիւնը կը կազմէ «Ինտուրիստ»ը: Սա ամենակարեւոր կազմակերպութիւններէն մին է, որուն յանձնուած է պահել կապ արտասահմանի հետ: Իր համառօտ յորջորջումն է «Աուրս»: Այս կազմակերպութեան վերին պետն է հայ տիկին մը՝ Տիկին Բեյսարէ Գրիգորեան, շատ օժտուած, կարող եւ պատրաստուած անձ մը: Պանդոկի ներքին պաշտօնեաներու թիւը շատ մեծ է. իւրաքանչիւր բաժին իր պետն ունի, իսկ տնօրէնութիւնը կը վարէ Պ. Պերճ Մեսրոպեան, համակրելի եւ ուշիմ երիտասարդ մը: Իր կազմած պրոգրամին համաձայն ինծի առաջնորդ կը տրուի Օր. Ալեքսանեան, որ պարտաւոր է «Արմենիայի» յատուկ ինքնաշարժով մը զիս առաջնորդելու տեսարժան վայրերը:

Չորեքշաբթի օր մը կը հարցնեմ ազնիւ Օրիորդին.— Այսօր դէպի ո՞ւր է մեր ծրագիրը: — «Սեւան», կը պատասխանէ: Օ՜, այդ ի՜նչ ազուոր բան: 2000 մեթր բարձր պիտի մագլցինք. պաղ կ'ըլլա՞յ հոն վերը: — «Ո՛չ, շատ հաճելի օդ է լինելու, ընկեր Փօլատեան»:

Կը տեղաւորուինք «մեքենային» մէջ, որ կը սուրայ ոլոր մոլոր լեռն ի վեր, կտրելով քանի մը գիւղեր նորաշէն: Ու ահա Սեւանը: Գէորգ Բաշինջաղեանի «Սեւանը» տեսա՞ծ էք.— Գեղեցիկ լայնատարած «Սեւան լիճին» մէջ հեռաւոր «Սեւան կղզին»: Այդպէս չէ՛ այժմ: Կղզին միացած է ցամաքին ու հեշտութեամբ կը բարձրանանք տեսնելու համար հնակերտ երկու շէնքերը — պատմական Սեւանայ վանքն ու եկեղեցին, որոնք դժբախտաբար փակ էին այդ օր: Վար կը նայիմ: Ի՜նչ առինքնող տեսարան — դիմացը ձիւնապատ սարեր, վարը՝ երկնակապոյտ ջուրը Սեւանայ, խաղաղ ու անդորր: Կը մօտենամ լիճին բնական երկիւղածութեամբ մը, միշտ խորհելով խորհելէն աւելի՝ խորապէս զգալով ի՞նչ Հայաստան կը գտնուիմ ու անոր պատմական մէկ հողին վրայ կը կոխեմ. Բնազդաբար կը ծռիմ ու ափերով կ'ըմպեմ, բայց ի՜նչքան ականակիտ ջինջ, ո՜րքան անուշ է Սեւանի ջուրը: Զարմանալի չէ որ իր «Իշխան» ձուկը ա՜յնքան համեղ է եւ գրեթէ միշտ Երեւանի ճաշացուցակի լաւագոյն զարդը մին կը կազմէ:

Յայտնի է որ ելեկտրակայաններու [illegible] նութեններէն ի վեր Սեւանայ ջուրը իջած [illegible] իր նախկին բարձրութենէն: Նախկին մասին կ'արժէ քանի մը տեղեկութիւններ տալ: Սեւանայ լիճը կը կոչուի նաեւ «Գեղամայ Ծով» եւ տարածուած է [illegible] սիս-արեւելքէն դէպի հարաւ-արեւմուտք: Հիւսիս – արեւելեան կողմը կը գտնուին Գեղամայ լեռները, իսկ հարաւ – արեւմուտքէն շրջապատուած է բարձրաւանդակներով ու բլուրներով:

Լիճի բարձրութիւնը ծովի մակերեւէն 6340 ոտնաչափ եւ 50 սաժէն (1 սաժէնը 3 կանգուն է) խորութիւն ունի: Երկարութիւնն է 60 վերստ (1 վերստը [illegible] մեթր), իսկ տարածութիւնը 212 վերստ. Սեւանայ լիճին մէջ կը թափուին 36 գետակներ եւ առուներ, որոնց մեծ մասը կը գոյանայ սառն ու վճիտ աղբիւրներէն, մէկ փոքր մասն ալ հալած ձիւներէն:

Սեւանայ ջուրը շատ խաղաղ է, մաքուր լիճն է, որուն ջուրը խմելու կը գործածեն: Ջուրին այդ քաղցրութեան պատճառաւ մէջը կան 12 տեսակ ձուկեր, որոնք շատ համեղ են եւ որոնց գլխաւորներն են իշխանը եւ գեղաքանին:

Սեւանայ լիճէն միայն մէկ գետ կ'ելլէ — Հրազդան (Զանգու), որ կը խառնուի Միսխանայի, որ, շատ մը ջրաղացներ դարձնելէ վերջ կը միանայ Արաքսի հետ՝ Արարատեան դաշտին մէջ. Հրազդանէն կ'որսան կարմրախայտ:

Սեւանայ լիճը ծովու նման ընդարձակ տարածութիւն ունի, որուն ջուրը հանդարտ, մաքուր բիւրեղի նման է. Կապոյտ երկինքը այդ վճիտ ջուրին մէջ ցոլանալով՝ կուտայ անոր հրաշալի կապոյտ գոյն մը: Միայն աշնան է որ, [illegible] կ'ալեկոծի լիճը, երբ ռօթը (արեւելեան քամի) կը փչէ: Սօթը իր անունը առած պատմական հին Սօթ գաւառէն, որ կը գտնուի լճի արեւելեան կողմը: Սօթի կատաղի ալիքները երբեմն ժայռերը կը տապալեն (Ժամանակ, Կ. Պ. 1912 Փ. 1288 եւ 1322):

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋՐՈՑՑ (Բ. հատոր), ՍէՆ-Ժան Փերսի, Հայր Ն. Ակինեանի, Անտրէ [illegible], Կոստան Զարեանի եւ Սիմոն Վրացեանի հետ եւ ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, գրեց Կ. Փօլատեան, տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1961:

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԳՈՒԼԷՃԸ
Կ'ԱՐՇԱՒԷ ՉՈՐՐՈՐԴ ՀՐԹԻՌԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ.— Ուրկէ՞ հասան առաջին քաջալերանքները:

Պ.— Առաջին քաջալերանքները... մեր սեփական քսակներէն, միջոցներէն ու կարելիութիւններէն: Ծախքերը ըրինք մեր գրպանէն, որքան որ կրնայինք: Երախտագիտութեան բաժին մը ունինք սակայն լուսանկարիչ Պ. Հերրի Գուտուաքեանի համար, որ մեր ձեռնարկը ծանօթացուց Պ. Էմիլ Գուսթանիի, իսկ այս վերջինը երբ տեղեակ դարձաւ այս ծրագրին, սիրով մեզի օգնեց որոշ գումարով մը:

Հ.— Կրնա՞ք խօսիլ ձեր առաջին հրթիռին մասին:

Պ.— Ինչպէս գիտէք, առաջին հրթիռը արձակեցինք Մեթնի անտառներէն մէկուն մէջ: Կը կշռէր 8.500 քիլոկրամ, ունէր 1,5 մեթր բարձրութիւն եւ հասաւ մինչեւ հազար մեթրի:

Հ.— Առաջին արձակումէն ետք նոր օժանդակութիւններ եղա՞ն:

Պ.— Քանի մը անձեր հարիւրական ոսկի տուին, հայրենակից մը Գերմանիայէն հարիւր մարք ղրկեր էր Յառաջի խմբագրութեան միջոցով, կարգ մը արհեստաւորներ ալ տարբեր ձեւերով օգտակար կ'ըլլան մեզի՝ մեքենայի գործերը ձրի ընելով կամ գործիքներ տրամադրելով: Սակայն տակաւին պարտք ունինք...:

Հ.— Միւս փորձերուն թուականները եւ արձակուած հրթիռներուն չափն ու արդիւնքը կրնայի՞ք ըսել:

Պ.— Երկրորդ հրթիռը, որ արձակուեցաւ, դարձեալ Մեթնի մէջ, կը կշռէր 12.500 քիլոկրամ, ունէր մէկ մեթր հասակ եւ բարձրացաւ մինչեւ 2350 մեթր: Իսկ գալով երրորդ հրթիռին, ան երկյարկանի էր, կը կշռէր 38.500 քիլոկրամ եւ ունէր 3 մեթր բարձրութիւն: Նախատեսուած ժամանակին ու ճշդուած բարձրութեան վրայ՝ յարկերը իրարմէ բաժնուեցան: 2200 մեթր բարձրանալէ ետք երկրորդ յարկը կորսնցուցինք մեր տեսողութենէն: Կ'ուզէինք անշուշտ մեր գործողութիւնը կատարել աւելի լաւ դրութեամբ մը, հեռավար գործիքով, զոր կարելի ալ էր իրականացնել, քանի որ այդ դրութեան ալ տեղեակ էինք, սակայն բազմածախս էր եւ մենք առատ յարմար պիւտճէ մը չունինք: Նոյնպէս կարելի է ռատիոյով հաղորդակցիլ արձակուած հրթիռներուն հետ եւ այսպէսով աւելի վստահ եւ ապահով կերպով հետեւիլ նաեւ անոնց հասած բարձրութեան եւ կտրած ճամբուն, բայց սակայն ալ պիւտճէէ կախեալ է եւ մենք այդ պիւտճէն չունինք մեր տրամադրութեան ներքեւ:

Հ.— Բանակը օժանդակե՞ց ձեր այս հրթիռներու գիտական աշխատանքներուն մէջ, քանի որ ան ալ իր մասնակցութիւնը բերաւ փորձերուն:

Պ.— Բանակին գործակցութիւնը թեքնիք չէր: Ան հսկեց միայն փորձի շրջանին մերձակայքը, հաւանական որեւէ արկած կանխելու համար:

Հ.— Ի՞նչ է ձեր արձակած հրթիռներուն միջին ժամական արագութիւնը:

Պ.— Ժամական 800 քիլոմեթր, ըստ մեր կատարած հաշիւներուն:

Հ.— Ի՞նչ գետնի վրայ կ'ըլլայ ձեր կատարելագործումը առաւելաբար եւ ո՞ւր կ'ուզէք հասնիլ:

Պ.— Հիմա կը պատրաստուինք արձակելու մեր չորրորդ հրթիռը, որ պատրաստ պիտի ըլլայ ամսագլուխէն առաջ: Ան ալ պիտի ըլլայ երկյարկանի: Կուզենք նոր կիզանիւթեր փորձել, քանի որ կան մէկէ աւելի կիզանիւթի տարազներ, բայց այս բոլորը անշուշտ կախում ունին նաեւ նիւթականէն եւ մենք ստիպուած ենք չափել մեր կարելիութիւններուն թոյլատրած համեմատութեամբ:

Հ.— Թէեւ ներկայիս նուաճումը անկարելի է, բայց կը մտածէ՞ք յառաջիկային ձեր այս փորձերուն կցել նաեւ այլ ուսումնասիրութիւններ, օրինակ, մթնոլորտային ուսումնասիրութիւններ, կենսա – քիմիական փորձեր, տիեզերական որոնումներ...:

Պ.— Մեր ներկայ միջոցներով, անշուշտ անկարելի է: Բայց ունինք այսպիսի կիզանիւթերու տարազներ, որոնք կրնան տասնեակ քիլոմեթրներու հասցնել մեր հրթիռները, որոնց շնորհիւ անշուշտ կարելի է կատարել նաեւ նման փորձեր: Իսկ ատոր արդիւնքը... [illegible] ենք...:

Հ.— Դրա՞մ, ըսել կ'ուզէք:

Պ.— Գիտէք արդէն...:

Բայց կը նկատեմ, թէ յոյսը միշտ առկայ է իրենց սրտերուն մէջ եւ վստահութեան հեռաւոր նշոյլն իսկ չի [illegible] իրենց աչքերուն մէջ:

Ժպտելով կը հարցնեմ.

Հ.— Ձեր գործածած կիզանիւթերը [illegible] վստահակա՞ն տարազներէն են թէ [illegible]:

Պ.— Սովետական կիզանիւթերու [illegible] բաղդներուն մասին որոշ գաղափար չունինք առայժմ: Կ'օգտուինք պարբերականներու եւ մասնագիտական [illegible] ներու մէջ լոյս տեսած ամերիկեան տեղեկութիւններէն ու ծանօթութիւններէն: Իսկ մենք ունինք անշուշտ մեր հաշիւները, կիզանիւթի այրումի տեւողութիւնը, մղումի կարողութիւնները, [illegible]

Ժամացոյցիս կը նայիմ, [illegible] թիւնն էր մինչեւ 12:

Զրոյցը վերջ գտած էր:

ԶԵԿՈՅՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս ծանուցած էինք 1959 Սեպտեմբեր 14ի մեր Զեկոյցով, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը հաստատած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական Մատենաշարը, նպատակ ունենալով օժանդակել հայկական ուսմանց յառաջդիմութեան:

Հարկ կը համարինք վերստին յիշել ընդհանուր ծրագիրը այս Մատենաշարին որ կը հրատարակէ հայկական ուսումնաց վերաբերեալ երկասիրութիւններ: Բնագրական եւ վիպային գործերը, ինչպէս նաեւ դասագիրքերը չեն մտներ այդ ծրագրին մէջ: Մասնաւորաբար, կը հրատարակէ Հայոց պատմութեան, լեզուի եւ գրականութեան վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ, կարեւոր համարուած հայագիտական գործերու թարգմանութիւններ հայերէնէ օտար լեզուներու կամ օտար լեզուներէ հայերէնի եւ անտիպ հին բնագիրներ: Կը վերհրատարակէ սպառած եւ անվիճելի արժէք ներկայացնող գործեր:

Մատենաշարին առաջին հատորը որուն հրատարակութիւնը ծանուցուած էր մեր նախորդ Զեկոյցով, Պետրոս Դ.ի Սարգիս Գիլանենցի Ժամանակագրութիւնը — ԺԸ դար, — գրուած Ջուղայի բարբառով, լոյս տեսաւ Լիզպոնի Ազգ. Տպարանին, անգլերէնի թարգմանուած բժիշկ Կ. Օ. Մինասեանի կողմէ, Փրոֆ. Լ. Լոքհարտի յառաջաբանով եւ ծանօթագրութիւններով:

Ղալաթիոյ — Սթամպուլ — Հայկական Մատենադարանին ձեռագիրներու ցուցակը, զոր պատրաստած էր Կիլիկիոյ Աթոռակից Կաթողիկոս Հոգելոյս Բաբգէն Ա., նոյնպէս լոյս տեսաւ, Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին տպարանէն, Գերաշնորհ Տ. Վարդան վրդ. Տէմիրճեանի կողմէ կազմուած յատուկ եւ տեղի անուններու ցանկով մը:

Երեւանի Համալսարանին նախկին փրոֆեսոր ողբացեալ Յակոբ Մանանդեանի Տրդատ Բ. եւ Հռոմը, հայերէնէ ֆրանսերէնի թարգմանուած Գ. Հր. Թորոսեանի կողմէ, տպագրութեան մէջ է Լիզպոնի Ազգ. Տպարանը եւ լոյս կը տեսնէ ներկայ տարւոյ ընթացքին:

Արմաշի վանքին ձեռագիրներու ցուցակը, զոր 1903–4ին պատրաստած էր ողբացեալ Տօքթ. Թոփճեան, կը տպագրուի Վենետիկի Մխիթարեանց տպարանին մէջ:

Վիեննայի Մխիթարեանց Միաբանութեան ձեռագիրներու ցուցակը, զոր երեսուն տարի առաջ պատրաստած էր Հ. Համազասպ Ոսկեան եւ որ շարունակութիւնը պիտի ըլլայ Տաշեանի ցուցակին, կը տպագրուի նոյն Միաբանութեան տպարանին մէջ: Անոր պիտի հետեւի տպագրութիւնը, նոյն հաստատութեան մէջ, Զմմառի վանքին ձեռագիրներուն զոր պատրաստած է Հ. Քէչիշեան վրդ., ինչպէս նաեւ ցուցակը Անտոնեան Միաբանութեան ձեռագիրներուն:

Միւս կողմէ, ողբացեալ Փրոֆ. Ա. Մեյէի հայերէնի նուիրուած լեզուաբանական ուսումնասիրութիւնները լոյս պիտի տեսնեն երկու հատորի մէջ ամփոփուած: Անոնցմէ առաջինը ներկայիս կը տպագրուի Լիզպոնի Ազգ. Տպարանին մէջ:

Հ. Ներսէս Ակինեան կը շարունակէ պատրաստութիւնը, Մատենաշարին համար, Կալիսթենէսի Վարք Աղեքսանդրի նոր հրատարակութեան:

Ռուբինեաններու եւ Հեթումեաններու Պատմութիւնը, Գ. տը Քոլէնպէրկի հեղինակութեամբ, նոյնպէս պատրաստութեան մէջ է եւ պիտի հրատարակուի մեր Մատենաշարին մէջ: Նոյն գործը հայկական Կիլիկիոյ Թագաւորական եւ իշխանական ընտանիքներուն տոհմագրական ընդարձակ ուսումնասիրութիւնն է:

Պատրաստութեան մէջ եղող աշխատանքներուն կարգին կ'արժէ յիշել ռուսերէնէ անգլերէն թարգմանութիւնը ողբացեալ Փրոֆ. Ն. Ադոնցի գործին, Հայաստան Յուստինիանոսի շրջանին, ինչպէս նաեւ Փրոֆ. Յ. Մանանդեանի գործը, Հայաստանի Վաճառականութեան եւ Քաղաքներուն յարաբերութիւնները Համաշխարհային Վաճառականութեան հետ Ե.էն ԺԵ. դարուն, որ նոյնպէս կը թարգմանուի ռուսերէնէ անգլերէնի:

Իր Մատենաշարին մէջ հրատարակուող այս գործերէն զատ Հիմնարկութիւնը օժանդակած է նաեւ հայագիտութեան վերաբերեալ կարեւոր ուրիշ գործերու տպագրութեան: Այսպէս է որ 7.500 Ն. Ֆրանքով մասնակցեցաւ ողբացեալ Հ. Լուի Մարիէսի Եզնիկի բնագրին եւ ֆրանսերէն թարգմանութեան եւ լուսաբանութեան հրատարակութեան, որ լոյս տեսաւ Փաթրոլոժիա Օրիէնթալիս հաւաքածոյին մէջ:

Հիմնարկութիւնը 10.000 Ն. Ֆ.ով 100 օրինակի համար բաժանորդագրուեցաւ Հայկական Մանրանկարչութեան ալպոմին որ հրատարակուեցաւ Սերքլը տ'Արթ կողմէ:

Հիմնարկութիւնը 4.000 Ն. Ֆ.ով օժանդակեց Նարեկի ֆրանսերէն թարգմանութեան հրատարակութեան զոր կատարած է Հ. Իսահակ Քէչիշեան եւ որ լոյս պիտի տեսնէ Սուրս Քրէթիէն հաւաքածոյին մէջ:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Յուլիս 1961

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ երկու շաբաթէ ի վեր (Յուլիս) վերսկսած են ուրարտական Թէյշէբայինի քաղաքին պեղումները, Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիայի թղթակից անդամ Բ. Պիոտրովսկիի ղեկավարութեան տակ, եւ մասնակցութեամբ Գիտութեանց ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ուսումնարանին եւ Էրմիտաժի արշաւախումբերուն: Պատմական Հայաստանի տնտեսական ու մշակութային այդ մեծ կեդրոնին մէջ, կարճ ժամանակի մը ընթացքին կատարուած այս նոր պեղումները երեւան հանեցին կարեւոր առարկաներ: Հնագիտութեան բաժնի վարիչ Մարտիրոսեան հետեւեալը յայտարարեց.

— Այս տարուան պեղումները առաջին իսկ օրերուն պսակուեցան նիւթական մշակոյթի հարուստ արժէքներու յայտնաբերումով: Անոնք կը բնորոշեն ուրարտական պետութեան տնտեսական եւ առեւտրական կապերը Անդրկովկասի եւ Մերձ. Արեւելքի ցեղերուն եւ ժողովուրդներուն հետ: Անոնք վկայութիւն կու տան Ուրարտացիներու զարգացած արհեստներուն, մասնաւորաբար այգեգործութեան եւ գինեգործութեան մասին: Թէյշէբայինի ամրոցին հիւսիս-արեւելեան մասին վրայ, ուր կը կատարուին այս տարուան հիմնական պեղումները, երեւան ելած է ընդարձակ սրահ մը: Այնտեղ կան բազմաթիւ կարասներ, իւրաքանչիւրը ունի հազար լիտր տարողութիւն: Կ'ենթադրուի թէ այդ սրահը գինիի վեցերորդ մառանն է: Ըստ կատարուած հաշիւներու, ամրոցին վեց մառաններուն մէջ, Է. դարուն (Ն. Ք.), կը պահուէին առնուազն կէս միլիոն լիտր գինի:

Այսպէս, Ե. դարուն (Ն. Ք.), յոյն պատմիչին՝ Հերոդոտի տեղեկութիւնը, թէ ասորական վաճառականները հայկական հողէն գինի կը փոխադրէին Ասորեստան, կը վերաբերի Մերձ. Արեւելքի հետ ուրարտական երկրի առեւտրա-տնտեսական յարաբերութեանց աւելի ուշ շրջանի մը: —

Նոյն դարու յոյն պատմիչ ու զօրավար Քսենոփոնը կը տեղեկացնէ թէ Հայաստանի վրայով անցած ժամանակ՝ իրեն տրուած է ըմպելի մը, որու վրայ կը լողային գարիի հատիկներ: Անիկա գարեջուր էր անշուշտ: Եւ ահա նոր գտնուած այս երկարուան կաւէ ամաններուն մէջ գարեջուր պահելը ապացոյց է որ այդ ըմպելիի պատրաստութեամբ զբաղեր են Ուրարտացիները:

Երեւան ելած միւս երեք շինութեանց մէջ գտնուած են մետաղեայ զանազան զէնքեր, աշխատանքի գործիքներ, խեցեգործական առարկաներ, որոնք ապացոյց են Ուրարտացիներու հողագործութեան, անասնապահութեան, մետաղամշակութեան, փայտամշակութեան եւ բրուտի գործերու իրենց ծանօթութեան:

Արդիւնաւէտ են նաեւ Թէյշէբայինի ամրոցէն դուրս՝ քաղաքի երկրամասին վրայ կատարուած պեղումները: Հարաւ-արեւմտեան մասին մէջ, հողէն կը մաքրուի 1800 քառակուսի մեթր մակերեսով պալատական շինութեան ստորին մասը, պազալթէ յատակով: Այս շէնքը, որ կը թուի թէ ունէր սիւնազարդ դահլիճ եւ քառասուն ընդարձակ սրահներ եւ սենեակներ կառուցուած է Ը. դարուն (Ն. Ք.), երբ դեռ ամրոցը գոյութիւն չունէր եւ ուրարտական թագաւոր Մենուայի որդի Արգիշտին իր զօրքով նոր միայն հաստատուեր է Իլղարունիա (Հրազդան) գետին ձախ ափին վրայ: Այդ հսկայ շինութեան յատակագծէն կ'երեւայ, որ չորս ճակատները ձեւաւորուած են որմայեցերով: Պալատին արեւելեան կողմը կը գտնուին չքամուտքեր եւ պարիսպով շրջապատուած ընդարձակ բակ:

Այս տարի պեղումներ պիտի կատարուին մինչուրարտական շինութիւններու շուրջ, որոնք կառուցուած են տեղացի բնակիչներու կողմէ Քրիստոսէ երկու հազար տարի առաջ:

×

ԿԵՂԾԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԲԱՌԱՐԱՆ

Ծանօթ է, թէ մեր գրական-ընկերային կեանքին մէջ չափազանց տարածուած էր կեղծանուններ, անունի եւ ազգանունի սկզբնատառեր կամ տպագրական նշաններ գործածելու սովորութիւնը, որոշ պատճառներով:

Ճիշդ երեսուն տարի կ'ընէ որ կ'աշխատինք հայ գրագէտներու, գործիչներու եւ մեր մշակոյթի այլ ներկայացուցիչներու կեղծանուններու բառարանի մը վրայ: Ցարդ յաջողած ենք վերծանել եւ հաստատել 10.000է աւելի կեղծանուն եւ անանուն ստորագրութիւններ: Սակայն մեր հաւաքած նիւթը տակէ շատ աւելի է:

Աւելի քան 165 տարուան պատմութիւն ունեցող մեր պարբերական մամուլը, մանաւանդ աշխարհի չորս կողմ ցրուած ըլլալը, ինչպէս նաեւ, որ գլխաւորն է, օժանդակ աղբիւրներու անգոյութիւնը մեծ դժուարութիւններ կը ստեղծեն աւարտելու համար գործը: Այսուհանդերձ կը նախատեսուի յառաջիկայ մէկ-երկու տարիներուն աւարտել եւ տպագրութեան յանձնել:

Չենք տարակուսիր, որ մեր այս նախաձեռնութեան օգտակար կրնան ըլլալ հին սերունդի որոշ անձեր, որոնք վստահ գիտեն իրենց ժամանակաշրջանի (նախախորհրդային եւ խորհրդային առաջին տասնամեակներ) գրագէտներուն, հրապարակախօսներուն եւ այլոց կեղծանունները:

Նիւթերը կարելի է ուղարկել Երեւան (Աբովեան փողոց, թիւ 61), ՀՍՍՌ Գիտութիւններու ակադեմիայի Հասարակական գիտութիւններու բաժանումի գրադարանի տնօրէնին անունով:

Կը յայտնենք, որ աշխատութեան մէջ, իբրեւ աղբիւր կը յիշատակուի կեղծանունը ստուգողին կամ անանուն նիւթին հեղինակը յայտնաբերողին անունը:

Կը խնդրենք Հայաստանէն դուրս հրատարակուող թերթերու խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը, որու համար նախօրօք կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնը:

ԱՐԱՄ ԲԱԲԱՅԵԱՆ
Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու
Վաստակաւոր գրադարանավար

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԽԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Քիչ յետոյ ներս մտաւ գրանիկին բասծ Ալի պէկը որ հագեր քանիրութ տարազ, բարձրահասակ, համակրելի ու ազնուական կերպարանքով երիտասարդ մըն էր. ... էր Ռշտունեցիներու յատուկ ջուխ կարճիկ գագաթնիկը որուն թեւերը ուսերուն վրայ կը վերջանային, հագած էր շալվար մը՝ ձիւնի սպիտակութեամբ ու նաշխուն հիւսուածքով. գլուխը դրած էր թխագոյն քօլօզ մը, որուն շուրջը բոլորուած էին կարմիր ատաղին մետաքսեայ եւ փոշին. իսկ հմայիչ ... տակէն հագած էր ոսկեճամուկ կոճակներով եշլիկ մը, որուն կէս մը բացուածքէն թրթռալով կ'երեւար սրմայ բանուածքով նաշխուն շապիկը:

Միրզա պէկ այս բոլորը դիտեց ակնթարթի մը մէջ ու համոզուեցաւ թէ եկող հիւրը բարձր դիրքատանի մը զաւակն էր. հետեւաբար ջուր բերել տուաւ, արծաթեայ կոնքի մը մէջ անոր ոտքերը լուաց եւ ոսկիի դրուագներով զարդարուած նարկիլէ մըն ալ հրամցուց:

Ալի պէկ ներդաշնակ ու հանդուցիչ ձայնով մը շնորհակալութիւն յայտնելով, նկատել տուաւ որ նարկիլէ գործածելու սովորութիւն չունէր:

— Ա՜խ, բարեկամ, ի՞նչ ընեմ ուրեմն... առարկեց Միրզա պէկ բոլորովին զարմացած, ի՞նչ բանի կը փափաքիս, ըսէ՛, տունը քուկդ է:

— Երախտապարտ եմ, Միրզա պէկ, մրմնջեց երիտասարդ Քիւրտը, բնաւ մի նեղուիք իմ մասիս: Միթէ բարեկամութիւն բաւեր պատուիներո՞վ կ'ըլլայ:

— Իրաւ էք, բայց շատ յոգնած ըլլալու էք:

— Ամենեւի՛ն, երիտասարդ մը շուտ չի յոգնիր:

Միրզա պէկ բոլորովին յափշտակուած էր Ալի պէկի խօսքերէն, հետեւաբար չկրցաւ իր համբերութիւնը զսպել. ուզեց հասկնալ թէ ինչո՞ւ եկած էր, ի՞նչ էր նպատակը. վերջապէս ո՞ւրկէ կուգար եւ ո՞ւր պիտի երթար:

— Ի՞նչպէս եղաւ որ այս կողմերը եկաք, հարցուց Միրզա պէկ մտերմական ձայնով մը:

— Բախտը բերաւ... մրմնջեց Ալի պէկ անզուսպ դառնութեամբ մը:

— Բարով եկար, հազար բարով, բարեկամս, գլխիս վրայ տեղ ունիք, միայն թէ ո՞ւրկէց լաւ էք իմ անունս եւ կամ թէ ձեր ազգատոհմը ծանօթ է ինծի:

— Ես Հայտէրանցի աշիրէթներուն պատկանող քիւրտ պէկի մը զաւակն եմ. մանկութենէս ի վեր միակ փափաքս եղած է, շրջիլ երկրին ամէն կողմերը, գտնել ազնուական պէկեր, ծանօթանալ անոնց հետ, ուսումնասիրել անոնց կեանքը եւ կապել զանոնք մեր գերդաստանին. այսօր ուրախ եմ որ նպատակիս կը հասնիմ:

Միրզա պէկ խորին յուզմունքով մը եւ հետաքրքրութեամբ մը մտիկ ըրաւ Ալի պէկի պատմութիւնը. տեսաւ որ բնաւ կասկածելի եւ կամ թէ անբնական գաղափար մը չկար այդ խօսուածներուն մէջ:

— Ամէնէն ազնիւ նպատակն ընտրեր ես, բարեկամս, ընդմիջեց Միրզա պէկ անկեղծ ձայնով մը. ի հարկէ, առով պէտք է կարենաս ամուր կապ մը հաստատել մեր ցանուցիր եղած ցեղերու միջեւ, որոնք տարիներէ ի վեր անջատ կեանքով կ'ապրին:

— Այդպէս է... կը նայի՞ք սա խեղճուկ Ցլաներուն վրայ, որքան սիրով կ'ապրին, զիրար կը ճանչնան ամէն տեղ:

Միրզա պէկ որչափ որ մոլութեան մէջ կը մոռնար յայտնելու իր խոր ատելութիւնը Ցլաներու նկատմամբ, սակայն ասանկ վայրկեաններուն հոգին կը պոռթկար եւ չէր կրնար ծածկել զայն:

— Ո՜ւֆ, Ցլա՞ Աստուած չընէ... ինչո՞ւ զարմանանք այդ վաշերուն վրայ. բացագանչեց Միրզա պէկ արհամարհանքով մը:

Ալի պէկ տժգունեցաւ:

Ի՞նչ անցաւ իր հոգիէն... Աստուած գիտէ:

Այսպէս խօսակցութիւնը բաւական շարունակելէ յետոյ, երկուքն ալ ճաշելու գացին:

Շաբաթ մը սահեցաւ:

Ալի պէկ խորին զննութեամբ կ'ուսումնասիրէր տունին ներսերը, կանանոցին շուրջը, դուռները, մանաւանդ Միրզա պէկին ննջարանին ուր ըլլալը. թէպէտեւ շարունակ մեկնելու խօսքեր կ'ընէր, սակայն կը յետաձգէր:

Վերջապէս գիշեր մը, երբ տունին մէջ խոր լռութիւն տիրած էր, Ալի պէկ իր ննջասենեակէն դուրս ելլելով կամացուկ մը կանանոցին դուռը հրեց երկիւղալի զգուշութեամբ մը:

Դուռը բացուեցաւ:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Տիկին Կէնճեան եւ Տիկին Հաբէլեան նուիրած են, օդափոխութեան կայանին ննջարաններուն վարագոյրները:

Տէր եւ Տիկին Կօշկակարեան՝ 30 քիլօ ձաւար (Վալանսէն): Պ. Լեւոն Յովհան-նէսեան մէկ մեծ սնտուկ նարինջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տի-կին Տիգրան Մուրատեանէ 50 Ն. Ֆ. ի-րենց աղջկան նշանախօսութեան առթիւ, իր դպրոցներուն համար:

×

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը իր կրթա-կան ձեռնարկներուն համար շնորհակա-լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրա-տուութիւնները. Պ. Արամ Տարօնեան 10 Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Բար-սեղ Տամլամեանի մահուան առթիւ: Տի-կին Նոյեմի Աւագեան 100 Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Արուսեակ Դա-ւիթեանի մահուան առթիւ:

ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս.Ի ՇԻՐՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Պ. Աւետիս Մելքոնեան, Տիկ. Ա-թոյեան, Սէնթ-Անթուանի հոգեբարձու-թիւն, Պ. Գրիգոր Լոռէնեան (Գրադիլիա-յէն), այրի Տիկին Ջրբաշեան, Պ. Քրիստ. եւ Գ. Թէրզիպաշեան եղբարք, Եր. Տէր-Մեսրոպեան ընտանիք, ճարտարապետ Պ. Հր. Գազանճեան 100ական Ն. Ֆ.: Պ. Մելեմէզեան ընտանիք 60 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Հայկ Պալթայեան, Պ. Պ. Կար. Սէմիզեան, Յար. Խանոյեան, Բիւզանդ Գապիկեան, Մատ. Տէմիրճեան, Արտ. Փամպուգճեան 50ական Ն. Ֆ.: Պ. Պ. Հ. Փանոսեան (Պոլսէն), Յովհ. Օհանեան, Պօղոսեան եւ Օհանեան եղբ., Միրուն Մուշեղեան 40ական Ն. Ֆ.: Տ. Ներսէս քհյ. Կատարինեան, Պ. Արմ. Այթունեան, Մելքոն Պօղոսեան 30ական Նոր Ֆրանք: Պ. Պ. Դաւիթեան եղբարք (ատամնա-բոյժ), Կ. Սէմիզեան, Գրիգոր Քէսաէկ-եան, Կար. Զամպագճեան, Ն. Գույում-ճեան, Հրանդ Պալեան (Փարիզէն) եւ Ս. Գանթոյեան, Հ. Սալբրեան, Տիկ. Շահնուր Գասգասեան, Վազ. Տէր-Վարդանեան, Տիկ. Մարիամ Րէյիզեան 20ական Ն. Ֆ.: Ջրբաշեան Տան պաշտօնէութիւն փոխան ծաղկեպսակի 15 Ն. Ֆ.: Պ. Պ. Վ. Սէ-րէնկիւլեան, Պ. Գալանեան, Ս. Ճավուշ-եան, Նիկ. Խաչատուրեան, Բ. Տէմիր-ճեան, Փարիզէն բարեպաշտուհի մը, Տ. Զօրիկեան (փոխ. ծղկ.ի), Տիկ Աննա Կուտուզեան, Թ. Քիւփէլեան, Աւ. Կուտուզեան, Լիոնէն ոմն, Խ. Այվազ-եան, Ս. Բարարիկեան, Տիկ. Արշ. Փօ-լատեան, Թ. Թագւորեան, Խաչիկ Պէր-պէրեան (փոխ. ծղկ.ի, Կարօ Պէրպէր-եան, Անշ. Կարապետեան, Ս. Պօղոսեան, Աւ. Պարէեան, Մ. Շամաթեան, Ն. Թէր-զիպաշեան, Արթիւր Շիմշէրեան, Նիկ-տար Մանասէեան, Վարսենիկ Ասորեան, Արապիկեան, Բ. Տէմիրճեան (փ. ծղկ.ի) Եկ. Տէյիրմէնճեան, Ժան Գօմանտեան, Մկրտիչ Քէլէշէկեան, Տիրատուր Ճէ-քրճեան, Եուզպաշեան Տիկին, Տ. եւ Տ. Պօղոսեան, Տիկ. Թորիկեան, Տիկ. Ն. Մանասէեան 10ական Ն. Ֆ.: Պ. Պ. Գր. Թաթիկեան, Ֆրունճեան, Տիկ. Ասրինէ Կարապետեան 5ական Ն. Ֆ.:

Զանազաններու գումար 2755 Ն. Ֆ.:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխ-ման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մա-տուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պա-տարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռե-լոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ այս կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Երուսաղէմի վանքին միա-բան եւ Լոնտոնի մէջ աստուածաբանու-թեան ուսանող Գեր. Տ. Արիս վրդ. Շիր-վանեան:

× Հայաստանէն Շաւարշ Աւետիքի Ցա-կոբեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վաչա-կան Յակոբեան: Դիմել եկեղեցի:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմի-տէին:

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Գռոոն, Սիթ Անշան-բէնի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզ-ներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, ղեղեցիկ սրահ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ:

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլինոր Սերունդին կողմէ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքար մը՝ Մատը-լէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30-ին: Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քազինօ-յին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնգրոն:

2.— Թէ՛ էլ էնի տեւական եւ կանոնա-ւոր սպասարկութիւն: Պուլվար Ժան-Ժօռէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը: Առաւօտուն ժամը 8.30-ին, 9.30ին, 10.30ին: Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը:

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողնե-րը պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 64րդ տարե-դարձի առթիւ, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կո-միտէէն կազմակերպած է մեծ դաշտահան-դէս մը այս կիրակի, Լա Թապուրէթի հովտուն եւ ընդարձակ դաշտին վրայ:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. Ուզունեան,

Կը խօսի Պ. Կ. Տէրմոյեան:

Գեղարուեստական բաժին:

Առատ կերուխում:

Օթոքարը կը մեկնի կիրակի ժամը 9ին, 11ին, 14,15ին սովորական ճամբով:

Վերադարձ ժամը 20ին:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԼԸ ՓԵՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք):

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանու-թեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռա-ձայնով տեսչութեան:

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրու-թիւնները սկսած են .ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաս-տել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդ-գրկէ երկու ուղղոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիա-կան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրովէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհի-ները հայագիտական ծանօթութիւննե-

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ.:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարե-կանէն սկսեալ, մանրամասնութեան հա-մար դիմել հաստատութեան տնօրէնու-թեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԷՔՍ–ԼԷ–ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը:

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթոքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թիլեֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը:

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհ-նէքէ ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ: Զանազան ըմպելիներ, շամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ: Փափաքողները կրնան իրենց ու-տելիքը միասին բերել:

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն:

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի:

Ձոխ վիճակահանութենէ մը ետք պի-տի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկ-ներ:

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 6 AOUT
1961

...Ի ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9671 : 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9472

...ՐԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

...մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ ...ի մը բացաւ Վազգէն Ա.։

...կմիածնի գահակալը շատ կը սիրէ ...մբորդել, աւելի քան Մոսկուայի օր...ը պատրիարք Ալեքսիսը։

...ներ Կաթողիկոսը համեմատաբար երի...աորդ է եւ կը թուի թէ ջերմ փափաք ...ր ճանչնալու սփիւռքի Հայութիւնը։ Նոր օրերու Հայրապետն է անիկա։

...ին առեն Ամենայն Հայոց Կաթողի...ները ծանր կը նստէին իրենց տեղը ...Մայր Աթոռէն կը հովուէին իրենց ...ը, որ ի սփիւռս աշխարհի։

...ւայի մէկ բացառութենէ, աւանդու...ութը չարունակուեցաւ մինչեւ 1956 ...տարուայ, երբ Վազգէն Ա. իր ընտրու...նէն 30 Սեպտ. 1955) քանի մը ամիս ...ոյ փութաց Անթիլիաս, մասնակցելու ...ի Ջանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ըն...րութեան։

...րեք տասը տարի առաջ, 1945ի գար...ը Գէորգ արք. Չէօրէքճեան (յետքէն ...որգ Զ.) ճամբորդած էր մինչեւ Մոս...ուա, — երբ դեռ կաթողիկոսական տե...ղապահ էր, տեսնուելու համար «հանճա...ւոր» Սթալինի հետ, որ խոստացեր ...ընդարձակել Հայաստանի սահմանն...։ Այդպէս կ'աւետէին իր ընտրութեան ...ին Էջմիածին գացող արտասահման...ն պատգամաւորները, իրենց վերա...րձին, 1945ի Յունիսի վերջերը։

...բոլոր աշխարհ զարմացաւ, երբ 1956 ...տարուայ նորընտիր Վազգէն Կաթո...ղիկոս Լիբանան գնաց յանկարծ, մինչդեռ ...Նոյեմբերին Պոլսոյ լուսահոգի ...պատրիարք Գարեգին արքեպիսկոպոսին ...ւած իր նամակով յայտնած էր, որ «յա...ռաջիկայ գարնան» եպիսկոպոսական ժո...ղով մը պիտի գումարէր Էջմիածնի մէջ։ ...պատրիարքը պատրաստուած էր ան...որ ներկայ ըլլալու ծրագրուած ժո...ղովին։

...գումարին չէ լուծուած գաղտնիքը, թէ ...ինչու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ...յանկարծ փոխեց իր ծրագիրը եւ գնաց ...Պէյրութ-Անթիլիաս, որ իր թեմը չէր։ ...ութիւնը թարմ է դեռ եւ ծանօթ ...ոյն «Եպիսկոպոսական ժողով»ը փո...խանակ Էջմիածնի՝ տեղի ունեցաւ Գա...հիրէի մէջ։ Արդիւնքը յայտնի է։

...ին Էջմիածին վերադառնալէ առաջ, ...այցելեց Միլանօ, Փարիզ, ...ւն ու Լոնտոն։

...երկրորդ երկար ճամբորդութիւնը կա...տարեց 1960ի գարնան, դէպի Հիւսիսային ...Հարաւային Ամերիկա, գանց չառնելով ...։

...որ ուղեւորութեան նախօրեակին ...ստորագրեց 1960 Ապրիլ 20ի իր ծանօթ ...կոնդակը՝ Էջմիածին-Ան...թիլիասի վէճին մասին։

...մէկ լուրջ ու վճռական քայլ առաւ ...«Եպիսկոպոսական Ժողով»ի բե...ռնադրութեան չենծու եւ կեղծ բա...ցայտութիւն կոչելու եւ Վեհ. Զարեհ Ա. ...Կաթողիկոսը պաշտօնապէս ...ելու համար։

...չճանչցաւ «երկու չափ եւ ...կշիռ» գործածելով՝ շնորհաւորելէ ...նորընտիր Պատրիարք Եղիշէ ...Տէրտէրեանը, որուն հանդէպ նա...խապէս իր բռնած դիրքը հանրածանօթ է։ ...Ամերիկայէն երբ «չէզոք ազգայիններ» ...Անթիլիաս, առանց որեւէ պաշտօ...նական հանգամանքի, այն տպաւորու...թիւնը տալով առկայն թէ ղրկուած էին ...Վազգէն Ա.ի կողմէ, որ այդ օրերուն Ա...մերիկա կը գտնուէր։

...Ա. ...ն երրորդ ճամբորդութիւնը դէ...պի Թուրքիա, Գարեգին Պատրիարքի յու...ղարկաւորութեան առթիւ։

...ուղեւորութիւնն ալ զարմանք ու ...ութիւն պատճառեց բոլորին։

...Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ իր տեսակ...ցութիւնները Թուրք պետական վարիչնե...րուն եւ Թուրք լրագրողներուն հետ, իր յայտարարութիւնները Թուրքիոյ եւ Վիէննայի մէջ, մանաւանդ անտեղի գովաբանութիւնները Կիւրսէլի եւ Թուլկայի մասին անըմբռնելի են։

Գաղտնիքը այս բոլոր ճամբորդութեանց պիտի պարզուի անշուշտ օր մը։

Մենք անկարող ենք թափանցելու խորհրդային քաղաքականութեան խորին խորհուրդներուն։

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՆ

Մոսկուայի ձայնասփիւռը եւ մամուլի Թաս գործակալութիւնը միեւնոյն ժամանակ հրապարակեցին խորհրդային այն յուշագիրը որ յանձնուեցաւ Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, ի պատասխան անոնց Յուլիս 17ի յուշագրին։

Խորհրդային Միութիւնը նոր բան մը չըսեր, այլ կը կրկնէ ու կը կրկնէ արեւելեան Գերմանիոյ հետ իր ստորագրելիք դաշինքին սպառնալիքը։ Կը բացատրէ թէ յաղթական պետութիւնները պէտք է հաշտութեան դաշնագիր ստորագրեն երկու Գերմանիաններուն հետ, շեշտելով թէ հակառակ պարագային ինք առանձին դաշինք պիտի ստորագրէ Փանքովի կառավարութեան հետ։ Խորհ. Միութեան համար Դաշնակցային Գերմանիան սպառնալիք մըն է խաղաղութեան համար և հարկ եղածէն չափ զէնք, զինամթերք եւ մարզուած բանակ ունի համաշխարհային պատերազմ մը պայթեցնելու համար։

Հոս ալ նորութիւն՝ չկայ, բայց այս պարզ խօսքերը կրկնելու համար, Խորհ. Միութեան կառավարութիւնը երկար է ջեր կը լեցնէ, թուղթ կը սեւցնէ, պատմական եւ իրաւական տուեալներ աւելցնելով Պերլինի հարցին վրայ։ Վերջաւորութեան մէջ, Մոսկուա կը յայտարարէ թէ «սպառնալիքի լեզուն չընդունիր» եւ խաղաղ համակեցութիւնը իր արտաքին քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ։

Ուրիշ յուշագրով մը Մոսկուա կը պատասխանէ Պոնի կառավարութեան Յուլիս 12ի գիրին։ Կը շեշտէ թէ Խորհ. Միութիւնը միշտ պատրաստ է, իր ամբողջ ուժերով, զօրավիգ կանգնելու ժողովրդավար Գերմանիոյ։ Կը մեղադրէ Ատենաուէրի կառավարութիւնը որ զուրկ է իրատեսութենէ եւ արդարանալի չի գտներ գերմանական այն պատճառաբանութիւնը ըստ որուն հաշտութեան դաշնագրի մը մասին կարելի է խօսիլ միայն «միացեալ Գերմանիոյ» մը հետ։ Ոչ դէպքերը, ոչ քաղաքականութիւնը, ոչ ալ իրաւական տուեալները կ'արդարացնեն նման առաջարկ մը, ըստ Մոսկուայի։

× Փարիզի մէջ, շաբաթ օր բացուեցաւ արեւմտեան արտաքին նախարարներու ժողովը։ Պիտի քննեն խորհրդային յուշագիրը եւ գաղտնի տեղեկագիր մը ստորագրուած՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հաղորդեն թէ ինչպէս ամէն տարի Խանասորի տարեդարձը տօնուեցաւ Սարսէյլի Վալլարի անտառին մէջ, աննախընթաց յաջողութեամբ, քանի մը հազար հոգիի ներկայութեան։ Բոլոր շրջաններէն ժողովուրդը խուռներամ փութացած էր։

Կառատնի քաղաքապետի ներկայացուցիչը, տեղւոյն ընկերվարական կուսակցութեան փոխ-նախագահ ընկ. Բոժէ Լեռաա, Խանասորի դէպքը պանծացնող շատ խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ, մեծ տպաւորութիւն եւ յուզում յառաջացնելով հասարակութեան մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՆԻՔՈԼԱ ԲԱՆԱԼԻ վախճանեցաւ 87 տարեկանին Ֆրիրանաւոր Թատինիէ երեք օր եառ։ Այս մահով Վատիկան կը կորսնցնէ իր երկրորդ կարեւոր անձնաւորութիւնը։ Կարդինալ Քանալի 20 տարի է ճանչցուած էր պարզապէս Կարդինալը անունով։ Իբրեւ կառավարիչ Վատիկանի (քահանայապետական յանձնախումբի նախագահն էր) ինք էր Վատիկանի պետութեան օրէնքը պարտադրողը։ Ծանօթ էր իբրեւ խիստ մէկը։

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ մեռած է Հունգարիոյ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Զոլթան Թիլտի որ նաեւ փոքր սեփականատէրերու կուսակցութեան պարագլուխն էր։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Շարժանկարի Փառատօնը կը բացուի Օգոստոս 20ին։ Ֆրանսա կը կը ներկայանայ երկու ժապաւէններով.— «Անցեալ Տարի Մարիէնպատի մէջ» եւ «Ոսկէ Աչքերով Աղջիկը»։ Իտալիա իր ցանկին մէջ ունի նաեւ Ռոպերթօ Ռոսելլինիի վերջին ժապաւէնը, քաղուած Սթանտալի մէկ վիպակէն՝ Վանինա Վանինի։ Միջազգային այս իբ. Փառատօնին մաս կը կազմեն նաեւ Մեծն Բրիտանիա, Լեհաստան, Խորհ. Միութիւն, Զուիցերիա, Չեխոսլովաքիա, Միացեալ Նահանգներ, Ճափոն։

ԱՄԻՆԹՕՌԷ ՖԱՆՖԱՆԻ զգուշացուցած է Խրուշչեւը միակողմանի որեւէ որոշում տալէ, աւելցնելով թէ նման նախաձեռնութիւն մը կրնայ վնասել Արեւմտեաններուն հետ բանակցութեան։ Երկու վարչապետները 10 ժամ խօսակցութիւն ունեցած են։ Ֆանֆանի ուրբաթ իրիկուն մեկնած է Մոսկուայէն։

ՓԱՔԻՍՏԱՆ ճանչցաւ «ԱՀԱԿ»ը եւ որոշեց դիւանագիտական յարաբերութիւն սահզձել Ֆերաթ Ապպասի «գահլիճին» հետ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ա. էն. Տէ. մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ երկու հողագործներ արտաքսուեցան դէպի արեւմտեան Գերմանիա «որովհետեւ կը փորձէին դրամատիրական շահագործումը վերահաստատել արեւելեան Գերմանիոյ մէջ եւ կ'ուզէին հաւաքական ագարակներու գիւղացիները դրամատիրական դրութեան վերադարձնել»։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ Թաղապետական խորհուրդը որոշեց որ Օգոստոս 1էն սկսեալ արեւմտեան Պերլին աշխատողները արեւմտեան մարքով վճարեն իրենց վարձքը, կազը, ելեկտրականութիւնը եւ տուրքերը։

ԼՈՆՏՈՆԻ խորհրդարանը լայն մեծամասնութեամբ (5ի դէմ 313 ձայն) արտօնեց կառավարութիւնը որ բանակցութիւնները սկսի Հասարակաց Շուկային մաս կազմելու համար։ Աշխատաւորականները ձեռնպահ մնացին, պահպանողական մէկ երեսփոխան, որ առջի օր «ազգ. աղէտ» կոչած էր Մաքմիլընը, դէմ քուէարկեց։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, 12 տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, հրէէրէն պարբերաթերթ մը պիտի հրատարակուի Զովիէթիշը Հայմլանտ (Խորհրդային Հայրենիք)։ Նախատեսուած տպաքանակն է՝ 25.000։

ՌԻՎԱՐՈԼ շաբաթաթերթը (ազգայնական) գրաւուեցաւ Ալժէի մէջ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Մոսկուա գացած է եւ դիմած Խրուշչեւին որպէսզի արտօնէ արեւելեան Պերլինի դուռները փակել։ Ուլպրիխթ կ'ուզէ դոցել դէպի արեւմտեան Պերլին սահմանը արգիլելու հանդիսանալու համար Գերմանացիներու փախուստին։

ԵՈՒՐԻ ԿԱԿԱՐԻՆ յայտարարեց թէ իր յաջորդ ճամբորդութիւնը դէպի լուսին պիտի կատարուի։

Մեր Մերին

ԲԱՐԵՒՏՈՒՔԻ ՁԵՒԵՐ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այցելութեան գնաց Հայոց հիւանդանոցը, Եէտիգուլէ։ Երբ կը գտնուէր մանուկներու տաղաւարին մէջ, կը հարցնէր իւրաքանչիւրին անունը, տարիքը, հայր-մայր ունենալը, դպրոց երթալը։

— Քանի՞ տարեկան ես, հարցուց մանուկի մը։

— Ինը տարեկան եմ, *տէր-հայր*, բառտղան։

Երախան չէր գիտեր, իսկ Կաթողիկոսը չըզգուշեց։ Բայց ինծի յիշեցուց մանրավէպ մը։

Թուրքիա հաշտութեան դաշնագիր կը կնքէր Եւրոպայի հետ, Զուիցերիոյ մէջ։ Թուրք պատուիրակութեան նախագահն էր Զօր. Ըսմէթ Ինէօնիւ, որ հակաճառելու ժամանակ Անգլիոյ պատուիրակին, բառ յանկարծ.

— Պարոն Քըրզըն կ'ըսէ թէ...

— Ո՛չ, պատասխանեց Ալպիոնի պաշտօնակը՝ որ յանկարծ տաքցաւ, ես Նորին Վեհափառութեան Բրիտանական Կայսերական Կառավարութեան արտաքին նախարար Ճորճ Նաթանիէլ Քըրզըն, մարքիզ օֆ Քէտլըսթըն, ես այսպէս կը կոչուիմ...

Գաղափար գաղափարի շղթայուած, այս պահուս, ուրիշ մանրավէպ մը կու գայ միտքս.—

Վանքի մը պարիսպներուն տակ ոչխարի պէս հանգչող գիւղէ մը՝ երկու երիտասարդներ, հովիւ ծնած, հովիւ մեծցած, հովիւ մնալու սահմանուած, երբեք պատեհութիւն չէին ունեցեր գիւղ մտնելու, ինչպէս ամէն հովիւ։ Անոնք իրենց հայրենական տունը կը մտնէին մեծ տաղաւարի միայն, Զատկին, երբ եկեղեցի եւ կ'երթային, — ուրեմն տարին մէկ անգամ։

Օրին մէկը հօտը մօտեցեր էր գիւղին, իրենք եւս գիւղին եզրին։ Յանկարծ, անակնկա՜լ, անսպասելի՜, միտքէ անգամ չանցնելիք բան, կը տեսնեն որ բլուրն ի վեր կը բարձրանայ վանքին մէկ վարդապետը։ Այնպիսի տեղ մը կը գտնուին, որ կարելի չէ խուսափիլ, փախչիլ, հարկ էր բարեւել վարդապետը եւ անցնիլ։

— Վանեցս, ի՞չ կ'ըսին վարդապետին, կը հարցնէ հովիւը իր ընկերոջ։

— Տէր ողորմեա չի՞ն ըսեր։

— Ծօ, բարեւ չէ տէր ողորմեան, կ'ըսէ մեծը, որ քիչ մը աւելի խելացի կը կարծէր ինքզինք՝ բայց գլխաքօրէն կեռ ճակատը դարձնելով ձեռքին մէջ։

— Փառք ի բարձունս...

— Ծօ, չէ՛, չէ՛, շուտ ըսէ, մօտեցաւ եկաւ։

Յանկարծ, մտքին մէջ լոյս մը ծագած, յիշելով բարեւի ձեւը, կը վազէ վարդապետին առջեւ ու ծնկանը քարձրացնելով՝ ինչպէս թուրվառ մը, կ'ըսէ.

— Եւ եւս խաղաղութեամբ զտէր աղաչեսցուք։

Վարդապետը կը փախչի... լեղապատառ։

Քըրզըն, փոխանակ իր վիզէն կախելու իր տիտղոսները՝ ինչպէս կին մը իր մանեակը, եթէ բարեւի տեղ գործածէր հովիւին ծնկանը, վստահ եմ որ ոչ միայն կը փախէր փոքր գայլը, այլ եւ աշխարհը չէր մառնուէր այս վիճակին։

ԱՐԱԶ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պելֆոնթէնէն կը հեռաձայնեն թէ օդափոխութեան Բ. խումբը ողջ-առողջ հասած է։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ե.

Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

«Զայկանֆէ, ռուսերէն, դէմը՝ կակազութիւն» (էջ 29)։

«Մոգիլալիյա, ռուսերէն, դէմը՝ կակազութիւն» (էջ 45)։

Կամ մէկը, կամ միւսը, տոքթէօ՛ր։

Հայերէն, որքան գիտեմ, կակազութիւն կը նշանակէ կակազութիւն։ Բայց ռուսերէն՝ զայկանֆէ չի նշանակեր մոգիլալիյա։

Վերջինը յունարէն է, բարդ բառ մը (= դժուարութիւն + խօսիլ)։ Գործածուած է յունարէն Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ (Ես. ԼԵ. 6) «համր» իմաստով՝ ըստ Եօթանասնից, «ծանրախօս» իմաստով՝ ըստ մեր գրաբարին։ Եսայի, քանի մը գլուխ առաջ (ԼԲ. 4) կը գործածէ տարբեր բառ մը, զոր «թոթով» կը թարգմանեն Եզնիկ եւ ընկերները (տես եւ ԻԹ. 24)։

Եբրայերէն Աստուածաշունչ Մատեանը, «բերնով կաղ, լեզուով կաղ» անուանելով Մովսէսը, ստեղծեր է աւանդութիւն մը թէ «ծանրալեզու» էր այն որ անցաւ Կարմիր Ծովը, կաղ կամ ոչ, բայց յունարէնը չի գործածեր մոգիլալի բառը, այստեղ եւս։

Այս վկայութիւններէն կը հետեւի թէ մոգիլալի երբեք չի նշանակեր կակազութիւն։ Տոքթ. Գրօ թերեւս շփոթութեան մատնուած է մոգիգրաֆիա բառէն (= քռամփ տէ զ'էքրիվէն), զոր դրած է մոգիլալի բառին քով,— նորակերտ բառ, մեղքը Հիրշի ճիտը։

Բայց այստեղ չ'աւարտիր Տոքթ. Գրօյի շփոթութիւնը։ Էջ 37, ռուսերէն կոսնոյազիչիէ բառին դէմ կը դրէ թլուատութիւն։ Այս շփոթութիւնը կուգայ, անտարակոյս, Կապոյտ Բառարանէն, որ թլուատութեան համապատասխան կուտայ զայկանֆէ բառը։ Հասկնալի է թէ բառարան գրող մեր այս բժիշկները իրար խառնած են, իրենց մտքին մէջ, թոթովախօսութիւնը, կակազախօսութիւնը, թլուատութիւնը, առանց հետաքրքրուելու թէ ո՛րքան հարուստ է մեր լեզուն՝ զանազանելու համար թոթովը, կակազը, թլուատը, թլոլը, քաղթնատը, գունչը եւ... մունջը։

Ֆրանսացիները նոյնպէս ունին առանձին բառեր՝ առանձին տառերու արտասանական թերութեանց ենթականերուն յատուկ,— պէկէյէ, պըրտույէ, պլէզէ, զէզէյէ, փոզոթէ։ Այս կարգին՝ հայերէն կասկամել, ծեթեւեթել, թաշել (տես Հայ-Բոյժ, թիւ 27)։

Քիչ վերը խօսք եղաւ համրութեան մասին։ Վերադառնանք... համրութեան, Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

«Մուտացիզմ, ռուսերէն, դէմը՝ լռելութիւն, համրութիւն» (էջ 46)։

Գրօ՛ղը տանի սա «լռելութիւնը», որ պարսկերէն է։ Եթէ չունենայինք հայերէնը, դէմ չէի որ փոխ առնէինք ոչ միայն պարսկերէնը, այլ եւ արաբերէնը, օրինակ՝ խարէս կամ սումմ, հարստացնելու համար մեր բառարանները։

Գալով մուտացիզմ բառին, տոքթ. Գրօ ուսանողը կը դրէ մուտիզմ բառին, իբրեւ համարժէք բառ։

Այդպէս չէ, սակայն։

Մուտիզմ (կամ միւթիսմ) ճիշդ է թէ կը համապատասխանէ ռուսերէն նեմոտա բառին, բայց ոչ երբեք մուտացիզմ բառին, որու ուղղագրութիւնը կը տարբերի, ինչպէս նշանակութիւնը։ Վերջին բառը առաջին վանկին մէջ ունի իկրէք մը, զոր Տոքթ. Գրօ՛ կարդացեր է ռուսերէնի ձեւով։ Արդ, ֆրանսերէն արտասանութեամբ՝ միթասիսմ կը նշանակէ արտասանական թերութիւն մը, որու ենթական կը շփոթէ մ, բ, պ տառերը այլ տառերու հետ, ինչպէս պլէզէ ընողը կը շփոթէ թ տառը ք տառին հետ, զ տառը ծ տառին հետ։

Կապոյտ բառարանը դիտէ այս նշանակութիւնը՝ երբ կը գրէ. «Անատեղի մ, բ, պ հնչիւններն արտասանելը»։ Բայց եւ այնպէս հոմանիշ կուտայ... մուտիզմ բառին։

Մուտիզմ կը նշանակէ մնջութիւն, եւ ոչ ուրիշ բան։ Էռնու եւ Մէյէ խնամութիւն մը կը տեսնեն մուտիզմ բառին արմատին եւ հայերէն մունջ բառին միջեւ։ Համրերը, կ'ըսեն լեզուաբանները, կրնան հանել միայն մու ձայնը, որ իբր թէ տուած է մուտուս (= համր) բառը։ Նոյն այս բառը, փոխաբերաբար, գործածուած է իբրեւ «ցուկակալ ի բերան» (Սիրաք, Ի. 31)։ Այլ տեղ յունարէնը օգնութեան կը կանչէ ալոգոս (= անլեզու) հոմանիշը (Իմաստ. ԺԱ. 16), կամ աֆոնոս (= անձայն, անխօսուն) բառը (Բ. Պետր. Բ. 16)։

Բերան-փոխի համար, այժմ առնենք ուրիշ բառ մը։ Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

«Պերսեւերացիա, ռուսերէն, դէմը՝ սեւեռածութիւն, բառերի անմիտ կրկնողութիւն» (էջ 57)։

Փերսեւերասիոն բառը սահմանելու համար, հոգեբանական եւ հոգէ-ախտաբանական տեսակէտով անշուշտ, վէճի մէջ են ֆրանսացի եւ գերման հոգեբանները։ Ասպարէզ նետուած է նաեւ մրցորդ բառ մը,— փերսիսթանս։ Սկզբնաբար իրարու հետ հաշտ էին, մէկը միւսին հետ յանգ կը կազմէին այս երկու բառերը,— փերսեւերանս եւ փերսիսթանս։ Անգլիացիները, միշտ աւանդապաշտ, կապուած կը մնան երկրորդին, մինչ Գերմանացիները, նոր բովանդակութիւն տալով առաջինին, կ'աշխատին ընդհանրացնել իբրեւ հոգեբանական տարազ։

Ծագումով լատինական, Միջին դարուն՝ կրօնական միտքը գուրգուրանքով որդեգրեց այս բառերը, որոնք, նախ բարոյական ձեւով, մտան ֆրանսերէն լեզուի մէջ՝ յարատեւութեան նշանակութեամբ։

Այժմ գերման հոգեբանները փերսեւերասիոն ձեւին մէջ՝ բառը կ'ընդունին իբրեւ հոգեբանութեան տարազ մը, որ կը նշանակէ «արտաքին թարմ տպաւորութեանց վերյայտնումը գիտակցութեան մէջ»։

Իսկ ֆրանսացի հոգեբանները, նոյն տարազով, կը հասկնան մտային անգործութեան (ինէրսի) վիճակ մը, որ կը շարունակուի գործունէութեան միայուն ձեւով մը՝ առանց փոփոխականութեան կամ հանգիստի։

Ինչպէս կը տեսնուի, ոչ «բառերի անմիտ կրկնողութեան» հարց կայ, ոչ ալ «սեւեռածութեան»։ Կը տարուիմ խորհելու թէ փերսեւերասիոն բառին ներքին վանկե՞րն են արդեօք թելադրած, որ Տոքթ. Գրօ սեւեռածութիւն անուանէ հոգէ-ախտաբանական այս տարազը։

Բառակերտութեան այդ շփոթութենէն աւելի, բացատրականին շփոթութիւնն է ցաւալին։ Տոքթ. Գրօ «բառերի անմիտ կրկնողութիւնը» կը վերագրէ փերսեւերասիոնին՝ փոխանակ վերագրելու սթէրէոթիփի կոչուած ախտերեւոյթին, որ ունի այլազան ձեւեր։ Օրինակ, սթէրէոթիփի վէրպալ կը կոչուի՝ երբ հիւանդը կը կրկնէ նախադասութեան մը մէկ կտորը, յանկերգի ձեւով, կամ բառ մը՝ այն ձեւով որ կարծես «թունաւորուած ըլլար այդ բառով»։

Գոյութիւն ունին նաեւ այլ ձեւեր.

1 — Սթէրէոթիփի տ'աթիթիւտ, երբ ենթական յարատեւօրէն կ'արձանանայ նոյն դիրքին մէջ, փոյթ չէ թէ յոգնեցուցիչ,— կանգնիլ ոտքի մատներուն վրայ, գլուխը ետեւ նետել եւ բազուկները սեղմած՝ բարձրացնել երկինք, նստիլ կկուզ ըլլած, (Ամիէնի հիւանդանոցին մէջ ունէի աղջիկ մը՝ որ կը մերկանար եւ սօսիի նման կը կանգնէր անկողինին ոտքը, աչքերը երկինք բարձրացուցած, ձեռքերը սիրտին վրայ)։

2 — Սթէրէոթիփի տը ժեսթ, երբ ենթական առտուընէ մինչեւ երեկոյ կը շփէ իր ծունկերը, կամ ակռայ կը կրճտէ առանց ձանձրանալու, կամ քիթը կը խնջէ անվերջ։

3 — Սթէրէոթիփի տ'աքթ, երբ ենթական շարունակաբար կը նստի եւ ոտքի կ'ելլէ, կը նստի եւ ոտքի կ'ելլէ, կամ գետինը կ'աւլէ աննպատակ, կամ մազերը կը յարդարէ անվերջ։

Եւ բազմաթիւ նման ձեւեր։

Այլ է սակայն փերսեւերասիոնը։ Ըստ ախտերեւոյթին արտայայտութեան՝ հոգեբոյժները կը բաժնեն երկու խումբի.— փերսեւերասիոն քլոնիք եւ թոնիք։

Կարգ մը պարագաներու մէջ կը շարունակուին հիւանդագին շարժումներ կամ կեցուածքներ, փոյթ չէ թէ ախտաբանական պատճառը անհետացած ըլլայ,— ահա փերսեւերասիոնը։ Անհատներ կան, որոնք դարմանումի համար հիւանդանոց մտած՝ այնքան կը վարժուին միջավայրին, այնքան կը միանան նոր պայմաններուն հետ, որ կը թմրին այլեւս ու կը մերժեն բան մը փոխել իրենց ստացած հաւասարակշռութեան մէջ։ Շատեր երկրորդ բնութիւն մը ստանալէ ետք՝ այլեւս չեն իսկ կրնար ըմբռնել թէ բուժուած են ու կը շարունակեն ապրիլ երկրորդ բնութեամբ։

Փերսեւերասիոնը ունի նաեւ խորհու[illegible]թեան ձեւեր։

Եզրակացութիւն՝ ճիշդ չէ Տոքթ. Գրօյի հայերէն տարազը, ինչպէս եւ բացատրականը։

Տոքթ. Գրօյի բառակերտութեան մասին գաղափար մը տալու համար.—

Թրոմպոզը կը թարգմանէ... խցիկութիւն։

Ուրկէ՞ առեր է այս խաբախ[illegible]

Ապահովաբար այլ բառարաններէ [illegible] զատեր է թրոմբ՝ խիցք։ Ինք կարդացեր [illegible] եւ գրեր տրոմբ՝ խցիկ, ուրեմն տրոմբոզ՝ խցիկութիւն։

Այլ բան է, սակայն, տրոմպ (արգանդէն ձուարան ճամբան), այլ բան է թրոմբ (արեան գոնդող)։ Այլ բան է խիցք (խցել, խնուլ), այլ բան է խցիկ [illegible]

Ինչպէս շատ այլանդակ բան է այս բառարանը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆՋՈՒԳԱԿԱՆ ՄԵՐ ԶՕՀՐԱՊԸ

Բ.

Մարդու դժբախտութիւնը, մարդկային վիշտը տանջում էր գրողին եւ ներշնչում գեղարուեստական խօսքի ուժով ընդվզելու ընկերային անարդարութիւնների, կենցաղային հաստատութիւնների ժանգոտած նախապաշարումների դէմ։ Իւրայատուկ եւ ճիշդ ըմբռնելով պատ[illegible] եւ արտայայտելով իր բարոյական հասկացողութիւնները, քննադատում կամ պաշտպանում էր իր հերոսներին։

Նա գրում էր.

«Ես պատիւը մարդոց իրարու օգտակարութեան մէջ կը տեսնեմ միայն եւ՝ մարդը, որ իր նմաններուն ամէնէն աւելի օգտակար է՝ ամէնէն պատուական մարդն է ինծի համար»։

Տակաւին 1892 թուականին նա «Մասիս» շաբաթաթերթում գրում էր.

«Միրոյ վաճառականութիւնը մեզ[illegible] դրելի է անոր համար անշուշտ, որ կեղծիքի առատութեան մէջ է. եւ սակայն որքա՛ն մարդիկ ապրուստնին կը ճարեն օր ի բուն իրենց սիրտն ու հոգին կեղծելով... հեռու մեզմէ այն բարոյախօսութիւնը, որ ընկերական կարգերու ամէն կեղծիքներուն դէմ անտարբեր՝ միայն կեղծ մը մերկ ուսէն կամ հոլանի պարանոցէն կը շառագունի»։

Բիւրեղեայ հոգու տէր Զօհրապը, [illegible] գրականութեան անգերազանցելի նորավէպագիրը ու մեծ արուեստագէտը լինելով հանդերձ իրեն պահում էր որպէս գրական համեստագոյն մշակ։

Դա մարդու եւ գրողի յատկանշական գծերից մէկն էր։

Զօհրապի աղջիկը մի նամակում գրում է. «Կը յիշեմ, թէ հայրս փայլուն խօս[illegible]

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

—o—

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հնդիկ խորհրդապաշտ փիլիսոփայութեան գրկին մէջ կը մեծնայ աշխարհահռչակ անուն մը՝ Ռաբինտրանաթ Թակոր։

Պենկալի գրական ամսագիրներէն մէկը, 1877ին հիանալի քերթուած մը կը հրատարակէ Պհանիւ Սինհա ստորագրութեամբ։ Մեծ աղմուկ կը բարձրանայ հնդիկ մտաւորական շրջանակներուն մէջ։ Կալկաթայի մշակութային այլազան հաւաքոյթներու մէջ միշտ խօսքը կը դառնայ Պհանիւ Սինհայի մասին։ Տաք վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան նոյնիսկ Թակորի ընտանեկան յարկի ժողովներու մէջ, Հնդկաստանի փառահեղ անցեալի եւ բարձր մշակոյթի մասին, որ բրիտանական հարիւրամեայ տիրապետութեան տակ անտեսուած էր։

Թակոր իր զարմիկի ականջին մեղմօրէն կը շշնջայ.

— Անհաւատալի է բարձրացած այս աղմուկը, ամէնքն ալ ծուղակն են ինկած, ամէնքն ալ...

Պհանիւ Սինհա, ինքը՝ Թակորն էր, որ իր երկրի դասական մեծ գործին նմանողութեամբ գրած էր այդ քերթուածը։

Թակոր, հոգիով բանաստեղծ, տակաւին իր պատանեկութեան օրերուն, անժխտելի ապացոյցը տուած էր իր հանճարի ցոլքերուն։

Թակոր ծնած էր 1861 Մայիս 7ին, Պենկալի հինաւուրց ազնուական ընտանիքի մը մէջ։ Իբր արիական ցեղի զաւակ, բանաստեղծը, ինչպէս եւ իր քոյրերն ու եղբայրները, պարթեւահասակ, գեղակազմ եւ նուրբ դիմագծերով անհատներ էին։ Իր մեծ-հայրը, Տվարկանաթ Թակոր, առասպելական հարստութեան տէր մէկն էր եւ այդ պատճառով ալ իշխան կը կոչէին զինք։ Շրջագայած էր Եւրոպա եւ խոր տպաւորութիւն ձգած Վիքթորիա թագուհիին եւ Լուի Ֆիլիփին վրայ։ Իր հետքերուն վրայ կը քալէր անդրանիկ որդին եւս,— Տեպենտրանաթ, շռայլ եւ անխնամ կեանք մը վարելով։ Սակայն, 18 տարեկանին Տեպենտրանաթ, որ Թակորի հայրը պիտի ըլլար, կրօնական անակնկալ յայտնութեան մը պատճառաւ դարձի կուգայ եւ ոչ միայն կը փոխէ իր ընթացքը, այլ եւ Հնդկաստանի հոգեկան վերածնութեան յանձնօրէն կը սատարէ։ Տեպենտրանաթ իր կեանքի վերջալոյսին, նոյնիսկ կ'արժանանայ մահարշի տիտղոսին, որ սուրբ կը նշանակէ։

Բանաստեղծը երբ լոյս աշխարհ կուգայ, իր մեծ-հօր առասպելական հարստութենէն, արդէն ոչինչ մնացած էր։ Ամէն ինչ հովը տարած էր եւ պարտքեր ժառանգ ձգած իր որդիին։ Տեպենտրանաթ, պարկեշտ մարդ, պատուոյ խնդիր կը դարձնէ հայրական պարտքերու հատուցումը։ Կալկաթայի հսկայ կալուածներուն մէջ կը սկսի խստամբեր կեանք մը։ Տանտէրը յաճախ կը բացակայի ընտանեկան խնդիրներով եւ զաւակները կը հարկադրուին մեկուսացած, սպարտական կեանք մը վարել։

Թակոր իր Յուշերուն մէջ կը պատմէ մանկութեան այդ օրերը իրենց դրախտանման պարտէզներուն մէջ, աշխարհէն միանգամայն կտրուած։ Յաճախ եղէգնեայ սրինգի մը միջոցաւ, ձախանէր կերպով կ'արտայայտէ իր տրտմութիւնն ու բնութեան գեղեցկութիւնը։ Հազիւ գրել կարդալ սորված՝ բանաստեղծութիւններ կը գրէ երկնագոյն ամպերու, դայլայլող թռչուններու եւ բարձրաբերձ ծառերու մասին։ Մինչեւ եօթը տարեկան՝ արտաքին աշխարհի հետ ոչ մէկ կապ կ'ունենայ։ Երբեմն երբեմն քաղաքին աղմուկը կը հասնի իրենց գիւղակին պարիսպները։ Օր մըն ալ, այլեւս ձանձրացած, երեք եղբօր ընկերակցութեամբ կ'երթայ դպրոց։ Ի՜նչ հիասթափութիւն։ Անգլիական դպրոցի այդ մանրանկարը, համակ ձանձրոյթ, տխրութիւն ու պարապ էր։ Հայրը, առանց անգլիատեաց ըլլալու, դիւրաւ կը հասկնայ, որ հրեղ[illegible] պատանիներուն կարելի չէր պարտադր[illegible] դաստիարակչական սիստեմ մը, բայց [illegible] եւ օտարոտի իրենց մտայնութեան [illegible] ազգային դպրոցներու չգոյութեան պատ[illegible] ճառաւ իր զաւակներուն մասնաւոր դասեր [illegible] սեր կուտայ եւ կը պարտադրէ սորվիլ նախ պենկալերէն՝ մայրենի լեզուն, [illegible] անգլերէն։ Այս նորութիւնը շատ բա[illegible] բար հետեւանքներ կ'ունենայ [illegible] ճակատագրին վրայ։ Ան կը դառնայ [illegible] տայային, հնդիկ մայրենի լեզուի [illegible] դաստիարակութեան յառաջապահը։

Երիտասարդ Թակոր ջերմօրէն կը [illegible] հնդիկ գրականութիւնն ու բանաստեղծ[illegible] թիւնը։

Օր մըն ալ իր ուսուցիչը կը թելադ[illegible] Մաքպէթը թարգմանել պենկալերէնի։ Թակոր, հազիւ 13 տարեկան, կը [illegible] ստանձնէ վերածել։ Իր փորձը կը [illegible] ջողի եւ մեծ գնահատութեան կ'արժ[illegible] նանայ։ Քաջալերուած կը սկսի կարճ [illegible] ձոներ գրել եւ բարձրաձայն արտասանել [illegible] Պենկալի մտաւորական ընտրանին [illegible] բազմահ գովասանքներ կը շռայլէ եւ [illegible] խրախուսէ զայն։ Թակոր այսպէսով [illegible] ութ կ'ունենայ կատարելագործելու իր [illegible] տաւոր պաշարը եւ տաղաչափական [illegible] րել հեգ, նուագ եւ երաժշտութիւն [illegible]

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. – 1)

...կը էր, շատ համալիչ եւ չքնաղ, եռանդով ...համեստութեամբ, եւ շատ սրամիտ: ...ճառ ազնուակիրթ էր ու մեծ պարզու– թեան տէր, եւ ես նկատած էի, որ միշտ ...ւն մէկուն կուտար համարձակ ըլլալու ...իրաւունքին: Երբեք չէր խնայեր իր ...ժամանակը, իր խորհուրդները եւ իր օգ– նութիւնը, մանաւանդ երբ իրեն դիմող– ները պարզ մարդիկ ըլլային, եւ այս ...մարդիկներուն հետ միշտ աւելի համբե– րատար էր»:

Զօհրապի յատկանշական եւ հետեւո– ղական նկարագիրն է եղել այդ, որի մա– սին դեռ 1893 թուականին «Հայրենիք»ում ...է ականատես Ա. Արփիարեանը, ...ելով, որ Զօհրապի «գրական կեան– քը մաքառումի կեանք մը եղած է»: Դրան ...մտածում էք, երբ կարդում էք Զօհ– րապին՝ հայկական մեր Մօփասանին, ...ժամանակակիցները յաճախ ան– ...ում էին նրան:

Գրական զարգացման նորավէպերից մէկում, ...հեղինակը վերնագրել է «Ճիտին պարտքը», չափազանց ինքնատիպ ու ...գոյներով բացայայտուած է ...ազատասիրութեան ստեղ– ...ծած կարիքի ու թշուառութեան զոհի՝ ...խեղճի հոգեկան ողբերգու– թիւնը, որ հարկադրուած է դատարկ ...ով տուն գնալ՝ քաղցի մատ– նելով իր աղջիկներին:

Ցուալի աղան չի կարողանում զաւակ– ների հանդէպ կատարել իր «Ճիտին պարտքը»: Նա հարց է տալիս. «Ի՞նչ– պէս կ'ըլլայ որ մարդ հացի մը համար ...ակին կարօտը կը քաշէ, կամ շոգենաւի ...տակը –չմնալու համար կեցած տեղը կը մնայ զամուած, անշարժ»: Եւ ...թիւնից մղուած՝ մթերքների ...ման պայուսակի հետ, իրեն վերջ է ...վում է ծովը:

«Եւ կաշուէ մեծկակ պայուսակ մըն էր, գրում է Զօհրապը, զոր առտու իրի– կուն իր ձեռքը բռնած կ'երթար փողոց– ներէն: Իր կեանքին անբաժան ընկերն էր այս տակուն կաշիէ պարկը, որով ամէն իրիկուն իր տան պիտոյքը, հացն ու մի– սը կը տանէր, կամ պտուղը իր երկու փոքրիկ զաւակներուն, որոնք գրեթե ան– ...ն կը բոլորուէին խոստմնալից ու խոստմնապահ այս պայուսակին շուրջը:

Այս մարդուն բոլոր յոգնաջան վաս– տակն ու քրտնաթոր զործունէութիւնը անոր մէջն էին, դանայան տակառ, զոր կը լեցնէր չարունակ երեսուն տարիներէ ի վեր առանց յաջողելու: Իր կեանքի պայքարը հոն էր ամբողջ, ապրուստի խնդիր, օրական հացի խնդիր, որուն առաւիրքը լեցուն էր միշտ այդ կաշիէ պատրանը իր մշտնջենական պարապու– թեամբը, իր ուրախութիւններն ու ցաւե– րն ալ հոն էին, իր յիշատակներն ալ: Աղէկ օրեր ու գէշ օրեր ունէր այդ տոպ– րակը. տիրոջը պէս ճակատագիր մը յա– րափոփոխ եւ անոր պէս հոգի մըն ալ ու– նէր կարծես: Ո՞վ էր տէրը այս երկուքին մէջ. երեսուն տարի վերջը, երբ ձախոր– դութիւնը իր երկաթի հրջապտոյտ օղակ–

ներով զինքը կը պաշարէր, այս մարդը կը հասկնար, որ այդ անզգայ տոպրակը իր տէրը եղած էր միշտ»:

Գեղարուեստական խոր ընդհանրացում կայ այս վերջին մի տողի մէջ, որ միայն տաղանդաւոր, ժողովրդի ցաւերով տա– ռապող խոհական գրողը կարող էր անել:

Իսկ Զօհրապն այդպիսին էր:

«Ուժասպառ բեռնակիրները Պոլսի գըլ– խաւոր, հարուստ փողոցներից մէկում՝ Բերայի Մեծ փողոցում ուզում են վար գնել իրենց բեռները եւ մի քիչ հանգըս– տանալ, սակայն ոստիկաններն արգիլում են եւ հեղինակը հեգնախառն եզրակա– ցնում է.

«Աղքատութիւնը հարստութեան դէմ կանգ առնելու իրաւունք չունէր»:

Մի յօդուածում Զօհրապը Շիշլիի Ազ– գային գերեզմանատան մասին խօսելիս նկատում է.

«Հարուստին ու աղքատին մշտնջենա– կան կռիւը այս լռութեան մէջ ալ կը լսուի, մունջ բայց յստակ բողոքով մը»:

Զօհրապը գրչով եւ խօսքով դէմ դուրս եկաւ նաեւ գաղթատիրութեան, գրեց որ «... ազգերը գերի վարելու, աշխարհա– կալութիւն ընելու դարը խապառ վերջա– ցած է»: Իր ճամբորդական նօթերում անդրադառնալով Մարոկկոյի հարցին՝ գրեց, թէ «Այս վէճը միայն երկու պե– տութիւններու վէճը չէ, այլ երկու տրոշ դասակարգերու պայքարն է. Վայելող– ներու եւ Աշխատողներու մարտնչումն է, երբեմն արիւնոտ զրուագներով ընդհատ– ուած»:

Զօհրապը գրեց աւելին.

«Այսօր ամէնէն կոյրերն անգամ պէտք է ճանչնան ընկերվարականներուն մա– տուցած մեծ ծառայութիւնը խաղաղու– թեան դատին, որ քաղաքակրթութեան դատն է: Բանակին դէմ բանակ, մին ա– րիւն թափելու եւ միւսը՝ թոյլ չտալու համար»:

Զօհրապի այս տողերն ինչքա՜ն համա– հունչ են մեր ժամանակներին:

«Նորավէպի իշխանը նախ եւ առաջ իր հարազատ ժողովրդի բախտով ապրող հայրենասէր էր, որ միշտ պատրաստ էր իր գիրքն ու կեանքը վտանգելով պայ– քարել սուլթանական բռնակալութեան հայաջինջ քաղաքականութեան դէմ՝ խի– զախօրէն մերկացնելով դահիճներին: 1895–1896 թուականների հայկական ջար– դերի ժամանակ նա հանդէս եկաւ իր փաստաբանական ամբողջ հմտութեամբ եւ անարդանքի սիւնին գամեց ոճրագործ– ներին:

«Իբրեւ փաստաբան, յետագայում գը– րում էր նա, ջարդէն շատ առաջ մեր Զէյթունցի Հայերը պաշտպանեցի վճռա– բեկ ատեանին առջեւ. պաշտպանեցի այն– պիսի արիութեամբ, որ խելոյն այդ Ատ– եանը ձերբակալմանս որոշումը տուաւ եւ ամիս մը փախստական շրջելէս վերջը անուղղակի միջոցներով բանտարկութե– նէն ազատեցայ:

Ջարդին առթիւ, Արտասովոր Ատեանին առջեւ շատ մը պանդուխտ Հայերու հետ

Լա՛ց, հոգիս...

Գիշերներ են իջել կրծիքիս վրայ,
Սուգի, արտասուքի կոյր գիշերներ, —
Լա'ց, հոգիս:

Զըլուսացող գիշերների անդորրը,
Կոյր են բոլոր աստղերը բարեկամ, —
Լա'ց, հոգիս:

Գիշերը, վիշտ ճահատակութեան,
Քամած արցունքս թող սրբացնէ, —
Լա'ց, հոգիս:

Անապա՛տ, անապա՛տ, անապատ է
Համայն աշխարհը մահի խաւարում, —
Լա'ց, հոգիս:

Դո՛ւ, խաւարի մէջ հոգեքաղցյ,
Խորհուրդ արձոնդ դերվիշի նման, —
Լա'ց, հոգիս:

Սուտը բաց է, կեղծիքը լոկ,
Մի վայրկեան, կարծես, մարդն է
մտածում, —
Լա'ց, հոգիս:

Կամուրջ, ծնունդի եւ մահուան միջեւ,
Օրհնելով մարդու մտածումը սուրբ, —
Լա'ց, հոգիս:

Մնած՝ բարիին, չարին անտեղեակ,
Գործում են չարիք, կամ տուժում
չարին, —
Լա'ց, հոգիս:

«Մնունդը մահ է, մահը կեանք յարեայ»—
Խաբկանք է միայն ու միթքարանք, —
[illegible] Լա'ց, հոգիս:

ՏՈՔԹ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

(Գրուած 1923ին, Պարսկաստանի Դուխարքան գիւղը, — անտիպ)

պաշտպանեցի Արիկ էֆ. Ուռճեանը, ձրի– աբար, ոչ թէ իր անձին համար, որուն հակառակորդն էի, այլ համայն ազգա– բնակութիւնը պաշտպանելու նպատակով: Ես պաշտպանեցի մինչեւ վերջին օրերս հայ, յոյն, պուլկար քաղաքական ամ– բաստանեալները անխտիր, միշտ ձրիա– բար: Իշթիպի Մակեդոնիոյ իշխանու– թեան կողմէ չարչարուած պուլկար յե– ղափոխականի մը առթիւ Իշթիպի քայ– մաքամին դէմ ըրած դատավարութեանս՝ փաստաբանական արուեստս ի գործ դնե– լէ արգիլուելուս պատճառը եղաւ եւ պար– տաւորեց զիս, որ Պոլիսէն իսկ հեռանամ» («Ժամանակ», 24 Հոկտ. 1908)

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԳՌԱՒԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ագռաւի ուշիմութիւն

Ագռաւը ուշադրութեան արժանացած է երեւոյթներէն զալիքը գուշակելու իր զօ– րաւոր բնազդով: Թշնամին՝ որքան ալ թաքցնելու ըլլայ ինքզինքը եւ հրացանը, ագռաւը զայն հեռուէն կը տեսնէ, կը կռահէ անոր ո՞վ եւ նպատակին ի՞նչ ըլ– լալը եւ անմիջապէս կը հեռանայ եւ կ'ա– նեւութանայ անոր աչքերէն:

Ագռաւի խնամին կաչաղակը կ'ըլլայ

Կաչաղակն ալ ագռաւին պէս աղտոտ, գող եւ չարակրատ թռչուն մըն է: Ագռաւ եւ կաչաղակ միշտ կը քաշեն զիրար որ– պէս նոյն ցեղի թռչուններ:

Առաջնորդը ագռաւ եղողին քիթը աղբէն դուրս չի գար

Երբ գողութիւնը եւ չարակրատութիւ– նը ըլլան մեղի առաջնորդ, դժբախտու– թիւններ անպակաս կ'ըլլան մեր վրայէն: Սեւ հոգի առաջնորդներ սեւ կը դարձնեն իրենց հետեւող ժողովուրդին ճակատա– գիրը, կեանքն ու ապագան:

Ագռաւը խնամէ որ աչքդ փորէ

Երախտագիտութեան ի՞նչ ըլլալը չսոր– ված եւ չգիտցող մարդիկ եւ փոքրիկներ, երբոր զիրենք խնամողներու գոհողու– թեամբ մեծնան, ուժ եւ կարողութիւն ստանան, առաջին անգամ իրենց բարե– րարներու վրայ կը փորձեն իրենց մեծու– թիւնը... իրենց յարձակման եւ հալա– ծանքին առարկայ դարձնելով զանոնք:

Ագռաւը որպէս տղխակ ծախել

Եղած են եւ կան բարոյազուրկ առեւ– տրականներ, որոնց համար սուտն ու կեղծիքը եւ խարդախ միջոցները ներելի են դրամ շահելու եւ հարստութիւն դի– զելու համար: Այսպիսիներ չեն ամչնար, մարդոց իրենց վրայ դրած վստահութիւ– նը չարաչար գործածելու, եւ աժաննոց ապրանք մը կրկնապատիկ գինով ծախե– լու համար:

Ագռաւին տեսած սերմը չի ծլիր

Ագռաւը որպէս ճարպիկ գող, իր տե– սած սերմը հողերուն եւ քարերուն տա– կէն հանելու եւ կլլելու միջոցը կը գտնէ: Մարդոց մէջ ալ կան ագռաւի հողերանու– թեամբ արարածներ, որոնք իրենցմէ զուրս եւ իրենց օգուտ չունեցող բարի գործ մը ձախողեցնելու համար իրենց ձեռքէն եկածը ետ չեն ձգեր:

Ագռաւի ճուտերը մեծցան, ինք չոր աղբի կարօտ մնաց

Ագռաւներն իսկ տխպար մայրեր եղած են իրենց ձագուկներուն համար եւ անոնց սիրոյն զոհած են ամէն ինչ: Ագռաւ մայ– րերն իսկ, նեղ պարագաներուն, ինքզինք– նին կամաւոր անօթութեան կը մատնեն կշտացնելու համար իրենց ճուտերը:

Ա. ԹԷՔԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԹՈՒԱՊԱՐՏԸ

(ԱԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Նեղ ու մթին միջանցքէ մը անցնելով ...սենեակի մը առաջը կեցաւ ու անոր դու– ռը բացաւ:

Սենեակին մէջ սեղանի մը վրայ հողէ ճրագ մը կը վառէր, որուն աղօտ պլպլա– ցումը հազիւ ցոյց կուտար փափուկ ու ...եւելեան մեղկութիւն թափող անկո– ղին մը...

Ալի պէկ պահ մը կանգ առաւ... սար– սափի նայուածք մը նետեց այդ անկո– ղինին վրայ ու յետոյ մօտեցաւ...

Բայց երբ ուշադրութեամբ դիտեց եւ տեսաւ որ անկողնին մէջ միայն մանկա– մարդ աղջիկ մը կը քնանար, դողդղաց ու ետ դառնալ ուզեց:

Ո՛չ, չկրցաւ ետ դառնալ... այլ հողէ ճրագը ձեռքին մէջ բռնեց, անոր առկայծ պատրոյգը լուսեց ու աւելի մօտեցաւ անկողնին դողդղալով:

Ճրագին լոյսը, մանաւանդ ոտքին շը– շուկը մանկամարդ աղջիկը սթափեցուցին իր քունէն: Աչքերը բացաւ թէ չէ, ան– միջապէս վեր ցատկեց...,

— Ներողութիւն, մրմնջեց: Ալի պէկ խղդուած ձայնով մը:

Մանկամարդ աղջիկը բոլոր մարմնով կը դողար եւ չէր կրնար գիտնալ թէ ին– չո՞ւ գիշեր ատեն կանանոցը մտած էր այդ մարդը, ի՞նչ կ'ուզէր, ի՞նչ էր նպա– տակը:

Միեւնոյն ատեն Ալի պէկն ալ կը մոռ– նար թէ իր գտնուած տեղը կենաց եւ մա– հու տեղ մըն էր:

— Միրզա պէկը հոս չէ՞, հարցուց ե– րիտասարդը յուզուած շեշտով մը:

— Չէ, այս գիշեր չեկաւ, մրմնջեց մանկահասակ աղջիկը խշխշացնող ձայ– նով մը:

— Գիտի չգա՞յ:

— Չեմ գիտեր:

— Դուն անոր աղջի՞կն ես:

— Անոր աղջիկը չեմ...: Հարէմին մէջ կը կենամ:

— Շատո՞նց է:

— Չորս տարին անցաւ:

— Այստեղացի՞ ես:

— Չէ՛:

— Հապա՞:

— Ի՞նչ ընեմ. ես հեռու տեղէ եկած եմ:

— Թիմարացի չե՞ս:

— Ոչ. Հայաստանցի եմ...

— Իրա՞ւ... ըսել է թէ իմ հայրենիքէս ես... ո՞վ է քու հայրդ:

Մանկամարդ աղջիկը մահու չափ սըթ– պունեցաւ... իր մելամաղձոտ այտերէն սկսան վար հոսիլ արցունքները, որոնք դառնացուցին Ալի պէկին հոգին:

— Ինչո՞ւ չես ուզեր յայտնել, վրայ բերաւ Ալի պէկ զօրովանքով մը:

— Ո՛հ, Աստծու սիրոյն ըլլայ, Աղա պէկ, կանանց արեւուդ սիրոյն ըլլայ. մի ստիպեր զիս, մրմնջեց մանկամարդ աղ– ջիկը: Գնա, շուտով հեռացիր ասկից, ե– թէ ոչ գլուխս կ'երթայ:

— Մի վախնար, ըսաւ Ալի պէկ անոր ձեռքէն բռնելով. այս տունին մէջ հիւր եմ եմ ես... եթէ տեսնելու ըլլան դարձեալ բան մը չեն զրուցեր ոչ ինծի, ոչ քեզի:

— Գիտեմ, բայց...

— Խօսք բաւ, ինչ վնաս կայ քեզի, ե– թէ հօրդ ո՛վ ըլլալը յայտնես. միթէ Միրզա պէկ պատուիրա՞ծ է որ չըսես մէկու մը:

— Այո, եթէ անոր հրամանին հակա– ռակ վարուիմ, լաւ համոզուած եմ որ պիտի սպաննէ, մեռցնէ զիս:

— Պատճա՞ռ:

— Ատիկա գաղտնիք մըն է:

Ալի պէկ սարսռաց...

— Եթէ երդում ընեմ որ քու գաղտ– նիքդ պիտի չյայտնեմ ոչ մէկի մը, նկա– տել տուաւ Ալի պէկ, կը հաւատա՞ս ին– ծի:

— Կը հաւատամ:

— Գիտցած եղիր որ նիքեահս ուրա– ցած պիտի ըլլամ, եթէ գաղտնիքդ ու– րիշի մը յայտնեմ:

— Ո՛հ, Աղա պէկ, ես Քիւրտի աղջիկ չեմ:

— Ի՞նչպէս... դուն Քիւրտի աղջիկ չե՞ս:

— Այո:

— Հապա՞:

— Ես Ֆլայի մը աղջիկ եմ:

— Ֆլայի մը աղջի՞կը... ո՛ւհ վատ մարդիկ... բացագանչեց Ալի պէկ կա– տաղի չարժումով մը: Դուն Ֆլայի աղ– ջիկն ըլլաս... ու չորս տարի շարունակ այս հարէմին մէջ մնաս...: Որչափ խաբուած եմ ուրեմն կարծելով թէ ազ– նուական մէկի մը տունը կը գտնուիմ...

Մանկամարդ աղջիկը կը լսէր այս ա– նարգող խօսքերը, որոնք իր հոգին կը դառնացնէին:

— Ա՛խ, գիտէի որ դուք կատէք Ֆլա– ները, մրմնջեց թշուառ աղջիկը մորմոք– ուած ձայնով մը, անոր համար չէի հա– մարձակեր ով ըլլալս յայտնելու:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Տիկ. Ա. Ասլանեան իր զաւկին էմիլի ընդ. Օր. Ալիս Սամուէլեան ամուսնութեան առթիւ կը նուիրէ 50 Ն. Ֆ.։

Այրի Տիկին Գայեանէ Գասապեան, Տիկին Արմենուհի Գասապեան, Տէր եւ Տիկին Շահեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկ. Նուարդ Գոթոլօն եւ զաւակները (Պոլիս), այրի Տիկ. Կոթոլօնի եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկ. Հ. Կոթողեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Կոթողեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Կոթողեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Հ. Օրմանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Անդրէասեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկ. Մ. Խանճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկ. Հ. Մատուրեան եւ աղջիկը, այրի Տիկին Մանտալեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Աչճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ
(Կիրասոնցի)

մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստ 3ին Սէն Լուի հիւանդանոցը, յետ վիրաբուժական գործողութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս երեքշաբթի (Օգոստ. 8), ժամը 16,30ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Rue Jean Goujon, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը։

ՖՐ.ԿԱԳ. ԽԱՉԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՑԱՆԻՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԱՑՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Պ. Պետրոսեան (Փարիզ) 100 Ն. Ֆ., Պ. Ցօնիկեան եւ անբաժանելի Պ. Բօլայեան (Փարիզ) 20, Պ. Մաղաքեան (Լիոն) 20, Պ. Ա. Խաչատուրեան (Փարիզ) 50 Ն. Ֆ.։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մարիամ Ակոնայեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին, Տիկին Քիւրքճեանի մահուան առթիւ։
(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՏԻՒ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի *արարողութիւնը։*

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռելոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը։

Հաւաքատեղի փառքին *քով, օթօքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ* Թէլէֆէրիքի *մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը։*

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէք եւս, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ։ Զանազան ըմպելիներ, չամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ։ Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել։

Ճաշէն ետք նուագ եւ տեղեկատուութիւն։

Գեղարուեստական բաժին *սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի։*

Ճոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ։

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ։ Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը։

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայիններ որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղին, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՕԳՈՍՏՈՍ

MARDI
8 AOUT
1961

...ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 9672 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9473

...ԻԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՃԱԿԱՏՆԵՐԸ

...-1918ի պատերազմի վաղորդայնին ...ամիկն մըն էր արձանագրուած աշ...րի քաղաքական պատմութեան մէջ։ ...րդ քառասունեւչորս տարի, 1870-... խաղաղութիւնը պահպանուած էր ...ոպայի մէջ, շնորհիւ «Եւրոպայի Ներ-...ակութիւն» կոչուած դրութեան։ Ու-...րու հաւասարակշռութիւն էր առեղ-...ծ վեց մեծ պետութեանց միջեւ, ո-...նք այն ատեն կը կառավարէին աշ-...արհը.

...էկ կողմը կանգնած էին Մեծն Բրի-...անիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա, կազմելով ...եակ Համաձայնութիւնը; միւս կողմը ...րոնած էին Գերմանիա, Աւստրեւ-...նգարիա եւ Իտալիա, միացած Եռեակ ...աշնակցութեան մէջ։

Հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ, ...1914ին ծագեցաւ առաջին մեծ պա-...տերազմը, տակնուվրայ ընելով ամէն ...։

...պատերազմեան քսան տարիներու ...թացքին նոր ուժեր երեւան եկան, մեծ ...ոփոխում առաջ բերելով միջազգային ...երին մէջ, մինչեւ որ 1939ին աւելի ...ելի փոթորիկ մը պայթեցաւ՝ բոցե-...լով ոչ միայն Եւրոպան, այլեւ Ծայ-...րոյն Արեւմուտքն ու Ծայրագոյն Արե-...ը, Ամերիկայէն մինչեւ Ճափոն։

...ին նոր դարձակէտ մը բոլորովին ...ց աշխարհի դիմագիծը։

...գոյացան երկու հսկայ ուժեր, — ...նահանգներն ու Խորհրդային Միու-...նը, որոնք իրենց ձեռքն են առած ...ութեան ճակատագիրը։

...եւվեց տարիէ ի վեր պայքարը կը ...ի հակամարտ երկու ճակատներու ...։

...ջինը կը կոչուի «ազատ աշխարհ», ...կողքին դիրք են բռնած արեւմտեան ...որդավար պետութիւնները։ Ասոնք ...ւած են ժողովուրդներու ազատու-...ան սկզբունքին վրայ։

...գաղափարը գործի վերածելով ...ն սկսեալ ատրճանաբար անկա-...իւն շնորհած են գաղթավայրերու ...մեծ կամ փոքր այլազան ցեղե-...Ասիոյ եւ Ափրիկէի, ինչպէս նաեւ ...ւոր Արեւելքի մէջ Ֆրանսական ...ուղիական հոգատարութեան են-...յ երկիրներուն։

...խորհրդային» կոչուած այս պետու-...երը այսօր ալ կը շարունակեն ի-...«ազատագրական» քաղաքականու-...։

...Խորհրդային Միութեան, անիկա ...նակէ իր լուծին տակ պահել ո՛չ ...իր անդամ հանրապետութիւնները, ...«ժողովրդական» երկիրները, որոնց բնա-...ղրկուած են մարդկային տարրա-...ութիւններէ.

...ակայն Մոսկուա աւելի բարձր կը ...ազգերու ինքնորոշման եւ անկա-...ան իրաւունքին վրայ։ Ու նաեւ ...տակէ կը քաջալերէ այն բոլոր ազ-... որոնք կը ձգտին ազատութեան։

...կը հարցնէ իրեն թէ ինչո՞ւ նոյն ...ային ու վսեմ սկզբունքները չի կի-...եր իր մակաւին ենթակայ երկիրնե-...եւ ժողովուրդներուն համար։

...ւելի քան չորս տասնեակ տարիներու ...ութեամբ զարգացած՝ բոլշեւիկ-... քարոզչութիւնը յաջողած էր խաբել ...երկին ու ժողովուրդները՝ Կրեմլինի ...ներուն կեղծ ու պատիր խոստում-...։

...ները բացուած են հիմա։ Արեւմուտ-... կարգ մը բարեմիտ պետական վարիչ-... ալ սկսած են ճանչնալ բուն նպա-... համայնավարութեան, որ կը մնայ ...նչեր, — Համաշխարհային յեղա-...ութիւն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Բ. ՏԻԵԶԵՐԱԳՆԱՑԸ

ԿԵՐՄԱՆ ԹԻԹՈՎ

Խրուշչեւի ճառին նախօրեակին, Խորհ. Միութիւնը երկրորդ մարդ մը ղրկեց անջրպետ։ Գակարինէն 4 ամիս ետք (Ապրիլ 12) Կերման Ստեփանովիչ Թիթով ինք կը վարէ Վոստոկ Բ.ը (Արեւելք Բ.) եւ 24 ժամուան ընթացքին 17 անգամ երկրագունդին շրջանը ըրաւ։

Թիթով մեկնեցաւ կիրակի առաւօտ ժամը 9ին (Մոսկուայի ժամով) ինչպէս հանդիսաւոր ձեւով յայտարարեց Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանին խօսնակը։ Վոստոկ Բ. մեծ տարբերութիւն մը չունի Գակարինի Վոստոկ Ա.էն, կը կշռէ 4731 քիլօ, այսինքն միայն 6 քիլօ աւելի ծանր է քան Վոստոկ Ա.։ Տիեզերագնացը շատ լաւ է, ինչպէս կէս ժամը անգամ մը անձամբ կը հաղորդէ։ Կ'ուտէ, կը խմէ, կը քնանայ եւ ոչ մէկ անհանգստութիւն ունի, Հրթիռին միջին արագութիւնն է՝ 20.400 քիլոմեթր՝ ժամը։

Թիթով առաջին առթիւ իր ողջոյնի խօսքը ուղղեց Խրուշչեւի.— «Կ'ողջունեմ Կեդրոնական Կոմիտէն, Կառավարութիւնը եւ անձնապէս Նիքիթա Սերկէեվիչը։ Թռիչքը յաջողութեամբ կը շարունակուի։ Ողջո՜յն խորհրդային բոլոր քաղաքացիներուն»։

Խրուշչեւ անմիջապէս պատասխանեց.— «Շատ ուրախ եւ հպարտ ենք, կը շնորհաւորենք կուսակցութեան եւ խորհրդային հայրենիքին քաջ զաւակը։ Կը սպասենք ձեր վերադարձին»։

Թիթովի յայտարարութիւնները կը լսուին ամէն կողմ, կիրակի գիշեր ժամը 18,30էն 2 Թիթով պիտի կարենար հանգստանալ կամ քնանալ եւ այդ միջոցին ոչ մէկ կապ կը պահուէր Վոստոկ Բ.ի հետ։ Խորհրդային գիտուն մը՝ Նիքոլայի Գառապաշով յայտնեց թէ Թիթով առաջին մարդն է որ արեւուն ծագիլը եւ մայր մտնելը, մէկ օրուան մէջ, քանի մը անգամ տեսած է։

Փարիզի մէջ, Ֆրանսական Աստղագնացութեան Ընկերութեան հայազգի նախագահը՝ Փրոֆ. Անանօֆ յայտարարեց թէ մեծ յառաջդիմութիւն կայ Գակարինէն ի վեր, քանի որ Թիթով ինք իսկ կը վարէ իր թռիչքը։

Գակարին, որ Քանատա կը գտնուէր, որոշեց անմիջապէս Մոսկուա վերադառնալ, մինչ այդ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Թիթովի ուր կ'ըսէ «Բոլոր սրտէ քեզի հետ եմ, կուրծքիս վրայ կը սեղմեմ քեզ եւ կը համբուրեմ։ Ցուցումով կը հետեւիմ թռիչքիդ»։

Ընդունելով հանդերձ Թիթովի քաջագործութեան անհերքելի կարեւորութիւնը, արեւմտեան շրջանակները չեն ծածկեր իրենց այն կարծիքը թէ անգամ մը եւս, Խրուշչեւ հաշիւով շարժած է եւ իր ճառին նախօրեակին Թիթովի յաջող փորձը, նպաստաւոր պայմաններ պիտի ստեղծէ իրեն համար եւ թոյլ տայ որ աւելի անզիջող եւ սպառնական ըլլայ։

Երկուշաբթի ժամը 10,07ին մտնաւոր եւ շատ կարճ փլաշ մը կ'ըսէր— Թիթով ողջ-առողջ վերադարձաւ։

Կը կարծուի թէ խորհրդային տիեզերագնացը որ 25 ժամ 18 վայրկեան մնաց անջրպետին մէջ, ցամաք վերադարձած է ժամը 8,30էն 9ի միջոցին։

Այժմ հակամարտ երկու ճակատներուն մէջտեղ երրորդ ուժ մը կազմուելու վրայ է։ Գաղափարը կը սկսի որդէն ձեւ ու մարմին առնել։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՈՒԽՏԻՆ
ԳԱՂՏՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Արեւմտեան չորս արտաքին նախարարները (Լորտ Հիւմ, Քուվ տը Միւրվիլ, Տին Ռըսք եւ Ֆոն Պրենթանօ) շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցան Փարիզի մէջ։

Օրակարգի գլխաւոր նիւթը կը կազմէր, անշուշտ, Պերլին։ Չորս նախարարները քննեցին մանաւորաբար հարցին դիւանագիտական երեւոյթը։ Բոլորը համաձայն են շեշտելու համար թէ լուծումը միայն բանակցութեամբ կարելի է գտնել։ Ֆրանսացի բանբերը յայտնեց թէ ժողովին ընթացքին շատ խօսուած է արեւմտեան դիւանագիտական նախաձեռնութեան մը մասին։ Աւելցուց թէ չորս նախարարները համաձայնած են կարգ մը միջոցներու շուրջ, որոնք պէտք է ձեռք առնուին այն պարագային երբ Խորհ. Միութիւնը կնքէ հաշտութիւն մը առանձին։ Այս միջոցները կը պատկանին քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական մարզերուն։

Միւս կողմէ Օգոստոս 6ի Փրաւտայէն յայտնուեցաւ թէ Վարշաւայի Ուխտին (Արեւելքի Ատլանտեան Ուխտը) անդամները գաղտնի ժողով մը ունեցած են Օգոստոս 3էն 5։ Այս ժողովը գլխաւորաբար զբաղած է Արեւելեան Գերմանիոյ հետ կնքուելիք հաշտութեան դաշնագրով։ Բոլոր մասնակցողները վճռապէս յայտնած են թէ այդ դաշնագիրը պէտք է ստորագրուի մինչեւ տարւոյն վերջը։ Պերլինի մասին ալ, ժողովականները որոշած են որ «իբրեւ ազատ քաղաք», Պերլին անկախ կեանք մը պէտք է ունենայ։ Աւելորդ է աւելցնել թէ բոլոր որոշումները տրուած են «միաձայնութեամբ»։

× Իտալական մամուլը լայն տեղ կու տայ Ֆանֆանիի Մոսկուա ճամբորդութեան եւ զանազան տեղեկութիւններ կը տրուի Խրուշչեւի եւ Իտալիոյ վարչապետին խօսակցութեանց շուրջ։ Ըստ Թեւեռնայի, Խրուշչեւ ըսած է Ֆանֆանիի թէ «օդային կամուրջ մը, Պերլինի համար, հիւլէական պատերազմի դուռ կը բանայ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԷՐի ձայնասփիւռի կայանը միջադէպի մը զոհ եղաւ անցեալ օր։ Ֆրանսա Ենի (Ալժէ) ալիքներուն վրայ լսուեցաւ ուրիշ խօսնակի մը ձայնը որ «Ռատիօ-Ֆրանսի» կայանէն «Կազմակերպութիւն Գաղտնի-Բանակ»ի յայտարարութիւնը կարդաց, խօսեցաւ նաեւ զնդ. Կարտին (ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած) որ յայտնեց թէ «Կ. Գ. Բ.»ը միշտ որոշած է Ալժերիան ֆրանսական պահել։ Տը Կոլ, Տըպրէ եւ զօր. Այլըրէ խստօրէն քննադատուեցան։ Ժամը 15,30ին, այսինքն երեքուկէս ժամ յետոյ, Ֆրանսա Ե. կը վերսկսէր իր սովորական յայտագիրը։ Որպէսզի Ֆրանսա Ե.ի ալիքներուն վրայ լսուի Ռատիօ-Ֆրանսի յայտագիրը, նախ պէտք էր լռութեան մատնել պետական ռատիօկայանը կարգ մը թելեր փճացնելով, ապա նոյն ալիքներուն վրայ հաղորդել Ռատիօ-Ֆրանսի յայտագիրը։ Փողոցներուն մէջ Ալժէի ժողովուրդը տարօրինակ ժպիտով մը կը պտըտէր եւ Գապէլ-Ուէտի շրջանը «Ֆրանս-ալ-կան Ալժերիա» յանկերգը կը վերսկսէր։

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ ազգայնացուց Հաւանայի ամէնէն շքեղ գերեզմանատունը։ Արդարեւ Քուպայի մէջ, ինչպէս Ամերիկայի, գերեզմանատուները անհատական ձեռնարկներ են։ Այս կազմակերպութիւնները շատ լաւ գործեր են։ Հաւանայի գերեզմանատունը ուղղակի Եկեղեցիին կողմէ կը շահագործուէր որ չօշափելի շահեր կ'ընէր։ Քասթրօ որոշեց որ հողը այլեւս ձրի պիտի ըլլայ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ընդունեցաւ Թունուզիայի արտաքին նախարար Մոքատէմի հրաւէրը, Թունուզ այցելելու։ Թուականը որոշ չէ։

ՔԱՍԸՄ նորոգեց Քուվէյթը կցելու իր սպառնալիքը. «Աւելի քան երբեք կը պահպանենք Իրաքի նուիրական եւ անբռնաբարելի իրաւունքները Քուվէյթի վրայ» շեշտեց Իրաքի վարչապետը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ «արդարութեան կուսակցութեան» անդամ Ահմէտ Ճիլիֆճի մահուան դատապարտուեցաւ զինուորական ատեանին կողմէ որովհետեւ «փորձած էր տապալել Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն»։

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ խորհրդային օդանաւեր պարսկական առեւտրական օդանաւի մը վրայ կրակ բացած են Կասպից ծովի վրայ։ Թեհրան որոշած է «խստ բողոքագիր» մը ղրկել։

ՊԵԼՃԻՔՈՅ գահերէցը Կարդինալ Վան Ռօյ վախճանեցաւ 87 տարեկանին։ Ութ օրուան մէջ, երրորդ կարդինալն է որ կը վախճանի, 81ի իջեցնելով անոնց թիւը (52 օտար, 29 իտալացի)։

ՅՈՒԼԻՍ 29էն Օգոստոս 1, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ, արկածի հետեւանքով մեռած են 111 հոգի եւ 3377 ուրիշներ վիրաւորուած են։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ տեղեկացուց Թունուզի կառավարութիւնը թէ իր տրամադրութեան տակ կը դնէ 25 միլիոն ռուբլի-ոսկի շինարարական կարգ մը ծրագիրներու իրագործման համար։

«ՓՐԱՒՏԱ» անցեալ օր հրատարակեց խորհրդային համայնավար կուսակցութեան նոր կանոնագիրը։ Կուսակցութեան կեանքին անջնջելի օրէնքը կը հիմնուի իր շարքայիններուն գաղափարական եւ վարչական միասնականութեան՝ եւ համայնավարներու գիտակից կարգապահութեան վրայ։

ՋՕՐ. ՇԱԼ եւ դատապարտուած միւս սպաները Քլերվոյի բանտէն փոխադրուեցան Թիւլ, աւելի յարմար եւ իրենց վայել բանտի մը մէջ։ Ամբաստանեալները քանիցս իրենց դժգոհութիւնը յայտնած են բանտի ընկեր ունենալով հասարակ ոճրագործներ։ Թիւլի բանտը ներկայիս վերապահուած է Զինուորական Ատեանին կողմէ դատապարտուած այն սպաներուն որոնք մասնակցած էին Ապրիլ 22ի Ալժէի դէպքին։

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ կը հաղորդեն թէ գերիներու փոխանակութիւն մը կատարուած է, Ֆրանսացիներուն հետ, Պիզերթի մէջ։ Ֆրանսացի հինգ վայրաչուներ փոխանակուեցան Թունուզցի 12 զինուորներու հետ։

ԱԳԻՃԱՆԻ մէջ (Քոթ տ'Իվուար) անկախութեան առաջին տարեդարձին առթիւ բազմաթիւ պատուիրակութիւններ հասան։ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը զոր կը գլխաւորէ Տըպրէ, կիրակի օր Ապիճան հասաւ։ Հրաւիրուած էին նաեւ Մենտէս-Ֆրանս, Պուրժէս Մոնուրի եւն.։ Սենեկալի նախագահը Սենկոր, այս առթիւ յայտարարեց թէ Ֆրանքեւթունուզեան միջադէպը պէտք է կարգադրուի եւ թէ Ֆրանսայի համար աւելի լաւ է «բարոյական եւ մշակութային «կայաններ» ունենալ քան զինուորական»։

ՓԻԷՐ ԼԱԶԱՐԷՖԻ («Ֆրանս-Սուար»ի տնօրէն) Լուվըսիէնի բնակարանին առջեւ փլասթիք ռումբ մը պայթած է։

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ վրայ նետուած հիւլէական ռումբին 16րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի Ճափոնի մէջ (1945, Օգոստ. 6)։ 16 տարի է մահերը կը շարունակուին իբրեւ հետեւանք հիւլէական ռումբին գործած աւերներուն։ Այս տարի, 120 հոգի եւս մեռած են։

ԳՐԱԿԱՆ ՉՐՈՅՑՆԵՐ

ԽՄԲ․— Նոր լոյս տեսաւ մեր աշխատակցին մէկ գործը, իր գրական Զրոյցներուն երկրորդ հատորը (տպ․ *Յուսաբեր*), որու յառաջաբանը գրած է Բ․ Թաշեան։ Կուտանք յառաջաբանը։

«Զրոյց»ը յունական ստեղծագործութիւն է։ Հին թէ նոր գրականութեանց մէջ առաջին զրուցողը կրնանք նկատել Սոկրատը, առաջին զրուցագիրը՝ Պղատոնը։

Մեր հին դպրութեան մէջ «զրոյց» չկայ ո՛չ իբրեւ գրական սեռ, ո՛չ իբրեւ գրական ստեղծագործութիւն։ Կայ մենախօսութիւն։ Կայ բազմախօսութիւն։ Բայց չկայ «զրոյց» պղատոնեան կամ մերօրեայ իմաստով։

«Զրոյց»ը գրական սեռի վերածեց — կամ վեր–վերածեց — Ֆրանսացի գրող մը՝ Ֆրետերիք Լըֆեւրը, «Նուվէլ Լիթերէր»ի մէջ հրատարակուած իր «Ժամ մը … ի հետ» զրոյցներու շարքով։

Յօսակցելու, զրոյց ընելու այս ձեւը գրականացաւ եւ գրականութեան պատմութեան անցաւ Լըֆեւրի նախաձեռնութեամբ։

Մեր մէջ Գ․ Կ․ Փօլատեան առաջինն է, — եւ առ այժմ նաեւ միակը, — որ «զըրոյց»ը գրականացուց իր կարգին եւ դարձուց գրական սեռ մը՝ առոյգ, կենդանի ու բարախուն։

Գ․ Փօլատեանի «զրոյց»ները մեր միտքին չեն խօսիր միայն, այլեւ կը խօսին մեր սրտին ու հոգիին։ Անոնց կեդրոնը մեր ժողովուրդն է, մեր պատմութիւնը, գրականութիւնը եւ կեանքը։ Ոչ միայն կը կարդացուին հետաքրքրութեամբ, յաճախ նոյնիսկ վերամբարձ յափշտակութեամբ, այլեւ կը կարդացուին յուզումով։ Ես չեմ յիշեր կարդացած ըլլալ գրական ասուլիս մը այնքան յուզումով, մինչեւ իսկ զգայական ցնցումով, որքան Փօլատեանի զրոյցը Լիւք–Անտրէ Մարսէլի հետ։

Օտար մը ապրեցնել Հայութեամբ, զայն գրեթէ հայացնել, անոր զգալ տալ մեր կեանքին ու պատմութեան դառն ու դաժան, բայց նաեւ վեհ ու վսեմ «գըլըուալ»ները, անոր մէջ յուզումնահար ապրումի վերածել մտաւորական մարդու սառն դատողութիւնը, նոյնիսկ օտարին խօսքով ջերմացնել Հայութեան զգացումը… Հայուն մէջ․ — ահա թէ ի՛նչ կըրցած է ընել Գ․ Փօլատեան։

*Չեմ կարծեր, որ չափազանցութիւն ըլլայ ըսել, թէ Գ․ Փօլատեան «գտաւ» Լիւք–Անտրէ Մարսէլը, ինչպէս Լիւք–Անտրէ Մարսէլ «գտաւ» Նարեկացին։ «Գտաւ» ոչ թէ մեզի համար (մենք արդէն «գտած» էինք զայն), այլ «գտաւ» Ֆրանսացիներուն համար, Եւրոպայի համար, աշխարհի համար։ Չենք ուրանար Զօպանեանի վաստակը, բայց չենք ուրանար նաեւ այն ճշմարտութիւնը, թէ Եւրոպացի մը միայն կրնար Եւրոպական*ացնել հայ Նարեկացին։

Գ․ Փօլատեան մեծ վաստակ ունի ինչպէս գրական, նաեւ հանրային կեանքի մէջ։ Նոյնքան գրագէտ է, որքան հանրային գործիչ։ Գտած է կերպը ոչ միայն ծանօթացնելու հայ մշակոյթն ու պատմութիւնը օտարին, այլեւ օտարը ապրեցնելու մեր պատմութեամբ ու գրականութեամբ։ Եւ առիկա միեւնոյն բանը չէ կարծեմ։ Մէկը ներսէն դուրս հեղում մըն է, միւսը դուրսէն ներս հեղում մըն է։ Շահ մըն է առաջինը, աւելի մեծ շահ մըն է երկրորդը։

Երբ մեր մասին կը խօսինք օտարներուն, գումարում մը ըրած կ՚ըլլանք։ Բայց երբ օտարնե՛րը կը խօսեցնենք մեր մասին, մեր ըրածը գումարում մը չէ այլ եւս, բազմապատկութիւն մըն է։

Այս «բազմապատկութեան» աննուաճ ախոյեաններէն է Գ․ Փօլատեան։ Եռանդուն, առաջամարտիկ, աննահանջ Հայ մը, որ օտարը հայացնելու իր կերպը ունի։ Այս երեւոյթը կը խանդավառէ, նոյնիսկ կը մխիթարէ մեզ, մանաւանդ հիմա, մտտեսական շահերու հետամուտ այս դարուն մէջ, ուր ամէն ազդ քարիւղ կը փնտռէ, բայց ոչ գրականութիւն։

Գ․ Փօլատեան մէկն է անոնցմէ, — եւ առաջիններէն, — որոնք քարիւղ փնտռողներուն գրականութի՛ւն փնտռել տուին։

Փօլատեանի գրական վաստակը ուրիշ կողմ մըն ալ ունի, եւրոպական գրականութեան աւիշը բերած է մեր «փոքր ածու»ին։ Գրական քննադատութեան մասին իր ըրածը, մանաւանդ ըսել տուածը նոյնպէս նպաստ մըն են արդի հայ գրականութեան համար։ Այս տեսակէտէն՝ շահեկան են իր «զրոյց»ները Սէն–Ժոն Փերսի եւ Անտրէ Մօրուայի հետ։ Պիտի ըսէի նոյնիսկ՝ աւելի քան շահեկան։

Չեմ վախնար ըսելու, որ «զրոյց»ներու բոյնէն տարաշխարհ ապաստանած մեր ընծայացուն մտաւորական Հայ մը չէ միայն, այլ մանաւանդ հա՛յ մտաւորական մըն է։

Առաջինը նախ մտաւորական է եւ ապա միայն Հայ, մինչ երկրորդը նախ Հայ է եւ յետոյ միայն մտաւորական։

Մտաւորական Հայը պատիւ մըն է ազգին համար, հայ մտաւորականը փառք մըն է։

Մտաւորական Հայը ինք իրեն համար կ՚ապրի յաճախ, հայ մտաւորականը ազգին համար կ՚ապրի միշտ։

Անծանօթ Հայը, որ ես եմ, ուրախ է այս բաները կարենալ ըսելուն համար ծանօթ, նոյնիսկ հանրածանօթ Հայուն համար, որ Կարապետ Փօլատեանն է։

Բ․ ԹԱՇԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՆԶՈՒԳԱԿԱՆ ՄԵՐ ԶՕՀՐԱՊԸ

(Գ․ եւ վերջին մաս)

Թուխպը կուտակւում էր հայ ժողովրդի գլխին։ Վերահաս աղէտը ոճրախոստութիւնը՝ լայնախոհ ու հեռատես մարդու իր հազուագիւտ կարողութիւններով կանխատեսում էր Զօհրապ, տանջւում եւ իրեն ամբողջովին վատնում՝ դիմադրաւելու համար հրէշային վտանգը։ Դրա լաւագոյն օրինակն էր այն «Յուշագիրը», որ նա, որպէս Պոլսահայութեան կողմից ընտրուած օսմանեան պառլամէնտի երեսփոխան, 1911 Թուականի Նոյեմբեր 18ին յանձնեց Թուրքիայի վարչապետ Սայիտ փաշային։ Դա մի անվեհեր կանչ էր, մի խիզախ բողոք հայ ժողովրդի դէմ սաստկացող արիւնալի հալածանքների առընչութեամբ։

«Հակառակ անոր, որ — «Յուշագրում» ընդգծում է Զօհրապ, Սահմանադրութեան հռչակումէն ի վեր չորս տարի անցած է, Անատոլուի հայաբնակ նահանգներու կացութեան մէջ բարելաւման ոչ մէկ նշան երեւացած է․ ընդհակառակն՝ վերջին երկու տարուայ ընթացքին այս կացութիւնը անհանդուրժելի աստիճանի մը հասած է։ Յիշեալ նահանգներու մէջ ինչքի եւ պատուի ապահովութիւն չէ մնացած, ու Ղարդի մպառնալիքները պատճառ եղած են, որ ժողովուրդը ահ ու սարսափի մէջ ապրի… Կը հասկցուի որ հայաբնակ գաւառները դարձեալ արեան մէջ պիտի մնան, ինչպէս էր առեն մը»։

Մերկացնելով Թրքական կառավարութեան հակահայկական արիւնոտ քաղաքականութիւնը՝ Զօհրապ արհամարհելով իր անձին սպառնացող բոլոր վտանգները, աներկիւղ մեղադրում է Թուրք իշխանաւորներին․

«…Դէպքերու ընթացքը եւ ճնշումներու ու հարստահարութիւններու անվերջ ու յարաճուն եղանակով մը շարունակումը այնպիսի ձեւ մը կ՚առնեն, որ կարծես թէ արդիւնք են անոնց հանդէպ աչք գոցելու համար տրուած որոշումի մը, ինչպէս էր Նախորդ ռէժիմին (սուլթանական, Ս․ Կ․) մէջ։ Մինչդեռ պատմական փաստերով հաստատուած է որ ձեր Բարձրապատուութիւնն ալ գիտէ, թէ կառավարութիւն մը, որ իր հպատակներուն կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութեան հիմնական իրաւունքները չերաշխաւորեր, անկարող է իր երկիրները պահպանելու»։

Խիզախութեան եւ հայրենասիրութեան մի նոր արտայայտութիւն էր՝ Թրքական նոր դահլիճի մէջ պաշտօն ստանձնելու առաջարկութեան մերժումը Զօհրապի կողմից։

Առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին Թուխպն աւելի ու աւելի էր կուտակւում հայ ժողովրդի գլխին։ Այդ զգում էին շատերը։ Մեծ գումար տրամադրելով Զօհրապին՝ մտերիմները արտասահման առաջարկում են հեռանալ Թուրքիայից եւ փրկել կեանքը։ Սակայն Զօհրապ վճռականօրէն հրաժարւում է փախուստից՝ այդ դասալքութիւն համարելով։ «Որո՞ւ Թողում այս անտէր ու անպաշտպան ժողովուրդը։ Ոչ, փախչել չեմ կրնար, պէտք է, պարտքս է, մինչեւ վերջին պատնէշին վրայ կենալ»։ Եւ նա մինչեւ վերջը մնում է պատնէշին վրայ ու իր գաղափարին չարունակում պայքարը…

×

1915 Թուական։ Միջազգային օրերը բովանդակ մարդկութեան աչքի առաջ Թուրք ենիչէրիները սկսում են կենսագործել հայ ժողովուրդը բնաջնջելու իրենց դիւային ծրագիրը։ Ժողովուրդը ղատապարտուում է բռնագաղթի ու կոտորածների միջոցով ոչնչացման։ Արեւմտահայ մտաւորականութեան եւ մշակոյթի կենտրոն Պոլիսը սուգի մէջ։ Բիւզանդական հինաւուրց քաղաքն իր ոսոխներին է պարզել երկնքին՝ որպէս սպասող գի դրօշներ։ Ապրիլ 24ի օրը կանգ է առնում հայկական կեանքի զարկերակը։ Ազգային մեծ վշտից քարացել է ժողովուրդը։ Գիշերը կատարուել են զանգուածային ձերբակալութիւններ։ Թուրք ոստիկանները ձերբակալել են մօտ երկու հարիւր պոլսահայ մտաւորականներ՝ հասարակական – քաղաքական գործիչներ, գիտութեան, գրականութեան եւ արուեստի աշխատողներ, ուսուցիչներ, նրանց թւում մեր Կոմիտասին, Դանիէլ Վարուժանին, Սիամանթոյին, Ռուբէն Զարդարեանին, Ռուբէն Սեւակին

Սարսափ է տիրում քաղաքում։

Քուռն ու հանդիստը կորցրած Զօհրապը, որ դեռ ազատ էր մնացել ձերբակալումից, նետւում է վերջին ու վճռական մարտի՝ առանց հաշուի առնելու սարսափը եւ բարեկամների կողմից տրուած կրկնակի նախազգուշացումներ։ Այս ծանր, եղերական օրերին, յուզուած եւ ընդվզած Զօհրապ հայ ժողովրդի բնաջնջելու Թրքական արիւնոտ ծրագիր մերկացնող մի պաշտօնական գրութիւն պատրաստում՝ ուղղուած Թուրքիայ… պարքային, որ Պոլսի Զաւէն պատրիարքի հետ յանձնում են Սայիտ Հալիմ փաշային։ Ապա Ջղագրգիռ գնում է ոճրագործների «Իթթիհատ» կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Միթհատ Շիւքրիի մօտ եւ բացատրութիւն ուզում … ժողովրդի հանդէպ կիրառուող արիւ… դատաստանի մասին։ Յետոյ անհանգիստ քայլերն ուղղում է Թուրքիոյ ներքին գործերի նախարար Թալէաթի … Կեանքին անմիջապէս սպառնացող վտանգը հաշուի չառնելով, իր ժողովրդի … ողբերգութեանն ականատես Զօհրապ մերկացնող մի «Պաշտօնագիր» յանձնելուց յետոյ՝ զայրացած զայրոյթով գիծ… է մեծ դահիճ Թալէաթին․

— Ապահով եղէք, օր մը հաշիւ պիտի պահանջուի ձեզմէ, եւ դուք պիտի չ…

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

—o—

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Կը սիրէ բեմական արուեստն ալ եւ Թատերական դերեր ալ կը ստանձնէ։ Իրենց ընտանեկան յարկին տակ գրական պարբերական հաւաքոյթները կը շարունակուին։ Ընդհանուր առմամբ, որքան ուրախ, նոյնքան ծանր շունչ մը կը տիրէ։ Բրիտանական տիրապետութեան տակ Հնդիկ մտաւորականութիւնը ինքզինք նուաստացած կը զգայ, ինչ որ այժմ կը կոչենք ստորադասութեան բարդոյթ։ Հայրենասիրութեան եւ ինքնագիտակցութեան զգացումը կը բոնկի ամէնքին մէջ։ Թակորի հայրն է որ անձնապէս կը զբաղի իր կրտսեր զաւակին մտաւոր եւ բարոյական դաստիարակութեամբ, անհուն սէր ներշնչելով ճշմարտութեան եւ գեղեցկութեան հանդէպ։

Ցեղային հայրը գործէ կը քաշուի եւ կրօնական առաքելութեամբ կը զբաղի։ Կը կազմէ Պրահմօ-Սամաճ անունով ընկերակցութիւն մը, որուն նպատակը կըլլայ Պրահման աւանդական հաւատալիքները վերափոխել եւ արդիական դարձնել։ Առիկա տեսակ մը ազդակ կ՚ըլլայ հնդիկ իմաստութեան եւ միաստուածութեան գաղափարով ամրապնդուելու։ Ինչ խօսք, որ ընտանիքի բոլոր անդամները կը մասնակցէին այդ շարժման։ Երիտասարդ Թակոր իր գլուխը կը Թեքէ Ուփանիշատի եւ Ռիկ–Վետայի սրբագործուած պատգամներուն վրայ եւ կ՚ուզէ անոնց իմաստն ըմբռնել։ Կը ջանայ իր եսին մէջ նոյնացնել կեանքի արժէքը եւ լաւագոյնս ծառայել մարդկութեան։ Արդէն իր քերթուածներուն մէջ կը փոխադրէ այդ բացարձակին ծարաւը, որ վինք անդադար պիտի խռովէր յետագային։

1878ին, տասնեւեօթը տարեկան հասակին կը ճամբորդէ Անգլիա։ Երազներու աշխարհէն՝ իրականութեան կը վերադառնայ։ Արեւմտեան քաղաքակրթութեան հետ շփումը զգաստացուցիչ կ՚ըլլայ։ Կը զգայ, որ հնդիկ միտքը ի զուր արհամարհած էր նիւթական աշխարհը։ Արեւմուտքի մտաւոր Թռիչքներն ու ֆարտարարուեստական յաղթական վերելքը պէտք չէ ստորադնահատուէին։

Անգլիայէն վերադարձին, Թակոր, թէեւ շատ խանդավառ, բայց չի գիտեր ի՞նչ ուղղութիւն ընտրել։ Կը մտատանջուի։ Օժտուած բազմապիսի շնորհներով, կը դժուարանայ ուղի մը գծել։ Բանաստե՞ղծ, փիլիսոփա՞յ, Թատերագի՞ր թէ երաժշտագէտ։

Օր մը, սակայն, յափշտակուած կը դիտէ Գանգէսի վրայէն տարածուող վերջալոյսը։ Վարակիչ խանդ մը կը ծնի իր մէջ եւ կ՚ըսէ — «Սիրտս կը վկայէ թէ, ինչ որ պիտի գրեմ, իմս է, վերջապէս…»։ Եւ բանաստեղծութեան աղբիւրը կը սկսի հոսիլ։

Կը գրէ Պենկալերէն քերթուածներու շարք մը, որ «Վերջալոյսի երգեր» խորագրին տակ կը հրատարակուի։ Գիրքը հազիւ լոյս տեսած, մեծ յաջողութիւն կը գտնէ։ Մասնաւորաբար նոր ներունդը խանդավառութեամբ կ՚ողջունէ իր վիպապաշտ բանաստեղծը, որովհետեւ հեղինակը հինի եւ նորի բախումն է որ կը հակադրէր քնարական շունչով։ Քիչ ետքը կը հրատարակէ ուրիշ հատոր մը եւս՝ Արշալոյսի երգեր խորագրով։ Այլեւս անտարակուսելի էր ամէնքին համար, որ Պենկալը վաւերական մեծ բանաստեղծ մը ծնունդ տուած էր։ Իր գրչին տակ կրօնական խորհրդաւոր շունչ մը կը Թաւալէր։

Ի՞նչ անկանկալ էր պատահած իրեն, երբ մտամոլոր վիճակի մը մատնուած չի գիտեր ի՛նչ ուղի ընտրել։ Թակոր ինքն է որ կը պատմէ։ Օր մը, Կալկաթա, իր եղբօր այցելութեան կ՚երթայ։ Առաւօտ մը, յանկարծ, կը նախզգայ թէ իր աչքերուն մթին քօղը անհետացած եւ «իրականութեան ճշմարիտ ոգին» է յայտնուած։ «Աշխարհ պատած էր անըմբռնելի փառքով մը, որուն խայտալից … լիքներուն հրճուանքը, ամէն կողմ … բայ կը բանար։ Տանջանքի ծանր … մուճանը, որուն ծալքերուն մէջ … սիրտս կը հեծեծէր, յանկարծ, … լոյսով ողողուեցաւ ու տարածուեցաւ … Այդ ներշնչման պտուղն էր իր մէկ … Թուածը՝ Երազէն արթնցած աղբիւր

Չեմ գիտեր ի՞նչպէս սիրտս յանկարծ բացաւ իր գ…
Եւ թոյլ տուաւ մուտքը աշխարհի բանիծ…
Որ զիրար կը հրէին ու կ՚ողջունէին…

Հազիւ իրականութեան հետ … դուած, հայրը իրեն կը յանձնարարէ … Շիլէյտայի կալուածով զբաղիլ․ Բանաստեղծը այս անգամ կը գտնուի դէմ … գէմ Պենկալի գիւղացիութեան զար… լի Թշուառութեան։ Աւատական կար… րուն տակ ժողովուրդն տառապած … ու անօթի։

Կը փորձէ փոխել իրերու այս վիճակը … Հայրը կը քաջալերէ զինք եւ կը յանձ… րարէ հարցը մանրամասնօրէն ուսումն… սիրել։ Թակորի բուն անձնաւորութի… հոս է, որ կը յայտնուի։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար․ – 2)

ընաց ձեր արարքները արդարացնել....։

Դաւիթը նենգ աչքերը ոլորում է ըմբոստացած Զօհրապի վրայ, մի պահ անթարթ գիտում նրա կլոր, տժգոյն դէմքին, վառուող աչքերը եւ հեգնաբար հարցնում.

— Իսկ ո՞վ պիտի պահանջէ այդ հաշիւը։

— Ես, պատասխանում է Զօհրապ, ես՝ որպէս խորհրդարանի հայ երեսփոխան ձեզմէ հաշիւ պիտի պահանջեմ....։

Եւ այլեւս ոչ մի բառ չարտասանելով՝ հեռանում է դահիճի մօտից։

Այս կարճ խօսակցութեան երկրորդ օրն իսկ, Թալէաթի կարգադրութեամբ ձերբակալւում է Զօհրապ՝ Թրքական խորհրդարանի «անձեռնմխելի» երեսփոխանը եւ բռնում մահուան ճանապարհը՝ դէպի Տիգրանակերտ։

Մահուան այդ սեւ ճանապարհից «Լուսաբեր» հեղինակը մի քանի նամակներ է ուղարկում իր կնոջը։ Օրհասական պայմաններում գրուած այդ փոքրիկ նամակների մէջ էլ երեւում է մեծ ու քնքոյշ սիրտ, ազնիւ եւ մեծահոգի մարդը։

Կատարւում է անսովոր ոճիրը։ Ուրֆայից Սեւերէկ տանելիս դաւադրաբար սպանում են Զօհրապին։

Թուրք պատմագիր Ահմէտ Րէֆիքը, որ անձամբ տեսակցել է Զօհրապի դահիճ Չերքէզ Ահմէտի հետ, տալիս է մեծ մարդու ու մեծ գրողի սպանութեան մի քանի սարսռազդեցիկ մանրամասնութիւններ։

Սառը անտարբերութեամբ պատմելով, թէ երեսփոխան Վարդգէսին սպանել է ժանւէրի գնդակով, դահիճը ցինիկօրէն աւելացրել է.

— Յետոյ Զօհրապը ձեռք անցուցի, ոտքիս տակը առի, խոշոր քարով մը գանկը ճզմեցի, ճզմեցի՝ մինչեւ որ սատկեցաւ....։

×

Գրիգոր Զօհրապի կեանքը ժողովրդին անսօրէն ծառայելու, մարդու ազատագրման համար պայքարելու, անձնուրութեան եւ մեծ հայրենասիրութեան պայծառ, անմոռանալի օրինակ է։

«Բոլոր կեանքս կռուելով անցուցեր եմ» — արդարացի կերպով գրել է նա մի առիթով։

Անյայտ է Զօհրապի գերեզմանը, ինչպէս անյայտ են նրա հետ նահատակուած մէկ միլիոն Հայերի գերեզմանները։ Այս օրերին Զօհրապի ծննդեան 100 ամեակը հանդիսաւորապէս նշելիս՝ հայ ժողովուրդը չի կարող ծաղկեպսակ դնել նրա պաշտելի շիրիմին, նրա յուշարձանին։ Աշխարհի ոչ մի գերեզմանոցում նա յուշարձան չունի։ Բայց երախտապէտ հայ ժողովուրդը նրա համար անմահութեան յուշարձան է կանգնեցրել իր բազմատանջ մեծ սրտում։ Յաւերժական յուշարձան է կանգնեցրել անզուգական, անմոռանալի Զօհրապի, մեր Զօհրապի համար։

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ (Ցառաց) — Ամէն տարի, դաշտահանդէսներու եղանակին, կատարեալ մղձաւանջի մը կը մատնուին կազմակերպիչները. — Օդը նպաստաւոր պիտի ըլլա՞յ թէ ոչ։ Յուլիս 30ի կիրակին, իր յագուարթ երկինքով, փայլուն ու տաք արեւով առաւօտէն իսկ յաջողութեան գրաւական մը եղաւ, Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Տէսինի զոյգ կոմիտէներու Հերոսներու Օրուան առթիւ կազմակերպած բացօթեայ տօնակատարութեան։

Առաւօտուն, յատուկ հանրակառքով հանդիսավայր եկան Լիոնի մեր ընկերներն ու համակիրները, իրենց ընտանիքներով։ Բեռնաւորուած ուտելիքի պայուսակներով։

Բարձրախօսը արդէն զետեղուած էր, ուրկէ հայրենի քնքոյշ եղանակներ կը սփռուէին եթերի անհունութեան մէջ, նաեւ մեր հոգեկան աշխարհին մէջ, թրթռացնելով մեր հայրենասիրութեան լարերը։

Զոյգ դրօշները կը ծածանէին վեր վէր։ Վայրը, ծառերու հովանիին տակ հաճելի է, ու մաքուր օդին գործակցութեամբ կը վրդովէ ախորժակները։ Յանձնախումբը գործի լծուած է ու կը պատրաստէ միսը՝ խորովելու համար։

Ժամը 4ն է ահա, սակայն Տէսինցիները տակաւին չեն երեւիր։ Անոնց սովորութիւնն է այդ։ Կը խուժեն հանդիսավայր, երբ արեւը կը սկսի հակիլ դէպի հորիզոնը։

Ժամը 4 ուկէսն է եւ խօսնակը՝ ընկ. Կարապետ Յովակիմեան կը կատարէ հանդէսին պաշտօնական բացումը, արագ ակնարկով մը ոգեկոչելով յիշատակը Խանասորի արշաւանքին մասնակցողներուն եւ բոլոր հերոսներուն։

Խումբ մը ընկերներ եւ ընկերուհիներ կ'երգեն «Կարկուտ տեղացէք»։

Ապա խօսք կ'առնէ օրուան բանախօս ընկ. Միսաք Միրզէ, որ կրակոտ բառերով ու պատմական տուեալներով կը ջատագովէ Արշաւանքի հերոսներուն հայրենասիրական բարձր արժանիքը։

Յետոյ խօսք կը տրուի վեթերան ընկ. եւ «Ամէնուն Տարեգիրք»երու հմուտ հեղինակ՝ ընկ. Կարօ Գէորգեանի, որ Ամերիկայէն իր վերադարձի ճամբուն վրայ փափաքեր էր ներկայ ըլլալ մեր դաշտահանդէսին։

Յարգելի ընկերը կէս ժամէ աւելի բարոյալից ու ոգեւորիչ բանախօսութիւն մը ըրաւ։ Իր կարգին կանգ առաւ Խանասորի արշաւանքի պատմական արժէքին վրայ, որ եթէ իր ծաւալով մեծ շարժում մը չէր, բայց իբրեւ բարոյական երեւոյթ յատկանշական էր ու բարձր նշանակութիւն ունէր։ Ընկերը կենդանի օրինակներով փաստարանեց անցեալ սերունդներու բարձր հայրենասիրութիւնն ու անձնուրութիւնը, բարոյական դասեր վերապահելով նոր սերունդին։

Դժբախտաբար կարելի չէ թղթակցութեան մը մէջ լայնօրէն ծանրանալ երկու բանախօսութեանց վրայ, որոնք խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին ու գնահատուեցան։

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան անդամներէն ընկ. Օ. Ալթունեանի, որ պատասխանելով վեթերան ընկերոջ բաղձանքներուն, յայտնեց թէ ներկա՛յ է Նոր Սերունդը, տոգորուած նոյն հայրենասիրական զգացումներով, որքան իր նախորդները, ու եթէ անոնք զէն ի ձեռին կատարեցին իրենց պարտականութիւնը հայրենիքի ազատագրութեան համար, Նոր Սերունդը եւս կը պայքարի այլասերման վտանգին դէմ, որ նոյնքան ահարկու թշնամի մըն է մեր ազգային գոյութեան։ Եւ վստահեցուց թէ իրենք յաղթական դուրս պիտի գան այդ պայքարէն։ Մեր երիտասարդ ընկերը խլեց ջերմ ծափեր։

Ժողովուրդը արդէն լեցուցեր էր հանդիսավայրը։ Ոգեւորութիւնը եւ բոլորին տրամադրութիւնները բարձրացեր էին։ Մեր սիրելի ընկեր խօսնակը անգործ չէր մնար։ Արտասանութիւնները, մեներգները, արտախօսութիւնները իրարու կը յաջորդէին։ Տէր եւ Տիկ. Մակէսեան գեղեցիկ գաղափարը յղացած էին կազմակերպել յանձնախումբին նուիրելու խորոված եգիպտացորեն, որուն վաճառումը փոքր հասոյթ մը ապահովեց։

Աճուրդի դրուեցան նաեւ տապկուած հաւ մը եւ շիշ մը մուսէօ, որուն գումարը բարձրացաւ 15 հազար Հին Ֆրանքի։ Շահողն էր փոքրիկն Շաւարշ Ղազարեան, որ իր մեծ մօրը բաղձանքով Հերոսներու Օրուան առթիւ նախորդ օրը Շաւարշ անունով մկրտուած էր ի յիշատակ մեր մեծ ուսուցիչին՝ անզուգական Շաւարշ Միսաքեանի։

Յետոյ սկսան շուրջպարերը, բայց աւա՜ղ, ժամերը սահած էին։ Լիոնցիներու մեկնումի պահն էր։ Արդէն մութն ալ հետզհետէ կը խտացնէր ստուերները։

Ահա այսպէս երջանիկ օր մը անցաւ եւ մեր հերոսներու յիշատակի հուրը դարձեալ արծարծուեցաւ մեր հոգիներուն մէջ։

Գ. Գ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԱՐՁՐ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

«Սով. Հայաստան» սկսած է հրատարակել Երեւանի բարձր. վարժարաններուն մուտքի պայմանները, նաեւ նոյն այդ վարժարաններուն պատկերները։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ունի հետեւեալ բաժանումները.—

Եկրաբանական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ հանքավայրերու քարտէսագրութիւն, երկրաբանութիւն, ջրաերկրաբանութիւն։

Բնագիտական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ էլեկտրոնիկա, ռադիոֆիզիկա, աստրոֆիզիկա, կորիզային ֆիզիկա։

Քիմիական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ քիմիագիտութիւն։

Աշխարհագրական.— Ուսման ծրգարին մէջ՝ աշխարհագրութիւն։

Կենսաբանական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ կենսաբանութիւն։

Պատմական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ պատմութիւն։

Տնտեսագիտական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ ժող. տնտեսութիւն, աշխատանքի տնտեսութիւն, ապրանքի գիտութիւն։

Իրաւաբանական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ իրաւագիտութիւն։

Բանասիրական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ Հայոց լեզու, գրականութիւն, պարսկերէն, արաբերէն, մաթեմաթիկական լեզուաբանութիւն եւ մեքենայական թարգմանութիւն։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Ունի հետեւեալ բաժանումները.—

Շինարարական.— Արդիւնաբերութիւն եւ շինարարութիւն, պետական կառուցումներ, ջրաէլեկտրակայաններ, կոյուղի, ճարտարապետութիւն։

Քիմիական.— Արուեստական ձգախէժ, հանածոներ։

Ելեկտրական.— Արդիւնաբերական ելեկտրականութիւն, էլեկտրական մեքենաներ, ելեկտրական մեկուսիչներ։

Մեքենական.— Հաշուող մեքենաներ, ելեկտրոնային սարքեր։

Այս բաժանումները ունին իրենց «ֆիլիալները» Լենինականի եւ Կիրովականի մէջ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱՆՈՑ՝ ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Այս բարձր ուսումնարանը կ'ընդունի 17–35 տարեկան քաղաքացիները, մուտք քննութիւն տալով հետեւեալ առարկաներու մասին.— Մաթեմաթիք, գծագրութիւն, բնագիտութիւն, մեքենագիտութիւն, Հայոց լեզու (գրաւոր), օտար լեզու (բանաւոր)։

Ուսումնարանը ունի քիմիագիտութեան բաժին, նկարչութեան մասին, բնագիտութեան բաժին, գիւղատնտեսութեան բաժին։

Հայոց լեզուի եւ գրականութեան, պատմութեան եւ փիզիքօթիկ դաստիարակներու բաժին, ուր ընդունուելու համար քննութիւն կը պահանջուի Հայոց լեզուի եւ գրականութեան մասին, Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու պատմութեան մասին, ռուսերէն եւ օտար լեզու։

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱՐԱՆ

Ուսանող կ'ընդունուին մինչեւ 30 տարեկան քաղաքացիները, եօթնամեայ վարժարանի կամ միջնակարգ վարժարանի շրջանաւարտները՝ մուտք քննութեամբ։

Ուսանողութեան շրջանն է չորս տարի։

Մուտք քննութեան առարկաներն են Հայոց լեզու եւ մաթեմաթիք։

Արձանագրութեան համար պէտք է ներկայացնել եօթնամեայ կամ միջնակարգ վարժարանի աւարտական, ծննդեան վկայական կամ անձնագիր, ինքնակենսագրութիւն, երեք լուսանկար (առանց գլխարկի), առողջական վկայական։

Ուսանողները կը ստանան թոշակ եւ բնակարան։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Հոգ չէ... ուրախ եմ որ հասկցայ այս անարգ մարդոց ինչ ըլլալը. հասկցայ թէ անունով միայն ազնուական են, ու թէ մեր նախահայրերու արիւնը կը կրեն։ Իրաւ է որ Ֆլաները կ'ատեմ... սակայն կան Ֆլաներ, որոնք այնքան սիրելի են ինծի, որքան իմ ազգիս զաւակները...։

Մանկամարդ աղջիկը գրեթէ անշնչմելի կերպով ժպտեցաւ ու իր տրտմալի տխուր աչքերը կուրծքին վրայ խոնարհեցուց։

— Ի՛նչ է անունդ, հարցուց Ալի պէկ խանդաղատելի ձայնով մը։

— Անունս Աստղիկ էր, բայց հոս Լալէզար կը կանչեն, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը։

— Ինծի նայէ Լալէզար, թոթովեց Ալի պէկ ճնշուած բացատրութեամբ մը. գիտե՞ս թէ ուր գնացած է Միրզա պէկ։

— Գիտեմ... ի՞նչ կայ որ...։ Անոր մօտ կ'ուզէ՞ք երթալ։

— Այո։

— Ի՞նչ ընելու համար։

— Կ'ուզեմ տեսնել զինքը։

— Գիշե՞ր առեն... ի՞նչպէս կարելի է, քանի որ հարէմին մէջ կը գտնուի։ Ինչո՞ւ համար առաւօտուն չէք սպասեր։

Ալի պէկ լեցուած էր, ա՛լ չկրցաւ ծածկել իր դիտաւորութիւնը։

— Մտիկ ըրէ, Լալէզար, բացագանչեց երիտասարդ Քիւրտը, հոս վերն Աստուած, վարը մենք երկուքս կը գտնուինք։ Դուն իմ ամէնէն նուիրական երդումիս հաւատալով յայտնեցիր գաղտնիքդ. պէտք է ես ալ քու երդումդ առնեմ ու այնպէս ըսեմ թէ ինչ է դիտաւորութիւնս այս պահուս եւ թէ ինչո՛ւ կ'ուզեմ այդ անարգ մարդուն մօտ երթալ...։

Լալէզար ճիգ մը ըրաւ, իր հոգւոյն բովանդակ դառնութիւնը խեղդելու չափ։ Աչքերուն տաք արցունքները սրբեց ու լռեց.

— Կ'երդնում լոյս հաւատքիս վրայ Աղա բէկ։

— Խոստ լաւ, գիտցիր որ նպատակս է քու կեանքդ փրկել ասկից, արդեօք կ'ուզես, եթէ ոչ հոս կը մնաս, յարեց Ալի պէկ։

— Հոս մնա՛լ... ո՛հ, երբեք. չեմ ուզեր այստեղ մնալ...։

— Պիտի ուզե՞ս ինծի հետ գալ։

— Ա՛խ, անկարելի է այդ, Միրզա պէկ չի թողուր որ դուք հեռերնիդ տանիք զիս։

— Այո, գիտեմ թէ Միրզա պէկ պիտի չթողու որ ես տանիմ քեզ քու հայրենիքդ, բայց ատոր միջոց մը կայ։

— Ի՞նչպէս։

— Այս գիշեր միասին կը փախչինք։

— Փախչի՞լ։

Այո։

— Ո՛հ, չէ՞ որ դուք այդ պատճառաւ կանպատուիք, չէ՞ որ ձեր անունը պիտի կորսի...։

— Ընդհակառակն։ Մեզ համար պատիւ է ազատել գերուհի մը որ հայրենիքիս մէջ ծնած է ու մեր Ֆլաներէն է։ Միրզա պէկ քեզ հոս բերելով ոչ միայն անպատուած է քու հայրդ ու քու ազգութիւնդ, այլ նաեւ բոլորովին Հայաստանցի պէկերը. հետեւաբար իմ պարտականութիւնս է այդ ճիւաղէն իմ վրէժս լուծել եւ ազատել թէ՛ Հայաստանցիներու պատիւը եւ թէ քու անմխիթար ծնողքիդ պատիւը։ Միթէ չե՞ս կարօտցած ծնողքդ, ազգականներդ ու բարեկամներդ։

— Ի՞նչպէս չէ... միթէ այս չորս տարուան մէջ խմածս ջո՞ւր է, կերածս կերակո՞ւր է, Աղա պէկ։ Ամէնուն. միշտ կուլամ, միշտ կը հառաչեմ... բայց գաղտնի կը պահեմ, որովհետեւ հարէմին մէջ մէկու մը չեմ կրնար յայտնել իմ Ֆլայ ըլլալս, եթէ իմանան... որ ես Ֆլայի աղջիկ եմ, կը թունաւորեն զիս անպատճառ։

— Ըսի թէ վերն Աստուած ու վարը՝ մենք ենք այս սենեակին մէջ, Լալէզար, ընդհատեց Ալի պէկ սրտաշարժ ձայնով մը՝ պէտք է վստահիս ինծի բոլոր հոգւովդ եւ գիտնաս թէ ես ազնուական քիւրտ պէկի մը զաւակն եմ, չեմ խաբեր քեզ։ Այս սեմերէն դուրս առանց քեզի, թող իմ գլուխս երթայ։ Միայն թէ ժամանակ չկորսնցուցած յայտնէ Միրզա պէկի ննջասենեակը...։

— Բայց ինչո՞ւ համար անպատճառ հոն կ'ուզես երթալ։

— Քու վրէժդ պիտի լուծեմ։

— Ի՞նչպէս...։

(Շար.)

Այրի Տիկին Լուքաչ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ս. Թորոսեան եւ զաւակները, Օր. Ունանեան, Էլիզապէթ եւ Քաթրին Աւետեան եւ ընտանիքը, եւ Ջերմեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՁԱՐԴԱՐ ՈՒՆԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Աւետեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ կիրակի Օգոստ. 6ին, 80 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի այս չորեքշաբթի առտու ժամը 9ին Մէօտոնի նոր գերեզմանատունը: (Հաղ. միջոց՝ շոգեկառք Մոնփարնասէն՝ մինչեւ Պելվիւ):

Մարմինը կը վերնայ ժամը 8,30ին, բնակարանէն՝ 20, Ռիւ Փորթօ-Ռիշ (Մէօտոն): Հաղ. միջոց. Էնվալիտի կայարանէն՝ մինչեւ Մէօտոն-Վալ Ֆլէօրի):

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Մարտիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է «Բոցի Կոմիտէ»ին կողմէ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին բոցը արծարծելու այս կիրակի, Օգոստոս 13 ժամը 18,30ին: Հաւաքուիլ.— ժամը 18ին Էթուալի հրապարակին Թեռ-Փլէնին վրայ:

Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար Անծանօթ Զինուորին յիշատակը, որ այդ նուիրական շիրիմին տակ, կը խորհրդանշէ զէնքի բոլոր ընկերները, ինկած Ֆրանսական հայրենիքին ծառայութեան մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Հ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Հերմինէ Հ. Թագւորեանէ 20 Ն. Ֆ., հիւանդներու համար:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ընկերուհի Փառանձեմ Երէմեան եւ զաւակները (Սէնթ Էթիէն), իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին՝ 40 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին, 40 Ն. Ֆ. Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, 20 Ն. Ֆ. Նոր Սերունդին

Ընկերուհի Ա. Արամեան իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ 10 Ն. Ֆ.: Ընկերուհի Ա. Մաղաքեան իր ապաքինման առթիւ 10, նաեւ 10 Ն. Ֆ. իր աղջկան դպրոցական յաջողութեան համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը խորին շնորհակալութեամբ եւ երախտիքով ստացաւ փարիզաբնակ Գ. Կարապետ Յակոբեանէ, երկրորդ անգամ ըլլալով, խիստ կարեւոր գումար մը Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ի նպաստ, որուն շնորհիւ եկեղեցւոյ շինութիւնը պիտի փութացուի: Գ. Յակոբեան կը փափաքի որ չյիշուի իր նուիրատուութեան քանակը, չյիշուի իր նուիրատուութեան քանակը:

Այս առթիւ Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը պարտք կը զգայ յիշել թէ Կաթող. Պատ. Սերովբէ եպս. Մանուկեան ոչ մէկ ջանք կը խնայէ իր կողմէ կարեւոր գումարներ ապահովելու եկեղեցւոյ շինութեան, միշտ դիմումներ կատարելով բարեսէր եւ ազնիւ ազգայիններու մօտ:

×

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան:

Ուիքամարիէն Տիկին Եսթեր Պալեանէ իր անցուցած արկածէն լաւանալուն առթիւ 50 Ն. Ֆ., Տիկ. Ճնկըրօրեանէ 200, Տիկին Երջանիկ Ուզունեանէ 20, Տէր եւ Տիկ. Տիւպանէ 50, Տիկ. Շնորհիկ Յովհաննէսեանէ 5 Ն. Ֆ.; Գ. Նազարէթ Սանճեանի բնակարանը հաւաքոյթի մը ընթացքին ներկաներէ հաւաքուած 100 Ն. Ֆ.: Տիկ. Լուսին Գասպարեանէ 10, Սեւրանէն Տիկ. Ա. Գէորգեանէ 10, Գ. Ստեփան Տիւյմէճեանէ 10 Ն. Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Entrepreneurs jauge 7, réctiligne ;

2) Entrepreneurs pour montage tricots, grande série.

Terzian

3, Rue Poissonnière, PARIS (2e)

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 20րդ պատգմ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 եւ 13 Օգոստոս, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը Տէսինի մէջ, 35 Ավընիւ Ժան Ժօռէս «Շէ Ժանօ» հայկական սրճարանը:

Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ եւ նկատի ունենալ որ առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արժանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԲԱՑՕԹԵԱ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը:

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթոքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թելեֆերիքի մեկնակէտն եւ մինչեւ քիչ վարը հայկական սրճարանը:

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէքէ ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ: Զանազան ըմպելիներ, շամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ: Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել:

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն:

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի:

Ձոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ:

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը:

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ
ԴԻՒԱՆԱԳՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը:

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղին, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել տալ եկեղեցւոյ քահանային:

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Ս. Աստուածածնայ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Զաւէն վրդ. Արզումանեան: Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռելոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
9 AOUT
1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9673 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9474

...ՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՈՒԺԸ

Մեծ Եւրոպան է «Երրորդ ուժ»ը, որուն ...գաղափարը յղացուեցաւ երկրորդ աշ...խարհամարտի վաղորդայնին եւ որ կ'ի...րականանայ աստիճանական կերպով։

Երկու մեծ ճակատներու՝ Միացեալ ...Նահանգներու եւ Խորհրդային Միու...թեան միջեւ ծրագրուած է կազմել Եւրո...պայի Միացեալ Նահանգները։

Այս ուղղութեամբ առնուած առաջին ...քայլն եղաւ Եւրոպայի Խորհուրդը, որուն ...կը մասնակցին տասնեւհինգ եւրոպական ...երկիրներ. կեդրոն ընտրուած է Սթրազ...պուրկ քաղաքը՝ իր աշխարհագրական ...դիրքի յարմարութեան համար։

Երկրորդ քայլն եղաւ 1953 Մայիս 1ին ...գործունէութիւնը Ածուխի եւ Պողպատի Եւ...րոպական Միութեան՝ մասնակցութեամբ ...վեց երկիրներու — Ֆրանսա, Գերմանիա, ...Իտալիա, Պելճիքա, Հոլանտա եւ Լիւք...սէմպուրկ (վերջին երեքը ճանչցուած ...Պենելիւքս կրճատուած անունով)։ Ասոնք ...կը ներկայացնէին 160 միլիոն բնակիչ։

Երրորդ հանգրուանը պիտի ըլլար Եւ...րոպայի Հաւաքական Պաշտպանութեան ...դաշինքը, իբրեւ նախաքայլ դէպի արեւ...մտեան Եւրոպայի քաղաքական միու...թիւնը. Հիւսիսային Ատլանտեանի Ուխ...տին ընդլայնումը կը կատարէ այդ պար...տականութիւնը։

Չորրորդ քայլը Եւրաթոմի եւ Միաց...եալ (կամ Հասարակաց) Շուկայի ստեղ...ծումն էր։ Գաղափարը՝ յղացուած Մե...սինայի մէջ 1955ին՝ կեանքի կոչուեցաւ ...Մարտ 25ին, Հռոմի մէջ վերոյիշեալ ...վեց պետութեանց ստորագրած կրկնակ ...դաշնագիրներով։

«Միացեալ Շուկան» կարեւոր հանգրր...ուանն մըն էր «Եւրոպայի Միացեալ Նա...հանգներու ճամբուն վրայ։

...Իսկ ...Եւրոպա»» (փեստերա...լ թէ՝ Համադաշնակցութիւն (Քոն...ֆեդերասիոն)։ Ինչ ալ ըլլայ վերջնական ...ձեւը, ստոյգ է մէկ բան միայն, որ ...Եւրոպայի վարչական խոր դրութիւնը ...ամէն երկիր իւրաքանչիւր երկրէ պիտի ...հրաժարիլ կարգ մը ստորոգե...ներէ, որոնք կը յատկանշեն անկախ ...ութիւն մը։

...Այս երկրի մէջ ալ կան աջակողմեան, ...ձախակողմեան հոսանքներ, որոնք չեն ...ուզեր նման պայմանի հետ։

Միացեալ Շուկայի դաշնագիրը կը ...բաղկանայ 248 յօդուածներէ եւ բազմա...թիւ յաւելուածներէ։ Գլխաւոր նպատակն ...է անդամ երկիրներու միջեւ մաքսա...յին պատնէշներու քնջումը աստիճանաբար, մին...չեւ 1970 տարին, երբ բոլորովին պիտի ...վերանան մաքսերն ու ապրանքի ներածման ...սահմանափակումները։

...Աշխատաւորները ազատ պիտի ըլլան ...մէկ երկրէն միւսը փոխադրուելու, ա...ռանց որեւէ սեղմումի։ Ո՛չ մէկ արգելք ...պիտի դրուի նաեւ դրամագլուխներու ...փոխադրութեան համար։

...Աւելի քան չորս տարիէ ի վեր գործա...դրութեան դրուած է «Միացեալ Շուկա...յի» ծրագիրը, որուն թեր ու դէմ երկար ...վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան եւ...րոպական միւս երկիրներուն մէջ։

Գլխաւոր հակառակորդն էր Մեծն Բրի...տանիա, որ իր գաղթավայրերու եւ Հա...մագործակցութեան ընդդիմութեան կը ...պատճառէր միանալու համար վեցերուն։

«Միացեալ Շուկայ»ի վեց պետութեանց ...դէմ Ազատ Փոխանակութեան Գօտի»ի ...եօթը երկիրներ միացեալ ճակատ կազմե...ցին գլխաւորութեամբ Անգլիոյ։ Միւս...ներն են՝ Շուէտ, Նորվեկիա, Փորթու...կալ, Դանիա, Զուիցերիա եւ Աւստ...րիա.

Երկար տատանումներէ վերջ, Անգլիա ...որոշեց վերջապէս մտնել «Միացեալ Շու...կայ»ին մէջ։ Խորհրդարանը մեծամաս...նութեամբ իրաւասութիւն տուաւ վար...չապետ Մաքմիլընի, որ դիմում կատարէ ...այս վերջինի պատասխանատու մարմնին՝ «վեց»երուն միանալու համար։

Խորհրդարանի որոշումը բուռն վէճերու տեղի տուաւ անգլիական մամուլին մէջ։ Սակայն Մաքմիլըն վճռած է ամէն գնով յաջողցնել Մեծն Բրիտանիոյ մասնակցութիւնը «Միացեալ Շուկայ»ին։

Երրորդ ուժը հետզհետէ աւելի զօրա...ւոր հիմերու վրայ կը դրուի։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՆՍՏԻՆՔ ԵՒ ԽՕՍԻՆՔ"
Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

ԲԱՅՑ ԿԸ ԿՐԿՆԷ ԻՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ

Նիքիթա Սերկէյվիչ Խրուշչեւ շատ հըպարտ էր առջի իրիկուն, երբ խօսք կ'առնէր հեռատեսիլին առջեւ։ Առաջին առթիւ իսկ խօսեցաւ Թիթովի մասին որուն շնորհիւ «մարդկութիւնը քայլ մը ըրաւ դէպի անջրպետի նուաճումը»։

Խրուշչեւ ապա ծանրացաւ ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան յառաջդիմութեան վրայ, պնդելով գլխաւորաբար համայնավարութեան «պատմական առաջնութեան վրայ»։ «Մեր ամբողջ կարելին պիտի ընենք խուսափելու համար նոր պատերազմէ մը։ Ոչ մէկ հողամասի եւ ոչ մէկ հարստութեան աչք ունինք», շեշտեց Խորհ. Միութեան վարչապետը, որ քննադատեց «անհանդուրժողութեան այն պատը» որուն կը բախին խորհրդային առաջարկները ազագինման շուրջ։ «Դրամատիրական պետութիւնները չեն հրաժարած զինեալ բախումի մը գաղափարէն՝ ընկերվարութեան դէմ։ Աշխարհակալները կը պատրաստուին կըկին մէջտեղ դնել Տըլըսի քաղաքականութիւնը, բայց ուժերու իրական համեմատութիւնը փոխուած է»։

Խրուշչեւ անդրադարձաւ նաեւ Քենըտիի հետ ունեցած իր հանդիպումին եւ ընդունեցաւ թէ երիտասարդ նախագահը «իմաստուն եւ իրատես» տեսակէտներ յայտնած է երբ ուժերու հաւասարակըշռութեան մասին խօսած են։

Ճառին գլխաւոր մասը նուիրուած էր անշուշտ Պերլինի «որ պէտք չէ Սարայեվօ մը ըլլայ»։ Կարելի չէ յետաձգել Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի մը կնքումը, որովհետեւ «ուշացնել այս հարցին լուծումը կը նշանակէ յարձակողական ուժերուն հացին իւղ քսել»։ Եթէ Արեւմտեան երկիրները ուզեն վերաքննել իրենց դիրքը եւ լսել իմաստութեան ձայնը, միայն կրնանք ուրախանալ։ Եթէ Արեւմտեանները յամառին իրենց մերժումին մէջ, հարցը կը լուծենք առանց անոնց» շեշտեց խորհրդային վարչապետը եւ շարունակեց.— «Խորհրդային արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած էր եւ է՛ խաղաղ համակեցութեան վրայ։ Եւ կ'ըսեմ Արեւմտեաններուն, Ամերիկացիներուն, Անգլիացիներուն, Ֆրանսացիներուն՝ նստինք եւ խօսինք։ Պայծառացնենք մթնոլորտը։ Իմաստութեան վրայ կռթնինք եւ ոչ թէ հիւլէական զէնքերու ուժին»։

Խրուշչեւի համար զինուորական տեսակ մը խուճապ կը ցնցէ Արեւմուտքը եւ Միացեալ Նահանգները, ինչ որ պատճառ կը դառնայ որ Խրուշչեւ «մօտէն հետեւի դէպքերուն» եւ ի հարկին «աւելցնենք մեր բանակին քանակը արեւմտեան սահմաններուն վրայ, հոն փոխադրելով կարգ մը զօրաբաժիններ։ Կրնանք կանչել պահեստի մեր զօրքին մէկ մասը որպէսզի պատրաստ ըլլանք որեւէ հաւանականութեան դէմ»։ Ասիկա պատասխան մըն է, դիտել կուտայ Խրուշչեւ, Քենըտիի ձեռք առած միջոցներուն.— «Երբ նման կացութիւն մը ստեղծուի, անհանդուրժելի կ'ըլլայ մեր կողմէ որ մեր ձեռքերը ծալած նըստինք»։ Խրուշչեւ ըսաւ թէ Քենըտի տեսակ մը վերջնագիր ուղղած էր Խորհ. Միութեան եւ յիշեց տարօրինակ օրինակ մը «զօր. Նիքոլա Վաթութին պատերազմի ժամանակ, աչքերուս առջեւ անձնասպան եղաւ, այլեւս չէր գիտեր թէ ի՛նչ կ'ընէր, կորսնցուցած էր ինքզինքը։ Արեւմուտքի մէջ ալ, կան մարդիկ որոնք կը կորսնցնեն թէ իրենց պաղարիւնը եւ թէ իրենք զիրենք»։ (Ծերդ պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն զօր. Վաթութին որ Քիէվը ազատագրեց, մեռած էր Քիէվ, 1944 Ապրիլ 15ին, ծանր վէրքերու հետեւանքով)։

«Արեւմտեանները կը հաստատեն թէ Գերմանիոյ ժողովրդավար կառավարութենէն արտօնութիւն պիտի չառնեն Պերլինի իրենց հաղորդակցութիւնները զօրածելու համար, որովհետեւ, կ'ըսեն, մեզի հետ պատերազմ ըրած Հիթլերական Գերմանիոյ դէմ, կ'ըսեն նոյնիսկ թէ ապարդիւն կ'ըլլար։ Բայց եթէ բարոյականի մասին խօսինք, կը շարունակէ Խրուշչեւ, ինչո՞ւ Միացեալ Նահանգները միակողմանի հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրեցին Ճափոնի հետ։ Երկո՞ւ բարոյական կայ»։

Խրուշչեւ յիշեց նաեւ թէ Արեւմտեանները բռնաբարած են Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնագրերը, 1946էն սկսեալ երբ գրաւման շրջաններու ձուլումը կատարուեցաւ։ «Եթէ հրաժարինք հաշտութեան դաշնագրի մը կնքումէն, աւելցուց Խրուշչեւ, Արեւմտեանները ռազմագիտական յաղթանակի մը պիտի վերածեն ատիկա։ Պիտի պահանջեն որ արեւելեան Գերմանիոյ ընկերվարական վարչաձեւը ջնջուի եւ պիտի ուզեն անջատել Չեխոսլովաքիայէն եւ Լեհաստանէն այն հողամասերը, որոնք այս երկիրներուն տըրուեցան Փոցտամի համաձայնութեամբ։ Եթէ հող հասնին, անմիջապէս իրենց գլխաւոր պահանջը պիտի յայտնեն.— Ընկերվարական վարչաձեւի ջնջումը բոլոր ընկերվարական երկիրներուն մէջ»։

Խրուշչեւ խօսեցաւ նաեւ Ֆրանսայի դէմ, Պիզերթի առթիւ եւ վերջացուց իր ճառը կրկին յիշելով իրեն «այնքան սիրելի խաղաղ համակեցութիւնը»։

Հինգշաբթի օր, նախագահ Քենըտի պիտի պատասխանէ այս ճառին, որուն շեշտը «հաշտարար» կը նկատեն Ուաշինկթընի մէջ։

Դեմոկրատ ծերակուտական Ֆըլպրայթ որ նախագահն է արտաքին յանձնախումբին, յայտարարեց.— «Կարծեմ Խրուշչեւ կ'ուզէ բանակցիլ Պերլինի շուրջ, բայց պէտք է գիտնալ թէ իր բանակցութիւնը «ինչ որ ձերն է իմս է» նշանաբանին վըրայ հիմնուա՞ծ է»։

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Խրուշչեւ աւելի վճռական եղած է Արեւմտեաններուն տրուելիք երաշխաւորութեանց մասին։ Բայց յայտնի չէ թէ ի՛նչ են այդ երաշխիքները։

Բոնի մէջ կը գտնեն թէ նոր որեւէ բացառնելիք չկայ այս ճառին մէջ։ Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլի Պրանտ, ըսաւ թէ այս «արուեստական տրամաբանութեամբ կարելի չէ լուծում մը գտնել Գերմանացիներուն ինքնորոշման տարրական փափաքին»։

«Նստիլ եւ խօսիլ համար» ինչպէս կ'ուզէ Խրուշչեւ, պէտք է համաձայնութիւն մը գտնուի գլխաւոր տարակարծութեան վրայ։ Խրուշչեւ կ'ուզէ բանակցիլ իր հասկցած ձեւով եւ նախապայմաններու հիման վրայ, Արեւմուտք կ'ուզէ խօսիլ առանց նախապայմանի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը Գահիրէ գացած է միջին ճամբայ մը գտնելու համար Նասրի ազգայնացումներուն համար, որոնք մեծ ազդեցութիւն ունեցած են Եգիպտոսի յոյն համայնքին վրայ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ազգ. պաշտպանութեան նախկին նախարարը՝ Քեմալ Եըլմազ, 61 տարեկան, որ Եասը Ատա կը գտնուէր, եօթներորդ արգելափակուածն է որ կը մեռնի Եասը Ատայի մէջ։

ԻՐԱՔԻ մէջ 15 օրաթերթեր եւ պարբերաթերթեր կորսնցուցին հրատարակութեան իրենց արտօնութիւնը։ Ասոնց մէջ 4 թերթեր կան որոնք համայնավար են։

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ Տիեզերական Խորհուրդին երրորդ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Նոր-Տէլհի, Նոյեմբեր 18էն Դեկտեմբեր 6։ Կը մասնակցին 625 պատգամաւորներ որոնք 176 անդամ եկեղեցիներ կը ներկայացնեն։ Միւս կողմէ Ուղղափառ Տիեզերական հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ Հռոդոսի մէջ, Սեպտեմբեր 24ին։ Կը համախմբէ բոլոր եկեղեցիները որոնք կախում ունին Պոլսոյ եւ Մոսկուայի Պատրիարքութիւններէն։ Արեւելեան, ղպտի, հայ, կարգ մը բողոքական եկեղեցիներ և կաթողիկէ եկեղեցին հրաւիրուած են դիտեր ղրկելու։ Կը սպասուին 130 պատգամաւոր եւ դիտ։ Ժողովին նպատակն է Ուղղափառ եկեղեցիներու վերակազմութիւն մը։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինի մէջ ամէն տեսակ միջոց ձեռք կ'առնուի արգելք հանդիսանալու համար Գերմանացիներու գաղթին՝ դէպի արեւմուտք։ Շաբաթ եւ կիրակի 3500 հոգի սահմանը անցած են, իսկ երկուշաբթի 1468 հոգի, ինչ որ կը կոտրէ բոլոր մրցանիշները։ Ուլպրիխթ կը սպառնայ դատի քաշել անոնք որ փախուստի ճամբուն վրայ կը բռնուին։

ԱՓՐԵՒԱՍԻԱՑԻՆԵՐԸ (46 ձայն) դիմում մը ներկայացուցին Համըրշոլտի, որպէսզի Ազգաժողովի արտակարգ նիստ հրաւիրէ, Պիզերթի համար։ Խորհ. Միութիւնը միացաւ այս դիմումին, բայց երեք ձայն կը պակսի որպէսզի կանոնադրական քուէի վրայ ժողովը պարտադիր ըլլայ, մնացեալը կախում ունի Համըրշոլտի կամքէն.

ԹԻԹՈՎ արտակարգ ընդունելութեանց առարկայ դարձաւ, ողջ առողջ վերադառնալէն ետք։ «Կարծես հարսնիքէ կու գաս, պայծառ է ձայնդ» ըսաւ Խրուշչեւ հեռաձայնով։ «Հարսնիք չէր, բայց պարահանդէս մըն էր ընկեր Նիքիթա Սերկէյվիչ» շեշտեց տիեզերագնացը, աւելցնելով թէ առանց ընկրկումի պիտի կատարէ համայնավարի իր պարտականութիւնը։

ԱՊԻՃԱՆԻ հանդիսութիւնները վերջ գտան։ Ամերիկայի արդարութեան նախարարը որ եղբայրն է Նախագահին, Ռ. Քենըտի ըսաւ Թունուզիայի տեղեկատուութեան նախարար Մասմուտիի, որ կարգադրեն Պիզերթի խնդիրը։ Այս վերջինը չմասնակցեցաւ տողանցքին «չուզած մարդոց չհանդիպելու համար»։ Կ'ակնարկէր, անշուշտ, վարչապետ Տըպրէի։

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ որ քանի մը օրէն Թոքիօ պիտի երթայ խորհրդային ցուցահանդէսին բացումը կատարելու համար, պիտի տեսնուի վարչապետ Հայաթօ Իքետայի հետ։ Միկոյեանի կ'ընկերանան 46 հոգի։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Օգոստոս 15ին կը բացուի ֆրանսական ցուցահանդէսը, որ կոչուած է մեծ յաջողութիւն արձանագրելու։

ՆԱՍՐ Կիպրոս պիտի այցելէ յառաջիկայ ամսուն, կը հաղորդեն Նիկոսիոյ պաշտօնական շրջանակները։

ԱՋՆԻՒ ՀԱՅԸ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

—o—

ԽՄԲ.— Այս խորագրին տակ, *Քաթոլիք Տայճըսթ* ամսաթերթը Յուլիսի իր թիւին մէջ շահեկան յօդուած մը կը հրատարակէ, նուիրուած Հաւատոյ Տարածման ժողովին Նախագահ՝ Կաթողիկոս-Պատրիարք Կարդինալ Աղաճանեանի, զոր կ'որակէ «ուժեղ անձնաւորութիւն մը, ազնիւ դիմագիծի մը տակ»:

Անգլերէն պարբերաթերթը կողքին վրայ հրատարակած է նաեւ Ծիրանաւոր Պատրիարքին նկարը: Ստորեւ կուտանք գլխաւոր մասերը, յապաւելով կենսագրական տեղեկութիւնները՝ զորս բազմաթիւ այլ առիթներով տուած ենք:

Երբ Ջարլզ Պո՛լըն ամերիկեան դեսպան էր Փիլիպպեաններու մէջ, 1959 Օգոստոսին, ընդունելութեան մը ընթացքին հանդիպեցաւ ամէնէն անսովոր Եկեղեցականին որուն երբեք հանդիպած չէր: Տեսաւ մօրուսաւոր Ծիրանաւոր մը, խորաթափանց աչքերով, սեւ եզերքով ակնոցներու տակ, որ առաջին քրիստոնեաներուն պարզութիւնն ունէր: Կրօնաւորը հմայեց դիւանագէտը, ռուսերէն խօսելով իրեն հետ:

Պո՛լըն, Մոսկուայի նախկին դեսպան, հաճոյքով պատասխանեց նոյն լեզուով.— «Մտքէս չէի անցըներ թէ Մանիլլայի մէջ, ռուսերէն պիտի խօսիմ Կաթողիկէ Կարդինալի մը հետ»:

Այցելուն զուարթութեամբ ժպտեցաւ, որովհետեւ Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան վարժուած է տեսնել օտարներ, որոնք զինքը վերէն վար կը չափեն իբրեւ քիչ մը անսովոր մէկը: Ծնած է Ռուսաստան: Սահուն կերպով եօթը լեզու կը խօսի: Աշխարհ կը շրջի լիբանանեան անցագրով մը: Իբրեւ նախագահ Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան, պետն է Եկեղեցւոյ համաշխարհային միսիոնարական գործունէութեանց: Եւ իբրեւ Պատրիարքը 200.000 Կաթողիկէ Հայերու, կը խորհրդանշէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միութիւնը Եկեղեցւոյ մէջ:

1958ին, Աղաճանեան մէկն էր այն չորս կարդինալներէն, որոնք ամէնէն շատ հաւանականութիւն ունէին Պապ ընտրուելու: Այսօր, 65 տարեկանին, բարձր խաւերու մօտ նկատուած է իբրեւ Փափապիլի *(այն կարդինալներն են որոնք իբրեւ յաջորդը կը նկատուին Յովհաննէս Պապին):*

Պոսթընի Կարդինալը, Ռիչըրտ Քուշինք Կարդինալ Աղաճանեանը կը նկատէ իբրեւ «արդի ժամանակներու եկեղեցական ամէնէն փայլուն միտքերէն մէկը եւ մէկը որ ամէնէն հմուտն է Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ»: Կարդինալ Ֆրանսիս Սփելման, որ հինգ տարի միասին անցուցած է Հռոմի դպրեվանքին մէջ, զինքը կը յիշէ իբրեւ «փայլուն միտք մը եւ դպրեվանքի բոլոր աշակերտներուն առաջնորդը իր հմտութեամբ»

Երբ Հայ Կարդինալը Ամերիկա այցելեց 1960 Մայիսին, Կարդինալ Սփելման ըսաւ թէ ինք եւ ամերիկացի միւս եկեղեցականները ամէնէն շատ տպաւորուած էին իր ազնուութեամբ եւ ամերիկեան մտայնութեան իր հասկացողութեամբ: Արագօրէն բարեկամներ շինելու իր յատկութիւնը զինքը Հռոմի ամէնէն ժողովրդական կարդինալներէն մէկը դարձուցած է:

Երբ հաճոյքն ունեցայ առանձին տեսակցութիւն մը ունենալու Կարդինալին հետ, Ռուշինկթըն, զարմացայ տեսնելով թէ մտային այդքան բարձր կարողութեան տէր մէկը կրնայ այսքան հմայիչ պարզութիւն մը ունենալ: Մէկը որ Կարդինալ Աղաճանեանի ճամբու ընկերը եղած էր, զայն կը նկարագրէր իբրեւ «ուժեղ անձնաւորութիւն մը, ազնուօրէն արտայայտուած»: Համեստութեան եւ իմաստութեան քաշողական խառնուրդ մը:

... Կարդինալը պատմեց ինծի թէ ծնած է 1895 Սեպտեմբեր 15ին, Ախալցխա, Վրաստանի մէկ փոքր գիւղը, Թուրքիոյ սահմանին մօտ: Մայրենի լեզուն հայերէնն էր:

«Հայրս մեռաւ երբ 5 տարեկան էի, ուրեմն զինքը երբեք չեմ ճանչցած», ըսաւ: Ունի մէկ եղբայր՝ Պետրոս, եւ քոյր մը՝ Եղիսաբէթ, պաշտօնեայի մը այրին: Երկուքն ալ Խորհ. Միութիւն կ'ապրին:

Տղան Ղազարոս մկրտուեցաւ: Կանուխէն մտային շնորհներ ցոյց տուաւ: 11 տարեկանին յայտնեց թէ կ'ուզէր քահանայ ըլլալ: Զինքը Հռոմ ղրկեցին:

Օր մը, Հայր Ֆերնանտօ Ջէնթօ, խումբ մը նոր աշակերտներ կ'առաջնորդէր պապական ունկնդրութեան մը: Հայր Ջէնթօ, որ ներկայիս Փորթուկալի պապական Նուիրակն է, ցոյց տուաւ փոքրիկ Հայը եւ ըսաւ Ս. Քահանայապետին (Պիոս Ժ.) թէ այդ տղան տուն պիտի ղրկուի իր փոքր տարիքին համար

Ունկնդրութեան վերջաւորութեան, Պապը նշան ըրաւ քահանային եւ ըսաւ. «Ըսէ պաշտօնավարող Կարդինալին, որ պահէ այս հայ տղան, որովհետեւ մեծ ծառայութիւն պիտի ընէ Եկեղեցիին»: Աւելի ուշ լսուեցաւ թէ Պապը ըսած է հայ աշակերտին թէ «քահանայ, եպիսկոպոս, պատրիարք» պիտի ըլլայ:

Կարդինալ Աղաճանեան չի սիրեր այս մասին խօսիլ: Ըսաւ ինծի թէ իրականութիւն չէ, ինչպէս առասպելական բոլոր մանրավէպերը, որ կը հրատարակուին:

... 1921 Փետրուարին, պոլշեւիկները կը գրաւեն Թիֆլիզը: Երբ կը հարցնեմ Կարդինալին թէ կարմիրները զինքը չէ՞ն բանտարկած, կը ժպտի.— «Ոչ, ուրիշ շատ ընելիք ունէին»:

Կը կանչուի Հռոմ եւ փոխ-տեսուչ կը կարգուի հայ վարժարանին (Լեւոնեան), յետագային տեսուչ դառնալով: Հմուտ կը դառնայ լատիներէնի եւ հրէերէնի: Իր իտալերէնը ունի հռոմէական շեշտ մը, որ հաճոյքն է բոլոր անոնց՝ որոնք մտիկ կ'ընեն իր բազմահմուտ եւ շնորհալի քարոզները, Հռոմի մէջ: Կը խօսի նաեւ ֆրանսերէն, ռուսերէն, անգլերէն եւ անշուշտ հայերէն: Իր անգլերէնը սքանչելի է, թեթեւ եւ անսահմանելի շեշտով մը, որ հաւանաբար բան մը կը պարտի միւս լեզուներուն: Արաբերէն ալ կը կարդայ:

Հռոմ մնացած 14 տարիներուն ընթացքին օգտակար նպաստ բերած է, իբրեւ հեղինակութիւն, Արեւելեան Կանոնական Օրէնքին:

... Նախ փոխ-տեսուչ, ապա Կարդինալ Փիէթրօ Ֆումազոնի-Պիոնտիի վախճանումէն ետք (1960), Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան տեսուչ նշանակուեցաւ: Իբրեւ վերատեսուչ կաթողիկէ բոլոր առաքելութեանց, իր վարչութեան տակ կը գտնուին 31 միլիոն կաթողիկէներ եւ 3 միլիոն նորընծաներ 78 թեմերու մէջ, 197 առաքելական առաջնորդարաններ, 114 եպիսկոպոսարաններ, 6 անկախ աբբայարաններ եւ երեք անկախ առաքելութիւններ:

Կարդինալ Աղաճանեան եւ իր 27 հոգինոց պաշտօնէութիւնը կը բնակի Հռոմի նշանաւոր Փիացցա տէ Սփանեայի *վրայ, Ռընէյսանսի պալատը: Կէս ժամ է ոտքով, Վատիկանէն, բայց կը վայելէ նոյն առանձնավարութիւնը:*

Կարդինալը հազուադէպօրէն կարելի է տեսնել երբեմնի գահասրահին մէջ, որ իր գրասենեակն է: Առաւօտները կը սիրէ խօսակցիլ միսիոնարներու եւ այլ այցելուներու հետ, ապա կ'աշխատի իր տեղեկագիրներուն եւ թղթակցութեանց վրայ, մինչ Հռոմէացիները իրենց յետմիջօրէի հանգիստը կ'ընեն:

Խորապէս տպաւորուած է հեռաւոր վայրերէ եկած տեղեկագիրներով, որոնք կը դիզուին իր սեղանին վրայ: «Այս նամակները շատ բան կը յայտնեն» կ'ըսէ: «Եւ երբ կ'այցելեմ միսիոններուն, շատ տպաւորուած եմ ոչ այնքան աշխատանքի իրենց նուիրումէն, այլ իրենց ոգեւորութենէն: Երբեք յուսալքուած չեն»:

Քիչ են այն կարդինալները, որոնք աշխարհ պտըտած են, ինչպէս Կարդինալ Աղաճանեան: 1934ին, Եկեղեցւոյ առաջին իշխանն էր, որ Պարսկաստան կ'այցելէր: 1959ին իր պաշտօնն ունեցող առաջին անձն էր որ կ'այցելէր Ծայրագոյն Արեւելքի միսիոնները: Նախագահած է Հարաւային Վիէթնամի Մարեմական առաջին ժողովին: Հարաւային Վիէթնամի կաթողիկէներու թիւը 1 միլիոն 150.000 է, փոքրամասնութիւն մը, բայց երկրին կրօնական ամէնէն լաւ կազմակերպուած համայնքն է, ուր պուտտայականները կը տիրապետեն:

Երբ կը շրջի այդ տաքերուն մէջ, կարմիր պատմուճանով, մօրուսաւոր Կարդինալը խորհրդանշան մըն է ամբողջ ժողովուրդին համար: Հազարաւոր ոչ-կաթողիկէներ կը շարուին փողոցներու երկայնքը, ուրկէ պիտի անցնի եւ հազարաւոր կաթողիկէներ կը հաւաքուին քաղաքին եկեղեցիներուն մէջ, ամէն գիշեր ցոյց տալու համար իրենց ապաւէնը անոր առաքելութեան:

Երբ Սայկոնի մէջ, առաւօտ մը կը պատարագէր, չքնաղ փողոցները լեցուած էին ծայրէ ի ծայր, մարդոցմով, որոնց ամբողջ գիշերը հոն քնացած էին.

Առանց յոգնութեան, Կարդինալը կ'այցելէ կաթողիկէ դպրոցներ, հիւանդանոցներ, գաղթականներու կայաններ, վանքեր, դպրեվանքեր եւ մանկատուններ. Վիէթնամցի քահանայ մը ըսաւ. «Զօրացուց մեր որոշումը պատասխանելու հիւսիսի մեր գերի եղբայրներուն: Ի վերջոյ, հիմա վստահ ենք որ Հռոմ կը խորհի մեր մասին առանց նկատի առնելու թէ փոքր ենք կամ անկարեւոր»:

Կարդինալ Աղաճանեան այցելած է Թայլանտա, Ֆորմոզա, Հոնք-Քոնկ, Քորէա եւ Ճափոն: Սէուլի մէջ, 3000 կաթողիկէներ լեցուցած են Մայր Տաճարը լսելու համար Կարդինալին պատարագը մինչ քանի մը հարիւր ուրիշներ դուրսը կը մնային, անձրեւին տակ:

Նակազաքիի մէջ տեսած է հիւլէական ռմբակոծումի զոհ Ուրքամի եկեղեցին ապա վերաշինուած:

1959 Օգոստոսին, գացած է Փիլիպպեանները, ապա մասնակցած Աւստրալիոյ Պրիզպանի հարիւրամեակի հանդիսութեանց:

Երեք ճամբորդութիւններ կատարած Ամերիկա: 1951–52, 1954, 1960. Տուած է բազմաթիւ մամուլի ասուլիսներ, բայց ժպիտով կը մերժէ քաղաքական հարցերու մասին խօսիլ: Այնուամենայնիւ յատկանշական բան մը ըսած է իր պաշտօնին առընչութեամբ. «Ուր որ Եկեղեցին ազատ է, հոն առաքելութիւնները բարգաւաճ են»:

Ֆ. ՉԻԼԻ

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ 50 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ)

—o—

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը, որ ընկ. Մ. Նաւայեանի կողմէ դրկուած է «Հայրենիք»ին, եւ որուն խմբագրութեան մօտ մնացած է իր առնեին (1911), կը հրատարակենք իր պատմական նշանակութեան համար: 1911ին պատրաստուած տեղեկագիր մըն է Ազգայի եւ Նաւայեանց կողմէ, եւ յանձնուած ողբ. ընկ. Համբարձում Ամպրուքեանի, որ Նիւ Եորքի եկեղեցւոյ Անդամական ժողովին կողմէ պատգամաւոր ընտրուած էր Էջմիածին երթալու ընտրելու համար Գէորգ եպիսկ. Սուրէնեանը՝ կաթողիկոս: Այդ օրերուն կաթող. Վարչութիւն եւ մէկ եկեղեցի 27րդ փողոցին վրայ: Պատգամաւոր Ամպրուքեան այս Տեղեկագիրը կարդացած Էջմիածնի ընտրական ժողովին մէջ, հետաքրքրական տեղեկութիւններ տալով Ամերիկայի Հայութեան մասին:

Տեղեկագրութիւնը զոր պիտի ներկայացնեմ Մայր Դիւանին եւ հայկական այս Վեհաժողովին, արդիւնքն է 15 տարուան հետախուզութեան, փորձառութեան եւ անշահախնդիր փափաքի: Այս տեղեկագրութիւնը կը ներկայացնէ ամերիկահայ

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱՏ ԹԱԿՈՐ

—o—

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ոչ ի բուն կը նուիրուի իր թշուառ ցեղակիցներու փրկութեան գործին: Հոգիի աչքերով կը տեսնէ ամէն բան եւ կը զգայ թէ եասաիրութիւնն ու անձնասիրութիւնը ի՛նչ աւերներ են գործած: Անհուն սէր ու գուրգուրանք կը տածէ իբրեւ ամբողջին մէկ մասնիկը: Եւ կը սկսի կարգ մը հողային բարեփոխումներ մըտցնել: Եւ ո՛վ զարմանք, նախ կը բախի գիւղացիութեան ընդդիմութեանց: Իսկոյն կը հասկնայ որ անկարելի է որեւէ բարենորոգում մտցնել, որքան ատեն գիւղացիութիւնը կը մնայ տգէտ: Ծայրէն կը սկսի: Կը բանայ մանուկներու համար դպրոց, իսկ արհեստաւորներուն՝ արհեստանոց: Հայրը յուզումով կը նկատէ իր զաւկին ճիգերը եւ առ ի քաջալերութիւն՝ անոր կը տրամադրէ Կալկաթայէն 150 քիլոմեթր հեռու գտնուող իր մէկ կալուածը:

— Ուրիշ պարագաներու մէջ, կ'ըսէ հայրը, արքաները քեզ իրենց պալատը կը հրաւիրէին եւ ոսկէ շղթաններով կը զարդարէին կուրծքդ: Ես միայն կրնամ քիչ մը դրամ տալ քու ձեռնարկիդ յաջողութեան համար:

Նորահաստատ Սանթինիքեթանի այդ համեստ դպրոցին պատմական դեր մը կը վիճակի եւ կը դառնայ համալսարան: Հոդ է, որ գիւղատնտեսական նոր մեթոտներու ուսումնասիրութիւն կը կատարուի եւ կը գործադրուի բովանդակ Հնդկաստանի մէջ: Աւելին նոյնիսկ, հոդ է որ Հնդկաստան իր հին մշակոյթին զուգահեռ կը գտնէ իր ազգային ոգին, եւ վերջապէս, հոդ է որ հնդիկ ընտրանին Կանտիի եւ Ներհուի առաջնորդութեամբ հիմը կը դնէ Հնդկաստանի ազատագրութեան գաղափարին:

1883ին, Թակոր քսաներկու տարեկան՝ կ'ամուսնանայ տասներկու տարեկան աղջկան մը, Մրինալի Տէվիի հետ: 19 տարի ետքը, 1902ին, կինը կը մեռնի հինգ զաւակ պարգեւելէ վերջ: Վշտահար բանաստեղծը այլեւս ընաւ չի մտածեր վերամուսնութեան մասին: «Ո՛վ կեանքիս կեանքը, կ'ըսէ ան, քեզմէ ետք մարմինս միշտ մաքուր պիտի պահեմ...»:

Թակոր իր զաւակներով վերջնապէս կը հաստատուի իր ձեռակերտին քով, Սանթինիքեթան: Սկզբնական շրջանին իր հիմնած դպրոցը կ'ունենայ հինգ աշակերտ միայն, մէկը... իր զաւակը: Յետագային աշակերտներուն թիւը կը հասնի 150ի: Վերյիշելով իր մանկութեան բանտանման դպրոցներուն մէջ կրած տառապանքը, կ'որդեգրէ մանկավարժական ճկուն մեթոտ մը, հնդկական հին մանկավարժական սկզբունքներուն համաձայն, ընդմիշտ խուսափելով «պլուխլեցնելու» հիւանդութենէն: Կեանքի իրական արժէքն ըմբռնելու համար, ան մատղաշ միտքերուն կը ներշնչէ սէր դէպի մերձաւորը, գեղեցիկը, պարզը, ճըշմարիտը, եւ դէպի անասուններն ու բոյսերը: Բնութիւնը թշնամի միջավայր մը պէտք չէ նկատել եւ պայքարիլ անոր դէմ, ինչպէս յաճախ կ'ընեն արեւմտեան երկիրները: Պէտք է հաղորդուիլ բնութեան հետ, պատշաճիլ անոր կշռոյթին, կեանքի եւ ստեղծագործութեան իմաստն ըմբռնելու համար: Դպրոցին ծրագիրը կը պարունակէր նաեւ Պենկալի պատմութեան, լեզուի եւ իրապաշտութեան վերաբերեալ ընդարձակ ծանօթութիւններ: Գաղափարական մեծ գործ մը, որուն կոչեցեալ առաջեալն էր Թակոր: Ան զբօսնելով կ'ուսուցանէր իր աշակերտներուն, ինչ որ այսօր մանկավարժական գործնական մեթոտը կը կոչուի:

Դպրոցին նիւթական դժուարութիւններն ու հարազատներու իրարայաջորդ կորուստները կը խանգարեն իր հոգեկան անդորրութիւնը: Կորսնցուցած էր արդէն իր կինը, կը կորսնցնէ նաեւ իր երկու զաւակները, հայրը եւ շատ մտերիմ զարմիկ մը: Եւ ահա մահուան բնական եւ անըմբռնելի խորհուրդին առջեւ: Ճակատագրի դժբախտ հարուածներուն տակ, կ'ուզէ բացատրել մահուան առեղծուածը եւ իր բարեկամներէն մէկուն կ'ըսէ.

— Զգացի որ հիւլէ մը կրնայ կորսուիլ տիեզերքին մէջ, բայց ճշմարտութիւն անկարելի է որ կորսուի: Ճակատագրին հետ հաշտուելու գաղափարը չէ որ ինծի կը մղէ այսպէս խօսելու, այլ կեանքի լրիւ իմաստը: Հասկցայ թէ ի՛նչ է մահը: Ինքնին կատարելութիւն մը՛

Այդ օրերուն է, որ կը գրէ իր հռչակաւոր Ժիթանճալին (*): Տանջանքի եւ ... բանաստեղծը քնարական ... գիծ զգացումով թաթախուն, իր ներաշխարհի փոթորկումները կը պատ... Ժիթանճալին գրած էր իրեն համար եւ ընաւ մտադրութիւն չունէր հրատարակելու: Սակայն, օր մը, հիւանդութենէ մը ետք, կը խորհի անգլերէնի թարգմանել: 1912ին, երբ կ'երթայ Անգլիա, իր բարեկամներէն մէկուն կուտայ թարգմանութիւնը: Բարեկամը խոկալով լուր կուտայ հանրածանօթ ... Իէյթսին: Իր ինքն ալ դմայլած ... ընթացքը ... կարդալ եւ գնահատութեան ենթարկել.

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. - 3)

(*) Օտար լեզուներէ թարգմանուած հայերէնի՝ Ֆրնտզեանի եւ Հ. Թումանեանի կողմէ:

...ողութի բարոյական եւ նիւթական առ— ...ւ կացութիւնը: Հեռու է կուսակցական ...ռումէ ու կապակցութենէ եւ նպատակ ...նի ոչ միայն կազմակերպել, ամփոփել ...յական ուժերն Ամերիկայի մէջ, ի նպաստ իրենց զարգացումին ու նպաստ— ...ումին, այլեւ զօրաւոր ու կենսունակ ...ռու աղբիւր մը եւ յենարան մը դառ— ...նալու զայն Մայր եկեղեցւոյ եւ Մայր ...րենիքին:

Ամերիկահայ գաղութի ներկայ կացու— թիւնը — Միացեալ Նահանգներու մէջ ...ուած ունինք մօտաւորապէս 60.000 Հայ. տարեկան 5000 նորեկներու բար— ձրացում. վերադարձողներու թիւն է 25 հազար: Այս համեմատութեամբ մի ...տասնեակ տարիներ ետք պիտի ու— նենանք մօտաւորապէս 100–150 հազար ...չութիւն: Մղուած երկրի ընդհանուր ...անքէն եւ օժտուած ցեղային ընդու— նակութեամբ, կը կազմենք ժիր, տնտե— սագէտ եւ ուշիմ տարր մը, խոստումնա— լից ժանելու եւ հարստանալու: Ջնայե— լով գաղթականութեան նորութեան, ար— դէն 100էն 20ը եղած է մեծ վաճառական, գործատէր ու խանութպան, այսինքն անխախտելի վիճակ մը, ապահովուած ...ունք մը: Հարիւրին քսանը լաւ վճար— ուած, ամերիկեան գործատէրերու մըր— ցակից արհեստաւորներ ու գործաւորներ ...ճիւրին երեսուն, միջակ վարձքով, ...կայն կարող իրենց հացը ճարելու եւ Մայր հայրենիք դրամ ղրկելու: Մնացած երեսուն առ հարիւրը կը կազմէ միշտ նորեկ հոսանքը, որ թէպէտ մնայուն գործ չունի, բայց ճշմարիտ է թէ քանի մը ամիս տառապելէ ետք, կը յաջողի ...պէս թէ՛ անպէս իր ծախքերը գոցել եւ կամաց կամաց տեղական լեզուին հետ ...ընկերութեան տիրանալ:

Ուրեմն այս համեմատութեամբ արդէն ունինք գաղթականութեան 100էն 70ը, ո՛չ միայն ապահովուած վիճակի մէջ, այլեւ պատրաստ ու գիտակից՝ զոհողութիւն— ներ ընելու:

Բարոյական վիճակ.— Գաղութի բա— րոյական ու մտաւորական կացութիւնը ...քաջալերելի չէ եւ պէտք ունի խը— նամքի:

Գաղութի 100էն 90ը երկրէն անուս եւ ...եւ երբ կուգայ Ամերիկա, առաջ— նորդուած չէ երկրի եւ կառավարութեան ...ուած անհուն բարիքներէն օգտուելու: ...յականութեան հիմ որ իր հոսանքը ունի Ամերիկայի մէջ, միտում ունի զայն ալ կորսնցնելու, քանի որ գաղթա— կանութեան եկեղեցական եւ քաղաքական վիճակը անկազմակերպ է ու անկանոն: ...տեղ գործաւորը սկսած է արդէն ...ցնել ընտանեկան սրբութիւնները, գա— ղափարները, եւ յանձնել ինքզինք զեխու— թեան եւ ապօրէնի կենակցութեան:

Ամերիկածին հայ սերունդին մայրենի լեզուն սորվեցնելով ազգութիւնը պահ— պանելու ջանքերը շատ դոյզն են: Եւ տեղ-տեղ եղած ջանքերն ալ պէտք եղած արդիւնքը չեն տար, գաղթականութեան եկեղեցական անկազմակերպութեան պատճառաւ: Ամերիկայի մէջ իրլանտա— ցին, իտալական եւ հրէական տարրերը, ...կամ կանուխ իրենց լեզուն կորսնցու— ցած են, բայց իրենց ցեղային առանձ— նայատկութիւնները եւ շահերը պահպա— նած են եւ պիտի պահպանուին դեռ տա— րիներ, իրենց ծնողաց ու նախնեաց եկե— ղեցին պահպանելով եւ յաճախելով: Ա— մերիկեան ազգի յառաջդիմութեան, հա— մերաշխութեան եւ ապահովութեան հիմը եկեղեցիներն են: Եկեղեցին ընտանեկան բարոյականը պահպանելու կը ծառայէ, ժամանակ կը ծառայէ իրենց պատկա— նողներու նիւթական շահերու աճումին ու բարգաւաճումին: Նոյն օրինակին ան— պատճառ հետեւելու ենք մենք՝ Հայերս, եթէ կուզենք ցեղը պահպանել եւ հարըս— տացնել:

Միթէ այս մասին զոհողութեան պատ— րաստ տարրերը չունի՞նք. այո, մեծա— մասնութիւնը ունինք որ կը ցանկայ իր վիճակը կազմակերպելու եւ կարգաւորե— լու, պատրաստ է ամէն զոհողութեան, բայց ժամանակը չունի եւ կը փափաքի ունենալ առաջնորդներ, որ ունենան այդ ժամանակը յօգուտ հօտին:

Ամերիկահայը հայութի մեծ աղբիւր — Ներկայ անկազմակերպ վիճակին մէջ իսկ, Ամերիկահայը հայութեան մեծ աղբիւր մըն է Մայր հայրենիքին համար: Երկիր դնելով՝ քաղաքական կուսակցու— թիւններուն համար եղած անհաշիւ նը— պաստները, խաղաղ զարգացման համար, Ամերիկահայերը ինքնամփոփ խմբակցու— թիւններով տարեկան դրամական մեծա— քանակ նպաստներ կը գոյացնեն, գրեթէ ամէն 10–15 գիւղացի իր կրթական, կամ որբախնամ ընկերութիւնը ունի, եւ կա— րելի է ըսել թէ տարեկան առնուազն 50 հազարի գումար մը Թրքահայաստան կը մտնէ, կրթական կամ բարեգործական նպատակներով, որմէ Պոլսոյ Կեդրոնա— կան Վարչութիւնը, կամ էջմիածնի Մայր Դիւանը անծանօթ կը մնան: Այս հասոյ— թը կրնայ կրկնապատկուիլ կամ եռա— պատկուիլ կազմակերպուած կամ առաջ— նորդուած գաղութի մը մէջ:

Ի՞նչ կ'ուզէ Ամերիկահայը.— Այժմ որ Ռուսիոյ Վեհափառ Ցարի բարեխնամ կառավարութիւնը բարեհաճած է ճանչ— նալ Ամերիկահայ Թեմը, գաղութը կը ցանկայ սերտ կապերով կապուիլ Մայր Դիւանին հետ, կը փափաքի ունենալ կա— րող եւ մաքրակրօն Առաջնորդ մը: Առաջ— նորդ մը, որ չպատկանի որեւէ կուսակ— ցութեան, սիրէ թէ՛ հարուստը, թէ՛ աղ— քատը, Առաջնորդ մը, որուն ջանքերը չկայանան միայն պսակի, թաղումի եւ կնունքի առիթները փնտռել հասոյթի շահագիտումով, Առաջնորդ մը, որ սիրէ անկեղծօրէն ցեղն ու եկեղեցին: Մէկ խօսքով ըլլայ աշակերտ Քրիստոսի եւ Հովիւը Աւետարանին: Անձնուէր ու Սահ— մանադրասէր Հովիւ մը կրնայ մեծամեծ բարիքներու եւ ձեռնարկներու աղբիւր եւ կեդրոն դառնալ: Թուենք զանոնք մէկիկ-մէկիկ.

1) Կազմակերպել ամէն կեդրոն տեղ, հոգաբարձութիւն մը եւ ունենալ եկեղե— ցի ու հովիւ մը, որ պատասխանատու ըլ— լայ Կեդրոնական Ժողովին եւ Առաջնոր— դարանին, խնամք տանի անդադար ա— նոնց բարոյական, մտաւորական ու նիւ— թական զարգացման:

2) Առաջնորդարանը եւ հովիւները պատրաստեն մանրակրկիտ աշխատու— թեամբ, մարդահամարի տոմարը իրենց գաղութին, այդ տոմարը պէտք է պարու— նակէ որքան որ կարելի է անունները բո— լոր Հայերուն, իրենց դրամունքի եւ ոստեղացի ըլլալը եւ փոփոխութեան պա— րագային հետեւիլ անոր նոր հասցէին ու կացութեան: Ունենալ ստոյգ ցանկը բո— լոր Կրթական, Որբախնամ, Բարեգործա— կան, Յառաջդիմական, Մարզական, Հա— յուհեաց, Կարմիր Խաչի, Շահակցական ու կալուածական հայ ընկերութիւններու եւ անոնց վարչութեանց:

3) Առանց ձեռնամուխ ըլլալու կրթա— կան, որբախնամ և բարեգործական հաս— տատութիւններու գանձին, կարելի է հսկել անոնց բարեկարգ գործառնու— թեանց, զեղծումի առաջքն առնելու եւ կիրարկել տալ անոնց ծրագիրները իրենց գիւղերուն մէջ, աւելի արդիւնաւոր ընե— լու համար եւ բարձրացնելու Մայր Դի— ւանի հեղինակութիւնը յաչս Թրքահայ ժողովուրդին:

4) Առաջնորդը եւ Առաջնորդարանը պէտք է կեդրոնը դառնան գաղութին տնտեսական բարւոքման: Հայերը վար— ժեցնել իրարու փոխադարձ շահերու ծա— ռայեցնել: Այս նպատակաւ եղած քանի մը մեծատուններու նպաստներէն օգ— տուիլ, գաղթային դժուարութիւնները յարդարելու նպատակաւ: Այսօր այդ նը— պաստները կ'ըլլան այնպիսիներու միջո— ցաւ, որոնք բոլորովին անկեղծ չեն իրենց կրօնական խորութեանց մէջ:

5) Առաջնորդը, որ պիտի սիրուի ա— մէնքէն, պիտի կրնայ դիւրաւ ունենալ եկեղեցի մը ու դպրոց մը. ոչ միայն պի— տի կրնայ հովիւներուն եւ Առաջնորդա— րանին ծախքերը փակել, այլեւ եկեղե— ցին եւս հասոյթի աղբիւր մը ստեղծել. սակայն կ'ուզենք որ այդ ըլլայ «Հովիւ քաջ, որ դնէ զանձն ի վերայ հօտին իւ— րոյ» եւ ոչ թէ «Հովիւն քաջ, որ դնէ զհօտն ի վերայ անձին իւրոյ»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ «ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻ»Ն

ԱԼՊԱՆԻԱ

Սեւ կատու մը անցած է Թիրանայի եւ Մոսկուայի միջեւ, ըսուեցաւ ու գրուե— ցաւ, յաճախ, վերջին ամիսներուն:

Նորագոյն տեղեկութիւններ կը հաս— տատեն թէ՝ ճիշդ էին այդ ըսուածներն ու գրուածները:

Միջազգային լարուած կացութեան մէջ, արեւելեան եւ արեւմտեան խմբակ— ցութեանց ուշադրութիւնը այս օրերուն կը յածի նաեւ Ադրիականի եզերքին փա— կած փոքր երկրին՝ Ալպանիոյ, ուր Էն— վէր Հոճա բացարձակ տէրն ու տիրականն է կացութեան:

Համայնավար ընտանիքին այս «անա— ռակ որդի»ն, որ յանդգնեցաւ ըմբոստ կեցուածք մը ցոյց տալ իր «հոգածու» խնամակալին՝ Կրեմլինի հանդէպ, այսօր մատնուած է տնտեսական նեղ դրու— թեան մը, որ հետեւանք է Խորհրդային Միութեան կողմէ ի գործ դրուած տնտե— սական պաշարման:

Տեղեկութիւնները կը հաւաստեն թէ՝ Մոսկուայի կողմէ ի գործ դրուած տըն— տեսական այս ճնշումը ոչ միայն պիտի չընկճէ «անառակ որդի»ն, այլեւ հաւա— նական է որ զայն մղէ ձեռք երկարելու արեւմտեան կարգ մը երկիրներու, անոնց աջակցութիւնը ապահովելու ակնկալու— թեամբ:

Այսպէս, կ'ըսուի թէ Թիրանա արդէն բախած է Փարիզի եւ Հռոմի դռները, առեւտրական յարաբերութիւններ հաս— տատելու համար անոնց հետ:

Առաջին իսկ առիթով Թիրանան չի յանդգնիր ուղղակի իյնալու արեւմտեան խմբակցութեանց գիրկը եւ կը նախընտրէ կողմնակի ճամբաներով հասնիլ դէպի Արեւմուտք վերադարձի մը ճամբան, ա— ռեւտրական եւ տնտեսական յարաբերու— թեանց պիտակով ձիթենիի ճիւղ երկա— րելով այդ խմբակցութեան երկու գլխա— ւոր անդամներուն:

Մամուլի տեղեկութեանց համաձայն, այս ուղղութեամբ խօսակցութիւնները բաւական յառաջացած են արդէն եւ ան— հաւանական չէ որ վերջնական արդիւնքի մը յանգին:

Անհաւանական չէ նաեւ, որ արեւմըտ— եան այս երկու երկիրներու հետ տնտե— սական յարաբերութեանց հաստատումէն յետոյ, Թիրանա փորձէ նաեւ քաղաքա— կան գետնի վրայ հակիլ դէպի Արեւ— մուտք:

Արեւելեան խմբակցութեան «անառակ որդի»ին այս թեքումը դէպի Արեւմուտք, ուշադրութեան առարկայ դարձած է եւ լրջօրէն կը քննուի խորհրդային վարչա— պետ Ն. Խրուշչեւի կողմէ, որ վեր— ջերս Սոչիի իր ամարանոցին մէջ երկար խօսակցութիւններ ունեցաւ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ համայնավար կուսակցու— թեանց ղեկավարներուն հետ՝ ընդհան— րապէս միջազգային եւ մասնաւորապէս Պալքաններու մէջ տիրող կացութեան շուրջ, որ արդիւնք է Մոսկուայի եւ Թի— րանայի յարաբերութեանց ձգտումին:

Նկատողութեան առնուելիք պարագայ է նաեւ Սոֆիայի, Պուքրէշի եւ Աթէնքի խորհրդային դեսպաններուն այս օրերուն Մոսկուա ներկայութիւնը, որ կապ ունի, կը կարծուի, Ալպանիոյ թեքումին հե— տեւանքով Պալքաններու մէջ ստեղծուած նոր կացութեան քննարկութեան հետ:

Թերթերու այս տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ իրականութիւն են Թիրա— նայի եւ Մոսկուայի միջեւ ստեղծուած ճեղքի մասին ցարդ գոյութիւն ունեցող տարաձայնութիւնները:

Ալպանիան «մնաս բարով» ըսելու կը պատրաստուի Մոսկուայի եւ աչքերը կը յառէ դէպի նոր հորիզոններ:

Գոնէ այս ենթադրել կու տայ իր այսօր— ուան ընթացքը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքի վախճանման քառասունքին առթիւ, Յուլիս 30ին հո— գեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Լիբանանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, Թեմիս առաջնորդ Խորէն արք. Բարոյեանի կարգադրութեամբ:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ նորվե— կիական բարեգործական կազմակերպու— թիւն մը որոշած է Նանսէնի անունով ծե— րանոց մը բանալ Հայերուն համար, Սե— լանիկի մէջ: Մեծ հայասէրին ի յիշատակ այս ծերանոցը 50 անկողին պիտի ունե— նայ:

ԹԵՀՐԱՆ դարձած է Վենետիկի Մու— րատ-Ռափայէլեան վարժարանի տեսու— չը՝ Հ. Նիկողոս Վ. Քեհեայեան: Վար— դապետը որ իրեն հետ տարած է իրանա— հայ 42 աշակերտներ՝ ամառնային ար— ձակուրդի առթիւ, այցելած է «Ալիք»ի խմբագրատունը:

ԹԵՀՐԱՆ դարձած է Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանի փոխ-տեսուչ՝ բա— նաստեղծ-ուսուցիչ Մ. Իշխան:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Գարեգին Պատրիարքի վախճանման քառասունքին առթիւ, մաս— նաւոր հոգեհանգիստ կատարուած է Շիշ— լիի գերեզմանատունը: Երջանկայիշատակ Պատրիարքին յիշատակը ոգեկոչած է Շնորք Եպս. Գալուստեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԹՈՒԱՂԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ըսել կ'ուզեմ թէ անպատիւ մարդու մը պէկ անունը տալ պարզապէս նախա— տինք մըն է մեր բոլոր ցեղակիցներուն: Ես որ հասկցայ ամէն բան... միթէ հա— ւատարապէս անուանարկուած չե՞մ նկա— տեր ինքզինքս երբ այս հրէշը դեռ ողջ մնայ եւ քեզի պէս գերուհիներով պղծէ մեր ազնուականութեան արիւնը:

— Սպաննե՞լ կ'ուզէք զինքը...

— Այո...

— Ո՛չ, ո՛չ, չեմ ուզեր... մի՛ ընէք... մեղքցէք ինքզինքնիդ... մի՛ երթաք այդ ճիւաղին քով... արգահատելի յանկարծ կ'արթննայ ու ձեզ կը սպաննէ...:

— Աստուած ինծի հետ է, Լալէզար, կը հաւատա՞ս որ բարի գործ մը կը յա— ջողի անոր ձեռքով:

Լալէզար չկրցաւ պատասխանել: Բայց մը առաւ...:

Դողդղալով մօտեցաւ Ալի պէկին ու անոր ձեռքը բռնելով այնպէս մը նայե— ցաւ աչքերուն մէջ, ինչպէս թշուառ մը կը նայի իր բարերար հրեշտակին:

— Կեցիր, աղա պէկ, կանուխ արեւուղ սիրուն ըլլայ... կեցիր որ յայտնեմ թէ միասին պիտի մտնենք այդ հրէշին հա— րէմը, միասին պիտի մօտենանք անոր արիւնոտ անկողնին եւ միասին պիտի լուծենք մեր վրէժը...:

— Միասի՞ն...

— Այո՛:

— Անկարելի է... այդպէս չենք կըր— նար յաջողիլ: Պէտք է դուն պառկիս կա— մացուկ մը անցնելով պարտէզը մտնես, մինչեւ որ գամ... եթէ ոչ վտանգի կ'են— թարկուինք:

— Ոչ, չեմ ընդունիր... կամ քեզի հետ պիտի մեռնիմ այդ պաշտամարոյ մար— դուն սեմերէն ներս, կամ թէ քեզի հետ պիտի ազատիմ:

Ալի պէկ փուճ տեղը ջանաց համոզել: Լալէզար անդրդուելի մնաց իր որոշումին մէջ:

— Ուրեմն չապասենք... ըսաւ Ալի պէկ հոգեկան անզուսպ կատաղութենէն տան— ջուած ձայնով մը:

— Երթանք, վրայ բերաւ Լալէզար:

Երկուքն ալ սենեակէն անմիջապէս դուրս ելան: Կանանոցին նեղ միջանցքը չարունակելով, դուռի մը առջին կանգ առին:

Դուռը կամացուկ մը հրեց Ալի պէկ ու ներս մտաւ Լալէզարին հետ:

Սենեակը մութ էր... բայց Լալէզար առաջնորդեց զինքը:

Անկիւնը, խաւար սաուերի մը մէջ, անկողին մը կար ուր պառկած էր Միրզա պէկ:

— Ա՜հ, մինակ է եղեր... մրմնջեց Ալի պէկ կամաց ձայնով մը:

— Այո, այս ճիւաղը հարէմի կիներուն քով մինչեւ առաւօտ չի մնար, նկատել տուաւ Լալէզար:

Ալի պէկ ձեռքը կուրծքին տարաւ, ծո— ցէն դաշոյն մը հանեց ու անկողնին մե— տաքսայեա վերմակը կիսովին մէկդի առ— նելէն ետքը, Միրզա պէկին բերանը գո— ցեց ու բոլոր ուժով դաշոյնը անոր սրտին խրեց...:

Լալէզար անոր ոտքերը բռնեց ու հար— ուածով մը անոր դաշոյնին զարկաւ...:

Գազանաբարոյ մարդը ճչել ուզեց, պո— ռալ ուզեց, չարժիլ ուզեց, անկողնէն ել— լել ուզեց... վերջնապէս օգնութիւն մը կանչել ուզեց... բայց անօգուտ բան, Ա— լի պէկ իր բոլոր զօրութեամբ գամած էր զինքը անկողնին մէջ:

Արիւնը սրտէն ու բերնէն դուրս պոռթ— կաց Լալէզարի ձեռքերուն վրայ, զոր չրթունքներուն տարաւ եւ զայն ծծեց պապակած ու անյագ ծարաւով մը:

(Շար.)

Գ. Էտուար Իւթիւճեան ցաւով կը ծանուցանէ իր կնոջ՝

ՌԸՆԷ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Էնօ,
Հանրային Դաստիարակութեան օֆիսէ)

մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 1ին, Սէն–Քլու, 55 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, շատ սեղմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Թիէի գերեզմանատունը՝ ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Գ. Էտուար Իւթիւճեանի։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գ. Ս. Էլչպէկեանի միջոցաւ հանգանակուած Յուլիսին 100 Ն. Ֆ.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր վարժարանի Ծնողներու Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մելինէ Աւագեանէ 100 Ն. Ֆ. Տիկին Դաւիթեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկ. Բ. Գախթքարեան 20ական նոր ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին եւ Դպրոցասէրին, ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Մարտիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է «Բոցի Կոմիտէ»ին կողմէ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին բոցը արծարծելու այս կիրակի, Օգոստոս 13 ժամը 18,30ին։

Հաւաքոյթ.— ժամը 18ին Էթուալի հրապարակին Թեռ–Փլէնին վրայ։

Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար Անծանօթ Զինուորին յիշատակը, որ այդ նուիրական շիրիմին տակ, կը խորհրդանշէ զէնքի բոլոր ընկերները, ինկած ֆրանսական հայրենիքին ծառայութեան մէջ։

ՊԱԼԱՔԵԱՆ Մ.Ի ՇԻՐՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շիրիմին բացման օրը, Ս. Փիէրի հաւաքուած գումար.— Ազգ. Առաջնորդարան Մարսիլիոյ, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւն 250ական Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկ. Մելքոնեան, Գ. Ճըմպըզեան 100ական Ն. Ֆ., Գ. Ենովք Արմէն 90 Ն. Ֆ.։ Գեր. Սերովբէ Ս. Մանուկեան, Ոմն, Գ. Գ. Մէլէմվեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգորեան, Գուլ Օտտոյի Թաղ. Խորհուրդ, Մարսէյլի Կապ. Խաչի վարչութիւն, Գ. Գ. Վարդան Գանտիկեան, Արմ. Երեւանեան 50ական Ն. Ֆ.։ Մարսէյլի Նոր Սերունդ, Մարսէյլի Արենուշներ, Գ. Մ. Խաչատուրեան, Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւն 30ական Ն. Ֆ.։ Գ. Գ. Տէր–Ղուկասեան, Գր. Մանուկեան, Լա Սիոթայի քաղաքացիներ Տէրոյեան եղբարք, Գ. Գ. Իստոյեան, Մերկէր Սուքիասեան, Ե. Տէր–Կարապետեան եւ Եղիա Մալխասեան 20ական Ն. Ֆ.։ Գ. Գ. Եկ. Գէորգեան, Մ. Գէրպէրեան, Մուրատեան, Կէպէկեան, Գասպասեան, Յ. Եուսուֆեան, Ամանաթեան, Ա. Տ. Գէորգեան, Ալթունեան, Տէրէկլեան, Յուսիկ Գարակէօզեան, Խ. Արզումանեան, Գէորգ Գօզեան, Մ. Մարկոսեան, Տ. Խոսրով քահանայ, Ս.Արսլանեան, Երեւանեան, Գ. Մարեան, Գալփագեան, Տիկ. Տարագճեան, Գապագլտեան, Վ. Խալօղլուեան, երիցուհի Թէրզեան, Ն. Քէհեաեան, Հայ զինուոր մը, Յր. Նիկողոսեան, Ս. Շիշմանեան, Օր. Արզումանեան, Յ. Քէհեաեան 10ական Ն. Ֆ.։

Գերեզմանի գումար 1760 Ն. Ֆ.։

Սէնթ Անթուանի հայրենակիցներէն հաւաքուած 253 Ն. Ֆ.։

(Վերջ)

ՆՈՒԷՐ

Անգլիոյ Լիտս քաղաքէն Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան 5ական անգլիական ոսկի կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման, Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, եկեղեցւոյ դպրոցներուն, ողբացեալ ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆի մահուան առթիւ։ (Ստանալ Եկեղեցւոյ Դիւանատունէն)։

Նոյն առթիւ, Տիկին Թագուհի Ալանեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին։

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 20րդ պատգ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 եւ 13 Օգոստոս, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը Տէօյինի մէջ, 35 Ավընիւ ժան Ժօռէս «Շէ ժանօ» հայկական սրճարանը։

Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ նկատի ունենալ որ առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան ։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ ․

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալօրէայի ։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ աշակերտուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ ։

Հեռաձայն 927 – 01,72

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԷՔՍ–ԼԷ–ԲԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը։

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթոքարի կայարանին չուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թելեֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը։

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէքէ ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ։ Զանազան ըմպելիներ, շամփուրով խորոված, եւ առատ ճմերուկ ու սեխ։ Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել։

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն։

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի։

Ձոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ։

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ։ Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը։

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղին, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը։

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Ս. Աստուածածնայ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Զաւէն վրդ. Արզումանեան։ Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՏԻՒ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռելոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒԻ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-32

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ — JEUDI 10 AOUT 1961

...ԻԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9674 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9475

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՒՐՈՊԱ

...քաղաքական, տնտեսական եւ ռազմա...ան երբեակ մարզերու մէջ նսեմացած եւ ...միջերցական աստիճանի ինկած՝ հին ...ռոպան վերականգնումի, կերտուած ...րերը վերագտնելու եւ վերատիրուած ...անկախութիւնը տեղը բերելու ...ւսիր կ'ընէ Բ. աշխարհամարտէն ի վեր։ ...Ծարդ այդ ուղղութեամբ կատարած ...րձերը յանգեցան ոտքի վրայ դնելու ...Եւրոպա մը, մասնակցութեամբ ...եց երկիրներու — Ֆրանսա, Գերմանիա, ...ալիա եւ Պենելիւքս։

...Յանց միասին համաշխարհային առեւ...ուրի հարիւրին քսան համեմատութիւ...ւով ներածումի մէջ առաջին, արտածու...ի մէջ երկրորդ տեղը կը գրաւեն։

Եթէ «Միացեալ Շուկայ»ի մէջ մտնեն ...եւ «Ազատ Փոխանակութեան Գօտի»ի ...միւս երկիրները — Անգլիա, Աւստրիա, ...ւեդիա, Շուէտ, Նորվեկիա, Փորթու...կալ եւ Զուիցերիա, ինչպէս կը յուսացուի, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ կազմել Մեծ Եւրոպա մը, որ պիտի ներկայացնէ պատկառելի ուժ մը, ամէն տեսակէտով։

Մեծ Եւրոպան պիտի ունենայ 217 միլիոն բնակիչ, աւելի քան Խորհ. Միութիւնը (212 միլիոն) եւ Միացեալ Նահանգները (180 միլիոն)։

Ածուխի տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 420 միլիոն թոն, մինչ Մ. Նահանգները կ'արտադրեն 388, Խ. Միութիւնը 369 միլիոն թոն։ Պողպատի արտադրութիւնը՝ 97 միլիոն թոն, Մ. Նահանգներու 90, Խ. Միութեան 97 միլիոն թոնին դէմ։

Այս տասներեք երկիրներուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Յունաստանը, որ ...երէկ Ֆրանսայի վարչապետ Միշէլ ...րէի Աթէնք այցելութեան առթիւ իր ...«ընկերակից» ճանչցուեցաւ «Միացեալ Շուկայ»ին։

Այս վերջինին մէջ մտնելու տրամադրութիւն ցոյց կուտան նոյնպէս Թուրքիան եւ ափրիկեան նորագաւ 16 պետութիւններ։ Ցոյս կայ, որ Անգլիայէն վերջ ...պետութեան պատկանող երկիրներն ալ ուզեն մաս կազմել անոր։

Անգլիոյ առեւտուրին հարիւրին քառասունը այս վերջիններուն հետ է, ...իացեալ Շուկայի երկիրներուն հետ իր ...առեւտրական գործառնութիւնները 14.50 ...հարիւր միայն կը ներկայացնեն։

...«Գաղթավայր» Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա դեռ չեն թուիր Մաքմիլլընի ...մտքին եւ որոշ ընդդիմութիւն ցոյց ...տան, վախնալով որ վերջին հաշուով ...ասսողը իրենք պիտի ըլլան։

...դժկամ են նաեւ Աւստրիա, Զուիցերիա եւ Շուէտ, որոնք քաղաքական գետնի վրայ «չէզոք» պետութիւններ են։ ...ւանդակցելով «Միացեալ Շուկայ»ին, կը ...վախնան, որ հրաժարած նկատուին չէզոքութենէ։

«Մեծ Եւրոպա»ն տնտեսական հանգամանք ունենալով հանդերձ, զերծ չէ քաղաքական նկարագրէ։ Ի վերջոյ տնտեսական միութիւնը նաեւ քաղաքական ...նի վրայ գործակցութիւն կ'ենթադրէ։

Միացեալ Նահանգները համակրանքով ...դիմաւորեցին անգլիական Խորհրդարանին ...որոշումը՝ Միացեալ Շուկայի մէջ մտնելու սկզբունքին մասին, հակառակ անոր որ ամերիկեան առեւտուրին առջեւ ...սակարգ քակոցին կարգ մը չուկաներ։

«Մեծ Եւրոպա»յի կազմութիւնը քաղաքականօրէն կը զօրացնէ Ամերիկայի դիրքը՝ հանդէպ Խորհրդային Միութեան։

Այս վերջինը իր եւ Միացեալ Նահանգներուն միջեւ պիտի գտնէ մեծ Եւրոպա ...մը, երբեք անարժան մասը «Հայաստանի ...»։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՃԱՌԷՆ ԵՏՔ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԼԱՒԱՏԵՍ ՉԷ

Խորհրդային վարչապետին ճառէն ետք, արեւմտեան շրջանակները նոյն հակազդեցութիւնը չունին։ Մինչ Անգլիա եւ Ամերիկա որոշ լաւատեսութիւն մը կը պահեն, նկատելով թէ Խրուշչեւ «հաշտարար» շեշտ մը գործածեց եւ այն տպաւորութիւնը թողուց թէ կ'ուզէ բանակցութեամբ լուծում մը գտնել, Ֆրանսա եւ Գերմանիա աւելի յոռետես կամ պարզապէս՝ իրատես, կ'անդրադառնան վախեցուցիչ ճառին այն մասին որ կը խօսէր պահեստի զօրքեր կանչելու մասին։ Այս է գոնէ Իւմանիթէի տպաւորութիւնը որ կը գրէ թէ Փարիզ եւ Պոն կ'աշխատին ձախողեցնել բանակցութեան որ եւէ գաղափար, մինչ անգլիական մամուլը կը պահանջէ բանակցիլ։ Ցիչենք սակայն թէ արտաքին Նախարարը՝ Լորտ Հիում Փարիզէն մեկնած պահուն յայտնեց թէ կարելի չէ որեւէ գնով բանակցիլ եթէ ի սկզբանէ յոյս չկայ բանի մը յանգելու։ Անգլիացի նախարարին համար կացութիւնը կրնայ վատթարանալ աշնան։

Դաշնակցային Գերմանիոյ համար, Խրուշչեւի ճառը ոչ մէկ նոր տարր բերաւ որ թոյլ տայ բանակցելու։ Իսկ արեւելեան Գերմանացիներու պատասխանը անմիջական եղաւ, արեւմտեան Պերլին անցնողներու թիւը 2012ի հասաւ երեքշաբթի օր, կոտրելով ութ տարուան մրցանիշը. կը կարծուէր թէ մինչեւ իրիկուն 3000ը պիտի անցնէր։

Ամերիկեան մամուլի կարծիքն այն է թէ Խրուշչեւ գործածեց թէ՛ պատերազմի թէ խաղաղութեան լեզուն։ Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարեց թէ Քենըտի պիտի պատասխանէ Հինգշաբթի օր, Խրուշչեւի, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին։

Խորհ. Միութեան մէջ, հակազդեցութիւնը բոլորովին տարբեր եղած է։ Մոսկուայի, Լենինկրատի, Քիեւի, Կորքիի, Կույպիշեւի եւ այլ շրջաններու հաստատութեանց Խորհուրդները (Սովետ), դիմում կատարած են կառավարութեան որ եօթնի տեղ 8 ժամ աշխատին՝ դէմ դնելու համար «աշխարհակալներու յարձակողական փորձերուն»։ Խորհրդային բանուորները կ'ուզեն աւելի աշխատիլ զօրացնելու համար Խորհ. Միութեան պաշտպանողական ուժը։ Մամուլը աւելի եւս ուժ կուտայ սնուցանելու համար «հայրենիքը վտանգի մէջ է»ի այս հոգեբանական տրամադրութիւնը։

× Արեւելեան Գերմանիոյ Խորհրդարանը անակնկալօրէն նիստի հրաւիրուած է Ուրբաթ օրուան համար։

× Նիւզ-Ուիքի համաձայն, Խրուշչեւ ըսած է Մէքլոյի թէ ոչ մէկ բան պիտի ընէ որ արատէ Միացեալ Նահանգներու վարկը, աւելցնելով թէ Միացեալ Նահանգները մեծ պետութիւն մըն է, ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութիւնը. կասկածելի է թէ պատերազմի մը պարագային երկուքէն մէկը յաղթական դուրս ելլէ։

× Ատլանտեան Ուխտի հերթական խորհուրդը լսելէ ետք, Ամերիկայի Արտաքին նախարար՝ Տին Ռըսքի տեղեկագիրը եւ նկատի առնելով կացութեան ծանրակշռութիւնը, որոշեց աւելցնել իր խորհրդակցութիւնները։ Ցաւով նկատի առնուած է թէ Գերմանիոյ վերամիացման համար ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կայ։ Ինչ կը վերաբերի Պերլինի, Նախարարները հաստատեցին 1958 Դեկտեմբեր 16ի իրենց բանաձեւը՝ պահպանել Պերլինի եւ իր բնակչութեան ազատութիւնը։

ԱՆՁՐՊԵՏԻՆ ՄԷՋ 25 ԺԱՄ

— «Ուշադրութի՛ւն, ուշադրութի՛ւն։ Այստեղ, Մոսկուա, ձայնասփիւռով կապուած Խորհ. Միութեան բոլոր կայաններուն հետ։ Մտիկ ըրէք, մտիկ ըրէք։

Յաջողութեամբ վերջ գտաւ երկարատեւ թռիչքը անջրպետին մէջ, աննախընթաց դէպք մարդկային պատմութեան մէջ։ Այերանաւը, զոր կը վարէր հրամանատար Կերման Սթեփանովիչ Թիթով անձնապէս, տասնեւեօթն անգամ շրջանն ըրաւ երկրագունդին շուրջ, կտրելով 700 հազար քիլոմեթր, 25 ժամ 18 վայրկեանի մէջ։

Այերանաւը որ կը կոչուի Վոստոկ Բ., երկիր իջաւ Խորհ. Միութեան արեւմտեան մասին մէջ, նախորդին իջման վայրէն ոչ շատ հեռու, Սարատովի մօտ, Վոլկայի եւ Ուրալի միջեւ, Սթալինկրատի հիւսիսը»։

Այսպէս կը յայտարարէր Մոսկուայի խօսնակը եօթը Օգոստոսին։

Այս յաջողութեամբ, կը գրէ «Ֆիկարօ», Խորհ. Միութիւնը միանգամ ընդմիշտ կը հաստատէ իր գերակայութիւնը անջրպետի նուաճումներուն մէջ, ու մարդկութեան կը մնայ միայն գլխարկները հանել ու խոնարհիլ տիեզերական թռիչքներու այս հրաշալի իրականութեան առջեւ։

Մոսկուայի բնակչութիւնը շունչը բռնած կը հետեւէր անօրինակ խոյանքին, զոր կը կատարէր ռուս տիեզերագնացը։ Երբ յաջողութեան լուրն առաւ, բնական էր որ արտայայտէր ոչ միայն իր ուրախութիւնը, այլեւ հպարտութիւնը՝ անզուսպ ձեւով, ինչ որ իր իրաւունքն է։ Ժողովրդական փառաշուք հանդիսութիւններ ոչ միայն Մոսկուայի, այլեւ Խորհ. Միութեան բոլոր քաղաքներուն մէջ։

Օգոստոս 6, Կիրակի։ Տաք արեւ մը։ Գիտնականներու եւ ճարտարագէտներու կառավարական յանձնախումբը այերանաւին արձակարանին վրայ խռնուած։ Աւազակի պէս հագուած, Թիթով կը մօտենայ խումբին ծանր քայլերով։ Գլխուն վրայ կը շողայ Խորհ. Միութեան եւ Կոմունիստ կուսակցութեան անուան սկզբնատառերը։ Թիթով կը սեղմէ բոլորին ձեռքը։ Վերելակով կը բարձրանայ իր խցիկը։ Քանի մը խօսք կ'արտասանէ եւ ծափահարութիւն։ Իրեն կ'երկարեն օրագիրի տետրը, որու կապուած է մատիտ մը. «Կակարինի ձեռքէն խուսափեցաւ մատիտը որ կապուած չէր, այնպէս որ հազար տեսակ ճարպիկութիւններ ըրաւ՝ մինչեւ որ մատիտը բռնեց, — ես կապած եմ մատիտը» ըսաւ։ Բժիշկը կը խնդրէ վերջ դնել խօսակցութեանց, կը քննէ կենսաբանական գործիքները։ Յետոյ կը հեռանան բոլորը։ Բարձրախօսով յաջորդական երեք հրաման. «10 վայրկեան»։ Յետոյ «5 վայրկեան»։ Յետոյ. «Թի՛ռ»։ Արծաթագոյն հրթիռ մը կը բարձրանայ վեհափառ վերելքով մը, նախ դանդաղ, յետոյ արագ, եւ երբ կը հասնի երկնքի գմբեթը՝ կը փայլի ճիշդ երկրորդ արեւի մը նման, յետոյ կը խոնարհի եւ կ'անհետ իր ճամբան։

Քիչ ետքը. «Կ'անցնիմ մեր հայրենիքին երկինքէն։ Ամէն բան լաւ կ'ընթանայ։ Ողջոյն ամէնուդ»։

Կիրակի գիշեր ամէն ոք ականջը յառած է ձայնասփիւռի գործիքին։ Ժամը 7ին, խօսնակը կը յայտարարէ թէ Վոստոկ Բ. կը սաւառնի անհունին մէջ ութեւկէս ժամէ ի վեր, եւ արդէն կտրած է 238.400 քիլոմեթր՝ երկրագունդին շուրջ։

Թիթով իր կարգին կը հաղորդէր թէ ամէն բան լաւ կ'ընթանայ։ Աշխատանքի տրամադրութիւնը բարձր, կենսաբանական եւ բնախօսական գործունէութիւնը բնական։ Ընթրիքը վերջացուցած էր ժամը 5ին։ Զարկերակը 80, շնչառութեան կշռոյթը՝ 20-28 մէկ վայրկեանի մէջ։ Օդին բարեխառնութիւնը 20-22 աստիճան։ Մթնոլորտային ճնշումը՝ 750-760 միլիմեթր։ Թթուածինին համեմատութիւնը՝ 24,5 առ հարիւր։

Տիեզերաչուին ձեռքը կը գտնուէր ամէն բան։ Ի հարկին՝ ուզէր կրնար երկիր իջնել, ուղղութիւն փոխել կամ շարունակել թռիչքը։

— Գիշեր բարի, Մոսկուա՛, ըսաւ ժամը 7.30ին եւ քնացաւ ինչպէս ուէ մէկը, որ, երկրի վրայ, անկողին կը մտնէ։

Կանուխ արթնցաւ։ Ախորժակը բաց, նախաճաշն ըրաւ ժամը 5,45ին, յետոյ հետեւեցաւ գիտական քննութեանց բարեւոք կատարումին։ Յաջորդաբար Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր ինչ կը յայտարարէր Թիթով, հաստատելով թէ ո՛րքան հանդարտ է եւ հանգիստ իր այերանաւին մէջ։

Առտուան ժամը 6ին, երբ կ'աւարտէր 15րդ «պատոյտ շրջանը» երկրագունդին շուրջ, կենսաբնախօսական մեքենաներուն գործունէութիւնը տեղի կ'ունենար անթերի։ Թիթով, այդ պահուն կը գննէր երկրագունդը, — իր առջեւ երեք պատուհան ունէր կատարելու համար այդ գննութիւնները՝ անշուշտ խոշորացոյցով։

Ժամը 8,8ին, Վոստոկ Բ. կտրած էր 634.800 քիլոմեթր։ Եթէ ուղիղ գիծով կատարէր ընթացքը, լուսնէն 250.006 քիլոմեթր անդին անցած պիտի ըլլար։

— Երջանի՛կ եմ, եւ հանգիստ, ցանկութիւն յերկիր, կը հաղորդէ յաճախ։

Ափսո՛ս Մոսկուայի ժողովուրդին համար, — Երկուշաբթի թերթ չի հրատարակուիր մայրաքաղաքին մէջ։ Անհամբեր են բոլորը։ «Փրաւտա» կը հրատարակէ բացառիկ թիւ մը, որ սակայն կը գոհանայ տպագրելով պաշտօնական հաղորդագրութիւնները։ Ժողովուրդը մանրամասնութիւն կ'ուզէ, լուսանկար, պատկեր։ Պատկերասփիւռը եւս չէր կրնար գոհացնել ժողովուրդը։ Ի՞նչ փոյթ, ժողովուրդը գիտէ այլեւս թէ յաջողութեամբ վերջ գտած է թռիչքը անջրպետին մէջ, — խանդավառութիւն, ցնծութիւն, գինովութիւն։

Եւ ահա «խաղին մէջ կը մտնէ» նորին վեհափառութիւն Փրոփականտան, կո –

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ Գաղտնի-Բանակը մէկ շաբթուան ընթացքին 136 պայթումներ կատարած է, ինչպէս կը հաղորդէ իր «Շրջաբերական-Թերթ»ին մէջ, խմբագրական մը հրատարակուած է «Անանկութեան հաստատում» խորագրով, Նուիրուած Պիգերթի եւ Լիւկրէնի։

ՍԻ ՄՈՀԱՄԷՏ Վիլայա 4ի պետը որ սարսափն էր բոլորին, սպաննուած է առջի օր, կարգապահութեան ուժերու հետ ունեցած բախումի մը ընթացքին։ Սի Մոհամէտ, Սի Սալլահի հետ եկեղ ընդունուած էր։

ՖՐՕՑՏԸՆՇՏԱՏի (Գերմանիա) մէջ մեռած է Ֆրանք Պուխման «բարոյական վերազինում»ին հիմնադիրը։ Պուխման կը դաւանէր թէ իր «բարոյական վերազինումը» արեւմտեան միակ պատասխանը կրնար ըլլալ համայնավար քարոզչութեան։ Իր սկզբունքն էր՝ աշխարհը բարենորոգելու համար նախ պէտք է ինքզինքը բարենորոգել։

ԿԻՐԱՍՈՆԻ մէջ (Թուրքիա) հրդեհ մը ծագած է որ կը վտանգէ ամբողջ քաղաքը, որուն 15.000 բնակիչները կը պայքարին կրակին դէմ։

ՇՈՒՄԷՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

(ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ 330 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Շումէնը, որ այժմ Կոլարովգրադ կը կոչուի, Հիւսիսային Պուլկարիոյ հնագոյն բնակավայրերէն մէկն է, կառուցուած Դանուբը անցնող նախապուլկարներու կողմէ, իր բնական դիրքին ամրութեան եւ նախապէս անտառներով շրջապատուած ըլլալուն համար:

1388ին, երբ Սուլթան Մուրադի հրամանատար Ալի փաշան գրաւեց Շումէնը, յիշատակութեան արժանի քաղաք մը չէր ան, այլ պուլկարական բերդ մը: Այդ գրաւումէն բաւական տարիներ յետոյ է, որ այս բնակավայրը ստացած է քաղաքի ձեւ եւ անուն:

Հ. Ղուկաս Ինճիճեան իր «Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի» աշխատութեան մէջ կը գրէ. «Գոլով սա գիւղաքաղաք յամենայն շինութիւնս ծաղկեալ եւ բարդաւաճ՝ կոչի ի բազմաց Փոքր Էտրէնէ»:

Համաձայն Թուրք պատմիչ Էվլիա Չելեբիի, 1550-1600 Թուականներուն Շումէնը արդէն սկսած էր որպէս բարգաւաճ քաղաք գրաւել օտար վաճառականներու ուշադրութիւնը: 1600ական Թուականներուն է, հաւանաբար, որ հայ գաղթականներ եկած եւ հաստատուած են նաեւ այս քաղաքը, ըստ պուլկար պատմիչ Պրոֆ. Իշիրկովի:

Ըստ մեր պրպտումներուն, առաջին անգամ Շումէն եկող Հայերը 10–12 ընտանիքէն աւելի չեն եղած:

Թէեւ Շումէնի հայ գաղութի սկզբնաւորութեան բուն Թուականի մասին որեւէ գրաւոր յիշատակարան չէ գտնուած ցարդ տեղւոյն վրայ, սակայն կաթոլիկ եպիսկոպոս Պետր Բողդան երբ 1640ին կը շրջի Պուլկարիան, Շումէնի մէջ կը գտնէ 19 տուն Հայեր, շուրջ 40 հոգի, որոնք դեռ եկեղեցի չունէին եւ կ'աղօթէին տան մը սենեակին մէջ:

Շումէնի Հայերու մասին եղած առաջին այս գրաւոր վկայութենէն եւս կրնանք հետեւցնել, թէ Շումէնի հայ գաղութին սկզբնաւորութիւնը եղած պէտք է ըլլայ Ռուսչուկի, Թռնովի, Ռազգրադի եւ շրջակայ հայ գաղութներու կազմութեան տարիներուն, այսինքն ամենականուխը 1606, իսկ ամէնէն ուշը 1610 Թուականներուն, երբ Կաֆայի (Ղրիմի) շրջաններուն մէջ տիրող մեծ սովն ու համաճարակը պատճառ կ'ըլլան, որ տեղւոյն հայ գաղթականներէն մաս մը, որոնք նախապէս եկած էին Երեւանի եւ Նախիջեւանի շրջաններէն, գան եւ հաստատուին Շումէն: Թրքական հին փաստաթուղթ մը Թռնովի եւ շրջակայքի Հայերը կը կոչէ «Թայիֆի աճեմ» («պարսկական խմբաւորումներ»), որովհետեւ այդ Թուականներուն (1600) Երեւան եւ Նախիջեւան կը գտնուէին Պարսիկներու տիրապետութեան տակ եւ հայ բնակչութենէն մաս մը 1604ին, Շահ Աբբասի բռնութենէն փախչելով, գացեր է դէպի Սեւ ծովու եզերքները, մինչեւ Ղրիմ:

ԺԷ. դարու անգլիացի ճանապարհորդի մը վկայութեամբ ալ, Դանուբի շրջանի Հայերը եկած են Ղրիմէն:

Ահա Ղրիմի այս գաղթականներէն մաս մը եկած եւ հաստատուած է Հիւսիսային Պուլկարիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, մինչեւ Պելկրատ: Այս մասին կը վկայէ նաեւ Գրիգոր Դարանաղեցի մեծ ժամանակագիրը գրելով. «Եւ լինել ովքին ոմանք Ստամբոլ եկին եւ ոմանք ալ ի Թրակիա, որ Ռումէլ ասի, ի Վառնա յու անցանելով մինչեւ Պելկրատ»:

Բաւական տարիներ յետոյ, 1750ական Թուականներուն, Շումէն կը հասնի հայ գաղթականներու երկրորդ խումբ մը 14 երիտասարդներէ բաղկացած, բոլորն ալ Նախիջեւանցիներ, հաւանաբար նախապէս եկածներու հեռաւոր ազգականներ, որոնցմէ մէկը կ'ամուսնանայ տեղացի աղջկան մը հետ եւ կը ձեռնադրուի առաջին հայ քահանայ տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ վրայ եւ կը կոչուի Տէր Դանիէլ: Այս 14 երիտասարդներէն 5ը կը Թրքանան եւ կը կոչուին «Թախմազ պուզկունլարը», այսինքն Պարսից Թահմազ ղուլի խանին 1755 Թուականին Հայոց վրայ ի գործ դրած խժդժութիւններէն փախչողներ:

Համաձայն հին վկայութիւններու, ԺԷ. դարու սկիզբները Շումէն եկող առաջին Հայերը ապրած են քաղաքէն դուրս, Չիֆթլիկ պայըր կոչուած թաղամասի (այժմ Քէօշկլէր) հարաւ-արեւելեան փէշերուն տակ, որուն մօտերը եղած է Հայոց առաջին գերեզմանոցը:

1800ական Թուականներուն Հայերը կ'ամփոփուին այժմեան հայ եկեղեցիին շուրջը, որ ներկայիս կը կոչուի Արմենսկայա չաստ (Հայկական Թաղ):

Այս եկեղեցիին բակը սալարկուած է հին գերեզմաննոցէն բերուած մարմարեայ տապանաքարերով, որոնցմէ ամենահինն է 1785 Թուականը կրող «Մահտէսի Մեխտաննար որդի մահտէսի Ցունանի» տապանաքարը:

Կան նաեւ հետեւեալ հայերէն տապանագրութիւնները.

«Տապանս այս է հանգստեան Քօսզօսենց հաճի Ակոբին որդի հաճի Զաքարն կամ Մարթայի որդի Կարապետն, որ փոխեցաւ ի կեանս թուին Հայոց ՌՄԾ» (1801):

«Այս է տապան հանգստեան միասի Փիլիպոսի կողակից մեսի Մարգարիտն, որ հանգեաւ ի աէնէի տանկաց 1236 (1821):

«Այս է տապան հանգստեան Կօսկօս - զատէ հաճի Զաքարն կողակից հաճի Մարիամին, որ փոխեցաւ ի կեանս թուին ՌՄՀ» (1821):

Հետաքրքրական է, որ մինչեւ 1821 Թուականին շինուած տապանաքարերը գրուած են հայերէն լեզուով, իսկ 1830էն սկսեալ մինչեւ 1878, Պուլկարիոյ Թրքական լուծէն ազատագրումը, գրեթէ բոլոր տապանագրութիւնները հայատառ Թրքերէն են, վերամբարձ ոճով եւ չափածոյ: Առանցմէ ընթեռնլի են հետեւեալները. Հաճի Զաքար (կարծեմ Տէր Դանիէլի որդի), 1831ին մեռած, Միսրոպ Համբարձումեան՝ 1832ին, Մուրատ Հաճի Ակոբեան՝ 1832ին, Հաճի Սարգիս Նազարեան՝ 18···ին, Հաճի Թագուհի Ղազարոսեան՝ 1839ին, Հանըւր Տուտու Կիրակոսեան՝ 1849ին, Հաճի Սիմա Գէորգեան՝ 1855ին, Խաթուն Հաճի Աբրահամեան՝ 1858ին, Յովհաննէս Մուրատ Յակոբեան՝ 1878ին: Դեռ տասնեակ մը անընթեռնլի տապանաքարեր եւս կան, որոնք ո՞վ գիտէ իրենց ընդերքին մէջ ինչ կարեւոր դէպքեր ունին պատմելիք...:

Ահա հայատառ Թրքերէն գրուած տապանագրութիւններէն նմոյշ մը.

«Կէլ իպրէթ ալ, Է՛լ տօստ, սէն ֆի
պադրման,
Ախր էթմէ էճէլի ասլա խաթրըննտան:
Պու ճիհանտա վարըճա ֆիպիր էթմէ,
Է՛յ ճան,
Նամ կէչէր, շան կիտէր, թաշ գալըր
նիշան:
Իսմիմ տիր Հանըւր Տուտու Կիրակոսեան,
Սինճիմ օթուզ ալթը իտի աբարամ
տէրման,
Պէն պիր պէֆիար ֆըզ իտիմ, Շումլու
տըր վէթան:
Էկէր զիարէթ էտէրիսէն, Է՛յ ճիվան,
Խայըրըլը տուալէրին իլէ պէնի ան»:

Հետաքրքրութեան համար կուտանք թարգմանութիւնը.

Ո՛վ բարեկամ, ե՛կ, օրինակ առ, դուր
որ ողջ ես,
Մահը ամենեւին մտքէդ չհեռացնես:
Այս աշխարհի մէջ ունեցածովդ մի՛
պարծենար,
Համբաւ եւ անուն բոլորը կ'անցնին,
երբ նշան կը մնայ մէկ քար:
Իմ անունն էր Տուտու Կիրակոսեան,
Երեսունվեց տարեկանիս հիւանդացայ,
փնտռեցի դարման,
Ցաւը անինթարթ մ'իսկ չտուաւ
ժամանակ ինծի,
Ես, որ ամուրի աղջիկ մ'էի բնիկ
Շումէնցի:
Ո՛վ երիտասարդ, եթէ այցելես
հողակոյտիս,
Բարի աղօթքովդ յիշատակէ՛ զիս:

Այս տապանաքարերուն վրայ փորագրուած գործիքները ցոյց կուտան, թէ տեղացի Հայերը ինչ արհեստներ ունեցած են՝ դերձակութիւն, պղնձագործութիւն, ոսկերչութիւն, ժամագործութիւն, կօշկակարութիւն:

Հ. Ղ. Ինճիճեան, «Ճիհաննումա»յի տուած տեղեկութիւններուն վրայ յենլով, կ'ըսէ, թէ Շումէնի պղնձագործները Տրապիզոն – Վառնա ծովային ճամբով ձոյլ պղինձ բերել կուտային եւ աշխատելէ յետոյ կ'ուղարկէին Կոստանդնուպոլիս ծախելու, «Ուստի լի են ի Շումնի կրպակք պղնձագործաց»:

Ըստ տեղացիներու վկայութեան, հայ արհեստաւորները եղած են հմուտ վարպետներ, իսկ վաճառականները՝ պատուաւոր առեւտրականներ: Հայերէն ոմանք եղած են Ֆինանսի պաշտօնեայ (սանդըկ էմինի Աղամ էֆէնդի), ... փոքրամասնութեան ներկայացուցիչ (մէճլէթ միւդիրի Օհան էֆէնդի), ... կալներ, վերակացուներ եւ այլ պետական կարեւոր պաշտօնակատարներ:

1896ին եւ 1922ին եկող Հայերն ալ իրենց հետ բերած են նոր արհեստներ եւ ... գործագործութիւն, ... (այսինքն արծաթաթել բանուածքով ասեղնագործութիւն եւ հարսանեկան նրբաճաշակ հագուստներ) եւայլն:

Հայ հարուստներու տուները եղած են երկյարկանի, նոյնիսկ եռայարկ, ... լիճներով եւ մեծ սենեակներով: Տուներու զեղեցիկ պարտէզները ունեցած են ցայտաղբիւրներ ալ: Առաստաղներու գեղաքանդակ բանուածքները յաճախ ... շադրութեան արժանացած են օտարներու ... րայի հիւրերու եւ իշխաններու կողմէ:

Մահտէսի Ակոբ աղա Գրիգորեան 1782ին կառուցել տուած է քաղաքի Չենկէլ կոչուած ծայրամասին մէջ ... գոյութիւն ունեցող աղբիւրը հայերէն եւ Թրքերէն զոյգ արձանագրութիւններով.

«Յիշատակ է այս մահտէսի Գրիգորի որդի մահտէսի Ակոբին, 1782»:

«Սահիպ իւլ խայրաթ վէ իւլ հասէնաթ Հաճի Գրիգոր օղլու Հաճի Ակոբ: ... 1198 տանկաց»:

98 տարի յետոյ այս աղբիւրը նորոգուած է հետեւեալ արձանագրութեամբ.

«Մահտէսի Ակոբի որդի Մուրատ աղային որդին մահտէսի Մկրտիչ աղան նորոգեց աղբիւրս այս յիշատակի»:

Անուններէն յայտնի է, որ այս նորոգութիւնը կատարողը բուն բարեգործի թոռն է:

Հետաքրքրական է, որ տեղացիներէն շատերը մահտէսի եղած են, ուրեմն գացած են Ս. Երուսաղէմ, Առանցմէ գաւառ տեղւոյն վրայ հաստատեցին ... ալ ձիերով մինչեւ Մշոյ Ս. Կարապետ վանքը եւ Ս. Էջմիածնի մայրավանքը ուխտի գացած են:

Մ. ՓԱՇԱՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ...

Երբ երրորդ հազարամեակը սկսի, աշխարհ բոլորովին նոր դիմագիծ մը առած պիտի ըլլայ: Այսպէս մտածողներ ցնորապաշտներ (իւթոփիսթ) չեն, այլ գիտնականներ են, գիտարարներ եւ արհեստագէտներ, որոնք ներկայիս իրենց աշխատանոցներուն մէջ կ'աշխատին այդ նոր դարաշրջանը կերտելու համար: 2000 Թուականին հասնելու համար միայն քառասուն տարի մնացած է, այսինքն շատ կարճ ժամանակամիջոց մը՝ Թեւակոխելու համար նոր աշխարհ մը, ուր բոլորովին տարբեր պիտի ըլլայ կեանքը

2000 Թուականին վեց միլիառ մարդիկ

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱԹ ԹԱԳՈՐ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Եւ ահա Կիթանջալիի ընթերցումը:

Ունկնդիրներուն մէջ կը տիրէ խոր լռութիւն: Թակոր կ'ենթադրէ թէ լաւ տպաւորութիւն չէ ձգած իր գիրքը: Բայց քանի մը վայրկեան ետք, յանկարծ, ունկնդիրները բոլորը մէկ ոտքի կանգնած, խելայեղ կը սկսին ծափահարել:

Անգլիագիր նոր բանաստեղծ մըն էր յայտնուած: Ոչ միայն Անգլիոյ, այլեւ Ամերիկայի մամուլը խանդավառ սիւնակներ կը նուիրէ «Թակորեան հրաշքի» մասին: Բանաստեղծը ինքն ալ կը զարմանայ ամէն կողմէ հասնող գովասանքներէն: 1913ին կ'արժանանայ Նոպէլեան գրական մրցանակին: Առաջին Ասիացին էր, որ այդ փառքին կ'արժանանար: Իր ստացած գումարը, ինչպէս եւ իր անհատական եկամուտներն ու հեղինակի իրաւունքի բերած հասոյցումները կը տրամադրէ Սանթինիքեթանի դպրոցին:

Հակառակ իր անձնական դժբախտութեանց, Թակոր կը մնայ միշտ իրատես: Երկրորդ անգամ, Եւրոպա եւ Ամերիկա ճամբորդութենէն ետք, իր մէջ նոր յեղաշրջում մը տեղի կ'ունենայ, միսթիք շունչով: Այս անգամ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը ուրիշ լոյսի տակ կ'երեւի: Կը զարմանայ եւրոպական մշակոյթի մակերեսային երեւոյթներէն, որոնք յաճախ կը կոթնին դրամի, նիւթական ուժի եւ ֆիզիքական վայելքի վրայ: Կը զարմանայ, որ Քրիստոսի սիրոյ վարդապետութիւնը ամէնէն առաջ քրիստոնեաներու գործերէն էր հեռացած: Վերջապէս, զարհուրանքով կը հաստատէ եւրոպական ազգերու նուաճողական ձգտումներն ու սխործակները: Կը զգայ պատերազմի մը մղձաւանջը եւ գաղափարութիւններու ընթացքին գալիք սարսափներու ահազանգը կը հնչեցնէ: Այլազան ցեղերու եւ կրօններու պատկանող ժողովուրդները ոչ թէ ոչնչացնել, այլ իրարու միացնել, եղբայրութեան եւ իրերհասկացողութեան գաղափարներ ներշնչել անոնց, եւ համայն մարդկային ընտանիքի բարւոք փոխյարաբերութեանց նպաստել: Թակորի խաղաղասիրական դասախօսութիւնները յետագային ամփոփուեցան Սատհանա խորագրով հատորի մը մէջ:

1914ին, բանաստեղծը տագնապալից վիճակ մը կ'ապրի: Իր օտարոտի հոգեվիճակին պատճառները ինքն ալ չէ գիտեր, բայց կը նախզգայ թէ մօտ է զարհուրելի աղէտը: Երբ առաջին աշխարհամարտի լուրերը իրեն կը հասնին, անզօրութեան մատնուած, խորապէս կը տառապի: Եւ կ'որոշէ միջազգային եղբայրութեան համալսարան մը բանալ Սանթինիքեթանի իր ձեռակերտին քով: Նպատակն էր ամէն գոյնի եւ ցեղի ուսանողներ հաւաքել, քով-քովի բերել, համակեցութեան վարժեցնել եւ եղբայրական զգացումներ անուցանել: Ցեղապաշտութիւն եւ նուաճողական ազգայնականութիւն, կործանարար են բոլոր ազգերու համար: Արդ, սէր ու եղբայրութիւն ազգերու միջեւ: Ահա՛ իր դաւանանքը: Անգլիացի երկու մտաւորականներ, Փըրսոն եւ Անտրիւ, կ'օժանդակեն Թակորին՝ իր առաջադրութիւններն իրագործելու համար: Եւ 1922ին միայն, վերջապէս, կեանքի կը կոչուի միջազգային եղբայրութեան համալսարանը:

Հնդկաստան ասիական երկիր է եւ, ի հարկէ, ասիական ուրիշ երկիրներու քաղաքակրթութեան պատմութիւնը կարելի չէր զանց առնել: Համալսարանին մէջ բաժին մըն ալ կը յատկացնէ իսլամական եւ Մայր Արեւելքի երկիրներուն համար: Թակոր պաշտօնի կը կոչէ Ֆրանսացի նշանաւոր արեւելագէտ Սիլվէն Լէվին:

Թակոր սովորութիւն ունէր ըսելու.

— Եթէ գործս լաւ է, կ'ապրի, եթէ վատ՝ ինքնին կը մեռնի արդէն:

Հետապնդելով իր բազմապիսի ծրագիրները, Թակոր մոռացութեան տուած չէր գիւղացիական հարցը: Մտաւորական ընտրանի մը հասած էր իր գիւղատնտեսական համալսարանէն, ընչազուրկ ժողովուրդին բերելու համար իր ... ցուցմունքը: Իր անդրանիկ զաւակը ... գիւղատնտեսութիւն էր սորված Ամերիկայի մէջ, կը հիմնէ յառաջադիմական ագարակ մը, թեքնիքական բոլոր յարմարութիւններով օժտուած եւ կը տրամադրէ գիւղացիութեան: Օրինակը կը դառնայ վարակիչ:

Կը քաջալերէ ... նորագոյն ... կազմակերպելով հնդիկ ... իտասարդութիւնը: Մեկնելով ժամանակի կենսական պահանջներէն եւ մարդկութեան առջեւ դրուած խնդիրներէն, ... գաղափարական դրոշմը կը դնէ համայն բոլոր հարցերու լուծման վրայ:

Եւ միաժամանակ կը գրաւէ գրականութեամբ: Կը գրէ բանաստեղծութիւններ, վէպեր, հէքեաթներ եւ թատերական երկեր: Իր հանճարի լոյսը կը տարածէ բոլոր մարզերուն վրայ:

Հնդկաստան կ'ապրէ ... ... օրէ օր ... րեր: Ազգայնական շարժումը կը ... զարգանայ եւ Կանտիի ... կը ... բանտուի քաղաքական բեմին վրայ:

Թակոր ուժգնօրէն կը պաշտպանէ ... տարբեր միջոցներու գործադրութիւն: Դէմ է բռնութեան եւ ճնշումի: Սակայն ... կը պատահի անխուսափելին:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. – 4)

[...] երկրի վրայ։ Այսինքն՝ մի[...] [...]իտ ապրին տարի եօթ աւելի քան ե[...]ն քառասուն [...] միլիառ մարդ աւելցած պիտի ըլլայ [...]րդոց ներկայ թիւին վրայ։ Եւ այդ [մա]րդիկը պէտք է սնանին։ Սակայն որ[քա]ն կ'աճի մարդկութեան թիւը, երկրի [...] օգտագործելի մասը այնքան կը պակսի։ Ջուրը, հովը, ցուրտը եւ [...] անխնայ կ'ազդեն հողին վրայ եւ ամէն տարի թոներով բարեբեր հող կը [տ]անին դէպի ծով։ Այսպէսով՝ միլիոնա[ւ]որ թոն արգաւանդ հող կը կորսուի։ Այս կորուստը միայն մասամբ կրնայ [...]ժամանափակուիլ եւ մասնագէտները [...] այդ ուղղութեամբ։ Բայց [...] թուականին մարդկութիւնը սովա[մահ]ութեան վտանգէն փրկելու համար [բա]ւական չեն այդ միջոցները։ Արդէն [այ]սօր ալ մշակելի հողերու տարածու[թ]իւնը չի բաւեր բոլոր մարդիկը կերակ[րե]լու։ Եթէ արեւադարձային շրջաններու [...] միլիոն քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ մշակելի հողերը օգտագոր[ծ]ուին, հարցը առժամաբար կը լուծուի, բայց 2000 թուականին յեղափոխական [լ]ուծումներ անհրաժեշտ են։

2000 թուականին պիտի չգտնուի ոչ [...] մէկ թիզ հող, որ մշակումը կարելի [չ]ըլլայ։ Այժմու անապատներու սրտին վրայ պիտի չողան հսկայական ծովակ[ներ], որ պիտի արգասաւորեն հողը։ Հա[...]յլիներու վիթխարի դրութիւն մը պիտի [...] արեւուն ճառագայթները եւ դա[ն]ոնք պիտի փոխակերպէ տարեկան [մ]իլիոնաւոր քիլովաթ ելեկտրականութեան, որ պիտի գործածուի ջուր ստանալու եւ [հ]ողը մշակելու համար։

Այսպէսով՝ արեւը պիտի պարտաւոր[ու]ի հատուցանել այն վնասը, որ մեզի կը հասցնէ երաշտով։

Սառուցեալ ովկիանոսներու ափերուն վրայ պիտի հաստատուին նոր քաղաք[ներ]։ Ներկայիս Սիպերիոյ, Ալասքայի եւ Հիւսիսային Քանատայի սառուցեալ շրջաններուն մէջ պիտի ստեղծուին ճարտարարուեստներ եւ հողամշակութիւնը պիտի զարգանայ հոն։ Բեւեռային այդ շրջաններուն մէջ կլիմայական շատ մեծ փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան։ Այլեւս ցուրտ եւ երաշտ գոյութիւն պիտի չունենան։ Կլիման պիտի մեղմանայ եւ անձրեւ խոնաւ պիտի ըլլայ։ Որովհետեւ բեւեռային ծովերուն մէջ սառոյցներու զանգուածները իրենց գոյացումէն շատ աւելի արագօրէն պիտի հալին, շնորհիւ [...]ային ուժին, ինչպէս կը հաստատեն մասնագէտները։

Երկու հազար թուականին մարդը պիտի իշխէ կլիմային վրայ։ Պիտի կարենայ ելեկտրական հոսանքը գործածել անձրեւ բերելու կամ արգելք ըլլալու կարկուտ տեղալուն։ Արհեստագիտութիւնը երկ[րա]գործութեան պիտի օգնէ, որպէսզի ձերբազատուի բնութեան քմահաճոյքնե[րէ]ն։ Մարդիկ միջոցներ պիտի ստեղծեն անձրեւ բերելու եւ հով հանելու, օդը ցուրտ կամ տաք ընելու, ամպերը կուտակելու կամ ցրուելու։

Բայց այս բոլոր միջոցները դարձեալ պիտի չբաւեն վեց միլիառ մարդու սնունդ հայթայթելու համար։ Սնունդի նոր աղբիւրներ պէտք է ստեղծուին եւ կենսաբանները նուիրուած են այս հարցի լուծման։ Կ'ուզեն գտնել այն մեծ գաղտնիքը, թէ բոյսերու կանանչ տերեւները ի՞նչպէս կը յաջողին արեւու լոյսէն, հովէն ու ջուրէն շաքար ու ուժ արտադրել։ Եթէ գտնեն, թէ տերեւի մը մէջ ի՞նչպէս տեղի կ'ունենայ լուսաբաղադրական այս գործողութիւնը, այն ատեն պիտի կրնան աւելցնել բոյսերուն արտադրութիւնը եւ ստեղծել սննդառութեան արուեստական բուսական միջոցներ։

Երկու հազար թուականին հողագործը ստիպուած պիտի չըլլայ ամէն տարի ըսպասելու բերքի եղանակին։ Պիտի կրնայ տարեկան երկու կամ երեք բերք ստանալ, փութացնելով բոյսերուն աճումը։ Եւ քաղաքներուն մօտ պիտի հաստատուին սննդանիւթերու արտադրութեան հիմնարկներ, անկախ բնական աճումէն։ Մինչ բնութիւնը սահմանափակ քանակութեամբ կենսանիւթեր, գեղձեր եւ խիւսեր կ'արտադրէ, մարդիկ թոներով պիտի արտադրեն։

Ապագայի մարդկութիւնը պէտք ունի նախ եւ առաջ ելեկտրական ուժի։ Տասնամեակէ տասնամեակ ելեկտրականութեան պահանջը կը կրկնապատկուի։ Քառասուն տարի ետք, ո՞ւր պիտի գտնենք անհրաժեշտ վառելանիւթը։ Հանքածուխն ու քարիւղը պիտի չգործածուին այլեւս։ Երրորդ հազարամեակին պիտի գործածուի ծովուն, արեւուն, երկրագունդի ընդերքին ջերմութիւնն ու հիւլէական ուժը։ Մասնաւոր գործատուներ՝ պիտի կարթեն մէկ մասը ժամական 36 միլիառ քիլովաթ ելեկտրականութեան, որ ամէն օր կը կորսուի ծովերու շարժերէն։ Հետեւելով Լարտերելլոյի Երկրաջերմական Հիմնարկի օրինակին, պիտի ստեղծուին վիթխարի գործատուներ, որ պիտի սանձեն երկրի ընդերքին շոգիները։

Ջրածին հիւլէին կորիզը աներեւակայելի քանակութեամբ ուժ պիտի հայթայթէ մեզի։ Հարիւր միլիոն աստիճան ջերմութեամբ [illegible] մը մէջ տաք[ացուած] քիլոկրամ ջրածինը պիտի փոխակերպուի ժամական հազար միլիոն քիլովաթ ե[լ]եկտրականութեան։

Ամէն բան պիտի գործէ ինքնաշարժ կերպով եւ մարդիկ միայն հակիչի եւ քննիչի դեր պիտի կատարեն։

Կատարելագործուած մեքենաներու շնորհիւ, մարդիկ պիտի յաջողին 25 հազար մեթր խորութեան մէջ գտնուող բազմազան մետաղներ արտահանել։ 2000 թուականին մետաղներէն շատեր պիտի փոխարինուին կերպընկալ նիւթերով (փլասթիկ), որոնք ոչ միայն աւելի թեթեւ, այլեւ մեր օրերու ամէնէն կարծր պողպատէն աւելի տոկուն պիտի ըլլան։

Մարդիկ շատ փոխուած պիտի չըլլան։ Սակայն առաւելաբար քաղաքներու մէջ պիտի ապրին։ Քաղաքներուն վրայ գոյութիւն պիտի ունենան ելեկտրական անտեսանելի կամարներ, որ պիտի չէզոքացնեն անձրեւը, հովը եւ ցուրտը։ Յաւիտենական գարուն պիտի տիրէ քաղաքներուն մէջ։

Հաղորդակցութեան մարզին մէջ, սրընթաց կառաշարներ ժամական 300էն 400 քիլոմեթր արագութեամբ պիտի ճամբորդեն։ Միջերկրային երկաթուղին Լոնտոնէն ճամբայ պիտի ելլէ Մանշի ծովուն տակէն անցնելով՝ Փարիզի, Պերլինի, Մոսկուայի եւ Սիպերիոյ վրայով պիտի երթայ մինչեւ Պեհրինկի ծոցը, ուրկէ պիտի անցնի մեծ ամբարտակի մը վրայէն։ Ապա Ալասքայէն ու Սան Ֆրանսիսկոյէն անցնելով, Նիւ Եորք կանգ պիտի առնէ։ Ուրիշ երկաթուղի մը պիտի անցնի Հիմալայան լեռներուն տակ փորուած վիթխարի փապուղիէ մը։

Օդին մէջ 90 հազար ձիու ուժ ունեցող շարժակներով թռիչք պիտի կատարեն շողեշարժ սաւառնակներ, որ անդրմթնոլորտին մէջ ժամական 25 հազար քիլոմեթր արագութեամբ պիտի սուրան եւ հազար թոն բեռ պիտի փոխադրեն։ Ծովուն մակերեսը բոլորովին պարապ պիտի ըլլայ, որովհետեւ, մարդիկ ճամբորդութեան համար պիտի նախընտրեն 50 հազար թոննոց շոգեշարժ վիթխարի սուզանաւերը, աւելի ապահով ըլլալուն համար։ Ծովին ընդերքէն պիտի հանուին բազմատեսակ հանածոներ, ինչպէս՝ օդանաւորդութեան համար անհրաժեշտ մակնեզիում, պղինձ, ոսկի, ուրանիում, եւայլն։

Երրորդ հազարամեակին մարդիկ տառապանքներ պիտի չունենան։ Բնութեան իրական իշխանները պիտի ըլլան։

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ

ՎԱԺԱ ՓՇԱՎԵԼԱ

Վրաց բանաստեղծութեան «լեռնային արծիւը», Վաժա Փշավէլա՝, ծալեց իր հզօր թեւերը եւ յաւիտենական օթեւան գտաւ ոչ միայն հարազատ հողին, այլ եւ իր ժողովուրդին սրտին մէջ, — կը գրէ վրացի գրող մը։

Հայաստան եւս, Կովկասեան այլ ժողովուրդներու հետ, այս տարի կը տօնէ Փշավելայի ծննդեան հարիւրամեակը։ Այս առթիւ «Սով. Հայաստան» կը գրէ.

Փշավելան ծանօթ էր Հայերուն՝ անցեալ դարուն վերջերը։ 1894ին Տիգրան Նազարեանի «Աղբիւր» մանկական ամսագրին մէջ լոյս կը տեսնէ վրացի բանաստեղծին «Եղջերու» պատմուածքը, զոր հայերէնի թարգմաներ էր Դաւիթ Տէր–Դաւիթեան։ Նոյն թուականին, «Մուրճ» ամսագրին մէջ լոյս կը տեսնէ «Վրաց արդի գրականութիւնը եւ հրատարակչական գործը» ուսումնասիրութիւնը, զոր պատրաստած էր Մերիմանեան։ Այս ուսումնասիրութեան մէջ կը ներկայացուէր նաեւ Փշավելայի գործը։ 1909ին, Գ. Լեւոնեանի «Գեղարուեստ» ամսագրին մէջ կը հրատարակուէր «Լերան աղբիւր» արձակ գործը։

Վրացի տաղանդաւոր գրողին հետ անձնական ծանօթութիւն հաստատած էր Յովհ. Թումանեան։ 1915 Յուլիսին Թումանեան այցելութեան կ'երթայ հիւանդ Փշավելայի մօտ։ Նոյն ամսուն կը մեռնի Փշավելա։ Հայ մամուլը արձագանգ տըւաւ մահուան բօթին եւ գրադեց «Լեռան արծիւին» գործերուն վերլուծումով։

Մշակ գրեց.— «Ճավճավաձէից եւ Ծերեթելիից յետոյ Վաժա Փշավելան բռնում է վրաց ժողովրդի մէջ երրորդ տեղը, իսկ որպէս բնութեան հարազատ նըկարագիր՝ նա բռնում է առաջին տեղը, որի համար արժանացել է «Մթիս արծիւի» (= սարի արծիւ) անուան։ Խոր եւ անկեղծ ցաւակցութիւն վրաց ժողովրդին՝ իր սիրելի բանաստեղծից զրկուելու համար»։

Մեր օրերուն՝ աւելի աճեցաւ հայ ընթերցողին հետաքրքրութիւնը վրացի բանաստեղծին մասին։ «Պրոլետար» թերթին մէջ լոյս տեսաւ հատուած մը Փշավելայի «Օձակեր» ծանօթ պօէմային, թարգմանութիւնը։ 1949 թուականին «Հոկտեմբերիկ» մանկական ամսագրին մէջ երեւցաւ «Օձը» բանաստեղծութիւնը, զոր թարգմաներ էր Գարոյր Միքայէլեան։ 1955ին Հայպետհրատը լոյս ընծայեց «Վրացական պատմուածքներ ժողովածուն», ուր զետեղուած են Փշավելայի «Մկան թակարդը», «Ուժասպառ էշը», «Այծեմնիկի պատմութիւնը» արձակ գըրութիւնները։

Հայերէն առանձին հատորով լոյս տեսած են Փշավելայի «Փոքրիկ եղնիկի պատմածը», «Ճայերի հարսանիքը», «Բախտրիոնի» պօէման։ Այս վերջինը՝ բանաստեղծ Վահան Գրիգորեանի թարգմանութեամբ։ Նոր լոյս տեսաւ «Ընտիր էջեր վրացական գրականութեան» հատորը, ուր կը գտնէք Փշավելայի «Փշաւի երգը», «Հովուուհին», «Ընչաքաղցի խօսքը» եւ այլ գործեր։ [illegible]

վեց զաւակներու մայր գիւղացի կին մը եօթներորդ մըն ալ աշխարհ կը բերէ։ Սակայն վերջին զաւկին մազերը միւսներուն մազերուն պէս սեւ չէին, այլ շագանակագոյն էին։ Կասկածը կը մտնէ հայր գիւղացիին սիրտը։ Եւ կը հարցնէ կնոջ.

— Կնի՛կ, յանցանքդ կը ներեմ քեզի, եթէ շիտակը ըսես։ Այս զաւակը ի՞մս է։

— Կ'երդնում որ քուկդ է, կը պատասխանէ կինը։

Գիւղացին սակայն չի համոզուիր եւ կրկին կը հարցնէ.

— Այս զաւկին հայրը ե՞ս եմ, կնի՛կ։

Օր մըն ալ կինը ծանրօրէն կը հիւանդանայ։ Մահուան դուռը կը հասնի։ Ամուսինը վերջին անգամ ըլլալով կը հարցնէ.

— Կնի՛կ, ճիշդը ըսէ, մեր վերջին զաւկին հայրը ե՞ս եմ։

— Չեմ կրնար սուտ երդում ընել։ Դուն ես։ Միւս վեցինը, սակայն, դուն չես, — կ'ըսէ կինը, խոր հառաչ մը արձակելով։

«ՑԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Շուտ, Լալէզա՛ր, շո՛ւտ ըրէ որ փախչինք... մեր վերջը լուծուեցաւ, — մրմնջեց Ալի պէկ։

Լալէզար ծռեցաւ գարշելի դիակին վրայ ու անարգ թուք մը նետեց անոր երեսին։

Ու առանց շշուկ մը հանելու, երկուքն ալ բակին յետնակողմէն ուղղակի պարտէզը մտան եւ արագ արագ հեռացան դէպի գիշերուան մթութեան մէջ։

ԱԼԻ ՊԷՅ ԵՒ ԼԱԼԷԶԱՐ

Ամբողջ գիշերը քալեցին։ Լուսաղէմին երկուքն ալ ապահով ձորի մը մէջ կանգ առին ու ապառաժի մը ներքեւ մտան, որպէսզի հովիւներու աչքին չզարնուին։

Օդը պայծառ ու անուշ էր։

— Ա՜հ, Լալէզար, որչափ յոգնած ըլլալու ես, նկատել տուաւ Ալի պէկ խանդաղատալի ձայնով մը։

— Ամենեւին... չեմ յոգնիր, քանի որ դուք իմ առաջնորդս էք, առարկեց Լալէզար քնքշալի ձայնով մը։ Միայն թէ... ա՛խ, կուզեմ որ չսպասենք այս կողմերը։ Ցերեկ է, կրնայ ըլլալ որ անցնող մը կը գտնուի... ան ատե՜ն...։

— Մի՛ վախնար... Միրզա պէկի մարդիկը չեն կրնար այս կողմերը գալ։

— Իրա՞ւ։

— Այո՛։

— Պատճա՞ռը։

— Որովհետեւ այս հողը որուն վրայ կը գտնուինք Ֆլաններուն կը պատկանի։

— Այս լեռները, այս դաշտերը, այս գեղեցիկ մարգերը Ֆլաններո՞ւն են։

— Ամէնքն ալ։

— Ա՜հ, Աստուած իմ... մրմնջեց Լալէզար՝ եւ ուրախութենէն սկսաւ արտասուել։

— Տե՛ս, Լալէզար, սա դիմացի լերան տակ գիւղ մը կայ, այդ ալ Ֆլայի գիւղ է։

Լալէզար աչքը դարձուց դէպի Ալի պէկին մատնանիշ ըրած գիւղը։

— Սա՞, հարցուց Լալէզար։

— Այո, պատասխանեց Ալի պէկ։

— Հոն Քիւրտեր չե՞ն բնակիր։

— Թող բնակին, մինչ այդչափ կ'ատե՞ս զանոնք։

— Չէ, չեմ ատեր, բայց հագուստներս Ֆլաններու աղջկան հագուստ չըլլալով, կրնայ ըլլալ որ կասկածին վրաս... այդ պատճառաւ պիտի աղաչեմ որ անցնինք այն գիւղերէն ուր Քիւրտեր չեն բնակիր։

— Լաւ, եթէ Ֆլաններու մօտ երթանք, Լալէզար, գիտե՞ս անոնց լեզուն խօսիլ։

— Հապա, ի՞նչպէս չեմ գիտեր։

— Պիտի ուզե՞ս խօսիլ։

— Եթէ հրաման տաք կը խօսիմ։

— Պիտի ուզեմ որ այդ Ֆլաններուն յանձնեմ քեզի ու քիչ ատենէն վերադառնամ...։

— Ո՜հ, ձեր բախտն եմ ինկեր, Ալի պէկ, ինչո՞ւ կը հարցնէք ինծի ատանկ բաներ։ Վերն Աստուած ու վարը ձեզ ապաւինած դուրս նետուեցայ այդ գազաններուն [illegible]։ Հիմա ա՛լ ուրիշ վախ մը չունիմ. եթէ դուք անվտանգ մնաք։ Մեր գլուխը տղամարդերու ոտքին տակն է։ Կ'ուզէք՝ թողուցէք զիս լեռներուն մէջ, կ'ուզէք սպաննեցէք, կ'ուզէք՝ հետերնիդ տարէք, ասիկա ձեր խղճին թողած եմ։

Ալի պէկ չխօսեցաւ։ Զգուշաւոր նայուածք մը նետեց չորս դին ու խանդաղատանքով մը ըսաւ.

Երթանք Լալէզար

Անտառուտ եւ լայն ձորին մէջէն անցնելով ուղղակի մարգերուն մէջ մտան եւ առանց կասկածի մը տեղի տալու, հասան այն գիւղին մօտ, որ Թիմարայ գիւղերուն ամէնէն բազմամարդ ու անուանի գիւղն էր։

Գիւղին հիւսիսակողմը լեռնաշղթայ մը կար, Ալի պէկ ու Լալէզար այդ լեռնաշղթային մէջ մտան։ Հոն ապահով տեղ մը գտնելէն վերջը.

— Քիչ մը ժամանակ այստեղ պիտի կրնա՞ս սպասել, ըսաւ Ալի պէկ, մինչեւ որ գիւղը երթամ ու վերադառնամ...։

— Կը սպասեմ... մրմնջեց Լալէզար։

— Չե՞ս վախնար։

— Ինչո՞ւ վախնամ... չէ՞ որ Ֆլաններու հողին վրայ կը գտնուինք։

— Շատ աղէկ, ուրեմն հանգիստ եղիր, հոս ես կ'երթամ։

Ու Ալի պէկ լեռնաշղթային յետնակողմէն գիւղը մտաւ։

Այդ գիւղը Ռէս Մելիքին բնակած գիւղն էր։

Երբ Ալի պէկ Ռէս Մելիքին ներկայացաւ, մէկէն ի մէկ անծանօթ մը կարծուեցաւ իր գեղեցիկ տարազին մէջ մինչդեռ Ալի պէկ մեր սիրելի Վանականն էր...։

— Ա՜հ, զաւակս, հառաչեց Ռէս Մելիք անզուսպ խնդութեամբ մը լեցուած. այնչափ փոխուած ես երկու շաբթուան մէջ որ չկրցայ ճանչնալ քեզ։ Նստիր նայիմ, ո՞ւր գացիր, ո՞ւր պտըտեցար եւ ո՞ւսկից կուգաս։

(Շար.)

մունխոտ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն հրապարակ կը հանէ յայտարարութիւն մը, ի լուր աշխարհի. «Խորհ. դիտութեան մեծ յաղթանակը կուգայ հաստատել թէ հեռու չէ այն օրը՝ երբ կարելիութիւնը պիտի ունենանք մեր Թռիչքն ուղղելու դէպի Լուսին, դէպի Արուսեակ եւ դէպի այլ մոլորակներ։ Թէ խորհըրդային գիտութիւնը ամբողջովին նուիրուած է խաղաղութեան յառաջդիմութեան, մարդոց երջանկութեան, մինչ մութ ուժեր կը ջանան խանգարել պատերազմ հրահրելով»։

× Թէ, 12 Ապրիլին, ո՞ւր իջաւ Կակարին եւ ի՛նչպէս կատարեց վայրէջքը, գաղտնի կը պահուէր։ Այժմ կը հասկցուի, որ Սարատովի շրջանին մէջ է իջած, հաւանաբար մեքենականութիւն մը տիեզերաչուին խցիկը դուրս նետելով այերանաւէն ու կախելով անկարգելէ մը։

Թիթով, երբ աւարտեց 17րդ շրջանը երկրագունդին շուրջ, չարժման մէջ դըրաւ յետսընթաց մեքենականութիւնը՝ դանդաղեցնելու համար այերանաւին Թըռիչքը եւ իջեցնելու համար երկրագունդի մթնոլորտին մէջ, — այդ գործողութեան ընթացքին կը գտնուէր Կեդր. Ափրիկէի վերեւ։ Երբ Խորհ. Միութեան երկինքը հասաւ, սկսաւ էջքն յերկիր։

× Կը հաղորդուի թէ Թիթով այն տիեզերաչուն է, որ մարզուած էր եւ պիտի փոխարինէր Կակարինը՝ երբ վերջին պահուն անակնկալ արգելք մը պատահէր առաջին Թռիչքին։

× Նոյնպէս կը հաղորդուի թէ Թիթովի այերանաւին մէջ դրուած էին զանազան կենդանի էակներ, զննութիւններ կատարելու համար տիեզերական ճառագայթներու ներգործութեան մասին։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Մարտիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է «Բոցի Կոմիտէ»ին կողմէ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին բոցը արծարծելու այս կիրակի, Օգոստոս 13 ժամը 18,30ին։ Հաւաքուիլ — ժամը 18ին Էթուալի հրապարակին Թեռ–Փլէցին վրայ։

Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար Անծանօթ Զինուորին յիշատակը, որ այդ նուիրական շիրիմին տակ, կը խորհրդանշէ զէնքի բոլոր ընկերները, ինկած Ֆրանսական հայրենիքին ծառայութեան մէջ։

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Տէսինի Համախարբերդցիական Միութեան կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1էն մինչեւ 9ը, Տէսինի Գ. Թորոսեանի «Սեւան» զովասուն պարտէզին մէջ։ Առատ կերուխում, զովացուցիչ ըմպելիներ, Նշանաւոր «Չիկխըյմա», ինչպէս նաեւ չամփուրով խորոված՝ դիւրամատչելի գիներով։

Երգ, արտասանութիւն, պար, արեւելեան եւ եւրոպական նուագ։ Ընտանեկան եւ ընկերային հաճելի մթնոլորտ, հետաքրքրական եւ սիրուն անակնկալներ։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԼԸ ՓԵՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (fուր fլասիf)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան ։

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆըրանսայի շրջանի 20րդ պատգ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 եւ 13 Օգոստոս, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը Տէսինի մէջ, 35 Ավընիւ Ժան Ժօռէս «Շէ Ժանօ» հայկական սրճարանը։

Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ նկատի ունենալ որ առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուին խաղողի աւանդական օրհնութիւնն ու բաշխումը։

Բշ. օր 14 Օգոստ., պատարագ Մեռելոցի։

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ։

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ։ Յաւարտ պատարագի, մատաղ. օրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը։

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղացին, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը։

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Ս. Աստուածածնայ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Զաւէն վրդ. Արզումանեան։ Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ։ Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեան, կը քարոզէ Արփիս արեղայ Շիրկանեան։

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցելոց հոգւոյն, ինչպէս նաեւ մատաղ եւ խաղողի օրհնութիւն։

ՈՒՐԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ողխարներու զենում եւ աղի օրհնութիւն, իսկ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Լոյս Զուարթի եւ Եկեսցէի ժամերգութիւն։

×

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻԻ ՄԷՋ

Վերափոխումն Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ երեքշաբթի առաւօտ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, նաեւ աւանդական խաղողի օրհնէնքը։

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 6ին, աղի եւ խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի մատուռին մէջ, եւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ։ Նոյն օրը կէսօրէ վերջ՝ այց գերեզմանատունը։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Սուրբ–Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տ. Ներսէհ վարդապետ Բապուճեան։ Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէնք։

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԷՔՍ–ԼԷ–ԳԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը։

Հաւաքատեղի փառfին քով, օթոքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թէլէֆէրիfի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը։

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէքէ ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ։ Զանազան ըմպելիներ, չամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ։ Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել։

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն։

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի։

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ։

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխ. ման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէfի արարողութիւնը։

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռելոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒԻ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ

VENDREDI 11 AOUT 1961

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9675 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9476

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՐԽԱՓՈՒՄՆԵՐ

Թուրքիոյ յեղափոխակա՞ն կառավա – ...թիւնը խարխափումներու շրջանէն ...րս չէ կրցած ելլել տակաւին :

1960 Մայիս 27էն տասնեւհինգուկէս ...րս նոյն ալ չէ գտած շիտակ ճամբան : ...կայանակ իր զինուորականի հանդա – ...նքին եւ յեղափոխութեան վաղորդայ– ...ին իրեն տրուած բացառիկ իրաւասու – ...թեանց, զօրավար Ճեմալ Կիւրսէլ տա – ...տանումի մէջ է, անկարող վճռական ...քայլեր առնելու :

...նիշդ է, որ անցեալ տարի քանի մը ...կարուկ կարգադրութիւններ ըրաւ : Իր ...ակերներէն 14 ծայրայեղականներ պաշ – ...տօնազրկեց, բանակին ու համալսարանը ...զտագործեց : Սակայն չկրցաւ իր դիր– ...քը ամրապնդել երկրին մէջ եւ իր հեղի– ...նակութիւնը պարտադրել բոլորին :

Ցուցնելով բացարձակ մենատէրի դեր ...ստանձնել — վախնալով Ամերիկացինե – ...րէն՝ որոնք ժողովրդավար կարգերու ...վերահաստատումը կը պահանջեն, — Կիւրսէլ ...թոյլ տուաւ, որ կազմուին քաղաքական ...կուսակցութիւններ, որոշ սեղմումներով :

Ամէնէն առաջ ասպարէզը բաց գտնելով ...հրապարակ նետուեցաւ Հալքը, որու պե– ...տին հանդէպ մասնաւոր յարգանք կը տա– ...ծէ պետութեան նախագահը :

Տեր ազուէս Իսմէթ Ինէօնիւի ներկա – ...յացած բացառիկ առիթը առաւելագոյն ...չափով օգտագործեց, Սահմանադիր Ժո– ...ղովին մէջ առիւծի բաժինը ապահովելով ...իր կուսակցութեան, — 275ի վրայ 225 ...աթոռ

...լուծեալ հռչակուած Դեմոկրատ կու – ...սակցութեան տեղ ասպարէզ իջան նո – ...ր տարբեր անուններով,

Ամէնէն ուժեղն է Ատալէթը, որուն պե– ...տ՝ Ռագըփ Կիւմիւշփալա՝ բուռն գոր – ...ծունէութիւն ցոյց տուաւ նոր Սահմա – ...նադրութեան հանրաքուէին առթիւ եւ ...յաջողեցաւ մեծ թիւով հակառակ քուէներ ...ապահովել, մասնաւորապէս գիւղացիա – ...կան շրջաններու մէջ :

Երկրորդն է Նէնի Թիւրքիյէ կուսակ – ...ցութիւնը, նախագահութեամբ Էքրէմ Ա– ...լիճանի, որ ամէն տեղ կը յայտարարէ թէ ...ժառանգորդներն են Դեմոկրատներուն :

Գործունէութեան անցած են նաեւ Միլ– ...լի կուսակցութիւնը, — որ արդէն գո– ...յութիւն ունէր յեղափոխութենէն առաջ : ...ինչպէս նաեւ Գիւղացի Ազգայնական ...կուսակցութիւնը, որուն պետն է Պէօ– ...լիւքպաշը.

Կիւրսէլ Յուլիս 14ին նամակ մը ուղղած ...Ատալէթի ընդհ. նախագահ Կիւմիւշ – ...փալայի՝ ամբաստանելով զայն, որ հան– ...րաքուէին առեն կուսակցութիւնը հետեւ– ...եալ ձեւով թելադրութիւններ ըրեր է ժո– ...ղովուրդին.

— Եթէ Սահմանադրութեան « Այո՛ » ...էք, Մենտէրէսը պիտի կախեն, համայ– ...նավարները վաղը պիտի գան եւ ձեռք ...պիտի առնեն երկիրը : Մենք վերստին պիտի ...հիմնենք Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, ...երբ ժամանակը գայ, վրէժ պիտի լու– ...ծենք. Եասսը Ատայի բանտարկեալները ...պիտի արձակենք :

Զօրավարին նամակը խիստ ազդարա – ...րագիր մըն է.

...Կէոք կը զգամ վճռաբար յայտարա– ...րել թէ, ներողամտութեամբ պիտի չդի– ...տուի որեւէ գործունէութիւն, որ դէ– ...պի խառնակութիւն կը տանի երկիրը : Միե– ...նոյն ատեն ... հիմնական մաքրագործում մը ...կատարուի՝ ինծի համար անկարելի է ...թոյլատրել ձեր կուսակցութեան գոյու – ...թիւնն իսկ :

Այս նամակը Ճումհուրիյէթի մէջ հրա– ...տարակուած ըլլալով բուռն վէճերու տե– ...ղի տուած է Թուրք մամուլին մէջ :

...Կուսակցութիւնները սկսած են պայքա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԻԹՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՆՈՐԷՆ ԽՕՍԵՑԱՒ, ՆՈՐԷՆ ՍՊԱՌՆԱՑ

« ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՆՔ » Կ'ԸՍԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, ՈՐ Կ'ԱՒԵԼՑՆԷ — « ՄԵՐ ՀՐԹԻՌՆԵՐԸ ԵՐՇԻԿ ԿՏՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՉԵՆ »

Հերման Թիթով արտակարգ անդա – վառութեամբ ընդունուեցաւ Մոսկուայի օդակայանին մէջ, Խրուշչեւի, Միկոյեա– նի եւ բոլոր ղեկավարներուն կողմէ, ա– պա Կարմիր Հրապարակին վրայ, 3 ժամ անդադար, խելագարուած ամբոխ մը կ'ողջունէր օրուան հերոսը : Այդ ժողո – վուրդը որ երկու միլիոն գնահատուած է տեղական մամուլին կողմէ, բայց եօթը միլիոնի կը հասնի Իւմանիթէի սիրելի – ներուն մէջ :

Հերման Թիթով գրաւոր ճառ մը կը կարդայ ուր կը շեշտէ — « Հպարտ ենք որ անզուգական մեր յաջողութիւնները կը ծառայեն խաղաղութեան եւ մարդկու– թեան շահուն ու յառաջդիմութեան : Եթէ խաղաղութեան թշնամիները պատերազմ պայթեցնեն, պէտք եղածը ունինք պար– տութեան մատնելու համար յարձակողը : ... Կրնանք նախապէս որոշուած որեւէ տեղ իջեցնել մեր այերանաւը » :

Իրեն կը յաջորդէ Խրուշչեւ, որ ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ միջազգային կա – ցութեան. « Երկրագունդին շրջանն ըրինք բայց մեր հայրենիքէն գեղեցիկ վայր չգտանք », աւելցնելով թէ այս յաջողու– թիւնները ցոյց կուտան ընկերվարական վարչաձեւին գերազանցութիւնը, եւ կը վերջացնէ իր ճառը վարչաձեւին փառքը ոգեկոչելով : Այս առթիւ յիշենք թէ Վա– տիկանի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ տրամաբանական չէ այս յաջողութիւն – ները համայնավարութեան վերագրել եւ անոր վերագրել նաեւ գիտական ուժեր : « Մարդոց, որոնք քանած են աշխարհէն, կը տրուի անզուգական երթալու հեռանկա – րը : Մինչ այդ, ներկայ քաղաքացինե – րուն կը պատկանի աշխատիլ, ապագայի մը համար որ իրենցը չէ : Բայց 1961ի մարդիկը, իրենք ալ կ'ուզեն իրենց հացը ունենալ, տուն մը ունենալ, հանգիստ ապ– րիլ, առանց զօրակոչի մը մշտական սպառ– նալիքի, ներքին կամ արտաքին թշնա– միներու դէմ » :

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՄԷՋ

2000 հիւրերու առջեւ, Խրուշչեւ ուրիշ ճառ մը գործածեց եւ կը թուի թէ ա– ւելի հեռու գնաց իր խօսքերուն մէջ քան

ինչ որ կը նախատեսուէր, քանի որ Մոս– կուայի ձայնասփիւռը չհաղորդեց ճառին բոլոր մասերը : Ի՞նչ ըսաւ Խրուշչեւ, ի՞նչ չըսաւ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանը :

Խրուշչեւ ծաղրեց Ամերիկացիները, խստօրէն յարձակեցաւ «ԳԱՐՈՆ Ատը – նաուրի» վրայ եւ մանաւանդ խօսեցաւ գաղտնուեցի ռումբի մը մասին :

Ամերիկացի օդանաւորդներուն ուղղա– հայեաց թռիչքը բաղդատեց խորհրդային տիեզերագնացներու «արքայավայել թռիչ– քին» ապա շեշտեց.— «Շատ մի՛ տեսնէք մեր ուրախութիւնը եւ հպարտութիւնը : Բնական է եւ մարդկային : Այս ամբողջը խաղաղութեան համար է : Եւ խաղաղու – թեան համար է որ հաշտութեան դաշ - նագիր մը պէտք է ստորագրուի Գերմա– նիաներուն հետ : Մեզի կը սպառնան : Զենք վախնար : Պիտի ստորագրենք հա– կառակ սպառնալիքներուն : Կը կարծենք արդէն որ պատերազմ չի կրնար ըլլալ այդ առթիւ : Միայն խենթ մը կրնար նը– ման բան ընել : Բայց եթէ յարձակումի ենթարկուինք, յարձակողները, հաւատա– ցէ՛ք, շիտակ անձնասպանութեան կ'եր – թան : Շատ դրամ կը ծախսենք զէնքերու համար, կը կարծէք որ մեր հրթիռները երշի՞կ կտրելու համար եղած են : Մեր պաշտպանութեան համար են եւ ի հար – կին, կրնանք գործածել այդ զէնքերը : Կռուեցանք եւ քշեցինք նացիները : Թող ԳԱՐՈՆ Ատընաուր գիտնայ.— եթէ գեր– ման զինապաշտները ուրիշ արկածախըն– դրութիւններ կ'երազեն, պէտք եղածին պէս կը պատասխանենք, ինչպէս ըրինք պատերազմին ատեն : Անսահման կերպով պիտի չհանդուրժենք սպառնալիքներուն : Եթէ Ատընաուր կը շարունակէ Գերմա – նիան վերամիացնելու իր երազը, փոխէի կը վերածենք իր երկիրը եւ բնաւ Գերմա– նիայ չի մնար : Մեր գիտունները ի վի – ճակի են գեր-ռումբ մը շինելու որ 100 միլիոն թոն ԹԷ-ԷՆ-ԹԷի ուժ ունենայ : Բայց հարց կուտամ ձեզի ի՞նչ պէտք կայ քանի որ աշխարհի բնաջնջումը կ'ըլլայ» :

Վերջաւորութեան մէջ Խրուշչեւ աւելի լաւատես դարձաւ «Հովը պիտի քշէ ամ– պերը, արեւը նորէն պիտի փայլի եւ ի– մաստութիւնը ի վերջոյ պիտի յաղթա – նակէ» : Տնտեսական գետնի վրայ ամէն բան լաւ է եւ ապագան համայնավարու– թեան է, եզրակացուց խորհրդային վար– չապետը :

Մոսկուայի ձայնասփիւռը չըսաւ Խը – րուշչեւի ճառին այն մասը որ կը վերա – բերէր ջրածին գեր-ռումբին, ժամուլի Թասս գործակալութիւնն ալ ոչ մէկ ակ– նարկութիւն ըրաւ այդ մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՈՍՓՈՐԻ վրայ, Զենկելքէօյի մէջ 13 հոգի ձերբակալուած են, խռովարկու – թեան մը հետեւանքով : Ոստիկանութիւ – նը մէջտեղ հանած էր թղթածրարներ, ո– րոնք հակայեղափոխական գաղտնի ըն – կերակցութեան մը գոյութիւնը կ'ապա – ցուցանէին : Այդ կազմակերպութեան յե– տին նպատակն էր՝ քաղաքական վարչա– ձեւ մը հիմնուած Գուրանին վրայ :

ԺԱՆ ՔՈՔԹՕ Մատրիտ հասած է առջի օր : Ծանօթ է որ վերջերս Ֆրանսացի ա– կանաւոր գրագէտ – թատերագիրը ար– տօնութիւն չէր ստացած Սպանիա մտնե– լու : Արգելքը վերցուեցաւ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ֆրանք – ֆուրթըր Ռունտշաու թերթին Մոսկուայի թղթակիցը արտաքսուեցաւ, որովհետեւ «յարատեւօրէն աննպաստ ձեւով ներկա– յացուցած է խորհրդային քաղաքականու– թիւնը եւ խորհրդային ղեկավարները» :

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Թրոֆին Լիսէնքօ Խորհ. Միութեան Երկրագործական Գիտու – թեանց Ակադեմիայի Նախագահ ընտրը – ուեցաւ, փոխարինելով Փօլ Լոպանովը :

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ խորհրդաւոր ահաբեկ – չական կազմակերպութիւն մը կը գործէ Պրազիլի մէջ «Սպարտաքուս Պանտ» ա– նունին տակ : Անոր կը վերագրուին կարգ մը հրդեհներ որոնք ծագած են վերջերս Սան-Փաւլոյի հրէական հաստատութեանց մէջ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ համայնավար կուսակ – ցութեան ղեկավարներէն՝ Ալպերթօ Ռո– դրիգօ Փարօտի, ձերբակալուեցաւ, իր տանը կատարուած խուզարկութեան մը հետեւանքով :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐԸ

Սուրիոյ արաբական թերթերը եւ Պոլ– սոյ հայերէն թերթերը, Գահիրէի Յու - սաբերը կը շարունակեն զանազան լուրեր հրատարակել Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ պատահած դէպքերուն շուրջ, զորս դըժ– բախտաբար չենք կրնար ստուգել : Ասոնց համաձայն, սուրիական իշխանութիւննե– րը խիստ պայքար մը բացած են Դաշնակ– ցութեան դէմ եւ Հալէպի Առաջնորդն ալ, յանուն համայնքին, հրապարակաւ զա – տապարտած է պատահած դէպքերու պա– տասխանատուները : Անդրադառնալով զանազան աղբիւրներու հրատարակած լուրերուն, Պէյրութի Ազդակը, Օգոստոս 3ի իր թիւին մէջ կը գրէ հետեւեալը.—

« Պէյրութի թերթերը հրատարակած էին Ֆրանսական Մամլոյ Գործակալու – թեան մէկ հեռագիրը, ըստ որուն, սու– րիական իշխանութեանց պաշտօնական մէկ բանբերը ծանր ամբաստանութիւն – ներու տակ առած է Դաշնակցութիւնը, մշակութային եւ մարզական հայկական միութիւնները, ինչպէս նաեւ հայ ազգա– յին կրթական հաստատութիւններ :

« Մեծ զարմանքով կարդացինք այս ամբաստանութիւնները, որոնց իրակա – նութեան անհամապատասխան ըլլալը հասկնալի կը դառնայ յատկապէս անոր համար, որ Դաշնակցութիւնը ինչպէս նաեւ ամբաստանութեան տակ եղող հայ– կական բոլոր հաստատութիւնները միշտ հաւատարիմ եւ օրինապահ կեցուածք ու– նեցած են ընդհանրապէս արաբական եր– կիրներու, եւ մասնաւորաբար սուրիա – կան պետութեան եւ ժողովուրդին հան – դէպ : Կեցուածք մը, որ կը բխի Դաշնակ– ցութեան ընդհանուր ուղղութենէն եւ սկզբունքներէն :

« Ամբաստանութեան անհեթեթութիւնը կը շեշտուի յատկապէս այն վերագրու – մին մէջ, որ իբրեւ թէ Դաշնակցութիւնը լրտեսական կազմակերպութիւն մըն է եւ կը ծառայէ օտար բազմաթիւ տէրութիւն– ներու եւ Իսրայէլի :

« Վստահ ենք որ ի վերջոյ ճշմարտու– թիւնը երեւան կուգայ՝ հաստատելու հա– մար այդ ամբաստանութիւններուն բո – լորովին անհիմն ըլլալը :

« Կարելի չէ իրականութիւնը խեղա – թիւրել՝ սարքովի «խոստովանութիւննե – րով», որոնց ի՛նչ պայմաններու տակ խլուած ըլլալը օր մը անշուշտ երեւան կուգայ :

« Այս առիթով, կոչ կ'ուղղենք մեր ժո– ղովուրդին, որ պահէ իր պաղարիւնու – թիւնը, ըլլայ զգօն եւ զգաստ, այն բա - ցարձակ վստահութեամբ, թէ Դաշնակ – ցութեան եւ անոր կապակցութեամբ ամ– բողջ հայ ժողովուրդին դէմ նիւթուած դաւերը իրենց բուն նպատակին պիտի չհասնին :

« Տակաւին մեզի անծանօթ կը մնան Սուրիոյ մէջ կատարուած ձերբակալու – թիւններուն եւ այդ առթիւ եղած ամ – բաստանութիւններուն իսկական դրդա – պատճառները » :

ՇՈՒՄԷՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

(ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ 350 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Շումէնի մէջ հայ եկեղեցւոյ գոյու– թեան մասին յիշատակութիւններ կան բաւական կանուխէն: Հ. Ղուկաս Ինճիճ– եան իր վերոյիշեալ աշխատութեան մէջ կ'ըսէ. «Շումլուի մէջ կան եւ յազգէս Հայոց, որք ունին եկեղեցի»: Իսկ Հ. Ղ. Ալիշան 1853ին հրատարակած իր քաղա– քական աշխարհագրութեան 399րդ էջին մէջ կ'ըսէ, թէ. Շումլուի Հայերը 150 տուն են, մէկ եկեղեցի եւ մէկ դպր– րոցով:

Թէեւ չկարողացանք առաջին եկեղեց– ւոյ սուլթանական հրամանագիրը (ֆեր– ման կամ իրատէ) ձեռքի տակ ունենալ, որպէսզի կարենայինք ճշդել, թէ ի՛նչ պայմաններու տակ եւ ի՛նչ դժուարու– թիւններով Հայերը կարողացած են եկե– ղեցի կառուցանել, բայց յենլով Պետր Բոգտանի կանխագոյն յիշատակութեան վրայ, Հայերը դրեթէ առաջին իսկ տա– րիներուն (1640ական թուականներուն) տան մը սենեակին մէջ կ'աղօթէին:

Շումէնի առաջին փայտաշէն եկեղեցին 1828–1829ի ռուս–թրքական պատերազմի օրերուն այրած ըլլալով, Հայերը 3–4 տարի յետոյ, 1834ին, վերստին շինած են իրենց Ս. Աստուածածին եկեղեցին, այս անգամ քարաշէն եւ աւելի մեծ:

Այս նորակերտ եկեղեցիին մուտքի դը– րան վերեւ գրուած է. «Ես եմ դուռն, ընդ իս թէ որ մտանիցէ, կեցցէ, մտցէ եւ ելցէ եւ ճարակ գտցէ: 1843 Հոկտ 23»:

Հալածական օգլու բարերարը Ռուսաստանէն բերել կուտայ նոր եկեղեցւոյ զանգակը, իսկ Եաղուպեան մահտէսի Յովհաննէս աղան Կոստանդնուպոլսէն բերել կուտայ Ցայսմաւուրք մը:

Շուրջ 100 տարի յետոյ, 1928 թուակա– նի երկրաշարժէն վնասուած եւ վտան– գուած են այս եկեղեցւո՛յ աւա՛գ խորանը եւ ժամատեղեան աւանդատունը: Բայց հազիւ մէկ տարի անց, եկեղեցին կրկին վերանորոգուած է եղիպտաբնակ բնիկ շումէնցի Մուրատ Մէօհրեմէտեանի նը– ւիրատուութեամբ: Նուիրատուի անունը արձանագրուած է աւանդատան պատին արտաքին կողմը:

Շումէնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ պաշտօնավարած քահանաներն են. 1756էն սկսեալ՝ Տ. Դանիէլ Նախիջեւան– ցի, 1870ին՝ Տ. Յակոբ Յովհաննէսեան, 1880ին՝ Տ. Արիստակէս Յովհաննէսեան, 1890ին՝ Տ. Աբրահամ Գրիգորեան, 1905ին՝ Տ. Խորէն Քիւչիկեան (Պոլսեցի), 1908ին՝ Տ. Յովհան Յովհաննէսեան (Մը– շեցի), 1913ին՝ Տ. Օհան Մանդակունի, 1928ին՝ Տ. Աթանաս Այվազեան (Նիկիե– ցի), 1938ին՝ Տ. Յուսիկ Աստարճեան (Վանեցի), 1941ին՝ Տ. Միքայէլ Գէ– որգեան (Կելիպոլուցի), 1945ին՝ Տ. Ա– թանաս Այվազեան (երկրորդ անգամ), 1953ին՝ Տ. Գարեգին Տիւլկէրեան (Ռուս– ճուքցի):

Շումէն այցելած եւ սոյն եկեղեցիին մէջ պատարագած են հետեւեալ բար– ձրաստիճան հոգեւորականները. Խորէն արքեպիսկոպոս Նարպէյ 1885–1886 (Պեր– լինի վեհաժողովէն յետոյ), Ղեւոնդ ե– պիսկոպոս Դուրեան, Ստեփանոս արքե– պիսկոպոս Յովակիմեան 1928 թուակա– նին, Երուանդ արքեպիսկոպոս Փերտահ– ճեան 1934ին, եկեղեցւոյ հարիւրամեա– կին առթիւ, Գրիգորիս ծայրագոյն վար– դապետ Կարապետեան 1945ին, Վազգէն եպիսկոպոս Պալճեան (այժմ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց) 1954–1955ին, Կոմիտաս եպիսկոպոս Տէր–Ստեփանեան 1959ին, իսկ այժմ՝ առաջնորդ Տիրայր վարդա– պետ Մարտիկեան.

Եկեղեցւոյ մէջ կայ Ս. Յակոբ Մըծ– բնայ պատկերը, որ նուիրուած է Մա– թոս – օղլուներու գերդաստանէն 1868 Մարտ 31ին:

Ներկայիս եկեղեցական վարչութեան ատենապետն է Գ. Հ. Մուրատեան, իսկ անդամներն են Օ. Չիլինկիրեան, Գ. Ե– դիայեան, Գ. Մարտիրոսեան եւ Մ. Կա– րապետեան, որոնք կ'աշխատին այս գա– ղութի Հայաստանեայց Առաքելական Եկե– ղեցին պայծառ եւ Լուսաւորչի լուսատու կանթեղը վառ պահել:

Շումէնի Հայերը հինէն ի վեր եղած են խորապէս հաւատացեալ եւ մայրենի լեզ– ուի ու Հայ Եկեղեցւոյ պայծառացման նախանձախնդիր աւանդապահները:

Տեղւոյն քաղաքային թանգարանի ա– ւագ աշխատակից Կ. Ճումալիեւ, յենլով պատմիչ Փրոֆ. Իրեչէկի վկայութիւննե– րուն վրայ, կ'ըսէ, թէ Հայերը, հակա– ռակ թրքախօս ըլլալնուն, իրենց եկեղե– ցիին մէջ աղօթած են միշտ իրենց մայ– րենի լեզուով եւ եկեղեցւոյ կից ունեցած են իրենց սերական դպրոցը:

Շումէնցիներու առաջին դպրոցը փաս– տացիօրէն մեզ ծանօթ է 1834ին, արձա– նագրուած Կոստանդնուպոլսոյ Ազգային Պատրիարքարանի կողմէ կատարուած կրթական վիճակագրութեան դպրոցներու ցանկին մէջ:

Շումէնցիներէն ոմանք կը յիշեն, թէ դեռ 1834ին Կոստանդնուպոլսոյ Պատ– րիարքարանէն ստացուած քաջալերական նամակ մըն ալ կայ եղեր Հայոց առաջին դպրոցի մասին, սակայն վերջերս կոր– սուեր է դժբախտաբար:

1834ին բացուած այդ դպրոցը, մայրե– նի լեզուի այդ օջախը, ի գին ամէն զո– հողութիւններու, վառ եւ անխափան պահուած է: Հ. Ղ. Ալիշանն ալ 1853 թուականին հրատարակած քաղաքական աշխարհագրութեան մէջ կը յիշէ այդ դպրոցը (էջ 399):

Այս դպրոցի առաջին ուսուցչուհիները եղած են Եաղուպեան քոյրերը՝ Դեպիր եւ Տուտու, որոնց անունով յիշուած է նաեւ դպրոցը՝ Դեպիր–Տուտուլարի դպրոց(*): Այս դպրոցը շարունակուած է սերունդէ սերունդ եւ աւելի վերջը կոչուած է Ազ– գային Վարդանեան վարժարան, որ մին– չեւ մեր օրերը կը շարունակուի:

Կանուխէն գոյութիւն ունեցած է նաեւ աղջկանց կանոնաւոր վարժարան մը, ո– րուն տնօրէնութիւնը վարելու համար Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքարանէն ուղարկուած է մանկավարժական պատ– րաստութիւն ունեցող օրիորդ Մաքրուհի Ղունկիանոսեանը, որ ամուսնացած է տեղացի երիտասարդի մը հետ եւ մնա– ցած Շումէն:

Ստորեւ կուտանք անուանացանկը տեղ– ւոյն հայկական դպրոցին մէջ ծառայած յայտնի 52 ուսուցիչներէն միայն անոնց, որոնք երկար տարիներ աշխատած են եւ եղած են աւելի վաստակաւոր. Դեպիր եւ Տուտու Եաղուպեան քոյրեր 1834ին, յար– գելի Պարոն ուսուցիչ(այսպէս է կոչուած եւ թերթեւս ալ անունը Պարոն է), Տաճատ Պեյլէրեան 1885ին (բնիկ Կեսարեցի, եղած է գերմաներէնի թարգման Պերլինի վե– հաժողովին ներկայացող հայ հոգեւորա– կան պատուիրակութեան), Արսլան Տօ– նիկեան (Պոլսէն եկած), Արտաշէս Մով– սէսեան (Իզմիրցի), Յովհաննէս Մա– ճառեան, Դանիէլ Ռազկրատեան, Համ– բարձում Գրիգորեան, Ստեփան Ապա– գայեան (Ռոտոսթոցի), Յակոբ Զօրեան (Օրտուցի), Արամ Սահակեան, Տոքթ. Յովհաննէս Մանուկեան (Անդարա–Խալ– լուխանցի), Արաքսի Կարապետեան, Շա– հանդուխտ Իշխանեան, Նուարդ Քէօթե– նէճեան եւ ուրիշներ:

Պուլկարիոյ համայնքներուն մէջ Շու– մէնի Հայութիւնն է, որ ծնունդ տուած է պուլկարահայ առաջին հայ բանաստեղ– ծին՝ Տիգրան Աճէմեանի (Վեստ) եւ բա– նաստեղծ-դրամագէտ Արտաշէս Քէօթենէճ– եանին:

Ներկայիս ալ քիչ չէ թիւը Շումէնցի առաջաւոր այն Հայերուն, որոնք պետա– կան պատասխանատու պաշտօններ կը վարեն:

Դեռ 1880ական թուականներուն կը կազմուի առաջին թատերասիրաց ընկե– րութիւնը ազգային վարժարանէ շրջանա– ւարտ եղած երիտասարդներու կողմէ: Այս խումբին կը յաջորդէ «Արարատ» թատերասիրացը, որ աւելի երկար կեանք եւ գործունէութիւն կ'ունենայ, հայ մշա– կոյթի եւ գեղարուեստի մասին որոշ ճա– շակ տալով տեղւոյն Հայութեան:

Աւելի յետոյ կը կազմուի նաեւ Կուռնի *մանտոլինի նուագախումբը, որ քանի մը համերգներ կուտայ, հայկական յայ– տագրով:*

1900ական թուականներուն կը հիմնուի Հայ Տիկնանց Բարեգործական Միութիւ– նը գլխաւորութեամբ Տիկին Տիրուհի Եա– ղըճեանի, որ հարազատ մօր նման ձեռք ձեռքի տուած ուրիշ քանի մը լուսաւոր– եալ կիներու՝ Մարի Գավաֆեանի, Ա– րուսեակ Թախտաքրանեանի եւ ուրիշնե– րու հետ, կ'աշխատին աղջիկներու (ա– պագայ մայրերու) լուսաւորման համար: Քիչ ժամանակուան մէջ կը յաջողին բա– նալ աղջկանց արհեստանոց՝ կարուձեւի եւ ձեռային աշխատանքի համար: Այս միութիւնը շուրջ 50 տարի կեանք եւ գոր– ծունէութիւն կ'ունենայ եւ կը հանդիսա– նայ իսկական շնորհ մը Շումէնի իգական սեռին համար, իսկ աւելի վերջերը կ'օգ– նէ նաեւ ազգային վարժարանի աղքատիկ աշակերտներուն եւ չքաւոր ընտանիքնե– րուն:

1944 թուականի Սեպտեմբեր 9ի ժողո– վրդական յեղափոխութենէն յետոյ, ինչպէս Պուլկարիոյ բոլոր մեծ քաղաք– ներուն մէջ, հոս ալ հիմնուեցաւ պուլկա– րահայ «Երեւան» մշակութային միու– թեան ակումբ եւ գրադարան, որուն շուրջ համախմբուած են Կոլարովգրադի գրեթէ բոլոր անկեղծ եւ հայրենասէր Հայերը:

Այս հայրենասիրական միութիւնը քիչ ժամանակուան մէջ մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերաւ հայ մշակոյթն ու գեղար– ուեստը ոչ միայն հայ հասարակութեան, այլեւ Պուլկարիոյ մէջ ապրող բոլոր եղ– բայրական ժողովուրդներուն ծանօթա– ցնելով: Մանաւանդ միութեան երգի եւ պարի խումբը, որուն ղեկավարն է Սիր–

վարդ Չիլինկիրեան (որ Հայաստանի մէ... կատարելագործեց իր մասնագիտութի... նը), եղաւ պատիւ բերող խումբ մը... միայն Կոլարովգրադի, այլեւ ամբողջ Պուլկարիոյ մէջ, մասնակցելով Վառնա... շրջանային եւ Սոֆիայի համահանրա... պետական փառատօնի մրցումներուն, ... վարձատրուեցաւ ոսկէ մեդալով

Շումէնի կամ Կոլարովգրադի հայ ա... զարմակչութեան աճի վիճակագրակա... տուեալները հետեւեալներն են. Թրքակա... տիրապետութեան ժամանակ 1640ին ... ղած է 19 տուն կամ 40 անձ: 1810ին ... Գարպիէլ տը Պոքամի վկայութեամբ) եղած է 46 տուն կամ շուրջ 200 անձ: 18... (ըստ Հ. Ղ. Ալիշանի) եղած է 150 տու... կամ 550 անձ:

Իսկ Պուլկարիոյ թրքական լուծէն ա... զատագրութենէն յետոյ ունինք մարդահա... մարի վաւերական թիւեր. 1880ին՝ ... անձ, 1892ին՝ 738, 1910ին՝ 649, 1920ին 620, 1926ին՝ 949, 1950ին՝ 750, 1960ին 680:

Այս համայնքի ամենէն բարձր թիւր ... ղած է Պուլկարիոյ ազատագրութե... (1880) օրերուն, անկէ յետոյ միշտ նուա... զած է, իսկ 1922–1923ին, թրքահայ գա... թականներու Պուլկարիա գալովը, կրկ... բարձրացած է Շումէնի Հայութեան թի... շուրջ 300 հոգիով:

Իսկ 1950–1960 տասը տարիներու ըն... թացքին, եկեղեցւոյ տոմարներուն մէ... արձանագրուած է 88 ծնունդ եւ 90 մա... որով համայնքի Հայութեան թիւր ... դիտէ պակսելու վրայ է, իսկ միւս կո... մէ ալ գործի կամ պաշտօնի բերու... շատ մը Հայեր կը մեկնին աւելի ... կեդրոններ: Այնուամենայնիւ Շումէնի Հայը դեռ հաստատ եւ կենսունակ կը ... նայ իր պապերու հիմնած այս 350 տար... ուան հայկական օջախին մէջ, մինչեւ ... կարելի ըլլայ օր մը վերադառնալ Ար... րատեան Մայր Հայրենիքի ջերմիկ ծոց...

Ս. ՓԱՋԱՃԵԱՆ

(*) Եկեղեցւոյ նուիրուած Ցայսմա– ւուրքի յիշատակարանէն կը տեղեկանանք որ նուիրատու Եաղուբեան մահտէսի Յովհաննէսը ունեցած է երկու մանչ եւ չորս աղջիկ. որոնք կոչուած են Ոսկի, Դեպիր, Տուտու եւ Զարիֆ: Ասոնցմէ եր– կու միջնեկները՝ Դեպիր եւ Տուտու չեն ամուսնացած եւ եղած են եկեղեցական կոյսեր ու նուիրուած հայ մանուկները հայերէն լեզուով դաստիարակելու ազ– գանուէր գործունէութեան:

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ Օ. ՄԵՍԻԱՆԻ ՀԵՏ

RENCONTRES AVEC O. MESSAEN

Երաժշտագէտ Անթուան Կոլժա ... մը տարի առաջ Ֆրանսական ձայնասփ... ռէն ներկայացուց Օլիվիէ Մեսիան... երգահանին հետ խօսակցելով բազմաթի... անգամներ: Այս խօսակցութիւնները գա... սաւորելով կը հրատարակէ այժմ հանդ... դիպումներ Օլիվիէ Մեսիանի հետ գիր... քը: Ընթերցողը պէտք է որոշ չափով ծա... նօթ ըլլայ նշանաւոր երգահանին գործե... րուն եւ զարմանալի տեսակէտներու... որպէսզի Ա. Կոլժայի գիրքին մէջ գտնէ... կարգ մը լուսաբանութիւններ: Մեսիա... նի անունին անծանօթ ընթերցողին ... մար դժուար է այս գրքին ընթերցումը

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱՏ ԹԱԿՈՐ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Արեւմտեան դէպքերու թատերաբեմ կը դառնայ Հնդկաստան, բրիտանական ու– ժերու ճնշման տակ: Թակոր, որքան կը ձաղկէ իր ցեղակիցներու ատելավառ մո– լեռնութիւնը, նոյնքան կը ձաղկէ բրի– տանական անհասկացողութիւնը: Գորա խորագրով վէպ մը կը գրէ եւ կը մարմ– նացնէ Պրահման, ազնուական տոհմէ հերոս մը, որ կատաղի անգլիատեաց է եւ ջերմ պաշտպան հնդիկ առանձնաշնորհեալ դասերուն: Սակայն, անակնկալ կերպով ինքնահասկացողութեան կուգայ եւ կը գտնայ որ ինք պարզապէս Անգլիացի մըն է, որդեգրուած՝ Հնդիկներու կողմէ: Թակորի միտքը շատ թափանցիկ էր, — միջեզային իրերահասկացողութիւն:

Առաջին աշխարհամարտէն ետք, Թակոր ուխտաւորի ցուպը ձեռքն առած կ'անցնի Եւրոպա, իր սեփական աչքերով տեսնե– լու համար գործուած աւերները: Մինչեւ 1936, գրեթէ անդադար կը ճամբորդէ երկրէ երկիր, դասախօսութիւններ կու– տայ, աշակերտներ ու դասախօսներ կը հաւաքէ իր դպրոցին համար եւ խաղա– ղութեան դատը կը պաշտպանէ կրօնա– կան ջերմեռանդութեամբ: Ամենուրեք, —

Եւրոպա, Միացեալ Նահանգներ, Հարաւ. Ամերիկա եւ Ճափոն, զինք գրկաբաց կ'ընդունին: Ամէն տեղ ալ իր նշանաբանը կ'ըլլայ նոյնը, — անոնք որ չեն վար– ժուիր համագործակցութեան, պիտի կորսուին անհետ: *Բազմութիւններ կը ծափահարեն իր խօսքերը, կը համբուրեն իր պատմուճանը եւ իր մէջ կ'ողջունեն խաղաղութեան եւ մարդասիրութեան նոր առաքեալը: Բայց, պակաս չեն ըլլար միակողմանի թթու քննադատութիւններ եւս, որովհետեւ ամէն ոք կ'ուզէր զայն լծել իր կառքին:*

Ամէնէն շատ տխուր տպաւորութիւններ կը քաղէ Ֆրանսայի աւերակներէն, ռազ– մադաշտերէն՝ Վէրտէօնէն, Մառնէն, Փիքարտիէն եւ Սոմմէն: Բայց նոյնքան ծանր տպաւորութիւններ կը ստանայ, երբ կը տեսնէ պարտուած Գերմանիոյ ան– լուր թշուառութիւնը: Եւ մարգարէա– շունչ ձեւով կը յայտարարէ. — Դաշնա– կիցները պէտք է որ վեհանձն ըլլան ի– րենց նախկին թշնամիներուն հանդէպ: *Ահա, գերման այդ թշուառութեան գըր– կին մէջ էր, որ կը գալարուէր հիթլե– րական ճիւաղը, աշխարհ աւերելով ներ– կելու համար:*

Կը հրաւիրուի նաեւ Իտալիա: Մուսո– լինի զայն ցնծութեամբ կ'ընդունի: Բայց ֆաշական մամուլը կը խուսափի անոր մաքերու թարգմանն ըլլալէ եւ կցկտուր լուրեր կը հաղորդէ:

Կը վերադառնայ զարձեալ Գերմանի... ուր նացիական շարժումը տուն-տեղ ... ված էր արդէն: Անվերապահ կերպով ... յայտնէ իր կարծիքն ու կը հաղորդէ ... գերման միջին դասի կեանքի մակարդ... կը բարձրացած է, ժողովուրդն աշխա... տունակ եւ ստեղծագործող է, բա... վրէժխնդրական շարժումները շարունակ... վախճանի պիտի յանգին:

Կ'անցնի եւ Խ. Միութիւն: Եւ կը տես... նէ թէ հոն ալ նոր ղեկավարները յեղա... փոխութեան անունով, ամէն ինչ կը բռ... փեն ժողովուրդին վիճակը բարելաւե... Շատեր կ'ուզեն, որ Եւրոպայէն Խ. Մ... սատան տիրող վարչաձեւերուն համեմ... դիրք բռնէ, կա՛մ հաստատէ եւ կամ ... տապարտէ: Թակոր կ'ըսէ ո՛չ մէկը ... ոչ ալ միւսը, սակայն խորապէս կը զգա... թէ քաղաքական այս մոլեռանդութիւ... ները զարհուրելի աղէտի մը պիտի յա... ղին:

Բանաստեղծը շատ յոգնած է այլեւ... շրջագայութիւններէն:

Կը վերադառնայ հայրենիք:

Պենկալի մէջ կը տօնուի իր 70 ամեա... կը մեծ հանդիսաւորութեամբ: Մեծա... րանքն ու պաշտամունքը, իր անձին հանդէ... ջոցաւ, կը տարածուին համայն Հնդկա... գրականութեան վրայ, որուն հսկայ ... տաններէն մէկն եղած էր Թակոր:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. – 5)

...մբողջական եւ յստակ գաղափար մը ...ոգմել արդի Ֆրանսական երաժշտու...թեան ամէնէն յատկանշական հեղինակին ...ւոյն:

...նման հրատարակութիւնները կը քըն... երկու տեսակէտով. գրական եւ ե... երաժշտագիտական: Առհասարակ Կոլէա... ...պէս հեղինակները կը ջանան գրական ...արդուզարդով մը պճնել երաժշտագիտա... ...կան մասը ու յաճախ այս ճիգին կը զո... ...ին բուն նպատակը, որ գործի մը կամ ...հեղինակի մը անհատականութեան վեր... ...լուծումը պէտք է ըլլայ:

«Հանդիպումներ Օ. Մեսիանի հետ» ...ըրքը կարեւոր ու թանկագին վկայու... ...թիւններ կը պարունակէ, որոնք սակայն ...ստակ ու ամբողջական կերպով չեն ...պատկերացներ Մեսիանի անհատակա... ...նութիւնն ու գործը: Ուրիշ երաժշտագէտ ...մը կամ նոյնինքն Ա. Կոլէա այս գրքին ...պարունակութիւնը օգտագործելով կրնան ...Մեսիան կոչուած « երեւոյթը » ներկա... ...յացնել երաժշտագէտներուն:

Ցայնասփիւռի խօսնակները տեսակ մը ...անդութիւն ստեղծած են ամէն բանէ ...առաջ իրենց անհատականութիւնը առաջ ...քշելու համար: Փոխանակ խօսեցնելու ...այն արուեստագէտը, զոր ներկայացնելու ...պաշտօն ունին, առհասարակ իրենք կը ...խօսին եւ յաճախ կը ստիպեն արուեստա... ...գէտը ըսելու միայն այն, որ իրենք կը ...փափաքին լսել անոր բերնէն: Ա. Կոլէա... ...յի խօսակցութիւնները այսպէս են:

Երաժշտասէր ընթերցողը որ կը փափա... ...քի ամբողջութեամբ ծանօթանալ Մե... ...սիանի, ապահովաբար աւելի գոհ պիտի ...ըլլար եթէ Ա. Կոլէա պարզ կենսագրական ...մը եւ երաժշտագիտական վերլուծում մը ...ներկայացնէր «դասական» կերպով մը: ...Որովհետեւ Ա. Կոլէա ի վիճակի է այս ...աշխատանքը կատարելու եւ Օլիվիէ Մե... ...սիանի արուեստը դեռ չէ ճանչցուած ...լայնօրէն հակառակ իր հիանալի եւ զար... ...մանալի յատկանիշներուն:

DALI (2)

Նկարիչ, փիլիսոփայ, երգահան, ...ա... ...նաստեղծ, սենարիստ, հնարիչ, վաճա... ...ռական Սալվատոր Տալի խե՞նթ է, հան... ...ճարե՞ղ կամ ի՞նչ է:

Բառով դարէ ի վեր թէ՛ արուեստա... ...գէտներն ու թէ նոյնինքն Սալվատոր Տալի ...իր կրկնեն այս հարցումը:

Եւ ժամանակը կը քալէ, օրէ օր աւելի ...լրում կը շահի Տալի, օրէ օր կ՚աւելնան ...թէ՛ իր յաճախորդները թէ իր թշնամի... ...ները, թանգարաններ հպարտութեամբ կը ...ցուցադրեն իր գործերը, «Կալըրի»ներ ու ...վաճառականներ անհամար ապսպրանքներ ...կուտան:

«Լուք» հանդէսի նախկին խմբագրա... ...պետուհի Ֆլէօռ Քաուլս գեղատիպ հա... ...տորով մը կը փորձէ լոյս սփռել գերիրա... ...պաշտ նկարիչին արտակարգ անհատա... ...կանութեան վրայ առանց նկարչական ...ճաշակի կամ վերլուծումի:

Ընթերցումը չափազանց շահեկան է նոյնիսկ Տալիի արուեստին թշնամիի մը համար: Հեղինակը անաչառ ու անկողմնակալ ձեւով մը փորձած է Տալիի անհատականութեան բազմաթիւ երեսակները երեւան բերել եւ ընթերցողը աւելի տպաւորելու համար ոչ մէկ արուեստական միջոցի դիմած է, հակառակ անոր որ նիւթը կը թոյլատրէ ամէն չափազանցութիւն:

Սալվատոր Տալիի իւրաքանչիւր նկարը այսօր կը ծախուի յիսունէն հարիւր հազար տոլար, հակառակ անոր որ անդադար կ՚արտադրէ միշտ ալ ժամանակ գտնելով հազարումէկ տարբեր գործեր կատարելու: Ինքն իսկ գրած է արդէն ինքնակենսագրութիւն մը աներեւակայելի մանրամասնութիւններով:

Այս գիրքը կենսագրական չէ, որովհետեւ կենսագրականէ աւելի բան մըն է. Տալիի անհատականութեան ծանօթացումն է: Կ՚արժէ կարդալ:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Antoine Goléa : Julliard 1961, Paris.
2) Fleur Cowles : Julliard 1961, Paris.

ԹՈՒՐՔԻԱ

—o—

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԵՆԴԱՆԻ ԿԸ ՄԱՍԵՆ

Արեւելեան նահանգներուն մէջ երաշտ կը տիրէ: Այս պատճառով, Թուրք կառավարութիւնը որոշած է Ռուսիոյ ծախել եղջերաւոր մեծ անասունները մէկ միլիոն տոլարի փոխարէն: Միւս կողմէ հողային բերքերու պաշտօնատունը 36.000 թոն ցարի ղրկած է երաշտէն տառապող շըրջաններու մէջ: Կառավարութիւնը գնած է 60.000 ոչխար եւ 10.000 եզ, եւ պետական ագարակներու մէջ բաժնած:

ՆՈՒՐՃԻՆՆԵՐԸ ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐ

Ամէն օր Թրքական թերթերը կը հրատարակեն թէ համայնավարական ցանց մը երեւան ելած է երկրին մէկ անկիւնը, կամ կառավարութիւնը տապալելու ձեռնարկ մը, կամ վերջապէս... քրտական խլրտում մը:

Այս վերջին շարժումը Անգարա կը միացնէ Նուրճիններու հոսանքին, որ տարածուած է Սայիտի Նուրսիի կողմէ: Երկար ատենէ ի վեր կառավարութիւնը կը հետապնդէր Նուրճիններու գործունէութիւնը:

Թուրքիոյ Ազգ. Ապահովութեան եւ Հարցաքննիչ Բարձր. Մարմնին կատարած քննութեանց իբրեւ եզրակացութիւն՝ կը հաղորդուի թէ Նուրճիութիւնը տարբերութիւն չունի այն կազմակերպութենէն, որ իր ծոցին մէջ կը սնուցանէ քըրտական շարժումը: Մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք որ յարած են այս շարժումին: Թրքական պաշտօնական տեղեկարերներ կը պնդեն թէ շատեր Նուրճիններուն կապուած են առանց դիտնալու Սայիտի Նուրսիի ծրագիրը:

Սայիտի Նուրսի, կը հաղորդէ Անգարայի հետապրական գործակալութիւնը, ծանօթ է իբրեւ մէկը որ Քուպիլայի դէպքին հեղինակներուն գաղափարը կը կրէ: Ապահովութեան ընդհ. տնօրէնութեան շրջաբերականը կը հրահանգէ հետապնդել բոլոր Նուրճինները:

Գոնիայէն, Էրզրումէն, Ատանայէն հասած հեռագիրները ցոյց կուտան թէ այդ շրջաններու Նուրճինները ձերբակալուած են:

Սայիտի Նուրսիի մօտիկ սաները, ինչպէս Զիվէր Կիւնտիւզալփ, Սայիտ Էօզտէմիր, Մուսթաֆա Սանկուրի, որոնք սըրքած էին Մայիս 27էն ի վեր, վերսկսած էին իրենց գաղտնի գործունէութիւնը: Երկար հետապնդումէ մը ետք, երեւան հանուեցաւ անոնց գաղտնի կեդրոնը, որ կը գտնուէր Անգարայի Ըսմէթ փաշա թաղին մէջ: Յուլիս 25ին անսպասելի ձեւով խուզարկուեցաւ այդ տունը, ուր գըտնուած են գրքոյկներ, խմորատիպ գրականութիւն, տպագրական կազմածներ, արտասահմանեան հրատարակութիւններ: Ձերբակալուած են նաեւ ղեկավարները: 36 նահանգներ կան, ուր Նուրճի ղեկավարներ պահուըտած են:

× Իբրեւ համայնավար ձերբակալուածներուն ղեկավարն է Տօքթ. Շերիֆ Քիւրքճին, — այս շարժումին մէջ կան փաստաբաններ եւ մտաւորականներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Խանասորի արշաւանքի 64րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Յուլիս 30ին, կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի գեղատեսիլ եւ ծառախիտ անտառին մէջ:

Այդ օրը իրական ուխտի օր մը եղաւ Մարսէյլի եւ շրջակայ քաղաքներու Հայութեան համար: Առաւօտ շատ կանուխ, մասնաւոր օթոքարներ կը փոխադրէին ժողովուրդը, որ առանց ժամանակ կորսնցնելու, կը գրաւէր իր տեղը: Հոն էն Մարսէյլի, Էքսի, Ավինեոնի, Կարտանի, Լասիոթայի եւ այլ շրջաններու ընկերներ եւ բարեկամներ: Հայ երգի ալիքները եւ աւանդական տավուլն ու զուռնան կը լեցնեն ընդարձակ անտառը հայրենի շունչով: Բոլորի դէմքին վրայ ալ ժպիտ կայ, տարիներով իրար չտեսած ընկերներ եւ բարեկամներ կ՚ողջագուրուին: Շատ չանցած, արդէն ընդարձակ անտառը կը յորդի խուռն բազմութեամբ: Քանի մը հազարի հասնող ժողովուրդը եկած է իր յարգանքը տալու հայ ազատագրութեան ճամբուն վրայ իրենց կեանքը զոհաբերող հերոսներու յիշատակին:

Կէսօրէն առաջ տեղի կ՚ունենան զանազան խաղեր եւ պուլի մրցում. ընդարձակ անտառին մէջ զանազան տեղեր, խմբակներ կազմած, կը պարեն հայկական տոհմիկ պարեր, ընկերակցութեամբ նուագի: Ժամերը կ՚անցնին աննշմարելի:

Կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 4ին կը սկսի գեղարուեստական բաժինը: Օրուան նախագահ ընկ. Հ. Աւետիսեան, բացումը կատարելով՝ կ՚ոգեկոչէ Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ կռուող հերոս հայդուկներու յիշատակը: Նոր Սերունդի երգչախումբը կ՚երգէ «Մշակ բանուոր»ը, «Մարսէյյէզ»ը եւ «Կարկուտ տեղայ»ը: Ապա Նոր Սերունդի տղաքն ու աղջիկները հայկական տարազներով կը պարեն ազգային տոհմիկ պարեր, շատ յաջող կերպով, ընկերակցութեամբ Համոյի եւ Գարոյի նուագին: Այստեղ կ՚արժէ շնորհաւորել բոլոր մասնակցողները, մանաւանդ պարուսոյց Գ. Աւետիս Նահապետեանը:

Խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասած է: Օրուան խօսնակ ընկ. Կ. Յարութիւնեան թարգմանն ըլլալով հանդիսականներուն, շնորհաւորեց բոլորը այս յաջողութեան համար:

Ընկ. Տ. Թադոյեան քանի մը խօսքով ներկայացուց հերոսութեան պաշտամունքը Հայոց պատմութեան մէջ, հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը:

Ընկ. Համօ Նաճարեան Նոր Սերունդի անունով կարդաց օրուան պատշաճ ուղերձ մը:

Մէջ ընդ մէջ եղան երգեր եւ արտասանութիւններ. երգեցին եւ արտասանեցին փոքրիկներ Առաքելեան եւ Մուրատեան:

Կարտանի ընկերվարական կազմին կողմէ ընկ. Ռաժէ Լերատ խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը:

Խորոված զաւնուկ մը աճուրդի դըրուելով, կոկիկ հասոյթ մը գոյացաւ:

Երգերն ու ուրախութիւնները շարունակուեցան մինչեւ ուշ ատեն, որմէ յետոյ ժողովուրդը, նոյն կանոնաւորութեամբ վերադարձաւ տուն:

Անվարան կրնանք ըսել թէ այս տարուան տօնակատարութիւնը լաւագոյններէն էր: Ատոր համար ալ, պէտք է շնորհաւորել կազմակերպիչ յանձնախումբը եւ Նոր Սերունդի անդամ-անդամուհիները:

Շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի նախաձեռնութեան, Մարսէյլի եւ շրջակայքի Հայութիւնը անմոռանալի օր մը ապրեցաւ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Բժիշկը կը հարցնէ յաճախորդուհիին.
— Քանի՞ զաւակ ունիք, տիկի՛ն:
— Երեք հատ, տոքթո՛ր: Երեք հատ, առաջին ամուսինիս առաջին կինէն եւ չորս հատ, հիմակուան ամուսինիս երկրորդ կինէն, կը պատասխանէ տիկինը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԽԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ատ բաներուն ժամանակը չէ, Ռէս Մելիք, առարկեց Վանականը կարուկ բացատրութեամբ մը: Ես թշուառ աղջիկ մը բերած եմ հոս... արդեօ՞ք պիտի կրնաք պատսպարել, մինչեւ որ դիւրութիւն մը գտնեմ զանի իր ծնողքին յանձնելու համար:

— Ինչո՞ւ չէ... ամենայն սիրով:

— Բայց պէտք պատմեմ անոր կեանքը: Առայժմ քիչ մը բան տուէք ասոր ուտելու... մինչեւ որ մութը կոխէ Գիշերը ...երեկ ատեն հոս բերելը վտանգաւոր է:

Ռէս Մելիք դնաց իր ձեռքով ծրար մը բերաւ տունէն եւ Վանականին յանձնեց: Վանականը պարտէզին ճամբով այգիներուն մէջ մտաւ եւ ուղղակի Լալէզարին գտնուած տեղը գնաց:

Լալէզար ապառաժի մը տակ քաշուած, ձեռքը ծնօտին դրած, գլուխը քարին յենած կը քնանար:

Վանականը պահ մը կանգ առաւ... խորին անձկութեամբ մը դիտեց այն դըժբախտ աղջկան հրեշտակային կերպարանքը, որուն վրայէն դեռ թարմ ու կսկծալի արցունքները ցամքած չէին. դիտեց անոր քնքուշ ու վարդորակ շրթունքներով կերտուած բերանը, ուսկից հոգւոյն հեծեծանքը դեռ դադրած չէր. դիտեց, մէկ խօսքով այդ գեղափթիթ արարածը... յետոյ մօտեցաւ ու երկիւղալի զգուշութեամբ մը ձեռքը անոր ուսերուն վրայ դրաւ եւ՝

— Լալէզար, Լալէզար... ձայնեց երկու անգամ:

Լալէզար խկոյն աչքերը բացաւ եւ ոտքի ելաւ: —

— Ո՛հ, ներողութիւն, Աղա պէկ, մըրմնջեց Լալէզար. քունս տարեր է... ինչ անխոհեմութիւն:

— Նայէ՛, Լալէզար, Ցլաներու կերակուր եմ բերեր քեզի:

— Շնորհակալ եմ, մրմնջեց Լալէզար:

Ու ծրարը մէկդի առնելով, բացաւ զայն: Ծրարին մէջ քիչ մը փոխինդ, գաղայ, պանիր ու կարագ դրուած էին:

Լալէզար խաչակնքեց երեսը գաղտնաբար որ Ալի պէկ չնշմարէր ու ճաշեց: Մինչ այս մինչ այն, օրը իրիկուն եղաւ: Արեւմտին՝ երկուքն ալ գիւղը հասան:

ՄԻՐՕ ԱԽՊԱՐ

Ամիս մը սահեցաւ:

Գիւղին մէջ շատեր չէին գիտեր Լալէզարին ներկայութիւնը: Ռէս Մելիք ամէն կերպով աշխատած էր գաղտնի պահել զայն:

Վանական մեկնած էր:

Միայն մարդ մը կար որ աչալուրջ կերպով կը հսկէր այդ աղջկան վրայ, կ՚ուզէր հասկնալ անոր պատմութիւնը. մանաւանդ անոր ի՞նչ անցեալ ունենալը: Սեւ անգղի մը պէս, որ դիակի մը շուրջը կը թափառի մինչեւ որ զանի ձեռք ձգէ, գիշեր ցերեկ քուն չունէր, դադարում չունէր:

Այս մարդը Գզիր Զաքօն էր:

Ռէս Մելիք վստահութիւն ունենալով այս մարդուն վրայ, բնաւ չէր կասկածեր եւ բնաւ չէր ուզած թափանցել անոր հոգւոյն խորը...:

Օր մը երբ Ռէս Մելիք եւ Տէր Օհան նստած էին ախոռին դարման եւ Վանականին վրայ կը մտածէին, տեսան որ մուրացկանի հագուստով մարդ մը ներս մտաւ եւ չէր համարձակեր իրենց մօտենալ:

— Եկէ՛ք նայիմ ի՞նչ կ՚ուզէք, ըսաւ Ռէս Մելիք ցաւակցական ձայնով մը: Մօտեցէք հոս:

Մուրացկանի հագուստով մարդը՝ տարիքն առած, միջահասակ, արեւախանձ կերպարանքով, անձղած ու թշուառութենէն կքած ծերունի մըն էր: Իր ծնօտները ծածկող մօրուքը խուխ խուխ եղած ու խանձած էր եւ անոր ճերմակները զամկացած էին:

Հագուստը ցնցոտի մըն էր:

— Ո՞ր կողմէն էք, հարցուց Ռէս Մելիք:

— Ա՛խ, ապագա մեռնիմ, Ռէս աղա, ծառաց Գաւաշու կողմերէն է, պատասխանեց ծերունին մորմոքալի ձայնով մը:

— Ի՞նչ բանի համար այս կողմերը եկաք:

— Տարտխ ճար մը անելու:

— Ի՞նչ է քու տարտը:

— Ես ի՞նչ ասեմ որ դուք ի՛նչ հասկընաք...:

Ու չկրնալով շարունակել, սկսաւ հեծկլտալ ու արցունքները խորշոմած այտերէն վար թափել:

— Պատմեցէք, կրկնեց Ռէս Մելիք:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Խաչիկեան, Շաւարշ Միսաքեանի յիշման այցելու – թեան առթիւ 10 Ն. Ֆ. կը նուիրեն:
Գ. Խաչիկեան, Թանգարան այցելու – թեան առթիւ՝ 10 Ն. Ֆ.:

ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մեր մաս – նաճիւղերը իրենց քաղաքապետարաններ – րուն միջոցաւ ըրած են հետեւեալ նուէ – րատուութիւնները ի նպաստ Քլամարի աղէտեալներուն.— Սեվրանի մասնաճիւղ 350 Ն. Ֆ.: Գորտոյի մասնաճիւղ 360, Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղ 600, Լիօ-նի մասնաճիւղ 200, Փարիզի մասնաճիւղ 300 Ն. Ֆ.: (Գումար 1810 Ն. Ֆ.):
Դիւան Շրջ. Վարչութեան

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչու-թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Գ. Փիրպայր Զի-լինկիրեանէ 50 Ն. Ֆ., նուէր կայանին: Գ. Հրանդ Գալեանէ 40 Ն. Ֆ., ողբացեալ Բարսեղ Ցամլամեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Գ. Զարմայր Ալեքսանեան իր զաւկին Զարեհի Օր. Աստղիկ Նորհատեանի հետ ամուսնութեան ուրախ առթիւ Մարսիլա – հայ Աղքատախնամին կը նուիրէ 30Ն.Ֆ.:

×

Տէր եւ Տիկին Նահապետ Նահապետ – եան, ողբ. Ստեփան Անէմեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Մարսիլահայ Աղքատախնամին կը նուիրեն 10 Ն.Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդուհի Անէմեան եւ զաւակները շնորհակալու – թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ: (Թաղումը կատարուե-ցաւ Օգոստոս 5ին):

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խ.ի ՊԻԼԱՆԿՈՒՐԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խ.ի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս Հինգշաբթի օր: Օթոպիւսը կը մեկնի Տէսինէն առա – ւօտեան ժամը 7ին: Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի աղօթէ Տէսինի հովիւ Վարդ քհնյ Աւագեան:
Արձանագրութեանց եւ այլ մանրամաս-նութեանց համար դիմել Գ. Վահան Ցա-կորեանի եւ Կ. Խաչի վարչական ան – դամներուն:

ԱՆՄԱՆՈՒԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Մար – տիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է «Բոյի Կամաւորի» կողմէ Անծանօթ Զին – ուորին գերեզմանին բոցը արծարծելու այս կիրակի, Օգոստոս 13 ժամը 18,30ին: Հաւաքուիլ.— ժամը 18ին Էթուալի հրա-պարակին Թեռ–Փլեսին վրայ:
Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց ներկա-յութեամբ յարգելու համար Անծանօթ Զինուորին յիշատակը, որ այդ նուիրա – կան շիրիմին տակ, կը խորհրդանշէ զին-քը բոլոր ընկերները, ինկած Ֆրանսական հայրենիքին ծառայութեան մէջ:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Լիոնահայ Հոգաբարձութիւն թէ 1961 Յունիս 4ին Գաղութահայ առաջին ընդհ. ժողովի որոշումով, երկրորդ Գա-ղութահայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 24ի կիրա – կին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ ինչ որ այժմէն կը յանձնենք Լիոնահայ ժողովուրդին ու – շադրութեան:
Ի դիմաց Լիոնի և Շրջ. Ազգ Միութեան
Ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ
Ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուց – ուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կա-տարուին խաղողի աւանդական օրհնու – թիւնն ու թափօրը:
Բէ. օր 14 Օգոստ., պատարագ Մեռե – լոցի:
Հայ հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ այս կիրակի Ս. Աստուա – ծածնի տօնը կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս Բէ. օր Մեռե-լոցի առթիւ Հոգեհանգստի պաշտօնը: Խաղողի նուիրատուները կը խնդրուի վերջին պահուն չմնալ:
× Սոխումէն (Վրաստան) Գրիգոր Մար-տիկի Գրիգորեան կը փնտռէ իր որդին Լեւոնը: Դիմել եկեղեցի:

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարա-րէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պա-տարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեց-ւոյ մէջ: Ցաւարտ պատարագի, մասաղ - օրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհ-նութիւն պիտի կատարուի:
Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը:
Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատա – ղատին, հաճին իրենց նուէրները արձա – նագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը:

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Ս. Աստուածածնայ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Զաւէն վրդ. Արզումանեան: Ցաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն:
Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո – վուրդը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժա-մը 8,30ին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխ-ման տօնին առթիւ պատարագ պիտի մա-տուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածին ե-կեղեցւոյն մէջ: Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Տէր Վարդգ Քհնյ. Աւագ-եան, կը քարոզէ Արիս արեղայ Շիրվան-եան:
Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի հանգուցեալց հոգւոյն, ինչպէս նաեւ մատաղ եւ խաղողի օրհնութիւն:
ՈՒՐԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ոչ – խարհներու զենում եւ աղի օրհնութիւն, իսկ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Լոյս Զուարթի եւ Եկեսցէի ժամերգու – թիւն:

×

ՔՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻՒԻ ՄԷՋ

Վերափոխումն Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ ե-րեքշաբթի առաւօտ, Ս. Գրիգոր Լուսա – ւորիչ մատրան մէջ, նաեւ աւանդական խաղողի օրհնէնքը:

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձու-թիւնը կը ծանուցանէ թէ երկուշաբթի ի-րիկուն ժամը 6ին, աղի եւ խաղողի օրհ-նութիւնը պիտի կատարուի մատուռին մէջ, եւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Նոյն օրը կէսօրէ վերջ այց գերեզմանատանը:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Սուրբ–Խաչ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վերափոխումն Ս. Աստ-ուածածնի տօնին առթիւ պիտի պատա – րագէ եւ քարոզէ Տ. Ներսէս վարդապետ Բաղդասեան: Ցաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհ – նէնք:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԷԹՍ–ԼԷ–ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը:
Հաւաքատեղի փառքին քով, օթօքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ բէլվեթերիէ մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական արձանը:
Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհ - նէք եւն, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ: Զանազան ըմպելիներ, չամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ: Փափաքողները կրնան իրենց ու-տելիքը միասին բերել:
Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն:
Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայլթանեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի:
Ծոփ վիճակահանութեան մը ետք պի – տի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկ-ներ:
Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Տէսինի Համախըմ – բերդցիական Միութեան կողմէ, այս կի-րակի կէսօրէ վերջ ժամը 1էն մինչեւ 9ը, Տէսինի Գ. Թորոսեանի «Մեւսոն» գովա – սուն պարտէզին մէջ: Առատ կերուխում, զովացուցիչ ըմպելիներ, նշանաւոր «Զիկ-խըլմա», ինչպէս նաեւ չամփուրով խո – րոված՝ դիւրամատչելի գիներով:
Երգ, արտասանութիւն, պար, արեւել-եան եւ եւրոպական նուագ: Ընտանեկան եւ ընկերային հաճելի մթնոլորտ, հետա-քրքրական եւ սիրուն անակնկալներ:

ԴՊՐՈՑԱՍէՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրու – թիւնները սկսած են ․ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:
Վարժարանին նպատակն է պատրաս – տել մէրենակայ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութեամբ օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդ – գրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.
Ա) Ֆրանսականը, որ տաւալի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիա-կան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը սպասարկէ պրովէի եւ պագալորէայի:
Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ աշակերտ-ները հայագիտական ծանօթութիւններ – հետազնի 927 – 01,72
րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:
Աշակերտուհիներ կ'ընդունին 8 տարե-կանէն սկսեալ, մանրամասնութեան հա – մար դիմել հաստատութեան տնօրէնու – թեան.—
1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափո-խման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մա – տուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պա-տարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:
Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռե – լոց, Հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին:

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Համախմբերդցիական Միութեան Շր-ջանային շրջէնի 20րդ պատգմ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 եւ 13 Օգոստոս, Շա-բաթ եւ Կիրակի օրերը Տէսինի մէջ, 23 Ավրիլի ժան ժօռէս «Շէ ժանօշ» հայկա-կան սրճարանը:
Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդա-պահ ըլլալ եւ նկատի ունենալ որ առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին:

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

1) Entrepreneurs jauge 7, réctiligne.
2) Entrepreneurs pour montage tricots grande série.

Terzian
3, Rue Poissonnière, PARIS (2e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» »
ԾՆՈՒՆԴ Է	20 Ն. Ֆ.	» »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալին համար են:
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ

SAMEDI 12 AOUT 1961

Ն. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9676 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9477

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉՄՈՌՆԱ՛ՆՔ

Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ անմոռանալի թուական մըն է 1920 Օգոստոս 10։

Այդ օրը փարիզեան արուարձան Սեւրի ճենապակիներու նշանաւոր թանգարանին մէջ ստորագրուեցաւ այն պատմական դաշնագիրը, որ ջարդ ու փշուր կ'ընէր Օսմանեան Կայսրութիւնը։

Օգտուելով Բիւզանդական Կայսրութեան եւ արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու տկարութենէն, Թուրքերը դիւրին յաղթանակներով իրենց իշխանութիւնը տարածեր էին մէկ կողմէն Փոքր Ասիոյ, Միջագետքի, Սուրիոյ եւ արաբական թերակղզիին վրայ, հասնելով մինչեւ Հիւսիսային Ափրիկէ — Տրիպոլիս, Թունուզ եւ Ալճերիա, միւս կողմէ Եւրոպայի մէջ պալքանեան թերակղզիէն մինչեւ Հունգարիա եւ Աւստրիա։

Օսմանեան Կայսրութեան անդամահատութիւնը սկսաւ 1683ին, երբ Վիէննայի պատնէշներուն առջեւ, Քահլէնպէրկի բարձունքին վրայ Լեհաստանի թագաւոր Յովհաննէս Գ. Սոպիէցքի ջախջախեց Գարա Մուսթաֆա փաշայի բանակը։

Այդ օրէն ի վեր աստիճանաբար նեղցան Օսմանեան Կայսրութեան սահմանները «Եւրոպայի հիւանդ մարդը» հետզհետէ քշուեցաւ դէպի արեւելք։

Կէս դար առաջ, 1911ին Իտալացիները յաղթական կռիւ մը մղեցին Իթթիհատի կառավարութեան դէմ եւ գրաւեցին Տրիպոլիսն ու Պենկազին (Լիբիա), ինչպէս նաեւ Երկոտասան Կղզիները (Տոտէքանէզ)։ (Այս վերջինները կցուեցան Յունաստանի՝ Բ. աշխարհամարտէն վերջ)։

Տարի մը ետք, 1912ին, Պալքանեան պատերազմը Օսմ. Կայսրութենէն խլեց Եւրոպական Թուրքիան, արեւմտեան Թըրակիայէն մինչեւ Ադրիական։

Սակայն ամէնէն մեծ հարուածը Սեւրի դաշնագիրն է, որ պիտի տար Օսմանեան Կայսրութեան։

Թուրքիա կը դադրէր այլեւս «Կայսրութիւն» ըլլալէ եւ կ'ամփոփուէր Անատոլուի մէկ մասին մէջ։

Ալեքսանտրէթ — Մուսուլ գիծէն դէպի հարաւ արաբախօս բոլոր հողամասերը կը թօթափէին թրքական լուծը։ Քիւրտիստան ինքնավարութիւն կը ստանար։ Անկախ Հայաստանի կը միացուէին Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներուն որոշ մասերը։ Կիլիկիայէն մինչեւ Տիգրանակերտ Ֆրանսական ազդեցութեան գօտի կը դառնար։ Իտալիոյ առանձնաշնորհեալ դիրք կը ստանային Գոնիա — Ատալիա շրջանին մէջ։ Յոյները կը գրաւէին Իզմիրէն դէպի արեւելք Փոքր Ասիոյ որոշ մասերը։

Յաղթական դաշնակիցները չարաչար կը պատժէին Թուրքերը, որոնք Գերմանիոյ կողքին պատերազմի մտնելով՝ [illegible] դարձեր էին ա՛յնքան ահաւոր [illegible]։

Հայաստանի Հանրապետութեան անկախ կառավարութեան անունով Աւետիս Ահարոնեան կը ստորագրէր պատմական այդ վաւերաթուղթը, որ պաշտօնապէս կը նուիրագործէր «Փոքր դաշնակիցին» [illegible] ղեկավարութիւնները։

Միջազգային այդ մթնոլորտը հանդիսաւորապէս կը վաւերացնէր Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը, երբ երկու յօդուածներով (88 եւ 89)։

Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ սահմաններու վերջնական ճշդումը կը յանձնէր Միացեալ Նահանգներու Նախագահ Ուիլսընի, որ 1920 Նոյեմբեր 22ին դաշնակիցներու մեծ ժողովին կը ներկայացնէր իր «Իրաւարարական վճիռը»։ Կը [illegible] վերոյիշեալ չորս նահանգները կը[illegible] Հայաստանի Հանրապետութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻՆ ԱԼ ԽՕՍԵՑԱՒ

ԽԱՂԱՂ ԼՈՒԾՈՒՄ ՄԸ ՊԷՏՔ Է ԳՏՆԵԼ

433 լրագրողներ, ինչ որ մրցանիշ մը կը նկատուի, հաւաքուած էին Սպիտակ Տունը, լսելու համար Ճօն-Ֆիցճերըլտ Քենըտին։

Նախագահը խօսեցաւ բոլոր հրատապ հարցերուն շուրջ։ Անդրադառնալով նախ հիւլէական փորձերուն, յայտնեց թէ ամերիկեան պատուիրակութեան պետը՝ Արթըր Տին Ժընեւ կը մեկնի, տեսնելու համար թէ Ռուսերը պատրա՞ստ են համաձայնութեան մը յանգելու։

Պերլինի հարցին մասին Քենըտի, ոչ մէկ նորութիւն բերաւ «Պերլինի կրկնեց այն դիրքը, զոր ներկայացուցած էր Վիէննայի մէջ եւ Միացեալ Նահանգներուն յանձնած իր յուշագրով։ Միացեալ Նահանգներու խոր համոզումն է որ դիւանագիտական բոլոր միջոցները պէտք է գործածուին որպէսզի խաղաղ լուծում մը գտնուի։ Գալիք ամիսներուն, պիտի փորձենք աւելի ճշգրիտ սահմանումը ունենալ Թորհ. Միութեան վարչապետին խօսքերուն եւ մտածումներուն Պերլինի, Գերմանիոյ եւ Կեդրոնական Եւրոպայի մասին»։

Քենըտի չուզեց մանրամասնութիւններ տալ Արտաքին նախարար Տին Ռըսքի ձեռք ձգած դրական արդիւնքներուն մասին, Եւրոպայի մէջ, մինչեւ այնատեն երբ Ռըսք Ուաշինկթըն չվերադառնայ։

Քենըտի ներկայիս անհրաժեշտ չի գտներ «վեհերն» հանդիպում մը։ Որպէսզի նման խորհրդակցութիւն մը արդարանայ, պէտք է զայն խնամքով պատրաստել եւ օգտակար բնոյթ պէտք է ունենայ։

Քենըտի խօսեցաւ նաեւ Հասարակաց Շուկայի մասին եւ Անգլիոյ անդամակցութեան, որուն համար իր գոհունակութիւնը յայտնեց։ Գերման գաղթականներու պարագան եւս կը մտահոգէ Միացեալ Նահանգները։ Ոչ կրնան քաջալերել, ոչ ալ դէմ կենալ այս գաղթին։

Քենըտի անդրադարձաւ նաեւ նախա[illegible]

Շատ ուշ էր դժբախտաբար։

Թուրքն ու Ռուսը, որոնք առաջին օրէն իսկ ձեռք ձեռքի տուած պայքար էին բացած Սեւրի դաշնագրին դէմ, անպաշտպան գտնելով Հայաստանը, վերջ կուտային անոր անկախութեան, իրարու միջեւ բաժնելով զայն։

Դաշնակիցները շատ շուտ մոռցան մեզ ու մինակ թողուցին՝ երբ Թուրքերը յարձակեցան Հայաստանի վրայ 1920 Սեպտեմբերին։

Սեւրի դաշնագիրը չվաւերացուեցաւ դաշնագիր մեծ պետութեանց կողմէ, որոնք 1923 Յուլիս 24ին պատուոյ աթոռին վրայ բազմեցուցին Թուրքը։

Հայ ժողովուրդը չէ՛ հրաժարած սակայն իր արդար իրաւունքներէն, որոնք պաշտօնապէս ճանչցուեր էին յաղթական դաշնակիցներէն։

1945ին, երբ ազգովին նուիրուեցանք Թրքահայ դատի պաշտպանութեան, առանց կուսակցութեան եւ դաւանանքի խտրութեան, Սեւրի դաշնագիրը դարձուցինք հիմնաքարը մեր հողային ու քաղաքական պահանջներուն։

Քառասունմէկերորդ տարեդարձին առթիւ, ոգեկոչելով զայն, անգամ մը եւս կուզանք յայտարարելու թէ երբե՛ք պիտի չմոռնանք անվճար մնացած այս միջազգային մուրհակը եւ հաստատ պիտի մնանք մեր պահանջներուն վրայ, մինչեւ արդար հատուցում։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

պահական յաջողութեան. եթէ ի վիճակի չըլլայ իր պաշտօնը շարունակելու։ Յայտնեց թէ փոխ-նախագահ Ճոնսըն պիտի կատարէ այն ատեն, գործօն նախագահի պաշտօնը։

× Արտաքին Նախարար Տին Ռըսք կարեւոր խօսակցութիւններ ունեցաւ Քասթէնապլիայի մէջ Ատընաուըրի եւ Ֆոն Պրէնթանոյի հետ, ապա անցաւ Հռոմ եւ Փարիզ հասաւ աջի իրիկուն, ուր յայտարարեց թէ Պերլինի տագնապին գլխաւոր պատճառն է Ուլպրիխթի ձախողութիւնը, որուն հանդէպ ոչ մէկ յարգանք ունի արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուրդը։ Ուլպրիխթ ըսաւ աջի օր «կա՛մ հաշտութեան դաշնագիր, կամ պատերազմ»։

Վալթէր Ուլպրիխթ որ Մոսկուայէն կը վերադառնայ, ուրբաթ օր պիտի խօսէր խորհրդարանի արտակարգ նիստին։ Փախուստի համար կացութիւնը փայլուն չէ, Յուլիս 1էն ի վեր աւելի քան 50.000 հոգի Արեւմտեան Գերմանիա անցած են։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԹԸՐ ԹԻՆՏԻ որ անգլիական առաջնորդութեան պետն է՝ եւրոպական Հասարակապետութեան մօտ, Անգլիոյ անդամակցութեան պաշտօնական դիմումը յանձնեց ընդհ. քարտուղարին։ Յուզուած՝ բրիտանացի դիւանագէտը ըսաւ. — «Կը դիմենք որ Հասարակաց Շուկան Անգլիոյ մէջ մտնէ»։ Ամէն մարդ հասկցած էր թէ Թինտի ճիշդ հակառակը ըսել կ'ուզէր։

ՄԱՐԵՇԱԼ ԿՈՆԻԷՎ խորհրդային ուժերու հրամանատար նշանակուեցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ թերթերը կը գրեն թէ Իրաքի վարչապետը՝ Քասըմ (47 տարեկան) նշանուած է 17 տարեկան աղջկան մը հետ։

ԶՕՐ. ՊԵՏԷԼ ՍՄԻԹ, Այզընհաուըր եւրոպական սպայակոյտի նախկին պետը, մեռաւ 65 տարեկանին, սրտի տագնապէ։

ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒ առեւանգումները կը շարունակուին. Ֆրանսացի «տաք գլուխ» մը աջի օր «Քուպա՛ կամ մահ» ըսելով ստիպեց ամերիկեան օդանաւ մը որ Հաւանա իջնէ։ Ամէն բան լաւ վերջացաւ սակայն եւ ճամբորդները կրցան կրկին մեկնիլ։ Մարդը, այդ ձեւով, ուզեր է հասկցնել թէ համաձայն չէ Քենըտիի ալժերական քաղաքականութեան։Ուրիշ քուպական օդանաւի մը մէջ, Քասթրոյի ընդդիմադիրները փորձեցին դէպի Ֆլորիտա շեղում մը կատարել։ 3 մեռեալ եւ 6 վիրաւորներ կան օդանաւին մէջ, որ ի վերջոյ կրցած է էջք մը կատարել։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Սիմէոն գահազուրկ թագաւորը (24 տարեկան) նշանուեցաւ Սպանուհի 26 տարեկան աղջկան մը հետ։

ՍԻՏԻ ՊԷԼ ԱՊՊԷՍԻ (Օռան) մէկ պարտէզին մէջ, կռիւներ ծագեցան ուրբաթ առտու մահմետականներու եւ լեգէոնականներու միջեւ։ Զոհեր կան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ օդանաւ մը կործանեցաւ Հիւսիսային ծովի վրայ։ 34 դպրոցականներէն, որոնք օդափոխութեան կ'երթային Նորվեկիա, ոչ մէկը ազատեցաւ։

ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովը պիտի գումարուի Օգոստոս 21ին։ Արդարեւ, դիմում ըրած ստորագրեալներու թիւը 32ի հասաւ։ 46 Ափրօասիացիներէն զատ (որոնց մէջ Ատլանտեան Ուխտի անդամ՝ Թուրքիա), ստորագրած են նաեւ Շուէտ, Վենեզուելա, Աւստրիա, Մեքսիքա, Եուկոսլաւիա, Պրազիլ։ Ֆրանսա որոշած է ժողովին չմասնակցիլ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կարգ մը թերթեր արգիլուեցան Թունուզիայի մէջ։ Ասոնք են. — Օռոռ, Փարիզիէն Լիպէրէ, Փարի-Ժուր, Ֆրանս-Սուար, Էնֆորմասիոն։

ՊԵԼԺԻՈՅ թագաւորը եւ թագուհին վերադարձած են իրենց արձակուրդէն (Սպանիա) ներկայ ըլլալու համար կարդինալ Վան Ռօյի յուղարկաւորութեան։ Նոյն նպատակով Պրիւսէլ գացած էր նաեւ կարդինալ Սփէլման (Ամերիկայէն)։

ԶՕՐ. ԺԻԼ, զինուորական 5րդ շրջանին հրամանատարը մեռաւ աջի օր, 56 տարեկանին, սրտի տագնապի մը զոհ։

ԱՆՏՐԷ-ՄԱՐԻ ԶԵԼԼԷՐ արդարութեան նախարարին ուղղուած բաց նամակի մը մէջ, զոր կը հրատարակէ Քառըֆուր շաբաթաթերթը, իր վրդովումը կը յայտնէ այն վերաբերումին համար որ ցոյց տրուած է իրեն եւ դատապարտուած միւս բարձրաստիճան սպաներուն հանդէպ, Քլէրվոյէն Թիւլ փոխադրութեան ժամանակ։ Դատապարտուած զօրավարը կը պատմէ թէ բանտին փոխ-տնօրէնը արձանագրելով արդէնյափակուածներուն մերժումը անմիջական փոխադրութեան մը համար, կրկին ներկայացած է Ներքին նախարարութեան մէկ պաշտօնեային հետ որ հրահանգած է «հնազանդիլ»։ Նոր մերժումի մը դիմաց, ոստիկանական շրջանի ջոկատ մը ներկայացած է եւ ամէն մէկը խլելով իր աթոռէն, օթոմօպիլ հրած է։ Այդ փոխադրութիւնը անյարմար պայմաններու մէջ կատարուած է եւ տեւած 13 ժամ։ Եւ Զելլէր կը վերջացնէ. «Նման միջոցներ, ձեռք առնուած, տասը զօրավար եւ բարձրաստիճան սպաներու հանդէպ, որոնք բոլորն ալ զինուորական փառաւոր անցեալ մը ունին, կրկնութիւնն են գերմանական իշխանութեանց վերաբերումին հանդէպ անոնց, որոնք գերիվեր դասած են հայրենիքին ծառայել»։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին կողմէ հրաւէր ուղղուած էր 26 Թաղական Խորհուրդներու եւ 5 Ինամակալ Մարմիններու, որպէսզի նշանակեն իրենց լիազօր ներկայացուցիչները եւ մասնակցին, 7 Օգոստոսին, ժողովի մը՝ որ պիտի ընտրէր Պատրիարքական Ընտրութեան նախաձեռնարկ մարմին մը։

Այս ժողովին կը նախագահէր Պոլսոյ հայ եկեղեցականութեան երիցագոյն անդամը Սահակ վրդ. Փափազեան։ Ատենապետ ընտրուեցաւ Վահան Խիստավէրտեան, ատենադպիր՝ Տոքթ. Գէորգ Գէորգեան։

Գաղտնի քուէարկութեամբ՝ Նախաձեռնարկ Մարմնի անդամ ընտրուեցան Արամ Խտըրեան, Արայ Գույումճեան, Նորայր Պէրպէրեան, Եդուարդ Պէնկլեան, Մինաս Տիյարպէքիրլեան, Վահան Խիստավէրտեան եւ Կարապետ Ղազարեան։

Նախաձեռնարկ Մարմինը եւ Կրօն. Ժողովը միասնաբար գումարուելով, առաջին առթիւ, պիտի ընտրեն Պատրիարքական տեղապահ մը։ Իսկ պատրիարքական ընտրութեան վերաբերեալ իրենց տանելիք աշխատանքներու ծրագիրը, ենթարկելէ ետք Թաղ. Խորհուրդներու եւ Ինամակալ Մարմիններու ներկայացուցչական ժողովին հաւանութեան, պիտի ձեռնարկեն գործի։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ԱԿՏԷՆ կը հաղորդուի թէ այս տարի եւս, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումը մեծ յաջողութիւն գտած է։ 160 տղաք եւ աղջիկներ, Միջերկրականի ափին, կը վայելեն իրենց տարեկան հանգիստը, հայկական առողջ միջավայրի մը մէջ։

ՀՐԱՇՔԸ ԵՒ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

ԽՄԲ. — Բ. Թաշեան վերջերս «Ցուաքեր»ի մէջ հրատարակեց երկար ուսումնասիրութիւն մը, «Ներածութիւն հայ գրական պատմութեան» որ գիրքի վե-րածուեցաւ արդէն:

Կուտանք հատուած մը իբրեւ նախաճաշակ.—

Ի՞նչ է հրաշքը:

Փասքալ սա' ձեւով կը սահմանէ զայն իր «Մտածումներ»ուն մէջ. «Հրաշքը գերբնականն է»: Երբ որեւէ երեւոյթ բնական ուժի սահմանը կ'անցնի, կը դառնայ հրաշք: Ինչ որ չանցնիր բնական ուժի սահմանը, հրաշք չէ նովին բանիւ:

Ելեկտրականութիւնը, անթել հեռագիրը, օդանաւը, սուզանաւը, հեռապատկերը հրաշք պիտի թուէին ոչ միայն միջնադարու, այլեւ նոյնիսկ ԺԸ. դարու մարդոց: Սակայն բոլորն ալ բացատրելի են այսօր գիտական իմացումով եւ ոչինչ ունին գերբնական:

Փասքալ կը ճշդէ հրաշքի երկու տեսակներ, — կեղծ եւ իրաւ: Երբ ճշմարտութեան կը ծառայէ հրաշքը կը կոչուի իրաւ: Երբ կ'այլափոխէ կամ կը խեղաթիւրէ ճշմարտութիւնը, կը դառնայ կեղծ: Կեղծ հրաշքներու գոյութիւնն իսկ փաստ մըն է, որ իրաւ հրաշքներ կան: Կեղծերը պարզ նմանութիւնն են իրաւներուն:

Հրաշքները անհրաժեշտ են, աւելի ճիշդ՝ անհրաժեշտ էին: «Ես քրիստոնեայ պիտի չըլլայի, առանց հրաշքներու», կը խոստովանի Ս. Օգոստինոս: Արդարեւ, շատեր Քրիստոսի կը հաւատային՝ ի տես անոր գործած հրաշքներուն: Սակայն պէտք չէ վարդապետութիւնը դատել հրաշքներու զօրութեամբ. ընդհակառակն, հրաշքները պէտք է դատել վարդապետութեան ուժով: Հասարակ ժողովուրդը սովոր է «պարապ խօսք» նկատելու վարդապետութիւնը առանց հրաշքի, եւ անպարարութիւն համարելու հրաշքները առանց վարդապետութեան:

Քրիստոնէութեան առաջին դարերուն՝ հրաշքի եւ վարդապետութեան կամ վարդապետութեան և հրաշքի կապակցութիւնը եթէ անհրաժեշտ իսկ չէր, կարեւոր էր սակայն: Նոր վարդապետութիւն մը, մեր օրերուն, պէտք չունի հրաշքի յենարանին՝ «պարապ խօսք» չհամարուելու համար: Գիտական միտքը, մեր այս վիթխարի դարուն, հրաշքներ չի փնտռեր՝ վարդապետութեան մը հաւատալու կամ չհաւատալու համար: Ինչ որ չապացուցուիր, ինչ որ չի մտներ փորձարկութեան «պաբունակ»ին մէջ, դուրս է գիտութեան սահմանագիծէն ու ենթակայ է կրօնական կամ բնազանցական իմացումներու:

Ս. Օգոստինոսի խոստովանութիւնը խորապէս կը պատշաճի նախնական ժողովուրդներուն եւ... սուրբերուն, բայց չի պատշաճիր քաղաքակրթութեան այն մակարդակին, որուն եկած հասած ենք՝ մենք՝ Քսաներորդ դարու անմահ... մահկանացուներս: Անշուշտ, միայն հրաշքներով կանգուն չէ քրիստոնէութիւնը, բայց միայն վարդապետութեամբ ալ կանգուն չէր կրնար ըլլալ տասը, տասնըհինգ կամ քսան դար առաջ:

Խօսելով հրաշքներու մասին՝ Պողիւբիոս կը նկատէ. «Պալով կարգ մը հրաշքներու, — ինչպէս է պարագան Արտեմիսի արձանին, որուն վրայ ոչ անձրեւ կուգայ, ոչ ձիւն (թէեւ դրուած է բաց օդին), կամ պարագան Արկադիոյ տաճարին, ուր մտնողները կը կորսնցնեն իրենց բնական ստուերը, — իրապէս կարելի չէ սպասել, որ ես վէճի նիւթ դարձնեմ այս հրաշքները: Որովհետեւ այս բաները ոչ միայն անհաւանական են, այլեւ բացարձակապէս անկարելի են: Վիճիլ ծանօթ անհեթեթութիւններու մասին... այս պիտի նշանակէր ընդունիլ գերբնականին հաւանականութիւնը, ինչ որ բուն իսկ վիճելի կէտն է»:

Ըստ Պողիւբիոսի, որ իրական պատմիչի տիպարն է հին Ցոյներուն մէջ, պատճառներու եւ արդիւնքներու յարակցութենէն զուրկ պատմութիւնը անօգուտ բան մըն է, թէեւ կրնայ զբօսցնել ունկնդիրները: «Վիպականին բացակայութիւնը իմ գործիս մէջ, — կ'եզրակացնէ Պողիւբիոս, — կը վախնամ, որ նուազեցնէ անոր արժէքը, բայց ես իմ գիրքս չգրեցի մեր ապրած ժամանակին համար, այլ գրեցի բոլո՛ր ժամանակներուն համար»:

Գիտակցաբար երկար կանգ առինք հրաշքի գաղափարին վրայ, որովհետեւ հրաշքը կամ գերբնականը հիմնական տարր մըն է մեր պատմութեան մէջ եւ մեր պատմիչներուն մօտ: Տեսնենք հիմա, թէ ի՛նչ է մեր պատմիչներուն ըմբռնումը հրաշքի եւ հրաշագանի մասին:

ՀՐԱՇՔԸ ԵՒ ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

Զենք կրնար վկայութիւններ քաղել մեր բոլոր պատմիչներէն՝ բացատրելու համար հրաշքի ըմբռնումը անոնց մօտ: Կ'առնենք Խորենացին:

Հրաշքը մեր պատմութեան մէջ մտած է իբրեւ նիւթ, սակայն բացատրուած չէ իբրեւ երեւոյթ: Վանական կրթութիւնը, կրօնական մթնոլորտը եւ հաւատացեալի բարեպաշտութիւնը ծառայեցին ամրապնդելու հրաշքի գաղափարը մեր պատմիչներուն անձին, ինչպէս գործին մէջ: Թերեւս այս է պատճառը, որ մեր պատմութիւնը աւելի շատ վէպ է իր հիմնական գիծերուն մէջ, քան դէպքերու արձանագրութիւն եւ պատճառի ու արդիւնքի կապակցութիւն:

Խորենացի կը քալէ Հերոդոտի հետքերով: Ծանչցուած է իբրեւ յունաբան դպրոցի «ան»: Բայց լեզուի կամ ոճի պատուաստէն աւելի՝ ոգիի պատուաստ մըն է իր բերածը մեր մատենագրութեան: Հելլէն մշակոյթը իրմէ աւելի վաւերական ներկայացուցիչ՝ չունի մեր մէջ, սակայն նաեւ իրմէ աւելի վաւերական հայ պատմիչ չունինք մենք ալ: Վիկտոր Լանգլուայի իսկ վկայութեամբ՝ Խորենացիի պատմութեան, հետեւաբար նաեւ անձին մէջ տիրական է առելու-թիւնը դէպի ամէն ինչ, որ այլածին է եւ օտար: Հայրենասէր է իբրեւ Հայ, լուսամիտ է իբրեւ «դպիր»: Խառնուածք ունեցող դրագէտն է, դրոշմ ունեցող արուեստագէտը, լայն հայեացքով պատմիչը: Իր Թուիչքը լայնատարած է, խոյանքը՝ հեռարձակ, աչքը՝ սրատես, միտքը՝ վերլուծող ու համադրող:

Այս բազմաշնորհ վեղարակիրին մէջ՝ միակ արգելակը (փրէն), որ խոյանքին թափը կը մեղմացնէ, եկեղեցիին դմրէթն է, եւ ինչ որ կայ այդ դմրէթին տակը կամ վրան, սկսած Աստուծոյ շունչէն եւ Քրիստոսի ներշնչումէն մինչեւ սուրբերուն թերափը: Առանց այս արգելակին՝ մեր Պատմահայրը կրնար ըլլալ «առաւել քան զվարդապետ իւր», — Հերոդոտ, Թուկիդիտէս կամ Պողիւբիոս:

Կ'ուզեմ պաշտպանել ոչ այնքան ճըշմարտութեան, ստուգութեան բաժինը Խորենացիի պատմութեան մէջ, որքան ճշմարտութեան, ստուգութեան հետամուտ ու հետախոյզ միտքը Պատմահօր անձին մէջ: Ճշմարտութիւնը որոնելու համար իր նախընտրած մեթոտն է տարակուսիլ եւ բաղդատել: Երբ բաւական համոզուած չէ որեւէ իրողութեան կամ պատմական անցքի ստուգութեան եւ կը մնայ կասկածանքի մէջ, առաջ կը բերէ զանազան հեղինակներու կարծիքները, ընթերցողին առիթ տալու համար, որ ընտրէ անոնց մէջ ամէնէն ճշմարտանմանը:

Խորենացիի մէջ երկու անձ կայ, — նախ պատմիչը, ապա եկեղեցականը: Հոն՝ ուր պատմիչը մինակ է, դէմ է առասպելին ու հրաշքին, իսկ հոն՝ ուր կը միջամտէ եկեղեցականը, հաւատաւոր հետեւորդն է Սուրբ Գրքին. կ'ընդունի հրաշքը թէ՛ իբրեւ գաղափար, թէ իբրեւ իրացում: Ցաճախ սուր երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնէ ինքզինք. կա՛մ դէմ ըլլալ հրաշքին, կամ թեր: Առաջին պարագային՝ դաւաճանած պիտի ըլլար եկեղեցականի իր կոչումին, երկրորդ պարագային՝ մեղանչած պիտի ըլլար պատմական ճշմարտութեան դէմ: Ուստի՝ ջանացած է տեսակ մը հաւասարակշռութեան մէջ պահել եկեղեցականի իր կոչումը եւ պատմագրի իր դերը:

Մեր Պատմահայրը իր առաքելութեան խոր ըմբռնումը ունի: Բարեխիղճ է եւ ճշմարտախոյզ, բծախնդիր եւ պայծառատես: Զի հներեր, կ'ուսումնասիրէ: Զառասպելաբաներ, կը քննէ: Զեզրակացներ, կը բաղդատէ: Զի հաստատեր, կը տարակուսի: Իր մէջ զարգացած է քննական ոգին, միշտ հետամուտ՝ ճշդելու հաւաստին եւ անհաւաստին, անկասկածելին եւ կասկածելին: Թէեւ բարեպաշտ հաւատացեալ, բայց հակամէտ է իբրեւ բնական երեւոյթ բացատրելու հրաշքը: Թեբահաւատ է, երբ կը ձեռնարկէ դատելու օտար առասպելները. բայց, հաւատաւոր՝ եկեղեցականի իր կոչումին, ոչ միայն չի դատեր, այլեւ չի քններ իսկ հրաշքը, եթէ ան կապ ունի Քրիստոսի վարդապետութեան հետ: Ինչ որ սուրբգրական է, իրաւ հրաշքն է իրեն համար: Ինչ որ սուրբ-գրական չէ, կեղծ հրաշքն է:

Խօսքը ուղղելով իր մեկենասին՝ Սահակ Բագրատունիի, Խորենացի կը գրէ. «Խօսքիս ընթացքը կանգնեցնում եմ, երբ անպատշաճութիւն եմ նկատում կամ հաւաստիութեան կողմից կասկածելի մի բան: Եւ քեզ էլ, ինչպէս շատ անգամ, այժմ եւս աղաչում եմ, մեզ մի հարկադրիր աւելորդ բաներ գրելու, (մի գուցէ այդպիսի) քիչ կամ շատ պատմութիւններով մեր այս մեծ հաւաքածի ամբողջ աշխատութիւնն անպէտք ու աւելորդ մի գործ դառնայ, որ հաւասարապէս վնասէ թ'ե ինձ, թ'ե քեզ» (Բ., կդ.):

Այս նոյն մտահոգութեամբ, միաժամանակ վախնալով, որ իր Պատմութիւնը կրնայ առասպելախառն համարուիլ, Խորենացի հարկ կը տեսնէ ընդգծելու, թէ կը պատմէ միայն սոյնքը, «որքան որ վայել է ճշմարիտ պատմութեան», եւ թէ կ'ուզէ, որ իր գործը ըլլայ «վսեմ ու պայծառ՝ Պղատոնի լեզուին նման, հեռու՝ ստութենէ եւ լի՝ այն բոլորով, որ դէմ է ստութեան»: Ապա, ակնարկելով պարսկական անոճ ու անպատշաճ առասպելներուն, կը նկատէ՝ իր խօսքը ուղղելով միշտ Սահակ Բագրատունիի. «Ի՞նչ կարօտութիւն ունես այս սուտ առասպելներին կամ ի՞նչ կարիք այսպիսի չինծու, անմիտ ու անհանճար զրոյցների: Մի՞թէ սրանք Ցօյների պերճ ու ոսկի, պատճառաւոր առասպելներն են, որոնց տակ թաքնուած են ճշմարիտ իրողութիւններ (Ա., ա. յաւելուած):

Խորենացի օժտուած է առողջ դատողութեան եւ քննական ոգիի բարձր յատկանիշներով: Բայց հոն, ուր կը միջամտէ եկեղեցականի իր կոչումը կամ դերը, այդ յատկանիշները կարծես կը դադրին տիրական ըլլալէ: Տեղ մը կ'ընդունի, թէ «Ադամ ճշմարտապէս աստուածատեղծ է» կամ թէ աշտարակաշինութիւնը, լեզուներու ճիւղաւորումը, ջրհեղեղը, Նոյի տապանը եւ ամէն ինչ որ կը բերէ Սուրբ Գիրքը, «իսկական պատմութիւն» են: Նուէնէի ամբողջ հրաշապատումը, որուն երեք էջ յատկացուցած է եւ զոր կը վարանիմ մէջ բերել՝ աւելի չծանրաբեռնելու համար «խօսքիս ընթացքը», ցոյց կուտայ, թէ աստուածաշնչական հրաշքները առասպել չեն, այլ ... հրաշք են:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԱՐԱՔՍՄԱՆԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 50 ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տասնեւհինգ թատերգութիւն, քանի մը վէպեր եւ վիպակներ, հարիւրաւոր պատմուածքներ, ակնարկներ, քրոնիկներ, թատերական եւ շարժանկարային ներկայացումներու մասին քննադատութիւններ եւ այլ գրութիւններ: Գրական արտադրութեան այս ծաւալը իրաւամբ շատերուն նախանձը կրնայ գրգռել:

Եթէ ճիշդ է, որ գրագէտին եւ արուեստագէտին արժէքը նախ անոր ստեղծագործութեան որակով կը չափուի, ապա՝ Արաքսմանեան այդ կողմէն ալ հոգ ընելու պէտք չունի: Արդարեւ, երբ կը դիտենք Արաքսմանեանի անցած ուղին, ժամանակի տաք հետքերով ստեղծուած անոր գործերուն ամբողջ շարքը, անոնք իրեւ կը դառնան ժրաջան գրագէտին օգտակար ջանքերը յատկապէս հայ թատերական արուեստին մէջ:

Ալ. Արաքսմանեանի թատերգութիւնները եղած են ու կը մնան հայ թատրոնին «Հանապազօրեայ հացը», իսկ ինք՝ թատրոնի մարդ, այս բառին իսկական իմաստով: Եւ եթէ դիմած է գրական այլ սեռերուն, (յաճախ գործած է այդ «մեղքը»), ապա միայն այն պարագային, երբ հոն ալ տեսած է ողբերգական ճակատագիրներ եւ կացութիւններ պատկերացնելու առիթ, դրամախօսութեան, հերոսներուն սիրտը բանալու կարելիութիւն:

Արաքսմանեան այն երջանիկներէն է, որոնց անունը որեւէ երկի մը շուրջ մէկ անգամէն յայտնի կը դառնայ գրաւէր հասարակութեան: Գրական . թատ-

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱՏ ԹԱԿՈՐ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մեծանուն գրագէտը սարսափանաբար կը մեկուսանայ: Հնդիկ ազգայնականներու եւ բրիտանական ուժերուն միջեւ ընդհարումները աւելի քան սաստկու-թեամբ կը շարունակուին, մինչեւ վերջնական ազատագրութիւն: Ոչ ոք կը լսէ իր խաղաղաբար կոչերը: Կը պայթի երկրորդ աշխարհամարտը: Աշխարհ կրկին կը բոցավառի: Բանաստեղծը ութսուն տարիներու դառներուն առջեւ, յուսահատ ու յոգնած, հիւանդ, կ'աւանդէ իր հոգին 21 Օգոստոս 1941ին Կալկաթայի մէջ:

Սակայն կը յարատեւէ իր գործը: Այսօր, Սանթինիքէթանի իր այնքան զուրգուրացած հիմնարկութիւնը վերածուած է պետական համալսարանի, Հնդիկ Հանրապետութեան կողմէ: Իսկ իր գրական ժառանգութիւնը կը պատկանի համայն մարդկութեան:

×

Կրնայի հոս կանգ առնել, բայց այս տողերուն կ'ուզեմ միացնել ուսանողական հեռաւոր յուշ մը, հոչակաւոր գրագէտի Փարիզ այցելութեան առընչու-թեամբ:

1922ին էր: Թակոր իր աղջկան հետ կը վերադառնար ֆրանսական ռազմագաշտի շրջապտոյտէն: Փարիզի ընտրանին, մասնաւոր հրաւիրատոմսերով, սեղմ ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր արդարութեան պալատին Վճռաբեկ Ատեանի գեղակերտ սրահին մէջ:

Թակորը տեսնելու եւ լսելու անզուսպ փափաքով մղուած, երեք ուսանողներ՝ Սեդրակ Սասունի, Հրանտ Սամուէլ եւ տողերս գրողը, «մաքսանենգութեամբ» ընդունելութեան ժամանակէն առաջ, սրահին մէջ տեղ գրաւած էինք: Քիչ ետքը, կազմակերպիչ մարմնի անդամներն ու մեծանուն հրաւիրեալները կը սկսին սրահ մտնել: Ակադեմիայի անդամներ, համրածանօթ փրոֆեսէօրներ եւ գրագէտներ: Բարեբախտաբար կազմակերպիչ մարմնի ուշադրութենէն վրիպած էինք: Սրահը լեցուած էր արդէն, երբ ծափողջոյններու տակ ներս մտաւ Թակոր, սեւ սքեմով, պարթեւահասակ, թըխորակ ու երազկոտ, խորունկ աչքերով, ընկերակցութեամբ իր գեղադէմ աղջկան: Իրապէս վեհ ու պատկառելի Գրահմա մըն էր: Անաթոլ Ֆրանսի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, բեմ հրաւիրուեցաւ մեծանուն գրագէտը: Խօսեցաւ անգլերէն, դանդաղ, քրմական միօրինակ շեշտով եւ գիւղեկան ձայնով: Խորունկ լռութիւն կը տիրէր: Թարգմանուեցաւ ֆրանսերէնի: Ծափահարութիւն, հիացական արտայայտութիւններ:

Իր խօսքին բովանդակութիւնը նոյն էր, ինչ որ քարոզած էր ամենուրէք. միջազգային եղբայրութիւն, համագործակցութիւն եւ արդարութիւն:

Ներկաները պիտի հիւրընկալուէին թէյով ու կարկանդակով: Երանի թէ չըլլար ընկալուէին: Ցանկարծ կազմակերպիչ մարմնի անդամներէն մէկը սկսաւ սեղան անցնիլ եւ հրաւիրատոմս հարցնել. Կարգը եկած էր մեզի.

— Խնդրեմ, ձեր հրաւիրատոմսերը:

Մենք ցոյց տուինք... մեր ուսանողական քարթերը:

Մարդը հեգնական ժպիտով մը նայեցաւ մեզի եւ բսաւ.

— Խնդրե՛մ, հեռացէք...

Ի հարկէ, առանց զգացնելու, հեռացանք, բայց տեսանք ու լսեցինք հոչակաւոր գրագէտը:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Քազապլանքա

(6 եւ վերջ)

...ած ատպարէզ մտած է առանց այդ ...ւած «այցետոմսի»: Միջնակարգ կըր...ութիւնը Թիֆլիզի մէջ ստացած եւ ա...րտած պատանին ուսուցչական ասպա...րէզ կը նետուի Լենինականի գիւղերուն ...ջ եւ ճիշդ այդ տարիներուն ալ, 30ա...ւ թուականներուն, իր անդրանիկ ...թակցութիւնները կը ղրկէ թերթե...ուն. Այդ տարիներուն կը գրէ նաեւ ...ատմուածքներ, ակնարկներ՝ գիւղի ...անքէն, թատերախօսականներ՝ Լենի...նականի թատրոնի ներկայացումներու ...մասին, եւայլն:

Այսուհանդերձ, թատերագիր կը դառ...նայ, երբ կը կապուի թատրոնին: Առանց ...թողլու ուսուցչական պաշտօնը, բեմ կ'ել...լէ իբրեւ սիրող դերասան, «ինքն իրեն ...համար» թատերգութիւններ կը գրէ, թատրոնին «ծակուծուկը» կը մտնէ եւ կը ...դառնայ «տունին մարդը»: 1935ին, Վ. ...ի թելադրութեամբ «Կոմս Խմա...ուէլ» անունով թատերգութիւն մը կը ...գրէ, որ կ'արժանանայ մրցանակի եւ կը ...ներկայացուի նախ Լենինականի եւ ապա ...Թիֆլիզի մէջ: Այդ յաջողութենէն քաջա...լերուած, 1939ին կը գրէ նոր թատերգու...թիւն մը, «Ատելութիւն»:

...համաշխարհային երկրորդ պատերազ...մի տարիներուն կը գրէ երեք թատերգու...թիւններ՝ «Անտառները շարժւում են» (1941), « Հրաքխի վրայ » (1942) եւ «...» (1943):

...գրել սկսելու առաջին իսկ տարիներէն ...կ'երեւայ Արազամանեանի բը...նորոշ մէկ գիծը: Ինչ ալ գրէր՝ թատեր...գութիւն թէ պատմուածք, յօդուած թէ թատերախօսական, կ'անդրադառնար հը...րատապ հարցի մը մասին: Նոյնիսկ վէ...պերը «զուտ ոգեշնչումով» չէին գրուած: ...ժամանակին պլպջուն կեանքը, նորին հետ ...քայլելու ներքին մղումը ի... կոչուած Արազամանեանի յատկապէս ...վերջին տարիներու գրական – թատերա...կան գործունէութեան մէջ: Անոր «Քո ...կրակը», «Երբ տանն աչքեր չկան», ...ալ «Այսպէս էին անցնում տա...րիները» թատերգութիւնները խօսեր են ...մարդու մասին եւ գրուած են թա...տերգութեան այսօրուան պահանջներուն ...համաձայն:

...մրցանակաբաշխութիւններուն մէջ ...«յաղթանակ» Արազամանեանը վեր...ջին մրցանակաբաշխութեան ներկայա...ցուցած էր երկու թատերգութիւններ: Ա...ռաջինը գնահատուեցաւ, իսկ երկրորդը մըր...ցանակով պսակուեցաւ: «Արեւն է միայն ...անմարդաբնակ» ողբերգութիւնը նորօրինակ ...է ոչ միայն իր նախորդ գործե...րուն համեմատութեամբ, այլեւ, որոշ ...մասամբ, մեր թատերգութեան մէջ:

Այս թատերգութեան մէջ ուրախալին ...ն է, որ թատերագիրը ազատագրած է ...«ռոմանթիկ» պահանջներէն ...թատերական էֆէներ ստեղծելու մո...լութենէն: Պարզ եւ գրաւիչ ներկայացու...ած է մարդոց հոգեւոր կեանքին բարդ ...խոր արտայայտութիւնները:

Արազամանեանին այս գործովը մեր թատերգութեան մէջ վերստին մուտք կը գործէ խոհական – փիլիսոփայական թատերգութեան սեռը, որ, –կը կարծենք, կրնայ զարգանալ թէ՛ անոր եւ թէ այլ հեղինակներու նման գործերով:

Ալ. Արազամանեան անցած է «իր դարուն» կէսը, հինգ տասնամեակ՝ մեծ ու փոքր գործերով եւ հոգերով, յաջողութիւններով եւ սայթաքումներով լեցուն հարուստ կեանք մը: Ապագան իրն է: Եւ կը հաւատանք, որ պարմանալի լաւատես, երբեք չընկճուող, իր «դատին արդարութեանը» հաւատացած, միշտ առոյգ եւ ժպտերես այդ մարդը պիտի յաջողի մտնել թատրոնի դուռներէն ներս ու պիտի ներկայացնէ նոր գործեր:

Խ. ԱԻԱԳԵԱՆ

ԶՐՈՅՑ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ

ԶԷՅԹՈՒՆ ԱՆՈՒՆԻՆ ԾԱԳՄԱՆ ՇՈՒՐՋ

«Զէյթունցի ենք, զէնքեր ունինք...»:

Այո՛, Զէյթունը վերջին հարիւրամեակի Հայոց պատմութեան մէջ մասնաւոր տեղ մը կը գրաւէ, որովհետեւ առաջին անգամ հո՛ն էր որ Հայերը իրենց զէնքերով կռուեցան իրենց ինչքը եւ իրաւունքը պաշտպանելու համար: «Կեցցէ՛ Զէյթունը, խո՛րտ Սասունը...»:

Բայց «Զէյթուն» անունը ուրկէ՞ կը ծագի:

Թերեւս ուրիշներ այս հարցումին պատասխանը արդէն շատոնց տուած ըլլան, բայց ինծի ծանօթ չէ:

Անցեալ օր կ'ուզէի ստուգել Ֆրանսերէն «սաթէն» բառը, որ փայլուն կերպասի մը տեսակին կը տրուի:

Զարմանքով գտայ Լառուսին մէջ սա բացատրութիւնը՝

— «Ծիա–Թունկ» քաղաքին անունէն, արաբական «Զայիթուն»ի ձեւէն սերած:

Իսկոյն խորհեցայ թէ հոս մեր Զէյթուն անունին հետ կապակցութիւն մը պէտք է գոյութիւն ունենայ:

Արաբները, որոնք իրենց աշխարհակալական արշաւանքներուն ընթացքին առաջին անգամ մեծ չափերով շփման մէջ մտած են չինական քաղաքակրթութեան հետ եւ օրինակի համար թղթաշինութիւնը սորված անոնցմէ (իններորդ դար), հաւանաբար չինական Ծիա–Թունկ քաղաքէն ներմուծած ըլլան այդ մետաքսէ փայլուն կերպասը եւ տուած անոր «Զայթունի», այսինքն «զայթունական կերպաս» որակումը:

Կիլիկեան Զէյթուն քաղաքը, որ կը գտնուի Սուրիա – արաբական քաղաքակրթութեան սահմաններուն մէջ, հաւանաբար այդ կերպասին վաճառականութեան կամ պատրաստութեան կեդրոն մը դարձած էր միջին դարուն: Այս կերպով կերպասին անունը նոյնացած էր քաղաքին անուան հետ:

Խաչակիրներու ժամանակ, երբ արեւմտեան Եւրոպացիներ ճանչնալ սկսան Կիլիկիան եւ Սուրիան, ծանօթացան նաեւ փայլուն կերպասին եւ բառը աղաւաղելով վերածեցին «սաթէն»ին:

Թերեւս այս կապակցութիւնները աւելի մօտէն քննելով լուսաբանուի Զէյթուն քաղաքի անունին ծագումը: Եթէ ութերորդ կամ իններորդ դարէն առաջ է որ «Զէյթուն» քաղաքի անունը գոյութիւն ունի, կրնայ վերը յիշած վարկածս ճիշդ ըլլալ: Իսկ եթէ անկէ առաջ գոյութիւն ունէր, այնատեն պէտք է ուրիշ կերպ մօտենալ հարցին, պահելով հանդերձ Զէյթուն – սաթէն կապակցութիւնը:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ Զէյթունցիները իրենք ինչպէս կը բացատրեն իրենց քաղաքին անունը եւ թէ իսկապէս Զէյթուն քաղաքը փայլուն կերպասներ պատրաստող կեդրո՞ն մըն էր ժամանակին:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԱՍԻՆ

*

Մեր աշխատակիցը Պետրոս Ֆրունձեան Յուլիս 20ին յաջողութեամբ անցուցած է տոքթորայի քննութիւնները բարձր նիշով, ստանալով Արեւմտեան Պերլինի համալսարանին «փիլիսոփայութեան տոքթորի» տիտղոսը: Պատերազմին պատճառով ընդհատած էր ուսումը եւ ահա կը վերջացնէ:

Իր գրաւոր աշխատանքին նիւթն է « Հայկական մամուլին ծագումը եւ զարգացումը եւ իր ազդեցութիւնը գրական աշխարհաբարի զարգացման եւ քաղաքական մտքի կազմութեան վրայ »:

Աշխատանքը, գերմաներէն լեզուով, որ 265 մեքենագրուած էջերէ կը բաղկանայ եւ հայերէն մէջբերումներ եւ հայերէն թերթերու անուններու լուսատիպ պատկերներ կը պարունակէ, քննիչ փրոֆեսէօրներուն կողմէ մեծապէս գնահատուեցաւ եւ հաւանաբար իբրեւ գիրք հրատարակուի, լեցնելով պարապ մը այս մարզին մէջ:

Ծանօթ ճնճղուկ մը օր մը կը խօսակցէր սրամիտ գրագէտի մը հետ: խօսակցութեան ընթացքին, առաջինը ըսաւ իր խօսակցին.

— Պէտք է գիտնաք, սիրելի պարոն, թէ շատ հազուադէպօրէն կը խօսիմ: Սակայն, երբ բան մը ըսեմ, կ'ըսեմ ի՛նչ որ կը մտածեմ

— Ըսել է ատոր համա՞ր է, որ սովորաբար լուռ կը մնաք, ըսաւ գրագէտը հեգնական ժպիտով մը:

×

— Եկայ ձեզի ըսելու թէ այս ամիս պիտի չկրնամ վճարել ձեզմէ գնած կաբասիններու մասնավճարը:

— Բայց անցեալ ամիս ալ նոյն բանը ըսիք:

— Եւ միթէ չյարգեցի՞ խօսքս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԶՕՀՐԱՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթը, իր առաջին էջին վրայ, երկու սիւնակ, կը հրատարակէ հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Այսօր, 28 Յուլիս, երեկոյեան ժամը 8ին, Հայֆիլհարմոնիայի ամառնային դահլիճում տեղի կ'ունենայ հայ մեծ գրող Գրիգոր Զօհրապի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած կառավարական յոբելենական հանդիսաւոր նիստ, — մուտքը՝ հրաւիրատոմսերով»:

Արդէն տեղի ունեցած է այս հանդիսաւոր երեկոն:

Հայֆիլհարմոնիայի ամառնային դահլիճը խռնուած էին, Յուլիս 28ի երեկոյին, գրողները, գիտնականները, արուեստագէտները, մայրաքաղաքի բնակչութեան զանազան խաւերու ներկայացուցիչները:

Բեմին խորքը, թարմ ծաղիկներու եւ կանաչութեան մէջ դրուած էր ականաւոր գրողին մեծադիր դիմանկարը:

Նախագահական կազմը՝ Շ. Առուշանեան, Յովհ. Բաղդասարեան, Բ. Մուրադեան, Գ. Տէր–Ղազարեանց, Ա. Քոչինեան, յոբելենական յանձնաժողովին անդամները:

Երեկոյթը բացաւ Ն. Զարեան.

— Զօհրապ մէկն է հայկական իրապաշտութեան հիմնադիրներէն եւ ամենամեծ իրապաշտը արեւմտահայ գրականութեան մէջ: Տաղանդաւոր իրաւաբան, փայլուն հռետոր, մեծահամբաւ հանրային գործիչ, թրքական խորհրդարանի ներնտիր երեսփոխան, Զօհրապի հզօր տաղանդը իր ամենաշքեղ մարմնացումը գտաւ գրականութեան մէջ:

Զօհրապ մարդկային պատիւն ու բոլոր առաքինութիւնները գտաւ աշխատաւոր մարդոց մէջ, իսկ շահագործող դասին պատկանողները իր գրչին տակ երեւցան իրենց էութեան ամբողջ ապականութեամբ: Կեանքի մէջ իբրեւ իրաւաբան, եւ գրականութեան մէջ իբրեւ արուեստագէտ՝ Զօհրապ տիտանեան ուժով պաշտպանեց աշխատաւոր զանգուածներուն դատը ընդդէմ ճիւաղային մակաբոյծներու:

Զօհրապի հոգեւոր ժառանգութիւնը եւ հանճարը մնացին ժողովուրդին: Զօհրապի –հրաշալի նորավէպերով կարող է պարծենալ ամէն մշակութային ազգ:

Ելոյթներ ունեցան նաեւ բանաստեղծական գիտութեանց հետեւող Մ. Հիւսեան, գրողներ Ս. Տարօնցի, Ս. Ալաջաջեան, Ս. Կուրտիկեան, Վ. Դաւթեան:

· Յետոյ ճոխ համերգ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԽԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Չիս է դուռներն ինկած եմ, Պէս ...որ ամէնուն ալ յայտնեմ իմ ցաւերս, ...ց ծերունին: Ես ունէի մէկ հա...էկ աղջիկ մը... է չորս տարի է որ ...անք (անյայտ) եղաւ: Չմնաց ...ր, քաղաք, գեղ որ չեմ գացեր, ...չմնաց մարդ որ չեմ հարցուցեր... ...մը չառի: Կառավարութեան ...ներէն վռնտուեցայ... Էնտեղ թուք ...արին երեսս, երբ սաի թէ աղ...Քիւրտեր տարեր են: Երկու ամիս ...ութիւն քաշեցի Վալի փաշային ...ով, որ չամեմ թէ Քիւրտերու ...է ինկած աղջիկս. ա՛խ աչքերս կուրնան... կրնայի՞ համբերել, կրնայի՞ ասել թէ աղջիկս ուզած է տանիկ ըլլալ, էտ պատճառով փախեր է... չէ՛, չէի կրնար...:

— Կ'ուզէին որ ըսէիր թէ աղջիկդ իր կամքո՞վը քրտացած է:

— Հապա՛:

— Ի՞նչ էր աղջկանդ անունը, ընդհատեց Պէս Մելիք հետաքրքրութեամբ լեցուած:

— Աստղիկ էր, Պէս աղա:

— Քանի՞ տարու կար:

— Այն ատեն տասներկու տարեկան էր:

Պէս Մելիք Տէր Օհանին երեսը նայեցաւ խորին յուզմունքով մը. համոզուեցաւ թէ Վանականին բերած աղջիկն էր:

— Եթէ աղջիկնիդ տեսնելու ըլլաք պիտի ճանչէ՞ք, նկատել տուաւ Տէր Օհան, որ մինչեւ այն ատեն լուռ կը կենար:

— Ի՞նչ գիտնամ, Տէր հայր, պատասխանեց ողորմելի ծերունին, կարելի է շատ փոխուեր է:

— Ինչ որ է, մէկ երկու օր հոստեղ մնացէք... հարկաւ միջոց մը կը գտնենք, յարեց Պէս Մելիք խանդաղատալի վերապահութեամբ մը:

— Ա՜խ, Աստուած ձեր արեւը պահէ... մրմնջեց ծերունին:

Այդ միջոցին դուռը բացուեցաւ. եկողը Վանականն էր:

— Գացէք մշակներու կողմը հանգստանալու, ըսաւ Պէս Մելիք ծերունիին:

Ծերունին դուրս ելաւ:

— Ինծի նայէ, զաւակս, ըսաւ Պէս Մելիք Վանականին, այս դժբախտ աղջկան հայրը հոս է:

— Աղջկան հայրը հո՞ս է:

— Այո՛:

— Ո՞ւր է:

— Այն թշուառ ծերունին էր զոր տեսար մեր քով:

— Ըսի՞ք իրեն թէ իր աղջիկը ձեր տունն է:

— Ոչ, քու գալստեանդ պիտի սպասէինք:

— Լաւ ուրեմն, ի՞նչ կ'ուզէք որ ընենք:

— Յանձնենք իրեն ու գիշերանց ճամբու դնենք:

— Առանկով չէ՞ որ վտանգի պիտի ենթարկենք թէ թշուառ ծերունին եւ թէ աղջիկը:

— Ի՞նչ կայ վտանգի ենթարկուելու... ո՞վ պիտի համարձակի այդ մարդուն մօտենալու... կարելի՞ բան է:

Վանականը բոլոր դաղտնիքը մանաւանդ Միրզա պէկին ոճիրը չէր յայտնած ոչ Պէս Մելիքին եւ ոչ Տէր Օհանին, հետեւաբար տաժանելի դրութեան մը մէջ մնաց. ի՞նչ ընէր, եթէ Լալէզար հօրը հետ իր հայրենիքը վերադառնար, անպատճառ քննութեան պիտի ենթարկուէր եւ ձերբակալուելով պիտի դատապարտուէր. այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլար ծերունիին վիճակը. իսկ եթէ յանձնել չուզէր, ի՞նչպէս պիտի կրնար բացատրել իր մտադրութիւնը առանց կասկած ներշնչելու:

Վայրկեան մը դողդղջուն ձեռքը քրտնաթոր ու պայծառ ճակատին տարաւ, ուր սեւ ու մթին ամպ մը իջած էր, նայեցաւ Պէս Մելիքին եւ Տէր Օհանին վրայ ու ըսաւ.

— Մտիկ ըրէք, ցարդ ձեզի չէի յայտնած թէ Լալէզար այն քիւրտ պէկին տունը կը գտնուէր, ուր տարուած էր թշուառ Մինաս Տատոյի աղջիկը եւ թէ անոր շնորհիւ յաջողած էի սպաննել այդ անպատիւ մարդը: Կը ներէք այս մասին ցարդ բան մը ըսած չըլլալուս. հիմա որ դիպուածը տարբեր կերպով մեր դէմն ելաւ, ա՛լ վերապահելու պէտքը չեմ զգար, այս է խնդիրը. խորհինք ու ըստ այնմ կարգադրենք:

— Քանի որ այդպէս է, յայտնենք հօրը բոլոր գաղտնիքը, վրայ բերաւ Պէս Մելիք եւ փոխանակ իր կողմերն երթալու, թող այստեղ մնայ եւ աղջկան հետ ապրի:

— Այդ ալ չըլլար. ծերունիին ներկայութիւնը վտանգաւոր է, պէտք է ասկից ուրիշ անծանօթ երկիր մը երթայ:

— Ամէնէն նպատակաւոր միջոցը սա է, նկատել տուաւ Տէր Օհան. որովհետեւ ասկից օտար երկիր մը երթալով բոլորովին ազատ կ'ըլլան ամէն վտանգներէ:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեանէ՝ Բարսեղ Տամլամեանի մահուան առթիւ 30 Ն. Ֆ.։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Մար-տիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է «Բոցի Կոմիտէ»ին կողմէ Անծանօթ Զին-ուորին գերեզմանին բոցը արծարծելու այս կիրակի, Օգոստոս 13 ժամը 18,30ին։ Հաւաքուիլ — ժամը 18ին Էթուալի հրա-պարակին Թեռ-Փլէնին վրայ։

Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց ներկա-յութեամբ յարգելու համար Անծանօթ Զինուորին յիշատակը, որ այդ նուիրա-կան շիրիմին տակ, կը խորհրդանշէ զէն-քի բոլոր ընկերները, ինկած Ֆրանսական հայրենիքին ծառայութեան մէջ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուց-ուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կա-տարուին խաղողի աւանդական օրհնու-թիւնն ու բաշխումը։

Բշ. օր 14 Օգոստ., պատարագ Մեռե-լոցի։

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ այս կիրակի Ս. Աստուա-ծածնի տօնը կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս Բշ. օր Մեռե-լոցի առիթով Հոգեհանգիստի պաշտօնը։ Խաղողի նուիրատուներէ կը խնդրուի վերջին պահուն չմնալ։

× Սոխումէն (Վրաստան) Գրիգոր Մար-տիկի Գրիգորեան կը փնտռէ իր որդին Լեւոնը։ Դիմել եկեղեցի։

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարա-րէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պա-տարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեց-ւոյ մէջ։ Յաւարտ պատարագի, մատաղ-օրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհ-նութիւն պիտի կատարուի։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը։

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատա-ղագինի, հաճին իրենց նուէրները արձա-նագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը։

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Ս. Աստուածածնայ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Զաւէն վրդ. Արզումանեան։ Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո-վուրդը։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժա-մը 8,30ին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխ-ման տօնին առթիւ պատարագ պիտի մա-տուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ ե-կեղեցւոյն մէջ։ Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագ-եան, կը քարոզէ Արիս աբեղայ Շիրկան-եան։

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա-տարուի հանգուցելոց հոգւոյն, ինչպէս նաեւ մատաղ եւ խաղողի օրհնութիւն։

ՈՒՐԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ոչ-խարներու գնում եւ աղի օրհնութիւն, իսկ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Լոյս Ջուարթի եւ Երեկոյեան ժամերգու-թիւն։

×

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՄԷՋ

Վերափոխումն Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ ե-րեքշաբթի առաւօտ, Ս. Գրիգոր Լուսա-ւորիչ մատրան մէջ, նաեւ աւանդական խաղողի օրհնէնքը։

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձու-թիւնը կը ծանուցանէ թէ երկուշաբթի ի-րիկուն ժամը 6ին, աղի եւ խաղողի օրհ-նութիւնը պիտի կատարուի մատուռին մէջ, եւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ։ Նոյն օրը կէսօրէ վերջ՝ այց գերեզմանատունը։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Սուրբ-Խաչ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վերափոխումն Ս. Աստ-ուածածնի տօնին առթիւ պիտի պատա-րագէ եւ քարոզէ Տ. Ներսէս վարդապետ Բաղտճեան։ Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհ-նէնք։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խ.Ի ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խ.ի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս Հինգշաբթի օր։ Օթոքարը կը մեկնի Տէսինէն առա-ւօտեան ժամը 7ին։ Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի աղօթէ Տէսինի հովիւ Վարագ Քհնյ Աւագեան։

Արձանագրութեանց եւ այլ մանրամաս-նութեանց համար դիմել Գ. Վահան Յա-կոբեանի եւ Կ. Խաչի վարչական ան-դամներուն։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխ-ման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մա-տուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պա-տարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէնքի արարողութիւնը։

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռե-լոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 13 AOUT 1961

… ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9677 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9478

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վեց տարի առաջ, 1955 Յուլիս 21ին Փորթուկալի մայրաքաղաքին մէջ իր մահկանացուն կը կնքէր Գալուստ Կիւլպէնկեան, որ համաշխարհային համբաւի տիրացած էր՝ շնորհիւ իր ձեռներէցութեան եւ ձեռք բերած հարստութեան։

Հայ կրեսոսը իր մահէն աւելի քան … տարի առաջ կը մտածէր մշակութային մնայուն հաստատութիւնով մը օժտել սփիւռքի Հայութիւնը։

Այդ առթիւ խօսակցութիւններ ունեցեր էր Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ ողբացեալ Ալեքսանդր Խատիսեանի եւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ Աւետիս Ահարոնեանի հետ, որոնք ծրագիր մըն ալ ներկայացուցեր էին իրեն։

Սակայն ծրագիրը մնացեր էր մեռեալ …

Իր մահէն վերջ, մեծ յոյսեր կային կտակի մը մասին, որմէ գլխաւոր օգտուողները պիտի ըլլային, կը կարծէինք, իր հայրենակիցները։

Տեղեակ չենք մանրամասնութեանց։ Գիտենք միայն, որ շատ չանցած կազմուեցաւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, կեդրոն ունենալով Լիզպոնը։ Վարիչ մարմնին մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն օտարներ — Փորթուկալցի եւ Անգլիացի։ Հայերն ունին մէկ ձայն միայն, եթէ չենք սխալիր։

Հիմնարկութիւնը փորթուկալեան է։ Գալուստ Կիւլպէնկեանն ալ կը ճանչցուի իբրեւ «Անգլիացի», ինչպէս կը հաւաստեն Փորթուկալ այցելող Հայեր։

Կարեւոր գումար մը կը կազմէ հիմնադրամը, որմէ «փոքրիկ» մաս մըն ալ բաժին հանուած է Հայերուն։

Հայկական բաժինին կողմէ պարբերաբար … գիրքեր կը ղրկուին հայ թերթերուն։ Յաճախ կանոնաւորաբար կը հրատարակենք զանոնք, իր ընթերցողները տեղեկացնելու համար Հիմնարկութեան հայկական շրջանին մէջ կատարած ձեռնարկներուն եւ նիւթական աջակցութեանց։

Հիմնարկութիւնը հայերէն թերթերուն … սակայն միջազգային գետնի վրայ իր կատարած ձեռնարկներուն եւ ընդհանուր դրամական նպաստներուն հաշիւներ. Անոնք կը հրատարակուին օտար թերթերու մէջ։

Ամէն անգամ, որ կը կարդանք զանոնք, … կը նկատենք թէ փորթուկալեան, անգլիական կամ ուրիշ օտար հիմնարկութեանց տրուած գումարներուն մօտ՝ հայկականը աղքատ Ղազարոսի դիրքին մէջ կը գտնուի։

Հակառակ այս երեւոյթին, … ենք … եղածով եւ փառք կու տանք, որ … մեծ Հայը իր կտակին մէջ — … իր կտակակատար մարմինը իր ծրագրին մէջ — բաժին մըն ալ Հայերուն … է։

Կը թուի թէ այդ բաժինը շատ ալ հա… չէ, քանի որ Հիմնարկութիւնը չի … գոհացում տալ հայկական կարգ … կազմակերպութեանց կողմէ իրեն կատարուած բազմաթիւ դիմումներուն։

Վերջերս Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն … բնակարանային եւ մշակութային … կարիքներն են, որ իր հոգածութեան առարկայ դարձուցած է ամէնէն առաջ, … անոնք իրեն դիմողներուն։

Գաղտնիք չկայ, որ Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Յունաստանի Հայերը մեծապէս … կարօտին Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան աջակցութեան՝ խրճիթներէն փրկուելու եւ դպրոցական նոր շէնքեր ունենալու համար։

Գիտենք, որ Աթէնքի մէջ շէնքեր կառուցուեցան վերջերս Հայերուն համար։ Հիմնարկութիւնը մասնակցեցաւ Հելլէն կառավարութեան կատարած ծախքերուն։

Տեղեակ չենք սակայն թէ գործադրուեցա՞ն Պէյրութի համար կատարուած խոստումները, — տարեկան յիսուն հազար անգլ. ոսկիի յատկացում՝ նոր շէնքերու կառուցման համար։

Կ'արժէ կրկին անդրադառնալ Հիմնարկութեան գործերուն։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԱՌԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

—o—

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Կ'ՈՒԶԷ ԱԿՐՈՊՈԼԸ ՔԱՆԴԵԼ

ԹԻԹՕՎ ԱՆՋՐՊԵՏԷՆ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

ԳՈՒՐԿԻԲԱ ԿԸ ԲԱՐԵԿԱՄԱՆԱՅ ՆԱՍՐԻ ՀԵՏ ԻՍԿ ՌԸՍՔ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Միջազգային ճառախօսը կը շարունակուի։ Բոլորը կը խօսին, բոլորը իրարու կը պատասխանեն, բայց մթնոլորտը կը մնայ լարուած։ Խորհրդային եւ ռումէն ընդունելութեան մը ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ Կրեմլինի մէջ, Խրուշչեւ նորէն խօսեցաւ աջէն ու ձախէն, մանաւանդ ձախէն. «Ֆանֆանիի հետ ունեցած խօսակցութիւններս օգտակար եղան։ Ցոյց տուին Իտալիոյ խաղաղութեան կամքը։ Բայց այդ երկիրը, ամերիկեան կայաններ ունի եւ եթէ յարձակում մը պայթի, պիտի քանդենք այդ կայանները եւ միայն նարինջենիները, գեղեցիկ քարերը եւ իտալական քաղաքակրթութիւնը չեն որ կը վտանգուին, այլեւ մարդիկը»։

Խրուշչեւ կը շարունակէ այս ոճով, Յունաց դեսպանը վերջերս ըսած էր թէ չի կարծեր որ Խրուշչեւ Ակրոպոլը ռմբակոծէ «Կը սխալի, ըսաւ Խրուշչեւ, հրաման կուտամ որ Ատլանտեան Ուխտի կայանները ռմբակոծեն ո՛ւր որ ալ ըլլան անոնք։ Բաց քաղաքի մասին խօսք եղաւ, բայց հիւլէական պատերազմի մը մէջ, ոչ ճակատ կայ, ոչ հանգիստ տեղ։ Եւ ինչո՞ւ այս հաւանականութիւնները, ուր միլիոնաւոր մարդիկ պիտի ոչնչանան։ Երկու միլիոն Պերլինցիներու համար»։ Խրուշչեւ չի մոռնար նաեւ Անգլիան. «Այս հին առիւծը ոչ ոք կը դողացնէ եւ Եգիպտոսէն քուրջի պէս նետեցին։ Այլեւս Խրիմ ցամաք ելլել չկայ, ինչպէս 100 տարի առաջ։ Խորհ. Միութիւնը մեծ ուժ մըն է, մեզի վախցնել կ'ուզեն, է՛հ դուք է որ կը վախնաք, պարոններ»։ Խրուշչեւ աւելցուցած է «Պերլինի հարցը իրաւունքի ճանաչման պայքարն է եւ հարկ է որ Ն. Վսեմութիւն Պրոլետարիատը անկէ մեծցած եւ յարգուած դուրս ելլէ. «Կ'ըսուի թէ Ամերիկա նէօթրոն ռումբ մը ունի որ մարդ կը սպաննէ եւ ոչ մէկ բան կը փճացնէ։ Այս է կենդանական բարոյականը աշխարհակալութեան՝ մարդիկ սպաննել, անոնց հագուստները օգտագործելու համար»։ Այս ամբողջէն վերջ Խրուշչեւ կրկնեց թէ պատրաստ է նստիլ խօսելու յանուն խաղաղութեան։

× Թիթօվ պատմեց անջրպետէն, ուր «կեանքը այնքան հաճելի է որ կինդ տանելու պէտք չունիս»։ Ըսաւ թէ անկարգելով իջած է, ոչ մէկ անհանգստութիւն զգացած է, միայն շատ ախորժակ չէ ունեցած։

× Գուրկիբա կրկնեց թէ պատրաստ է ՄԱԿի ձեւակերպութիւնները կցնել եթէ Ֆրանսա ընդունի պարպումի թուականի մը մասին խօսիլ։ Ոչ մէկ բան կը սպասէ այն կողմէն որ չի գիտեր ինչ ընել։ Գուրկիբա շեշտեց իր սերտ բարեկամութիւնը Արաբ. Միաց. Հանրապետութեան հետ։ Ֆրանսա որոշեց մէկ զօրամաս քաշել Պիզերթէն, հանդարտեցնելու համար Թունուզցիները։

× Ուաշինկթըն վերադառնալով Տին Ռըսք յայտարարեց թէ պէտք է բանակցիլ Խորհ. Միութեան հետ, բայց զգուշութեամբ։ (Պահեստի 250.000 Ամերիկացիներ դրօշի տակ կանչուեցան)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ պետական հարուած մը ձախողած է առջի գիշեր։ Ֆրոնտիսի կացութեան տէրը կը մնայ, ըստ վերջին լուրերուն։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը արտօնեց Ալժերիոյ բանակին, որ յարձակողական գործողութիւններ կատարէ երբոր հարկ տեսնէ։ Կը ճշդուի թէ զինադուլի խզում չէ, այլ՝ որոշ նախաձեռնութեան իրաւունք, բարձրացնելու համար բանակին բարոյականը որ լի է դառնութեամբ եւ յուսալքումով։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ խորհրդարանի արտակարգ նիստ մը գումարուեցաւ առջի օր։ Երեսփոխանները կ'ուզեն որ անպայման գործադրուի Խրուշչեւի քաղաքական ծրագիրը՝։ Խորհրդարանը յայտնեց նաեւ թէ Վարշաւայի Ուխտին անդամ պետութիւնները աշնան ժողով պիտի գումարեն։

ՄԱՔ-ՄԻԼԸՆ կոչ մը ըրաւ Անգլիացիներուն որ սահմանափակեն իրենց ծախքերը եւ աւելի ժուժկալ կեանք մը վարեն։

ՄԱՏԱԿԱՍԿԱՐԻ նախագահը՝ Ծիրան Օրլի հասաւ առջի օր, բայց չուզեց կարծիք յայտնել Պիզերթի մասին.— «Պի-զե՞րթ, օ՜հ, ես այնքան կղզիացած եմ… կղզիիս մէջ»։

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ երկիրներու (Քոթ-տ'Իվուար, Նիժեր, Տահոմէ, Բարձր-Վոլթա) խորհուրդը բաղձանք յայտնած է որ միջազգային բարոյականի համապատասխան լուծում մը գտնուի Պիզերթի համար։

ԱՓՐԻԿԱՍԻԱՑԻՆԵՐԸ դիմում ըրին ՄԱԿին որ Սեպտեմբեր 19ին հերթական ընդհանուր ժողովին համար նախապատուութիւն տրուի ալժերական հարցին։

ՄԱՔՍԱՑԻՆ պաշտօնեաները «փութկոտութեան» գործադուլ մը որոշեցին Օգոստոս 12էն 15, ինչ որ կրնայ զգալապէս խանգարել երթեւեկը եւ յապաղումներու տեղի տալ։ Արդարեւ «փութկոտութեան» այս գործադուլը կը նշանակէ թէ պաշտօնեաները տառացի կերպով պիտի գործադրեն կանոնագիրը։

ԱԲԻՃԱՆԷՆ եկող, ուր Հուֆուէթ-Պուանիի անձնական հիւրերն էին, Մէնտէս-Ֆրանս եւ Միթերան Քոնաքրի անցան, ուր հիւրերը պիտի ըլլան Կինէի նախագահ՝ Սեքու Թուրէի։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ափրիկեան ժողով մը պիտի գումարուի Նոյեմբերին, ուսումնասիրելու համար Սահարայի ֆրանսական փորձերուն հետեւանքները։

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան Անաստաս Միկոյեանի այցելութեան առթիւ։ Ծայրայեղ աջակողմեան տարրեր (մօտ 1000 հոգի) սկսան քալել խորհրդային դեսպանատան վրայ, մեծ ցուցատախտակներով ուր գրուած էր — «Թող կարմիր Սատանան ոտք չկոխէ ճափոնի սուրբ հողին վրայ»։ Մահափորձէ մը վախնալով, իշխանութիւնները չեն հրատարակած Միկոյեանի ուղեգիծը։ Խորհրդային փոխ-վարչապետը որ երկուշաբթի Թոքիօ կը հասնի, 9 օր պիտի մնայ Թոքիօ, Օզաքա, Հիրոշիմա եւ Քիոտօ քաղաքները այցելելով։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ մամուլի Ա. ԷՆ. ՏԷ. գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Արեւմուտքէն գաղթող Գերմանացիներու խուռներամ կայ վերջերս, սակայն ոչ մէկ թիւ կու տայ այդ մասին…։

ՍԵԿՈՎԻԱՅԻ դուքսը որ Սպանիոյ Ալֆոնս ԺԳ. թագաւորին անդրանիկ զաւակն է, նամակ մը գրած է Ֆրանքոյի, ուր «սպանացի ժողովուրդին ազատութիւնը» կը պահանջէ։ Գահաժառանգը կը յիշէ թէ Ֆրանքոյի վարչաձեւը, իր իսկ խօսքով, փոխանցման շրջան մը պիտի ըլլար միայն եւ իր նախնեաց գահը պիտի վերահաստատուէր։

ԱՂԱՉԵՄ ԶՔԵԶ, ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

—o—

ԽՄԲ.— Աստուածածնի տօնին առթիւ, կու տանք այս երգը, զոր յօրինած եւ եղանակաւորած է հայ ժողովուրդին մեծ զաւակներէն մին, Մխիթար Աբբահայր։

Մխիթար Աբբահայր գրած է երգեր եւ շարականներ։ Եւ ինքն է եղանակաւորած։ «Տիրամօր տարի» հռչակուած թուականին (1954), Հ. Ղեւոնդ Տայեան հրատարակեց Մխիթար Աբբահօր երգերը, «Աստուածածնի Երգեր» խորագրով, եւրոպական ձայնագրութեամբ։ Անակնկալ արմաղան մը հայ գրողներու համար։

Այն երգը, զոր կու տանք ստորեւ, «գովեստի ու պաղատանքի երգ մըն է՝ այբբենական կարգով յօրինուած Մխիթար… սարկաւագէ», պատանեկութեան երախայրիք։ «Առաջին վեց տուներու վերջին տողերուն սկզբնատառերը կը կազմեն Մխիթար անունը»։

Հ. Ղեւոնդ Տայեան այս առթիւ կու տայ սա տեղեկութիւնը.—

«Աղաչեմ զՔեզը մինչեւ այսօր կ'երգուի Ս. Ղազարու եկեղեցւոյն մէջ Ս. Աստուածածնի քանի մը գլխաւոր տօներուն, ինչպէս նաեւ նեղութեան օրերու մէջ։ Վանքին աշակերտներն ալ կ'երգեն զայն Մայիսին՝ Ս. Կոյսի Վարդարանին նուիրուած իրենց սեփական մատրան մէջ։ Այդ բարեպաշտ երգը մինչեւ իսկ հաց գաւառներու մէջ տարածուած էր ժամանակին, եւ դեռ մինչեւ այսօր ալ կը գործածուի, կ'ըսեն, տեղ-տեղ եկեղեցական պաշտամունքի ատեն»։

Աղաչեմ զՔեզ, Աստուածածին,
Որ ես տաճար անեղ բանին:
Բարձր եւ պայծառ որպէս զարփին,
Մաղթեա՛ վասն իմ առ Քո Որդին:

Գոչեմ առ Քեզ արտասուագին,
Կո՛յս Մարիամ, տուր զհայցուածս իմ,
Դու ես աթոռ աստուածային;
Խնդրեա վասն իմ, կո՛յս տիրածին:

Երանելի եւ հրաշալի,
Դու հրեշտակաց զարմանալի:
ԶԱստուած ծնար մարմնով յերկրի,
Իսկ կուսութիւն Քո ոչ խախտի:

Երանուհի կոյս տիրուհի,
Դու օթարան ես Միածնի:
Ընտրեալ յազգէս հոգեղինի,
Թագ եւ պարծանք քրիստոնէի:

Թագաւորին մեր Քրիստոսի,
Դու տաղաւար ընդունելի:
Ժուժկալեալ Քում յորովայնի,
Առեալ զբնութիւնս հողեղինի:

Ի հրեշտակաց անհաս էր նա.
Ծնաւ ի Քէն վասն Ադամայ:
Լուսածին մայր, ի Քեզ անկայ,
Բարեխօսեա Քոյ վասն իմ հայցեա՛:

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀԱՅՐ

ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ

Առաջին օրերուն՝ բերա՛նն էր լեզուին օրօրոցը, իսկ ականջը՝ գերեզմանը։ Լեզուն, ըստ իր սուրբ կենսագրութեան, կը ծնէր բերնին մէջ ու կը մեռնէր ականջին մէջ։

Միտքով՝ պահ մը փոխադրուեցէք մինչեւ հնագոյն Թուականները, նախ քան Գիրը։ Խօսքին կեանքը կ'երկարէր բերնէն մինչեւ ականջ, — ի՞նչ կրնար փրկել տհաս յէշողութիւն մը։ Գլխաւոր թշնամութիւնը կուգար տարածութենէն՝ որ սահման մը կը դնէր լսելիութեան, եւ ժամանակէն՝ որ չափ մը կը դնէր տեւողութեան։ Բառը կ'ապրէր, ուրեմն, արտասանուած ժամանակ եւ սահմանափակ հեռաւորութեան մը վրայ։

Լեզուն, եթէ չկարենար հարթել այդ երկու դժուարութիւնները, կը կորսնցնէր իր առաքելութիւնը, — հարկ էր արձանացնել խօսքը, դիմադրելու համար ժամանակի եւ տարածութեան թշնամութեան։

Աչքը հասաւ օգնութեան։

Ու լեզուն, այն օրէն աստին, դարձաւ կրկնատիպ երեւոյթ մը։ Երկուերեակ, — լեզուն գիր է այլեւս ու ձայն։

Ֆրանսերէն՝ գոյութիւն ունին երկու բառեր, լանկած եւ լանկ, զորս Սօսիւռ կը սահմանէ այսպէս. «Լանկաժէն հանեցէք փառոլը, կը մնայ լանկը»։ Մենք չունինք այս զատորոշման յատուկ տարազները։ Հայաստանի մէջ, վերջերս, «բարբառը» սկսան հոմանիշ տալ տիալեքթին, — առաջ, այս բառը կը նշանակէր լեզու.

Ո՞վ հեշտ բարբառ մայրական։

Սուրբգրաբանօրէն՝ կրկնուած է առաջին վանկը իր վերջին տառին փոփոխութեամբ, համաձայն հայ լեզուին այնպիսի օրէնքներուն՝ քաղցրացնելով նոյն տառին Թաւ ձայնը եւ ձայնական ջրվէժը։ Այդ ծագումն է որ կը պահէ «խօսուածք» նշանակութիւնը. «Եւ էր ամենայն երկիր լեզու մի, եւ բարբառ մի ամենեցուն» (Ծննդ. ԺԱ. 1), կամ՝ «ձայն» նշանակութիւնը. «Լսելի արա ինձ զբարբառ քո» (Երգ Երգոց, Բ. 14)։

Բայց եւ այնպէս, այսօր, լեզուներ կան, որոնք դեռ կը մնան «ականջային», ու բռնաչափիկ կը համարին գըրչական հանդերձանքը, — այդպէս են սեմական լեզուները։ Այս կարգի լեզուներու մէջ, տեւողութեան պահանջը, յիշողութեան Թեւերուն յանձնուած, աւանդութիւն դարձած էր լրացնել եւ գոհացնել ձայնական կրկնախաղերով։ Արդարեւ, կրկնախաղերու այդ աւանդութեանց կը կապուի քերթողական խօսքին ու պատկերներուն զուգահեռական ընթացքը, եբրայական արուեստին մէջ չատ յարգի։ Վերջապէս ձայնական այդ կրկնախաղերով էր որ կը պահպանուէին ուղղաասացութեան (օրթօէփի) օրէնքները։ Մեր լեզուն եւս վկայութիւններ կը բերէ ինքնատիպ այդ խաղերէն, — Նաւեկացիէն չատ առաջ՝ Գողթան երգիչները (*) ծանօթ էին փառոնոմազի եւ մեքափլամի օրէնքներուն։

«Ակնային» լեզուն կը համարուի «տեղագրական» (տիպօգրաֆիքի), վասն զի սկզբնաբար նշանագրութեամբ կը ներկայացուէին գաղափարները, յետոյ նշանագիրը դարձաւ ձայնական տարր, — տառ։

Լեզուին այս «տեղագրական» պայմաններուն պատմութիւնը բաւական է՝ քանդելու համար այն տեսութիւնը թէ աշխարհի բոլոր լեզուները կը սերին մէկ մայր լեզուէ։

Հ. Աբրահամ (**) Ադամեան, (այսպէս կը ստորագրէ Բազմավէպի մէջ), կամ Հ. Օհաննէս Ադամեան, (այսպէս կը ստորագրէ Յառաջի մէջ՝ բայց նոյն անձն է), կը Թուի թէ կը հետեւի մայր-լեզուի տեսութեան՝ համաձայն «կապերու» եւ «լծորդներու» մասին տուած իր բացատրութեանց, «արմատներու» փլատակներուն մէջ կորսուած։

Ով որ ծանօթ է իմ փիլիպպականնեբուս արուեստին, գիտէ թէ յարձակումը կը կատարեմ ամէնէն անսպասելի դիրքէն։

Լեզուներու միածնութեան եւ արմատական նոյնութեան հէքեաթին վարպետը կը կոչուի Պատոն տը Մէրեան։ Ուրիշ մը, իմ տեղս, աժան աղմուկ մը պիտի յարուցանէր՝ յայտարարելով թէ ինչ որ կը գրէ Հ. Ադամեան 1961ին, գրած է Պատոն տը Մէրեան 1828ին։ Արդարեւ, "տը Մէրեան ունի հրատարակութիւն մը, Սկզբունք կամ Տարերք լեզուներու բաղդատական ուսումնասիրութեան։ Այս գիրքը հրապարակ հանուած է միաժամանակ Փարիզ եւ Լայփցիկ, այն տարին՝ երբ կը մեռնէր հեղինակը։ Քլափռոթ կը հսկէ հրատարակութեան վրայ՝ աւելցնելով Դիտողութիւններ սեմական լեզուներու արմատներուն վրայ։

Տը Մէրեան կը պաշտպանէ լեզուներու ծննդական միութիւնը վկայութեան կանչելով Հնդիկները, Պիւթագորասը, Ծէնկը, Լիննէն, Քիւվիէն, Նէօթէն։ Կը զարմանամ որ կը մոռնայ վկայութեան կանչել Աստուածաշունչ Մատեանը, որ նոյն բանը կ'ըսէ։

Ի՞նչ կ'ըսէ տը Մէրեան.—

1) Մէկ լեզու միայն կար, ի սկզբանէ։ Ծանօթ բոլոր լեզուները կը համարուին նոյն այդ սկզբնական լեզուին բարբառները (տիալեքթ)։

2) Սկզբնական լեզուն խոր փոփոխութիւններ կրեց, բայց բառերուն մէջ մնաց վանկ մը, որ կը կոչուի արմատ, — այդ արմատն է որ կը յայտնէ բառին իմաստը, ծագումը, եւ մանաւանդ կապը այլ լեզուներու մէջ ստարացած բառերու հետ։

3) Բոլոր արմատները միավանկ են, ընդհանրապէս երեք տառերէ բաղկացած, — բաղաձայն մը, ձայնաւոր մը, բաղաձայն մը։

Յետոյ կը խօսի լծորդ տառերու մասին եւ կուտայ օրինակներ, ուր հայերէն բառեր ալ կը խաղան.—

Գերմաներէն fhhլէ, լատիներէն գուլա, ֆրանսերէն կէօլ, հայերէն կուլ, արաբերէն հելf, մոնկոլերէն խոլոյ։ Կամ հայերէն սար, եբրայերէն հար, սլաւերէն գորա, աֆղաներէն ղար։

Նոյն ձեւով՝ լծորդ կը համարի Ս եւ Հ տառերը.— Սլաւերէն սերցէ (սիրտ), գերմաներէն հերց։

Հետաքրքրական են արմատներու օրինակները, ուր հայերէնն ալ կը խաղայ միշտ.—

Թուրքերէն սու, պարսկերէն սուբ, չինարէն շույ, արխաղերէն ծէ, թիպեթերէն ջու, հայերէն ջուր։

Արմատ ՔՐ, — այս արմատով կազմուած են՝ հայերէն կրակ, ասորերէն fուիրա, պասքերէն fայրա։

Ուրիշ տեղ մը նոյն արմատով.— Հայերէն fար, ինդուսերէն fերա, ալպաներէն գուր։

Արմատ ՔԼ, — այս արմատով կազմուած են՝ հայերէն գլուխ, լատիներէն կալվա, սլաւերէն գոլովա, լեհերէն գլովա, օստեակերէն fոլfա, Թուրքերէն fէլլէ։

Արմատ ԲՐ, — այս արմատով կազմուած են՝ հայերէն բերան, վրացերէն բիրի, լիթուաներէն բուրնա, ճափոներէն բիրու։

Հիմա հետեւեցէք Հ. Ադամեանի՝ որ կոչէ Աբրահամ կամ Օհաննէս (լծորդ անուններ).—

Արմատ ԿԹ, ՍՏ, ուր Կ լծորդ է Ս գիրին, Թ լծորդ է Տ գիրին։ Օրինակ՝ հայերէն կաթ, Թուրքերէն սիւտ։

Ուրիշ.— Հայերէն ծայր, (եր)կիր, լատիներէն թէրրա, ֆրանսերէն թէրր, արաբերէն սախըր (ժայռ), որոնց արմատն է ԺՌ, ԿՐ, ԹՐ, ՍՐ, ուր հայերէն Ժ եւ Կ գիրերը լծորդ են Թ եւ Ս գիրերուն։

Եւ այսպէս անվերջ։

Ալճեպրա՞, ալքիմիա՞ թէ ստուգաբանական աֆրոպասի, — չեմ գիտեր։

Ինչ որ գիտեմ՝ այն է թէ Հ. Ադամեան գերմաներէն կը հանէ տեսութիւն մը կամ գիրք մը, որ Թարգմանած էր 1828ին ... րինսերէ ի վեր սկսած ենք բաղդատել հայերէն լեզուի բառերը հնդեւրոպական սեմական եւ Թուրանական լեզուներու բառարաններուն հետ»։ Տը Մէրեան ... կ'ըսէ այդպէս։

Տարբեր վկայութիւն մը, այսինքն իր բեւ պատկերազարդութիւն։

Կատարինէ Բ. կայսրուհին նամակով մը կը հաղորդէ Ցիմմէրմանի.—

«200–300 ռուսերէն արմատական բառ հաւաքեցի, յետոյ այդ բառերը Թարգմանել տուի բազմաթիւ լեզուներու, աւելի քան 200։ Դիտեցի որ կելտերէնի ... նմանի օստեակերէնի, եւ ... այլ լեզուի մէջ կը նշանակէ ... մար, կամ տատուած բառը ... բարի, նոյնիսկ արեւ կամ կրակ»

Իբրեւ եզրակացութիւն՝ կը խորհիմ ... ստուգաբանութիւն կամ լեզուաբանութիւն կոչուածը ուսում մը չէ՝ որ ... նայիտական պատրաստութիւն պահանջուի համալսարանի մը մէջ, այլ ... գրօսախաղ մըն է, — Կատարինէ կայսրուհին ալ կը գրօսնու առով, Հիւնքեարպէյէնտեան քահանան ալ, Հայր Աբրահամն ալ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ց. Գ.— Ընթերցող մը կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ Հայաստանի հրատարակութիւններով միայն կը զբաղիմ։ Կարճ, կտրուկ անստորագիր։

Հարցումին յատակը չեմ տեսներ, ... սողութեամբ տկար։ Այսուհանդերձ կը պատասխանեմ բարեմտօրէն եւ անկեղծօրէն։

1) Կը զբաղիմ Հայաստանեան գործերով, միայն գիտական, որոնք պիտի ծառայեն իբրեւ դասագիրք, — ինչպէս Գրոյի բառարանը։ Ու կը համարիմ գնահատելի նպաստ մը նման որեւէ քննադատութիւն կամ սրբագրութիւն։ Վստահ եմ թէ Հայաստանի մէջ եւս աւելի արժէք կուտան նման յօդուածներու քան թէ այն թերթերուն, որոնք կը ծառայեն պանիր փաթթելու։

2) Չեմ զբաղիր արտասահմանեան ... տական հրատարակութիւններով, որով հետեւ չուկան կը լուծէ արդէն սխալներուն վրէժը։ Եթէ նոյնիսկ զբաղիմ, ... րեւ անխատանք կատարելու ժամանակ պիտի չունենայի այլեւս։

Գալով գրական հրատարակութեանց, կը կարծեմ թէ սխալ է զբաղիլ ... հրեաստանի։ Ժամանակը կը պահանջէ ... ջալերել նոյնիսկ միջակութիւնները բայց առիթս իմ գործս չէ։ Կը յիշեցնեմ այս առթիւ, Յ. Օշականի եւ Գ. Սիւրմէնեանի վէճը, — առաջինը գլուխգործոց միայն կ'ուզէր։ Ես կը միանամ Մխիթարեանի՝ այն տեսակէտով թէ ... գրական պարտէզ մը, ուր բուսած են միայն ու միայն գլուխ-գործոցներ։

Շ. Ն.

(*) Ուղեցոյց ընդունելով Լայպնիցի խօսքը, թէ «լեզուներու համեմատութենէն աւելի ոչինչ կայ՝ որ կարենայ լոյս տալ fննելու համար ազգերու հնագոյն պատմութիւնը», ի՞նչ երաշալի հանք է հայերէնը՝ ուսումնասիրելու համար մեր անցեալը։ Վասնզի մեր լեզուն, ոսկեդարեան կատարեալ գեղեցկութեան հասնելով հանդերձ fրիստոնեայ մատենագիրներու նպաստով, չfրիստոնէացաւ երբեf եւ մնաց ու կը մնայ հեթանոսական լեզու մինչեւ այսօր։

(**) Տոfթ. Գրոյի բառարանին նուիրուած fննադատութեան հետ՝ փոխն ի փոխ պիտի շարունակեմ Հ. Ադամեանի պատասխանն, որ ընդհատուած էր՝ նիւթերու գրութին առջեւ։

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇՈՒԷՏԷՆ

Թէեւ օդանաւը կը Թռէր եօթը հազար մեթր բարձրութեան վրայ, բայց պայծառ եւ Թափանցիկ օդը Թոյլ կուտար դիտելու չուէտական հողը։ Կարելի է ըսել թէ հարաւային Շուէտը մշտականաչ անտառներու եւ կապոյտ լիճերու երկիրն է։ Գիւղեր եւ փոքր քաղաքներ ցըրւած են հսկայական կանաչ տարածութիւններու վրայ։

ԵՐԿՐԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄԵՐԸ

Անտառը արդէն երկրին մեծագոյն հարստութիւնը կը կազմէ։ Փայտը ոչ միայն թղթախիւսի եւ Թուղթի կը վերածուի եւ կ'արտածուի, այլեւ իբրեւ փայտ եւ շինանիւթ կը ղրկուի փայտի տեսակէտէ աղքատ երկիրներ։ Օդանաւին մէջ ստանացի եօթը վաճառականներ կային, որոնք Պարսելոնայի շրջանէն կը Թռէին Շուէտ, հոն տնաշինութեան գերաններ եւ տախտակներ գնելու համար։ Բայց փայտը, աւելի՛ իբրեւ հում նիւթ թղթախիւսի եւ Թուղթի, երկրին կուտայ առաջնակարգ դիրք մը աշխարհի Թուղթի ճարտարարուեստին մէջ։ Գաղափար մը տալու համար Թուղթի ճարտարարուեստի կարեւորութեան, այս երկրին մէջ, կուտամ մէկ քանի Թիւեր։ –1956ին արտադրած էր 1·400·000 Թոն Թուղթ, 300 հազար Թոն խաւաքարտ, 1·800·000 Թըղթախիւս (սիւլֆիթ) եւ 1·400·000 սիւլփաթ։

Անցնող հինգ տարուան ընթացքին արտադրութիւնը բարձրացած է 50 տոկոսով։

Տնտեսական տեսակէտով չուէտական ազգային հարստութեան երկրորդ սիւնը կը կազմեն երկաթը եւ պողպատը, որոնց ճարտարարուեստը չատ զարգացած է եւ հիմը կը կազմէ իր մեքենաշինութեան յառաջադէմ ճարտարարուեստին։

ՍԹՈՔՀՈԼՄ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Սթոքհոլմը իր 800·000է աւելի բնակչութեամբ, հիւսիսային Սկանտինաւիոյ մեծագոյն քաղաքն է։ Լայն եւ մաքուր փողոցներ, հին եւ նորագոյն ոճով չէնքեր, լեցուն եւ ճոխ վաճառատուներ եւ խանութներ, ճաշակաւոր հագուստներ, բազմաթիւ ինքնաշարժներ, կանոնաւոր վրայ-գլուխ եւ առողջ մարդիկ, կը բնորոշեն կենսունակ եւ վաճառաշահ այս քաղաքը։

Իբրեւ մեծագոյն նաւահանգիստ հիւսիսի, Սթոքհոլմ ծովային կապակցութիւն ունի ամբողջ աշխարհի, մանաւանդ Պալթեան ծովի նաւահանգիստներուն հետ։ Ֆինլանտայի մայրաքաղաք Հելսինքիի հետ, որ նաւով ութ ժամ հեռու է, օրական կանոնաւոր սպասարկութիւն գոյութիւն ունի։

Թագաւորական պալատը եւ հին շինութիւններ վկայ են անցեալի չուէտական մեծ եւ հզօր կայսրութեան։ Կարոլոս ԺԲ.ի — Մեծն Պետրոսի արժանաւոր հակառակորդին — մեծադիր արձանը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ նշանաւոր Թագաւորներու արձաններ կը զարդարեն քաղաքին հրապարակները։ Բայց Սթոքհոլմ միայն հին յիշատակներով չապրիր։ Ան աշխոյժ եւ երիտասարդական աւիւնով արդիական քաղաք մըն է։ Վկայ են նորագոյն ոճով շինուած երկնաքերց չէնքերը եւ բնակարանային բազմայարկ տուները։

Ժողովուրդը հիւսիսական առողջ ցեղին տիպար պատկերը կը ներկայացնէ։ Ապահով եւ գոհ կեանք մը կը տիրէ հոս, ընկերային ամէն առաւելութիւններով։ Ազատութիւն, օրինապահութիւն եւ ինքնավստահութիւն բնական բաներ են Շուէտացիին համար։

Շուէտ երկիր մըն է, որ 150 տարիէ ի վեր, 1809էն մինչեւ այսօր, պատերազմ չէ տեսած։ Ասով կարելի է Թերեւս ամենադիւրին կերպով բացատրել Շուէտացիին նիւթական եւ հոգեկան արդի վիճակը։

Կեանքի մակարդակը չատ բարձր, ամենաբարձրը Եւրոպայի մէջ. Աստ ... մեծատ ալ բարձր է աշխատավարձը ... Բանուորի մը ժամավարձը ... է։ Մէկ քրոնը կը համապատասխանէ ... գրեթէ ֆրանսական մէկ նոր ֆրանքի։ Անգործութիւն, աղքատութիւն գոյութիւն չունի այս երկրին մէջ եւ ով որ ծոյլ ... կրնայ լաւ կեանք մը վարել. Երիտասարդ ճարտարագէտ մը իբրեւ սկըզբնական ամսական 1200 քրոն, իսկ համալսարանի փրոֆեսէօր մը 4000 քրոն ... ստանայ։ Անշուշտ ապրուստն ալ ... մատաբար սուղ է, բայց այս աշխատավարձով մարդիկ գոհունակ կեանք կրնան վարել։

Կրթական մակարդակն ալ բարձր ... Գերմաներէն եւ անգլերէն գիտցող ... կայ։ Ֆրանսերէնը համեմատաբար ... տարածուած է։

ՄԻՋԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ԳԻՇԵՐ (ՄԻԴԶՈՄԵՐՆԱԽՏ)

Եւրոպայի հիւսիսային շրջանակին ... Յունիս ամսուն, գրեթէ մութ գիշեր ... լար։ Երկինքը միշտ պայծառ կը ... կէս գիշերուան մօտ լոյսը մթնշաղի ... փոխուի եւ մէկ-երկու ժամէն երկինքը նորէն կը պայծառանայ։

ՏՈՔԹ. Տ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(Շար. — 1)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

...ամի — Բիւզանդ Թօփալեան Հայաստան ...այցելած եւ նկարներու ցուցահանդէս մը ...ած էր այս ամառ։ Այդ ցուցահանդէ- ...ին մասին գրուած է այս յօդուածը, զոր ...ը քաղենք «Սով. Արուեստ» պարբերա- ...թերթէն։

Երբ դիտում էի ցուցահանդէսը, անա ...ցրկիսի թերագնահատումից խուսափե- ...համար՝ բարւոք համարեցի բանաս- ...եղծ եւ նկարիչ Բիւզանդ Թօփալեանի ...ա այդ կարգի բաժախաղ չանել եւ ...գրկապէս գրել՝ Թօփալեանը բանաս- ...ծներ մէջ բանաստեղծ է, նկարիչ ...երի մէջ՝ նկարիչ։

Եւ իրօք, նա ե՛ւ պօէզիայում, ե՛ւ ...կերպարուեստում հանդէս է գալիս որ- ...պէս ոչ թէ հիւր, այլ բնակիչ, բնտանի- ...է անդամ, բառ որում՝ որպէս այդ ըն- ...տանիքի աշխատող, հասոյթ բերող ձեռ- ...երից մէկը, քանի որ — եւ դա միայն իմ ...ամոզմունքը չէ — Թօփալեանն իր որ- ...ջոցած երկու բնագաւառում էլ ստեղծել է իրական արժէքներ։

Թօփալեանի ցուցադրած նմոյշները ...ատավանում եմ, ինձ վրայ արտակարգ ...պաւորութիւն գործեցին։ Խօսքը ոչ թէ ...ւի կամ վատի մասին է, այլ՝ «ծանօթ ...ծանօթի»։ Նրա գործերի անելիքն ու ...ոսկախլերպը, ոլինագրային արտայայ- ...տութիւնը, յաճախ նաեւ գեղարուեստա- ...կան հնարքները մեր արուեստում իրենց ...նախորդող կամ ժամանակակից զուգա- ...հեռները չունէին, հետեւապէս դիտողնե- ...րին անծանօթ էին։ Միեւնոյն ժամանակ ...րանց մէջ կար մակերեւոյթի վրայ չերե- ...ւած, բայց բոլորիս հոգեպէս ծանօթ ...ան - ինչ-որ այդ գործերի պատկանե- ...լութիւնը դարձնում էր որոշակի, այն է՝ հայկական։

«Ծանօթ անծանօթը» խորհելու նիւթ եւ ...ութ էր տալիս։

Նորից ձեռքս առայ Թօփալեանի բա- նաստեղծութիւնների վերջին գիրքը՝ «Արձանագիրը»։ Այս անգամ ուրիշ լոյ- ...սի տակ բացուեցին նրա էջերն իմ առաջ։ Ցուցահանդէսն ու գիրքը մէկը միւսին ...լրացրին եւ իմ ընկալման մէջ ամբող- ...ջական դարձրին Թօփալեան արուեստա- ...գէտին՝ իր խոհերով ու ապրումներով, իր արուեստի ու պօէզիայի գեղարուես- ...տական ուղղուածութեամբ, եւ ինձ թե- ...լադրեցին, այնուամենայնիւ, դիմելու ...բառախաղին, որից որոշել էի խուսափել, եւ ամենայն լրջութեամբ ասելու, որ իր ստեղծագործական խառնուածքով Թօ- փալեանը բանաստեղծների մէջ նկարիչ է եւ նկարիչների մէջ՝ բանաստեղծ։

Բանաստեղծների մէջ նկարիչը այս ակ- ...նարկի նիւթը չէ եւ ես դրա վրայ կանգ ...չեմ առնի։ Կ'ասեմ միայն, որ Թօփալեա- ...նի բանաստեղծութիւնները լի են երփ- ...նագրին յատուկ գեղարուեստական հնար- ...ներով, նկարագրութիւնների մեծ մասը ...նկարչի աչքով է դիտուած ու վերարտա- դրուած. նրանց մէջ յաճախ կարելի է զգալ նոյնիսկ գոյնը, լոյսը, օդային ու գծային հեռանկարը։

Պատուհանէն ծովախայեաց կը բացուին
Վայրանկարի թեւերն այսօր անպարագիծ
Թարմութեամբ։
Նաւերն հեռուն՝ իրենց ծուխէն
հալածուած
Հորիզոնի լայն գիծով,
Կը հեռանան դղրդումով մը ներքին
Դէպի բացերն երազին
Արծաթեայ։

Սա ոչ միայն բանաստեղծութիւն է, այլեւ երփնագիր բնանկար։

Նկարիչների մէջ բանաստեղծը առ- կայ է, Թօփալեանի բացարձակա- պէս բոլոր նկարներում, պատկերներում եւ էտիւդներում։

Ճշմարիտ արուեստը չի կարող անմի- ջականօրէն կապուած չլինել բնութեան եւ բնականի հետ։ Բայց դա այլ բան է, այլ բան՝ անմիջական կախումը բնութիւ- նից։ Թօփալեանի արուեստը սերտօրէն կապուած է բնութեան հետ, նա իր բո- լոր լուծումներում մեկնում է բնակա- նից, բայց բնութիւնից նրա կախումն ա- ւելի քիչ է, քան ուրիշ ստեղծագործական խառնուածքի տէր նկարիչները։ Թօփալ- եանը բնութիւնից քաղում է կենդանի նիւթ, յօյզեր, սակայն գոյների միջոցով կտաւին է յանձնում ոչ թէ բնութիւնից քաղածը, այլ հոգում ծագած, աճագնա- ցած ու կերպար առաջած պատկերները, որոնք աւելի յաճախ իրական բնութեան հենքի վրայ ուրուագծուած բանաստեղծի մտապատկերներ են, քան բնութեան վերարտադրութիւններ։

Ահա թէ ինչո՛ւ իր հոգում նա կարողա- նում է բնանկար երկնել եւ գրել «Ներքին դաշտանկար» խորագրով բանաստեղծու- թիւն։

Թօփալեանի ցուցադրած բոլոր գոր- ծերը, լինեն դրանք բնանկարներ թէ կոմ- պոզիցիաներ, օժտուած են ներքին խոր, բանաստեղծական յուզականութեամբ։ Նրանցում մարդկայնօրէն յուզուած են ոչ միայն մարդիկ, այլեւ հողը, ջուրը, ծառը, սարը, մանաւանդ ձիերը, որ նը- կարչի գործերի ամենայաճախակի հան- դիպող «պերսոնաժներից» են։

Երեք հեծեալներ մենամարտում են. մարդիկ իրենց խոլ մաքառման մէջ մշուշ- ուել են, իսկ ձիերը, ձիեր լինելուց բա- ցի, բանաստեղծութեանը յատուկ պայ- մանական պատկերայնութեամբ, իրենց- մով արտայայտում են իրադրութեան ի- մաստը, հեծեալներին համակած մարդ- կային մոլութիւնները, բայց եւ, միեւ- նոյն ժամանակ, հեղինակի սրտի ցաւն են կրում ու լսելի բողոքը՝ տեղի ունեցող խժդժութեան դէմ։

Այդ բողոքը մի իսկական աղաղակ է դառնում պատերազմը պատկերող կտաւի մէջ... մարդ ու զէնք, երկինքն ու երկիր խելացնոր մարտում խառնուել են իրար եւ մնացել են միայն տագնապոտ գոյ- ներ ու գծեր... ու մէկ էլ՝ ձին՝ ծառս ելած, գլուխն ու պարանոցը սարսափա- հար թեքած դէպի արհաւիրքը, սարսա- փից զազրազած ու մարդկայնօրէն խըր- ճալի...

Մի իսկական ցայգերգ է կնոջը սպի- տակով սեւի վրայ պատկերող վիմագրու- թիւնը։ Այստեղ մարդը, հողին ու մար- մինն աստղերին պարզած, ներդաշնակ- ուել է բնութեան հետ եւ այդ ներդաշ- նակութիւնն է երգում բանաստեղծ-նկա- րիչը։

Մի իսկական միջնադարեան բալլադ է՝ կամարների ֆոնի վրայ տիրուհու եւ ակուտեղ պահած սպասուհու պատկերը։

ՎԱՀԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

×

ԼՈՒԻ ԺՈՒՎԷԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

1951 Օգոստոս 16ին, Ֆրանսական Թատրոնի մեծագոյն դէմքերէն մէկը՝ Լուի Ժուվէ, փորձի մը ընթացքին, սրտի տագնապի մը հետեւանքով, մահացաւ իր իսկ Թատրոնին՝ Աթէնէի բեմին վրայ։

Այս տխուր տասնամեակին առթիւ, ահա՛ թէ ինչ կը գրէ մեծ դերասանին աշակերտը՝ Ժան Լուի Պառօ, «Ֆիկառօ-Լիթերէրի» մէջ—

« Սիրուած եւ յարգուած անձէ մը պահուած յիշատակներէն ոմանք կը կրեն պատկերի մը բնոյթը՝ երկու չափի վրայ, ուրիշներ կ'երեւին իբրեւ անսովոր դրօշակներ որոնք կը ծփան երազային գիշերի մը մէջ, կամ որ կը դառնան աննիւթական էութիւններ։ Սակայն, այդ յի- շատակներէն ոմանք կը մնան միշտ մեր քովը՝ իբրեւ շնչաւոր ներկայութիւն մը, փոխանակուած խօսքերը կը մրմնջեն մեր ականջներուն եւ մեր մարմինը կը զգայ տակաւին զաղջ շունչին հպումը։ Ասոնք «տեսիլք-յիշատակներ» են։

« Այսպէս կը սահմանեմ ես այն բոլոր յիշատակները զորս ունիմ Լուի Ժուվէէն։ Իր անունը տակաւին լուսաւոր կերպով կոթողուած է Ֆրանսական Թատրոնի ճակատին։ Իր աքհեստապետական զօրութիւնը, իր մանրակրկիտ խղճմտութիւնը, ճարտարապետի իր կարողութիւնը մինչեւ այսօր տակաւին կը յաճախեն ուսանողներու դասարանները, կը բնակին գիրքերու մէջ, կը ղեկերին փորձատեղիները եւ ներկայ են խօսակցութեանց ընթացքին։ Իմացականութեամբ թրծուած իր դէմքը, վայելչութեամբ եւ գթութեամբ գե- ղուն իր կեցուածքը, իր բերանը՝ որուն ստորին շրթունքը այնքան որկրամոլ էր որքան խոժոռ, վերջապէս սուր գիծերով շրջապատուած այս պատկերը որ Ժուվէ կը պարտադրէր մեզի, տակաւին ներկայ է մեր «յիշողութեան աչքերուն» առջեւ։

« Եւ սակայն, Ժուվէի հետ անցուցած իմ կեանքիս մէջ կան մէկ երկու պահեր, որոնք կը մնան մէջս այնքան ներկայ, այնքան կենդանի, որքան շնչառութիւնը։ Այդ պահուն է ահա որ Ժուվէ կը ներկա- յանայ իմ կողքիս։ Մենք թիկունք թի- կունքի ենք, եւ իր խօսելակերպը ցնցող ու կցկտուր, տակաւին կը բախի իմ ա- կանջներուս...։

« ... Մինչեւ իր եղունգներուն ծայրը թատրոնի մարդ, Ժուվէ կը սիրէր յան- կարծակիի բերել, եւ սակայն իբրեւ ճըշ- մարիտ արուեստագէտ, լաւ կը ճանչնար պարկեշտութեան եւ ամօթխածութեան արժէքը։ Եւ անկասկած, այդ ամօթխա- ծութեան հետեւանքով էր որ ուզեց ան- հետանալ Օգոստոս ամսու ընթացքին, երբ Փարիզը պարպուած էր։ Հաշուի չէր առած անակնկալը։ Իր մահուան գոյժին վրայ, ամբողջ Փարիզցիները մէջտեղ ե- լան։ Սէն-Միւլփիսի հրապարակը խըռ- նուած էր մարդկային ամբոխը, որ հե- տեւեցաւ իր դագաղին մինչեւ Մոնմար- թրի գերեզմանատունը։

« Ժուվէ անշուշտ Թատրոնի ընտրանիին մաս կը կազմէր եւ սակայն էր նաեւ Փա- րիզի ժողովուրդին դերասանը »։

×

Մեծ արուեստագէտին մահուան տաս- նամեակին առթիւ կ'արժէ որ յիշատակեմ այստեղ քաղցր յուշ մը, որ ունիմ իրմէ։

Ողբացեալ դերասան Լեւոն Ցարութի հետ, որ ֆրանսական դերասանական շըր- ջանակներուն հետ սերտ կապեր կը պա- հէր, 1929ին օր մը գացինք Ժուվէի մօտ։

Արտաքին երեւոյթով դաժան ու խոժոռ արուեստագէտը սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ մեզի։ Ցարութի քիչ թէ շատ ծանօթ էր։ Այս վերջինը գիս ներկայա- ցուց իբրեւ փարիզահայ թատրոնի աշ- խատաւոր մը։ Այդ օրը Ժուվէն կը թուէր լաւ տրամադրուած ըլլալ։ Ցարութ բա- ցատրեց իր այցելութեան նպատակը։ Ը- սաւ թէ կ'ուզէր Ֆրանքօ-հայկական գե- ղարուեստական երեկոյթի մը իր մաս- նակցութիւնը խնդրել, որեւէ ելոյթով։ Ժուվէ ցաւով մերժեց, պատճառաբանե- լով որ որոշուած օրը բացակայ պիտի ըլ- լար Փարիզէն։

Այնուհետեւ խօսեցաւ Հայերուս մա- սին, յայտնեց իր համակրանքն ու սէրը մեր ժողովուրդին հանդէպ, թուեց ա- նուններ իր հայ բարեկամներէն։

Խօսակցութեան ընթացքին, համար- ձակութիւնը առի հարցնելու իրեն.

— Վարպե՛տ, ի՛նչ տարբերութիւն կը գտնէք շարժանկարին եւ թատրոնին մի- ջեւ։

Շեշտակի նայեցաւ աչքերուս, ժպիտ մը, դառն ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ իր շրթունքներուն եզերքն ի վեր, ու պա- տասխանեց.

— Շարժանկարին մէջ կը հանդուրժեմ աշխատիլ, կարենալ շարունակելու հա- մար թատրոնը...

Ի՛նչ հոյակապ բացատրութիւն, հա- մեմատութեան ի՛նչ պատկերալից ոճ, բացատրելու համար այս երկուքին միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնը։

Եւ ատոր համար, Լուի Ժուվէ, հակա- ռակ շարժանկարի աշխարհին մէջ իր ձեռք բերած աննախընթաց նուաճումնե- րուն, պիտի մնայ Ֆրանսական Թատրոնի մեծափառ դէմքը։

Ա. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Առանց սպասելու, ներս կանչել ...ուին այն տարաբախտ ծերունին, որ ...ներու քով նստած անոնց պատմու- թիւնը մտիկ կ'ընէր։

Նախ անունը հարցնելով, հասկցան որ Միրօ Ախպար կը կոչուէր եւ իր մէկ հա- ...տիկ աղջիկէն զատ բան մը չունէր։

— Միրօ Ախպար, Աստուած ձեր ձայնը ...լսած ըլլալով, մէկ հատիկ աղջիկդ պա- ...հած է, ըսաւ Ռէս Մելիք։

— Ոտքերդ պագնեմ, Ռէս աղա, իրա՞ւ է... բացագանչեց Միրօ ախպար ինքնիր- ...էն ելած ձայնով մը։

— Կը հաւատա՞ք որ Աստուծոյ պահած ...զաւակը գայլը չուտեր։

— Ա՛խ, մեռնիմ իր արդար դատաս- տանին, ի՞նչպէս չեմ հաւատար։

— Լաւ ուրեմն, մի մտածեր աղջկանդ վրայ, ան իմ աղջիկս է, ըսել կ'ուզեմ թէ իմ ձեռքիս մէջն է։

— Աստուած իմ, Աստուած իմ... ո՞ւր է... ո՞ւր կը գտնուի, Ռէս աղա, մէյ մը տարէք զիս անոր քով։ ցոյց տուէք ինծի անոր երեսը. ա՛խ, չէ՞ որ կ'ըսէք ձեր ձեռքին մէջ է, չէ՞ որ դուք գիտէք անոր ուր ըլլալը։

— Հանդիստ եղիր, քիչ յետոյ աղջը- կանդ քովը պիտի ըլլաս։

Միրօ Ախպար ուրախութենէն սկսաւ արտասուել եւ հեծկլտալ։

— Արտասուելու ժամանակը չէ, Միրօ Ախպար, ընդհատեց Ռէս Մելիք. հիմա պէտք է գիտնաք որ աղջկանդ կեանքը վտանգաւոր դրութեան մէջ է. դուք այս գիշեր ճամբայ պիտի ելլէք անոր հետ ոչ թէ ձեզ ծանօթ կողմեր երթալու, այլ ուղղակի օտար երկիր մը պիտի անցնիք։

— Ձեր կամքը գիտէ, մրմնջեց թշուառ ծերունին։

Այն առեն Ռէս Մելիք իր հետն առնե- լով Տէր Օհանը, Վանականն ու ծերու- նին, իր տունը առաջնորդեց։

Տունին մէջ տասը տարու աղջիկ մը կար, որ անմիջապէս քովի սենեակը փա- խաւ։

Ռէս Մելիք հիւրերը պատրաստ մին- տէրներուն վրայ նստեցուց. Միրօ ախ- պար բոլոր մարմնովը կը դողդղար։

Քիչ յետոյ Լալէզար ներս մտաւ։

— Աղջի՛կս... բացագանչեց ծերունին խենթի մը պէս Լալէզարին վզին փաթ- թուելով։

— Հա՛յր իմ... մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը՝ գրեթէ չկրնալով իր ճիչը զսպել։

Ու երկու կարօտցած հոգիները, իրա- րու փարած, իրարու գրկին մէջ սեղ- մուած, կը թափէին իրենց արցունքները եւ իրենց դառնութիւնները...

Ծերունին իր կարօտը չէր կրնար առ- նել...

— Աղջի՛կ, Աղջի՛կ... կը հառաչէր Միրօ ախպար առանց ուրիշ բառ մը ար- տայայտելու։

— Տեսա՞ք Միրօ ախպար, Աստուած ի՛նչպէս ձեր ձայնը լսեց, նկատել տուաւ Ռէս Մելիք։

— Այո, վերն Աստուած ու վարը հրեշ- տակ մը կայ ինծի համար, քենէ զատ, հայր իմ, ըսաւ Լալէզար իր հօրը. ահա- ւասիկ.

Ու Վանականին ձեռքը բռնելով համ- բուրել ուզեց։

— Ի՞նչ կ'ընես, Լալէզար, վշտացնել կ'ուզես զիս, առարկեց Վանականը ձեռքը քաշելով. գիտցիր որ ես երախտապարտ եմ քեզի, որովհետեւ իմ քայլերս առաջ- նորդեցիր եւ սիրտ տուիր ինծի իմ նպա- տակս իրագործելու համար։

Պէտք է գիտնալ որ Լալէզար մինչեւ այդ պահուն Վանականին Հայ ըլլալը չէր գիտեր։

— Դուք երախտապարտ ըլլա՛ք ինծի ... ինչո՞ւ համար, Ալի պէկ ի՞նչ ըրի, ընդհատեց Լալէզար. ձեր քայլերը ե՞րբ առաջնորդեցի. մինչդեռ դուք իմ կեանքս չազատեցի՞ք. դուք այն հրէշին ձեռքէն չփրկեցի՞ք...

— Ո՛հ, Լալէզար, մրմնջեց Վանական, ներէ որ ըսեմ քեզի թէ ես Հայ եմ...

Ու այս անգամ հայերէն լեզուով խօ- սեցաւ։

— Աստուած իմ, բացագանչեց Լալէ- զար. ո՛հ, որչափ երջանիկ եմ որ դուք Հայ էք եւ իմ սրտինս կը կրէք։

Մանկամարդ աղջիկը դառն արցունքնե- րով ողողեց իր կարօտցած հօրն ու աշ- խարհիս մէջ ամէնէն սիրելի ու ամէնէն պաշտելի մարդուն ձեռքերը...

Գիշերուան ժամը վեցի ատենները Միրօ ախպար ու Լալէզար մեկնեցան։

Օր մը վերջը Վանականն ալ մեկնած էր։

ԵՐԿՈՒ ԼՐՏԵՍՆԵՐ

Ա... գիւղին մէջ, ինչպէս բսինք, շա- տեր գիտցած իսկ չէին Լալէզարին ներ- կայութիւնը, հետեւաբար անոր բացակայ գտնուիլը կասկած մը չէր կրնար ըլլալ Ռէս Մելիքին համար։

(Շար.)

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խ.Ի ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խ.ի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս Հինգշաբթի օր: Օթոքարը կը մեկնի Տէսինէն առաւօտեան ժամը 7ին: Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի աղօթէ Տէսինի հովիւ Վարդ. Քհնյ. Աւագեան:

Արձանագրութեանց եւ այլ մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Վահան Յակոբեանի եւ Կ. Խաչի վարչական անդամներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Գայծառ Սամուէլեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ, իր զաւակները, փոխան ծաղկեպսակի, կը նուիրեն 200 Ն. Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Անտէր Հիւանդներու Ֆոնտին:

×

Այրի Տիկին Փերուզ Մոստիչեան կը նուիրէ 20 Ն. Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Ֆենանվիլիէի օդափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Բաբգէն Տամլամեանի մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:*

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, *որ տասցի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ* պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, *որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:*

Հեռաձայն 927 – 01,72

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԼԸ ՓԷՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (բուր քլասիք):

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան:

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ եւ երկու այրեր կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն, խոհանոց եւ ճաշասենեակ):

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՄԷՋ

Վերափոխումն Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ երեքշաբթի առաւօտ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, նաեւ աւանդական խաղողի օրհնէնքը:

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկուշաբթի իրիկուան ժամը 6ին, աղի եւ խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի մատուռին մէջ, եւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Նոյն օրը կէսօրէ վերջ՝ այց գերեզմանատունը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI 15 AOUT 1961

...Ի ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9678 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9478

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Իր վերջին տեղեկագրով, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը կը ծանուցանէր թէ լաւ ճամբու մէջ է Հայկական Մատենաշարը, որուն մասին առաջին անգամ գենքոյց մը հրատարակած էր 1959 Սեպտեմբերին:

Գովելի է այս ձեռնարկը, որ կոչուած է ծառայելու հայկական մշակոյթին, ...գործերու հրատարակութեամբ, ըլլայ իբրեւ բնագիր կամ թարգմանութիւն:

Անհրաժեշտ է զարկ տալ այս ուղղութեամբ կատարուելիք աշխատանքներուն, մէկ կողմէ կորուստէ փրկելու համար ձեռագիր վիճակի մէջ մնացած թանկագին երկասիրութիւններ, միւս կողմէ օտարներուն ծանօթացնելու՝ հայկական արժէքները:

Այս գետնին վրայ կարեւոր է հրատարակութիւնը հայագիտական ուսումնաթերթի մը, որուն պակասը զգալի է 1933էն ի վեր, երբ լոյս տեսաւ Ռըվիւ տէ զ'Էթիւտ Արմէնիէնի վերջին թիւը:

Ուրիշ առթիւ ալ շեշտած ենք այս մասին. Ցարդ դրական ձեռնարկ մը չէր կատարուած վերակենդանացնելու համար հայագիտական հանդէսը՝ մարդու, մանաւանդ դրամի չգոյութեան պատճառաւ:

Հիմա որ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը հաստատած է Հայկական Մատենաշար մը, քայլ մը աւելի առաջ երթալով կրնայ այդ ձեռնարկն ալ յաջողցնել: Երբ նիւթական զոհողութեան առջեւ կանգ չառնուի, կարելի կ'ըլլայ գտնել հայ եւ օտար հայագէտներ, որոնք ստանձնեն ուսումնաթերթին խմբագրական բաժինը:

×

Գաղափար մը տալու համար Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան օտարներուն բաշխած գումարներուն մասին, ստորեւ կու տանք քաղուածք մը, առնելով Տէյլի Մէյլի Յուլիս 31ի թիւէն:

Անգլիերէն թերթը կը գրէ թէ Յուլիսին Հիմնարկութիւնը շուրջ հարիւր հազար սթերլինի (136 միլիոն 200 հազար ֆրանք) յատկացում կատարած է անգլիական զանազան հաստատութեանց: ...հազար սթերլին տուած է Բրիտանական Շարժանկարի Հիմնարկութեան: ...հազար հինգ հարիւր՝ Նոթինկհըմ... թատրոնին, նոր շինուելիք թատրոնի կահաւորման համար:

...հազար հինգ հարիւր ոսկի՝ Նորթ Սթաֆորտշայրի Եունիվըրսիթիի Քոլէջին, ...հազար երկու հարիւր յիսուն՝ ...Թանգարանին եւ Արուեստասրահին: Եօթը ուրիշ արուեստասրահներու ...ին 750ական սթերլին:

...600 սթերլին տուած է Լոնտոնի համալսարանի Արեւելագիտական ճիւղին (Սքուլ աւ Օրիէնթըլ էնտ էֆրիքըն Սթըտիզ), անոր նոր շինուելիք Մատենադարանին մէջ Կիւլպէնկեանի անուան սենեակ մը յատկացուելու համար:

...ընկերակցութեան մը՝ երկու հազար սթերլին: Երեք հազար՝ Լոնտոնի ...համալսարաններուն, «օգնելու համար ...ներ, որոնք անձնապաշտութիւն փորձած ...», եւայլն, եւայլն:

...թէ ինչ նպատակներու կը ծառայեն հայուն դրամները՝ Օգտուողները օտարներ են առաւելապէս:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

× Շուտով Փարիզի ուսանողական ...ին մէջ պիտի կառուցուի մեծածախս տուն մը՝ Փորթուկալցի ուսանողներու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎՐԱՅ

ՓԱՆՔՈՎԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ ՓԱԿԵՑ

Մինչ քրիստոնեայ աշխարհը տարւոյն իր ամէնէն երկար շաբաթավերջը կ'ապրէր, որ աւանդութեամբ կոչուած է հանգստի անցնելու, սուր տագնապ մը կը ծնէր Եւրոպայի սրտին վրայ: Արդարեւ շաբաթ գիշեր Վարշաւայի Ուխտի անդամ պետութեանց թելադրանքով, Փանքովի կառավարութիւնը կ'որոշէր փակել դէպի արեւմտեան Պերլին դուռները, արգիլելու համար իր քաղաքացիներուն արտագաղթին:

Ի՞նչ է Պերլինի վիճակը: 1944ի համաձայնութեամբ քաղաքը բաժնուած էր 4 մասերու՝ չորս յաղթականներուն միջեւ: Ռուսերուն բաժնին մէջ կը գտնուի Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը Փանքով կոչուած արուարձան մը: Քաղաքը բաժնուած է ներկայիս միայն երկու մասի (Արեւմտեանները միացուցած ըլլալով իրենց գրաւման շրջանները) 40 քիլոմեթրի վրայ: Արեւելեան Պերլինի տարածութիւնն է՝ 403 քառակուսի քիլոմեթր, Արեւմտեան Պերլին՝ 481: Բնակչութեան տեսակէտով, Արեւմտեան Պերլինը շատ աւելի հարուստ է եւ մինչեւ շաբաթ գիշեր, ժամէ ժամ կը հարստանար: Թիւը կը հասնի 2.203.000ի մինչդեռ քաղաքին արեւելեան մասը ունի միայն 1.139.000 բնակիչ:

Մինչեւ «փակումը», քաղաքին մէկ կողմէն միւսը անցնիլը համեմատաբար դիւրին էր, արդէն 80.000 «Արեւելեան» Գերմանացիներ Արեւմտեան Պերլին կաշխատին եւ անցքի 80 կէտեր կային, որոնց միայն 13ը մնացած է: Ամբողջ գիշերը փշաթելեր զետեղուեցան երկու երկիրներու սահմանային գծի վերածելով քաղաքը:

Ոչ ոք այլեւս արեւելեան Պերլինէն արեւմտեան Պերլին կրնայ երթալ եւ առաջին վնասուողներն են 80.000 բանուորներ որոնք երկուշաբթի օրուընէ գործ չունին: Տանտիրուհիները այլեւս չեն կրնար շուկայ երթալ, ընտանիքներ երկուքի բաժնուած են, զարմանք եւ վախ կը տիրէ քաղաքին արեւելեան մասը, ուր խորհրդային ծանր հրետանին օգնութեան փութացած է Ուլպրիխթի, «ապահովելու» համար քաղաքին հանդարտութիւնը:

Հակառակ անոր որ կիրակի օրերը թերթ լոյս կը տեսնէ Գերմանիոյ մէջ, Ուլպրիխթի կառավարութիւնը հարկ տեսած էր մասնաւոր թռուցիկներ հրատարակել, ուր կ'ըսուէր թէ օդային Փապուղին պիտի չբանի արեւելեան Պերլինի եւ արեւմտեան Պերլինի միջեւ, սահմանի մերձաւոր կայանները փակուած են: Բացառիկ արտօնագիր ունեցողները միայն կրնան արեւելքէն արեւմուտք անցնիլ. աւելորդ է ըսել թէ ցարդ ոչ ոք ըստացած է նման արտօնագիր մը, ոչ իսկ նորապսակ զոյգ մը որ արեւելեան Պերլին ամուսնացած է շաբաթ օր (հոն կը բնակէր կինը), բայց գիշերը չէ կրցած ամուսնոյն հետ արեւմտեան Պերլին անցնիլ, ուր կը բնակի եւ կ'աշխատի ամուսինը:

Կիրակի օր, Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլի Պրանտ որ ընտրական շրջապտոյտը կը կատարէր եւ Նիւրէնպերկ կը գտնուէր, անմիջապէս իր քաղաքը վերադարձաւ: Կարգ մը միջադէպեր պատահեցան արդէն: Արեւմտեան Պերլինցիներ մօտեցան սահմանէն եւ սկսան նախատել եւ բողոքել արեւելեան կողմի իշխանութեանց դէմ: Ժողովրդային (ժողովուրդի ոստիկանութիւն) սկսաւ արտասուաբեր ռումբեր արձակել:

Ատենաուր անմիջապէս բողոքեց այս քմահաճ կարգադրութեան դէմ, որ բռնաբարումն է միջազգային համաձայնութեանց: Հաւանական է որ Պոնի կառավարութիւնը, համախորհուրդ դաշնակիցներուն հետ, հակամիջոցներու ձեռնարկէ, ամէն բան ընելով սակայն, որ պէտքի կացութիւնը չվտանգաւորէ:

Ամերիկայի Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք յայտնեց թէ Արեւմտեան բողոքագիրը անմիջական է: Տարակոյս չկայ որ Արեւելեան Գերմանիոյ այս որոշումը կապ ունի միայն Գերմանացիներու արտագաղթին հետ: «Փակումին» նախորդող 26 ժամերու ընթացքին 3700 գաղթականներ արեւմտեան Պերլին ապաստանած են:

Ամէն պարագայի մէջ բոլորը համաձայն են գտնելու համար թէ այս որոշումը տկարութեան նշան է եւ ոչինչով կրնայ դիւրացնել Ուլպրիխթի կացութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի մէջ շահեկան «թիւրիմացութիւն» մը պատահած է: Ծանօթ է որ Ուրուկուէյ 50րդ «անհրաժեշտ» պետութիւնն էր, որուն ատորագրութեան շնորհիւ է որ պիտի գումարուէր Օգոստ. 21ին արտակարգ նիստը: Կը յայտնուի թէ Ուրուկուէյի ներկայացուցիչը սխալմամբ տուած է իր ստորագրութիւնը, եւ հիմա թարմանելու համար իր սխալը, որոշած է ի նպաստ Ֆրանսայի քուէարկել: Ծանօթ է որ արտակարգ նիստը կը գումարուի Պիզերթի համար:

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբեր պայթած են Ալժերիոյ եւ Փարիզի մէջ: Թունուզեան ուսանողական տան մէջ պայթած ռումբ մը միայն նիւթական վնասներ ըրած է:

ՄՈՆՃԻ ՍԼԻՄ յայտարարութիւն մը ըրած է Ալ Ամալի Նիւ Եորքի թղթակիցին եւ յայտարարած է թէ Ֆրանսա կը փորձէ խաբել ՄԱԿը, զօրամաս մը քաշելով Պիզերթէն: Այդ ձեւով Ֆրանսայի բարեկամները պիտի ըսեն թէ Ֆրանսա գործադրած է Ապահովութեան Խորհուրդի Յուլիս 22ի բանաձեւը:

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍԻ մէկ ցուցահանդէսէն Սեզանի ութ պաստառներ գողցուեցան, որոնցմէ մէկը Լուվրի թանգարանին կողմէ փոխ տրուած էր: Ընդհանուր արժէքն է 1 միլիար Ֆրանք:

ՔՈՒՎԷՅԹԻ էմիրը պաշտօնապէս դիմեց որպէսզի անգլիական զօրքը փոխանակուի Արաբական Լիկայի զօրքին հետ:

ԻՏԱԼԱՑԻ ժամանակակից մեծագոյն նկարիչներէն՝ Մարիօ Սիրոնի մեռաւ 76 տարեկանին:

ԱՏԸՆԱՈՒՐ խօսք առնելով ընտրական հաւաքոյթի մը ընթացքին, Քիէլ, յայտարարեց թէ վստահ է որ «վերջին» համագումար մը տեղի պիտի ունենայ, ի մօտոյ: Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը չեշտեց թէ Խրուշչեւն ալ համոզուած է որ Պերլինի հարցը բանակցութեամբ լուծուի: Ասոնց նախապայմանն է սակայն Արեւմուտքի միասնականութիւնը եւ միասնականութիւնը:

ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետ՝ Վիլի Պրանտ, ընտրական հաւաքոյթի մը ընթացքին (Ատենաուրի ընդդիմադիրն է) ըսաւ թէ Ատենաուրի կառավարութիւնը հարկ եղածին չափ չօգներ արեւելեան Պերլինէն գաղթողներուն: Պրանտ քննադատեց նաեւ կառավարութիւնը որ կը յաւակնի տնտեսութիւնը վերակենդանած ըլլալ առանց խոստովանելու թէ չէ յաջողած դպրոց եւ հիւանդանոց շինել:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ անցած են, Օգոստոս 5էն 11, 12.448 Գերմանացիներ:

ԵՍԱԸ ԱՏԱՑԻ Բարձրագոյն Ատեանը փակեց իր նստաշրջանը: Վերջին նիստ մը պիտի յայտնէ վճիռներու տրուելիք թըւականը:

ՄԱԿ-ի հիւթական վիճակը շատ գէշ է, կ'ըսէ Համըրշոլտ: Ներկայացուցած տեղեկագիրը, 1962ի համար, 73 միլիոն տոլարի պիւտճէ մը կը նախատեսէ (1961էն 564.000 տոլար աւելի): Ընդհանուր քարտուղարը յայտնեց թէ Դեկտ. 31ին 40 միլիոնի բաց պիտի ըլլայ, Մարտ 31ին՝ 50էն 60 միլիոն տոլար եւ Յունիս 30ին՝ 90 միլիոն:

ՅԱՒՈՒՐ ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ

«Ամենաքեր նորոց պտղոց տօնից
հիւրընկալ դիցն Վանատրի...»:
ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍ

ԽՄԲ. — Օգոստոս ամսուան մէջ Աստուածածնի տօնին հետ Հայերը կը տօնէին Նաւասարդեան տօնը, տօնը Վանատուրի, Ամանորի, բնութեան բերքին: Առոր առթիւ կու տանք նաեւ Եղիշէ արք. Դուրեանի այս հոյակապ քերթուածով. —

Հրա՜շք, վերստին
Ձեռքն հիւրընկալ Արամազդին
Ցանկով փակեր
Է նոր պարտէզ մ'ուր չորս ակեր
Կը ճապաղեն
Իրենց ալիքն արծաթեղէն.
Ուր կը ծաղկի
Նոր ծառ մ'իբրեւ կիտուած ոսկի:

Տեսի՜ք խորին,
Ձէ՞ք տեսներ ծառն Ամանորին,
Զոր Վանատուր
Դիքն է տնկեր բարձր ու ամուր՝
Այն դրախտին մէջ
Ուր « կենաքի փայտն » համբաւատենչ
Չկրցաւ, ո՛չ,
Արձակել նոր ծիլ կամ բողբոջ:
Նոյն վայրին մօտ
Գետին մը կայ պարարտարօտ,
Ուր վարդն ու մուրտ
Ա՛լ կ'ընդնոտնեն տատասկը ցուրտ.
Սօսն ու սարդին
Ծափ կը զարնեն Նաւասարդին,
Ու ցորենի
Ոսկի խասկաքուռ կը ծածանի:

« Պտղոց տօնին »
Ի՛նչ քաղցր հոյզեր կը կենածնին
Այն միրգերէն
Որ՝ շողակաթ ողկուզօրէն՝
Կուտան արքուն
Ձամբ մը հիւծած հոգիներուն.
Մինչ երդմնակեր
« Կենաքի աղբիւր »ն է ցամաքեր:
Ամանորին՝
Կարմիր է փա՛յլը խնձորին,
Տանձն է կարմիր,
Կարմիր է դեղձն ու չի քոմիր.
Կարմրաքաքաւ
Թութ, նուռ, ծիրան, խաղող, արմաւ
Ու դեռ ինչե՛ր
Ունի այդ ծառն « ամենաքեր »:

Ցանած անոր՝
Մտէք դռնէն դրախտին մեր նոր,
Ուր ո՛չ վիշապ
Կայ, ոչ Քրովբի սուր բոցատապ,
Առէք կերէք,
Ու մոխիր չէք ծամեր երբեք.
Չի Սոդոմի
Ձէ՛ մեր խնձորն ցօղաքուրմի:

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի Օգոստոս 17:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅԱՔԱՂԱՔԸ

ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ ՎԱՆՔԸ

Ընդարձակ նիւթի մը վրայ համառօտ գրելը դժուար է: Պիտի ջանամ Սփիւռքի կարեւոր հայ կեդրոններէն մին այնպէս ներկայացնել, որ ընթերցողին մէջ փափաքը արթննայ խոր կերպով ծանօթանալու, հետեւաբար այցելելու այս դարաւոր հաստատութիւնը:

Բազմակողմանի է այս վանքին արժէքը:

Դարաւոր սրբավայր մըն է:

Հայ թանգարան մըն է:

Պատրիարքական Աթոռ է, ներկայիս ալ կենսունակ:

Ս. Յակոբայ հայ վանքը կը գտնուի Սիոնի բլրան վրայ, տարածութիւնն է 144.000 մեթր քառակուսի: Այն ընթերցողը որ չէ տեսած զայն, թերեւս խորհի թէ մեծ շէնք մըն է: Յուսախաբ կ'ըլլայ, որովհետեւ մէկ ակնարկով ոչ տարածութիւնը կը տեսնէ, ոչ ալ մեծութիւնը: Բազմաթիւ միյարկանի կամ երկյարկանի շէնքեր են, զանազան բակերու շուրջ: Այս բակերը Երուսաղէմեան բառով՝ Թաղ կը կոչուին:

Նկատի ունենանք նախ՝ իբր սրբավայր: Պատմականօրէն ստոյգ է՝ թէ հոն կը գտնուէր Ս. Յակոբ առաքեալի, Երուսաղէմի առաջին Եպիսկոպոսին տունը, հետեւաբար առաջին քրիստոնեաներուն կեդրոնը, Վերնատունէն յետոյ: Թէպէտեւ, այդ պատկառելի անցեալին հետքերը զարդարանքներու ճոխութեան տակ ծածկուած են, պատմութիւնը քօղարկուած է:

Ս. Հրեշտակապետաց Եկեղեցին Աննա Քահանայապետին տունն է, ուր առաջնորդուեցաւ Յիսուս Գեթսեմանիի մէջ ձերբակալութենէն անմիջապէս ետք, Կայեափայի առջեւ հանուելէ առաջ: Եկեղեցւոյ մէջ ցոյց կը տրուի նաեւ փոքր սենեակ մը, մէկ հոգինոց արգելարան մը: Կ'ըսուի թէ այդ ըլլայ այն բանտը, ուր Յիսուս դատապարտութենէ ետք գիշերը անցուց, ուրբաթ առաւօտ Պիղատոսի ատեանին յանձնուելէ առաջ: Կ'ըսուի, կ'ըսենք, որովհետեւ անկէ քանի մը մեթր անդին Կալլի-Գանթու Ս. Պետրոսի Եկեղեցին կայ, ուր ֆրանսացի Ասոմփսիոնիստ Հայրերը ուրիշ բանտ մը ցոյց կուտան իբր Յիսուսի բանտը: Այս երկու բանտերուն համար պատմութիւնը իր վերջնական վճիռը չէ արձակած, բայց Աննայի տունն ըլլալը կասկածէ վեր է: Դրան առջեւ ցոյց կը տրուի հնադարեան ձիթենի մը, որուն կապուած է, կ'ըսէ աւանդութիւնը, Յիսուս, մինչեւ որ ծերերը հաւաքուած են դատավարութեան համար: Եթէ պեղումներ ըլլան, վստահ ենք՝ որ աւանդութիւնները ապացուցանող շատ փաստեր երեւան կրնան ելլել, սակայն պեղումներ ընելու համար հարկ է ներկայ շինութեանց դպչիլ, բան մը, որ կարելի չէ, որովհետեւ ներկան ալ իր դարաւոր արժէքը ունի հայկական տեսակէտով:

Ս. Յակոբի վանքը հայ թանգարան է նաեւ: Նախ Ս. Թորոս եկեղեցւոյ ձեռագրերու եւ թանկագին գիրքերու մատենադարանով, գանձարանով եւ Գալուստեան հնութեանց հաւաքածոյով: Իսկ նկարները եւ յախճապակիները՝, որոնցմով զարդարուած են եկեղեցիները, հիացում կը պատճառեն բոլոր այցելուներուն: Կիլիկեան Թագաւորութեան իշխանուհիներ, ամիրաներ, հարուստ ուխտաւորներ, դարերու ընթացքին ճոխացուցած են այս հայ վանքը, որ բախտը ունեցած է միւս հայ վանքերու պէս զրկումներու եւ կողոպուտներու զոհ չերթալու:

Սակայն մեռեալ քաղաք մը չէ Ս. Յակոբը: Հայ պատրիարքի մը գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւն մը հոն կենսունակ կը պահէ հայ հասարակութիւն մը: Ժառանգաւորաց վարժարան մը կը պատրաստէ կղերականներու ապագայ սերունդը, 50ի շուրջ ժառանգաւորներ կ'ապահովեն եկեղեցւոյ սպասարկութիւնը: Սրբոց Թարգմանչաց երկսեռ վարժարան մը, շուրջ 400 աշակերտներով, հայ մանուկները ուծացումէ հեռու կը պահէ: Կիւլպէնկեան գրադարանը, Սփիւռքի մէջ լաւագոյն հայ գրադարաններէն մին, հանրութեան մատչելի, Մեսրոպեան մշակոյթը կը տարածէ այս մեկուսացած հայութեան: Տպարան եւ գրավաճառատուն անգործ չեն մնար: Զանազան երիտասարդական ակումբներ, միութիւններ, վանքի բնակչութեան ներքին կեանքին արտայայտութիւններն են: Այնպէս որ կարելի է ըսել թէ Ս. Յակոբայ հայ վանքը Երուսաղէմի հայաքաղաքն է, կրօնական ղեկավարութեամբ, որովհետեւ պետը Սրբազան Պատրիարքն է եւ օրէնքը վարդապետներուն ձեռքն է:

Միաբանութիւնը ունի նաեւ իր ճիւղաւորումները Երուսաղէմի մէջ: Ս. Յարութեան տաճարին մէջ կայ հայ կողմը, ուր տեսուչ վարդապետ մը տիրացուներով եւ ժամկոչներով հայ իրաւունքներուն տէր կը հանդիսանայ: Աստուածածնայ Գերեզմանին վրայ ալ ամէն օր պատարագի հանդիսութիւնը կ'ապահովէ, Բեթղեհէմի տաճարին մէջ Հայերը ունին իրենց կողմը եւ տաճարին կից իրենց վանքը: Այսպէս Ս. Յակոբ կը հանդիսանայ այն կեդրոնը, ուրկէ կը ճառագայթուի Հայութեան ներկայութիւնը, ոչ միայն Երուսաղէմի մէջ, այլ նաեւ Յորդանանի Թագաւորութեան զանազան քաղաքներուն մէջ, ուր Հայութիւնը գաղութ մը ունի:

Իսկ Իսրայէլեան սահմաններէն անդին ալ գտնուող Հայութիւնը որբ չի մնար: Ս. Յակոբայ իրաւասութեան մէջ է այդ մասին մէջ մնացած կալուածները մատակարարել եւ հովուել իր հաւատացեալները:

Ե. Ծ. Վ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թոփալեանի գործերին առանձնակի բանաստեղծականութիւն են հաղորդում եզրագծերը՝ պլաստիկ, *երգող... Երփնագրում ձեւերը դրսեւորելով ծաւալների ու գունային մակերեւոյթների օգնութեամբ, Թոփալեանը յաճախ դրանք մուգ* տօներով *եզրում է, շեշտելով եզրագծի ընթացքը եւ մարմինների* պլաստիկ, *երգուն ձեւերը: Բայց պատահում է, որ երփնագրում նա աշխատում է գրեթէ միայն եզրագծերի օգնութեամբ: Օրինակ, այդպիսին է այս գործը: Սեւի տարբեր յագեցուածութեան երանգներով ստուարաթուղթը ծածկող իւղաներկ* ֆոնի *վրայ թանձր սեւ (վրձինով) եւ սպիտակ (քերիչով) սահուն ու արտայայտիչ եզրագծերի օգնութեամբ է հիւսուել այս* բալլադը, *որտեղ գծերը, կարծես չափածոյով, մի վերածնուած պատմութիւն են անում միջնադարեան դղեակի, նրա տիրուհու, խոնարհ սպասուհու մասին...*

Դիտաւորեալ չէ, որ ես խուսափում եմ Թոփալեանի գործերի վերնագրերը բերելուց, դրանք աւելի կոնկրէտ *վերապատմելուց: Ցուցադրուած նմոյշները վերնագրեր չունեն եւ դա էլ, վերջին հաշուով, պայմանաւորուած է դրանց պօէտական շնչով ու էութեամբ: Հեղինակը ձգտում է երաժշտութեանը յատուկ բազմանշանակալի գործեր ստեղծել. Նկարիչը դիտողին կը հաղորդի իր հիմնական գաղափարն ու տրամադրութիւնը, իսկ* սիւժէտային կոնկրէտացումը *թող ամէն դիտող ինքը կատարի, ելնելով իր խառնուածքից ու ընկալումներից:*

Նպատակը բարի է, բայց հազիւ թէ վերնագիրն ի վիճակի է աւել կամ պակաս չափով խոչընդոտել դիտողի ստեղծագործական վերապրումները:

Հին հայկական դղեակի, հայ ասպետների, Օհան Դուրեանի դիմանկարի առկայութիւնը չէ միայն, որ Թոփալեանի արուեստը դարձնում է հայկական:

Ի՞նչն է ընթերցողին իրաւունք տալիս հայկականը տեսնել անգլերէն լեզուով գրող Սարոյեանի նոյնիսկ այն գործերում, որտեղ չկայ հայ հերոսը:

Գուցէ հէնց այն բանաստեղծականութի՞ւնը, որ նշուեց Թոփալեանի գործերի կապակցութեամբ: Գուցէ ա՞յն, որ Սարոյեանի գործերում, աներեւոյթ, թէ ակնյայտ, ներկայ են հայ ժողովրդի ազգային խառնուածքի տիպական շատ արտայայտութիւններ: Ըստ իս՝ թէ՛ մէկը, թէ՛ միւսը: Եւ դրանք տեղ են գտել նաեւ Թոփալեանի երփնագրում:

Հազիւ թէ սխալուեմ, եթէ ասեմ, որ Թոփալեանը չունի մի աշխատանք, որի մէջ դրուած չլինի զգացմունքներից ամենահայկականը՝ կարօտը, տարագիր Հայի կարօտը, հայրենի երկրի՛, սարերի՛, արեւի՛ կարօտը:

Նայում եմ այս բնանկարը եւ վերապրում Սարոյեանի «Սիրտս լեռներում» անպաճոյական թատերգութիւնը: Լեռնե՞րը՝ ալեկոծուած, իրար վրայ կուտակուած, բռնած պատկերի ամբողջ հարթութիւնը, երանգաւորուած՝ թանձր կանաչից — կապոյտի վրայով — մինչեւ թանձր մանիշակագոյնը, գծեր, որ լեռների կուտակումն ու ալեկոծումն են շեշտում... Եւ պատկերի վերին եզրում միայն մի «օղանցք», մուգ-վարդագոյն (կապտախառն) մի ծուէն, — կարօտի մի ճիչ, հոգու կանչ, հրդեհ, մշուշի միջից դժուար բացուող լուսացոյց, այգաբաց, բայց ոչ առաւօտեան, այլ կէսօրից յետոյ...: Այս կարօտն է, որ երգել է Թոփալեանը՝

Արեւներուն հետ գրկուիմ այսօր
Սարերուն վրայ իմ հայրենական

Կարօտի նոյն ճիչն է Արեւմուտքի ժամանակակից քաղաքը պատկերող բնանկարներում. Ծանրանիստ, [illegible] ծուխ ու մշուշ: «Քաղաքներու լայնանիստ սատանայական հրկիզում» որից նկարիչ ուզում է փախչել դէպի Հայրենի սարեր ու արեւները... Սակայն այդ փախուստը նրան բերում է ոչ թէ իրական, այսօրուայ շնչող հայրենի երկիրը, այլ այն հայրենիք, որ նա իր հոգում, կարօտով զարդարուած իր հայեացքում է տեսնել, որտեղ հնամենի դղեակներ կան ու ասպետներ, կապանքներից ձերբազատուած ձիեր, որ եւ կենդանի են, եւ իջած միջնադարեան տաղերից, կարմիր հողեր ու երազի նման քնքուշ փիրուզէ լճեր, ծառեր կան, որ ոչ բարդի են, ոչ ուռի, բայց Հայոց ուռին ու բարդին են յիշեցնում...

Տեսքով նոր, էութեամբ վաղուց արդէն ծանօթ պատկեր հայրենիքից հեռու գտնուող հայ մտաւորականների [illegible] հարկէ, ոչ բոլորի — ստեղծագործութիւնից:

Նո՛յն ծանօթ փախուստը ժամանակակից հրատապ թեմաներից, որ շատերն համարել են միայն «ընիկների գործը»: Սփիւռքի Հայի նո՛յն ներկայութիւնը, բայց ոչ թէ կեանքում ու գործում, այլ կարօտի անձնաւորումով սոսկ. Նոյն ծանօթ հրաժարումը՝ որոնելու բարեփոխման ճանապարհներն այն կեանքի, որի ուղղակի պատկերացումից նրանք հաճախ խուսափում են:

Ներկայ դէպքում ես գուցէ եւ չէի խօսէր այս կողմը, եթէ չլինէր մի հանգամանք, որ իր բախտակից արուեստագէտների հետ ներդաշնակուած Թոփալեանին միեւնոյն ժամանակ տարբերում է նրանց մի մեծ մասից: Դա Թոփալեանի ստեղծագործութեան երկփեղկուածութիւնն է. արուեստի եւ կեանքի փոխյարաբերութեան հարցում Թոփալեան բանաստեղծը տարբերւում է Թոփալեան նկարչից: Նրա կերպարուեստի պատկերը հակադրուած է բանաստեղծութիւնների ակտիւ վերաբերմունքը կեանքը: Բանաստեղծութիւններում մի քնարական խաղաղութեան կոչ է անում [illegible] «խառնակ բազմութեանց», [illegible] մէջ ու պայքարում է տեսնում [illegible] լուսաւորօրէն հաւատում է, որ՝

Պիտի այլեւս վերջապէս
Շողարձակէ յաղթանակն յառաջդիմող
Մարդկութեան

Չնայած յստակ ծրագրի բացակայութեանը, բանաստեղծն աւելի չի [illegible] տարակուսելու, թէ ինչ պայքարի [illegible]

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՇՈՒԷՏԷՆ

Այսպէս երբ Հուլտաֆրետէն իրիկուան ճամբայ ելանք ինքնաշարժով դէպի Սթոքհոլմ, ճամբորդութեան հինգ ժամուան ընթացքին՝ մինչեւ առտուան ժամը մէկը, երկինքը չմթնց, այլ լոյս էր կամ մթնշաղ:

Դիպուածով էր որ իմ ճամբորդութիւնս դէպի Շուէտ տարուան ամէնէն երկար օրուան հանդիպեցաւ: Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ իբրեւ ամառնակէսի գիշեր (միթզոմերնախտ) *բացառիկ ուրախութեամբ կը տօնուի այդ օրը:*

Այս առթիւ շուէտացի բարեկամներս զիս տարին Սթոքհոլմի բարձրագոյն կէտին վրայ հաստատուած, Սքանզընի բացօթեայ թանգարանը: Ասիկա պարտէզ մըն է, ուր շուէտական հին ոճով տուներ, հողմաղացք, եկեղեցի եւ այլ շէնքեր բնական մեծութեամբ շինուած են: Այս վայրէն գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզուի: Ամբողջ քաղաքը, հինը եւ նորը, կը տարածուի աչքիդ առջեւ եւ իրիկուան՝ լոյսերը կ'օրօրուին ջուրերուն մէջ, ստեղծելով երազային վիպական տեսարաններ:

ՀԱՅ ՄԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Սքանզընի մեծաշէն եւ փարթամ ճաշարանին մէջ նստած ենք, հիւրասիրուելով յատուկ ճաշերով:

Երեք հոգիէ բաղկացած նուագախումբը առաւելապէս իտալական եւ սպանական եղանակներ կը նուագէր, այս տեսակ հիւրանոցներու յատուկ մեղմ ձայնադրութեամբ:

Տեղացիները բացատրեցին թէ վերջերս հարաւային եւրոպական երգերը եւ նուագը շատ կը փնտռուին Շուէտի մէջ եւ նորոյթ դարձած է բերել օտար նուագածու խումբեր:

Այսպէս, մինչ դուրսը, պարտէզին մէջ, ազգային տարազով եւ նուագով ժողովրդական պարեր տեղի կ'ունենային ամառնամիջի գիշերուան տօնին առթիւ, ներսը կը լսէին հարաւային տենչոտ երգերն ու նուագը:

Նուագախումբը սեղանէ սեղան անցաւ: Մեր սեղանին ալ եկան նուագելու եւ հանգարական ոճով եղանակ մը: Թմբուկին ջութակահար վարիչը հայկական աչքեր ունէր: Երբ եղանակը վերջացաւ, հարցուցի թէ ո՛ր երկրացի է:

— Լիբանան, պատասխանեց:

— Աստե՛նէքէն, գոչեցի:

— Այո՛:

— Ես ալ Հայ եմ, ըսի:

Զարմացած հարցուց իր կողմէ.

— Դուք ո՞ր տեղացի էք:

— Թոռոսթոցի:

Ապշահար եւ քարացած մնաց:

— Բայց ես ալ Թոռոսթոցի եմ: Հայրս անպայման կը ճանչնաք, Տատիքօղեան::

Անշուշտ կը ճանչնայի: Պէյրութաբնակ ծանօթ լուսանկարիչ Պարոն Տատիքօղեանը: Ի՜նչ զուգադիպութիւն: Երբ կ'ըսեն թէ աշխարհը փոքրացած է, ճիշդ է...:

Ուրեմն հեռաւոր Սթոքհոլմի լաւագոյն նուագածուներէն մէկն ալ Հայորդի մըն է՝ արուեստագէտ անունով Ժերար Ապել:

Ամէն տեղ եւ ամէն ճիւղի մէջ Հայ մը:

ՀԱՅ ԱԶԳՈՒԹԻՒՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ՞ ԴԵՌ

Այս հայերէն կարճ տեսակցութիւնը առիթ տուաւ որ ներկայ Շուէտացիներէն մէկը համարձակի հարցում մը ուղղելու ինծի.

— Հայ ազգութիւն գոյութիւն ունի՞ դեռ:

Երբ զարմացած իր աչքերուն մէջ կը նայէի, ըսաւ թէ ինքը կարդացած է Ֆրանց Վերֆելի «Մուսա տաղի քառասուն օրերը» եւ լսած է Ֆրիտեօֆ Նանսէնի գործունէութեան մասին եւ այն տպաւորութիւնը ունեցած է թէ հայ ժողովուրդը ջնջուած է աշխարհի երեսէն, Թրքական խժդժութիւններուն հետեւանքով:

Բացատրեցի թէ անցած քառասուն տարուան ընթացքին, Հայ ժողովուրդը ինքզինքը վերագտած է եւ այսօր աշխարհի վրայ հայ ժողովուրդը իր թիւով [illegible] հաւասարի Նորվեկիացիներու չորս միլիոնի շուրջ:

Բարեհամօրէն տրուած այս հարցումը շուէտացի անձնաւորութեան կողմէ առիթ մը ըլլայ մեզի, մտածելու թէ ինչ ուղղութեամբ պէտք է ընթանայ մեզ օտարներու ծանօթացնելու քարոզչութիւնը:

Այս մարզին մէջ դեռ շատ բան կայ ընելիք:

ՏՈՔԹ. Տ. ՖՐԻՆՏԵԱՆ

(Շար. — 2)

ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ

—o—

[illegible] շաբթուան ընթացքին, «Յառաջ»ի «Արուեստի Լրատու» բաժնին մէջ [illegible] տողագրութիւն մը եկաւ հաս[illegible] [illegible] բան մը կը խօսուէր Փարիզի հայ [illegible] [illegible]ուեստասէրներու շրջանակին մէջ [illegible] Հայ Թատրոնի ծանօթ եւ տաղանդա[illegible] դերասան եւ «Յառաջ»ի աշխատակից [illegible] Գմբէթեան, առաջին անգամ ըլ[illegible] [illegible], մուտք կը գործէր Ֆրանսական [illegible] շարժանկարի աշխարհին մէջ:

Մեր հետաքրքրութեան ընթացք տա[illegible] [illegible] նաեւ հայ արժէքներու յաջողու[illegible] [illegible] խանդավառուող «Յառաջ»ի [illegible] ընթերցողներուն պոհացում տալու մի[illegible] [illegible], գիմեցինք այն ուղղակի աղ[illegible] [illegible], որոնք լրիւ պիտի լուսաբա[illegible] [illegible] վաստակաւոր արուեստագէտ Գմբէթեանի յաջողութեան մասին, յա[illegible] [illegible]թիւն՝ շարժանկարի ասպարէզին [illegible], որ, մեր օրերուն, բարոյական եւ [illegible] գերագոյն վարձատրութիւնը [illegible] այն արուեստագէտներուն, որոնք [illegible] են իրր այդ նուիրագործուելու:

×

Անմիջապէս պէտք է ըսել թէ հակառակ [illegible] արուեստի իր կատարե[illegible] [illegible], Գմբէթեան ցարդ մնացած էր [illegible] երբեք թատրոնի նեղ [illegible] մէջ, ուր, այլեւս, պայ[illegible] [illegible] բերմամբ, կարողութիւններ

[illegible] երբեք չէին կրնար հանել իրենց լրիւ բողբոջումին: Այսպէս ըլլալով հանդերձ, Գմբէթեան, որ Վահրամ Փափազեաններ - րու եւ Շահխաթունիներու կողքին, Փարիզի մէջ, հաւասար յաջողութիւններով փայլած է մեր բեմերուն վրայ, պաղու - թահայ թատրոնի խաւար երկինքին բա - ցառաբար շողացող աստղերէն մին եղած է սկիզբէն մինչեւ այսօր, չըսելու հա - մար՝ միակ բացառիկը:

Շատեր, դանազան արտայայտութիւն - ներով, գնահատած են իր տաղանդը, բայց որեւէ արդիւնաբեր հող չէ տրուած իրեն՝ իր արուեստի ուժին ամբողջու - թեամբը արդասաւորուելու համար:

Այս անդրադարձումը ունեցեր է միայն աշխարհահռչակ արուեստագէտը, Շարլ Ազնաւուր, որ, կ'ըսէ թէ մանկութենէ ի վեր մօտէն հետեւած է Գմբէթեանի թատերարուեստի ձիրքերուն, եւ միշտ գնահատած է անոր տաղանդը:

Այսպէս է որ, երիտասարդ մեծանուն երգահան – բանաստեղծ – երգիչ – դերա-սան Ազնաւուր, օգտագործելով ներկայա-ցող առաջին յարմար առիթը, առաջնոր-դած է Գմբէթեանը Ֆրանսական շարժա-նկարէն ներս, Ֆրանքօ—Լոնտոն ընկերու-թեան թելադրելով վստահիլ կարեւոր դեր մը՝ «Օրասօ 61» ժապաւէնին մէջ, որուն գլխաւոր հերոսն է նոյն ինքն Ազնաւուր:

Շատ կարեւոր դեր մըն է, ըսուեցաւ, Գմբէթեանին յատկացուած դերը: Մեր մէջ, արուեստասէրի հետաքրքրութեան հետ միասին՝ ազգային ողին ալ բաբբա-ռեցաւ այն յոյսին դիմաց, որ շուտով պիտի տեսնէինք, պաստառութեան մէջ դրուելէ իսկ առաջ, արդէն աղմուկ հա - նած «Օրասօ 61»ը:

Մեր յուզումն ու ուրախութիւնը մեծ եղաւ: Ուստի ուզեցինք մտնել ուղղակի միջավայրին մէջ, անձնապէս ականատես ըլլալու համար Գմբէթեանի յաջողու - թեան:

Ուղղուեցանք Էփինէ՝ շարժանկարի յա-տուկ ծանօթ սթիւտիօն:

Բախտը կարգադրեց ծանօթանալու բե-մադրիչին՝ Վերսինիի հետ, որ արդարօ-րէն կրնայ հպարտանալ Գմբէթեանի նման գեռ անծանօթ՝ բայց կատարեալ դերա - սան մը՝ առաջին անգամ ըլլալով՝ իր կողմէ հանրութեան ներկայացուելուն համար:

— Կը տեսնէ՞ք ձեր հայրենակիցը, ը- սաւ Վերսինի, Գմբէթեանին ակնարկե - լով, անիկա տարուայ շարժանկարի աշ-խարհին յայտնութիւնը պիտի ըլլայ:

Ապա հրամայեց. «Մօթէօ՛ր»:

Գմբէթեան, Թորսիքացի երկու հակա-ռակորդ ընտանիքներէն մէկուն պետը, — երկու ընտանիքներ՝ որ շատ տարիներէ ի վեր, ըստ քորսիքական սովորութեան, անհաշտ վրէժխնդրութիւն մը կը մշակեն իրարու դէմ, մերթ փոխադարձ պոհեր տալով, — կը գտնուի իր ղեկավարած խաղարանի գրասենեակին մէջ, գրասե - ղանին առջեւ, իր զաւակներուն հետ: Այս վերջիններէն երկուքը՝ երկրորդական գերասաններ են, բայց մէկը՝ երեւելի

ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՈՒՎԸՐ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Յուլիս 30ին, Տէր եւ Տիկ. Ճորճ Մար-տիկեան իրենց բնակարանին մէջ հիւ - րասիրեցին Մ. Նահանգներու նախկին նախագահ՝ Հերպըրթ Հուվըրը եւ մօտ 30 ուրիշ բարձրաստիճան Ամերիկացիներ: Հիւրերը հայկական համեղ կերակուրնե-րով հիւրասիրուեցան:

Այս ամառուան վերջաւորութեան Վիք - թոր Համբարձումեան պիտի այցելէ Սան Ֆրանսիսքօ ու Մարտիկեան զայն պիտի հիւրասիրէ իր մօտ, կը հաղորդէ Լ. Թէ-շիշեան:

Ռէյմոն Փելըկրէնն է:

Հարկ չկայ պատմել տեսարանին նիւթը բացատրելու, (տեսարան՝ որ իր հինգ յաջորդներով ամբողջ օրուան աշխատան-քին նիւթը եղաւ), այլ Գմբէթեանի զուսպ եւ ուժեղ խաղին պատճառած հիացման արձագանգը տուած ըլլալու համար՝ կը բաւէ միայն արձանագրել այստեղ, թէ առաջին անցքին վերջաւորութեան, Փե - լըկրէն խանդավառուած իր նոր խաղըն-կերոջ՝ Գմբէթեանի կարողութենէն, չկրցաւ արգիլել ըլլալ բարձրաձայն պո-ռալու՝ «Կեցցէ՛ Հայաստան»: Գմբէթեան անմիջապէս պատասխանեց. «Կեցցէ՛ Ֆը-րանսա»:

Բոլոր ներկաները՝ դերասաններ, թեք-նիսիէններ, գործաւորներ, հիացումով կը հետեւէին իրենց համար նորութիւն մը ե-ղող Գմբէթեանին, եւ այդպէս ալ կ'ար - տայայտուէին իր մասին:

Առանց իւրաքանչիւրին ըսածը կարծիք-ները թուել երկար պիտի ըլլար, բայց կ'արժէ յիշել Ռէյմոն Փելըկրէնը, որուն, խօսակցութեան մը միջոցին, հարց տուի.

— Ի՞նչպէս... գո՞հ էք ձեր խաղըն - կերէն:

Փելըկրէն, համբաւաւոր դերասանի՝ մեծ իր արուեստով եւ նոյնքան մեծ իր համեստութեամբ, պատասխանեց.

«Գմբէթեանը իմ խաղընկերս չէ. ինքն է տիրողը տեսարանին եւ ես եմ իր մօտ գտնուող խաղընկերը: Ձեր բարեկամին կը սպասեն այնպիսի յաջողութիւններ, որոնք պիտի փոխեն իր միջավայրը»:

Շարլ Ազնաւուր, որ նոյն օրը դե - րակատարութեան բաժին չունէր, մի - ջոց մը ներկայ եղաւ աշխատանքներուն:

Ճակատը բարձր էր իր շրջանակի մար-դոց մօտ, որոնց ծանօթացուցեր էր Գմբէթեանը:

Գմբէթեանի յաջողութիւնը, որ ան - կասկած նոր ու անվերջանալի ասպարէզ մը կը բանայ իր առջեւ, ուրախութիւն կը պատճառէ մեզի, մանաւանդ երբ արդէն իսկ կը լսենք թէ՝ յառաջիկայ աշնան դարձուելիք « Մանտրէն » ժապաւէնին կեդրոնական դերերէն մէկը պիտի յանձ-նուի իրեն:

Յաջողութիւնը՝ մեր սիրելի դերասա - նին, եւ պատիւը՝ մեզի:

ԳՐ.—ՎԱՀԱՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՈՒԷՐԸ ԹԻԹՕՎԻ

—o—

« Ընկեր Թիթօվ, խորհրդային հա - մայնավար կուսակցութեան անդամ էք »:

Ասիկա նուէր մըն է, շքանշան մըն է, պատիւ մըն է զոր Խրուշչեւ կ'ընէ Հեր - ման Թիթօվի:

Կուսակցութեան անդամ ըլլալը շատ աւելի դժուար է Ռուս. Միութեան, քան ընկերվարական որեւէ երկրի մէջ:

Աշկերտութեան երկար ժամանակ մը անհրաժեշտ է: Նախ «ռահվիրայ» ես, ապա «Թեկնածու» (Թիթօվի պարագան՝ մինչեւ երկուշաբթի), վերջապէս 30 տա - րեկանի մօտ, շարքերը կը մտնես: Բայց այս ճամբան ալ մեքենական չէ. խոչըն-դոտներ եւ փորձեր կան: Ընդհանրապէս թեկնածուին աշխատած հաստատութիւն-ներն են որ կ'որոշեն անդամակցութիւնը:

Գաղափարական պատճառները չեն բա-ցատրեր միայն երիտասարդներուն իրար-անցումը, կուսակցական ըլլալու: Այս վերջինը առանձնաշնորհեալ ակումբ մըն է: Պէտք է անդամ ըլլալ, որպէսզի իշ-խանութեան հասնելու համար կամ պար-զապէս, աւելի համեստօրէն նիւթական հանգիստ մը վայելելու համար կա - րելիութիւններ ունենաս: Այսպէս են, բայց գործատուներու տնօրէնները բոլորն ալ անդամ են:

Կուսակցութիւնը պաշտօնական ընտրա-նին է խորհրդային ընկերութեան մէջ, անոր տուած առաւելութիւններով և իրա-ւունքներով:

Ներկայիս 7 միլիոն անդամ ունի խոր-հըրդային համայնավար կուսակցութիւ - նը. ժողովուրդը սիրաշահելու համար, կը խոստանան համայնավար շարքերէն ներս առնել ուրիշներ:

ՀԱՅԵՐԸ ԱԼԱՍՔԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

Ալասքա կը կազմէ Միացեալ Նահանգ-ներու պետութեան 49րդ նահանգը: Բը - նակչութեան թիւն է. 200.000, — այս թիւէն 15–20 հազարը՝ էսքիմօ, Հնդիկ - ները 12.000, իսկ 30 հոգի... Հայ:

Հայերը հաստատուած են Անքարեճի մէջ, քանի մը Հայեր կան նաեւ Ֆեր - պանքսի մէջ: Ամերիկահայ մարզիկ Զաք Էսիկեանի ծնողքը կը բնակի այստեղ: Զարըլ Էսիկեան (Խարբերդցի) Միհրան Թէրզեանի հետ բացած է մեծ ճաշարան մը քաղաքին կեդրոնը: Այստեղ կը գըտ-նուին նաեւ Վազգէն Մինասեան եւ իր տիկինը (Բժիշկ Ե. Խաթանասեանի աղ - ջիկը), — փաստաբան է, եղած է նաեւ դատաւոր: Կան Հայեր որ ամուսնացած են օտարներու հետ: Հայ պատուելի մը եւս կայ:

Էսքիմօները կ'ըսեն. «Հանօ էլ պին», որ թարգմանի՝ «Ի՞նչպէս էք»:

Ու այսպէս — [illegible]
[illegible] գոհիճ դէմ յաղթական,
[illegible] արեան հեղեղներէն
[illegible] վերածնած,
[illegible] վրայ պապենական
[illegible] երակներուն իսկ մէջէն,
[illegible] ու տենչանք սերունդներ
[illegible] հոգւոյն իբր հիւթեղէն
[illegible] մարմնացում
[illegible] ցիծ, ապառաժէն կոփելով
[illegible] ստուններ, կոթողային կառոյցներ:

[illegible] է Թօփալեանը կերպարուեստում, [illegible] նա ճանապարհ ունի անցնելու՝ [illegible] հանդէպ իր ունեցած վերաբեր-[illegible] բանաստեղծ Թօփալեանի կող - [illegible] կանգնելու համար, այստեղ նա (իր [illegible] արուեստակիցների հետ միասին) [illegible] ներքին յաղթանակ ունի տանելու, [illegible] ինչպէս ինքն է ասում.

[illegible] ծնի վերջապէս օրն յաղթութեան
մեր ներքին,
[illegible] ըլլայ օրը այդ՝ երջանկութեան
յաղթանակ:

[illegible], երջանկութեան յաղթանակ, քանի [illegible] երփնապէրը եւս կը լինի իսկապէս [illegible] համար ու մարդոց»:

Վ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

«[illegible]կան Արուեստ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

[illegible] թէ Գպիր Զաքօն էր որ ամէն [illegible] անգամ կ'էր իր անդադար կասա - [illegible] քննութեանց շնորհիւ, հետեւաբար [illegible] ամենաշատ մարդն էր որ պատեհ ա-[illegible] մը կը սպասէր՝ իր հոգւոյն բովան-[illegible] ութիւնը ցոյց տալու համար:

[illegible] սրովհետեւ գձուձ եւ շահամոլ էր, [illegible] պատճառաւ կը վախնար նենգաւոր [illegible] դիմելէ. աւելի քան տասը [illegible] է ի վեր իր պաշտօնին մէջ հաս-[illegible] ըլլալով, Ռէս Մելիքի շնորհիւ [illegible] կերպով իր ընտանեաց ապրուս-[illegible] կը հայթայթէր. թէեւ իր ընթացքը, [illegible] բնաւորութիւնը, իր նկարագիրը [illegible] դիւղացիներուն անտանելի դարձած [illegible], սակայն Ռէս Մելիքին սիրոյն հա-մար ոչ մէկը ձայն կը բարձրացնէր, ոչ մէկը դանգատ մը կ'ուզէր յայտնել:

Գպիր Զաքօն ապերախտ գազան մըն էր որ տիրոջը հացը կ'ուտէր, անոր բարիք - ներով կը սնանէր, եւ սակայն կ'ուզէր անոր սնարին տակը թաքչիլ, անոր քուն եղած ատեն անկողնին մօտենալ ու խեղ-դել զայն:

Ինչո՞ւ համար...:

Անոր համար որ չէր ուզեր բախտաւոր մարդիկ տեսնել եւ չէր ուզեր իրմէն ա-ւելի երջանիկներու վրայ նայիլ... այլ կը փափաքէր որ քալած տեղը, մտած վայրը ամէն կողմ եւ ամենուրեք թշուառութիւն ու արցունքներ պատկերուէին իր աչ - քին առջեւ:

Այս էր այդ մարդուն հոգեկան քաղմ-նելի դրութիւնը:

Գիտէր թէ Լալէզար ու հայրը դէպի ո՛ր կողմը դրկուած էին. միեւնոյն ատեն լը-սած էր թէ կառավարութիւնը կը փնտռէր այդ աղջիկը իբրեւ ոճրագործ մը, կաս - կածելու պէտքը փարատած էր իրեն հա-մար, բայց սխալուած էր համբերել...:

Գիշեր մը ախոռին մշակը ձայն տուաւ իրեն եւ իմացուց թէ երկու Թուրքեր ե-կած էին եւ կ'ուզէին Ռէս Մելիքը տես-նել:

Գպիր Զաքօն անմիջապէս դուռը բացաւ:

Արդարեւ դրանը առջեւ երկու ձիաւոր Թուրքեր կը սպասէին, որոնց մին մօլլա մըն էր, իսկ միւսը մաքուր հագուած քաղաքացի մը:

Անծանօթ մարդիկը՝ բարեւելէ յետոյ, յայտնեցին իրենց նպատակը թէ միայն տեսակցութիւն մը պիտի ընէին Ռէս Մե-լիքին հետ ու պիտի մեկնէին:

— Այս պահուս... բացագանչեց Գպիրը բոլորովին զարմացած:

— Այո, որովհետեւ ժամանակ չու - նինք, առարկեցին երկու անծանօթները:

— Երկու ժամ մնացեր է լուսնալուն. քիչ մը համբերեցէք, վաղը կ'երթաք, ընդհատեց Գպիր Զաքօն որ շողոքորթելու մէջ վարպետ էր, բառին բովանդակ նշա-նակութեամբ:

— Թող առանկ ըլլայ... ըսաւ գիրուկ ու ծաղկաւեր դէմքով մօլլան. թէեւ ուշ կը մնանք, բայց վնաս չունի. ձեր խօս-քը չենք կոտրեր. մանաւանդ որ Ռէս Մե-լիքը քնացած ըլլալով, անհանգիստ պի-տի ընենք զինքը:

Այս խօսքերէն ետքը, ձիերը թող տուին որ ախոռը տարուին, իսկ իրենք, Գպիրին առաջնորդութեամբը թառման ելան:

— Ի՞նչ է ձեր անունը հարցուց մեծա-փոր մօլլան մտերմական կեղծ ձայնով մը:

— Զաքօ, պատասխանեց Գպիրը:

— Այս տունին մէջ ի՞նչ պաշտօն ու-նիք:

— Գեղին Գպիրն եմ մօլլա էֆէնտի:

— Վայ... ըսել է թէ Ռէս Մելիքին գործակատար Զաքօն դուք էք:

— Այո՛:

— Ի՞նչպէս... գոհէ վիճակնուդ գո՞հ էք:

— Է՜հ... ի՞նչ պիտի ընեմ... հարկաւ գոհ պիտի ըլլամ:

— Ռէս Մելիք բարի մարդ մըն է... կը յուսամ թէ ամէն կերպով կը վարձատրէ ձեզի, անանկ չէ՞:

— Այնպէս է... բայց ես ալ չարաչար կ'աշխատիմ, Աստուած պիտէ քաշածներս խօսք չհասկցող գեղացիներու ձեռքէն: Ամէն օր, առտուընէ մինչեւ իրիկուն, շան մը պէս ոտքի վրայ կը վազեմ, հոն կը մտնեմ, մէկուն անուշութեամբ կ'ը - սեմ, միւսին բարկութիւն կը ցուցնեմ, հոգի կը հատցնեմ, թուք ու մուր կ'ու-տեմ, միայն ապրուստի մը համար:

— Իրաւ է... ընդհատեց մօլլային ըն-կերացող մարդը, որ մինչեւ այն ատեն լուռ կը կենար: Ես գիտեմ թէ Գպիրին պաշտօնը շատ ծանր ու շատ ալ փափուկ պաշտօն մըն է: Ռէս մը պարզապէս ան-ուանական մեծաւոր մըն է գեղերու մէջ, բայց Գպիրը բանիրուն եւ խորամանկ գործակատարն է որ ամէն յարկի տակ, ամէն տեղ եւ ամենուրեք կը մտնէ եւ բառ այնմ կը վարէ իր պաշտօնը:

— Եթէ աշխատութեանս չափ հանգիստ ապրէի կմկմաց Գպիրը՝ գրեթէ աղիտա - ւոր վերապահութեամբ մը:

— Հանգիստ չէ՞ք, հարցուց մօլլան:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Րաֆֆի Խաչատուրեան կը նուիրէ 25·000 Հ. Ֆ. Շ. Միսաքեան սրահին, 25·000 Հ. Ֆ. Բալայեան սրահին, 20·000 Հ. Ֆ. Թէհլիրեան սրահին։
(Գումար 70·000 Հ. Ֆ.)։

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խ.Ի ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խ.ի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս Հինգշաբթի օր։ Ցբոխաբը *կը մեկնի Տէսինէն առաւօտեան ժամը 7ին, Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի աղօթէ Տէսինի հովիւ Վարդ. քհնյ Աւագեան։*

Արձանագրութեանց եւ այլ մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Վահան Ցակոբեանի եւ Կ. Խաչի վարչական անդամներուն։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ․ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան ։*

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ ․

Ա) Ֆրանսականը, *որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէններու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը* պատրաստէ պըրվէի եւ պագալորէայի ։

Բ) Հայկականը, *որ կ'օժտէ աշակերտները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ ։*

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան ․—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԼԸ ՓԷՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1961 – 1962
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (fուր fլասիf)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տնօրէնութեան ։

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ եւ երկու այրեր կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն, խոհանոցի եւ ճաշասենեակի)։
Դիմել անձամբ Ցառաջի վարչութեան։

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալբրու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իգձ *(Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ* Միրանի ծառ *(Կոմիտաս)։*

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ․— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆագ
23, Rue Ste-Barbe
ՎԱԼԱՆՍ․— Գասեան
6, Rue Bouffier
եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ։

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՀԱՍԱԾ ԵՆ

ՄԵՂՐԱՀԱՄ

ՁՄԵՐՈՒԿՆԵՐ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԹԷ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով։

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաf, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէf։ Մեծ խնամfով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաf։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքնե – րը՝ յարմար գիներով։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
246, Rue Vendôme, LYON

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեf շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լեռնադարձին կարելի է վեննետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

■

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սի.նակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն, Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինf, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր ակփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիf եւ վինիլիf *պատրաստութիւններու ։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ եւ փլասթիf ։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

⟶ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ⟵

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի —
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ ։ ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում ։

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Francais sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր
ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ
Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր
Գին՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ.
Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
17
ՕԳՈՍՏՈՍ

JEUDI
17 AOUT
1961

. ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

...ՒՆ – ԹԻՒ 3679 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 17ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 9679

...ԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՐԻԶՈՆԸ ԿԸ ՄԹԱԳՆԻ

...ներով Չինգերու պաղ պատերազմ ... աշխարհի մէջ ահ ու սարսափի ... մը ստեղծելէ, կրակուբոց ճա... ...պատասխանելէ եւ պատմական ծանու... ...ներ ըրկելէ վերջ, Խրուշչեւ վճռա... ...քայլ մը առաւ կիրակի օր: Կատար... ...ծ իրողութեան առջեւ դրաւ դաշնա... ...ները, փշաթելով եւ երկաթէ վարա... ...ով մը իրարմէ բաժնելով Պերլինի ...եւելեան եւ արեւմտեան մասերը:

...կուած դաշնակիցներու յետպատե... ...եան յարաբերութեանց մէջ պատ... ...ան նոր դարձակէտ մը արձանա... ...եցաւ Օգոստոս 13ին:

Հորիզոնը կրկին մթագնեցաւ եւ զինեալ ...ումի մը մղձաւանջը աւելի շեշտուած ...ով ցցուեցաւ անգամ մը եւս խաղա... ...սեր մարդկութեան աչքին:

...ոք կը հասկնայ թէ ի՛նչ է ի վեր... ...ն խորհրդային քաղաքականութեան իս... ...ան նպատակը: Պերլինը միջոց մը, ...ային հանգրուան մըն է անշուշտ, ...ելու համար դէպի վերջնական նպա... ...ն, որ շատ աւելի կարեւոր կը թուի:

Խրուշչեւ իշխանութեան գլուխ հասնե... ...ի վեր մեծ ճարպիկութեամբ խաղաց ...դաշնակիցներուն հետ: Ամէն անգամ որ ...պատմութիւնները բախեցան դաշնա... ...ներու միակամ եւ անխորտակելի ընդ... ...թեան, իջեցուց սաղաւարտները եւ ...կայից:

...այս քաղաքականութիւնը բացատրե... ...համար դեռ քանի մըօր առաջ կ'ըսէր ...ինք Հիթլէրի չի նմանիր: Իբրեւ մե... ...ցէտ գիտէ ժամանակին թուլցնել ...պահակը, երբ տեսնէ որ չափազանց ...ուած է անիկա:

...նչ դաշնակիցները այս անգամ եւս ...ճակատով կը ներկայանան՝ ...ած տեղի չտալ բոլշեւիկներու միա... ...մանի կարգադրութեանց առջեւ:

Պերլինի խնդիրը սերտօրէն կապուած է ...մանիոյ վերջնական սահմաններուն եւ ...ութեան հետ:

Դաշնակիցները մեծագոյն սխալը գոր... ...երբ յաղթանակէն վերջ թոյլ ...ն որ կարմիր բանակը յաւերժացնէ ...բրապետութիւնը Լեհաստանի, Հուն... ...իոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Չե... ...սլովաքիոյ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ ...ղանոնք վերածելով «ժողովրդա... ...պետութեանց», բոլշեւիկեան ...ծելով:

Գերմանիոյ վերջնական գրաւումէն ա... ...1944 Սեպտ. 12ին Մ. Նահանգները, ...Բրիտանիա եւ Խ. Միութիւն կըն... ...համաձայնագիր մը, որուն միա... ...նաեւ Ֆրանսա 1945 Յունիս 2ին: ...այդ համաձայնագրին, Պերլին պի... ...ուէր չորս դաշնակիցներուն կող... ...մայրաքաղաք: Նախկին մայրաքաղաքի ...ները ազատօրէն պիտի երթեւեկեն ...ութեան չորս գօտիներուն մէջ եւ ...ք պիտի կրնան փոխադրել մէկէն ...ը.

Պերլինի պաշարման վերցուելէն ետք, ...Մայիսին Նիւ Եորքի, նոյն տար... ...Յունիսին Փարիզի մէջ չորս պե... ...թեանց միջեւ կնքուած նոր համա... ...գրերը նոյնը հաստատեցին:

...թուականէն ի վեր քիչ շատ խա... ...կացութիւն մը ստեղծուած էր, երբ ...Նոյեմբերին Խրուշչեւ անակնկալ ...ով «վերջնագիր»ի ձեւ ունեցող ծա... ...գիր մը ներկայացուց երեք դաշ... ...ներուն, յայտնելով որ մինչեւ վեց ...իս անջատ դաշնագիր պիտի կնքէ Ա... ...եւելեան Գերմանիոյ հետ:

...ժամանակամիջոցը լրացաւ, բայց պայմա... ...ը չգործադրուեցաւ: Խրուշչեւ ...ցուց զայն՝ ... «խաղաղ համակեցութեան» քարոզ –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԶՈՒՋԵՐ ՈՐ ՆՈՐ «ՓԵՇՏԱ» ՄԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ

Մինչ Ատենաուր կ'ուզէ խիստ միջոցներու դիմել Պերլինի «կզզուելուն» առթիւ, Անգլիա, Ամերիկա եւ Ֆրանսա կ'ուզեն խոհեմ շարժիլ, վախնալով որ արեւելեան Պերլինը կրնայ, ծայրայեղութեան պարագային, քաղաքացիական կռիւներու դաշտ դառնալ եւ նոր Փեշտայի մը ծնունդ տալ: Պարզ է որ եթէ Հունգարիոյ դէպքերը կրկնուին Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, ինչ որ անկարելի չէ, Արեւմուտքը չի կրնար միջամտել, պատերազմէ խուսափելու համար եւ տաւժողը կ'ըլլայ նորէն, ինչպէս միշտ, ժողովուրդը:

Արեւմտեան պետութիւնները կ'ուզեն, անշուշտ, բողոքագիր մը յանձնել Մոսկուայի, բայց երկար ուսումնասիրելէ ետք միայն եւ բոլոր բառերը կշռելով: Մինչ այդ դաշնակից հրամանատարութիւնները գիր մը յանձնած են Պերլինի խորհրդային հրամանատարութեան: Հոս ալ ոճը խոհեմ է, նոյնիսկ բարեկամական եւ կը սկսի «սիրելի գնդապետ Սոլովիէվ» բառերով: Կը յիշեն թէ Փանքովի կառավարութեան կամայական որոշումը բռնաբարումն է 1949 Յունիս 20ի չորսերու համաձայնագրին, ըստ որուն Խորհ. Միութիւնը յանձն կ'առնէր դիւրացնել երթեւեկը Պերլինէն ներս: Գիրը կը վերջանայ խորհրդային հրամանատարութեան վրայ ձգելով բռնաբարումին պատասխանատուութիւնը:

Ատենաուր կը գտնէ թէ աւելի անզիջող եւ վճռական պէտք է ըլլալ եւ կ'ուզէ նոյնիսկ չեղեալ նկատել երկու Գերմանիաներու առեւտրական յարաբերութիւնները: Նման քայլ մը որ ծանր հարուած մը կ'ըլլայ, անշուշտ, Արեւելեան Գերմանիոյ համար, կրնայ նաեւ ծանր հետեւանքներ ունենալ:

Փանքով իր կարգին կը սպառնայ, այդ պարագային, պաշարման ենթարկել արեւմտեան Պերլինը եւ արգիլել հանդիսանալ օդային եւ ցամաքային ճամբով, քաղաքին պարենաւորման:

Մնաց որ խորհրդային կառավարութեան համար, հարցը լուծուած է, Արեւմըտեանները իրենց տեղէն չշարժեցան, կատարուած իրողութեան առջեւ են, եւ կը գոհանան խորհրդանշական բողոքագիրներով:

Հակառակ Ցոլֆսփոլիցայի խիստ հըսկողութեան, արեւելեան Պերլինէն զաղթականներ կը հասնին Մարիընֆելտի կայանը, մանաւանդ լողալով եւ կիսամերկ: Կը պատմեն թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ

նեք կարգալ: Ամերիկա ղրկեց Միկոյեանը, որուն հետեւեցաւ ինքն ալ, ժեղմացնելով ձգուած մթնոլորտը: Ամերիկայէն վերջ եկաւ նաեւ Ֆրանսա: Իսկ դեռ քանի մը ամիս առաջ Վիէննայի մէջ հանդիպում ունեցաւ Քենըտիի հետ:

Ու երբ կը կարծուէր թէ խաղաղութիւնը ամրապնդուած է, յանկարծ մէջտեղ նետուեցաւ կրկին Պերլինի կուսախնձորը՝ յուշագրով մը, որուն խիստ պատասխան տուին դաշնակիցները:

Հորիզոնը մթագնած է կրկին: Սեւ մութ ամպեր կը սպառնան նոր փոթորիկ մը պայթեցնել մարդկութեան գլխուն, եթէ ուժեղ շանթարգել մը օգնութեան չփութայ:

Դաշնակիցները պիտի կրնա՞ն ըլլալ այդ շանթարգելը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ԳԻՐՔՈՅԿԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Ամիսներէ ի վեր կը պատրաստուէր, վերջապէս Օգոստոս 15ին, Մոսկուայի Սոքոլնիքի Փարքին մէջ պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ ֆրանսական ցուցահանդէսին, որ պիտի տեւէ մինչեւ Սեպտեմբեր 15:

Ֆրանսական պատուիրակութիւն մը, զոր կը գլխաւորէր Ելմտական նախարար Վիլֆրիտ Պոմկարթնըր, հասաւ Մոսկուա: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն բազմաթիւ խորհրդարանականներ եւ անձնաւորութիւններ, ինչպէս՝ Փոլ Ռէնօ, Մորիս Շուման, Պէնեատթի, եւայլն: Խորհրդային կողմը, պէտք է նշել թէ առաջնակարգ ոչ մէկ անձնաւորութիւն հաճած էր ներկայ ըլլալ բացման պաշտօնական հանդիսութեան: Խրուշչեւ Սեւ Ծով մեկնած էր նախորդ օրը, Միկոյեան Թոքիօ մեկնած էր նախորդ օրը եւ Ֆրանսացիներուն մնացած էր սոսկ Հանրապետութեան նախագահը՝ Փոլիանսքի որուն կ'ընկերանային Կոսպլանի նախագահ՝ Նովիկով, Արտաքին Առեւտուրի փոխ-նախարար՝ Պորիսով եւ Արտաքին փոխ-նախարար՝ Սոպոլեւ:

Պաշտօնական ճառերուն ընթացքին խօսք առին Ֆրանսայի դեսպանը՝ Տըժան, ապա Փոլիանսքի, Պոռսա եւ վերջապէս յանուն կառավարութեան Պոմկարթնըր, որ ըսաւ, ի մէջ այլոց — «Կը կարդաք մեր արդի գրագէտները նոյն հաճոյքով, ինչ հաճոյքով կը կարդանք ձեր հին գրագէտները»:

Խորհրդային ընդունելութիւնը պաղ չաճ է առանց ջերմութեան, մամուլը նոյն վարմունքն ունի. խօսքը կը մնայ՝ ժողովուրդին, երկրի մը մէջ ուր ժողովուրդը խօսք չունի: Առաջին տպաւորութիւնը այն է սակայն թէ յաջողագոյն ցուցահանդէսը, ցարդ տրուածներէն:

Մինչ անգլիական ցուցահանդէսը օրը 70.000 հազար այցելու կ'ունենար, Ֆրանսականին համար կ'ըսուի թէ օրական 10.000 մուտք պիտի տրուի միայն: Բայց անկարելի է երեւակայել թէ Մոսկուացին մանաւանդ կինը, թող ըլլայ խորհրդային, կրնայ անզգայ մնալ ֆրանսական

երկու ոստիկաններ, առջի գիշեր, տեսնելով որ երկու շուքեր կը սողոսկին, փորձած են խօսքի բռնել արեւելեան ոստիկանները, ծխիկ մը հրամցնելով: Երբ երկու փախստականները անցած են, արեւելեան պահակը «Շնորհակալ եմ ծխիկին համար» ըսած է, արեւմտեան պահակը «Ես ալ շնորհակալ եմ» պատասխանած է, բայց արեւելեան Գերմանացին դառնօրէն յայտնած է. «Հարկ չկայ, մի կարծէք որ չտեսայ, տեսայ բայց չտեսնելու զարկի»:

Մեռելակառք մը որ կ'ուզէր դերեզման տանիլ իր մեռելը, մեծ դժուարութեանց հանդիպած է առջի օր: Գերեզմանը կը գտնուի արեւելեան Պերլին, դուռը՝ արեւմտեան Պերլին: Կարճ անցք մը կայ արեւմտեան փողոցէ մը: Ոստիկանը յայտնած է թէ ձեռնհաս չէ անցքը արտօնելու եւ կանչած է բարձրաստիճան մէկը որ արտօնութիւն տուած է ի վերջոյ, ամբողջ թղթածրար մը պահանջելէ ետք: Թղթակիցը կը պատմէ թէ դուռէն կը տեսնուին մեծ թիւով ոստիկաններ, գերեզմաններուն մէջ, շիրիմներու կողքին որոնք կը հսկեն որպէսզի մեռելները յանկարծ յարութիւն չառնեն եւ ազատութեան ճամբան չբռնեն...:

Արեւմտեան կողմի դէտեր կը յայտնեն թէ միջադէպեր եւ բախումներ պատահած են ժողովուրդին եւ զինեալ ուժերու միջեւ, արեւելեան Պերլինի մէջ:

ճաշակին, Փարիզի ցուցափեղկերուն որոնք վերարտադրուած են Մոսկուա եւ կը ներկայացնեն Ֆօպուր Սենթ-Օնոռէն: Անշուշտ Ֆրանսացի նկատուած լրագրող Անտրէ Վիւրմսէր յօդուածով մը կը բացատրէ Ռուսերուն թէ պէտք չէ հաւատալ ներկայացուածին, կ'ըսէ թէ Փարիզի գեղեցիկ խանութներէն միայն օտար կիները գնում կրնան ընել, կ'ըսէ թէ Ֆրանսացի կինը ստիպուած է աշխատիլ (ամօ՞թ է արդեօք աշխատանքը եւ խորհրդային կինը չաշխատի՞ր) եւ ուրիշ շատ բաներ կ'ըսէ, որպէսզի խորհրդային այցելուն «չխաբուի» տեսածներէն եւ կարծէ թէ երջանիկ է Ֆրանսայի ժողովուրդը....:

Խորհրդային իշխանութիւնները «խընդրած» են նաեւ Ֆրանսացիներէն որ քաշեն կարգ մը գիրքեր, գրադարանի եւ գրատան բաժնէն: Ասոնց կարգին, կը գրէ Ֆիկառօ, Անտրէ Մալրոյի Խոստովանութիւնները եւ Մարդկային Վիճակը, Սարթրի Տրամաբանական Իմաստութեան Քննադատութիւնը, Արեւմտեան Գրականութեան Պատմութեան Բ. հատորը, Ալպէր Քամիւի Ըմբոստ Մարդը, Պէրնանոսի Հոգիներու խաչին ճամբան եւ գիրքեր... Հայաստանի վրայ:

Շահեկան էր գիտնալ թէ Ֆրանսացիները ի՞նչ գիրք տարած էին Մոսկուա, Հայաստանի մասին, զոր Խորհրդային իշխանութիւնները մերժած էին: Պատասխանը կուտան այն թերթերը որ աւելի մանրամասնութիւններ տուած են այս մասին եւ կը ճշդեն թէ մերժուած է «Ի՞նչ գիտեմ» շարքէն, Ժան-Փիէր Ալէմի՝ Հայաստանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹԻ մէջ սպաննուած է Սալահ պէն Ռուսէֆ որ գլխաւոր ընդդիմադիրն էր Հապիպ Պուրկիպայի: 51 տարեկան, նախկին քարտուղար Նէօ-Տէստուրի, Սալահ Պէն Եուսէֆ «Գահիրէի մարդը» նկատուած էր եւ չէր ուզեր այլեւս հաշտուիլ Պուրկիպայի հետ, հակառակ այս վերջինին բուռն փափաքին: Թունուզ կը մերժէ այս ոճիրին պատասխանատուութիւնը ստանձնել, բայց էնթերփոլը կը փնտռէ:

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Թոքիօ հասաւ երկուշաբթի օր: Օդակայանը զինքը, կինը եւ տղան դիմաւորեցին Արտաքին նախարար՝ Քոսաքա եւ... 8000 ոստիկաններ: Արդարեւ ծայրայեղ աջերը երդում ըրած են որ խորհրդային ղեկավարը ողջ դուրս պիտի չելլէ երկրէն, բայց Միկոյեան կը ժպտի եւ չի մոռնար որ հակառակ սպառնալիքներուն ինք գնաց Ճափոն մինչ, անցեալ տարի, Այզընհաուր ստիպուած էր հրաժարիլ այդ գաղափարէն: Աջերը բողոքեցին երբ օդանաւէն իջաւ, ձախերը ծափահարեցին, իսկ ինք շեշտեց թէ քաղաքական վարչաձեւերու տարբերութիւնը պատճառ չէ որ Խորհ. Միութիւն եւ Ճափոն առեւտրական սերտ յարաբերութիւններ չունենան: «Կեցցէ Քուպան» ըսաւ նաեւ Միկոյեան, Քուպայի մօրուաւոր դեսպանին թեւերուն մէջ:

ԱՅԽՄԱՆի փաստաբանը հինգ ժամ տեւող պաշտպանողական մը կարդաց զոր վերջացուց ըսելով — «Ազատ արձակեցէք Այխմանը որ ենթակայ է ժամանակաշրջանի հետեւանքներուն, եթէ չառեւանգուէր: Հանդարտեցնող վճիռ մը տուէք որ նկատի առնէ անցած ժամանակը, վճիռ մը՝ արժանի Սողոմոն թագաւորին որ աշխարհի կը փաստէ հրեայ ժողովուրդին իմաստութիւնը»: Փաստաբանը յիշեց թէ «ոճիրներուն» ժամանակ Իսրայէլի պետութիւնը գոյութիւն չունէր եւ Իրաւունքը միայն պետութիւնները կը ճանչնայ:

ՏԵՍԱՅ

ԾԱՂԿԱՁՈՐԸ

(ԽԱՊՐԻԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

Երեւանի «Աուէրս»ը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր կազմակերպելու հանդիպում մը արտասահմանեան հիւրերու եւ Երեւանի մտաւորականներու միջեւ։ Հանդիպումին օրը ունեցանք Երեւանի ամէնէն հրաշալի օդերէն մին — ջերմիկ ծիծղուն արեւով՝ ամպոտ ջինջ երկինք մը։

Հանդիպումի վայր ընտրուած էր պատմական Ծաղկոցաձորը, որուն Ծաղկաձոր (Տէրէչիչէկ) կ'ըսէ այսօրուան ժողովուրդը։ Մասնակցողներս մեծ թիւ մը կը կազմենք։ Երկուքէն երեք մեծ ինքնաշարժներ (աւտոբուս) տրամադրուած են մեզի։ Ու երբ ճամբայ ելած էինք՝ մեզ եկաւ միացաւ «Աուքս»ի պետ Տիկ. Բերսաբէ Գրիգորեան՝ չքեղ «մեքենայով»։ Մայիս 12 էր։ Ճամբորդութիւնը, որ տեւեց մէկուկէս ժամ՝ անզգալի կերպով շուտ անցաւ, զի մերթ բացատրութիւններ կը տրուէին հանդիպած վայրերու մասին եւ մերթ երեւանեան աշխոյժ երգեր կը թնդացնէին մասնակցողները։

Ի՜նչ լաւ վայելած է «Ծաղկաձոր» բառը սա կանաչազգեստ զուարթ հովիտին, ուր կը մտնես աջ ու ձախ լերկ ու քարոտ բլուրներու բաւական երկար տարածութենէ մը վերջ։ Ծաղկաձորի մէջ կը գտնուին Ս. Աստուածածնի Կեչառուս վանքը եւ Ս. Գրիգոր եկեղեցին, որոնց ծագումը ԺԱ. դարուն շուրջը որոնելու է, դարուս ի դար շատ մը փոփոխութիւններու եւ նորոգութիւններու ենթարկուած ըլլալով (Տե՛ս Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, Այրարատ, էջ 259։ Արեւելեան Մամուլ, Զմիւռնիա 1896, էջ 77)։ — Վանքին անունով ծանօթ է Խաչատուր Կեչառեցի, ԺԳ. դարուն վերջը ծաղկած վիպասան եւ բանաստեղծ հեղինակը։ Այս պատմական շէնքերը կը պահպանուին իբրեւ խօսուն յիշատակարաններ շինարար եւ կրօնաշունչ հնադարեան հայ ժողովուրդին։

Ծաղկաձորի այս հրապուրիչ վայրը յատկացուած է պիոներ մանուկներու օդափոխութեան համար, ուր կուգան անոնք խումբերով եւ կանցընեն շատ հաճելի օրեր պետական ծախքերով ու զուրցանքով։

Մեր շրջապտոյտէն ու հետաքրքրական զննութիւններէն յետոյ քիչ մը յոգնած՝ կը հրաւիրուինք յատուկ պատրաստուած ճաշասեղանի մը շուրջ բոլորուիլ։ Հաւեզէնով պատրաստուած համադամներ եւ պէս-պէս ըմպելիներ կը հրամցուին առատօրէն։ Երեւանի մտաւորականներու կողմէ առաջին բաժակաճառը բարի գալուստի ողջոյն մըն է արտասահմանեան հիւրերու ուղղուած։ «Աուքս»ի ադնուամեծար պետ՝ Տիկ. Բերսաբէ Գրիգորեան հարկ կը տեսնէ սակայն մի առ մի ներկայացնելու արտասահմանէն եկող հիւրերը եւ փոխադարձօրէն Երեւանի մտաւորականներու ներկայացուցիչները՝ իւրաքանչիւրը, պատշաճ գնահատումի բառեր գտնելով իւրաքանչիւրի հանգամանքին համեմատ։ Այս առթիւ կ'իմանանք թէ Տիկ. Սիլվա Կապուտիկեան Մոսկուա գտնուելուն՝ բացակայ է. իսկ Շիրազ՝ հիւանդ է։ Կը հրաւիրուին խօսք առնելու՝ ո՛վ որ կը փափաքի եւ երգելու կամ արտասանելու ըստ հաճոյս։ Մեծ ուրախութեամբ ողջունեցինք ու ծափահարեցինք մասնաւորապէս հայ նկարիչներու վեթերան 80 ամեայ Գ. Մարտիրոս Սարեանը, որ հակառակ տարիքի բեռին՝ շատ աշխոյժ եւ կենսուրախ արտայայտութիւններ ըրաւ։ Երգեցին քաղցրանոյշ երեւանեան երգեր պարոններ ու տիկիններ, խօսեցան շատ շատեր ու ահա գարձեալ երգ մը՝ մելանոյշ ու թախծոտ շեշտերով.— «Մի տարի ա չեմ տեսել, տեսնողին աչքին մեռնեմ»։ Հասած էր կարգը մեզի։ Թամատայի թոյլտուութեամբ ըրինք երկու խօսք.

«Ընկերնե՛ր, երգիչը հիմա՛ չեշտեց թէ «տարի մը կ'ըլլայ որ չէ տեսած, տարի՛ մը միայն ու տեսնողին աչքի՛ն կը մեռնի»։ Ըսէ՛ք, խնդրեմ ի՞նչ բանին մեռնելու է այն՝ որ 50 տարի է չէ տեսած իր ծննդավայր գիւղը։ Ու այսպիսի կարօտով այրեր ու մրկեր է.

ՍՐՏԻՍ ԿԱՐՕՏԸ

Ա՜խ, իմ հայրենիքս, ե՞րբ պիտ տեսնեմ...
Սարերը բարձրիկ խի՜տ անտառներով,
Մարգերը սիրուն, արտեր ծո՜վ ի ծով.
Գիւղակս փոքրիկ ինձ բիւր սիրելի
Հե՞րբ պիտ տեսնեմ...

Տընակս հայրենի, ո՞ւր ե՞րբ պիտ միայն
Երթալ տեսնել, կարօտըս առնել.
Հոգ չէ յարկին տակ տըկար ու խարխուլ
Գորովն ըզգալ սիրոյ ծնողական,
Ո՞վ, ե՞րբ պիտ միայն...

Մօրըս աչքին մէջ ե՞րբ պիտ նայէի՝
Տեսնելու համար երբեմնի առաջին
Ու երջանկութիւն մանուկ իմ սըրտին։
Անուշ աչքին մէջ մօրըս անձկալի
Հե՞րբ պիտ նայէի...

«Ընկերնե՛ր, Հայրենակիցնե՛ր, երբ հասայ Հայաստան՝ կարօտավառ համբուրեցի մեր հայրերու այս նուիրական հողը եւ առի իմ երկայնաձիգ տարիներու կարօտս...»։ — Մինչ գոհունակութեան արտայայտութիւններ կ'ընէին շատեր՝ ոմանք հարցուցին թէ Հայաստանի ո՞ր գիւղէն եմ եւ մին ալ — խմբագիր մը անտարակոյս — գրութիւնս առաւ բաժակոնին գրպանը դրաւ՝ յետոյ հրատարակելու համար։

Վերադարձը շատ հաճելի եղաւ քերելով մերթ Հրազդանի ափերը եւ մերթ դիտելով Սեւանի ելեկտրակայանեան ամբարտակները։

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

ԲԱՐՍԵՂ Ղ. ՏԱՄԼԱՄԱՅԵԱՆ

Յուլիս 28ին փարիզեան արուարձան Քլամարի իր բնակարանին մէջ 85 տարեկանին մահկանացուն կնքեց Բարսեղ Ղ. Տամլամայեան, նախագահ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովին եւ Հայ Կարմիր Խաչին։

Ծնած էր Կեսարիա 1876ին։

Տամլամայեանները ծանօթ ընտանիք մըն են եղած Կեսարիոյ մէջ, առնուազն երկու դարէ ի վեր։ Գրեթէ ամէն կողմ կարելի է հանդիպիլ այդ անունը կրող անձերու։

Հանգուցեալին հայրը Ղազար թէեւ ուսումնական չէր, սակայն իբրեւ հայրենասէր ու ուսումնասէր անձնաւորութիւն՝ ուրիշ իր նմաններուն հետ նպաստած է իր ծննդավայրի թաղային վարժարաններու յառաջդիմութեան։ Այս դպրոցները բացուած էին Ազգային Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ, երբ վերածնունդի շրջան մը կը սկսէր Թրքահայութեան համար, փայլուն հեռանկարներով։

Ղազար Տամլամայեան ունեցած էր հօթը մանչ եւ երկու աղջիկ զաւակներ։ Անկէ զատ իր վաղամեռիկ եղբօր եօթը որբ աղջիկները մեծցուցած եւ բոլորին ամուսնութիւնն ու ընտանեկան բոյն կազմելը ապահոված էր։

Բարսեղ Տամլամայեան եօթը եղբայրներուն երկրորդն էր։ Կրթութիւնը առած էր Կեսարիոյ թաղային վարժարաններուն մէջ։ Մնայուն ընթերցող եղած է հայերէն գիրքերու եւ թերթերու։ Իր հօրը նման՝ գրական կամ ուսումնական ազգականներէ աւելի իր երկարատեւ կեանքին մէջ ունեցած անձնական յարաբերութիւններն ու իր բնածին ուշիմութիւնը զինքը զարգացուցած եւ գործնական փիլիսոփայութեան մը հասցուցած էին։

Ղազար Տամլամայեան եւ զաւակները 1895ի համիտեան հալածանքներէն վերապրած էին՝ նիւթական վնասներ կրելով։ Այդ թուականէն վերջ դարձեալ առեւտրական փայլուն գործեր ունէին Կեսարիայէն զատ Սեբաստիա, Սամսոն եւ Պոլիս։ Սամսոնի մէջ ծանօթ էր Յակոբ Տամլամայեան տունը։

Մեծ Եղեռնը մահացու հարուած մը պիտի տար Տամլամայեան գերդաստանին։ Բարսեղի ծերունազարդ հայրը, հինգ եղբայրներն ու երկու քոյրերը զոհ գացին թրքական վայրագութեանց՝ աքսորի ճամբաներուն վրայ։

Նահատակներու այրիներն ու անչափահաս զաւակները տարագրուած էին Կեսարիայէն ու Սամսոնէն դէպի Փոքր Ասիա եւ Սուրիա։

Բարսեղ ողջ էր մնացած՝ այդ սեւ օրերուն Պոլիս գտնուելուն շնորհիւ Ռ... եւ ինքնաւթեան Թուղթ փոխած ըլլ... յաջողած էր զերծ մնալ ոստիկանակ... հետապնդումներէ՝ պատերազմի ամբ... շրջանին։

Ողջ էր մնացած նաեւ իր բժիշկ եղբ... րը՝ Խաչատուր Տամլամայեան, որ Փ... րիզ կը գտնուէր։

Փոթորիկէն վերջ անհրաժեշտ էր ... ւաքել ընտանիքին բեկորները եւ ապա... ցնել զանոնք։ Վերապրող երկու եղբ... ները իրենց հինգ նահատակ հարազա... ներու մնացորդացը փրկելու համար ... մէն զոհողութիւն ըրին։ Շնորհիւ իրե... ջանքերուն, այսօր Ղազար Տամլամայեա... նի թոռները վերընձիւղած, ընտանեկա... բոյներ են կազմած։ Փարիզի, Պո... Պուլկարիոյ եւ Հայաստանի մէջ կե... քով լեցուն բազմաթիւ հայեր այդ ... նը կը կրեն։

Հանգուցեալ Բ. Տամլամայեան հայր... յին բեղուն գործունէութիւն ունեցա... իր ապրած բոլոր վայրերուն մէջ ... սարիա, Սեբաստիա, Սամսոն, Պոլ...

Վերջին երեսուն տարիներուն Փար... ազգային – եկեղեցական – կրթական ... բարեսիրական ձեռնարկներուն բերա... իր գործօն մասնակցութիւնը։ Կրօնակ... Ընկերակցութիւն, Աղքատախնամ ... Կարմիր Խաչ մօտիկ էին իր սրտին ... տերազմի ընթացքին անդամակցեցաւ ... Հայ Պաշտպանողական Կեդր. Յանձնաժո... բին։

Ցունաստանի Հայերը ծանր օրեր կ'ա... րէին գերմանական գրաւման տակ ... նութեան կոչերը հասած էին մինչեւ Փա... րիզ։ Բ. Տամլամեան անձնապէս հանգ... նակութեան ձեռնարկեց եւ յաջողեց ... կարեւոր գումարով մը դեղօրայք եւ ... հրաժեշտ պիտոյքներ հասցնել Յունաս... յերուն։

Նոյն օրերուն «Նահատակ Գրագէտ... րու Բարեկամներու» Միութեան ... տարի մը տպագրութեան ծախքերը ... տանձնեց, յաւերժացնելու համար ... շատակը իր նահատակուած հինգ եղբ... ներուն եւ երկու քոյրերուն։

Փարիզի եկեղեցիին Հայկական ... եպիսկոպոսական աթոռ մը նուի... դարձեալ անոնց յիշատակին։

Ազատագրութենէն վերջ Ազգային ... կատի հաւաքումներին մէջ, երբ մեր ... սաներորդ ժամու իմաստները ... թեան նախապ կ'ուզէին դարձեալ ... Դաշնակցութիւնը, Բ. Տամլամեան ... տութեան հրաւէրեց զանոնք։

Նիւթապէս կ'աջակցէր կրթական ... բեսիրական բոլոր ձեռնարկներուն ... րի ժպիտով կ'ընդունէր միշտ իրեն ... մողները եւ կարելին կ'ընէր օգտակար ... լալու համար անոնց։

Ցիշատակութեան արժանի է իր ... տիկինը, որ յաճախ ներշնչողը եւ ... լերողը դեր կատարած է անոր ... ձեռնարկներուն։

Մէկ խօսքով Տամլամայեան բնատիպ...

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՇՈՒԷՏԷՆ

«ՎԱԶԱ» ՆԱՒԸ

Սթոքհոլմը տեսարժան նոր առարկայով մը հարստացած է վերջերս։ Ասիկա ծովուն յատակէն հանուած «Վազա» զինուորական առագաստանաւն է, որ ասկէ 333 տարի առաջ, 1628 Օգոստ. 10ին, ընկղմած էր իր առաջին իսկ ճամբորդութեան, հազիւ 300 մեթր հեռու նաւահանգիստէն։ Այդ օրը՝ իր ամբողջ առագաստները բացած «Վազա»ն հպարտօրէն կը յառաջանար դէպի ծով։ Յանկարծ զօրաւոր հարաւ-արեւմտեան հով մը վայրկենապէս ծռեց նաւը, որ ընկղմեցաւ եւ խրեցաւ 32 մեթր խորը։ 333 տարի ջուրին տակը մնալէ ետք, 1961 Մայիս 9ին ջուրին երեսը հանուեցաւ շնորհիւ Անտերս Ֆրանցըն ճարտարագէտին, որ 1956էն ի վեր նուիրուած էր այս «գեղումին»։ Շատ մը թեքնիքական եւ նիւթական դժուարութիւններուն յաղթելով, կրցաւ ի գլուխ հանել այս դժուարին գործը։

Այսօր նաւը դրուած է չոր աւազանի մը մէջ իր ամբողջական մեծութեամբ։ Մօտաւորապէս ունի մեթր բարձրութիւն եւ յիսուն մեթր երկարութիւն ունի։ Ամբողջապէս փայտէ հաստ գերաններով եւ տախտակներով շինուած է։ Զօրնալու պարագային կրնայ կծկուիլ եւ ինքնիրեն քակուիլ՝ չորցած փայտէ տակառի մը նման։ Այս վտանգին առաջքը առնելու համար, նաւը ներսով եւ դուրսով ջուրի ժայթքերով շարունակ թաց կը պահեն։

Նաւը ունի չորս յարկ։ Վերին երկու յարկերը ունին մէկ-մէկ շարք թնդանօթի քառակուսի բացուածքներ, ընդամէնը 64 հատ։ Ասոնք բաց են եղեր այդ փորձանքին օրը, եւ երբ նաւը հովի ճնշումէն կը ծռի, ջուրը կը ներխուժէ այս բացուածքներէն եւ պատճառ կը դառնայ նաւին ընկղմելուն։ Վերջերս նաւէն հանուած են քանի մը պրոնզէ թնդանօթներ, նաեւ փայտէ արձաններ եւ փորագրութիւններ, որոնք իրենց մեծութեամբ աւազաններուն մէջ՝ ջուրին տակ կը պահուին։

Հետաքրքրական է որ դեռ 1664ին կրցած են ընկղմած նաւուն մէջէն 64 թնդանօթներէն 53ը դուրս հանել, հակառակ որ այսօրուան դիւրութիւնները չկային այդ ժամանակ, ծովուն յատակը իջնելու։ Շուէտացի սպայ մը Ալպրեխտ Ֆոն Թրայլեպըն յաջողած էր սուզազանգակի մը մէջ կեցած մարդ մը՝ մինչեւ կուրծքը ջուրին մէջ, իջեցնել նաւուն կողքը եւ օդը, որուն պէտք ունէր ջուրին տակ աշխատող մարդը, ապահոված էր միաժամանակ ջուրին մէջ մխրճած օդով լեցուն տակառէ մը։

Այս թնդանօթները թանկարժէք էին, որոնց պէտք ունէր շուէտական այդ ատենուան մեծ կայսրութիւնը, որ այսօրուանին կրկին տարածութիւնը ունէր, որուն կը պատկանէին պալթեան ծովի եզերքներու երկիրները եւ ամբողջ Ֆինլանտան։

Նաւաշինութեան ուսումնասիրութեան համար մեծ նշանակութիւն ունին ծովէն հանուած այս նաւը։ Իր ժամանակին տեղի ունեցած առենական թուղթերը ցոյց կուտան որ, ոչ մէկը դատապարտուած է նաւուն ընկղման հետեւանքով, հաստատուած ըլլալով որ անմիջական սաստիկ հովն էր պատճառը։ Բայց վերջին ամիսներու ուսումնասիրութիւնները ենթադրել կուտան որ նաւը շինուածքի սխալ մը ունեցած է, ծանրութեան կեդրոնի սխալ հաշիւի մը պատճառով։

Այս նաւը ճշմարիտ վկայ մըն է նաեւ ասկէ 333 տարի առաջուան օրուան կեանքին, որովհետեւ նաւուն մէջէն ելած զործածական առարկաները, հագուստները, ուտելիքները, խմիչքները, եւայլն, կարելի կը դարձնեն նաւու մը վրայի առօրեական կեանքը վերակազմելու եւ հետեւցնելու այդ ատենուան կենցաղը։

ՇՈՒԷՏԸ ԵՒ ՄՆԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՆ

Թէեւ Շուէտ այսօր մեծ կայսրութիւն մը չէ եւ մեծ պետութիւններու կարգին չի դասուիր, բայց ան ունի իր կարեւոր տեղը, ինչպէս արեւմտեան քաղաքակրթութեան, նոյնպէս արեւմտեան քաղաքականութեան մէջ։

Ինչպէս վերը ըսի, Շուէտ 150 տարիէ ի վեր զերծ մնացած է պատերազմներէ։ անցնող երկու համաշխարհային պատերազմներուն Շուէտ կրցաւ չէզոքութիւն պահել։ Մինչ Հիթլեր գրաւեց Դանիան եւ Նորվեկիան, չհամարձակեցաւ սակայն յարձակիլ Շուէտի վրայ։ Ասիկա ... գիտնք էր Շուէտի զինեալ չէզոքութիւ... ճիշդ Զուիցերիոյ պէս, Շուէտ ... քաղաքացիները զինուորապէս մարզ... եւ հայրենասիրութեամբ դաստիարակ... այնպէս որ ի պահանջեալ հարկին ... տով կրնայ ոտքի հանել զօրաւոր բա... մը դիմադրելու համար թշնամիին ... տացիները լաւ գիտեն թէ այսօր ... հիւլէական ռումբերու դարուն, ... կան զէնքերը չեն որ պատերազմի մը ... կատարը պիտի որոշեն, բայց ... պատրաստ են իրենց երկիրը պաշտպա... լու, զրաղեցնելով եւ նեղելով թշնա...

Շուէտի համար բարեբախտութիւն ... է որ Ֆինլանտան կայ իր եւ Ռուս... թեան միջեւ իբրեւ պատուար, երբ ... ւելեան եւ արեւմտեան լախում մը ... ունենայ։

Տնտեսական յարաբերութիւնները ... Միութեան հետ շատ գոհացուցի... բայց քաղաքական վարդապետութ... տեսակէտով ոչ մէկ չփում։

Նկատի առնելով Շուէտի բանուոր... րու բարձր վաստակը, ընկերային ... ապահովութիւնը եւ կեանքի բարձր ... կարգակը, ոչ մէկ պատճառ կայ ... լու թէ համայնավարական սկզբուն... կրնան հող գտնել այս երկրին մէջ։ ... ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ ռուսերէն ... վաղներու թիւը օրէ օր կը շատնայ ... գեր...։

ՏՈՔԹ. Տ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՇԱԼԻ ԱՄՊԵՐԸ

LES MERVEILLEUX NUAGES (1)

Ժողովրդական ու համաշխարհային ճանաչում գտած նոր արուեստագէտներու գործերուն մասին արտայայտուիլ աւելի բարդ է անշուշտ անհամբաւ գործերու քննադատութենէն։

Ֆրանսուազ Սականի համբաւն ու փառքը կայծակի արագութեամբ տարածուեցան ամէն կողմ, հակառակ անոր որ. ասոր անոր հաճոյքներ հայթայթող հեղինակ մը ըլլալ եւ իր վէպերը համաշխարհային շահագրգռութիւն արթնցնող նիւթեր չունենալին։

Ի՞նչ է ուրեմն Սականի բացառիկ արժէքը, որ զինք բարձրացուց այսպէս, այս արժէքը ի՞նչ չափով կը համապատասխանէ մեր օրերու ընթերցողին ճաշակին եւ իր գործը ո՞րքան հնարաւորութիւն ունի դիմանալու համար ապագային ալ։

Այս հարցերուն պատասխանած են արդէն այնքան բազմաթիւ քննադատներ, որոնք Սականի արուեստին մէջ կը գտնեն չափազանց հմայիչ պատմելու կերպ մը, կեանքի մաքուր եւ աղտոտ երեսներն ալ հաւասար միամտութեամբ ու յուզիչ պարզութեամբ ներկայացնելու մասնայատուկ շնորհ մը, բանաստեղծական շունչ մը, ջերմօրէն մարդկային հարազատութիւն մը, յստակ ու պարզ վայելչութիւն մը, ազուոր լեզու մը եւ համակրելի հեղինակի մը անհատական դրոշմը։

Ցարդ հրատարակուած իր հինգ վէպերուն մէջ ալ նոյն յատկութիւնները կը գտնենք գրեթէ հաւասար չափով։ Նոյն հեղինակն է որ կը շարունակէ նոյն շունչով գրել մեծ վէպ մը, որուն հինգ գլուխներուն մէջ հերոսներն ու միջավայրը կը փոխուին։ (Իւրաքանչիւր վէպ իր ծաւալով կրնայ գլուխ մը նկատուիլ)։ Կը հետեւի ուրեմն որ Ֆ. Սական իր գրական անհատականութիւնը անխախտ կը պահէ այն օրէն ի վեր, երբ տակաւին ոչ ոք լսած էր իր անունը։ Անխախտ պահելով կ'ուզէ անշուշտ ցոյց տալ որ համոզուած է իր գործին գոյութեան իրաւունքին։ Այդ համոզումը թերեւս ալ կը բխի իր գտած աներեւակայելի յաջողութենէն։

Ամէն պարագայի երեւոյթ մըն է Ֆրանսուազ Սականի յայտնութիւնը, երեւութապէս նուազ փայլուն քան յայտնութիւնը Ժան-Փոլ Սարթրի, բայց աւելի արագ տարածուած ամբողջ աշխարհի մէջ։

Մեզի համար Սականի վերջին վէպը՝ «Հրաշալի Ամպերը», շարունակութիւնն է նախորդներուն, ո՛չ աւելի ուժեղ, ո՛չ աւելի տկար։

Ազուոր խորագիր մը Պոտլէրի սիրուն մէկ արձակէն առնուած, 185 էջ յանորէն շարուած մէկ շունչով կը կարդացուին, ինչպէս ժամանակին կը կարդայինք երկար նորավէպեր։

Ինչպէս նախորդ վէպերուն մէջ «Որոշ ժպիտ մը», «Պրահմս կը սիրէ՞ք» եւայլն, խորագիրը գրեթէ ոչ մէկ կապ ունի վէպին նիւթին հետ։ Մեծածախս հագուստի մը վրայ դրուած զարդասեղի մը դերը կը կատարէ խորագիրը Սականի համար։ Կը բաւէ որ զարդասեղը սիրուն ըլլայ, կարեւորութիւն չունի որ կը պատշաճի՞ հագուստին։

Պատմուած նիւթը սկիզբ եւ վերջ չունի, դոյլ մը ջուրի նման որ նետուած է հեղասահ առուի մը մէջ եւ կը յառաջանայ։ Կեանքի ըմբռնում մըն է այս որ հեռու չէ իրականութենէն եւ հաճելի է մարդոց։ Վերջացած գործերն ու դէպքերը քիչ մը մահուան կը մօտեցնեն մեզ։ Նախընտրելի չէ՞ մոռնալ մեզի վերապահուած անփառունակ վախճանը։

Սեռային ցանկութեանց ու վայելքներու մտասեւեռումը այս վէպին մէջ ալ կ'իշխէ մարդոց ու պատահարներուն վրայ։

Հինգերորդ վէպէն ետք ընթերցողը թերեւս ուզէ հարցնել որ Ֆրանսուազ Սական սեռային յարաբերութեանց սահմանէն դուրս ոչի՞նչ կը տեսնէ կեանքի մէջ։ Ապահովաբար կը տեսնէ, բայց առայժմ փնտռուած եւ դիւրաւ ծախուող ապրանք կը պատրաստէ։ Իր այս ճիգը կը յայտնուի մասնաւոր կերպով քանի մը պատահարներու մէջ որոնք արուեստական եւ բռնազբօսիկ արատներ կը բերեն գործին։ Այդ պատահարներէն առաջինն է Ժոզէի (հերոսուհին) յանձնուիլը անծանօթ նաւավարի մը (Թիքարտոյի) պարզապէս իր ամուսինին կարենալ ըսելու համար որ խաբած է զինք, իսկ երկրորդն է Ժոզէի եւ Մարքի (նախկին սիրահար մը) սիրուըլտուքը արտաքնոցի մը գետնամածին վրայ։ Այս վերջին պատահարը թերեւս ալ ընթերցողը դայթակղեցնելու կանխամտածութեամբ ստեղծուած է։ Մենք չենք դայթակղիր, բայց բռնազբօսիկ կը գտնենք։

Սականի գրելու կերպը տաք ու հմայիչ է։ Արդի գրականութեան մէջ առատօրէն տեսնուած հոգեբանական վերլուծումները եւ պատմելու կերպերը կը գործածէ ճարտարութեամբ։

Եւ սակայն, ամէն ամիս Ֆրանսայի մէջ իսկ կը հրատարակուին տասնեակ մը վէպեր, որոնք Սականի գործերէն աւելի գրական արժէք ունին, բայց չեն արժանանար «Հրաշալի Ամպեր»ին բախտին։ Կրնա՞ք լուծել այս հանելուկը։

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Françoise Sagan : Julliard, Paris 1961.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ գնդապետ Հէրի Սաչագլեան որ կը ծառայէ Միացեալ Նահանգներու օդային ուժին մէջ, Լիճըն օֆ Մէրիթի շքանշան ստացաւ յօգուտ Ամերիկայի իր մատուցած ծառայութեանց համար։

ԳԱՀԻՐԷի մէջ Համազգայինի վարչութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած էր, ուր Կ. Մեհեան խօսած է «Սիրային եւ բանաստեղծական լարերը հայ ժողովրդական երգերու մէջ» նիւթին շուրջ։

ԳԱՀԻՐԷի մէջ մեռած է բազմավաստակ ուսուցչուհի Տիկ. Զ. Ծաղկունի

Յուղարկաւորութիւնը, որուն նախագահած է Մամբրէ արք. Սիրունեան, կատարուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ազգ. վարժարաններու տնօրէններուն եւ ուսուցչական կազմերու ներկայութեան։ Բոլոր դամբանական խօսողները վեր հանած են ողբացեալին անձնուէր գործունէութիւնը եւ նուիրումը ազգային դաստիարակութեան։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Փարիզ վերադարձած է Նշան Պէշիկթաշլեան, հօրը ամառուան շրջապտոյտէ մը ետք՝ Միջ. Արեւելք։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ «Յառաջդիմասէր»ի տարեկան քերմէսը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է այս տարի եւս։ Գահիրէէն եւ Աղեքսանդրիայէն խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր «Յառաջդիմասէր»ի օդասուն պարտէզը։ Բացման խօսքը ըրած է Պ. Վ. Գաւուգճեան, այս դեկավարուեստական բաժին մը կազմակերպուած է։ Հասոյթը յատկացուած է կարօտ ուսանողներու։

ՀԱԼԷՊԻ Քարէն Եփփէ ազգ. ճեմարանը բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է այս տարի։ 33 հայ աշակերտներ յաջողած են պաքալորէայի քննութիւնը, որոնց 14ը ճեմարանցի։

ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

— Ըսէ տեսնեմ, ամբաստանեա՛լ, ին—չո՞ւ կեղծ դրամ շինեցիր, կը հարցնէ դատաւորը կեղծարարին։

— Որովհետեւ, իրականը չէի կրնար շինել, անկեղծօրէն կը պատասխանէ ան։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ

ԱՇԽԱՏՈՂ ԿԻՆԸ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Տիկին, թերեւս իրենց տուներէն դուրս աշխատող կիներէն էք եւ ամէն անգամ որ բախում կ'ունենաք տանը մէջ, կ'ըսէք ինքնիրեն. «Ա՛խ, եթէ դուրսը չաշխատէի, սակայն պիտի չպատահէր, ու թերեւս ամուսինս աւելի պիտի սիրէր զիս»։

Եթէ կին մըն էք որ կազմած էք ընտանեկան խաղաղ բոյն մը, տունէն դուրս ձեր աշխատանքը երբեք չի կրնար վնասել ձեր երջանկութեան, ոչ ալ թուլցնել այն կապերը որոնք ձեզ կը կապեն ձեր ամուսնոյն։ Այս կէտին վրայ, կրնամ բացարձակ ապահովութիւն տալ ձեզի։ Օրինակով խօսիմ։ Վերջերս մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցայ Կանանց Ընկերակցութեան Կեդրոնի տնօրէնուհիին հետ։ Ծանրախոհ, գիտակից եւ իմաստուն կին մըն է, որ ամէն շաբաթ իր ներկայութեան կ'ընդունի հարիւրաւոր կիներ, որոնք ամուսնացած են եւ կ'աշխատին։

— Շատ պարզ է թէ, — ըսաւ ան, — Ֆրանսա Եւրոպայի այն երկիրն է, որ իր մէջ կը հաշուէ աշխատաւոր եւ ամուսնացած կիներու բազմահոծ զանգուած մը, Անգլիայէն՝ երկու անգամ եւ Հոլանտայէն՝ չորս անգամ աւելի։ Միւս կողմէ, Ֆրանսա այն երկիրն է, ուր ամուսնալուծումները նուազագոյն թիւ մը կը կազմեն, բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու։

Յարգելի տնօրէնուհին քանի մը կենդանի օրինակներ տալէ վերջ, աւելցուց.

— Դուրսը աշխատող կին մը յաճախ աւելի հաւատարակից վիճակ մը կը պարզէ։ Բժիշկներ յայտարարեցին ինծի թէ՝ աշխատող կիները նուազ կը տառապին ջղային տագնապներէ։

Աշխատութիւնը, տիկիններ, կը զօրացնէ ամուսնական կեանքը, կնոջ կ'առթէ տեսակ մը ապահովութեան զգացում, ոչ թէ նիւթական՝ այլ ներքին ապահովութիւն մը։ Աշխատող կինը գիտէ թէ որեւէ պարագայի, կրնայ վստահիլ ինքզինքին։ Եւ առ այդ, ամուսնոյն հանդէպ իր ունեցած ընթացքը կը փոխուի, կը սկսի աւելի սիրել զայն, նուազ անձնասէր կ'ըլլայ, խորհելով թէ անկէ միայն կախում չունի ինք։

Փոխադարձաբար, ամուսինն ալ կը սկսի խորապէս յարգել իր կինը ու կարելին կ'ընէ արժանի ըլլալու համար անոր, որովհետեւ գիտէ թէ իր տանը մէջ կնոջ աշխատութեամբ երեւան եկած է իրեն համար վտանգաւոր բան մը. «ազատութիւն»։

Ուրեմն, տիկին, երբ ձեր զաւակը կը բարկացնէ ձեզ, երբ ձեր ամուսինը յոռի տրամադրութիւն մը ունի, երբ յոգնած զգաք դուք ձեզ՝ մի ըսէք. «Եթէ միշտ տունը ըլլայի, այս բանը չէր պատահեր»։ Ընդհակառակն ըսէք. «Աւելի դէշ պիտի ըլլար եթէ չաշխատէի»։

ՏԱՆԻԷԼ ՖՈՐ

Ի մահ ...

պատմութիւնը հայ ժողովուրդի գոյամարտի համառօտ մէկ պատկերն է։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 1ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Դամբանական խօսեցան Կաթող. պատուիրակ Սերովբէ եպս., Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութեան ատենապետ Պ. Ս. Քարեան եւ Կեսարիոյ Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Գալֆայեան։

Իր մահով կ'անհետանայ հայրենասէր, առաքինի եւ տիպար Հայ մը, վերջին շառաւիղներէն մէկը հին սերունդին։

Հ. ՊԱՐՈՅՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ի՞նչ հանգիստ պիտի ըլլամ, մինակ չեմ մոլլա էֆէնտի, ընտանիք ունիմ, զաւակներ ունիմ, որբեւայրի քոյր մը ունիմ, հիւանդ ու տարիներով անկողինէն վեր չելած մայր ունիմ, վերջապէս այնքան անտանելի է իմ դրութիւնս որ մտածելով պիտի խենթենամ։ Եթէ ընտանիքս չունենայի ու այս վիճակին չդատապարտուէի, հաւատացէք որ վայրկեան պիտի չուզէի հոս մնալ. ախոռին մշակները ինծի անգիտաց կ'ապրին։

Մեծափոր մոլլան, որ անթարթ աչքով իր դէմը կանգնող մարդը կ'ուսումնասիրէր, համոզուեցաւ թէ չհամոզուելու ձեւացուցած էր ան։ Հետեւաբար անոր կերպով անոր հոգին ձեռքին մէջ առնելու ջանաց։

— Մտիկ ըրէք, Գիւլը Զաքօ, ընդհատեց նենգամիտ մոլլան, երկուքս ալ կը ցաւինք ձեր վիճակին վրայ, որովհետեւ կը տեսնենք որ չափազանց գործունեայ ու աշխատասէր մէկն էք դուք։ Միեւնոյն ատեն կը ցաւինք Թէօ Մելիքին պէս բարի անուն հանող մարդու մը վրայ, որ չէ թէ կարեկցաբար պիտի աշխատէր ձեր երջանկութեանը համար, այլ պարտականութիւն մը համարելով, ձեռքէն եկածը չի խնայեր։ Ինչ որ է, գիտցէք որ անկեղծօրէն կ'ըսենք ձեզի թէ նեղութիւններէդ պիտի ազատուիք, երբ յանձն առնէք փոքրիկ ծառայութիւն մը մատուցանելու։

— Եթէ կարող եմ, ընդհատեց Գիւլը, կը խոստանամ ամենայն սիրով կատարելու, բաւական է որ դուք վստահ ըլլաք իմ վրաս։

— Մենք վստահ ենք ձեր վրայ, նկատել տուաւ մոլլան, այդ մասին երբեք կասկած մը չունինք. միայն թէ կը վախնանք որ չուզէք ճշմարտութիւնը խոստովանիլ այնպիսի կէտերու մէջ, որոնց պէտք ունինք։

— Ամենեւին... շեշտեց Գիւլը։

— Կ'երդնո՞ւք։

— Կ'երդնում։

— Աստուծո՞ւդ վրայ։

— Աստծոյս վրայ։

— Շատ լաւ, ըսէք մեզի թէ մօտաւորապէս երկու ամիսներ առաջ հոս երիտասարդ մը եւ մանկամարդ աղջիկ մը եկա՞ծ էն։

Գիւլ Զաքօ, իր հոգւոյն բովանդակ պարզութեամբը սարսռաց եւ իր խոր ու քստմնելի աչքերուն մէջ մոլորագին նայուածքը մթնցաւ՝ թանձր ու ահաւոր ստուերի մը պէս։

— Երիտասարդ մը եւ մանկամարդ աղջի՞կ մը... բացագանչեց խռովայոյզ ձայնով մը։

— Այո, երկուքն ալ Քիւրտի տարազ կը կրէին վրանին, նկատել տուաւ մոլլան։

— Ճիշդ է, ատոնք քանի մը օր առաջ հոս էին։

— Ո՞ւր գացին։

— Է՜հ, մոլլա էֆէնտի, ի՞նչ ըսեմ... մի հարցնէք ինծի... գիտցած եղէք որ ողջ չեն թողուր զիս, երբ իմանան որ ես եմ ձեզի յայտնողը, պաղատեցաւ չարուղի Գիւլը կեղծ ձեւով մը։

— Մի վախնաք... եթէ պաշտօնէդ ալ զրկուիք, վստահ եղէք որ մենք սատանալիք գումարնիդ կրնայ ձեր ընտանեաց երջանկութիւնն ապահովել, առարկեց մոլլան, հետեւաբար հոգ մի ընէք։

Այս անգամ Գիւլ Զաքօ երկու հակադէմ ու անագորոյն գաղափարներու մէջ մնաց. մին դրամն էր, որ կ'երեւար իր ամբողջ հմայքովը, ամբողջ ձգողական ուժովը, իսկ միւսը՝ վախն էր որ կը պատկերուէր զարհուրելի երեւոյթով։ Ի՞նչ ընէր, ի՞նչ ըսէր. գիտէր թէ բախտը մարդուս դուռին առանց պարագաներու մէջ զարնելու կուգար, գիտէր թէ մարդիկ ապագայ հարստութիւններ ատանկ միջոցներու մէջ դիզելու յաջողած էին. մէկ խօսքով՝ համոզուած էր թէ հանգիստ կեանքն այն մարդուն էր որ առիթէն գիտէ օգտուիլ։ Բայց... ինչպէս համարձակէր. չէ՞ որ պիտի իմացուէր ամէն բան, չէ՞ որ ամբողջ գիւղը թշնամի պիտի ըլլար իրեն։

Մտածումները գանկին ներքեւ կը թանձրանային ինչպէս ահաւոր ու մթին ստուերներ, ու հոգին իր բովանդակ գալարումովը կը պրկուէր, ինչպէս սեւ օձ մը՝ ժանիքաւոր երկաթէ ցանցի մը մէջ։

Ու յանկարծ սեւցած հոգին ցնցուեցաւ, երբ իր աչքին պատկերուեցաւ այն ապագայ երանութիւնը զոր խոստացաւ մոլլան անկեղծօրէն, ալ չկրցաւ հանդուրժել։

— Դուք կը խոստանաք ինծի ընտանեկան երջանկութիւնս ապահովել, այնպէս չէ՞, մրմռաց Գիւլ Զաքօն՝ ոսկոր գտնող շան մը պէս։

— Այո, բացարձակապէս, պատասխանեց մոլլան։

— Ատով չեմ կրնար ապահով ըլլալ։

— Ուրիշ ի՞նչ կ'ուզէք։

— Անձնական ապահովութեան պէտք ունիմ։

— Անձնական ապահովութի՞ւն։

— Այո՛։

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պօղոսեան ընտանիքը (Սէն Ժերմէն-ան-Լէյէն) 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մոնմորանսիի հանգստեան տան, Բարսեղ Տամլամեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ Յառաջէն):

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խ.Ի ՊԸԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԵՑԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խ.ի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս Հինգշաբթի օր: Օթոմաբը կը մեկնի Տէսինէն առաւօտեան ժամը 7ին: Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի աղօթէ Տէսինի հովիւ Վարագ քհնյ Աւագեան:

Արձանագրութեանց եւ այլ մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Վահան Ցոլակօբեանի եւ Կ. Խաչի վարչական անդամներուն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի՝ ութերորդ օր Վերափոխման:

Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ

Ցունաստանի եւ Թէզիրէի հայ Կաթողիկէներու նախկին առաջնորդը:

ՑԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ եւ երկու այրեր կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն, խոհանոցի եւ ճաշասենեակի):

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Վանիկ Թիւզիրեան, Մկրտիչ Տօտող-եան, Զատիկ Յովհաննէսեան, Նշան Մինասեան, Աստուր Սարգիսեան, Անդրանիկ Խաչատուրեան, Վրէժ Թադէոսեան, Եղիսաբէթ Գումրույեան, Գրիգոր Քէպէլեան, Տիկ. Պերճուհի Պողոսասարեան, Տրդատ Աղամեան, Արտաշէս Զապոնեան, Յար. Փափազեան, Մուրատ Մուրատեան, Յովհաննէս Չէքոյեան, Յովհ. Կիւրեղեան, Արամայիս Յակոբոսեան, Զարեհ Նալպանտեան, Նօէմզար Պէրպէրեան, Ոսկիան Սիմասարեան, Պաղտիկ Քիլիճեան, Տէր-Պարսամեան ընտանիք, Թովմաս Խաչերեան, Աւետիս Քիւփէլեան, Վարդան Կակոյեան, Քրիստ Նէտիլեան, Յարութիւն Բարունեան, Ժագ Գազանճեան, Մելքիսեթէք Տօնիկեան, Գարբիէլ Նէտիլեան, Կարպիս Աբգարեան, Յակոբ Սիմոնեան, Գրիգոր Կոլիճեան, Մանուկ Մանուկեան, Մկրտիչ Ագաշեան, Կորիւն Բարխեան, Վազգէն Գայմաքեան, Ժորժ Սինանեան, Նուպար Սիսոյեան, Ազատ Խաչատուրեան, Աւետիս Յովհաննէսեան, Քրիստափոր Շատեան, Իսահակ Պատուականեան, Վարդուհի Յովհաննէսեան, Աւետիս Մուշմուլեան, Յար. Յովսէփեան, Գէորգ Նալպանտեան, Յակոբ Զօքարեան, Խաչիկ Սիմասարեան, Գասպար Թիւյսիւզեան, Սիւզան Այչուկեան, Ոմն, Աղասնի Ոսկանեան, Էլիզ Էմմանուէլեան, Զարուհի Սմբատեան, Թադէոս Թադէոսեան, Թորգոմ Տէր-Յակոբեան, Խաչիկ Սեմէրճեան, Գրիգոր Պաղտասարեան, Յուսիկ Մաճալեան, Արուէն Պէրպէրեան, Համբարձում Միքայէլեան, Ստեփան Զաքարեան, Պ. եւ Ա. Կոչեան, Մովսէս Բարխեան, Տիկ. Հանրմիկ Պետրոսեան, Մկրտիչ Աղամեան, Արաքսի Տէր-Արէլեան, Հռիփսիմէ Մանուկեան, Կարապետ Աբգարեան, Յակոբ Խաչիկեան, Մինաս Զօքարեան, Յակոբ Աշըգեան, Տոքթ. Մեսաքեան, Մկրտիչ Պէլեան, Փիէր Փափազեան, Գալուստ Տէր-Աբէլեան, Հռիփսիմէ Մկրտիչ-օղլու 10ական Ն. Ֆրանք, Տիկ. Հայկանուշ Քնարեան 7,50 Ն. Ֆ. Տիկ. Մարի-Ռոզ Սալթա 6, Ղազարոս Խաչատուրեան եւ Այրի Տիկ. Սեմէրճեան 5ական Ն. Ֆ.:

(Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ԹՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ — VENDREDI 18 AOUT 1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 3080 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9681

...ՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

...ւարտեցաւ, վերջապէ՞ս, Եասը Ատա-...դատավարութիւնը, որ շատոնց սկսած ...ւ՛ դդումի համ՝ տալ, ինչպէս կը սի-...ւս ըսել Թուրքերը։ Կը սպասուի այժմ ...իաներուն, որոնց մասին դատաւորները ...ւրկ տեսեր են նախապէս խորհուրդ ...արգնել Իրաւաբանական վարժարանի ...ամպէս ուսուցիչներուն։

Տարակոյս չկայ, որ վճիռները իրաւա-...կէն աւելի քաղաքական նկատումներով ...իտի ըլլան։ Յեղափոխակա՞ն կառա-...վարութիւնը շատ վստահ չէ իր դիրքէն։ Այդ պատճառով ալ, անախորժ դէպքե-...րու առաջքն առնելու համար, որոշեց ...մբողջ երկրին վրայ տարածել զպատե-...րազմական դրութիւնը, որ ցարդ ի զօ-...րու էր միայն Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ։

Այս որոշումը ջախջախիչ հերքումն է ...յեղափոխութեան մասին 1960 Մա-...յիս 27էն ի վեր քանիցս տրուած հաւաս-...տիքներուն։

Զօր. Կիւրսէլ մինչ մէկ կողմէ միահե-...ծան կը կառավարէ երկիրը շուրջ տասն-...ւհինգ ամիսէ ի վեր, միւս կողմէ իր ...տորագրութեամբ, բազմաթիւ լեզունե-...րու թարգմանուած յօդուած մը ղրկեր է ...թերթերուն՝ այպանելու համար դեմոկ-...րատ կուսակցութիւնը, որ, ըստ իրեն, ...ժողովրդավարութեան հակառակ էր։

Անոր օրով, կ՚ըսէ, հաւաքոյթները ար-...գիլուած էին, մամուլն ու Խորհրդարանի ...անդամներ ազատութենէ զրկուած էին։ ...Կոմսակցական վարչաձեւ էր հաստատ-...ուած։ Կաչառքն ու գողութիւնը ընդհան-...րացած էին։ Պետութեան հասոյթները ...մսխուելու կը ծախուէին, «էնֆլասիոն» եւ ...սղութիւնը տագնապ առաջ բերելով։ Ոտնակոխուած էր Սահմանադրութիւնը։ Շահագործուած էին կրօնքը շահագործող-...ները ու յետադիմութիւնը զրկուողները, ...երկիրը հեռացնելով Աթաթիւրքի գծած ...ճամբէն եւ զայն քաշկռտելով դէպի միջ-...նադարեան խաւարները։

Իրականութիւնն այն է սակայն, որ ...յեղափոխական յեղափոխութենէն ի վեր ...կացութեան մէջ փոփոխութիւն չէ մտած։ ...Ազատութեան պարտքը գրեթէ մէկ միլիար ...ոսկիի հասած է։ Մինչ մէկ կողմէ ծը-...նունդները տարեկան հարիւրին երեքի ...համեմատութեամբ աճում, կ՚արձանագրեն, ար-...տադրութիւնը հազիւ հարիւրին 1,4 կ՚ա-...ճի։ Հինգ մեծ քաղաքներու շուրջ ...աւելի երեք միլիոն բնակիչներ ծուարած ...խրճիթներու մէջ։ Ու համաձայն ...վիճակագրութեան ՄԱԿի հրատարակած վիճակա-...գրութեան, ազգային եկամուտի մէկ եր-...րորդը կեդրոնացած է մեծ կալուածա-...տէրերու՝ հարիւրին 2 ուկէսի ձեռքերուն ...։

...Միլլիէթ (5 Օգոստ.) այս տեղեկու-...թիւնները հաղորդելով կ՚ըսէ թէ յեղա-...փոխական կառավարութիւնը անելի մէջ ...։ Ու կ՚ուզէ, նախ քան Հոկտեմբեր 25ի ...խորհրդարանական ընտրութիւնները, ...Սահմանադիր Ժողովին քուէարկել տալ ...շարք մը օրէնքներ, որոնք անկարելի է որ ...նորընտիր օրէնսդրական ընտրուելիք ...Խորհրդարանին կողմէ։

Այդ օրինագիծերը՝ Թիւով քաներկու՝ ...պատրաստուած են Ազգ. Միասնականու-...թեան Կոմիտէին կողմէ եւ յեղափոխական ...նշանակութիւն ունին։

Տնտեսական եւ ընկերային խնդիրներն ...որ մեծապէս կը մտահոգեն Կիւրսէլն ...ընկերները։

Միանգամայն դուռը հասած՝ հասոյ-...թի նոր աղբիւրներ կը փնտռեն՝ դատարկ ...գանձը լեցնելու համար։

Մինչ այդ, Ներքին վէճերը կը շարու-...նակուին. Բոլորն ալ մէկ մտահոգութիւն ...ունին — աթոռ շահիլ յառաջիկայ ըն-...տրութեանց մէջ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ԲՌԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԴԵՌ ՉԷ ՄՆԱՑ

Կ՚ԸՍԷ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ

230.000 ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐ, ԱՆՁՐԵՒԻՆ ՏԱԿ, ԿԸ ԼՍԵՆ ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԳԻՐ ՄԸ ՂՐԿԱԾ Է ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ

Քոնրատ Ատընաուըր 6000 հոգիի առջեւ ճառ մը խօսեցաւ (ընտրապայքարի առթիւ) եւ գլխաւորաբար ծանրացաւ Պերլինի վրայ։ Ատընաուըր սպառուածէն աւելի ժխտ էր եւ շեշտեց թէ Պերլինի բուն տագնապը դեռ ծնած չէ. պիտի ծնի երբ Խորհ. Միութիւնը հաշտութեան դաշնագիր ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, բայց նոյնիսկ այն ատեն, ըստ Ատընաուըրի, պատերազմ տեղի պիտի չունենայ։

Կը կարծուի թէ Խրուշչեւի գիրը զոր Ատընաուըր ստացաւ դեսպան Սմիրնովի ձեռքէն եւ այս վերջինին հետ ունեցած խօսակցութիւնը որոշ ազդեցութիւն գործած են Ատընաուըրի վրայ, որ նախապէս շատ աւելի վրդովուած էր։

Խրուշչեւ կը գրէր Ատընաուըրի թէ կացութեան նոր ծանրացում մը չի նախատեսեր եւ կը յուսայ որ երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները պիտի զարգանան։ Այսքանը յայտնեց միայն Արտաքին նախարար ֆոն Պրենթանօ, որ ներկայ էր խօսակցութեան։ Խրուշչեւ անշուշտ ուրիշ բաներ ալ ըսած է Ատընաուըրի, քանի որ նոյն իրիկունը վարչապետը կը յայտարարէր իր ճառին մէջ թէ տեսակցութիւնը «դրական» եղած էր։

Միւս կողմէ 230.000 Գերմանացիներ անձրեւին տակ, պատսպարուած էին իրենց քաղաքապետին հրաւէրին եւ եկած էին լսելու Վիլլի Պրանտը։ Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը 2 ժամ խօսեցաւ, շատ յաճախ ընդմիջուած բուռն ծափերով։ Ժողովուրդին մէջ ցուցատախտակներ կը տեսնուէին «Քեննըտի ճաkh Պերլին» (Քեննըտի Պերլինի մէջ), «Միւնիխ 1938–Պերլին 1961», «Արեւմուտքը դաւաճանեց», «Կրաւորական դիրք, հաւասար է դաւաճանութեան», «Օգոստ. 13, ամօթի օր», «Բողոքները կը բաւեն, գործի անցնինք», եւայլն, եւայլն, եւ ժողովուրդը կը քալէր, ծայրը չէր տեսնուեր։ Նախ խօսեցաւ փոխ-քաղաքապետը, բայց ժողովուրդը Վիլլի Պրանտին կը սպասէր, զոր ողջունեց արտակարգ խանդավառութեամբ։

Պրանտ յայտնեց թէ նամակ մը գրած է Քեննըտիի, թէ երեքներու բողոքագիրը լաւ է, բայց բաւական չէ եւ շեշտեց թէ Փանքովի առած որոշումները պէտք է ետ առնուին։ «Պերլինի հարցը սուր հանգամանք ստացած է։ Միայն գօտիի հարց չէ, արեւելեան Պերլինի հարց չէ, Արեւմտեան Գերմանիոյ հարց չէ։ Լքուած չենք դաշնակիցներուն կողմէ, որովհետեւ այդ պարագային համայնավար զօրքը չէր կենար Պրանտենպուրկի դրան առջեւ, ոչ ալ Պերլին, ոչ ալ Գերմանիա, ոչ իսկ Հռենոսի վրայ։ Քաղաքապետը շարունակեց նոյն բուռն շեշտով.— «Պիտի չլքենք Արեւելքի մեր եղբայրները։ Արեւմուտքի Գերմանացիները պէտք է հասկնան թէ կիրակի նոր էջ մը բացուեցաւ Գերմանիոյ պատմութեան մէջ։ Աշխարհի երեսին կ՚ամբաստանենք պատասխանատուները եւ կը պահանջենք որ մարդկային իրաւունքները վերահաստատուին Պերլինի մէջ։ Ինչ որ եղաւ կի-

բակի, անմիջական սպառնալիք մը չէ արեւմտեան Պերլինի համար։ Խորհրդային իշխանութիւնը հարկ եղածին չափ վարպետ է որպէսզի գիտնայ թէ յարձակում մը արեւմտեան Պերլինի վրայ, բռնաբարումն է համաշխարհային խաղաղութեան։ Այս քաղաքը խաղաղութիւն կ՚ուզէ, բայց տեղի պիտի չտայ։ Աշխարհի վրայ ոչ մէկ քաղաք կրնայ այնքան ուժգնօրէն խաղաղութիւն ուզել, բայց խաղաղութիւնը երբեք տկարութեամբ ձեռք չի ձգուիր։ Յառաջիկայ շաբաթներուն պէտք չէ որ Պերլինը նոր Միւնիխ մը դառնայ»։

Ապա Պրանտ երգեց ազատութեան նուիրուած Գերմանացիներուն հին երգը եւ ազատութեան զանգակը ղօղանջեց (այդ զանգակը որ ազատութիւնը կը խորհրդանշէ, Ամերիկացիներուն կողմէ նուիրուած է), ժողովուրդը երկիւղածութեամբ, երգեց ազգային փառերգը եւ կամաց-կամաց ցրուեցաւ։

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

ԹՈՔԻՈՅԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ՓՈՐՁԵՑ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԸԼԼԱԼ

Անաստաս Միկոյեան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ճափոնի վարչապետին հետ, որուն նամակ մը յանձնեց Խրուշչեւէն։ Վարչապետութեան բանբերը յայտարարեց այս առթիւ թէ Պերլինի հարցն ալ խօսակցութեան նիւթ դարձած էր։

Անաստաս Միկոյեան յայտնած էր վարչապետ Իքետայի թէ Ճափոն չի կրնար անտարբեր մնալ Պերլինի խնդրին հանդէպ, քանի որ ապահովութեան դաշնագիր մը ունի Ամերիկայի հետ։ Աւելցուցած է թէ Քենըտի ըսած է որ մինչեւ պատերազմ կ՚երթայ եթէ հարկ տեսնէ։ « Մենք կ՚ըսենք թէ պէտք է խուսափիլ պատերազմէ, բայց ուժին կը պատասխանենք մեր ուժով, կը դատապարտենք նախագահ Քենըտին, որ չպատասխանեց Խորհրդային Թելադրանքին՝ ապազինել գօտի մը Գերմանիոյ մէջ» շեշտած է խորհրդային առաջին փոխ-վարչապետը, հաստատելով թէ իր կառավարութիւնը հաշտութեան առանձին դաշնագիր պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ։

Միկոյեան ցաւ յայտնած է նաեւ որ օտար ուժեր կան Ճափոնի մէջ եւ ըսած թէ չընդունիր Ճափոնի տեսակէտը, ըստ որուն Ճափոնեւամերիկեան դաշնագիրը միայն պաշտպանողական բնոյթ ունի։ Ճափոն, իր քաղաքականութիւնը ծրագրած ատեն, պէտք չէ մոռնայ թէ քանի մը տարիէն Խորհ. Միութիւնը պիտի անցնի Ամերիկան։ Ճափոնի վարչապետը մաղթած է որ առեւտրական փոխանակումները Ճափոնի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ շատնան, նոյն ժամանակ ալ Ճափոն կը կրկնապատկէ իր արտադրութիւնը եօթնամեայ ծրագրին գծով։

Միկոյեանի այս այցելութիւնը որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան (օր առաջ ող-առողջ մեկնիլը կը մաղթէ՜) առաջին միջադէպին առիթ տուած է։ 18 տարեկան աղջիկ մը, անդամ ծայրայեղ ազգայնական կուսակցութեան, փորձած է անձնասպան ըլլալ Լենինի հսկայ նկարին առջեւ, խորհրդային տօնավաճառին կեդրոնը։ Աղջիկը, նախ դանակով մը նկարին վրայ նետուած է, պատռելու համար, չյաջողելով թոյն կլլած է, ձերբակալուելէ առաջ։ Կը յուսան ազատել։

Ծայրայեղ աջ կազմակերպութեանց սպառնալիքներուն առջեւ, Ճափոնի Արտաքին նախարարը, ապարդիւն, խնդրած էր խորհրդային դեսպանատունէն որ ետ առնէ Լենինի նկարը, որ 10 մեթր բարձրութիւն ունի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ընտրութիւնները մեծ փոփոխութիւն մը չբերին։ Պէն Կուրիոնի Մափայ կուսակցութիւնը ձայներ կորսնցուց ի նպաստ ազատական կուսակցութեան։ Նոր դահլիճը, որուն կազմութիւնը հաւանաբար նորէն Պէն Կուրիոնի յանձնուի, քանի մը շաբաթէն միայն յայտնի կ՚ըլլայ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտը 800 միլիոն տոլարի զեղչ մը քուէարկեց արտասահմանի օգնութեան ծրագրին մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արդարութեան նախարարը՝ Էքրեմ Թիւզեմէն հրաժարեցաւ, «առողջական պատճառներով»։

ԱՐԱԲ. Մ. Հանրապետութիւնը ջնջեց Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի «գաւառական» դահլիճները եւ անոնց տեղը կազմեց կեդրոնական նոր կառավարութիւն մը։ Անոր նպատակն է Ա) նպաստել հիւսիսային եւ հարաւային գաւառներու միացման, Բ) կեանքի մակարդակը բարձրացնել երկրէն ներս, Գ) Թոյլ տալ որ ազգայնացած հաստատութիւնները կարեւոր դեր խաղան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Ֆրանսական ցուցահանդէսին դուռներուն առջեւ գրքոյկ մը կը ծախուի «Աշխատաւոր Ֆրանսան պայքարի մէջ», ուր գրուած է թէ Ֆրանսացի բանուորին ամսականը 26.000 Հ. Ֆրանքը չանցնիր եւ ամէն ինչ դէշ կ՚երթայ Ֆրանսայի մէջ։

ԻՐԱՔԻ «քարիւղ»ի նախարարը՝ Սալման յայտարարեց թէ«Իրաքը Փեթրոլեում Քըմփընիին դրամագլուխին առնուազն 20 առ հարիւրը կ՚ուզէ»։ Ամէն բան կախում ունի հիմա ընկերութեան երեք բաժնետէրերէն (Շէլ, Պի-Փի եւ Սթանտարտ Օյլ)։ Իրաք շահերուն ալ 60 առ 100ը կ՚ուզէ (50ի տեղ)։

ԵԱՍԸ-ԱՏԱՅ վճիռները պիտի տրուին Սեպտեմբեր 15ին։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՉԻՔՈՆԵԱՆԻ Վատիկանի « Արտաքին նախարար » նշանակուեցաւ, Կարդինալ Թառտինիի տեղ։ 78 տարեկան, Կարդինալ Չիքոնեանի բոլոր տաւեալները ունի վարելու համար Վատիկանի ամէնէն պատասխանատու պաշտօններէն մէկը։

ԱՃԱՃԻՕՅԻ մէջ (Քորսիքա) մասնաւոր ջերմութեամբ ոգեկոչուեցաւ Նափոլէոնի ծննդեան տարեդարձը։ Աստուածածնայ տաւօտը Մայր-տաճարին մէջ, ուր մկրտուեցաւ Ֆրանսայի Կայսրը, պզտիկ Քորսիքացի մը՝ Թինօ Ռոսի Ավէ-Մարիան երգեց մեծ Քորսիքացիին յիշատակին։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ շաբաթավերջին Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ 102 հոգիներ մեռան, կառքի արկածէ։ Փարիզի մէջ ջերմութիւնը 15 աստիճան էր ինչ որ չէր տեսնուած 1913էն ի վեր։

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը նոյն օրուան մէջ, ամուսնացուց իր երեք քոյրերը։

ԹՈՒՆՈՒԶԻԱՅԻ մէջ Թուղթի տագնապ մը պիտի սկսի ի մօտոյ։ Արդարեւ Ֆրանսական հաստատութիւն մը կը հայթայթէր Թունուզեան մամուլի Թուղթը, կը կարծուի թէ կառավարութիւնը ճար մը պիտի գտնէ մինչեւ ամսագլուխ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կարգ մը հաստատութիւններ գրաւուեցան Թունուզի մէջ։ Կառավարութիւնը կ՚ամբաստանէ Ֆրանսան որ ռմբակոծութիւններ կատարած է Թունուզեան շրջաններու վրայ։ Փարիզէն ոչ մէկ բան ըսուած է այս մասին։ Մոնճի Սլիմ կը շարունակէ բողոքագիրներ տեղացնել Ապահովութեան Խորհուրդի դիւանին գլխուն, որուն նախագահը, այս շրջանին, Ֆրանսացի պատուիրակն է՝ Պեռար։

ՓԼԱՍԹԻՔԻ 19 պայթումներ տեղի ունեցան Ալժէրի մէջ, 13 հոգի վիրաւորուած են։

ՅՈՒՇԵՐ
ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԷ

Սահակ Տէր-Թովմասեան բարեկեցիկ ընտանիքի մը, Մկրտիչ Տէր-Թովմասեանի զաւակն էր: Ծնած է 1897 Ապրիլ 12ին, Վասպուրական, Ջերմածոր, Դաշտուան: Ունեցած է 2 քոյր եւ 2 եղբայր, Արմենակ եւ Հայրիկ: Վերջինը ողջ է, կ'ապրի Երեւան, իսկ պապը քահանայ էր, օծուած Խրիմեան Հայրիկի կողմէ:

Սահակ, շնորհիւ իր հօրաքրոջ տղուն, Յովսէփ Կարինեանի, փոքր տարիքէն կապուած էր Դաշնակցութեան: Դեռ 10 տարեկանին, Տիգրան Գալտաստարեանի առաջնորդութեամբ, Շատախի մէջ գաղտնի հրատարակուած Տիգրիս անկախ (խմորատիպ) պարբերաթերթին գրաշարը եղած է:

Այս այն Կարինեանն է, որ Վարդգէսի հետ Տիգրանակերտ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր:

Սահակի հայրը 1908ի Թուրք Սահմանադրութեան հռչակման առաջին գիշերը դաւադրութեամբ կը սպաննուի՝ իր «բարեկամ» Սահակ Զոլոյեանի խմբակին կողմէ (Թելադրութեամբ մասնիչ Մեսրոպ Զոլիկեանի): Այդ դէպքէն ետք, Սահակ, իր մեծ եղբօր՝ Արմենակի հետ կ'երթայ Վան ուսանելու: Միջնակարգ դպրոցը վերջացնելէ ետք, կուսակցութեան խորհուրդով Արմենակ կ'երթայ ուսուցչական ուսուցչանոց: Վերջին վկայականը Էրզրումի բարձրագոյն դպրոցէն ստանալով, կը վերադառնայ Վան: 1915ի ապստամբութեան օրերուն թէ՛ վերջը մեծ դեր կը կատարէ Վանի եւ այլ շրջաններու մէջ: 1918ի Կոստի Համբարձումեանի եւ Գօղոս Դանիէլեանի հետ կը սպաննուին Նահանջի ճամբուն վրայ: Իսկ Սահակ կը վերադառնայ իր ծննդավայրը: Եւ 1915ի կռիւներուն, հետախուզական դեր կը կատարէ, յաճախ թշնամիի գնդակներու տարափին մէջէն, սողոսկելով կ'անցնի հայկական դիրքերը եւ կեդրոնէն՝ Գնդ. Տ. Գալտաստարեանի կողմէ տրուած հրահանգները հաղորդելէ եւ օրուան կացութեան տեղեկանալէ ետք, կը վերադառնայ: Երբեմն ալ կը յաջողի անցնիլ թշնամիի թիկունքը ուսումնասիրելով անոնց դիրքերը եւ շարժումները:

1915 Ապրիլ 27ին, Սամուէլ Մեսրոպեան կը ձգէ իրեն յանձնուած դիրքերը եւ խումբը կ'առաջնորդէ եկեղեցի, երկրորդ մըն ալ Յովսէփ Կարինեանին կ'ուղարկէ, որ հետեւի իր օրինակին:

Այս տխուր լուրը զինուորական մարմինը ստանալուն, Ռոստոմ Կիլիկեան, որ կուսակցութեան թելադրանքով ոստիկանական դպրոց ալ աւարտած էր Էրզրում, Սահակ Տէր-Թովմասեանը եւ Յովսէփ Հաճոյեանը հետը առնելով կը փութայ եկեղեցի, Սամուէլին փախուստը արգիլելու համար:

Բայց մինչ այդ, Յովսէփ Կարինեանը Նամակ ստացած կ'ըլլայ եւ Եփրեմ Մարկոսեանի խումբն ալ վերցնելով, կ'իջնեն ժամադրավայրը. բայց Սամուէլը հոն չեն գտներ եւ ձեռնունայն կը դառնան: Մինչ այդ թշնամին իրենց ձգած դիրքերը կը գրաւէ, եւ տղերքը կ'իյնան շրջապատման մէջ: Սահակ Զոլոյեան, եղբայրը՝ Հմայեակ, Ներսէս եւ ուրիշներ փախուստի կը դիմեն: Խաչօ Մկոյեան, Զաքար Սահակեան, Արամ Դանիէլեան եւ ուրիշներ, կռուելով ետ կը քաշուին դէպի Աստուածածնայ վանք. կուտան 5 վիրաւորներ՝ Զաքար Սահակեան, Եփրեմ Խաչօ, Մխոյեան եւ ուրիշներ, իսկ Յովսէփ Կարինեան եւ Եփրեմ Մարկոսեան կը մնան, կը կռուին մինչեւ վերջին փամփուշտը ու կը նահատակուին:

28ի առաւօտը, Թուրքերը քաջալերուած առաջին օրուան յաջողութենէն, կը յառաջանան դէպի այգիները, վերջնականապէս հաշուեյարդարի ենթարկելու համար Հայերը: Կը գրաւեն Ախտա Մանուկի Ջրաղացի դիրքերը, կը շրջապատեն եղբայրք Դանիէլեաններու եւ Կարինեանի դիրքերը եւ այդպէս յառաջանալով, երեկոյեան դէմ Կրկանց դիրքերու մօտ կը հանդիպին Սահակ Տէր-Թովմասեանի եւ Ռոստոմ Կիլիկեանի խումբին: Դիմադրութիւնը ուժեղ կ'ըլլայ, բայց, ի վերջոյ, Թուրքերը կը սեղմեն օղակը, կը պատրաստուին տունը վառելով հրոյ ճարակ դարձնել ամէնքը: Այլեւս գոյութեան խնդիր էր. մահ կը սպառնար իրենց. մինակ միջոց մը կը մնայ գործադրելիք, որ 100էն 1 հազիւ թէ յոյս ներշնչէր, բայց կը գործադրեն: Սահակ եւ Ռոստոմ մաուզեր ատրճանակները քաշած, յանկարծակի դուրս ցատկելով կը սկսին կրակել աջ ու ձախ եւ քանի մը Թուրքեր Մուհամմէտին քով ղրկելէ ետք, ճամբան կը բացուի: Խումբը կ'առաջնորդեն մօտերը գտնուած Մխկենց տունը: Այս անգամ Թուրքերը աւելի կատղած, կը հաւաքեն իրենց ուժերը, կը շրջապատեն տունը: Սահակ ոգեւորուած նախկին յաջողութենէն, տան ներքնայարկէն դուրս կուգայ եւ կրկին մաուզերը կը փորձէ՝ խմբուած Թուրքերուն վրայ: Թշնամին այդ անգքը նկատի չառնելուն համար, անակնկալի գալով, խուճապահար կը փախչի, թողելով բաւական զոհեր: Արդէն մութ էր, Սահակ եւ Ռոստոմ խումբը կ'առաջնորդեն ապահով ուղղութեամբ:

Մայիսի առաջին օրերուն, Դրօն իր կամաւորական զօրամասով Վան կը մտնէ եւ քանի մը տասնեակ զինուորներ հետը վերցնելով, օգնութեան կը հասնի Շատախի Հայերուն: Տիգրան Գալտաստարեան, Սահակ եւ ուրիշներ կուգան կը միանան անոնց:

Այդ օրէն սկսած, Սահակ միշտ եղած է իր եղբօր՝ Արմենակին հետ եւ իրեն յանձնուած պարտականութիւնները լրիւ կատարած:

1918ի վերջին նահանջին, Շաղոյեանի խումբին հետ կ'անցնի Պարսկաստան: Հայաստանի Հանրապետութեան օրով կը վերադառնայ երկիր ու հոն կարճ ժամանակով Նպաստի բաշխման մէջ կ'աշխատի, Խորէն եպիսկոպոս (ապա Կաթողիկոս) Մուրատբէկեանի եւ Կիւլնազարեանի հսկողութեան տակ: Յետոյ կը կազմակերպէ Երիտասարդաց Դաշնակցութիւնը: Փետրուարեան Ապստամբութեան օրով եղած է Փրկութեան Կոմիտէի՝ Վրացեանի եւ Քալանթարեանի քարտուղարը: Վերջին նահանջին, բոլորին հետ կ'անցնի Պարսկաստան, յետոյ Փարիզ, Ֆրանսա: Հոնկէ Ջեխոսլովաքիա, Փրակայի համալսարանը կ'աւարտէ ու վերջնականապէս կը հաստատուի Փարիզ:

Սահակ, Ֆրանսայի մէջ գրեթէ միշտ եղած է Կ. Կ.ի անդամ: Կատարած է գործավարի եւ գործիչի պաշտօն:

Վերջին քանի մը տարիներուն առողջութիւնը քայքայուած էր եւ կուսակցական աշխատանքները շարունակելու կարողութենէ զրկուած: Նիւթական վատ պայմաններու մէջ կը մահանայ... ետեւը անպաշտպան թողելով կինը՝ Զարուհին եւ քենին՝ Վռամեանին նշանածը, Ֆլորան:

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ
(1861–1865)

Շատ քիչեր տեղեակ են որ այսօրուան Միացեալ Նահանգները, որոնք միաձոյլ եւ միահամուռ քաղաքացիներու կամքով կերտուած Ազգ մըն են, ժամանակին թատր հանդիսացած են արիւնալի քաղաքացիական պատերազմի մը, որ իր հսկայ համեմատութիւններով սարսուռ կ'ազդէ: Այս՝ պատերազմը որ իրարու դէմ կը ցցէր Հիւսիսային եւ Հարաւային Նահանգները, սկսաւ 1861ին եւ տեւեց 4 տարի. մեռեալներու թիւը հասաւ մէկ միլիոնի: Այս պատերազմը կոչուած է «Բաժանման Պատերազմ», ինչ որ կը բացատրէ անոր էութիւնը:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ

Ամերիկեան քաղաքացիական պատերազմին պատճառներէն գլխաւորը եղաւ անտարակոյս, սեւամորթներուն հանդէպ՝ Հարաւային Նահանգներու բնակիչներուն ունեցած խոտոր վարմունքը: Այս խեղճ խափշիկները իսկական գերիներու պէս կը գործածուէին, աննշան չափով եւ շատ ծանր աշխատանքով:

Հիւսիսային Նահանգներու բնակիչները անգլիասաքսոն ծագում ունէին եւ դէմ էին գերութեան, մինչ Հարաւային Նահանգներու բնակիչները, որոնց մէջ բազմաթիւ էին ֆրանսական եւ սպանական ծագում ունեցողները, կը խորհէին թէ Սեւերու շահն էր այդ ստորադաս վիճակին մէջ ապրիլը:

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆԸ

Նիգրը գաղափարաբանական պայքար մը ծայր տուաւ Հիւսիսային եւ Հարաւային նահանգներու բնակիչներուն միջեւ.

Այս պայքարը շատ սուր հանգամանք զգեցաւ երբ նախագահական պաշտօնին բարձրացաւ Աբրահամ Լինքըլն (1860).

Լինքըլն ուղիղ, արդար եւ կամքի տէր մէկն էր. ան վճռեց ի գին ամէն զոհողութեան ջնջել սալ գերութիւնը, որ արդէն իսկ 1787ին պաշտօնական օրէնքով ջնջուած էր նորածին Ամերիկեան Ծերակոյտին կողմէ:

Աբրահամ Լինքըլն անդրդուելի մնաց իրբեւ պաշտպան սեւերու ազատութեան. Հարաւայինները հասկցան որ լեզու պիտի չկարենային գտնել անոր հետ եւ հռչակեցին իրենց անկախութիւնը Լինքըլնէն, կազմելով հանդերձ նոր Հանրապետութիւն մը: Բաժնուող նահանգներն էին. Հարաւային Քարոլինա, Ֆլորիտա, Միսիսիփի, Ալապամա, Ճէորճիա, Լուիզիանա եւ Թեքսաս:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Հարաւային Հանրապետութիւնը կը խնդրէ Լինքըլնէն որ քաշէ իր պահակազօրքերը: Լինքըլն կը մերժէ: 1861 Ապրիլ 12ին, Հարաւայինները կը ռմբակոծեն Սըմթեր բերդը, ուր կար Հիւսիսային պահակազօրք մը: Այս կ'ըլլայ առ- դանշանը քաղաքացիական պատերազմի

Հիւսիսայինները 21 միլիոն են, մինչ Հարաւայինները՝ 10 միլիոն. Ամբողջ ճա- րտարութիւնը Հիւսիսայիններուն ձեռքն էր; այս պատճառաւ անոնք ի վերջոյ աւելի զօրաւոր դուրս եկան:

Սկիզբները, Հարաւային զօրավար Լի մեծ յաղթանակներ տարաւ, բայց Հիւսիսայիններուն թիւն ու հարստութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկեցին Հարաւային ուժերը:

1865 Ապրիլ 8ին, Հիւսիսային զօրավար Գրանթ վերջնական յաղթութիւնը տարաւ Գեթիսպուրկը գրաւելով, ուր կը յանձնուէր Լի իր 25.000 զինուորներով

Հիւսիսը յաղթած էր: Իրաւ է որ նա- խագահ Լինքըլն սպաննուեցաւ, սակայն յաջողեցաւ ի սպառ փրկել Միացեալ Նահանգներու միութիւնը եւ ազատ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Ամերիկեան քաղաքացիական պատերազմը, բառին իսկական առումով արդիական պատերազմ մըն էր:

Ամերիկացիները կանոնաւոր բանակ չունենալով, ամէն բան սկիզբէն կերտեցին. յատկապէս աչքառու էր բանակի հայթայթումը՝ քաղաքական իշխանութեան:

Երկու կողմերը տկար բանակներ ու- նէին, բայց հետզհետէ անոնք կը զօրանային, եւ, պատերազմի վերջաւորութեան, Հիւսիսային նահանգներ ունէին մէկ միլիոն զինուոր, զինուած գերարդիական զէնքերով. հսկայ թնդանօթներ, զրահապատ շոգեկառքեր, կ- ... եւայլն: Շոգեկառքը եւ օդապարիկը մեծ դեր կը խաղան բանակները արագօրէն տեղափոխելու եւ թշնամին

ՍԵՒԱՆԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ

Ա.

Ես մի հիւանդ բարեկամ ունեմ՝ Պրոֆ. Նորայր Քոչարեանը: Նրան ծովափ է հարկաւոր, բայց այնպիսի ծովափ, որ պատած լինի անտառներով:

— Ա՛խ, մեր Սեւանից լաւը չկայ, բայց ափսոս, որ մերկ է, — մի անգամ ասաց ինձ:

— Սեւանում լաւ անտառներ կան, — պատասխանեցի ես: — Գնանք, քեզ այնպիսի տեղ տանեմ, որ թւայ թէ Զուիցերիա ես ընկել:

Թերահաւատօրէն թօթւում է ուսերը, իսկ հայեացքն ասում է. «Հը՞, որսորդական փչոց չի՞...»:

— Այո՛, այո՛, ոնց որ Բաղէլի լճը՝ շրջապատուած անտառներով, — պնդում եմ ես:

Համոզեցի, ճանապարհ ընկանք: Հրաբխային քարաբլուրների յետեւից մեր առաջ բացուեց Սեւանը, որի չուրջը կլոր պար բռնած քարացել են Գեղամայ ծաղկանկար լեռները:

Զքնաղ է Սեւանը ամառնամուտին, երբ օրը նոր է բացւում եւ երբ նոր է նա արթնանում իր անվրդով քնից:

Ափսո՛ս, որ այդ աննման գեղեցկուհին պառկած է լերկ ու անհրապոյր անկողնու մէջ: Իրօք, տխուր տեսարան են ներկայացնում լճի յատակից լոյս աշխարհ եկած լերկ ու քարքարոտ ափերը:

Բայց դա ա՛յս ափից: Արեւմտեան կողմից Սեւանին նայողին թւում է, թէ լճին ամբողջովին պատած է կրակալած քարերով: Բայց այդպէս չէ: Քարքարոտ ու մերկ են լճի միայն այն ափերը, որոնք տեսանելի են Սեւանին այցի գնացող զբօսաշրջիկների, հանգստացողների, ճամբորդների համար: Աշխարհի բոլոր ծայրերից իրենց Հայրենիքին կարօտած Հայերը հասնում են Սեւան, զմայլւում են նրա գեղեցկութեամբ եւ ափսոսում՝ տեսնելով նրա լերկ ափերը: Դժբախտաբար մենք Սեւանը միշտ տեսնում ենք իր ամէնէն անհրապոյր կողմից:

Եւ ահա լսում եմ ընկերոջս հիասթափուած ձայնը.

— Սա՞ է ասածդ Զուիցերիան... Ե՛տ դառնանք...

Իսկ ես մեքենավարներին հանգիստ պատուիրում եմ.

— Քշեցէք Այրիվանք...:

Շատ կեռմաններ ու հրաբխային «շրջագլներ» անցանք, մինչեւ որ մի գիւղ հասանք լճափնեայ ժայռին թառած իր հինաւուրց վանքով, որին հակադիր վեր էին ելնում Սիլոսի աշտարակներն ու անասնապահական ագարակների նոր շէնքեր: Այդ շէնքերից այն կողմ ձգւում է մի ընդարձակ հարթավայր՝ Նորադուզի տափարակը, որի կենտրոնով հոսում է Գաւառ-գետը: Այդ ամբողջ հարթութեան վրայ կարծես կանաչուտն ամպ էր չոքել:

— Ի՞նչ է դա... որտե՞ղ ենք, — հարցրեց հիւանդը:

— Մտնում ենք Բաղէլին, — ծիծաղեցի ես, — իսկ կանաչ ամպի ինչ լինելը քիչ յետոյ կ'իմանաս...:

Եւ քիչ յետոյ մեր մեքենաները մտան անտառ ու սլացան խոնաւ ծառուղիներով:

Այո՛, իսկական անտառ մտանք, փտող տերեւների ու անող ծառաստուերների բոյրով, անտառ՝ իր խիտ թփուտներով ու զով շնչով:

Ցանկաք պայծառ օրը աղջամուղջի փոխուեց մռայլ ստուերների մէջ. մենք ընթանում էինք թեղի թուփ ծառերից կազմուած անտառով: Երկնի կապոյտի մի նեղ շերտ ձգւում էր մեր գլխավերեւով, իսկ անտառի պատուածքներից տեղ-տեղ առկայծում էին Սեւանի ջրերը:

Մեքենաները կանգ առան, մենք իջանք եւ ես հարցական նայեցի պրոֆեսորի դէմքին: Մի պահ նա կարկամել էր:

— Եւ մենք Սեւանո՞ւմ ենք, — վերջապէս հարցրեց նա:

— Սեւանում չենք, այլ նրա ափին, — ուղղեցի ես, ծիծաղելով:

Երեխաները ցրւել են դալիս թաւուտներում, իսկ մենք հայեացքով տնտղում ենք ջահէլ թեղիները, որ այնպէս փարթամօրէն աճել են դէպի ստորին հոսանքի հովտում, ուր այնքա՜ն առատ տիղմն ու աննդանիւթը նրանց համար

Առաջ գնացինք ոտքով եւ հիացմունք- նորից կանգ առանք, մի տեղ նոճի- ղիներին փոխարինում էին ուռենի, գ- ծառ ու ալոցէկ բարդիների զոգաւոր շարքերը: Ուղղահայեացօրէն վեր էին ել- նրանք անտառի ընդհանուր մակարդ- բարձր եւ կատարները մեղմօրէն օրօր- էին Սեւանից փչող զեփիւռից.

Անտառ է, բայց ոչ վայրենի. Ծառ- տնկուած են կանոնաւոր շարքերով, զաձիգ ճանապարհներ են կտրում նրա մի ծայրից միւսը, իսկ շարքերը ջեւ խոտոտ շերտեր են թողնուած կանաչ ժապաւէնների նման ձգւում արեւմուտքից արեւելք:

Այդտեղ էլ խփեցինք մեր ճամբարը դոնէ ես, ինձ զգում էի Զուիցերիայ- Բաղէլի լճի ափին... Ջէ՛, ինչ Զուից- րիա: Սեւանը իր նմանը չունի, իսկ ափերը պատած են անտառներով: Ան- տառներ նրա ափերին կան՝ Գաւառ-գետից մինչեւ Մարտունի, տեղից էլ համատարած փիրուզէ զմրուխտ ժապաւէններ կապելով ձգւ- են նրանք մինչեւ Ծովինար, բեր, Զաղալու, այնտեղից էլ կան Մասրիկի դաշտի գոգ- պուրակները գեղեցկացնելով ւում են դէպի Արեգունու լեռները.

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. — 1)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆ (Յատուկ).— Թէեւ տարադիր հայութեան ուսերուն վրայ ծանր կը ճընշեն երկար տարիներու տառապանքները եւ օրէ օր աճող մտահոգութիւնները ապագայի գոյութեան մասին, միւս կողմէ, հաւատարիմ ան իր կոչումին, կը յիշէ եւ կը տօնէ անցեալի մեծ դէպքերը, անմոռանալի թուականները, հաւատարմօրէն, անսակարկօրէն եւ գրեթէ օրը օրին։

Հերոսներու օրը, Սարդարապատի արշաւանքի տարեդարձը տօնուեցաւ Օգոս- ... Լաթապուրքէթի հովասուն դաշտին վրայ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ... կոմիտէին։

Անձնուէր ընկերներ եւ հաւատաւոր ... նոյնիսկ շրջաններէն հայրենակիցներ, իրենց ընտանեկան կազմով փութացած էին պատուելու հերոսներուն յիշատակը եւ մեր պանդուխտ բայց վեհօրէն ծածանուող Եռագոյնը։

Սովորական դաշտը պահ մը հայացած էր, անընդհատ կ'արձագանգէին բարձրախօսի միջոցաւ, մերթ խրոխտ եւ մերթ անուշ, մելամաղձիկ մեր հարազատ երկրին երգերը, եւ ներկաներու հոգիէն ներս որոշ հրճուանք եւ խանդավառութիւն կը ներարկէին։ Այնպէս որ շուրջպար կազմողներու թիւը շատ ու շատ էր, տարեց թէ երիտասարդ, ամէնքը պարեցին, ուրիշներ երգեցին եւ արտասանեցին։

Ժամը 3ուկէսին, դաշտահանդէսի պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ «Կարկուտ տեղաց» եւ «Դարձեալ փայլեց» ժողովրդական երգերով։ Ապա, օրուան նախագահը՝ ընկ. Յովհ. Ուզունեան, խօսելէ ետքը համառօտ կերպով, Սարդարապատի արշաւանքի մասին, աւելի ծանրացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ կատարուած յեղափոխական ձեռնարկներուն վրայ, եւ ըստ սովորութեան, հրաւիրեց բարձրախօսին առջեւ երգելու (Տիկ. Անժէլ Սուքիասեան) եւ արտասանելու (ընկ. Հ. Զաքարեան)։

Իսկ օրուան բանախօսը, Պ. Կ. Տէրմոյեան, խօսելով Սարդարապատի արշաւանքին առանցքը կազմող պիտակից եւ անսահմանօրէն անձնազոհ երիտասարդութեան մասին, ուժգնօրէն թելադրեց ծնողքներուն, որ իրենց զաւակներուն ներշնչեն այդ վեհ զոհաբերութեան եւ նուիրումի ոգին, որպէսզի անոնք ալ իրենց կարգին կազմ եւ պատրաստ գտնուին ծառայելու Ազգին, եւ մեռնելու Հայրենիքին համար։

Պահը վսեմ էր։ Բանախօսի հրաւէրով ներկաները մէկ վայրկեանի լռութեամբ եւ յոտնկայս, իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանեցին հերոսներու յիշատակին։

Հանդէսին նախագահը, միշտ ներկայ իր դեկին վրայ եւ եռանդուն, այս անգամ երգելու հրաւիրեց տիկ. Վարդուհի Ռոտիկեանը եւ երկու ընկերներ՝ Աւետիս Մաղաքեան եւ Գ. Ճիպրանեան (Շաւէն)։

Դաշտահանդէսի կարեւոր հիւրերէն մէկն էր Պ. Երուանդ Եղիայեան (Պելֆորէն) պարզ ու անկեղծ ոճով մը քանի գողարիկ տպաւորութիւններ հաղորդեց ներկաներուն, 1960ին Հայաստան կատարած իր ուղեւորութենէն։ Մեր յարգելի հայրենակիցը յուզուած շեշտով թելադրեց ուժ տալ հայեցի՛ն դաստիարակութեան եւ յատկապէս հայ դպրոցին, եւ այս միտքով պատրաստակամութիւն յայտնեց իր անվերապահ, շօշափելի մասնակցութիւնը բերելու այդ նպատակի իրագործման։

Երբեմն տաղտկալի կը դառնան հանդէսները, ուր տեղի կ'ունենան վիճակահանութիւններ եւ կամ երկարատեւ աճուրդներ։

Մեր դաշտահանդէսի կազմակերպիչները ալ զոհ դարձած էին աւանդութեան։ Հաւ մը եւ շիշ մը գաց ընտիր գինի աճուրդի դրուեցաւ։ Սակայն ի պատիւ իրենց պէտք է ըսենք որ շատ կարճ տեւեց եւ բախտաւորը հանդիսացաւ Պ. Յարութիւն Մաղոյեան, որ տասը Նոր Ֆրանքի նուէրով մը աւելի ճոխացուց ընդհանուր գումարը, հասցնելով 180 Ն. Ֆրանքի։

Իբրեւ վերջաբան, Տիկ. Ովսաննա Խօջասիւզեան մեներգեց «Հայոց աղջիկները», եւ այս հայաշունչ մթնոլորտին մէջ, ուր երգն ու պարը իրար կը հրէին, ճոխ սեղաններն անգամ մը եւս պարզուեցան, սպասարկող յանձնախումբը մեղուաջան գործի սկսաւ, ամէնուն հասցնելով շամփուրով միսը եւ սառնորակ խմիչքները։

Ուշ ատեն եւ առանց անձրեւի հանդէսը վերջացաւ, իսկ ժողովուրդը կամաց կամաց, գրեթէ ակամայ հեռացաւ դաշտէն, հետը տանելով լաւագոյն օրուան մը յիշատակը։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Եղանակի առաջին դաշտահանդէսը, այս տարի, վիճակուեցաւ Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին։ Պայծառ, տաքուկ օդով կիրակի մը, Յունիս 25ին, մեր հայրենակիցները մեծ թիւով, եւ երկսեռ երիտասարդներ, ներկայ գտնուեցան Լաթապուրքէթի ծանօթ դաշտին վրայ։

Նոր Սերունդի եռանդուն պատասխանատուն՝ ընկ. Համբիկ Զաքարեան, դաշտահանդէսին բացումը կատարեց եւ հրաւիրեց Նոր Սերունդի երգչախումբը երգելու բարձրախօսին առջեւ «Մշակ բանուոր»ը։

Մէջ ընդ մէջ եղան երգեր, արտասանութիւններ եւ մէկէ աւելի ճառախօսութիւններ։

Օրիորդներ Ի. Մուրատեան, Աղնիւ Գինոսեան եւ Պ. Գ. Ճիպրանեան (Շաւէն), իրենց մասնակցութիւնը բերին սիրայօժար՝ գեղարուեստական բաժնին։

Մեր տղաքը, դաշտահանդէսի բազմութեան դիմելով, կարճ ժամանակի մը մէջ 340 Ն. Ֆ. հանգանակեցին իրենց անմիջական եւ կարեւոր պէտքերուն համար։

ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կազմակերպուած մեծ պտոյտի մը (առաջնորդ Լեւոն վրդ. Քէչէճեան) մասնակցելով 18 Յունիսին՝ կիրակի, Վիէնի գաղութէն մեծ թիւով հայրենակիցներ, պատեհ առիթն ունեցան շատ գեղեցիկ օր մը վայելելու Ալպեան լեռներու դալարագեղ եւ հովասուն հովիտներուն մէջ, եւ միեւնոյն ժամանակ այցելելու մեծ Շարթրէօզի հռչակաւոր եւ դարաւոր վանքը, որուն հոյակապ կամարներուն տակ պատարագեց Գեր. Գրիգոր Վ. Գապեան (Վալանսէն) եւ խօսեցաւ կարճ, բայց ազդու քարոզ մը Ս. Լուսաւորչին մեզի բերած հաւատքին վրայ։

Ձայնաւոր պատարագէն վերջ, այլեւս ազատ պտոյտ, կերուխում, երգ ու խաղ եւ ապա, իրիկունը, ակամայ վերադարձ դէպի տուն։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցներու արձակուրդի շրջանը սկսաւ Յունիսի վերջերը, 32 աշակերտներով, եւ յոյս կայ որ վերամուտին աւելի մեծ թիւով աշակերտներ յաճախեն երեկոյեան դասընթացքները, որոնք յամառօրէն կը տեւեն երկար տարիներէ ի վեր, եւ առանց մեծ աղմուկի։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Ահա տարին կուգայ եւ իր վերջաւորութեան գրեթէ կը մօտենայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին ոչ մէկ կարեւոր թղթակցութիւն երեւցաւ «Յառաջ»ի թանկագին սիւնակներուն մէջ, թէեւ արդարացի կերպով եւ դժբախտաբար։

Մինչ անդին Կրընոպլի եւ Լիոն-Տէսինի քոյր միութիւնները, աւելի բախտաւոր կը ծլին, կը ծաղկին եւ զգալապէս հառաջ կը նետեն, աստ, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ժամանակէ մը ի վեր որոշ փտախտային անշնորհք հիւանդութենէ կը տառապի...։

Եւ այս տարի, մեծ դժուարութեամբ, եւ ախոյենական եղանակը չըրացուցած, ինկաւ վհատութեան եւ նոյնիսկ քայքայման գիրկը։

Կ'ըսուի թէ ողջմտութիւնը եւ հիասթափումը վերականգնելու, վերակազմաւորելու շնորհքը կ'ընծայեն անպայման։ Յուսանք եւ սպասենք։

Հ.Մ.Ը.Մ.ի անկեղծ եւ հաւատարիմ անդամները, համակիրները կը բաղձան որ իրենց մարզական 40 ամեայ Միութիւնը հաստատ մնայ եւ իր նախկին աշխոյժն ու փայլը առնայ հաւատարմօրէն կառչած մնալով իր հիմնական նպատակին եւ սկզբունքներուն։

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մեր Ազգ. Միութիւնը, այլեւս պետական հրամանագրով ճանչցուած, ամառնային արձակուրդներուն եւ անկէ առաջ, մտադրեց մէկէ աւելի ձեռնարկներ կազմակերպել։ Ամէն անգամ անյաջողութիւն մը եւ կամ աննպաստ օդը արգելք հանդիսացան։ Ինչպէս նաեւ մահերը։

Անշուշտ հիմակուընէ պէտք է խորհիլ յառաջիկայ ձմեռնային եղանակին համար թատերական կամ մշակութային պէս-պէս ձեռնարկներ կազմակերպել, աւելի օգտակար քան թէ պարահանդէսները՝ մեծածախս եւ անիմաստ, եւ թեթեւսոլիկ «սիւրբրիզ-փարթի»ները։

Կ. Տ.

...ուսումնասիրելու համար։ Ցաւ... հրամանները հեռագրի միջոցաւ կ'արձակուին։

ՆԱՒԱՅԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Հիւսիսը եւ Հարաւը իրարու բախեցան նաեւ ծովերու վրայ։ 1862ին տեղի ունեցաւ Համպթըն Ռոտսի նաւային կռիւը, ... պատմութեան մէջ առաջին անգամն ... իրարու դէմ ճակատեցան երկու զրահաւորներ։

Հիւսիսը, շնորհիւ իր հարստութեան, իր նաւերուն թիւը 411էն բարձրացուց 671ի. եւ ատոնց շնորհիւ բոլորովին կըտրեց Հարաւայինները՝ Եւրոպայէն։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴԱՍԵՐԸ

Իրաւ է որ քաղաքացիական պատերազմին առաջին դասը եղաւ բարոյական կարգի. թէ որքան վտանգաւոր է ամբողջական պատերազմ մը, զինքը առող երկու ժողովուրդներու միջեւ։ Այլեւս անցած էին հին պատերազմները, որոնց ընթացքին անհամեմատաբար թիւով մարդիկ կ'իյնային։ Ներկայ պատերազմը կեանքի եւ մահուան պատերազմ մըն էր, մինչեւ թշնամիներու ամբողջական պարտութիւնը։

Բայց այդ պատերազմը յեղաշրջեց արդիական պատերազմի գաղափարը։ Արդիական զէնքեր, զրահաւորներ, պայթուող եւ շարժուն փոքր խումբեր, ծըպտուած եւ խրամներու եւ կանանչութեան մէջ պահուած գինուորներ, եւայլն, նոր հարցեր բացին զօրավարներուն առջեւ ու միանգամայն նորանոր հարցեր ստեղծեցին։

Վերջապէս, յայտնի եղաւ նաեւ թէ ամերիկացի անփորձ զօրավարներ, շնորհիւ իրենց հանճարով ու ձեռներէցութեամբ, լուծումներ գտան դժուար հարցերու եւ պատերազմի ընթացքին դարձան փայլուն ռազմագէտներ։

ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

Երջանկութիւնը իրաւունք չէ, այլ՝ պարտականութիւն։ ԹՈՒԼԷ

×

Կեանքը վարդ մըն է՝, որուն ամէն մէկ թերթը պատրանք է իսկ ամէն մէկ փուշը՝ իրականութիւն։ Կէ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Միթէ կը հաւատա՞ք որ այդ մասին ... խօսուած։ Վստահաբար կ'ըսենք ձեզ թէ՝ ձեր եւ ձեր ընտանեաց մազին դպչող պիտի չգտնուի այս գիւղին մէջ, ... պաշտպանութիւնդ զօրաւոր ձեռքերու մէջ պիտի ըլլայ... ըսել կ'ուզեմ թէ կառավարութիւնը պիտի հանէ ամենափոքր նեղութենէդ ու վտանգէդ ...։

— Ըսել է թէ դուք կառավարութեան մարդիկ էք։

— Ի հարկէ, ահա՛ մեր նշանը։

Ու երկուքն ալ կուրծքերնին բանալով ցոյց տուին ոստիկանական գործակալներու նշանները, որոնք պահած էին իրենց լօդիկին տակ։

— Ի՞նչ, կը ճանչնա՞ք այս նշանները, հարցուց մօլլան ժպտելով։

— Ի՛նչպէս չէ՜... մրմնջեց աղետաւոր Գզիրը՝ խենթի մը պէս։

— Ուրեմն այլեւս վախնալու բան մը ունի՞ք։

— Ո՛չ։

— Քանի որ վախնալու բան մը չունիք, ձեր գիտցածները, առանց ծածկելու, առանց կասկածներու վերապահումներու տակ դնելու, յայտնեցէք կէտ առ կէտ եւ մանրամասնաբար։

Գզիրը չմտածեց, ձեռքը խղճին վրայ չդրաւ... մէկ խօսքով՝ շլեց Աստուծոյ ձայնը, որ իր հոգւոյն բովանդակ ահաւորութեան մէջ կ'արձագանգուէր այդ պահուն։

Ըսի թէ քանի մը օր առաջ երիտասարդ մը ու մանկամարդ աղջիկ մը կը գտնուէին հոս, յայտնեց Գզիրը լպիրշ ու ծաղրելի բացատրութեամբ մը. իրաւ է եւ այդ երկու անծանօթները քիւրտ աղկերու տարազը կը կրէին. բայց իրենք Քիւրտ չէին, այլ Հայ էին։

— Հա՞յ էին... բացագանչեց մօլլան անզուսպ հետաքրքրութեամբ մը։

— Այո, Հայ էին, շարունակեց Գզիրը, երկու ամիսէ չափ Ռէիս Մելիքին տունը մնաց մանկամարդ աղջիկը, երիտասարդը գիշերները կ'երթար երբեմն, շաբաթէ մը կը վերադառնար, երբեմն մէկ օրէն։ Վերջապէս ծերունի մարդ մը երեւան ելաւ. աղջկան հայրն էր ըսին. իրաւ է թէ սուտ, չեմ գիտեր. իրիկուն մը ծերունին առաւ աղջիկը ու մեկնեցաւ. երիտասարդը մէկ օր վերջը գնաց։ Այս բոլորը գաղտնի պահելու ջանացին ինէ, սակայն յաջողեցայ ամէն բան իմանալ, մինչեւ իսկ ծերունիին ու աղջկան դէպի Արճէշ քաղաք երթալնին ալ հասկցայ։

— Ծերունին այդ քաղաքէ՞ն էր, ընդհատեց մօլլան։

— Ոչ, ծերունին Գաւաշցի էր, բայց աղջիկը առած այդ կողմը կը փախչէր որ դիւրութեամբ մը օտար երկիր կարենար անցնիլ։

— Քանի՞ օր է երթալնին։

— Այսօր երեք օր կ'ըլլայ։

— Կը յուսա՞ք թէ անկէց մեկնած չեն։

— Ապահովապէս, ինչու որ կարաւանին պիտի սպասէին. դեռ կարաւանը չելաւ։

— Առիկա աղէկ. ըսել է թէ Ռէիս Մելիք կատարեալ գիտակցութիւն ունէր անոնց ուրկէ՞ց գալուն... ո՞վ ըլլալուն... մանաւանդ փախչելու մասին, անանկ չէ՞։

— Հարկաւ։

— Դուք գիտէ՞ք ուրիշ տեղեկութիւններ։

— Գիտեմ։

— Յայտնեցէք։

— Իրիկուն մը Ռէիս Մելիք ու երիտասարդը կը խօսէին. ես գաղտնի կերպով դուռին մօտեցայ ու ականջ դրի. երիտասարդը կը յայտնէր թէ Միրզա պէկ անուն պէկի մը տունը գացեր է եւ ինքզինքը Քիւրտ մը ձեւացնելով Ալի պէկ կոչուած էր. յետոյ յաջողած էր աղջկան հետ միաբանիլ ու Միրզա պէկը սպաննել քնացած տեղը։

— Լսեցի՞ք այդ խօսքերը, ընդհատեց մօլլային ընկերացող մարդը։

— Սուտ եւ շինծու պատմութիւն մը չեմ ըներ, առարկեց Գզիրը, հարկաւ լսածներս պիտի յայտնեմ։

— Այս մեղսակցութեանը մէջ միայն Ռէիս Մելի՞քը կայ։

— Ոչ, մեր Տէր Օհաննն ալ գիտէ։

— Ուրիշ մէկը չի՞ գիտեր։

— Ոչ, ուրիշ մէկը չի գիտեր։

Դժոխային կեղծ մօլլան այլեւս հարցումներ ընելէ դադրեցաւ։

— Հիմա, Գզիր Զաքօ, որպէսզի մէկէն ի մէկ ձեր կեանքը վտանգի մը չենթարկենք, նկատել տուաւ մօլլան, պէտք է ձիերը դուրս հանէք ախոռէն որ մենք մեկնինք՝ ձեզ վարձատրելէ ետքը։

— Ձեր կամքը գիտէ... մրմռաց Գզիրը։

Ու շուտով դուրս ելաւ թառմայէն, ձիերը թամբեց ու պատրաստեց ամէն բան։

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Զարուհի Նապուլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ Նապուլեան եւ Բալագեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գայեանէ Գասապեան ինչպէս նաեւ Գասապեան, Գոթոլոն, Կոթոլոնի, Կոթողեան, Օրմանճեան, Անդրէասեան, Խանճեան, Մատուրեան, Մանուելեան եւ Աչճեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ խաղողի նուիրատուներ Փարիզի Ս. Յովհ.Մկրտիչ եկեղեցւոյ

Տէր եւ Տիկին Աթատեան 2 կողով, Տիկին Նազենիկ Սարաֆեան 1 կողով, Պարոններ Նոտարեան եղբայրներ 1 կողով, Տէր եւ Տիկ. Քիրէմիթճեան 1 կողով, Տէր եւ Տիկ. Գավէզեան 2 կողով, Պ. Նապուլեան 2 կողով, Տէր եւ Տիկ. Էլիզա Շահինեան 1 կողով, Պ. Փայլակ Միքայէլեան, Տիկին Նուրիցա Ժամկոչեան, Պ. Մարտիկ Սարեան, այրի Տիկին Սրբուհի Օհաննէսեան 1ական կողով, Պ. Մանուկ Հայրապետեան 2 կողով, Պ. Աճէմօֆ, Տիկ. Ազնիւ Քէչիչեան 1ական կողով, Տիկին Մուրատեան 3 կողով, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեան, Տիկ. Ֆէրմանճեան, Պ. Սերոբեան, Տիկ. Զաղարեան, Նուպար Տէր-Ղուկասեան, Օր. Մառանեան Արմենուհի 1ական կողով։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի՝ ութերորդ օր Վերափոխման։

Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ

Յունաստանի եւ Ճէզիրէի հայ Կաթողիկէներու նախկին առաջնորդը։

ԿՈՉ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը, Մարսէյլի Ազգատախնամէն, ինչպէս նաեւ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանէն, ստացած է առանձին նամակներ, որոնցմով տրամադրութիւն կը յայտնեն, իրենց օժանդակութեան բաժինը բերել, մեր հանգստեան տուները ընդունուելու կոչուած ծեր թեկնածուներու պաշտօնական գործողութեանց վերաբերեալ աշխատանքներուն։

Արդ, Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը սիրով ընդառաջ երթալով վերոյիշեալ մարմիններուն խնդրանքին, կը ծանուցանէ ներկայովս, Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր այն ծերերուն, որոնք պիտի փափաքէին Սէն Ռաֆայէլի, Մոնմօրանսիի եւ Անթիբի հանգստեան տուները մտնել, փութան իրենց դիմումը կատարել Մարսէյլի Ազգատախնամին կամ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը, որոնք հարկ եղած պաշտօնական թուղթերու գործողութիւնները կատարելով, ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայեն։

Հասցէ՝ Ազգատախնամի՝

339, Avenue du Prado, Marseille

Հայոց Առաջնորդարան՝

26, Rue des Convalescents, Marseille

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան ։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ ․

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պըըվէի եւ պագալորէայի ։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան ․—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը փութայ ծանուցանել Տէսինահայ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։ Կը պատարագէ Տէր Վարդ քհնյ. Աւագեան։

Նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն (Փիւժէ-սիւր-Արժանսէն) այրի Տիկին Վարդանուշ Կակոյեան եւ (Վիէննէն) Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մուրատեան իրեն ամուսնոյն եւ կնքահօր Մարտիրոսի մահուան տարելիցին առթիւ։ Նաեւ Կակոյեան, Մուրատեան եւ Մարգարեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ

SAMEDI 19 AOUT 1961

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9181 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4982

...ՅԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

...ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան ...ան սերմերը կը շարունակեն ծիլեր ...անկել երկու դարէ ի վեր։

...Ազատութեան» նշանաբանը տասնեւ... ...երորդ դարուն լայն արձագանգ գտաւ ...որ լուծի տակ հեծող ժողովուրդներու ...ցին մէջ։

...Ազատութիւն»ը հոմանիշ դարձաւ ...ազգայնականութեան»։

...Եւրոպ. ազգերը աստիճանաբար ար-...ութեան, անկախութեան եւ սեփական ...ութիւնի տիրացան։

...Քսաներորդ դարուն շարժումը աւելի ...է ծաւալ առաւ։

...Համաշխարհային կրկնակ պատերազմ-...ներէն վերջ բազմաթիւ ազգեր անկախու-...թեան տիրացան։ (Բացառութիւն կը ...կազմեն անոնք որ կարմիր ծիրին մէջ ին-...ած եւ կորսնցուցին իրենց ազատու-...թիւնը)։

...Ազգայնական ոգին չեչտուած կերպով ...ազատութեան հետ, տեղ տեղ ...անկլու համար մինչեւ ցեղապաշտու-...թիւն։

...ժողովուրդը իր բնակած երկիրնե-...ու մէջ յաճախ զոհ գնաց տիրող ազգի ...ազգայնամոլական-ցեղապաշտական չար-...ժումներուն։

...Օսմանեան Սահմանադրութիւնը 1908ին ...ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղ-...բայրութիւն» կեղծ նշանաբաններով կը ...նախանձախնդիր Կայսրութեան բաղկացուցիչ ...տարրերը «եղբայրաբար» միացնել «Օս-...մանցի» ընդհանուր պիտակին տակ։

...Կրինքն եղաւ թուրք ազգայնականու-...թեան դարբնոցը։

...Թուրքեր Նախատական անուն մըն էր ...այդ Թուրանը։ Հուրրիյէթը (ա-...զատութիւն) Օսմանի ժառանգորդներուն ...ազգայնական հոգեփոխութիւն առաջ ...«Օսմանցին» ընդ միշտ քշուեցաւ ...ասպարէզէն։

...Օսմանեան Կայսրութեան հիմնական ...խալմութիւնը։ Սուլթանը «խա-...լիֆա» էր միանգամայն։ Ապտիւլ Համիտ ...«իսլամական» քաղաքականութիւն ...յաջողած էր պահպանել երկրին ...ամբողջութիւնը։

...Թթիհատ»ը կեղծ «օսմանցիութեան» ...հանդերձ, սկսաւ «համաթրքա-...կան» «Թուրանական» քաղաքականու-...թիւն վարել։ Արծարծեց Թրքական ցեղա-...յնութիւնը եւ հալածեց ոչ-թուրք ...ազգերը իսլամ թէ քրիստոնեայ։

...Առաջին պատերազմի վաղորդայնին ...արաբ եւ ալպանացի իսլամները նոյն ար-...դիւնքին ենթարկուեցան, ինչպէս ...իրենց քրիստոնեաները։ Նման ...ազգային պիտի ենթարկուէին Քիւր-...տերը աւելի ուշ։

...Կործանեցաւ Օսմանեան Կայսրութիւնը ...փլատակներուն տակէն կեանքի ...ծնան նոր պետութիւններ։

...ներով տարկութեան մէջ ապրող ժո-...ղովուրդներ կազմակերպուեցան հետզհե-...տէ ծնելով ազատ ու անկախ Հայ-...աստան...

...ազգայնական զգացումը հրահրուեցաւ ...մէջ։ Եւ այսօր ականատես ենք ...վերածնունդի մը՝ բոլոր մար-...

...գոհունակութեամբ կը դիմաւո-...անոնց ձեռք բերած յաջողութիւն-...կատարած նուաճումները՝ մաս-...նաւոր մշակութային գետնի վրայ։

...սեփական ազատ հայրենիքէ, ...հիւրընկալ երկիրներու մէջ իր-...ազատաբար քաղաքացի, իրենց ...ազգային նկարագիր կը բերեն տեղացինե-...րու քաղաքական ճիգերուն։

...մէկ չի՛ նկատուիր ունին անոնք։

ՀՐԱՆՏ — ՊԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՐԼԻՆ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ ԲՈՂՈՔԵՑԻՆ

ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏ ԳՈՀ Է

—o—

ԳԵՐՄԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՀՈՎԱՆՈՑ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԻՆ ՔԵՆԸՏԻԻ

Մոսկուայի Արեւմտեան դեսպանները երեք բողոքագիրներ յանձնեցին Արտաքին Նախարարութեան, ուր ուժգնօրէն կը բողոքեն Պերլինի մէջ ձեռք առնուած միջոցներուն դէմ։ Պէտք է ըսել սակայն թէ Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Անգլիա, վճռականութիւն ցոյց տալով հանդերձ, սպառնալիքի կամ հակամիջոցներու խօսք չեն ըներ եւ բաց դուռ մը կը ձգեն բանակցութեան համար։

Խորքին եւ ձեւին մէջ երեք բողոքագրերը շատ չեն տարբերիր։ Ֆրանսացիները կը յիշեցնեն թէ Օգոստ. 13ի կամայական որոշումը բռնաբարումն է 1949 Մայիս 4ի եւ Յունիս 20ի Նիւ Եորքի եւ Փարիզի համաձայնութեանց։ Ֆրանսական կառավարութիւնը երբեք չէ հանդուրժած որ սահմանումներ ըլլան քաղաքին ներքին երթեւեկին համար, խորհրդային եւ արեւմտեան գօտիներու միջեւ։ Ֆրանսական կառավարութիւնը առարկէն կը նկատէ Արեւելեան Գերմանիոյ ձեռք առած միջոցները, եւ կը յիշեցնէ թէ չընդունիր այն յաւակնութիւնը, որուն համաձայն Պերլին Արեւելեան Գերմանիոյ մաս կը կազմէ եւ անոր հողամասին վրայ է։ Նման յաւակնութիւն մը, կ՚ըսեն Ֆրանսացիները, ինքն իր մէջ արդէն բռնաբարումն է հանդիսաւորապէս ստորագրուած համաձայնութեան՝ Պերլինի գրաւման շրջաններու շուրջ։ Ֆրանսական կառավարութիւնը չի կրնար նաեւ ընդունիլ որ Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութիւնները իրաւունք ունենան իրենց զինեալ ուժերը Պերլինի խորհրդային մասը մտցնելու։ Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութեանց խոստովանութեամբ իսկ, այս միջոցները ձեռք առնուած են արգելք հանդիսանալու համար Գերմանացիներու գաղթին եւ եթէ նկատի առնուի Օգոստոս 13ի յայտարարութիւնը, այս որոշումը տալու թելադրանքը եղած է Վարշաւայի Ուխտին անդամներուն կողմէ, որոնք ոչ մէկ իրաւունք ունին այս հարցին մէջ։ Կ՚ըսուի նաեւ թէ այս որոշումը տրուած է գերման ժողովուրդին շահուն համար, Վարշաւայի Ուխտին անդամ պետութեանց չի մնար գիտնալ թէ ո՞ւր է գերման ժողովուրդին շահը։ Եւ եզրակացնելով, Ֆրանսացիները կ՚առաջարկեն որ այս որոշումները ետ առնուին, Խորհ. Միութեան ուշադրութեան յանձնելով որ միակողմանի նման փոփոխութիւններ Պերլինի մէջ, կրնան միայն աւելի լարել մթնոլորտը եւ աւելցնել գոյութիւն ունեցող վտանգները։

Անգլիացիք եւ Ամերիկացիք նոյն բանը կ՚ըսեն այն տարբերութեամբ որ Ֆրանսացիները կը չեշտեն թէ «միջազգային համաձայնութիւնները միշտ ի զօրու են եւ կը պարտաւորեն Խորհ. Միութիւնը զանոնք յարգելու»։

Գերմանիոյ կառավարութիւնը գոհ է Արեւմտեան բողոքագիրներէն. արդէն չէր կրնար գոհ չըլլալ, նկատի առնելով որ մասնակցած էր անոնց պատրաստութեան։ Պոնի շրջանակները գոհ են նաեւ որ Ֆրանսա որոշած է աւելցնել Գերմանիոյ իր ուժերուն քանակը։ Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ ալ գոհ է եւ անդրադառնալով Արեւմտեան բողոքագիրներուն յայտնեց. «Ահա՛ ինչ ըսգու պէտք է գործածել»։

Ընդունելով Օռռոլ Թղթակիցը Վիլլի

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ շրջան ընող կարգ մը լուրերու համաձայն, նոր կռիւներ ծագած են Քիւրտերու միջեւ, երկրին հիւսիսը։ Զիպայի ցեղախումբը յարձակած է Պարտաի ցեղախումբին վրայ, որուն կը վերագրուին Քիւրտիստանի մէջ կատարուած կեղեքումները համայնավարներու օժանդակութեամբ։

ՍՊԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը, Պիլպաոյի տօնավաճառին բացումը կատարելով յայտարարեց թէ Սպանիա չաճապարեր Հասարակաց Շուկային անդամակցելու համար, աւելցնելով թէ իր հարկին կառավարութիւնը կը նախատեսէ կարգ մը ազգայնացումներ ճարտարարուեստի մէջ։

ՔԱՆԱՏԱՅԻ մէջ «ապստամբի իրաւունք» ուզած է խորհրդային յայտնի դիտնական մը (քիմիագէտ) Միխայէլ Անտոնովիչ Կլոչքօ, Ստալինեան մրցանակ, Լենինի շքանշան եւ Մոնթրէալի 18րդ համագումարին կը մասնակցէր, յանուն Խորհ. Միութեան։ Մոսկուայի մէջ կ՚ըսեն թէ Կլոչքօ անունով մարդ չեն ճանչնար....։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Պաշտպանութեան Խորհուրդը որոշեց ամրապնդել երկրին պաշտպանութիւնը Գերմանիոյ մէջ եւ ազգային հողամասին վրայ։

ՓՈՒՆԹԱ-ՏԷԼ-ԷՍԹԷԻ միջամերիկեան տնտեսական ժողովը վերջացաւ անցեալ օր եւ «Փունթա տէլ էսթէի Ուխտը» քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ. պակաս մէկ ձայն՝ Քուպա։ Այս համաձայնութեան հիման վրայ Միաց. Նահանգները յանձն կ՚առնեն օժանդակութեան նախատեսուած հիմնադրամին (20 միլիար տոլար) մեծ մասը տալ Լատին Ամերիկայի զարգացման համար։

Պրանտ յայտարարած է թէ ո՛չ Պերլին, ոչ Արեւմտեան Գերմանիա տնտեսական հակամիջոցներու պէտք է դիմեն խորհրդային պլոքին դէմ։ «Ո՛չ քաղաքը, ո՛չ երկիրը կրնան առանձին բան մը ընել։ Գերմանական խնդիր մը չէ, միջազգային խնդիր մըն է։ Այս է արդէն ինչ որ գրեցի նախագահ Քենըտիին», աւելցուցած է Պրանտ։

× 30 գերմանացի ուսանողներ Պոնէն, Զեմպըլէնին հովանոցը դրկած են նախագահ Քենըտիի նամակով մը, ուր կ՚ըսեն. — «Ներկայիս, ամէնէն արժանավայել անձն էք, այս յիշատակը ստանալու համար, խորհրդանշանը ճակատագրական քաղաքականութեան մը։ Կը ցաւինք որ ստիպուած ենք ըսել։ Ծրուած ըլլալով, Պ. Նախագահ, որ ձեր խօսքերը, անշուշտ շատ վճռական, գործնական հետեւանքներ չունեցան, նոյնքան վճռական, եւ-րոպական երբեմնի քաղաքականութեան մը դառն յիշատակը կը պարտադրուի մեզի։ Կը խնդրենք ձեզմէ, Պ. Նախագահ, ներփակ առարկան նկատել իբրեւ նիւթականացումը մեր ազդարարութեան։ Սըր Նըվիլ Զէմպըլէնի այն հովանոցն է զոր տարած է Պատ-Կոտսպերկէն Օպըրզալցպերկ, Միւնիխէն անցնելով»։

× Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, Ուլպրիխթ հանդարտելու ոչ մէկ նշան ցոյց կուտայ։ Կառավարութիւնը կոչ մը ըրաւ երիտասարդական կազմակերպութեանց — «Պատրաստ եղէք զինուորական դեր մը խաղալու» ըսելով։ Ուրբաթ օր արդէն մարզահամար կատարուեցաւ այդ ուղղութեամբ։

× Կիրակի օրուընէ ի վեր, զանազան միջոցներով 300 հոգի արեւմտեան Պերլին անցած են, որոնց մէջ 5 հատ Ֆօփօս (կրճատումն է Ֆոլքսփոլիցային որ անունն է Արեւելեան Գերմանիոյ ոստիկանութեան՝ «Ժողովուրդի ոստիկանութիւն»)։

ԹՈՔԻՕ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԵՂԻ-ԿԾՈՒ ԽՕՍՔԵՐ ԿԸ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԻՆ

—o—

Կը թուի թէ Անաստաս Միկոյեանի ճափոնական շրջապտոյտը «դեղին ժպիտ» մը պիտի ձգէ շատերուն երեսը։ Առջի գիշեր, հացկերոյթի մը ընթացքին, ալեկծու խօսքեր փոխանակուեցան խորհրդային փոխ-վարչապետին եւ Ճափոնի Ճարտարարուեստի Նախարարին միջեւ։

Ճափոնցիք յարձակողականի անցան։ Արտաքին Նախարար Քոժաքան էր որ իր ճառը վերջացուց յայտնելով. «Ճափոնը գէշ յիշատակներ ունի Խորհ. Միութեան բռնած ընթացքէն՝ Խաղաղականի պատերազմի վերջաւորութեան»։ Միկոյեան չափեց այս խօսքերը.— «Ձեր սիրելի Արտաքին Նախարարին ճառին վերջը եւ պէտք է ըսեմ որ մենք ալ, Խորհրդայիններս գէշ յիշատակներ ունինք Ճափոնէն»։ Այդ պահուն մէջ կը ժտնէ Ճարտարարուեստի Նախարարը.— «Ինչո՞ւ համար, Խաղաղականի պատերազմի վերջաւորութեան երբ Ճափոն Խորհ. Միութեան դիմեց որպէսզի միջնորդէ, մեր վրայ յարձակեցաւ»։ Միկոյեան, անշուշտ ետ չի մնար.— «Կը կարծէք որ մենք պատրա՞ստ ենք մոռնալու ճափոնական միջամտութիւնը Սիպերիոյ մէջ, 1922ին, հակայեղափոխականներու կողքին»։

Ճափոնցի նախարարը կը փորձէ կարճ կապել.— «Հինը անցեալին կը պատկանի։ Նախ իմ հարցումիս պատասխանեցէք եւ պատասխանեցէք նաեւ սա հարցումին. — Ինչո՞ւ Խորհ. Միութիւնը թոյլ չի տար որ աւելի մեծ թիւով Ճափոնցիներ Խորհ. Միութիւնը այցելեն»։

Վերջին խօսքը սակայն Միկոյեանին կը պատկանի, որ ծանօթ է իբրեւ պատրաստաբան եւ ճկուն քաղաքագէտ մը.— «Պիտի հրաւիրենք շատ մը Ճափոնցիներ, բայց ոչ ձեզի, Պ. Սաթօ, որովհետեւ առիթը կրնայ դժուարութիւններ ստեղծել ձեզի համար ձեր ամերիկացի բարեկամներուն առջեւ»։

Ցարդ յայտնի չէ թէ Միկոյեանի ճամբորդութիւնը ի՛նչ արդիւնք պիտի ունենայ։ Առեւտրական եւ քաղաքական նպատակներով ճամբայ ելած էր խորհրդային փոխ-վարչապետը, որ արժանացաւ քաղաքավար, բայց ոչ աւելի, ընդունելութեան մը։ Միկոյեան կ՚ուզէր մէկ կողմէ քիչ մը պաղեցնել Ամերիկայի եւ Ճափոնի յարաբերութիւնները, միւս կողմէ առեւտրական մարզին մէջ, զարկ տալ Խորհ. Միութեան եւ Ճափոնի փոխանակութեանց։ Ցարդ յայտնի չէ թէ որքա՞ն յաջողութիւն գտած է Միկոյեան։ Ճափոնցիք խանդավառ չեն եւ շատ զգոյշ կը թուին։ Տրամադիր չեն երկար ժամանակի համար առեւտրական պայմանագրեր ստորագրելու։ Մնաց որ անհնլիք ալ չունին Խորհ. Միութենէն, որ քարիւղի շուկայ կը փնտռէ, բայց Ճափոնն ալ իր փնտռած յաճախորդը պիտի չըլլայ, արեւմտեան մրցակցութեան պատճառով։

Ճառ մը խօսելով Թոքիոյի համալսարանին մէջ, Միկոյեան թելադրեց որ Ճափոնցիք «ապահիւլէական» գօտիի մը ըստեղծման առաջարկը ընեն, Խաղաղականի մէջ, պահանջելով որ Ամերիկացիք յարգեն։

Ճափոնի արտաքին Նախարարութիւնը առանձին զեկոյցով մը կը բողոքէ խորհրդային փոխ-վարչապետին արտայայտութեանց դէմ որոնք «միջամտութիւն են երկրի մը ներքին գործերուն»։

Յիշենք որ Միկոյեան պաշտօնական հիւրը չէ Ճափոնի եւ իր ճամբորդութիւնը անհատական բնոյթ ունի։

ՋՈՒՍՊ ԵՒ ՊԱՂԱՐԻՒՆ

Բնաւ չենք զարմանար, որ Սուրիայէն հաղորդուած կարգ մը հեռագրալուրեր՝ կատարուած «ձերբակալութիւններու» եւ յետ խուզարկութեան «գրաւուած զէնքերու եւ զինանիւթերու» մասին՝ ընդհանուր զարմանք եւ յուզում ստեղծեն:

Եթէ նոյնութեամբ տեղ տուինք ամերիկեան «Ասոսիէյթըտ Փրէս» հեռագրական գործակալութեան թղթակցի տեղեկատուութեան (1961 Օգոստոս 5ի մեր թիւին մէջ) (*), մեր նպատակն էր ցոյց տալ պարզապէս թէ ո՛ւր կրնայ հասնիլ մարդկային ենթադրութիւնը եւ երեւակայութիւնը...:

Բաց-ճակատ կազմակերպութիւններ չեն խուսափիր իրենց անունին կամ հասցէին ուղղուած ամենածանր ամբաստանութիւններն իսկ հրապարակելէ, այն նոյն բնոյթով եւ բանաձեւումով, որով կը զեկուցուին անոնք, «պաշտօնական աղբիւրներէ»:

Երբ հիմնական վերագրումը անհեթեթ է ու ծիծաղելի, ի վերջոյ կը պարզուի ճշմարտութիւնը եւ փուլ կուգայ ամբաստանութիւններու ամբողջ շէնքը:

Կասկած չունինք, թէ ոք կրնայ տարակուսիլ այն մասին թէ, այս անգամ եւս, քննութիւնները պիտի յանգին տրամաբանական վախճանին: — Պիտի հաստատուի թէ «Իսրայէլի եւ օտար պետութիւններու ի նպաստ լրտեսութեան» մը առասպելը գոյութեան իրաւունք չունի եւ թէ թիւրիմացութիւնը հետեւանք է շփոթի եւ անտեղի դիւրազգածութեան:

Ոչ ոք կ'անգիտանայ թէ բովանդակ Արաբական Աշխարհը ծայրայեղ զգայնութեան մէջ կ'ապրի այսօր: Ազատագրական զարթօնքը, զոր ունեցան արաբ ժողովուրդները, զիրենք կը մղէ գուրգուրալու իրենց անկախութեան եւ ապահովութեան վրայ, երբ նկատի առնենք նաեւ, յատկապէս աշխարհագրական այդ գօտիներուն մէջ գոյութիւն ունեցող հակամարտութիւններն ու կնճիռները:

Վստահօրէն՝ դերզգայուն հոգեվիճակի արդիւնք է նաեւ այն անտեղի վերագրումը, որ կ'ըլլայ, ներկայիս, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անունին:

Ամբողջ քառասուն տարի, եւ շատ աւելի հին օրերէ սկսեալ, արաբական կարգ մը երկիրներու մէջ, հայ ժողովուրդը սրտի, հոգիի ու նաեւ ճակատագրի կապ պահեց բնիկ տարրին հետ: Ապրեցաւ եղբայրօրէն, փոխադարձ յարգանքի մթնոլորտի մէջ:

Ճշտակի կերպով 1943–1945ին երբ Սուրիա անկախութեան իր պայքարի բախտորոշ օրերը կ'ապրէր, հայ ժողովուրդը գործնապէս ցոյց տուաւ, թէ նոյնքան կը գուրգուրայ Արաբութեան դատին, որքան իր սեփական իրաւունքներուն վրայ:

Յատկապէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ընդհանրապէս Արաբ. Աշխարհի եւ մասնաւորաբար Սուրիոյ մէջ՝ չվարանեցաւ առաջին իսկ օրէն կանգնելու ազատագրական շարժումի կողքին, առաջնորդուելով ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքէն եւ ազգերու բացարձակ անկախութեան սկզբունքէն՝ զորս հանգանակ եւ պատգամ կը դաւանի իրեն:

Բարեբախտաբար, կ'ապրին անկախութեան պայքարի ղեկավարները, եւ պատմութիւնը շատ թարմ է տակաւին վկայելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան թէ հայ ժողովուրդի անդաւաճան կեցուածքին, հաւատարմութեան եւ եղբայրական անխառն զգացումներու մասին:

Նոյնքան կենդանի է այս իրողութիւնը Միացեալ Արաբ. Հանրապետութեան ղեկավարներուն համար, որոնք լաւ կը ճանչնան հայ ժողովուրդը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, — իրենց ազգային, քաղաքական թէ մշակութային ձգտումներով:

Նախագահ Նասըրի, Սուրիոյ նախկին նախագահ Քուաթլիի, ինչպէս նաեւ Արաբ. Միաց. Հանրապետութեան բոլոր ղեկավարներուն համար գաղտնիք մը չէ, թէ հայ ժողովուրդը ունի թշնամիներ: Ունի դարանակալ, դաւադիր տարրեր միջազգային համայնավարութեան ծառայողի դերին մէջ, — դժբախտաբար: Եւ եթէ գոյութիւն ունի կազմակերպութիւն մը, որ առարկայ է թշնամի ուժերու եւ միջազգային համայնավարութեան գործակալներու ատելութեան, ատիկա Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է:

Արաբ ժողովուրդներու եւ — այս պարագային — Միացեալ Արաբ. Հանրապետութեան ապահովութիւնն ու ամբողջական անկախութիւնը, հետեւաբար, ամրօրէն գաղափարակից եւ վճռաբար հաւատարիմ կուսակցութեան մը գծին վրայ միայն կը պահէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Իր հիմնական եւ ընդհանուր քաղաքականութեամբ ալ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կուսակցական դաւանանք հռչակած է միշտ, ու կը հռչակէ նաեւ այսօ՛ր, հաւատարմութիւն՝ հանդէպ հիւրընկալ երկիրներու եւ պետութեանց:

Համայնավար իշխանութեան մը համար միայն, «բնական» կրնայ նկատուիլ այն վերագրումներն ու ամբաստանութիւնները որոնք, դժբախտաբար, հիմնովին անառիթ ձեւով կ'ըլլան Հ. Յ. Դաշնակցութեան հասցէին:

Ծանօթ ենք Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ այժմու ղեկավարներու ազատասէր ոգիին եւ անկախութեան պաշտամունքին: Եւ վստահ ենք, թէ ստեղծուած շփոթն ու արտաքին ցաւալի անդրադարձումները շուտով վերջ կը գտնեն:

«Իսրայէլի ի նպաստ եւ Միացեալ Արաբ. Հանրապետութեան դէմ» ոչ միայն ... «լրտեսութիւն», այլեւ դոյզն տրամադրութիւն իսկ կարելի չէ վերագրել Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Այս կարգի ամբաստանութիւն մը՝ նախատինք եւ վիրաւորանք է միայն Դաշնակցութեան եւ Հայութեան անունին:

Այս կէտին մէջ է, որ մենք պիտի չհանդուրժենք նուազագոյն իսկ կասկածանքի, — ո՛ւր կը մնայ «պաշտօնական» եւ հրապարակային արտայայտութեանց:

Այս բոլորէն ետք, չենք աճապարեր՝ կարգ մը ենթադրութիւններ եւ հաւանականութիւններ քննութեան նիւթ դարձնելու համար:

Կ'ակնկալենք միայն, որ մեր ժողովուրդը պահէ իր պաղարիւնը, եւ ընդվզելով հանդերձ կատարուած անհիմն ու ծիծաղելի վերագրումին դէմ, փորձէ ըմբռնել թէ այս կարգի դժբախտ ու ծանրակշիռ թիւրիմացութիւններ պատահական բաներ են, կիրքերով փոթորկուն եւ քաղաքական ատելութիւններով բռնկուն Միջին Արեւելեան գօտիներու մէջ:

Կարեւորը՝ զգաստ եւ արթուն կեցուածքն է:

Պիտի սպասենք, տէր մնալով միշտ՝ մեր ջիղերուն:

Պիտի հաւատանք, թէ այս «փոթորիկն» ալ կ'անցընենք անվտանգ, որովհետեւ — եթէ նոյնիսկ մեզի հետ չեն գթութիւն, դաւ եւ ատելութիւն սերմանող հրձիգները, — մեզի հետ է, սակայն, ճշմարտութիւնը:

Մեր ընկերները, բարեկամներն ու հայ ժողովուրդը՝ քաղաքացիական գիտակցութեան նոր «քննութիւն» մըն է որ կ'անցընեն:

Եւ այդ քննութիւնը՝ պատուաբեր արդիւնքով միայն կրնայ պսակուիլ...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

(*) Տես «Յառաջ» Օգոստոս 4:

ՏԵՍԱՅ

“ԱՆՁԻՆՔ ՆՈՒԻՐԵԱԼՔ”Ը

Ի՞նչ աւելի ցանկալի բան կայ Հայաստան այցելողի մը համար՝ քան երթալ Ուխտի ամենանուիրական շիրիմներուն անո՛նց, որոնց վարդագոյն արիւնովն է որ, առաջին անգամ, ներկուած է Հայաստանի հողը եւ այդ մարտիրոսական մահով պսակուած է քրիստոնէական կեանքը նոյն այդ հողին վրայ:

Սրբուհի Հռիփսիմէ, Սրբուհի Գայիանէ: Մէկ բառով՝ «Հռիփսիմեանք», «Անձինք Նուիրեալք»...: Ներկայ Հայաստանի մէջ են անոնց վկայարանները: Վաղարշապատ – Էջմիածնի շրջապատին մէջ: Երեւանէն երբ Էջմիածին կը մեկնիս՝ աջդ է Ս. Հռիփսիմէն եւ ձախդ՝ Ս. Գայիանէն:

Վազգէն Ա. Վեհ. Կաթողիկոսին քովն էի գացած, ուր կը գտնուէր Պ. Եդուարդ Իւթիւճեան, վկայուած ճարտարապետ Փարիզի Համալսարանէն եւ ներկայացուցիչ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան Հայաստանի մէջ: Վեհափառը հաճեցաւ անձամբ մեզ առաջնորդել Շողակաթի եւ Գայիանէի եկեղեցիները: Առաջինը փակ էր, մտանք Ս. Գայիանէ: Ու աչքիս առջեւ պարզուեցան հայ պատմագիրներուն խօսքերը՝ Հռիփսիմեանց վկայարաններուն շինութեան առթիւ. «...Իւրաքանչ... ընթացան պատրաստել զնիւթն... վէմ, ոմն քար, ոմն աղիւս, ոմն զփայտն... Եւ կանգնեցին անգամ ... եալ ըստ իւրեանց տկարութեան կարողութեան ուժոյն: Եւ այսպէս հասարակ գործեցին ... Իսկ Գրիգոր... ճարտարութեան շինողացն ի ... առեալ, զիրանիշեացն վկայարանս ... գծոտանացն հիմունս յօրինեալ... նեալ եւս վկայարանս, մի ի հիւսիսոյ ... յարեւելից կողմանէ քաղաքին, ուր ... կայեաց սանձակաւն Հռիփսիմէ ... եւ երեք ընկերօք: Եւ զմիւսն շինեն ... հարաւակողմ կուսէ անտի, ուր վկայ... Գայիանէ...» (Ագաթանգեղոս, Պատմութիւն Հայոց, էջ 565-6):

Սեբէոս (է. դար) կը պատմէ թէ Կոմիտաս Կաթողիկոս «շինեաց զտաճարն Սրբոյն Հռիփսիմեայ ... շինուածքով, քանզի խախխախեալ էր ... առաջին շինուածն Սրբոյն Սահակայ ... Եղբ Կաթողիկոս ... «...Ընդարձակ... զվկայարանն Սրբոյ Գայիանեայ» (Պատմութիւն Սեբէոսի, Թիֆլիս 1913, էջ ... 273, 297):

Իսկ Կիրակոս Գանձակեցի (ԺԳ. դար) կ'աւանդէ որ «Կոմիտաս Կաթողիկոս շինեաց զսուրբ Տիկնոջն Հռիփսիմէ զվկայարանն պայծառ եւ հրաշալի, ... խրթին էր առաջին շինուածն ... ամին ընչխարս ոսկերաց սրբոյն, ... մատանեաւ սրբոյն Գրիգորի եւ ... Սահակայ եւ ոչ իշխեաց քանդել, ... րով մատանեաւն կնքեալ ամփոփէ ... դէն, արարեալ բրգս Շարականաց ... հայերէն այբուբենօք, որոյ սկիզբն ... «Անձինք Նուիրեալք» (Կիրակոսի Գանձակեցւոյ՝ Պատմութիւն Հայոց, Թիֆլիս 1909, էջ 52):

«Ս. Հռիփսիմեանց» նուիրուած Շարականը — «Անձինք Նուիրեալք» — գեղեցկագոյն պարզը կը կազմէ Հայ Շարականներին թէ՛ իր բնագրով եւ թէ իր եղանակով: Հայերէն այբուբենի 36 գրերը ... կ'ըլլուին կը կազմեն կրօնական բանաստեղծութեան այս գոհարին: Աւելորդ ... տալ միայն երկու տուն:

Անձինք Նուիրեալք սիրոյն Քրիստոսի
Երկնաւոր նահատակք եւ կուսանք իմաստունք

Ի պարծանս ձեր բարձրացեալ սուրբ
Մայր Սիոն զուարճացեալ ...

Հռիփսիմէ, մեծ խորհուրդ եւ ...

Ընտրեալ ի յերկրի եւ դասեալ ընդ երկնայինս

Եղեր օրինակ սրբութեան կուսանաց
Վարդապետութիւն արանց արդարոց

Միայն Գանձակեցին է, որ կը յիշէ Շարականիս հեղինակը, Կոմիտաս Կաթողիկոս (է. դար):

Ս. Հռիփսիմէի ներկայ եկեղեցին ... շինուած է, իսկ Ս. Գայիանէինը ...

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՈՂՈՍԵԱՆ

(Յ.)

ՍԵՒԱՆԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ

—o—

Ա.

Շուրջ ութսուն կիլոմետր երկարութեամբ նեղ եզրանախշով նրանք պատում են Սեւանը հարաւային եւ հարաւ-արեւելեան կողմից եւ առայժմ լճափնեայ մերկութիւնից ծածկում են հինգ հազար հեկտար տարածութիւն:

Տարեկան 400 հեկտար անտառ է գրաւում Սեւանի ափին, ուստի եօթնամեակի վերջում այդ վայրերում մենք կ'ունենանք եօթը հազար հեկտար անտառ, իսկ ապագայում՝ շա՛տ աւելի լայնարձակ տարածութիւններ:

Մեր մարդիկ 12 տարի առաջ սկսեցին շիւեր տնկել մերկ աւազների վրայ: Տընկեցին ու խնամեցին գուրգուրանքով: Այդ շիւերն արդէն բարձրահասակ ծառեր են եւ այժմ Անտառատնտեսութեան մասնաճիւղերում հինգ հարիւր հեկտարն արդէն որպէս հասունացած անտառ է համարւում:

Անցեալ աշնանը ես ականատես եղայ, թէ ինչպէս Ն. Գետաշէնի ուղղութեամբ ծառեր էին հատում. Նօսրացնում էին անտառը: Այդ օրերին Անտառատնտեսութիւնը սկսեց վառելու փայտ վաճառել կոլտնտեսականներին: Այո՛, երեք հազար տարուայ ընդմիջումից յետոյ Սեւանի բնակիչը առաջին անգամ վառելիք է տանում իր երկրի անտառից...

Սեւանի բնակչի կեանքում միւս զարմանալի նորութիւնն այն է, որ այժմ, ամրան այս շոգ օրերին, իր հանգիստը նա անց է կացնում անտառի հովում:

Օրերս Մարտունի գետաբերանի մօտ, մի կանաչ բացատում երկրի խորքից բխող յորդառատ ջրերի հանդիպեցի. նոր հայտնուած արտէզեան աղբիւրներ են: Ամէն հանգստի օր Բասարգեչարի աշխատաւորները խնջոյքներ են կազմակերպում այդ աղբիւրների մօտ, սաղարթախիտ զովաշուն ծառերի ստուերում: Հանգստի եւ զուարճութեան նման գրաւիչ անկիւններ են ստեղծուած նաեւ Կամօ քաղաքի, Մարտունու եւ լճափնեայ շէների ուղղութեամբ, անտառների մէջ:

Այսպէս, մեր մարդկանց ստեղծագործ ջանքերով, Գեղամայ լեռների գրկում ստեղծւում է «Հայկական Զուիցերիան»:

Բ.

Այս տարուայ Մարտին, երբ Նորադուզի հրուանդանում ձուկ էի որսում, մօտակայ անտառից հնչեց մանկուց իմ ամէնից սիրած թռչնի կանչը՝ «Կո՛ւ, կո՛ւ... կո՛ւ կո՛ւ...»: Այ քեզ բա՛ն, կռոյի աշխարհում էլ կկո՞ւ, — կը բացականչէր մեր անտառապահ Դիլիջանի բնակիչը: «Կռոյի աշխարհ» հեգնանքով մենք անտառազուրկ Սեւանին էինք ասում. մենք գիտէինք, որ այդ երկրում կկուներ չկան՝ Սեւանի բնութիւնը զուրկ է այդ շքեղութիւնից:

Հիմի տեսէք, թէ ի՛նչ զարմանալի բան է կատարուել. իմ ծննդավայրից հարաւ չուած այդ թռչունները իրենց վերադարձի ճամբին վերեւից անտառներ են տեսել Նորադուզի մօտ եւ իջել՝ այնտեղ դադար առնելու: Բայց այնպէս մեղմ են, այնպէս դուրեկան այդ ջահել անտառները, որ կկուները որոշել են չշարունակել իրենց ճանապարհը, այլ՝ վերաբնակութիւն հաստատել այդ հրապուրիչ վայրում: Այնքա՜ն թռչուններ կան հիմա Սեւանը շրջապատող անտառներո՛ւմ...: Ամէն գարնան այնպիսի ծլւլոց ու դայլայլ է հնչում այդ վայրերում, որին շատ վաղուց ծանօթ չէ Սեւանի բնակիչը. անտառաբնակ թռչունները այդ կողմերում ապրել ու երգել են մէկ էլ երկու-երեք հազար տարի առաջ, երբ դեռ եւս անտառներ կային Սեւանի ափին:

Այդպէս, նոր անտառները արդէն ունեն իրենց նոր բնակիչները: Ոչ միայն թռչուններին, այլ եւ ուրիշ շատ կենդանիների ապաստան տուեցին ստեղծուած անտառները:

Այդպիսով, պայմաններ են ստեղծուած Սեւանի կենդանական աշխարհը հարստացնելու համար եւ հասել է այն ժամանակը, երբ աստիճանաբար պիտի վերականգնուի լճափնեայ անտառաբնակ փառունան՝ դոնէ մի մասը այն բազմատեսակ կենդանիների, որոնք ժամանակին ընթացքում անհետացած՝ անտառների անհետանալու հետեւանքով:

Այդպէս, ժամանակն է նկարագրել նորաստեղծ անտառները հարուստ կենդանիների ու թռչունների նորատեսակներով, որոնք եւ առանձին ... գոյութիւն կը տան մեր գեղեցիկ Սեւանի ...

Ափսո՛ս, որ այդ կենդանիները ... կը լինեն վայրի պտուղների: Այսօր ... դէն մենք նախատինքի խօսք ունենք ... լու մեր երկիրն անտառապատող ... կանց հասցէին: Այդ մարդիկ յամառ ... խուսափում են նոր անտառներում ... ղատու ծառեր տնկելուց: Տեղին է ... տեղ յիշել Նիկիտա Սերգեեւիչի ... եալ խօսքը. «Երբ ես անցնում էի ... կովկասի ճանապարհներով, տեսնում ... որ որոշ ճանապարհների եզրերին ... գուտ ծառեր են տնկուած»:

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՆՇԽԱՐՔ ՄԸ ԿՈՄԻՏԱՍԷՆ

ԽՄԲ. — Կոմիտաս վարդապետ, երբ վերջին անգամ Եւրոպայէն կը վերադառնար Պոլիս, կանգ առաւ Ֆիլիպէ, ուր մընաց չորս օր, — 1914 տարուան ամրան վերջերը: Յետոյ մեկնեցաւ Պոլիս, որ պիտի դառնար շուտով իր ողբերգութեան եւ մահուան դուռը: Ֆիլիպէի այդ այցելութեան կ'ակնարկէ նամակը, զոր կը քաղենք ,Պուլկարահայ տարեգիրքէն (1935)։—

1914 13/26 Հոկտ. Պոլիս

Սիրելի բարեկամս Գ. Երուանդ Յակոբեան,

Երեւի կ'ասէք, գնաց՝ մոռացաւ: Իրօք բարեկամներուս շարքին մէջ նոր բարեկամներս ես ընդարձակուեցան, ոչ ոքի մոռցած եմ, սակայն ոչ այնքան պարագաները, որքան զբաղումներս կը ծուլացնեն վրէժս առնելու ու նամակներ գրելու ազնիւ բարեկամներուս: Շատ անգամ նամակ գրելու կը նստիմ եւ իւրաքանչիւր անգամին ի՞նչ գրեմ կը հարցնեմ ինքզինծ եւ կը ծուլանամ՝ օգուտ քաղելով նամակագրութեան ժամերէն, զորս կը յատկացնեմ աշխատասիրութիւններուս: Ժամանակին վայրագութիւններէն բաւ կարելւոյն հեռու պահելով միտքս ու զգացումներս, անդադար կ'աշխատիմ կարեւոր ուսումնասիրութիւններով:

Խմբիս ու համերգներու չկրցայ տաքուին սկսիլ՝ աշակերտներուս զինուորութեան պատճառաւ, սակայն եւ այնպէս շաբթուս նոր խումբ կազմակերպելու նախապատրաստութեանց սկսայ: Ցոյս ունիմ Զատկական տօներին հասցնել մեր հնագոյն եղանակներով ներշնչուած Ս. Պատարագի արարողութիւնները, զորս պիտի ուսուցանեմ նոր խմբիս:

Քաղաքապետութիւնը հիմը դնելու վրայ է Երաժշտանոցի մը, ուր պաշտօններէն մէկին ալ զիս կարգեցին, չմերժեցի, բայց միայն ներդաշնակութեան դասերն ստանձնեցի, որ ձայնս խնայեմ ու խնամեմ:

Կ'ուղարկեմ լուսանկարներէս երկու օրինակ, մէկը քեզի ու միւսը Տէր Վաղինակին համար: Ուշացաւ, չէ՞: Եգիպտոս պատուիրեցի:

Բոլոր Ֆիլիպէցւոց յարգալիր ողջոյններս:

Ողջունելով սիրալիր Քեզ ու շնորհալի տիկինդ:

Մնամ աղօթարար

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԱՄԱՌ Է
ՊՏՈՒՂ ԿԵՐԷՔ

*

Ամառը պտուղներու եղանակն է: Պէտք է առատ պտուղ ուտել: Ամէն պտուղ ունի իր մասնաւոր օգտակարութիւնը: Շատ մը պտուղներ օգտակար են կարգ մը մարդոց եւ վնասակար՝ որոշ տկարութիւն մը ունեցողներու:

ԾԻՐԱՆ

Ծիրանը հարուստ է շաքարով, Ա. կենսանիւթով (վիթամին) եւ քարօթինով: Զանազան հիւանդութեանց դէմ մարմնին դիմադրական ուժը կ'աւելցնէ եւ տեսողութիւնը կը զօրացնէ: Պէտք է ուտել հասուն վիճակի մէջ, որովհետեւ, խակը ստամոքսային խանգարումներ կրնայ պատճառել: Անարիւն եղողներուն, չարախնձութենէ տառապողներուն եւ յղի կիներուն շատ օգտակար է ծիրանը եւ պէտք է յաճախ եւ շատ ուտել: Ծիրանը չորցուած վիճակի մէջ ալ կը պահէ իր սննդարար յատկութիւնը: Հարիւր կրամ չոր ծիրանը երկու հարիւր յիսուն ջերմուժ (քալորի) կուտայ:

ՊԱՆԱՆ

Պանանը հնդիկ փիլիսոփաներու միակ սնունդն էր եւ Նափոլէոնի սիրած պտուղը: Շատ սննդարար պտուղ է եւ հարուստ՝ Ա. Բ.1, Բ.2, Բ.12, Գ. Դ. եւ Ե. կենսանիւթերով: Մեծապէս կը նպաստէ ջղային դրութեան եւ ընդհանրապէս յանձնարարելի է բոլորին, բացի շաքարախտաւորներէն եւ գէր մարդերէն:

ԿԵՌԱՍ

Կեռասը թէեւ Ա. Գ. եւ Բ. կենսանիւթերը կը պարունակէ, այսուհանդերձ, աւելի միզեցուցիչ է քան թէ սննդարար: Պէտք է ուտել ճաշերու ընդմէջ, որովհետեւ, քիչ մը դժուարամարս է, մանաւանդ եթէ հետը ջուր կամ գինի գործածուի: Յանձնարարելի է երիկամունքէ, յօդացաւէ եւ սրտի հիւանդութենէ տառապողներուն: Դժուարամարսութենէ տառապողները պէտք է խուսափին կեռաս ուտելէ:

ԱՐՄԱՒ

Ս. Գրական այս պտուղը գրեթէ ամբողջութեամբ շաքար է: Իր ծանրութեան հարիւրին եօթանասուներեքը շաքար է: Հարուստ է Ա. եւ Բ. կենսանիւթերով եւ կը նկատուի ամէնէն սննդարար պտուղը: Մասնաւորաբար յանձնարարելի է փոքրիկներուն, պառաւ մայրերուն եւ տկարակազմ մարդոց:

ԹՈՒԶ

Թուզը աւելի սննդարար է չորցուած վիճակի մէջ քան թէ թարմ: Հարիւր կրամ չոր թուզը 250 ջերմուժ կուտայ: Բնականաբար, շաքարախտաւորներն ու գէր մարմին ունեցողները պէտք է խուսափին թուզ ուտելէ, որովհետեւ, շատ շաքար կը պարունակէ: Ընդհակառակն, թուզը յանձնարարելի է պնդութենէ տառապողներուն, որովհետեւ կակղեցուցիչ է: Պզտիկ տղաք պէտք չէ շատ թուզ ուտեն:

ԵԼԱԿ

Հրաշալի է ելակը՝ երբ թարմ է եւ ոչ շատ կակուղ: Շատ սննդարար չէ, բայց համեղ եւ հոտաւէտ է: Ամէն ոք կրնայ ուտել ելակը, բացի ալերժիկ անձերէն (անոնք որ քերուըտուք կ'ունենան):

ԴԵՂՁ

Դեղձին բոլոր տեսակները սնուցիչ նոյն յատկութիւնները ունին: Միզեցուցիչ են, կակղացուցիչ եւ հարուստ՝ Բ.1, Բ.2, ՓՓ եւ Գ. կենսանիւթերով: Օգտակար են ամէնուն, երբ հասուն են:

ՏԱՆՁ

Տանձը թեթեւ պտուղ մըն է, օգտակար ամէնուն, մասնաւորաբար շաքարախտաւորներուն եւ աղիքներէ տառապողներուն: Այս վերջինները պէտք է կեղեւով ուտեն տանձը, որովհետեւ առատ քանին կը պարունակէ:

ԽՆՁՈՐ

Աւանդութիւնը խնձորը կը յիշատակէ իբրեւ ամէնէն հին պտուղը եւ բոլոր չարհաց աղբիւրը: Սակայն, բժիշկները այսօր կը գտնեն որ ամէնէն օգտակար պտուղներէն է: Ա. Բ. եւ Գ. կենսանիւթերէն զատ, կը պարունակէ նաեւ զարմանալի թիւով մեր մարմնին համար շատ օգտակար հանքային աղեր: Յանձնարարելի է ամէնուն, փոքրիկներուն, ծերերուն, հիւանդներուն, առողջներուն եւ ճարպոտ կազմերուն: Դժուարամարսութենէ եւ փորհարութենէ տառապողներուն: Աշխարհի ամէնէն ամբողջական պտուղներէն մէկն է: Միայն, ալերժիք տառապողները պէտք է ուտեն կամաց-կամաց:

ՍԱԼՈՐ

Սալորին թարմն ալ, չորն ալ, շատ շաքար կը պարունակէ եւ հարուստ է Բ.2 կենսանիւթով: Ասոր համար շատ օգտակար է յոգնասպառ մարմիններուն եւ տըկարակազմներուն: Իր կակղեցուցիչ յատկութեան պատճառով յանձնարարելի է դժուարամարսութենէ տառապողներուն: Բայց, աղիքային տկարութիւն ունեցողները պէտք է խուսափին անկէ:

ԽԱՂՈՂ

Պտուղներու թագաւորը: Իր թանկագին յատկութիւնները կը գերազանցեն խնձորին յատկութիւններն ալ: Դիւրամարս է եւ ուժ կուտայ մարմնին: Խաղողի մէկ լիթր հիւթը՝ համարժէք է մէկ լիթր կաթի: Շատ միզեցուցիչ է, բայց լեարդի տկարութիւն ունեցողները պէտք է քիչ քանակութեամբ ուտեն խաղողը: Մասնաւորաբար յանձնարարելի է շատ աշխատող եւ շատ յոգնողներուն, որովհետեւ մեծապէս սնուցիչ եւ զօրացուցիչ է:

ՍԵԽ

Սեխը ամէնէն առողջարար եւ թանկագին պտուղներէն մէկն է: Կը պարունակէ շաքար: Որքան հասուն ըլլայ սեխը, այնքան աւելի սննդարար եւ դիւրամարս կ'ըլլայ: Որովհետեւ հասունութեան հետ կ'աւելնայ շաքարի քանակութիւնը եւ հոտը աւելի զօրաւոր կը դառնայ: Ուրեմն, բնաւ պէտք չէ կարծր սեխ ուտել:

ՁՄԵՐՈՒԿ

Ձմերուկը ամառուան ամէնէն սքանչելի պտուղներէն մէկն է: Ափրիկէի մէջ ամառը, բնիկները ձմերուկէ զատ ոչինչ կ'ուտեն գրեթէ: Ջուր անգամ չեն խմեր: Իսկապէս ձմերուկը աւելի օգտակար է սեխէն, որովհետեւ աւելի մեծ քանակութեամբ շաքար կը պարունակէ: Միզեցուցիչ է եւ դիւրամարս: Կերէք առատօրէն:

Քաղեց Վ.Ն

«ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ
ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Հռոմի Լեւոնեան վարժարանին մէջ, վերջերս բացումը կատարուած է Մատենադարանի մը որ կը կրէ Կաթողիկոս-Պատրիարք Կարդինալ Աղաճանեանի անունը:

Մատենադարան – թանգարանի գաղափարն ու ձեռնարկը կը պատկանին դպրոցին մեծաւոր՝ Ներսէս Ծ. Վ. Սէթեանի, որ իր մեծագոյն բարերարը գտած է յանձին Կարդինալին:

Մատենադարանը օժտուած է արդիական հնարաւորութիւններով եւ պահարաններով եւ կրնայ մրցիլ Հռոմի առաջնակարգ մատենադարաններուն հետ: Գրադարանը 50.000 հատորի տեղ ունի եւ կը գրաւէ վեցյարկանի շէնքին ամբողջ մէկ թեւը: Գրադարանը ունի նաեւ ընթերցասրահ մը ուր ապակեզարդ պահարաններու մէջ ցուցադրուած են այն թանկարժէք նուէրները զորս Ծիրանաւոր Պատրիարքը ստացած է իր ճամբորդութիւններու ընթացքին:

Մատենադարանը արդէն կապ հաստատած է Հայաստանի եւ Արտասահմանի հրատարակչական տուներուն հետ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Մօլլան ու իր ընկերը դուռին առջեւը կեցան, շնորհակալութիւն յայտնեցին Գիքիին ու ձիերուն վրայ նետուեցան. յետոյ մօլլան իր մօտ կանչեց Գիքիը, ձեռքը անոր երկնցուց ու թաշկինակի մէջ ծրարուած գումար մը տուաւ:

— Շնորհակալ եմ... դողդղաց Գիքիը:

Երկու լրտեսները հեռացան:

Գիքի Զաքօն իսկոյն թառման վազեց, ձեռքին ծրարը դողդղալով քակեց... սարսռաց...:

Ծրարին մէջ միայն երկու մէճիտ կար:

— Ո՛ւֆ, երկու մէճիտ... բացագանչեց [illegible] Գիքիը. միթէ ա՞յս է եղեր անոնց դրամական խոստումը:

Ու ձեռքը կատաղութեամբ գլխին զարնելով վայրկեան մը մտածեց. զայրացաւ եւ օձի մը պէս, փրփուրը լպիրշ շրթներէն վար թափեց եւ ինկաւ մինտէրին վրայ:

Վարձատրուած էր դաւաճանը... բայց միայն երկու մէճիտով...

ՎԱՆԻ ԲԱՆՏԸ

Միայարկ, տեղ-տեղ խարխուլ վիճակով քարաշէն ու խոնաւ նկուղի մը կը նմանէր Վանի բանտը: Մգլոտած ու երկար շվաքը ծածկուած էր տախտակով մը, որուն վրայ թափուած աղտեղութիւնը մարդուն աչքին կոյանոց մը կը պատկերացնէր. այդ ապականած շվաքին վրայ ուր բանտարկեալները կը պառկէին, մէկ-երկու լուսամուտներ կային քարէ շրջափակով, որոնցմէ հազիւ արեւու աղօտ ճառագայթներ կրնային ներս թափանցել:

Այդ քստմնելի բանտին մէջ, անկիւն մը քաշուած, կը գտնենք քահանայ մը եւ տարիքոտ մարդ մը: Մին Տէր Օհանն էր, իսկ միւսը՝ Ռէս Մելիք:

Վերջալոյսի առեն էր, խաւարը կը պատէր բանտին ամէն կողմը, այնպէս որ հազիւ թէ նշմարելու չափ այս երկու ազնիւ հոգիները կրնային իրարու երես նայիլ եւ երկիւղալի ձայնով մը իրենց արտակարգ ձերբակալութեան վրայ խօսիլ:

— Ա՜խ, Տէր Օհան, բանտարկութիւնս չէ որ հոգիս կը դառնացնէ, մրմնջեց Ռէս Մելիք, արտասուաթոր աչքերուն տանելով իր դողդղջուն ձեռքերը. ոլոր ցաւս, բոլոր մտածումս Վանականին համար է. երբեք այսքան ուշացած չէր. մանաւանդ ուր երթալուն վրայ այս անգամ յայտնութիւն մը չըրաւ: Երկու ամիսը անցաւ...: Գիտէ՞ արդեօք մեր հոս գտնուիլը: Միայն ողջ ըլլալուն լուրը առնէի... ալ բաւական էր:

— Աստուած Վանականին հետն է, ընդհատեց Տէր Օհան: Կարելի է մեր դրութիւնը չծանրացնելու համար, ստիպուած է իր գոյութիւնը ծածկել: Բան մը զոր ատանկ ազնիւ հոգի մը կրնայ մտածել շատ պարզ եւ շատ շրջահայեաց կերպով:

— Հաւատալի է այդ, վրայ բերաւ Ռէս Մելիք:

Այս խօսակցութեան միջոցին բանտապահը մտենալով ըսաւ.

— Ծերունի մը եկած է եւ տեսնել կ'ուզէ ձեզ:

— Կը խնդրենք, Հասան աղա՛, առէ՛ք հոս բերէք զինքը:

Բանտապահ Հասան աղան առանց առարկելու գնաց եւ քիչ յետոյ ծերունիի մը հետ վերադարձաւ:

Եկող ծերունին Լալէզարին հայրն էր:

Ռէս Մելիք մէկէն ի մէկ չճանչցաւ: Անոր երեսը նայեցաւ ուշադրութեամբ ու յետոյ ճանչցաւ...:

— Դուք այստե՞ղ... բացագանչեց Ռէս Մելիք խղդուելու մօտ ձայնով մը:

— Առէ՛ք այս նամակը... մրմնջեց Միրօ ախպար ծածուկ կերպով մը, ան ատեն ամէն բան կը հասկնաք. ես կերթամ, բանտապահը թող չկասկածի:

Ու ծերունին մեկնեցաւ բանտապահին հետ, որ կը սպասէր՝ քիչ մը հեռուն կեցած, Ռէս Մելիք փուճ տեղ բացաւ թուղթը, փուճ տեղ աշխատեցաւ գոնէ տող մը կարդալու, ոչ, չկրցաւ. խաւարը շատ թանձր էր շվաքին մէջ:

— Ա՜խ, ո՞վ կրնայ սպասել մինչեւ որ սա անիծեալ հողէ ճրագը վառուի, ճառագայթ մը անգամ չենք կրնար գտնել, Աստուա՛ծ իմ ի՞նչ դժբախտութիւն է այս:

Ու սրտին ցաւէն թուղթը կը ճմրթկէր ձեռքին մէջ, կը ճզմէր ու անհանգիստ շարժումներ կ'ընէր:

Վերջապէս քառորդէ մը ետքը բանտապահը եկաւ ու հողէ ճրագը վառեց: Երբ բանտապահը հեռացաւ, Ռէս Մելիք ճըմրթկուած թուղթը բացաւ, եւ ահա ինչ որ կարդաց.

«Իմ մասին հոգ մի ընէք. ապահով տեղ կը գտնուիմ այս պահուս: Եթէ յաջողիմ, պիտի կրնամ անձամբ տեսակցութեան գալ: Կառավարութիւնը չի կրնար ձեռք ձգել Լալէզարը...»:

ՎԱՆԱԿԱՆ

— Տեսա՞ք, Ռէս Մելիք, գոչեց Տէր Օհան ուրախութեամբ մը. չըսի՞ թէ Աստուած կ'առաջնորդէ Վանականին քայլերը...:

— Իրաւունք ունէիք, Տէր Հայր, թոթովեց Ռէս Մելիք: Ալ հոգ չեմ ըներ: Աստուած կը պաշտպանէ մեզ:

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի ժամնաւոր հանդիսաւոր Հոգեհանգիստ կը կատարուի Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Նորոյ վախճանեալ:
Ամեն. Տ. Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի *մահուան քառասունքին առիթով:*

Մեծահամբաւ տիպար եկեղեցականին եւ վաստակաւոր մատենագիրին յիշատակը յարգելու կը հրաւիրուին Կրօն. Ընկերակցութեան անդամները եւ հայ հասարակութիւնը:

× Եկեղեցին Պ. Արամ Սամսոնեանէ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն.Ֆ., ողբացեալ Ստեփան Աճէմեանի յուղարկաւորութեան առիթով:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Զաւէն Միլեան, Տէր եւ Տիկ. Աղբաբեան, Յար. Մուսիկեան, Խաչիկ Տիւզեան, Տիկ. Արաքսի Յովնանեան, Կար. Յակոբեան, Տիկ. Սիրվարդ Տէր-Գէորգեան, Կարօ Յովհաննէսեան, Օննիկ Եանըքեան, Վահրամ Մանկասարեան, Աբրահամ Տէրճեան, Հեղինէ Շահինեան, Դաւիթ Փաչայեան, Յար. Էտինեան, Գրիգոր Գայլիկեան, Կատարինէ Սալաղեան, Վաղինակ Ալթունեան, Սիրանուշ Խաչիկեան, Թորոս Գետիկեան, Սարգիս Նիկողոսեան, Կարապետ Փափազեան, Լեւոն Աւետիսեան, Փիլիպպոս Անդրանիկեան, Տիկին Անմահեան, Մովսէս Մովսէսեան, Գրիգոր Գասպարեան, Յովսէփ Ասլանեան, Մանուկ Մանուկեան, Շաքէ Սանդուրեան, Հաճի Կար. Պետրոսեան, Սարգիս Մութաֆեան, Պերճ Փափազեան, Յակոբ Գույումճեան, Տիկ. Աննիկ Աբրահամեան, Մարկոս Մարկոսեան, Նշան Սէյրանեան, Խաչիկ Աղբաբեան, Կար. Փէհլիվանեան, Հայկանուշ Շահինեան, Հաճի, Յովհ. Ալեքսանեան, Յակոբ Ոսկանեան, Մարգարիտ Գարակէօզեան, Մկրտիչ Առաքելեան, Պետրոս Նորատլեան, Տաճատ Յակոբեան, Ժիւլիէն Մանուկեան, Մանուկ Փաչայեան, Ժիրայր Քէլէշեան, Յար. Թովմասեան, Պերճար Վեցիկեան, Հայկուհի Տէր-Յակոբեան, Արտաշէս Գումրուեան, Աննա Ղազարոսեան, Մովսէս Կարապետեան, Ս. Մալճեան, Պետրոս Շահպազեան, Ժան Փափազեան, Յար. Թաշըրեան, Սերոբէ Գզիրեան, Վեցիկեան, Յովսէփ Տէրտէրեան, Գալուստ Ասլանեան, Անտրէ Նըտուրկուտեան, Գրիգոր Եազուպեան, Զաքար Տէր-Արէլեան, Արթին Սերաճեան, Թորոս Ստեփանեան, Նուպար Գօճապաշեան, Գրիգոր Ալթունեան, Գրիգոր Զերչեան, Անտրէ Քէչէրիկեան, Ռոպէր Գինոսեան, Լեւոն Մարգարեան, Մարի Մանուկեան, Նուպար Պասմաճեան 5ական Ն. Ֆրանք: Տիկ. Մարիամ Անանեան, Գրիգոր Տէր-Ղազարեան 4ական Ն. Ֆրանք: Սարգիս Նահապետեան, Տիրան Գարկաչեան, Կարպիս Վարդանեան, Գզիրեան, Վահան Խաչատուրեան 3ական Ն. Ֆր.: Լեւոն Ասլանեան, Տիգրան Մխիթարեան, Յովհ. Խանչերեան, Սիրանուշ Յակոբոսեան, Յար. Ուփէլէկեան, Համբարձումեան, Խաթուն 2ական Ն. Ֆր.: Սեֆէրեան 1,50 Ն. Ֆ.: Արմենուհի Մուրատեան 1 Ն. Ֆրանք:

Ընդհ. գումար 4408 Ն.Ֆ.

(Վերջ Ալֆօրվիլի ցանկին)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Պ. Մուշեղ եւ ընկերուհի Քնարիկ Մուրատեանի զաւկին՝ Պ. Վազգէնի ամուսնութեան առթիւ կնքահայր՝ Տէր եւ Տիկին Սերոբ Բարսեղեանէն (Լիոն) 50 Ն. Ֆ.: Պ. Արմենակ Դաւիթեանէ (Փիւժէ) 20 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Մուրատեանէ 10 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Հ. Մուրատեանէն (Տէսին) 10 Ն. Ֆ.: Նոր նըշանուած՝ Պ. Գավավեան (Լիոն) եւ Օր. Արմենուհի Մուրատեանէ 10 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէսեանէ (Փոն տը Շերի) 5 Ն. Ֆրանք:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աղնիւ Բ. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլամեան, Եղուարդ եւ Արիս Տամլամեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին

ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Տէր եւ Տիկ. Հապէշեան (Փարիզ) 3 քիլօ կարկանդակ եւ 2 քիլօ պոնպոն: Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղ 25 քիլօ ձաւար: Տիկին Գասպարեան (Մարսէյլ) 20 Ն.Ֆ.: Տիկին Թիւթէլեան (Մարսէյլ) 10 Ն.Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Թովմասեան (Ալֆորվիլ) 10 քիլօ շաքար: Տէր եւ Տիկին Շարլ Խաչատուրեան (Լիոն) 85 հատ փենիսէլին, եւ 20 Նոր Ֆրանք: Օրիորդ Միսքճեան (Նիս) 2 ծրար դեղօրայք: Պ. Լ. Մոմճեան (Փարիզ) 30 տուփ դեղ եւ 100 տետրակ: Տիկ. Արփինէ Միքայէլեան (Լիոն) 4 մեթր կարասիի կերպաս: Տէր եւ Տիկին Ճէլալեան (Փարիզ) կարկանդակ եւ շաքար: Տէր եւ Տիկ. Շահինեան (Փարիզ) շոքոլա: Տէր եւ Տիկ. Մաճալեան (Փարիզ) մէկ քիլօ պոնպոն:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը փութայ ծանուցանել Տէսինահայ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի՝ ութերորդ օր Վերափոխման:

Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ
Յունաստանի եւ Ճէզիրէի հայ կաթողիկէներու նախկին առաջնորդը:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
20
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
20 AOUT
1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9182 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 17ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 4983

...ԱՆ ԽՕՍՔԸ՝

ՋՈՒԳԱԿՇԻՌ

...ման Կայսրութեան փլուզումէն ...ակլազոյն օգուտը քաղեցին հպատակ ...ազգերը, բացի Հայերէն:

...անց երթալու մինչեւ ԺԹ. դար, երբ ...ները, Սերպերը, Ռումանացիները, ...կարներն ու Գարատաղցիները անկա...թեան տիրացան, մեր օրերուն, հա...աշխարհային առաջին պատերազմի վա...ոյներն, ազատագրուեցան Արաբնե — ...որոնք հետզհետէ կազմեցին Իրաքի, ...Արաբիոյ, Եմէնի, Սուրիոյ, Լի...անի եւ Յորդանանի անկախ պետու...թիւնները:

...աղթական դաշնակիցները — Անգլիա ...Ֆրանսա — պաշտպան կանգնեցան ա...այ՝ իբրեւ հոգատար կամ հովանաւոր, ...առջին օրէն իսկ.

Թուրքերը առանց ընդդիմութեան, բռ...ոյին անտարբեր կեցուածով հանդէպ — ...իրենց հարաւային սահմաններու ...անդամահատման:

Հայերը ո՛չ միայն մեծ պաշտպան մը ...նեցան, այլ ընդհակառակն «Քեռին», ...վրայ ա՛յնքան յոյսեր էին դրած ...երով, վճռական վայրկեանին լքեց ...եւ օգնութեան ձեռք երկարեց ...ամերձ Թուրքին, ողջնցնելով զայն:

...յսքան մեծ բարեկամութիւն եւ բար...ակամութիւն տեսնելով իրենց «յաւի...ական Թշնամիին» մօտ, Թուրքերը ...ցուցին դէպի հիւսիս-արեւելք, հա...ային կողմէն իրենց կորսնցուցած հո...րուն փոխարէն գրաւելով հայապատ — ...հողամասեր, 1914ի ռուսեւթուրք ...սահմանագլուխէն ալ անդին:

...չէր սակայն մեր ըսելիքը

...ման Կայսրութեան անդամահատութե...վերջին հաշուով օգտուեցան նաեւ ...ները, որոնք չնչին փոքրամասնու — ...մը կը կազմէին Պաղեստինի մէջ ...օրերուն օրով, հազիւ 60-70 հազար ...

...գլիական հոգատարութեան օրերուն, ...կամ գաղտնի ներգաղթի շնորհիւ ...թիւր տասնապատկուեցաւ, հասնե — ...000ի 1948ին, երբ հիմը դրուե — ...Իսրայէլի պետութեան:

...հակառակ բոլոր դժնդակ պայմաննե — ...վերջին տասներեք տարիներու ըն...Եւրոպայէն ու Ափրիկէէն մէկ ...Հրեաներ ներգաղթած են Աւետ — ...Երկիրը, առանց փողի ու թմբուկի:

...ներգաղթականը հասեր է Օ-...առաջին օրերուն: Կառավարու...երկու տողնոց զեկոյցով մը միայն ...է այս լուրը թերթերուն:

...երկու միլիոնի կը հասնի ներկայիս Իս...ի բնակչութիւնը, — մէկ տասնե — ...մնացի Արաբներ, — որոնք չէին ...իրենց տուներէն 1948ի կռիւ — ...տեն: Անշուշտ թիւ մը կը կազ — ...Հայերը:

...կարճ ժամանակի ընթացքին ...եւ գործ հայթայթել մէկ մի...գաղթականներու, որոնք բառ մը ...էին գիտեր երբ կը հասնէին, ...դարձնել եւ վերջնապէս երկ...կապել «անոնք» կը խոստովանինք, ...գործ մը չէ:

...մը՝ մեր «փոքր ածուխին» ...կը տեսնենք, թէ ի՛նչ անբախտ է ...հայ ժողովուրդը:

...տասներեք տարուան մէջ ...միլիոն գաղթական են ընդուներ ի-...հողերուն վրայ, տարածութիւնը 21 ...քառ. քիլոմեթր: Տարեկան միջին ...77.000 հոգի:

...հայաստան 41 տարուան մէջ ոչ ...երկու հարիւր հազար հոգի կրցած է ...տարեկան 5.000 հոգի:

...թիւնները աւելորդ են:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԷ

ՊԵՐԼԻՆԷՆ ԵՏՔ ՆՈՐԷՆ ՊԻԶԵՐԹ

ԳՈՒՐԿԻՊԱ ՆՈՐԷՆ ԽՕՍԵՑԱՒ

ՄԱԿ-Ի ԺՈՂՈՎԸ՝ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Փարիզ եւ Թունուզ հրապարակուած զեկոյցները ցոյց կուտան թէ երկու կառավարութիւնները խոր տարակարծութիւններ ունին տակաւին եւ կը հաստատուի թէ սկզբունքի անհամաձայնութիւն մը պատճառ է որ ուղղակի բանակցութիւններ չըլլան Թունուզի եւ Փարիզի միջեւ:

Մինչ Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿի ընդհ. ժողովի նախօրեակին, Ափրօասիացիները կ'աշխատին բանաձեւել այն առաջարկները զորս Ազգաժողովին պիտի ներկայացնեն երկուշաբթի, Փարիզի մէջ, Արտաքին Նախարարութիւնը մասնաւոր զեկոյցով մը կ'անդրադառնայ Պիզերթի հարցին: Ֆրանսացիները անհրաժեշտ կը գտնեն որ առաջին հանդրուանով մը, խօսուի այն կարգադրութեանց մասին, որոնք պէտք է կատարուին բնականոն վիճակի մը վերադառնալու համար, Պիզերթի մէջ: Այս մասին չէ խօսուած, ըրովհետեւ Թունուզցիք մերժած են: Օգոստոս 11ին, Ֆրանսացիները կրկին առաջարկած են այս մասին խօսիլ: Եթէ Թունուզ տրամադրութիւն յայտնէր ընդունելու նման խօսակցութեան սկզբունքը, Ֆրանսական կառավարութիւնը պատրաստ էր նկատի առնելու այն առաջարկները որոնք պիտի ըլլային իրեն: Շուէտի դեսպանատան միջոցաւ (որ Թունուզեան շահերը կը պաշտպանէ, երկու երկիրներու յարաբերութեանց խզումէն ի վեր), Թունուզ յայտնեց թէ նպատակ չունի խօսելու նիւթերու շուրջ որոնք կը ձգտին միայն Պիզերթի բնականոն նախկին վիճակը վերահաստատելու: Այլ խօսքով, Թունուզցիք անգամ մը եւս կը յայտնեն թէ խօսակցութեանց նախապայման է՝ բանակցիլ Ֆրանսական զօրքի պարպումի թուականին մասին:

Ֆրանսական զեկոյցին հրատարակութենէն քանի մը ժամ ետք, կը հրատարակուէր Թունուզեան զեկոյցը, որ «անհիմն կը գտնէ Ֆրանսացիներուն այն ակնարկութիւնը, ըստ որուն Թունուզցիք մերժած են նկատի առնել ֆրանսական կառավարութեան մէկ առաջարկը 'բնականոն վիճակի վերադառնալու»: Թունուզեան կառավարութիւնը ըսած է միայն թէ պատեհ չի գտներ խօսակցութիւններ, որոնց միակ արդիւնքը պիտի ըլլայ բնականոն վիճակի վերադարձը: Այդ ուղղութեամբ ամբողջական նախաձեռնութիւնը Ֆրանսացիներուն կը ձգէ: Թունուզ համաձայն չէ նաեւ Ֆրանսայի այն մտադրութեան, որ կը ձգտի երաշխաւորել նախկին զոյավիճակը (աքաքու faio ազբէ): Օգոստ. 11ի Ֆրանսական առաջարկները բանակցութեան դուռ չեն ոչ ալ առաջին հանդրուան մը, կ'աւելցնեն Թունուզցիք:

Ուրբաթ օր, Սուսի մէջ, Հաբիպ Պուրկիպա խօսեցաւ՝ տօնելու համար «Պիզերթի Օրը»: Նախագահը յիշեց անցեալը, Թունուզի «խաղաղասէր տրամադրութիւնները, հարցերը կարգադրելու համար բանակցութեամբ եւ բարեկամական գետնի վրայ»: Բայց Ֆրանսա ստիպած է Թունուզի կառավարութիւնը որ գործի անցնի երբ զինուորական գործողութիւն ունեցած է Պիզերթի մէջ:

Պուրկիպա յոյս ունի որ Ազգաժողովին մէջ, դաշնակիցները Ֆրանսայի դէմ քուէարկեն, ինչպէս կը պայմանաւորէ իրենց «խիղճը»:

Ճառը տեւեց 70 վայրկեան:

Պիզերթի մէջ, ըստ Ֆրանսական աղբիւրներու, Թունուզցիք կը փորձեն ցոյցեր կազմակերպել որպէսզի միջադէպեր ծագին Ֆրանսական զօրքին հետ: Իսկ ժամուլի Թունուզ - Ափրիք Փրէս գործակալութիւնը կը փորձէ Ֆրանսացիներուն ուսին բարդել իր իսկ գործունէութեան պատասխանատուութիւնը:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ուրբաթ օր Ֆրանսական զօրքը պաշարման ենթարկած է Թունուզցիներու տարած շրջանները, նախատեսելով այն ցոյցը որ օգոստ. ուրբաթ ժամը 18ին:

Ցոյցը կազմակերպած էր Նոր-Տէսթուրը եւ նպատակն էր մթնոլորտ մը ստեղծել Ազգաժողովէն առաջ: 10.000ի հասնող բազմութիւն մը կը փորձէր ճեղքել Ֆրանսական պատուարները եւ հասնիլ մինչեւ կառավարիչին: Երկար բանակցութիւններէ ետք, Ֆրանսացիները արտօնեցին որ պատուիրակութիւն մը անցնի, բայց չհամաձայնեցան եւ ցոյցին ղեկավարները պահանջեցին որ ամբողջ ժողովուրդը անցնի: «Քս Սիլահ, Քս Սիլահ» (զէնք, պարպում) նշանախօսքերով բոլորը գրգռուած, բախում կը փնտռէին Ֆրանսական զօրքին հետ:

Ֆրանսական աղբիւրները կը հաստատեն թէ զինուորները, հակառակ բոլոր գրգռութեանց, զէնք չեն գործածած, բայց Թունուզ - Ափրիք - Փրէս գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ի վերջոյ բախում մը տեղի ունեցած է երբ ցուցարարները որոշած են վճռականապէս յառաջանալ, հակառակ արգելքներուն: Ըստ նոյն աղբիւրին, 32 վիրաւորներ կան որոնց մէկը՝ ծանր վիճակի մէջ:

Մանհաթթանի մէջ (Նիւ Եորք) Ափրօասիացիները կը փորձեն Լատին Ամերիկան համոզել, մինչ Ֆրանսայի բարեկամները կը ցաւին որ Ֆրանսա չէ որ մէջտեղ դրած է Պիզերթի հարցը, որովհետեւ կացութիւնը նպաստաւոր էր Ֆրանսայի:

Թունուզէն յատուկ ներկայացուցիչ մը, ուրբաթ օր 50 վայրկեան խօսած է Քենետիի հետ: Կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, 50 վայրկեանը շատ է Պիզերթի համար, երբ անդին կայ ուրիշ ծանրակշիռ հարց մը՝ Պերլին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ խօսեցաւ Գերմանիոյ Խորհրդարանին առջեւ եւ չեշտեց թէ միշտ կարելի է ելք մը գտնել, բանակցութեանց շնորհիւ: Դէմ է որեւէ զինեալ միջամտութեան: Խօսք առաւ նաեւ Վիլլի Պրանտ: Անդին, արեւելեան Պերլինի ձայն - պատկերասփիւռին առջեւ Ուլպրիխտ իր հասկցած ձեւով ներկայացուց դէպքերը եւ « ինքնապաշտպանութիւն » որակեց Պերլինի դուռները փակելու իր որոշումը, Պոնի « յարձակումներուն դէմ »: Ուլպրիխթ դէմ չէ նաեւ Գերմանիոյ վերամիացման, բայց չի հաւատար որ ան կատարուի Ատլանտեան Ուխտի հովանաւորութեան տակ, աւելի հաւանական կը գտնէ որ խորհրդային դրօշին տակ կատարուի այդ վերամիացումը: Համպուրկի մէջ 100.000 Գերմանացիներ ցոյց մը կատարեցին Արեւելեան Գերմանիոյ որոշումներուն դէմ: Ֆրանսայի մէջ, 20 տարեկան գերման ուսանող մը անձնասպան եղած է, Պերլին ըսելով:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ-նախագահը՝ Լինտըն Ճոնսըն Պոն հասաւ ուր պիտի տեսակցի Ատընաուըրի հետ: Պիտի երթայ նաեւ արեւմտեան Պերլին: Իրեն կ'ընկերանայ զօրավար Քլէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարութեամբ մը կը բողոքէ Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի զինուորական կայաններու դէմ, զորս հաստատած է ՍԷՆԹՕ (Նախկին Պաղտատի Ուխտ): Ըստ Մոսկուայի, ՍԷՆԹՕՆ հիւլէական պատերազմ կը պատրաստէ, ինչպէս կ'ապացուցանեն գաղտնի փաստաթուղթեր, որոնք ներկայացուած են Մոսկուայի խորհրդային եւ օտար թղթակիցներուն:

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ճառ մը խօսեցաւ Օզաքայի մէջ որ 4 միլիոն բնակիչ ունեցող քաղաք մըն է եւ համայնավար կուսակցութիւնը ձայներու 40 առ հարիւրը ունի: Խորհրդային փոխ-վարչապետը ըսած է — «Ամերիկացիներու մերժումը առեւտրական յարաբերութիւններ ունենալու մեզի հետ, պատիժ մըն է զոր Ամերիկացիները կուտան Միացեալ Նահանգներուն: Խորհ. Միութիւնը պէտք չունի Ամերիկայի հետ առեւտուր ընելու»: Խօսքը նորէն ուղղելով Ճափոնցիներուն, Միկոյեան կոչ ըրաւ որ հրաժարին ամերիկեան կայաններէն: Միկոյեան յիշած է նաեւ թէ երկու մեծ դէպքեր տեղի ունեցած են Օգոստոս 6ի, մէկը՝ հիւլէական ռումբը Հիրոշիմայի վրայ, միւսը՝ Թիթովի անջրպետային ճամբորդութիւնը:

ՊՈՐՏՈՅԻ եւ հարաւ - արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ փլաքիք բազմաթիւ ռումբեր պայթեցան վերջերս:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ օդային բանակը Պատուոյ Լեգէոնի խաչ շնորհեց ժողէֆին Պէյըր-ըր, պատերազմի ընթացքին բրած ծառայութեանց համար: Արուեստագիտուհին արդէն Ազատագրութեան եւ Դիմադրութեան մետալներ ունի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍՐԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան նախագահը ջնջելէ ետք « դաւառական » դահլիճները, կազմեց 36 նախարարներէ բաղկացած նոր կառավարութիւն մը: Նախապէս կային 3 դահլիճներ, Սուրիոյ նահանգին, Եգիպտոսի նահանգին եւ կեդրոնին համար: Ներկայիս մէկ կառավարութիւն կայ միայն, բայց նորութիւնն այն է որ Նասր եօթը փոխ-նախագահներ նշանակած է:

Ըստ դիտերու կարծիքին, նոր կարգադրութիւնները քաղաքական բնոյթ չունին այլ՝ նուիրագործումն է Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի ձուլումին:

Նշանակուած եօթը փոխ-նախագահներ, Նասրի կողքին տեսակ մը «գեր-դահլիճ» կազմած են եւ կոչուած են կարեւոր որոշումներ տալու: Անոնց մէջ կան ծանօթ անձնաւորութիւններ ինչպէս՝ մարաջախտ Ապտէլ Հաքիմ Ամէր, որուն յանձնուած են Պաշտպանութեան հարցերը, Ապտէլ Համիտ Սառաճ՝ Ներքին հարցերը, Նուրէտտին Քահալէ՝ Արտադրութիւնը: Նշանակուած 7 փոխ-նախագահներէն երկուքը Սուրիացի են (Սառաճ եւ Քահալէ): 36 նախարարներէն մէջ ալ կան 14 Սուրիացիներ:

Իբրեւ առաջին արդիւնք այս կարգադրութեանց, Սուրիոյ նահանգին մեծ մուֆթին՝ Շէյխ Ապուլ Եուսէր Ապտին պաշտօնանկ եղած է, բայց ոչ մէկ բացատրութիւն տրուած է այս մասին:

Այս փոփոխութեան իբրեւ հետեւանք, սուրիական նահանգի վարչական մեքենան կեդրոնացած պիտի ըլլայ Գահիրէ:

Կը մնայ անշուշտ դրամական միաւորումը: Առջի օր արդէն, ի նախատեսութիւն նման կարգադրութեան մը, եգիպտական եւ սուրիական ոսկին շատ ինկաւ: Պէյրութի սակարանը եգիպտականը 450 լիբանանեան դահեկանի իջած էր:

ՎՐԻՊԱԿ.— Յուլիս 28էն ի վեր Յառաջի թիւերը սխալ են թէ հին շրջանի թէ նոր շրջանի: Ճշդուած են շաբաթ օրուան թիւով:

ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Գ. տը Մէքեան կ'առնէ հայերէն փոր բառը:

Այս բառը կարգ մը լեզուներու մէջ կը ներկայանայ.

1 — ՒԿ արմատով: Օրինակ՝ գերմաներէն bauch, իսլանտերէն buknr, շուէտերէն buk, Թուրքերէն bukuu (Կեդր. Ասիա), եւայլն:

2 — ԲՐ, ԳՐ արմատներով: Օրինակ՝ ճաւերէն brou, ռուսերէն brjucho, լեհերէն brzuch, ալպաներէն bark, օսեթերէն barkh, եւայլն:

3 — ՄԲ արմատով: Օրինակ՝ պասքերէն sabel, եթովպերէն sagba:

4 — ԳՆ, ՎՆ արմատներով: Օրինակ՝ լատիներէն venter, փրովանսերէն baga, եւայլն:

5 — ՎՄԲ արմատով: Օրինակ՝ գոթերէն vamb, անգլեւաքսոն լեզուով՝ vamb, եւայլն:

6 — ՔՏ, ՀՏ արմատներով: Օրինակ՝ խեթերէն kuti, պալերէն kiti, եւայլն:

7 — ԳՏ, ԲՏ, ՎՏ արմատներով: Օրինակ՝ սանսկրիտերէն ghara, քաղդէերէն bitna, եբրայերէն vetn, արաբերէն patn, եւայլն:

8 — ՔՐ արմատով: Օրինակ՝ Թուրքերէն karn, չուվաշերէն kirim, եւայլն:

Եւ դեռ 14 ուրիշ արմատներով:

Այսպէս, սկզբնական մէկ լեզուէ սերած են բոլոր այդ բառերը, որոնց կարգին՝ հայերէն փոր բառը, թէեւ փոխած են իրենց արտասանութիւնը կամ կազմախօսութիւնը՝ պահելով հանդերձ նոյն նշանակութիւնը:

Միշտ այս ձեւով, Գ. տը Մէքեան կը ներկայացնէ հայերէն կարմիր, մահ, լեզու, այր, բուխ, երկիր, հող, սար, քար, գլուխ, մազ, ակն եւ այլ բառերու արմատական կապը բազմաթիւ այլ լեզուներու հետ, — մենք այդ լեզուները խօսող ժողովուրդներուն անունն անգամ լսած չենք:

Հ. Օհաննէս Աղամեան նոյն աշխատանքը կը կրկնէ, երբ կը գրէ.

«Ունինք հայերէն ժողով (ժողովուրդ, ժողվել), fagbl, fuk բառերը, ֆրանսերէն foul (ամբոխ), fiucheer (քաղել), արաբերէն fouj (ամէն, բոլոր) բառերը, որոնց արմատն է ԺՂ, ՔՂ, ուր մեր Ժ գիրը լծորդ է Ք տառին:

Ունինք հայերէն ձոր, պարսկերէն darra (ձոր), Թուրքերէն dere (ձոր) բառերը, որոնց արմատն է ՁՐ, ԴՐ, ՏՐ, ուր մեր Ձ գիրը լծորդ է Դ եւ Տ գիրերուն:

Ունինք հայերէն շատ (ճոխ), լատիներէն satis (բաւականաչափ), Թուրքերէն çok, բառերը, որոնց արմատն է ՇՏ, ՍՏ, ՉՔ, ուր մեր Շ գիրը լծորդ է Ս, Չ գիրերուն:

Ունինք հայերէն ծեր բառը, յունարէն geros (ծեր), Թուրքերէն ihtiyar բառերը, որոնց արմատն է ԾՐ, ՂՐ, ԽՐ, ուր մեր Ծ գիրը լծորդ է Ղ, Խ տառերուն հետ:

Լծորդութեան այս պատճառաբանութեամբ հայերէն բառերը կ'երթան կը կապուին յունարէնի, Թուրքերէնի, եբրայերէնի, եւ այնպիսի լեզուներու, որոնք... խապար չունին իրարմէ և մեզմէ:

1945ին, Լոնտոնի մէջ հրատարակուեցաւ Գեորգօս Քերեսթէճեանի Լեզուագիտական — Բանասիրական Բառարանը, ուր եւս քննութեան կ'առնուին 6000 հայերէն բառեր, համեմատելով աւելի քան 900 զանազան ժողովուրդներու բառերու հետ: Օրինակ մըն ալ այս գիրքէն — Կոկորդ: Լեզգերէն kapur, վրացերէն khakha, չաղաթայերէն kirkirpak (կոկորդակ), գերբերէն kokor, ալճերական արաբերէն algargir, աւարալերէն kirkuf, եբրայերէն karkerop, հին գերմաներէն kirka. հին ֆրանսերէն garganp. պասքերէն karkor, յունարէն karkarena, լատիներէն gurgulio:

Աճառեան կը գրէ«կոկորդ» բառին դէմ. «Բնիկ հայ բառ: Կրկնուած է կոր արմատից, որ ձայնդարձն է կեր (ուտել) արմատի»:

Աւելորդ կը համարիմ ստուգաբանական այլ փորձեր ներկայացնել այս բառին մասին: Տը Մէքեան այս բառը խնամութեան կը տանի եօթը լեզուներու հետ, իսկ Քերեսթէճեան տասնը՝ աւելի քան տասնեւհինգ: Լեզուաբանական այս տեսակ ցուցահանդէս մը կը ձգտի միայն էփաքէ ընել ընթերցողը, առանց բան մը ապացուցանելու:

Եթէ հետեւինք Տը Մէքեան եւ Հ. Աղամեան արմատաբանութեան, կ'ր արմատին շուրջ պէտք է հաւաքել կոկորդ, կարկանդակ, կորկոտ, կորնգան բառերուն լծակիցները չաղաթայերէն, ույկուրերէն, չուվաշերէն, օսերէն... խողերէն եւ այլ լեզուներով:

Ասիկա գիտութիւն չէ այլեւս, այլ փանթէզի:

Ընդունիլ լեզուներու ծագմնական միութեան տեսութիւնը, որ կը հիմնուի բառախուզական այս փորձերուն վրայ, կը նշանակէ ուրանալ կենսաբանական եւ ցեղաբանական այլ վարդապետութիւններ, մանաւանդ չճանչնալ աշխարհագրական եւ հաղորդակցական պայմանները, որոնք տարբեր բան կ'ըսեն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ (ամսագիր), Հանդիսարան բանասիրական, գիտական եւ բարոյական, Թիւ 1-2, Յունուար-Փետրուար 1961, հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Ս. Ղազար-Վենետիկ (Իտալիա):

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական, Թիւ 6, Յունիս 1961, Անթիլիաս (Լիբանան):

ՍԻՈՆ, ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական: Պաշտօնական հրատարակութիւն Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան, Թիւ 6, Յունիս 1961:

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԻԼԱՀԻՆԱՄԷ

LE LIVRE DIVIN (1)

ԺԲ. դարու պարսիկ բանաստեղծներէն Ֆերիտուտտին Աթթարի «Իլահինամէ»ն ֆրանսերէնի թարգմանած է Ֆուատ Ռուհանի: Արեւելագէտ Լուի Մասինիոնի յառաջաբանով կը բացուի ընդարձակ հատորը, որ Աթթարի «Մեսնեվի»ներէն գատ կը պարունակէ բացատրական հմտալից նոթեր: Մեսնեվին պարսիկ բանաստեղծներուն սիրելի մէկ ձեւն է, որուն նմոյշն է Իսահակեանի Աբու-Լալա-Մահարին:

Սուֆի կոչուած միսթիք բանաստեղծներէն մէկն էր Աթթար, որուն բազմաթիւ գործերը ծանօթ են արեւելագէտներուն: Պարսկաստանի Նիշապուր քաղաքին մէջ, Օմար Խայեամի գերեզմանէն քիչ հեռու, կայ նաեւ Ֆերիտուտտին Աթթարի գերեզմանը, որ բացառիկ յարգանքի կ'արժանանայ մինչեւ այսօր:

Այս գիրքը հրատարակուած է Ունէսքոյի եւ Թեհրանի համալսարանին միացեալ ջանքերով:

Կրօնք, բարոյական եւ փիլիսոփայութիւն հիմնական տարրերն են Սուֆի բանաստեղծութեան, որուն մեծագոյն ներկայացուցիչն է Աթթարի ժամանակակից Ճելալէտտինի Սեւլէվի Ռումի:

Այս անունները անծանօթ չեն այն տարեց ընթերցողներուն, որոնք արաբ եւ պարսիկ գրականութիւնները ուսանած են Թուրքիոյ հայ կամ Թուրք վարժարաններուն մէջ:

Ֆիրտուսի, Ռումի, Խայեամ, Աթթար եւ ուրիշ պարսիկ բանաստեղծներ՝ համաշխարհային չահագրգռութեան արժանացած անուններ են:

Իլահինամէի ընթերցումը՝ շնորհիւ թարգմանիչին յստակ լեզուին ու աւելցուցած բացատրութեանց, օգտակար ու հաճելի է այսօր: Հեղինակը բազմաթիւ անեքդոտներ, առակներ եւ դէպքեր կը պատմէ իր փիլիսոփայութիւնը պատկերացնելու եւ բոլորին կողմէ ըմբռնելի դառնալու համար: Այս միամիտ դրութիւնը հինէն ի վեր սիրելի է արեւելցիներուն:

Անտարակոյս արձակման թարգմանութիւնը լիակատար գաղափար մը չի տար հեղինակին բանաստեղծական խոյանքներուն մասին, բայց հրատարակիչները կրօնաբարոյական գաղափարները ծանօթացնելու կը ձգտին ժամ ...(?) ջանքերով լոյս ընծայուած «Աֆէրիթիւ լթէ Վիվանթ» շարքին մէջ:

Իլահինամէի ընթերցումը խելամ կ(?)ք մասին որոշ ծանօթութիւններ ալ ... րէքէ ընթերցողին, մանաւանդ քրիստ... հայ ընթերցողին որ առհասարակ լա... գիտնար միւս կրօնքները:

ԻՍԼԱՄԻՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆԸ

GRANDEUR DE L'ISLAM (2)

Մահմետական աշխարհը ընդհա... շահագրգռութեան առարկայ է մի... այսօր: Հնդկաց Ովկիանոսէն մինչեւ Ա... լանտեանի ափերը դարերով տիրա... մահմետականութիւնը ո՛չ միայն իբր... կրօնք, այլ եւ իբրեւ քաղաքական... վարչական ուժ: Եթէ նոյնիսկ մահմետա... կանութեան քաղաքակրթական դերը ... նուզաւելի նկատուի, կարելի չէ եւ պէ... չէ անգիտանալ արաբ, պարսիկ եւ թ... աշխարհակալութեանց պատմութի... Այդ աշխարհակալութեանց հսկայակ... դերը զգալի եւ տեսանելի է մինչեւ այ... օր:

Կաստոն Վիէթ մահմետական եւ ար... աշխարհին ուսումնասիրութեան նուի... ուած բազմաթիւ ծանօթ գործերու ... նակը իր այս նոր գիրքին մէջ բոլորով... նոր դրութիւն մը որդեգրած է. Դասա... կան պատմաբանի մը առարկայա... հմտութեամբ պատմելուն փոխարէն ... դէպքի ու դրուագի նկարագրութիւնը ... թողու ժամանակակից մատենագրի... Այսպէս՝ քանի մը տողով կը սկսի շրջա... մը կամ դէպքի մը նկարագրութիւնը. ... ամիջապէս կ'ընդօրինակէ այդ նիւթ... մասին հեղինակաւոր մատենագրի ... վկայութիւնը: Այս կերպով պատմութի... նը կը վերածուի իրապաշտ վէպի մը ... գրուած է դէպքերը ապրող կամ տես... հերոսներու կողմէ: Բայց հեղինակը ... բականնութեան չէ զոհած պատմութի... եւ իր լուրջ գիտնի կեցուածքը ... պահած է:

ԺԶ. դարու կիսուն կ'ամբողջանայ ... պատմութիւնը, որ նուիրուած է մահ... տական աշխարհի մեծութեան: Այս ... ջանքէն հոգ, ըստ հեղինակին, ... պատմութիւն մը կը սկսի խելամ ... թեանց համար, որոնք այլեւս քաղաք... կան եւ գաղափարական միութիւն ... կազմեր.

Հեղինակին որդեգրած դրութիւն ... փազանց կը դիւրացնէ պատմութեան ... թերցումը, որ այլեւս մեփական... կը դառնայ թէ՛ մասնագէտին եւ թէ՛ ... վորական ընթերցողին:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Fariddudine Attar : Albin Michel Pa-ris 1961.

2) Gaston Wiet : La Table Ronde, P... 1961.

ՍԵՒԱՆԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ

—o—

Իմ խօսքս էլ ընկ. Խրուշչէւի ասած այդ անօգուտ ծառերի մասին է, որոնք ճնշող մեծամասնութիւն են կազմում Սեւանի անտառներում: Անտառտնտեսութեան աշխատողներից ոմանք պտղատու ծառեր չտնկելը արդարացնում են այն պատճառաբանութեամբ՝ «թէ պտուղները կը կողոպտուեն, որի ընթացքում կը ջարդուեն նաեւ ծառերի ճիւղերը»: Դա անհիմն անվստահութիւն է: Որսով տարուած եւ ոտքով շրջել եմ Սեւանի ափի բոլոր անտառները եւ զայրացել եմ չարաչափ, տեսնելով լաչկան եւ ծուռ ու մուռ ուռիներ, թուփ ու մացառ թեղիներ: Տեղ-տեղ հանդիպել եմ փշատի թփերի ու զարմացել. ի՞նչ գործ ունի այս լեռներում Աբարատեան շոգ դաշտի «բնակիչը»: Տընկել են այնպիսի «պտղատու» ծառ, որը կամ պտուղ չի տալու, կամ եթէ տայ՝ էլ՝ պտուղները չեն հասնելու: Իսկ ո՞ւր են Հարեան կոլտնտեսութիւններու հողերում փարթամօրէն աճող եւ հիանալի պտուղներ տուող խնձորենիները՝ Ծովինարի հռչակաւոր «բելֆլորը», «ոսկեգոյն ռենէտը»: Ո՞ւր են Միչուրինի ստեղծած «անտառային գեղեցկուհի» եւ այլ հիւթեղ ու քաղցրահամ տանձերը: Որքա՞ն լաւ կը լինէր, եթէ Սեւանի անտառները ամէն աշնան շողշողային գոյնզգոյն պտուղներով:

Անտառտնտեսութեան գլխաւոր վարչութիւնում մեզ տարկում են.

— Ի՞նչպէս պտղատու ծառեր տնկենք մերկ ապառների վրայ...

Բայց Սեւանի ջրերից ազատուող բոլոր տարածութիւնները հօ միայն, աւազով չէ՞ն պատած: Գաւառ-գետի, Արգինի, Մասրիկի գետաբերանները, ինչպէս եւ Ծովինարի եւ Կարճաղբիւրի ուղղութիւններով ընդարձակ տարածութիւնները տիղմով ու հումուսով հարուստ հողեր են, որոնց վրայ հիանալի կ'աճեն պտղատու ծառաստաններ: Ինչո՞ւ այդ վայրերում ամուլ ու անպտուղ են ձեր տնկած անտառները, Անտառտնտեսութեան ընկերնե՛ր:

Իսկ որ պտղատու աղնիւ ծառերը կ'աճեն Սեւանի ափին, երեւում է հէնց իր՝ Անտառտնտեսութեան դրած փորձերից. մի քանի տեղ՝ Մարտունու եւ Ծովինարի ուղղութեամբ, անտառների մէջ փոքր տարածութիւններ պտղատու տունկեր են տնկել, որոնք լաւ են աճում եւ եկող տարուանից կը սկսեն բերք տալ:

Մենք կ'առաջարկենք կտրուկ կերպով լայնացնել այդ ձեռնարկման մասշտաբները, մեծ տարածութիւններ գրաւող ուռենիները աստիճանաբար փոխարինել պտղատու ծառերով եւ ընդարձակ անտառ-այգիներ ստեղծել Սեւանի ափերի երկարութեամբ, այն վայրերում, ուր ուռենին հող ստեղծելով արդէն կատարել է իր «միսիան» եւ դարձել աւելորդ: Լիճը հեռացել է ուռենու շատ տարիներ առաջ զցուած անտառաշերտերից եւ ջրի սովոր այդ ծառերը, մինչոյն է, երաշտի հանդիպելով, պիտի ոչնչանան: Պտղատու անտառ-այգիները, որոնք, մեր կարծիքով պիտի գան փոխարինելու նըրանց, կը ջրուեն ջրհաններով, եւ տարիներ յետոյ այդ վայրերում մենք կ'ունենանք զարգացած պտղաբուծութիւն: Այն ժամանակ պտուղների մեծ առատութիւն կը լինի Սեւանի աւազանում, երբեմնի ծառազուրկ այն երկրում, որտեղից օրերով ճամբայ էին կտրում-հասնում Երեւան՝ հիւանդին մի խնձոր հասցնելու համար:

Մենք դիտումնաւոր կերպով Անտառ-Այգու ծրագիրն առաջ քաշեցինք, որովհետեւ ճիշդ չենք համարում Երեւանի շրջակայքում եւ մի քանի այլ վայրերում կիրառուող այն պրակտիկան, երբ պտղատու աղնիւ ծառերը տնկում են վայրի ծառատեսակների հետ խառն:

Ճանապարհների եզրերին «աւելի լաւ է ընկուզենի տնկէք» — խորհուրդ տուեց ընկեր Խրուշչէւ Անդրկովկասի ընկերներին: Հետեւեցէք այդ խորհրդին, Արեւադուշու մեզմ եւ արեւոտ լճափը անտառապատող ընկերներ: «Երկրային դըրախտ» կարելի է դարձնել այդ Արեգ... կոչուած ափը, որ թէեւ ծովի մակե... ւոյթից բարձր է մօտ երկու հազար մե... րով, բայց սառնամանիք չի տեսնու... շատ աւելի մեղմ են նրա ձմեռները, ... մեր խաղողի հայրենիքէ՝ Արարատեան դաշտը:

Մենք նայեցինք մեր Սեւանը այն ... միջ, որ չի երեւում լճի այս՝ բանուկ ... մարդաշատ ափից: Տեսանք Սեւանի ... մասերը, որոնց մերկութիւնը ծածկ... է մեր մարդու հոգատար ձեռքերով.

Իսկ ա՞յս ափը, որ մի տեսակ ... տեղի է դարձել աշխարհի բոլոր կող... րից Սեւանին եւ նրա աւանդական կղզ... այցի եկող Հայերի (եւ ոչ միայն Հա... րի) համար: Այս ափն իր մերկութեա... թիւր կարծիք է ստեղծում մեր գեղ... Սեւանի մասին:

Մինչեւ ե՞րբ պիտի մերկ մնան Սեւ... արեւմտեան ափերը:

Եւ ե՞րբ, վերջապէս, աշխարհի ... սանելի այս ափերը եւս կը պճն... ուեն լճի հարաւային, «Թաքուն» ... նման. այն ժամանակ ե՛ւ օտարի, ե՛ւ ... առաջ կը բացուի մեր չքնաղ Սեւան... ողջ չքեղութեամբ, իր բոլոր հրապու... ներով, իր զմրուխտ անտառներով եւ ... րանց մէջ սպիտակին տուող բարեկ... առողջարաններով:

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս վերջին տարիներուն, Փարիզի մէջ, հրատարակուեցան բազմաթիւ գիրքեր, որոնք «տեսակցութեան» կամ «զրոյցի» ձեւով կը ներկայացնեն Ֆրանսացի աղջիկներուն հոգեբանութիւնը, նկարագիրը, սիրելու արուեստին գաղտնիքները. Այս ամէնը՝ այրերու կողմէ, խօսեցնելով աղջիկները:

Կնոջական փարիզեան պարբերաթերթ մը եւս պրպտումներ կատարած է... օտար երիտասարդներու մօտ, արձանագրելով անոնց տպաւորութիւնը Ֆրանսացի աղջիկներու մասին: Կը թարգմանենք գլխաւոր պատասխանները:

Իտալացի երիտասարդ մը, փաստաբան, 24 տարեկան.— «Դուք (Ֆրանսուհիներդ) շատ բարեշրջուած էք եւ աշխարհի ամէնէն մեծավայելուչ աղջիկներն էք: Բայց, Աստուծոյ սիրոյն, մի պտըտիք ձեր պորտը հովին բացած»:

Զուիցերացի երիտասարդ մը, իրաւաբանական ուսանող, 19 տարեկան.— «Փարիզուհիները պչրոտ են, հրդեհ կը ձգեն հոգիներու մէջ: Գաւառի աղջիկները աւելի բնական են, նուազ մատչելի»:

Լեհ երիտասարդ մը, ուսանող, 22 տարեկան.— «Այնքան ալ զգայավար չէք, բայց խելալ աղջիկներն էք՝ արձակուրդը անցընելու համար միասին»:

Անգլիացի երիտասարդներ, մէկը ուսանող այերադնացութեան, 20 տարեկան, միւսը ուսանող ճարտարապետութեան, 21 տարեկան.— «Դուք աւելի հակոզութեան ենթակայ էք քան Անգլուհիները, դուք աւելի քաղցրութիւն ունիք, աւելի կնոջականութիւն, նուազ աղմկայարոյց էք: Սիրտ ունիք դուք: Իսկական աղջիկներ էք»:

Չեխ երիտասարդ մը, ուսանող, 17 տարեկան.— «Դուք դիւթական ու պչրոտ աղջիկներ էք: Արձակուրդի մէջ գտնուող երիտասարդի մը համար քաղցր ժամանցներու՝ շատ յարմար»:

Գերման երիտասարդ մը, մեքենագէտ, 20 տարեկան.— «Դուք այնքան աշխոյժ, այնքան զուարթ, այնքան ազատ էք, որ զուարթութիւն կը սփռէք ձեր չուրջ: Կարծես ստեղծուած ըլլայիք ծիծաղելու եւ հաճելի երեւնալու համար: Բայց վստահ եմ որ դուք կրնաք խոհանոցի գործերն ալ կատարել այնքան որքան մեր երկրի աղջիկները»:

Ամերիկացի երիտասարդ մը, ուսանող հոգեբուժութեան, 23 տարեկան.— «Դուք ֆլիրթ կ'ընէք ռոմանթիք զգայնութեամբ մը, կատարելապէս լատինական: Բաւական է մէկ լուսնակ-գիշեր»:

Սպանիացի երիտասարդ մը, ուսանող, 20 տարեկան.— «Պաշտելի՛ էք դուք, անկարելի է երեւակայել որ Սպանուհի մը դիմանայ վարուիլ ձեզի պէս»:

Աւստրիացի երեք երիտասարդներ, մին ուսանող, 20 տարեկան, միւսը ճարտարապետ, 21 տարեկան, երրորդը գեղամաճառ, 20 տարեկան.— «Աւելի պչրոտ էք, աւելի վայելուչ, աւելի շատ կը սիրէք ներկը, աւելի ազատութիւն ունիք, աւելի երկար մազեր, բայց նուազ խորութիւն քան Աւստրիոյ մեր աղջիկները: Սակայն շատ գեղեցիկ կը պարէք, մանաւանդ չա-չա-չան եւ պամպան»:

Պելճ երիտասարդ մը, ուսանող ճարտարապետութեան, 21 տարեկան.— «Արձակուրդի շրջանին՝ խենթի պէս էք: Կարելի չէ լուրջ խօսակցութիւն մը ունենալ ձեզի հետ, որովհետեւ թիթեռնիկութիւն կ'ընէք: Գաւառի աղջիկները աւելի բնական են, բայց քոմփլէքս մը ցոյց կու տան Փարիզուհիներուն առջեւ»:

Հոլանտացի երիտասարդ մը, ուսանող քաղաքական տնտեսութեան, 22 տարեկան, որ պաղպաղակ կը ծախէ արձակուրդի շրջանին.— «Շատ գեղեցիկ էք, բայց պարզ չէք»:

Հայ երիտասարդին կարծիքը գիտէ... ամէն հայ մայր, — գրելու պէտք չկայ:

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ. - Կուտանք Յառաջի թերթօնը գրող այս վիպասանին կենսագրութիւնը.

Ծնած է 1870ին, Վասպուրականի Ալիւր գիւղը, ուր ստացած է իր նախնական կրթութիւնը: 1885ին մտած է Գոլոսոյ կեդր. վարժարանը, զոր աւարտելէ ետք նուիրուած է ուսուցչութեան:

Նախ պաշտօնավարած է Խորինէի Արշակունեան ազգ. վարժարանը: 1896ին, Գանքայիս ցոյցէն ետք անցած է Պուլկարիա, եւ ուսուցչական պաշտօն վարած է Ֆիլիպէ, Պուրկազ, Հասքովօ, Սլիվէն, Շումէն, Վառնա, նաեւ Ռուսչուք: Պատերազմի շրջանին (1914–1918) կը գտնուէր Օտեսա: 1925ին կը հաստատուի Վառնա, արդէն առողջութեամբ քայքայուած: Իր ծերութեան հիւանդկախ օրերուն, բարեկամները յոբելեան մը սարքեցին՝ Վառնայի մէջ, նիւթական միջոցներ ընծայելու համար իրեն: Եգիպտոսէն բարեսէր հայրենակից մը եւ ազգային բարեսիրական հաստատութիւններ կ'օժանդակեն իրեն: Մեռաւ թշուառութեան մէջ 1932 Ապրիլ 9ին:

Կը թողու թատերական եւ վիպական գործեր.—

Թատերական.— Վանի հայդուկներ, Արաքօ, Անդրանիկ եւ Վարդան Մամիկոնեան:

Վիպական.— Գնդուլի, Կարիպ աղբեր, Անդունդը, Թիապարտը, Աւազակապետը, Թափառական Հայը, Որդին, Ցաքմաճ, Անիծեալը, Նետելֆան, Թամարա, Խաչագողը, Կախաղանէն յետոյ: Ժողովրդական վիպագիր մըն էր, շատ կարդացուած, բայց հրատարակիչներու չարաշահութեան զոհ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Միջերկրականի ծովափէն ոչ շատ հեռու, Ակոի գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումը խանդավառութեամբ սկսաւ եւ ինչպէս կը սպասուէր, կը շարունակուի հաւաքական աշխատանքներով, խաղերով, շինիչ դասախօսութիւններով եւ վերջապէս գեղարուեստական հաճելի երեկոյթներով:

Այս տարուան բանակավայրը փոքրիկ Հայաստանի մը վերածուած է, ուր Նոր Սերնդականներ եւ ոչ-Նոր Սերնդականներ արդէն իսկ կազմած եւ ստեղծած են հայկական շունչով պարուրուած տաք եւ ընկերական մթնոլորտ մը:

Ծովի լոգանքներու եւ խաղերու արընթեր տեղի կ'ունենան դասախօսութիւններ եւ վիճաբանական ատեաններ: Բանակավայրի դասախօսը, ընկեր Ժիրայր Միրիճեան մէկական ժամ տեւող դասախօսութիւններով ներկայացուց Տիգրանի ժամանակաշրջանը, նախապատմական Հայաստանի պատմութիւնը եւ հայ ժողովուրդի ծագումն ու կազմաւորումը Հայաստանի հողին վրայ:

Տեղի ունեցան վիճաբանական ատեաններ: Առաջինը՝ Հայ լեզուն անհրաժեշտութի՞ւն մըն է թէ ոչ, արտասահմանի նոր սերունդի հայկական դիմագիծը պահելու համար: Հետաքրքրական եւ մինչեւ իսկ բուռն թէր ու դէմ վիճաբանութենէ ետք անհրաժեշտ գտնուեցաւ հայերէնի ծանօթութիւնը Նոր Սերնդականներուն համար: Անշուշտ առանց մոռնալու ոգին, այսինքն ազգային գիտակից ոգին դերն ու անհրաժեշտութիւնը:

Երկրորդ վիճաբանութեան նիւթն էր «Տարագամի Հարսը» որ նոյնպէս խիստ հետաքրքրական անցաւ:

Հաճելի են երեկոյթները եւ այլազան մրցումները, որոնք տեղի կ'ունենան պարբերաբար: Երգ, արտասանութիւն, զուարճախօսութիւն կը ստեղծեն շատ հաճելի ժամեր:

Քանի մը խօսք ալ բանակումի պաշտօնական բացումի մասին: Կիրակի առաւօտ, 200 բանակողներու ներկայութեամբ եւ Ֆրանսական եւ Դաշնակցութեան փառերգներով վեր բարձրացուեցան երկու եռագոյնները, որմէ ետք խօսք առին ճամբարի ընդհանուր ղեկավարը ընկեր Նուպար Նիկողոսեան եւ Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը ընկեր Ժ. Միրիճեան:

Ընկեր Ն. Նիկողոսեան շեշտը դրաւ մեր բարոյական ըմբռնումներուն վրայ: Եռագոյնը մեր ժողովուրդի յաւիտենականութեան խորհրդանիշն է ու ամէն երիտասարդ հպարտութեամբ պէտք պարուրուի անոր ոգիով, որ ոգին է յաւերժական Հայաստանի եւ Հայութեան:

Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՍԵՊԱԳԻՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գիտութեանց ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ուսումնարանին կողմէ Կարմիր Բլուրին վրայ կը շարունակուին պեղումները Փրոֆ. Պիոտրովսկիի ղեկավարութեամբ: Անցեալները տուինք նորութիւնները, զորս երեւան հանած էին այս պեղումները: Այս անգամ այլ նորութիւն: —

Յուլիս 28ին միջնաբերդի կեդր. մասին մէջ, բլուրին արեւելեան լանջին մօտ երեւան հանուեցաւ սեպագիր արձանագրութիւն մը, — երկրորդը մինչեւ այժմ գտնուած արձանագրութեանց՝ այս վայրին մէջ:

Արձանագրութիւնը փորագրուած է 73×43 սանթիմեթր մեծութեամբ պազալթ քարի վրայ եւ կը պարունակէ 11 տողեր, — բնագիրը անեղծ կը մնայ, աւրուած չէ:

Թէեւ քարն ամբողջական է եւ չունի վնասուած մասեր, սակայն բնագիրը ցոյց կուտայ թէ արձանագրութիւնը թերի է, կը պակսին սկիզբը, վերջը եւ ձախ մասը: Կը հետեւի թէ քարը կը ներկայացնէ արձանագրութեան աջ կողմի միջին քարը, այնպէս որ պէտք է գոյութիւն ունենան մէկ քար՝ վերը, մէկ քար՝ տակը, մէկ քար՝ ձախ կողմը: Այսինքն, արձանագրութիւնը կը կարծուի թէ փորագրուած էր համապատասխան վեց քարերու վրայ:

Կ'ենթադրուի թէ Կարմիր Բլուրի հարաւ-արեւելեան լանջին վրայ, 1936ին, երկրաբան Դեմիրխինի գտած արձանագրութեան բեկորը, որ ամբողջական ձեւով կը ներկայացնէ անէծքի մը տարազը, պէտք է կազմէ նորագիւտ արձանագրութեան մէկ մասը, ձախ կողմի տակի քարին բեկորը: Ատիկա կը հաստատուի երկու արձանագրութեանց Ասորեստանեան գրելակերպով եւ անով որ կը պատկանին Ռուսա Թագաւորին:

Արձանագրութեան 1936 թուականի բեկորը յստակ կերպով ցոյց կուտայ թէ բնագիրը կը վերաբերի Արգիշտի որդի Ռուսասին (է. դար Ն. Ք.), իսկ նորագիւտ արձանագրութեան վրայ կրկնակի (5րդ եւ 9րդ տող) կը յիշատակուի Ռուսաս Թագաւորին անունը, սակայն միշտ կը պակսի Թագաւորին հայրանունը: Այս սեպագիր արձանագրութեան ընթերցումը եւ մեկնութիւնը մեծ դժուարութիւններու կը բախին, որովհետեւ նախ ուրոյն բառապաշար ունի եւ յետոյ պակասաւոր է բնագիրը: Առաջին ընթերցումով հասկցուած է որ բնագիրը կը խօսի նոր զէնքերու, ամրոցին Թալդեան դռներուն նուաճման, երկրամասին ամայութեան մասին:

Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ուսումնարանին վարիչներէն Ն. Յարութիւնեան կը պատրաստուի հրատարակելու այս բնագիրը:

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Երկուքն ալ ուրախութեամբ լեցուած բաւական խօսեցան, մինչեւ որ նստած տեղերնին քնացեր էին իրարու կռթնած դրութեան մը մէջ:

Գիշերուան ժամը չորսին մօտ, ոստիկան մը ու հարցաքննիչ դատաւոր մը շէնքը մտան ու այս երկու ազնիւ անձնաւորութեանց մօտենալով բաւական ուշադրութեամբ դիտեցին:

Ետոյ ոստիկանը կամաց մը, Ռէյս Մելիքին ձայն տուաւ:

Տէր Օհան եւ Ռէյս Մելիք արթնցան:

— Քանի մը հարցումներ պիտի ընեմ ձեզի, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը մեղմութեամբ մը:

— Պատրաստ ենք, պատասխանեցին Տէր Օհան եւ Ռէյս Մելիք:

— Գիտէ՞ք թէ ամբաստանուած էք իբրեւ մեղսակիցներ Միրզա պէկ անուն Քիւրտի մը սպանութեան, որ գործուեցաւ ասկից քանի մը ամիսներ առաջ:

— Մե՞նք, բացականչեցին Ռէյս Մելիք ու Տէր Օհան:

— Այո, դուք:

— Ի՞նչ ապացոյցներով:

— Կատարեալ ու ճշմարիտ փաստեր կան, որ կը հաստատեն թէ դուք ոճրագործը տուներնիդ պահած էք, թէ ամէն կերպով օգնած էք ապահովցնելու անոր կեանքը եւ թէ վերջապէս, ամիս մը յետոյ փախցուցած էք. այս բոլորը յայտնի ու պարզ է կառավարութեան համար որ ամենեւին առարկութիւն չի վերցներ. կը մնայ մութ ու բացայայտելու կէտ մը զոր կը յուսանք որ յանուն օրինաց եւ արդարութեան, դուք պիտի չծածկէք. այն է թէ ո՞ւր պահած էք ոճրագործին առեւանգած մանկամարդ աղջիկը, որ ձեր տունը եղած է, եւ դուք՝ ծերունիի մը հետ, „մօտ ժամանակներս, ճամբու դրած էք զանի ուրիշ գիւղ մը փոխադրելու համար:

— Ամենեւին... չեշտեց Ռէյս Մելիք, ատիկա զրպարտութիւն մըն է... ատիկա անարգ դաւադրութիւն մըն է իմ պատուոյս ու իմ անունիս դէմ, ես ատանկ ոճրագործ մը ոչ տեսած եմ, ոչ ալ անոր մեղսակից եղած եմ: Իմ որ անխղճօրէն ատանկ ամբաստանութիւն մը կառավարութեան ըրած է, պարզապէս իմ կեանքիս թշնամին եղած է, եւ առով թէ՝ ընտանիքս եւ թէ զիս սպաննել ուզած է. այնչափ միայն կրնամ պատասխանել. կը մնայ օրինաց տրամադրութիւնը... այդ ալ կառավարութեան կը թողում... այդ դատաւորներու խղճին կը թողում:

Հարցաքննիչ դատաւորը գրեթէ արհամարհական ու միանգամայն անհամբեր շարժում մը ըրաւ, յայտնի բան էր որ Ռէյս Մելիքին ըսածները չէր հասկցած, չէր լսած, մէկ խօսքով՝ մտիկ ալ չէր ըրած:

— Կը տեսնեմ որ ինքզինքնիդ պաշտպանելու համար բաւական փաստեր սերտած էք, Ռէյս Մելիք, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը. բայց կը ցաւիմ որ այդ փաստերը չեն կրնար արդարացնել ձեզ. գիտցէք որ կառավարութիւնը դաւադիրներու ձեռքին մէջ գործիք մը չէ. այդպէս մի կարծէք. ամբաստանութիւնը կատարեալ ապացոյցներու վրայ հիմնուած է եւ ապացոյցները մարդոց նկարագիրներէն քաղուած են: Դուք մի զարմանաք, պարզ կասկածի մը համար չէք բերուած այստեղ. եթէ հասարակ մարդ ըլլայիք, այդ ուրիշ. բայց ձեր դիրքը բարձր էր կառավարութեան աչքին. ուստի կ'ըսեմ թէ դուք Միրզա պէկի ոճրագործը կը ճանչնաք. կ'ըսեմ թէ այդ ոճրագործը ամիսներով ձեր տունին մէջ մնացեր է, կ'ըսեմ թէ ոճրագործին առեւանգած աղջիկը ձեր գիտակցութեամբ պահուած է... եւ հետեւաբար կ'ըսեմ թէ դուք Միրզա պէկի ոճիրին մէջ մաս ունեցած էք ու անոր ոճրագործին մեղսակիցն էք:

— Ես ալ կ'ըսեմ թէ ատիկա զրպարտութիւն է... կ'ըսեմ թէ ատիկա գարշելի դաւադրութիւն մըն է, կրկնեց Ռէյս Մելիք անվեհեր ու աներկիւղ ձայնով մը:

— Լաւ, դուք ի՞նչ կ'ըսէք, փափազ էֆէնտի, հարցուց հարցաքննիչ դատաւորը, Տէր Օհանին ուղղելով իր խօսքը:

— Ի՞նչ ըսեմ... այն որ կառավարութիւնը համոզուած է թէ՝ մենք մեղսակցութիւն ունեցեր ենք Միրզա պէկի սպանութեան գործին մէջ, միթէ պիտի լռէ՞ մեր ձայնը, միթէ կրնա՞նք հակառակիլ...: Կը մնայ մեզի սպասել որ արդարութիւնը գործադրէ, ինչ որ մեր պատիժը պիտի ըլլայ:

Հարցաքննիչ դատաւորը չշարունակեց հարցաքննութիւնը:

Ոստիկանին գլխով նշան մը ըրաւ եւ անոր առաջնորդութեամբ դուրս ելաւ:

Ռէյս Մելիք եւ Տէր Օհան լուռ մնացին, կասկածելով որ իրենց փախուստն անգամ վտանգաւոր էր:

Ամբողջ գիշերը չկրցան քնանալ:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Արիս Բարայեան 20 Ն.Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի, Բարսեղ Տամլամեանի մահուան առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Խաչատուրեան (Սուք Արաս) Ալժերիա, կը նուիրէ 50 Ն. Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Ցեսանվիլլէի օդափոխութեան կայանին, իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Ցարութիւն Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

Գեւոնեան – Սուրեան ընտանիքը կը նուիրէ 20 Ն. Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Ցեսանվիլլէի օդափոխութեան կայանին, իրենց այցելութեան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր Հոգեհանգիստ կը կատարուի Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Նորոգ վախճանեալ

Ամեն. Տ. Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առիթով։

Մեծահամբաւ տիպար եկեղեցականին եւ վաստակաւոր մատենագրին յիշատակը յարգելու կը հրաւիրուին Կրօն. Ընկերակցութեան անդամները եւ հայ հասարակութիւնը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան ։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ ․

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի ։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան —

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Տիկին Մելիքա Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Պ. Միսաք Գրիգոր Համբարձեան, որ պատերազմին գերի է ինկած եւ ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն, այժմ կը գտնուի Մարսէյլ։ Ծնած 1923ին Ալիճի շրջանի Խարկով գիւղը, հօր անունը Գրիգոր, մայրը Հայկանուշ. ունի չորս եղբայրներ Սեդրակ, Նորայրին, Գեղամ, Արտաշ եւ երեք քոյրեր Արուսեակ, Մարմար եւ Աղունիկ։

×

Հայաստանէն Տէր եւ Տիկ. Արամայիս եւ Հռիփսիկ Արրահամեան կը փնտռեն իրենց զաւակները Գուրգէն՝ ծնած 1923ին եւ Լիպարիտ՝ ծնած 1924ին, Արթիկ, որոնք պատերազմին կորսուած են։

×

Հայաստանէն կը փնտռեն իրենց մօրաքոյրը Տիկին Եղիսաբէթ Ստեփանեան. ամուսնին անունը Կարապետ, իսկ տղուն Արտաւազդ, որոնք Կարսեցի են եւ առաջին պատերազմին բաժնուած իրենց սիրելիներէն։

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ազգով Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով)։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ գիտութիւն Լիոնահայ Ժողովուրդին թէ 1961 Յունիս 4ին Գաղութահայ առաջին ընդհ. ժողովի որոշումով, երկրորդ Գաղութահայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 24ի կիրակին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ ինչ որ այժմէն կը յանձնենք Լիոնահայ Ժողովուրդին ուշադրութեան։

Ի դիմաց Լիոնի և Շրջ. Ազգ. Միութեան
Ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ
Ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 . Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
22 AOUT
1961

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9183 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4984

...ՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ ՀՈԳԵՇԱՀ ԽՕՍՔԵՐ ԸՐԱՒ ՊԵՐԼԻՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

«...ԵԱԾ ԵՄ ԸՍԵԼՈՒ ՈՐ ԵՐԲԵՔ ՊԻՏԻ ՁԼՔԵՆՔ ՁԵԶԻ» ...ՏԵՑ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԸ

...ուշն վերջ, Միացեալ Նահանգներու ...ախագահը Լինտըն Ճօնսըն արեւ... ...եան Պերլին հասաւ, ուր դահնացած ...մատոյ ժողովուրդ մը իր անխառն ...խութիւնը ցոյց տուաւ լսելով Ճօն...սընի հոգեշահ խօսքերը: Վիլլի Պրանտ ...ոտգաւ իր գոհունակութիւնը եւ Ամերի...կայի փոխ-նախագահին ներկայութեան ...ուզեց տեսնել նաեւ դրական պա...տասխանը այն նամակին, զոր գրկած էր ...ախագահ Քենըտիի: Ճօնսընի հետ էր ...եւ զօրավար Քլէյ որ 1948ի Պերլինի ...պաշարման ժամանակ հաստատած էր օ...դային կամուրջը: Պերլին հասան նաեւ ...500 ամերիկացի զինուորներ, որոնք ե...կած էին Քենըտիի կարգադրութեամբ ա...ւելցնելու ամերիկեան ուժերը: Աւելորդ է ...ել թէ 1500 զինուորներու ներկայու...թիւնը աւելի խորհրդանշական իմաստ մը ...ունի:

...պահով չէր թէ Պերլինցիները խան...դավառ ընդունելութիւն մը ըրին Ճօնսը...նին: Արեւելեան Գերմանիոյ տուած որո...շումէն ի վեր այն տպաւորութիւնն ու...նէին թէ Դաշնակիցները զիրենք լքած են ... եղած ուժգնութեամբ չեն պա...տասխաներ տրուած կամայական որոշու...մին: Քանի մը օր առաջ, երբ Վիլլի ...Պրանտ կը խօսէր, ժողովուրդին ցոյցե...րը ցուցապաստառները լաւագոյն թարգ...մանն էին բնակչութեան տրամադրու...թեան: Այս էր մթնոլորտը երբ շաբաթ ...ժամը 4ին Թեմփելհոֆի օդակայանը ...ժամանէր Միացեալ Նահանգներու ...փոխ-նախագահը՝ Լինտըն Ճօնսըն: Ժո...ղովուրդը կը սկսէր փողոց իջնել կամաց... ... եւ ժամ մը նոյն 300.000 հոգի կը ...իր թաղապետարանին հրապա...րակը եւ նոյնքան կողմնակի փողոցները, ...առնենք թէ Արեւմտեան Պեր...լինի ... միլիոն բնակիչ կը հաշուէ, կարելի ...է թէ 600.000 հոգիի բազմութիւն մը ...մըն է, Ճօնսընին բարի գա...լուստ մաղթելու համար:

...Ճօնսըն կարճ ճառ մը խօսեցաւ, բայց ...— «Երբե՛ք, երբե՛ք պիտի չլքենք ...» Այս խօսքերը մեծ ուրախութիւն ...պատճառեցին մանաւանդ քաղաքապետ ...Պրանտի որ երկու օր առաջ ապա...հովութիւն կարդացած էր Արեւմուտքի: ...եկած եմ, ըսաւ Ճօնսըն, Պ. Քենըտիի ...անձին վրայ, որովհետեւ կ'ուզէ որ ... եւ ես ալ կ'ուզեմ, թէ Արեւ...մտեան Պերլինի եղած խոստումը եւ ...դաշնակիցներու մուտքի իրաւունքը ան...փոփոխ կը մնան: Այս քաղաքին գո...յութեան եւ իր ապագային համար, մենք ...ամերիկացիներս մեր նախնիներուն ... ինչ որ մեր նախնիք երաշ...խաւորած էին երբ Միացեալ Նահանգները ...ստեղծեցին — Մեր կեանքը, մեր ունե...ցուածքը, մեր սրբազան պատիւը: Համայ...նքները, իրենց զիրենք շատ չուտ ... Փշաթելերը հոս են եւ ... զօրութեամբ մը կարելի չէ հրել, ... ժամանակ մը միայն պիտի տեւէ ... Եկած է առեն որ վստահու...թիւն ունենաք ձեր դաշնակիցներուն վը...րայ, ... չէք: Կորուած չէք, ու ...Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաք... Պոն, Ֆրանքֆուրթ կամ Համ...պուրկ, այլեւ Քանատայէն, Միացեալ ...Նահանգներէն եւ ազատ աշխարհէն, որ պատրաստ է կռուելու ազատութեան համար»:

Լինտըն Ճօնսըն Ուաշինկթըն վերադարձաւ ուր կրնայ երկար զեկուցում մը տալ Նախագահ Քենըտիի: Լաւատեղեակ Ամերիկացին է, այսօր, Պերլինի հարցին: Տեսաւ քաղաքը, քաղաքապետը, այցելեց ամերիկեան զօրքին պահակախումբը եւ Մարիենֆելտի գաղթականներու կայանը: «Քե՛զ տեսնեմ, Քաու-Պօյ» պոռաց Պերլինցի բիբի մը Թեքսասէն եկող Ճօնսընի, երբ թափօրը կը մօտենար այն փչաթելերուն, որոնք ութ օր է կը բաժնեն քաղաքը եւ որուն այլեւս «չինական պարիսպ» կ'ըսեն:

ԱՏԸՆԱՈՒՐԻ ՃԱՌԸ

Ատընաուր ճառ մը խօսեցաւ շաբաթ իրիկուն Ջայն - Պատկերափիւսէն: Այս ճառով վարչապետը ուզեց ըսել ժողովուրդին որ պատճառ չունի կասկածելու դաշնակիցներէն, Պերլինի տագնապին առթիւ եւ հարկ տեսաւ շեշտելու թէ Թեթեւօրէն պէտք չէ դատապարտել 12 տարուան բարեկամութեան քաղաքականութիւնը զոր կը վարէ Դաշնակիցներուն հետ.— «Վստահութեան տագնապ մը Արեւմուտքի ժողովուրդներուն միջեւ, որ նոյն յուսախաբութիւն Միացեալ Նահանգներու հանդէպ, իբրեւ հետեւանք կ'ունենայ Արեւմտեան պլոքի տկարացումը համեմատաբար Արեւելեան պլոքին: Ինչ որ պէտք է ընենք մեր վիճակին մէջ, սերտօրէն միանալ է եւ աւելի սեղմել կապերը մեր Դաշնակիցներուն եւ Ազատ Աշխարհի հետ: Պէտք չէ չարդարացուող կասկած մը ունենանք անոնց հանդէպ: Պէտք է վստահութիւն ունենանք իրենց հանդէպ, ինչպէս իրենք վստահութիւն ունին մեզի հանդէպ»:

Քոնրատ Ատընաուր կրկնեց թէ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը պատերազմ չուզեր եւ կ'ուզէ բանակցութեամբ դուրս ելլել տագնապէն: Վերջացնելով, վստահութիւն յայտնեց թէ ինքնորոշման իրաւունքը պիտի չմերժուի Գերմանիոյ:

Վարչապետը տեսնուած էր նաեւ Ճօնսընի հետ որ Քէօլնի օդակայանը իջած պահուն յայտարարած էր.— Խորհ. Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ պարոններուն, որոնք ծնունդ տուին այս տագնապին, կ'ըսենք թէ թող գիտնան որ խաղաղութեան դէմ ոճիր մը, այսուհետեւ ոճիր մըն է ամէն բանի դէմ, որ մարդկային է: Եւ ատիկա պիտի ապացուցանենք այն բոլոր հակամիջոցներով, զորս ձեռք պիտի առնենք»:

× Փրաւտա կը գրէ թէ Լինտըն Ճօնսընի ճամբորդութիւնը Արեւմտեան Պերլին գրգռութիւն է:

× Մոսկուա 24 ժամէն պատասխանեց Արեւմտեան երեք բողոքագիրներուն, պարզապէս մերժելով զանոնք ընդունիլ: Ռուսերը կը յայտնեն թէ Փանքովի կառավարութեան որոշումը կը ձգտէր դէմ դնելու բնակիչներուն գաղթին դէպի Արեւմուտք: Բայց սուտ է թէ բնակիչները կ'երթային լաւագոյն պայմաններ գտնելու համար, պարզապէս Արեւմուտքէն կը հաւաքէին անոնք, սուտերով, սպառնալիքներով ոսկեզօծ Պունտըսվեռի (բանակ) կամ լրտեսական գործունէութեան մէջ դնեն:

× Արեւելեան Պերլինի մամուլի գործակալութիւնը հերքեց այն լուրը, որուն համաձայն դրամի փոփոխութիւն պիտի կատարուի:

×

Միկոյեան Քիօթոյի մէջ խօսելով Պերլինի մասին յայտարարեց թէ Արեւմըտեան Պերլինը դրամատիրական վարչաձեւի տակ կ'ապրի, մինչդեռ ըստ իրենց (իմա՝ Խորհ. Միութեան) «Ամէն ժողովուրդ պէտք է իր ուզած վարչաձեւը ունենայ»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՏԱԾ "ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ"

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ Կ'ԸՍԵՆ ԹԷ ՇԻՆԾՈՒ ԵՆ

Ինչպէս գրած էինք աղջի օր, Մոսկուայի բոլոր թղթակիցները, խորհրդային թէ օտար, հրաւիրուած էին Թասի գործակալութեան գրասենեակը, ուր իրենց պիտի ներկայացնէին խիստ շահեկան փաստաթուղթեր: Ասոնք ուրիշ բան չէին, ըստ Ռուսերուն, եթէ ոչ ցայտուն փաստը թէ Սենթօյի (Նախկին Պաղտատի Ուխտ) անդամ պետութիւնները հիւլէական ռմբակոծութեան ծրագիր մը պատրաստած էին: Ինչպէս ծանօթ է, մինչեւ 1958ի Իրաքի Յուլիսեան յեղափոխութիւնը, այս Ուխտը, որուն կեդրոնը կը գտնուէր իր անունը կրող քաղաքը՝ Պաղտատ, ի մի համախմբած էր Իրաքը, Փաքիստանը, Թուրքիան, Պարսկաստանը եւ Անգլիան: Յետագային, անիկա փոխեց իր անունը (Սենթօ) եւ կեդրոնը (Անգարա): Ասոնց է որ Ռուսերը կը վերագրեն հիւլէական պատերազմի ծաւալուն ծրագիր մը, ըստ որուն նախատեսուած են նոյնիսկ անդամ պետութեանց կարգ մը հողամասերու ռմբակոծումը:

Հիւլէական ռմբակոծումի գօտիին մէջ են, ըստ գտնուած փաստաթուղթերուն, խորհրդային կեդրոնական Ասիոյ կայանները եւ հաղորդակցութեանց միջոցները, Թաշքենտէն Պաքու: Ուրիշ ծրագիր մը կը նշանակէ կարգ մը կէտեր, Ուխտի անդամ պետութեանց հողամասերուն վրայ, որոնք պէտք է նախապատուութեամբ ռմբակոծուին, խորհրդային յառաջացման պարագային:

Հիւլէական ռմբակոծութեան ենթարկուելիք -կէտերը կը գտնուին Կասպից Ծովի արեւելեան կողմը երկարող շրջագօտիի մը մէջ, անցնելով Աֆղանիստանէն, մինչեւ չինական սահման: Կարգ մը կէտեր կը գտնուին Փաքիստան, Իրաք եւ Պարսկաստան:

Այս բոլոր փաստաթուղթերը ցրուեցցան թղթակիցներուն եւ նոյն ժամանակ տրուեցաւ «բացատրական» մը, պատրաստուած Մոսկուայի կողմէ: Բացատրականը կը պարզէ թէ Սենթոյի ժողով մը, անցեալ Ապրիլին, լրացուցիչ կարգ մը աշխատանքներ տարած է այս ուղղութեամբ:

Խորհրդային բացատրականը կ'աւելցնէ — «Այս փաստաթուղթերէն երեւան կ'ելլէ որ Միացեալ Նահանգները եւ Սենթօն, 1958էն սկսեալ ծրագիրներ պատրաստած են, ապացուցանելով այս ձեւով թէ պատերազմ կը պատրաստէին Խորհ. Միութեան եւ ուրիշ խաղաղասէր երկիրներու դէմ: Բայց խորհրդային զինեալ ուժերը երբեք պիտի չշարժին Սենթոյի երեւակայած ձեւով, այլ իրենց հասկցած ձեւով, ձեռք բերելու համար յարձակողին արագ եւ վերջնական բնաջնջումը: Գիտակից այն իրողութեան թէ որեւէ զինեալ յարձակում Խորհրդային Միութեան վրայ իր հակիրճին մէջ իսկ կը խեղդուի եւ թէ յարձակողները անխուսափելի եւ խիստ պատիժի կ'ենթարկուին, Սենթոյի կազմակերպիչները ծրագիրներ մէջտեղ դրած են, հիւլէական արգիլեալ նպատակակէտեր հաստատելու համար՝ Սենթոյի անդամ կարգ մը երկիրներու հողամասին վըրայ: Ի՞նչ տեսակ արգիլեալ կէտեր են: Կը թուի թէ զանոնք ստեղծելու համար անհրաժեշտ է հիւլէական ռմբակոծումի ենթարկել Իրանի եւ Փաքիստանի բնակուած քաղաքներ եւ շրջաններ: Հիւլէական 40 ռմբակոծութիւններ նախատեսուած են վերոյիշեալ երկիրներու հողամասին վրայ: Պարսկաստանի եւ Փաքիստանի կառավարութիւնները թոյլ տուած են որ Անգլիա եւ Ամերիկա ծրագրեն բնաջնջել տարածուած շրջաններ պարսկական հետեւեալ քաղաքներով.— Թաւրիզ, Համատան, Պահլեւի - Կազվին, Պիւրնուրտ, Շահրուտ, Քուչան, Մեշէտ եւ նաեւ կարգ մը Փաքիստանեան քաղաքներ: Հիւլէական այս ռմբակոծումները քանի մը միլիոն հոգիի եւ քաղաքներու աննախընթաց բնաջնջումը կը նախատեսեն եւ ռատիօաքթիւ վարակումը հարաւային Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի շատ մը շրջաններու: Այս ամբողջէն կը հետեւի, կը շարունակէ խորհրդային յայտարարութիւնը, թէ Սենթոյի անդամ պետութեանց ղեկավարները ընդունած են մասնակցիլ անգլօ-ամերիկեան ռազմական ծրագիրներուն, Խորհրդային Միութեան դէմ, ցոյց տալով թէ պատրաստ են իրենց երկիրը հիւլէական պատերազմի մը դժոխքին մէջ նետելու, առանց վարանում մը ունենալու, գիտնալով թէ արդէն իսկ իրենց հայրենիքին բնակիչները կը դատապարտեն անողոք մահուան մը»:

Ռուսերը յոյս կը յայտնեն թէ Իրանի, Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի ժողովուրդները թոյլ պիտի չտան որ իրենց երկիրը նման արկածախնդրութեանց մէջ նետուին:

Այս թօփ սիքրիթ (խիստ գաղտնի) փաստաթուղթերը եղակի չեն իրենց տեսակին մէջ, կ'ըսեն Ռուսերը, մանաւանդ որ չեշտուած է անոնց վրայ թէ Սենթոյի ընտրած հիւլէական նշանակէտերը ենթակայ են Ատլանտեան Ուխտի եւ Միացեալ Նահանգներու Սթրաթեճիք Էր Քօմընտի համաձայնութեան:

Ռուսերուն վերջին խօսքը անշուշտ խաղաղ համակեցութեան եւ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութեան մասին է:

Ուաշինկթընի մէջ կը յայտարարեն թէ այս փաստաթուղթերը շինծու են եւ անոնց նպատակը բացայայտ է, մանաւանդ երբ կը խօսին Փաքիստանի եւ Պարսկաստանի կարգ մը շրջաններու բնաջնջումին մասին: Կը ձգտին ծառայել Խորհ. Միութեան ծանօթ քարոզչութեան Եւրոպայի, Միջին Արեւելքի եւ Ասիոյ մէջ:

Կ'ընդունին սակայն թէ կարգ մը փաստաթուղթեր կրնան գողցուած ըլլալ 1958 Յուլիսին, Իրաքեան յեղափոխութեան ժամանակ, Պաղտատի մէջ, որ ինչպէս ըսինք, կեդրոնն էր Ուխտին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ հարաւային շրջաններու մէջ ծագած հրդեհները մեծ վնասներ գործեցին: Քաոխս գիւղաքաղաքը հազիւ փրկուեցաւ հրոյ ճարակ դառնալէ, բայց քանի մը հազար հեկտար անտառ այրած է:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ Ալ Հայաթ թերթը կը գրէ թէ Հիւսէյին թագաւորը կ'ուզէ դաշնակցութիւն մը կազմել Սէուտական Արաբիոյ հետ: Հիւսէյին առաջարկած է նախ որ Սէուտական Արաբիա նախաձեռնարկ ըլլայ դաշնակցութիւն մը կազմելով Քուվէյթի իշխանապետութեան հետ: Յետագային անոնց կրնան միանալ Յորդանան, Պահրէյն, Քաթար Ապու-Տաբի Շարճահ եւ նոյնիսկ Օման:

ՀՐԵԱՅ համաշխարհային համագումարը, որ Ժընեւ հաւաքուած է այս միջոցին, կարգ մը այլ խնդիրներու կարգին պիտի ուսումնասիրէ «ԱՀԱԿ»ի ներկայացուցիչին հետ շփում ստեղծելու հարցը: Կ'ըսուի թէ Ֆերհաթ Ապպաս փափաք յայտնած է անձամբ տեսակցելու կոլամանի հետ, Ալժերիոյ Հրեաներու ապագային մասին խօսելու համար:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. Էջ)

ՍՏԵՓԱՆ ՀԱՆԱՆԵԱՆ

Ճշմարիտ ազգասիրին է օրինակաւ քաջի գործոց նախահարց՝ զոգիս որդւոց զարթուցանել յազատու – թիւն հայրենեաց:

Մ. Դ. ԹԱՂԻԱԴԵԱՆՑ

Աւելի քան մէկ դար առաջ արտասանուած այս խօսքերը հաղուադէպօրէն են ականջիս այնքան հարազատ հնչել, որքան այսօր, երբ վշտահար սրտով կանգնած եմ սիրելի հօրեղբօրս անփոխարինելի կորուստի առջեւ:

Հնախոյզ, պատմագէտ, քննադատ, ուսուցիչ, այգեգործ և երկրաագործութեան նեղ օրերում նոյնիսկ պարզ բանուոր, եւ չափազանց բարդ եւ յաճախ անհաղորդ մի խառնուածք: Սակայն իր ամբողջ կեանքի ընթացքում նա չշեղուեց իր մեծ իդէալից, այն է՝ կեանք ներշնչել դարերի խորքերից մեզ հասած պատմական յիշատակարաններին եւ մեր հայրենակիցներին թէ օտարներին՝ ոգեւորել մեր մեծադործ նախնիքների մշակութային սխրագործութիւններով: Քարն ու աղիւսը, թուղթն ու մագաղաթը նրա համար անշունչ առարկաներ չէին, այլ սրբազնագոյն աւանդներ, որոնք անձն խօսում էին իր հայրենասէր հոգու հետ եւ ձայնտեղ արթնացնում մի անհուն պաշտամունք՝ մեր ժողովրդի փառապանծ անցեալի հանդէպ:

Հանգուցեալ Ստեփան Հանանեանը ծնուել է Նոր Ջուղայում, մի համեստ ընտանիքի յարկի տակ՝ 1888 թուի Մայիս 22ին: Իր նախնական կրթութիւնը նա ստանում է նախ տեղի Կենտրոնական դպրոցում, ապա՝ Բողոքականաց վարժարանում, որ այդ ժամանակ բաւական բարեկարգ մի դպրոց էր: Դեռ մանուկ հասակից նա չափազանց ընթերցասէր էր, ձէթի ճրագի լոյսի տակ գիշերները կարդում է Րաֆֆու «Խենթն» ու «Ջալալէդդին»ը, «Դաւիթ Բէգ»ը «Կայծեր»ն ու Սամուէլ»ը, եւ յափշտակւում՝ նրանց հայրենասիրական գաղափարներով: Ի դէպ նրա կարդացած առաջին գիրքն է իր մօրենական պապի՝ Յարութիւն Թ. Տէր-Յովհաննեանցի «Պատմութիւն Նոր Ջուղայու որ յԱսպահան» երկհատոր աշխատութիւնը, որ մատաղ հասակում նրա մէջ վառում է մի անսահման սէր, պատմական եւ հնագիտական խնդիրների հանդէպ:

1904 թուին նա մեկնում է Հնդկաստան եւ մտնում է Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանը: Սակայն երբեք չի համակերպւում այնտեղ տիրող իւրայատուկ մթնոլորտի հետ եւ 1907 թուին, երբ գործում էր իր մօրեղբօր՝ Նոր Ջուղայի Մատենադարան – Թանգարան շէնքի հիմնադիր Թադէոս Յարութիւնեանի հնդկական քեփի (ջուտի) գործարանում, նա մի օր անյայտանում է Կալկաթայից եւ ծովային ճամփով վրայով անցնում է Երեւան, ապա եւ Վաղարշապատ: Այստեղ նա որոշ դժուարութիւնների է հանդիպում, սակայն 1909 թուին քննութիւն տալով, ընդունուում է Գէորգեան ճեմարանի վեցերորդ դասարանը եւ մի տարի յետոյ 1910 թուի Սեպտեմբերին աւարտած լինելով միջնակարգի շրջանը, մտնում է լսարանական բաժինը, եւ ցանկութիւն է ունենում ի վերջոյ հետեւել գիւղատնտեսութեան կամ ճարտարապետութեան: Դժբախտաբար այդ տարուայ ընթացքում տեղի են ունենում ուսանողական ցոյցեր եւ ապա դասադուլ ընդդէմ մի քանի ուսուցիչների, որի հետեւանքով լսարանի աշակերտներին դարձնում են երթեւեկ: Չկարողանալով այլեւս հոգալ իր ուսման ծախսերը, 1912 թուին նա վերադառնում է Ջուղա եւ երկու տարի պաշտօնավարում է տեղի Ազգային երկսեռ դպրոցներում, դասաւանդելով հայերէն, աշխարհագրութիւն և ընդհանուր պատմութիւն: 1914–15 ուսումնական տարեշրջանում նա հրաւիրւում է Թեհրանի Հայկազեան դպրոցը, ուր պաշտօնավարում է երկու տարի, երբ մալարիայով ծանր հիւանդանում է եւ ստիպուած է լինում վերադառնալ Ջուղա:

1918 թուին Երաշտի եւ սովի հետեւանքով Փերիա եւ Չարմահալ գաւառներից հարիւրաւոր գիւղացիներ թափւում են Նոր Ջուղա՝ ծայրայեղօրէն արգահատելի վիճակում: Ուստի նոյն թուին կազմուած Նոր Ջուղայի արեւմտահայ գաղթականութեան Նպաստամատոյց Յանձնախումբն որոշում է ընդարձակել իր գործունէութիւնը եւ օգնութեան ձեռք կարկառել նաեւ տեղական աղէտեալներին: Այդ նպատակով, Յանձնախմբի յանձնարարութեամբ, 1919 թուի Փետրուարին, Ստեփան Հանանեանը, դպրոցների ուսուցիչ Արմենակ Յարութիւնեանի հետ միասին, մեկնում է գիւղերը եւ այնտեղ տանելով Ջուղա ապաստանած գիւղացիներին, վերաբնակեցնում է իրենց գիւղերում՝ հայթայթելով նրանց ցորեն եւ դրամական օգնութիւն: Առիթից օգտուելով միաժամանակ կազմում է Փերիա, Չարմահալ եւ Բուրվարի գաւառների ընդարձակ վիճակագրութիւնը, որի համառօտագրութիւնը համապատասխան ծանօթութիւնների հետ միասին, Ստեփանը հրատարակում է Վանքի 1920 թուի Ընդարձակ Օրացոյցում:

Ստեփան Հանանեանի ազգային աւելի լայն գործունէութիւնն սկսւում է 1930-ական թուականներին, երբ նա մտնում է Համայնական Խորհրդի կազմի մէջ: 1931 թուին նա սերտօրէն գործակցում է յայտնի նկարիչ Սարգիս Խաչատրեանի հետ եւ ի մի հաւաքելով զանազան տեղերում ցրուած Ջուղայի պատմական հրնութիւնները՝ հիմք է դնում ներկայ թանգարանին, միաժամանակ փրկելով բազմաթիւ գանձեր, որոնք այլապէս դատապարտուած էին անդարձ կորստեան: Նրա ջանքերով եւ ցուցմունքներով են կազմւում նաեւ թանգարանի հնագիտական իրերի ցուցակը եւ հին ֆերմանների եւ այլ փաստաթղթերի թարգմանութիւններն ու բացատրական տեղեկութիւնները: Նոյն թուականներին նա գործակցում է Երուանդ Հայրապետեանի հետ, վանքի Մատենադարանը կարգաւորելու աշխատանքների մէջ եւ կազմում է այնտեղ եղած անգլիերէն գրքերի ցուցակը:

Ստեփան Հանանեանը, սակայն, իր խառնուածքով եւ բնաւորութեամբ աթոռի մարդ չէր: Ճիշդ է, նա ժամանակ առ ժամանակ իր ուղղակի մասնակցութիւնն է բերել ազգային մարմինների աշխատանքներին եւ նոյնիսկ վարել է Համայնական Խորհրդի քարտուղարութեան պաշտօնը, բայց նրա ներկայութիւնը եւ ազդեցութիւնը չի սահմանափակուել իր ստանձնած պաշտօնով: Աւելի քան երեսուն տարի նա վանքում հանդիսացել է մի տեսակ անվճար հոգեւորական եւ իր անշահախնդիր խորհուրդներով մասնակցութիւն է բերել ազգային աշխատանքներին, մանաւանդ վանքի կալուածային եւ մշակութային խնդիրներում:

Չափազանց համեստ եւ սակաւապետ իր նիւթական կեանքում, նա մի առանձին պաշտամունք ունէր դէպի գիրն ու գրականութիւնը, եւ մինչեւ վերջ պահպանեց իր անյագ ընթերցասիրութիւնը: Դեռ վերջերս էլ օրական չորս-հինգ ժամ կարդում էր, հակառակ այն հանգամանքի, որ իր առողջութիւնը քայքայուած էր եւ գրեթէ կորցրել էր իր մի աչքի տեսողութիւնը:

Նա մասնաւոր սէր էր տածում դէպի իր ծննդավայրը եւ խորապէս ուսումնասիրել էր Ջուղայի պատմութիւնը, որի մէջ տարիների տքնաջան աշխատանքով նա մասնագէտի յատուկ հմտութիւն էր ձեռք բերել: Ժամերով կարող էր խօսել մեր պատմութեան եւ մշակոյթի մասին, առանց դոյզն իսկ ձանձրոյթ պատճառելու իր ունկնդիրներին: Շատ յաճախ իր ցուցմունքներով ու տեղեկութիւններով նա օգտակար էր հանդիսանում թէ՛ հայ եւ թէ օտարազգի բանասէրներին, որոնք դիմում էին նրա օգնութեան պատմական խնդիրների լուսաբանութեան համար:

Դժբախտաբար իր գրչի նկատմամբ նա ցտնուեց համեմատաբար ժլատ եւ չտուեց գրական այն արգասիքն ինչ որ կարելի էր ակնկալել իրանից: Այդուհանդերձ զանազան թերթերում եւ պարբերականներում իր լոյս ընծայած ուսումնասիրութիւնները, որոշ անտիպ աշխատանքների հետ միասին, կարեւոր բանասիրական նպաստ են մեր պատմութեան ուսումնասիրողների համար: Իր տպագրուած աշխատանքներից այստեղ ուզում եմ յիշատակել հետեւեալները.

1) Շահ Իսմայիլի մանկութեան և Հայպարսկական բարեկամութեան մասին մի յօդուածաշարք՝ Երուանդ Հայրապետեանի համագործակցութեամբ, տպագրուած «Ալիք»ում:

2) Հատուածներ Աբրահամ Կաթողիկոս Կրետացու պատմութիւնից՝ թարգմանուած պարսկերէնի Աղա Աբդոլ Հոսէյն Սեփանթայի համագործակցութեամբ եւ առանձին հատորով տպագրուած Սպահանում 1951 թուին:

3) «Հէնրի Մարտինը Էջմիածնում 18.. թուին», Էջմիածին 1948, Մարտ-Ապր...

4) «Արիստակէս Բ. Կաթողիկոսի Կոնդակը (1475 թ.)», Նոր Աշխարհ, Բ. ...

5) «Երրորդ կամ Միջին Ջուղա», Անդ, Գ. 9–11:

6) «Աւղեկրութիւն Թադէոս Յարութիւն Տէր-Յովհաննիսեանի», Անդ, Դ. 12-1.. 14–16, Ե. 17–21:

7) «Երուսաղէմի Թէոդորոս Կաթողիկոսի Կոնդակը», Անդ, Դ. 14–16:

8) «Լիազօրագիր՝ Աղա Շամիր Սուլթան Շամիրեանի առ. ժառանգներ կողմից տրուած Ամենայն Հայոց Եփրեմ Կաթողիկոսին, 1825 թ.», Անդ, 17–21

9) «Հայոց Աշխարհի գրչագրերի անհայտ մատենադարանի – Հաղբատի Ս. Նշան վանքի ոսկերդական վա..... 1778 թթ. եւ Ս. Էջմիածնի վանքի վա... բագրերի անխիղճ ոչնչացումը Հաղբատում», Բազմավէպ, 1956, թիւ 4–5

10) «Էմին, Յովսէփ Էմին եւ Մկրտ. Էմին», Ամէնուն Տարեգիրքը, 195..

Թէ որքան հետաքրքրութիւն էին յարուցում նրա յօդուածները հայագիտական շրջանակներում, բաւական է յիշել միայն երկու օրինակ: Արիստակէս Կաթողիկոսի Կոնդակը, որ ողջոյնի եւ օրհնութեան թուղթ է ուղղուած Կեղի (Քղի) քաղաքի Խլրաղի Ս. Կարապետ վանքի եւ իր շրջակայ վիճակի ժողովրդեան եւ ուր անուն-անուն յիշուած են հինգ հարիւր տարի առաջ գոյութիւն ունեցող չորս քառասուն գիւղեր, մեծապէս շահագրգռում է ամերիկահայ Քղիի հայրենակցական Միութեան եւ մասնաւորապէս Արմէն Թ. Գարտիզեանին, որն այդ օրերին զբաղուած էր Քղիի պատմութիւնը գրելով: Նրա վկայութեամբ հրատարակուած կոնդակը «մեր գրքին արժէքը ...րիւրապատիկ բարձրացուց իմ աչքի Բերնէ բերան հասած աւանդութիւններ համաձայն Քղիի գիւղերու մասին ... ունեցած պատմութիւնները հազիւ երկու երեք հարիւր տարուան կեանք ունէին, ... ալ ենթադրութեամբ, մինչ այդ կոնդակի համաձայն, մեր գիւղերն արդէն ... տարի առաջ կանոնաւոր կազմակերպ... գիւղեր էն եղած եւ պահած են իրենց ... նունները մինչեւ 1915ի աղէտը»

Մի քանի տարի յետոյ, իբրեւ արդիւ... նրա Հաղբատի մասին գրած յօդուա... Հայաստանում հետաքրքրւում եւ գտն... են այն քարայրը, ուր մի ժամանակ պ... ուելիս են եղել անհամար հայ գրչագր... եւ իբրեւ հետեւանք կորստից փրկւ... հնագոյն երկաթագիր մատեաններ ... պատառիկներ:

Նրա յիշատակը կարելի է յաւերժացնել, եթէ հնարաւոր լինի ի մի հաւաքել նրա տպագրուած եւ անտիպ բոլոր գր... թիւնները եւ հրատարակել մի առա... հատորով:

Իսկ մինչ այդ, այս կցկտուր ... թող կազմեն յարգանքի մի ձօն՝ սի... հօրեղբօրս անմոռաց յիշատակին.

Ջ. Գ. ՀԱՆԱՆԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ.— Ցոհլենական տարի հռչակուած է 1961 տարին, նուիրուած Գրիգոր Զօհրապի, որու ծննդեան հարիւրամեակը լրացաւ Յունիսին: Զարթօնքի սերունդին այս փայլուն ներկայացուցիչը, իր լեցուն կեանքով եւ գործունէութեան այլազան ճակատներով, դեռ երկար իր հմայքին տակ պիտի պահէ սերունդները, որ պիտի հասնին: Այսօր կը սկսինք հրատարակել մեր բեղուն աշխատակցին այս յօդուածաշարքը, Զօհրապի կեանքին ու գործին նուիրուած, որ պիտի ունենայ հետեւեալ գլուխները.

Ա.— Ազգային հարցը:
Բ.— Կրթական հարցը:
Գ.— Ուղեւորի նօթերուն մէջ:
Դ.— Օրմանեանի դատին առթիւ:
Ե.— Ս. Մուրատի կտակին առընչութեամբ:
Զ.— Վերջաբան, համադրելու համար իր գաղափարները:

Այս տարի, Յունիս ամսուն, հարիւրամեակն էր ծնունդին անոր, որ կարկառուն ներկայացուցիչն եղաւ սերունդի մը, գրականութեան մը: Նորավիպագիր, հրապարակագիր, իրաւաբան, երեսփոխան, երեսուն տարիներու գործունէութիւն մը ունեցաւ երկու դարերու վերջին եւ սկզբնական շրջաններուն՝ կէսը անցեալ դարուն, կէսը ներկայ դարուն: Իր բեղուն կեանքը վերջ գտաւ խուժդուժ մահով մը, երբ փորձառութեան տարիքին հասած էր: Մարտիրոսացաւ հանրային կեանքի նուիրումով, երբ ուրիշներ դասալիք ըլլալով առանձնական կեանք մը վարեցին, ազգային մտահոգութիններէ հեռու: Ստեփան Ոսկան «գովէ կամ լռէ» ըսաւ եւ հեռացաւ ազգային կեանքէն, Զօհրապ չզղջացաւ քննադատելէ եւ գրիչ շարժեց, խօսք առաւ ազգային պարտականութիւն մը կատարելու գիտակցութեամբ: «Թշուառներու թարգմանիչը «Գոլոս» մէջ պտոյտ մը» կատարելէ ետք առանձնացաւ իր փաստաբանի գրասենեակին մէջ: Կամսարական հրաժեշտ տուաւ գրականութեան: Լայն հմտութեան տէր սահմանադրական Սերվիչէն մնայուն գործ մը չարտադրեց:

Զօհրապ զաւակն էր Եփրատի ափերէն կաղթած սեղանաւոր հօր մը եւ ծիրանիներու հովանիին տակ ծնած եւ մեծցած մօր մը, որոնց գաւառական ժուժկալ կեանքը, թարմ ուղեղը, իրենց զաւակին տուին եռանդուն ջղային դրութիւն մը հարուստ ժառանգականութեամբ: Խորհրդաւոր, անըմբռնելի իրողութիւն մըն է յատկութիւններու փոխանցումը: Համեստ կարողութիւններէ տաղանդներ կ՚արտադրուին, մինչ հանճարներու չառաւիղները միջակութեան կը դիմեն: «Բնութիւնը կը սարսափի բարձրութիւններէ», կը գրէր Կալթըն:

Կրթական միջավայրը նպաստեց իր մտաւոր կարողութեանց փթթումին: Մաքրուհեան վարժարանը մասնաւոր հոգածութեան առարկայ էր բանաստեղծ-քարոզիչ Նարպէյին, որ տեսչական պաշտօնն ալ պիտի ստանձնէր՝ եթէ հոգաբարձութեան ատենապետ Կարապետ Իւթիւճեան չընդդիմանար, առարկելով թէ Թաղական Խորհուրդի նախագահ քարոզիչ մը չի կրնար թաղականութեան ենթակայ հոգաբարձութեան մը ենթակայ ըլլալ:

Միջավայրի մէջ երեք ուսուցիչներու ազդեցութիւնը կրեց Զօհրապ, — պատուելի Աւետիս Պէրպէրեանի, բանաստեղծ Թէրզեանի, վիպագիր Տերենցի: Առաջինը ներշնչեց դաւանական նախանձախնդրութիւն, երկրորդը քաջալերեց ձիրքերը, սիրցուց գրականութիւնը եւ խանդավառեց իր քերթուածներով, երրորդը, դասընկեր երբեմն Ալիշանի, ծանօթացուց ազգային կեանքը: Վերադարձաւ Մաքրուհեան վարժարան, որուն փայլուն ընթացաւարտներէն մէկը եղաւ:

Դպրոցին մէջ «Հրահանգի մէջ զօրաւոր» աշակերտ մըն էր, որ հաւասար գիւրութեամբ կը հետեւէր գրական եւ ուսողական ճիւղերու: «Դպրոցի մէջ յաջողակները կեանքի մէջ երկրորդական դերք մը կը գրաւեն» առածը Զօհրապի համար չէ: Կանխահաս պատանի էր, փայլուն ապագայի մը գրաւական: Բանաստեղծ, գիտուն, երգահան ... հանճարները կանխահաս են, կը ... Լայփցիկի հռչակաւոր ուսուցչապետ ... վալտ:

Ազգային կրթութիւնը վերջ գտած ... Մաքրուհեան վարժարանի ընթացքն ... աւարտումով: Կալաթա – Սերայի դպրոցը կը սկսէր մասնագիտական ընթացք ... Ֆրանսայի Կրթական նախարար ... Տիւրիւի նախաձեռնութեամբ Գոլտ... կը բացուէր անուանի լիսէն Ֆրանսա... մշակոյթը պահպանելու համար Ռուսի... Գոլէճի դէմ: Ֆրանսացի անխոնջ ... մարանը դասական դպրոցներէն ... մասնաւոր դպրոցներ հիմնեց առանձ... տիներէնի, գիտական ճիւղերու յա... դասընթացքներու համար:

Կալաթա – Սերայի լիսէն պիտի ըլ... նէր, Ֆրանսական դեսպան Պուրէէ ... մաձայն, ամէն դասակարգէ եւ ամէն ... ւանանքէ տղաք: Կրթաթոշակ պիտի ... կացուէր մասնաւոր ընդունակութիւ... նեցող աղքատ տղոց: Վկայուած ու... նողները պիտի ընդունուէին ... պաշտօններու կամ քաղաքային, գր... րական դպրոցներու մէջ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 1)

Ս. ՓՐԿԻՉԻ ՄՏԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ ազգային Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը ունի «Ս. Փրկիչ» անունով պարբերաթերթ մը, որու վերջին թիւին (Յուլիս) լոյս տեսած է հետեւեալ [illegible] յօդուածը.—

Մտային հիւանդութիւններու դարմանումը արագօրէն յառաջդիմեց վերջին [illegible]ներուն: Նոր մեթոտներու կիրարկումով բարելաւուած ապահովեց [illegible] թիւով հիւանդներու մօտ, եւ աչքի առին կողմը սկսան բարեփոխել մտային ու հոգեկան հիւանդներու յատուկ դարմանատուներու դրութիւնը:

Կրնանք հպարտութեամբ ընդգծել թէ մեր հիւանդանոցի մտային հիւանդութիւններու յարկաբաժինը կրնայ պատուաւոր տեղ մը գրաւել յառաջապահներու շարքին մէջ, որոնք նորութիւններ կը կիրարկեն.

Շուրջ երկու տարի առաջ, մտային եւ ջղային հիւանդութիւններու մասնագէտ Տոքթ. Կարապետ Վառվառ, Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով, կազմակերպեց թատերական ներկայացում մը Հիւանդանոցին մէջ: Բոլոր դերակատարները հիւանդներ էին եւ բոլորն ալ լաւ կատարեցին իրենց յանձնուած դերը կամ երգի, նուագի, արտասանութեան բաժինը. Այդ ներկայացումները մեծ խանդավառութիւն առթեցին:

Անկէ ետք, Տոքթ. Կ. Վառվառի թելադրութեամբ մեր մտային հիւանդները սկսան նկարել: Գունաւոր մատիտով, ջրաներկ ու իւղաներկ շատ հետաքրքրական նկարներ ցուցադրուած են յարկաբաժնի մուտքի սրահին մէջ: Նկարելով, հիւանդը կ'արտայայտէ յուզումներ ու մտածումներ եւ այդ կերպով կը ձերբազատուի մասամբ անոնց ճնշումէն:

Նկարելու, միտքը զբաղեցնելու, ենթագիտակցութիւնը տանջող գաղափարները դուրս բերելու մեթոտին համաձայն, Տոքթ. Վառվառի նախաձեռնութեամբ, մեր Հիւանդանոցի մտային հիւանդները սկսած են հրատարակել ձեռագիր ամսաթերթ մը, իւրաքանչիւր թիւը մէկ օրինակ միայն. Ֆրանսայի մէջ շատ կան [illegible] հրատարակութիւններ):

Համբակին անուն մը գտնելու համար մրցում բացուեցաւ եւ հիւանդներէն ոմանք հետեւեալ անունները առաջարկեցին.

Արեւ. Լուսին, Կոկորդիլոս, Միտք եւ Մարմին. Կսալ. Սուրբ Գէորգ. Մարգարիտ. Վարդ, Պաղարիւն, Լոյնկ եւն.: Ցետոյ միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ «Մեր Խելքը» անունը, որուն տակ կը կարդանք սա յատկանշական նախադասութիւնը— «Լոյս կը տեսնէ՝ երբ խելքերնուս փչէ...»:

Ամսաթերթը կը պարունակէ հայերէն թէ թուրքերէն լեզուով արձակ կամ ոտանաւոր գրութիւններ, միեւնոյն ատեն գծագրութիւններ՝ նիւթին առընչութեամբ: Տա՛նք քանի մը խորագիրներ.— Ի՞նչ է խաչը, Մեր Յարկաբաժինը, Ո՞վ է Քրիստոս, Իրականը եւ Ճշմարիտը, Կատուն (Թուրքերէն), Միտք եւ Մարմին, Օրօրոց (Թուրքերէն) եւայլն: «Իմաստուն խօսքեր»ով ալ համեմուած է հանդէսը եւ տեղ մը կարդացինք.

«Գլուխ-գործոցը գլուխի գործ է»:

Ուրիշ խմբագիր հիւանդ մը կը յայտնէ բաղձանքներ: Ահաւասիկ նմոյշներ.

— Հիւանդանոց փոխադրել անոնք որ 18 տարեկանը անցուցած են:

Ով որ փափաքի՝ կարենայ շաբաթը անգամ մը տուն երթալ:

Շոք եւ սանդ չընել:

Քնացուցիչ դեղահատ եւ օշարակ չտալ:

Հիւանդը թող ընտրէ դեղերը:

Հիւանդին մազերը արմատէն չկտրել:

Մեր ուզած ատենը ո՛ւր որ ուզենք երթանք:

Այցելուները կանխաւ յայտնեն իրենց ինքնութիւնը:

Բոլոր դուռները բաց պահուին: եւն.:

Բացի ամսաթերթէն, պարտէզը կամ ներքին սրահին մէջ մտային հիւանդները կը հաւաքուին եւ իրենցմէ մէկը կը բանախօսէ կամ իր գրած ճառը կը կարդայ միւսներուն:

Վերջին անգամ, մէկը նիւթ ընտրած էր «Զգացումները»: Ուրիշ մըն ալ բարոյականի մասին խօսեցաւ՝ Աստուածաշունչէն առատ մէջբերումներով:

Կ'արժէ սա յատկանշական դէպքը պատմել.—

Բանախօսութիւնը հազիւ թէ սկսած, ներկայ սէֆիզոֆրէն մը պոռաց.

— Փալամո՛ւա, փալամո՛ւա, աչ սա կիտէյիմ...:

Դուրս ելլել ուզեց եւ սակայն մինչեւ դուռը գնաց, յետոյ միտքը փոխեց, նստաւ սանդուխամատին վրայ ըսելով.— «Հինգ վայրկեան եւս մտիկ ընեմ»: Ցետոյ մինչեւ ծայրը մտիկ ըրաւ, սաստիկ ծափահարեց եւ ինքն ալ իր կարգին ոտքի ելաւ եւ սկսաւ իր արհեստին մասին խօսիլ:

Հիւանդներէն անոնք որ կը փափաքին, գծել եւ կարդալու դաս կ'առնեն, Թուրքերէն եւ հայերէն լեզուով, իրենց այն ընկերներուն, որոնք կը փափաքին սորվիլ:

Այս ալ լաւ միջոց է միտքը զբաղեցնելու համար, միեւնոյն ատեն հոգեկան օգտակար վիճակներ կը ստեղծուին ենթականերուն մէջ:

Ներկայիս մտային ութսուն հիւանդներ կան մեր Հիւանդանոցին մէջ, միայն երեսունը այր են, մնացեալը կին: Յանձնուած են մտային եւ ջղային հիւանդութիւններու մասնագէտներ՝ Տոքթ. Ն. Գունտաքճեանի եւ Տոքթ. Կ. Վառվառի խնամքին: Անոնց մէջ կան օլիկոֆրէններ, սէֆիզոֆրէններ, մելանքոլիքներ, փառանոյիքներ, եւայլն: Դարմանում կը կատարուի ամէնէն արդիական դեղերով ու մեթոտով:

Շէնքը վերանորոգուած է, յարկաբաժինը՝ լուսաւոր ու հանգստաւէտ: Ունին իրենց յատուկ պարտէզ մը, զոր կը մշակեն մեծ գուրգուրանքով եւ հինգ տարիէ ի վեր այգի մըն ալ ծնունդ առած է պարտէզին մէկ անկիւնը, Տոքթ. Վառվառի հրահանգով:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

*

Իզմիրէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն (15 Օգոստոս).—

Հինգ հոգի Էրզրումէն հասնող Թիթատարի կառախումբը ահազանգի ազդանշան տալով կեցուցին եւ ճամբորդներէն տասնեւեօթնամեայ մանկամարդուհի մը առեւանգեցին:

Առտուան ժամը երեքին, Սէվիմ Սավաշ անուն տասնեւեօթնամեայ մանկամարդուհի մը եւ հօրեղբօր զաւակը Հիւսէին Սավաշ, բարձրացան կառախումբը, Տէրպէնտ կայարանէն, որ կը մեկնէր Պոլիս: Տէրպէնտի ամէնէն մօտիկ կայքը Թէփէթարլայէն նոյն կառախումբը նստան Հայրի Էր եւ չորս ընկերները: Կառախումբը ճամբայ ելլելէ ետք, Սէվիմ Սավաշի կառախուցը մտան եւ ահազանգի ազդանշան հնչեցուցին:

Նախայարձակները Հիւսէինի գլխուն կարծր մարմին մը զարնելով գետին փռեցին: Ցետոյ աղջիկը իրենց հետ առնելով կառախումբէն իջան ու մթութեան մէջ աներեւութացան:

Ճամբորդները կառախումբին անակնկալօրէն կանգ առնելէն ընդոստ արթնցան իրենց քունէն, բայց չհասկցան շարժառիթը:

Հիւսէին Սավաշ կը ճանչնայ Հայրի Էրը, բայց ոչ ընկերները: Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ թրքական քաղաքակրթութեան այս առհաւիրաները:

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս Թուրք աւազակ մը օր ցերեկով կողոպտեց Պոլսոյ դրամատուներէն մէկը: Քանի մը օր ետքը, գողութիւն մը եւս Էսկիշէհիրի մէջ: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց վերջին գողը, եւ բերաւ Պոլսոյ մէջ կատարուած գողութեան հերոս՝ դրկեց Պոլիս: Ահա թէ ինչ կը գրեն Պոլսոյ թերթերը այս մասին.—

Էսկիշէհիրէն բերուած գողը Գաֆըր Ալճըլար երէկ Գալաթայ դրամատան պաշտօնեաներուն ցոյց տրուելէ ետք անգամ մը եւս հիասթափութեան մատնուեցաւ Պոլսոյ ոստիկանութիւնը:

Դրամատան պաշտօնեաները, ի տես Գաֆըրի Ալճըլարի, ըսին. «Այս մարդը էգ հնդկահաւի պէս բան մըն է: Մեր դրամատունը կողոպտողը լերան պէս մարդ մըն էր: Այս մարդուն կանկսթէր ըլլալու հաւանականութիւնը հարիւրին մէկ անգամ չի կրնար ըլլալ»:

Գաֆըր Ալճըլար դրամատան պաշտօնեաներուն նայելով ըսաւ.

— Երբ Էսկիշէհիրի մէջ զիս ձերբակալեցին, նախ հարցուցին թէ Գալաթայ դրամատունը կողոպտա՞ծ եմ թէ ոչ: Երբ պատասխանեցի թէ այն ատեն Իսթանպուլ անգամ չէի գտնուեր, ֆալաքայի քաշեցին զիս եւ անընդհատ ծեծեցին: «Ըսէ, անպատիւ, Գալաթայ դրամատունն ալ դուն կողոպտեցիր» կ'ըսէին ու կը ծեծէին: Դէպքը թերթերուն մէջ կարդացած ըլլալով՝ բաներ մը գիտէի: Պատմել սկսայ: Երբ հարցուցին թէ որքան դրամ առած եմ, «եօթը հազար» ըսի: Ասոր վըրայ «սուտ կը խօսիս, դրամատունէն այդքան դրամ չգողցուեցաւ» ըսին:

Գաֆըր Ալճըլար ետ պիտի ղրկուի:

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՏԱՂԱՆԴ

Անթալիայէն կը հեռագրեն.—

Մանավկաթի Կիւնտողմուշ գիւղէն ինը տարեկան Մուսթաֆա Աքըն կռուեցաւ իր ընկերոջ՝ Ապտուլլահ Թէքտալի հետ, որ 11 տարեկան է եւ սպաննեց զայն իր հօր հրացանով:

Իսկ Իսքենտէրունի մէջ, երկու հոգի դանակով մենամարտեցան եւ զիրար սպաննեցին: Դէպքը տեղի ունեցաւ օր ցերեկով եւ բանուկ պողոտայի մը վրայ:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ՏԵՂ ՉԿԱՅ ԱՆԱՏՈԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

«Մարմարա»յի մէջ կը կարդանք.—

Կեդրոնի իշխանութիւնները նպաստաւոր ընդունելութիւն ըրած են կուսակալութեան ձեռնարկին, որպէսզի արտասահմանէն եւ Անատոլուէն եկող գաղթականներուն արգիլուի Պոլիս հաստատուիլ: Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են Ներքին եւ Արտաքին Նախարարութիւններուն կողմէ:

Օտար երկիրներու թրքական հիւպատոսարանները Թուրքիա ներգաղթողներուն անցագիրները պիտի վաւերացնեն այն պայմանով որ անոնք չհաստատուին Անգարայի, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ:

Անատոլուի այն բնակիչներն ալ, որոնք Պոլիս կը հասնին գործ փնտռելու, իրենց ծննդավայրերը ետ պիտի ղրկուին՝ երբ [illegible] հանուրին իշխանութիւններուն կողմէ:

Շինութիւններու բանուորները գործի պիտի չառնուին՝ եթէ չկրնան իրենց թաղին մուխթարէն վաւերագիր մը ներկայացնել թէ Պոլսոյ մէջ հաստատուած են:

Կուսակալ Թուլկա յայտարարեց թէ աւելի ազդու միջոցներ ձեռք պիտի առնուին առաջքը առնելու համար երկրին խորերէն կամ արտասահմանէն դէպի Պոլիս գաղթին:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԽԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Առտուն երբ մթնշաղ լոյս մը գեթ նոր թափանցած էր բանտին մէջ, Հասան աղա եկաւ եւ իմացուց թէ հրաման կար զիրենք իրարմէ տարբեր առանձնարաններու մէջ դնելու. Թէեւ գիշեր ատեն պէտք էր գործադրել, սակայն զիրենք [illegible] համար չէր ուզած...:

— Ա՛խ, ատիկա ծանր է մեզի համար, Հասան աղա, մրմնջեց Ռէս Մելիք՝ սէրտը եկած աղու մը պէս:

— Ես ի՞նչ ընեմ. ծառայ մըն եմ, ինչ որ հրամայուած է ինծի, պարտաւոր եմ գործադրելու, նկատել տուաւ բանտապանը ցաւակցական ձայնով մը:

Եւ նոյն պահուն համբուրեց Տէր Օհանին ձեռքերը մնաս բարով մը ըսաւ անոր եւ բաժնուեցաւ:

Տէր Օհան, որ իր բովանդակ կեանքին մէջ միայն այդ մարդը սիրած էր եւ անոր կեանքին կապած էր իր կեանքը, զգաց որ սիրտը կը խզուէր, զգաց որ այդ բաժանումը շատ դառն էր իրեն համար:

— Պէտք է հանդուրժել... պէտք է արիանալ այս աղետաւոր տառապանքներուն մէջ, մտածեց Տէր Օհան ինքնիրենը. մեզի համար բան մը չկայ... շատ շատ մահուան պիտի դատապարտուինք. ըլլալիքն այս է. բայց ազատ պիտի ըլլան այն թշուառ Լաճէզարն ու Վանականը. ատիկա բաւական է:

Տէր Օհանին այս վեհ ու հոգեբուխ խօսքերը բոլորովին անկեղծ էին. անիկա պարզ գիւղացի քահանայ մը չէր: Այն գերազանցօրէն բարձր կոչումին մէջ, որուն փարած էր բոլոր անձնուիրութեամբ, անիկա մարմնացումն էր բարութեան ու առաքինութեան: Մէկ խօսքով իր-քէն շատ զարգացած գաղափարներով, Տէր Օհան հոգեւոր հրեշտակ մըն էր:

Այն օրէն, ուր Տէր Օհան բովանդակ անձնուրացութեամբը ազգային ազատութեան Ս. գործին մէջ նետուեցաւ, բոլորովին տարբեր մարդ մը դարձաւ...: Իր Աւետարանին ու Խաչին սրբութեանց քով յեղափոխական վարդապետութիւնը դրաւ: Ի՛նչ գողդղացումով մը որ պատարագի սրբութեանց կը մօտենար, նոյն այն գողդղացումովը Սուրբ Գործին անունը կ'արտայայտէր իր շրթանց վրայ:

Այդպէս, բանտին սխուր ու զարհուրելի գարշութեանց մէջ կարծես ձայն մը կը լսէր որ Տէր Օհանին կ'ըսէր. «Մի՛ վհատիր, առաքինի մարդու մը համար նախախնամութիւնը կայ»:

ՎԱՆԱԿԱՆԸ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Ռէս Մելիքին առանձնարանը պարզապէս զարշելի նկուղ մըն էր, որուն մէկ անկիւնը խոշոր ու հաստ գերանի մը գամուած երկաթէ օղակ մը կար, ուրկէ ծանր շղթայ մը անցուած էր:

Այդ ժանգոտած շղթան այսօր անցուած էր Ռէս Մելիքի ոտքերուն՝ կղպուած անուրով մը, կարծես թէ այդ մարդը ձեռքերէն արիւն կաթող եղեռնագործ մը ըլլար, որուն վրայ այնպէս մը կը նայէին ինչպէս պիտի նայէին սեւ օձի մը վրայ:

Ամէն յարաբերութենէ զրկած էին զինքը. այնքան խիստ հսկողութեան մը տակ առնուած էր, որ ոստիկանի մը միջոցաւ պատառ մը սեւ հաց կը ստանար եւ օրուան մէջ երկու անգամ միայն անոր երեսը կը տեսնէր:

Շաբաթ մը ամբողջ այս անագորոյն դրութեան մէջ մնաց. տեղեկութիւն չունէր թէ ինչ եղած էր Տէր Օհան: Իսկ գեղէն ու մանաւանդ իր մէկ հատիկ պաշտելի աղջիկէն լուր մը չէր առած:

Այդ պատճառաւ գիշեր մը չափազանց լացաւ... խորին կսկծանքով մը իր շըղթաներուն վրայ ինկաւ...:

Որչափ ատեն այդ վիճակին մէջ մնացած էր... Աստուած գիտէ. միայն թէ կէս գիշերուան մօտ էր, երբ առանձնարանին դուռը բացուեցաւ երկիւղալի ըզգուշութեամբ մը եւ երիտասարդ մը ներս մտաւ:

Այս երիտասարդը, — որուն դէմքը առանձնարանին մէջ վառուած հողէ ճրագին աղօտ պլպլացումովը ստուերի մը պէս պատկերացաւ, — մեր ծանօթ Վանականն էր:

Վանական հողէ ճրագը ձեռքին մէջ բռնեց, Ռէս Մելիքին մօտեցաւ, անոր ոտքերուն զարնուած շղթաները քննեց խորին ուշադրութեամբ մը եւ գիտեց այդ բարի մարդուն ամբողջ թշուառութիւնը, յետոյ բանալի մը հանեց ծոցէն, անուրին ծակը դրաւ եւ զայն անոր մէջ մտցուց ամենայն զգուշութեամբ, մէկ դարձուածքով անուրին օղակը բացուեցաւ...: Ռէս Մելիքին ոտքերը հիմա ազատ էին կապանքներէ. Վանականը առանց սպասելու ձայն տուաւ Ռէս Մելիքին ու արթընցուց զայն:

Երբ Ռէս Մելիք, գրեթէ զարհուրած նայուածքով աչքերը Վանականին վրայ նետեց:

— Մի՛ վախնար... ես եմ, Վանականն եմ, մրմնջեց ան՝ ցած ու դողդոջուն ձայնով մը:

— Վանակա՞ն... Աստուած սիրոյն ըլլայ, դուն հո՞ս, թոթովեց Ռէս Մելիք սարսռալով. գնա՛, շուտով գնա դուն. մի կենար այս արիւնալի յարկին տակ... փախիր եթէ կանաչ արեւդ կը սիրես...:

(Շար.)

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Շարժանկարի ԻԲ. փառատօնը բացուեցաւ անցեալ օր։ Սկիզբէն իսկ երեք ժապաւէններ նախապատուութիւն ունին.— Ոսկի Աչքերով Աղջիկը (Ֆրանսա), «Պիտի չսպաննես» (Եուկոսլաւիա) որուն բեմադիրը սակայն Ֆրանսացի է՝ Քլօտ Օթան-Լարա եւ «Աւազակը» (Իտալիա)։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը Եոքոհամայի մէջ ձերբակալեց 21 տարեկան երիտասարդ մը՝ Քիրօյուքի Քավամաթօ որ «Մեծազօր Ճափոն» կուսակցութեան կը պատկանէր եւ կասկած կար որ կ'ուզէր Միկոյեանը սպաննել։ Քավամաթօ ձերբակալուեցաւ երբ կը պատրաստուէր Օզաքա երթալ, իր վրայ գտան Միկոյեանին ուղղուած դիմումնագիր մը, դանակ մը եւ Միկոյեանի գործունէութեան մանրամասն յայտագիրը Օզաքայի մէջ։

ԳԻԶԵՐԹԻ Նոր-Տեսթուրեան ցոյցերը, տեղի ունեցան հանդարտութեան մէջ։ Գլխաւոր նշանախօսքն էր՝ «Գիզերթ, Ֆրանսայի դաշտը»։ Ցուցապաստառները անգլերէն, իտալերէն եւ ռուսերէն էին, երբեք՝ Ֆրանսերէն եւ կ'ըսէին «Պիտի մեռնինք Գիզերթի համար, բայց կը մեռնինք նաեւ Սահարայի համար», ապա ժողովուրդը չամփիոններու եզանակին վըրայ կը կրկնէր «Երթաս բարով, Ֆրանսա, երթաս բարով»։ Ըստ Աֆրիք-Աքսիոն թերթին, Պուրկիպա հետեւեալը ըսած է Թունուզեան Արտաքին նախարարին.— Կարծեմ, Աստուած չէզոքավար է, տեսէք, երբեք չի միջամտեր, Գիզերթի մէջ, Աստուած ձեզի համար բան մը չըրաւ, Ամերիկան ալ բան մը չըրաւ։ Գիտէ՞ք ինչու։ Մեզ մօտ առած մը կայ որ կ'ըսէ.— «Սատանայ մը իր կոտոշները երբեք ուրիշ սատանայի մը աչքը չի խօթեր»։ Կ'ըսեմ ձեզի, Աստուած չէզոքավար է։ Դուք ալ իրեն պէս եղէք...»։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
1961-1962
—o—

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—
DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՁԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս)։

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆաք
23, Rue Ste-Barbe
ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier
եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եթովպիայէն Տիկին Վարդուհի Գիլէմճեան կը փնտռէ իր զարմիկները՝ Յարութիւն Գիլէմճեան եւ Յովհաննէս Գիլէմճեան։ Այս վերջիններն հօրը անունը՝ Մանուկ, մօրը անունը՝ Մաքրուհի (բնիկ Այնթապցի)։ Տեղեկացնել Տիկին Գիլէմճեանի։

P. O. B. 174
ADDIS-ABABA (Ethiopie)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Նահանջը Առանց Երգի
Ա. Տպագրութիւն, 1929
Գին 7 Ն. Ֆր.
Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին դրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէններու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պոըվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
Դէպի
ԵՐԵՒԱՆ
Երեք շաբաթը անգամ մը
ՆԱՒՈՎ
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լեռնադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։

ՈՒՂԵԳՈՅՑՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։

ԴԻՄԵԼ՝
ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE
■
ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél: RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Իր այցելութեան առթիւ, Ցունաստանէն ընկ. Կարօ Մինասեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Տիկին Մելքիգա Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Գ. Միսաք Գրիգոր Համբարձեան, որ պատերազմին գերի է ինկած եւ ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն, այժմ կը գտնուի Մարսէյլ։ Ծնած 1923ին Աղբնի շրջանի Խարկով գիւղը, հօր անունը Գրիգոր, մայրը Հայկանուշ. ունի չորս եղբայրներ Սեդրակ, Նորայր, Գեղամ, Արտաշ եւ երեք քոյրեր Արուսեակ, Մարմար եւ Աղունիկ։

×

Հայաստանէն Տէր եւ Տիկ. Արամայիս եւ Հռիփսիկ Աբրահամեան կը փնտռեն իրենց զաւակները Գուրգէն՝ ծնած 1923ին եւ Լիպարիտ՝ ծնած 1924ին, Արթիկ, որոնք պատերազմին կորսուած են։

×

Հայաստանէն կը փնտռեն իրենց մօրաքոյրը Տիկին Եղիսաբէթ Ստեփանեան. ամուսնին անունը Կարապետ, իսկ տղունը Արտաւազդ, որոնք Կարսեցի են եւ առաջին պատերազմին բաժնուած իրենց սիրելիներէն։

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեալ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ։

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ
ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 և 25 մեթր կարճ ալիքներով)։

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC,

sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ

MERCREDI 23 AOUT 1961

ԼԷԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9184 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4985

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՋՈՀԵՐԸ

Ազգայնական շարժումը՝ սկսած 1908ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնով՝ իր գործնական արտայայտութիւնն ունեցաւ, քանի մը տարի վերջ, «Թրքապաշտութեան», Թուրանական գաղափարաբանութեան մէջ:

Այս նոր շարժումին գլխաւոր զոհերը պիտի ըլլային Հայերը: Երկրորդ գծի վրայ կուգային Արաբները:

Սուլթան Ապտիւլ Համիտի կարմիր բռնակալութեան սեւ օրերուն Օսմանեան կայսրութեան բաղկացուցիչ տարրերու յեղափոխական - ազատական կազմակերպութիւնները համերաշխ մթնոլորտի մէջ գաղտնի ժողովներ կը գումարէին օտար - օտարամանի ազատ երկինքին տակ եւ ծրագիրներ կը քուէարկէին:

«Երիտասարդ - Թուրքեր»ու կողքին կը նստէին հայ, արաբ, ալպանացի հայրենասէրներ: Պատմական պիտի մնայ 1907ի համագումարը Փարիզի մէջ:

Այնտեղ տրուած որոշումներուն համաձայն, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան սկզբունքները պիտի կիրարկուէին ամբողջ Թուրք-իսլամ եւ ոչ-Թուրք քրիստոնեայ, իսլամ կամ հրեայ տարրերուն հանդէպ, որոնք հաւասարապէս հայրենակից էին (վաթանտաշ) պիտի ըլլային յեղափոխութեան յաղթանակէն վերջ:

Մեղրալուսինը շատ կարճ տեւեց դժբախտաբար: «Եաշասըն հիւրրիյէթ»ի (կեցցէ՝ ազատութիւնը) շրջանը փակուեցաւ տխուր էջով մը, երբ 1909ի Ապրիլին Երիտասարդ Թուրքերը (Իթ-թիհատ) կազմակերպեցին Կիլիկիոյ հայաջարդերը:

Եղբայրութիւնը պիտի շարունակուէր Կիլիկիոյ տարիներուն հայկական նահանգներու հարստահարութիւններով եւ պիտի հասնէր 1915ին, մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակութեամբ:

Ոչ-Թուրք տարրերը բնաջնջելու ծրագիրը շարունակուեցաւ 1915էն 1918: Երկրորդ զոհերը դարձան Արաբները, Հայերէն վերջ:

Կախաղան հանելով Հիճազի մէջ Մէքքէի Շէրիֆ Հիւսէյնի եւ զաւակներուն՝ Ֆէյսալի եւ Ալիի գլխաւորութեամբ ծագած ապստամբութիւնը, Թուրքերը ահռելի հալածանքի ենթարկեցին Սուրիոյ եւ Լիբանանի Արաբները:

Օսմանեան չորրորդ բանակի հրամանատար եւ ծովային նախարար Ճէմալ փաշա դարձաւ Արաբներուն դահիճը:

Դամասկոսի եւ Լիբանանի բնակիչները: Ամէն օր փողոցներէն կը հաւաքէին անօթութենէ մեռնող մարդոց դիակները:

Դամասկոսի Մէրճէի հրապարակին վրայ, իր բանակատեղիին դիմաց կախաղան բարձրացուց արաբ հայրենասէրներ — ծանօթ մտաւորականներ, որոնք կ'աշխատէին իրենց հայրենիքի ազատութեան համար:

Արաբները տիրացան իրենց անկախութեան:

Ու իրենց դահիճը, Ճէմալ փաշա եւ իթթիհատական պարագլուխները պատժուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան ֆետայիններուն վրէժխնդիր գնդակով, Թիֆլիսի մէջ, Թուրքիոյ բարեկամ պոլշեւիկներու Չեկայի աչքին առջեւ:

Հայերէն եւ Արաբներէն վերջ, Թուրք ազգայնականութեան երրորդ հերթական զոհը դարձան Քիւրտերը, որոնք տակաւին օգտագործուած էին Կարմիր Սուլթանին կողմէ: Հայերը մշտապէս ճնշումի տակ պահելու համար արեւելեան նահանգներուն մէջ:

Ապստամբ Թուրքիա մը կազմելու իր ազգայնամոլական - ցեղապաշտական մոլուցքին մէջ, Իթթիհատի արժանաւոր ժառանգորդները բուռն հալածանքի ենթարկեցին Քիւրտերը, որոնք իսլամ էին, սակայն արիական ցեղին կը պատկանէին:

1925ի եւ 1930ի քրտական ապստամբութիւնները արեան մէջ խեղդեցին, մեղսակցութեամբ Մոսկուայի:

Այդ թուականէն ի վեր Քիւրտերը Թրքացնելու քաղաքականութեան կը հետեւէին Թուրքերը:

Ազգայնական շարժումը շատ սուղի նստաւ իրենց:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

ՄՈՆՃԻ ՍԼԻՄ ՖՐԱՆՍԱՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՑԱԿԱՅԻՆ

«Բացակայութիւնը տկարութիւն է» կը գրէ Ֆրանսական թերթ մը ի տես Ազգաժողովի արտակարգ նիստին, որ գումարուած է քննելու համար Թունուզեան բողոքը Ֆրանսայի դէմ: Իր պատմութեան մէջ երրորդ անգամն է որ ՄԱԿը արտակարգ նիստի կը հրաւիրուի (նախապէս 1948, Պաղեստինեան հարց) լուծում մը գտնելու համար հոն ուր Ապահովութեան Խորհուրդը ձախողած է:

Ծանօթ է որ դը Կոլ կ'արհամարհէ ՄԱԿը եւ որոշած է որ Ֆրանսա չմասնակցի նիստերուն, անշուշտ նկատի ալ պիտի չառնէ տրուած որոշումները: Ֆրանսայի բարեկամ երկիրները բոլորն ալ համաձայն չեն Ֆրանսայի բռնած դիրքին եւ չեն գտներ թէ բացակայութիւնը պատասխան մըն է հոն ուր խօսքը եւ ներկայութիւնը անհրաժեշտ են, վերջնականապէս չկորսնցնելու համար իր դատը:

Երբ նիստը բացուեցաւ, առաջին խօսողը եղաւ անշուշտ Թունուզիայի ներկայացուցիչը՝ Մոնճի Սլիմ — «Թունուզիա կը մաղթէր որ Ֆրանսա հոս ըլլար իր պատճառաբանութիւնները, իր բռնած դիրքին համար. որովհետեւ կողմնակից ենք պարկեշտ եւ անկեղծ հակաճառութեանց, ուրկէ կը ծնի ճշմարտութիւնը: Ցաւալի է որ Ֆրանսա կը յամառի խուսափել վիճաբանութենէն»:

Սլիմ յիշեց նաեւ թէ դը Կոլի եւ Պուրկիպայի տեսակցութեան առեն ոչ մէկ բան նախատեսել կուտար Ֆրանսայի նըպատակները այն ձեւով ինչ ձեւով արտայայտուեցան անցեալ Յունիսին եւ Յուլիսին: Թունուզեան ժողովրդական ցոյցերը Ֆրանսայի կամ Ֆրանսացի հըպատակներուն դէմ չեն: Թունուզցի ժողովուրդին ընդվզումը արդար էր, որովհետեւ Յունիսի ընթացքին Ֆրանսացիներուն կատարած աշխատանքները խոստովանեցին պարպումի ծրագրի մը հետ:

Թիւ 233 սահմանաքարին խնդրին անդրադառնալով, Թունուզցի պատուիրակը յայտնեց թէ միայն անկախ Ալժերիա մը կրնայ բանակցիլ սահմանային այդ հարցերուն մասին: Շեշտելով թէ Յուլիս 19ի ֆրանսական «յարձակումը» կանխամտածուած էր, Մոնճի Սլիմ աւելցուց թէ կը վարանի ծանրանալու այն «վայրագութեանց վրայ, զորս Ֆրանսացիները կատարած են» յիշելով թէ 800 մեռեալ եւ 1150 վիրաւորներ կան, «մեծ մասը՝ քաղաքային»: Կը կրկնէ թէ Ֆրանսացիները նափալմ գործածած են եւ կը խօսի նաեւ «150 դիակներու մասին, ձեռքերը կապուած իրենց կռնակին վրայ» զորս Ֆրանսացիները Թունուզեան իշխանութեանց յանձնած են:

Ֆրանսացիները նոր ուժեր ստացած են Պիզերթի մէջ, զինադուլի հաշակումէն ետք, եւ օդային տարածութեան բռնաբարումներ կատարած են, եւ որքան ատեն որ Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւը չէ գործադրուած, այնքան ատեն ֆրանսական յարձակման սպառնալիքը կը մնայ: Ֆրանսան ցոյց տուաւ թէ միայն իր շահերուն ի նպաստ որոշում մը կը գործադրէ: «Ֆրանսան իրաւունք ունի իր պաշտպանութիւնը ապահովելու, բայց ոչ ի հեճուկս մեր ապահովութեան, մեր իսկ հողին վրայ» կը շարունակէ Մոնճի Սլիմ: Ֆրանսան է եւ ոչ Թունուզիան որ յարձակում գործեց Յուլիս 19ին եւ ոչ մէկ պարագայի մէջ, կրնայ օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան մասին խօսիլ, որովհետեւ Թունուզիայի մէջ, ոչ իր քաղաքայինները, ոչ իր հողամասը, ոչ իր զինուորները որոնք ամէնէն արդիական զէնքերը ունէին, վտանգուած էին Թունուզիայի կողմէ: «Ֆրանսական ուժերու ներկայութիւնը Թունուզիայի մէջ, Իշխանին գործն է: Ոչ մէկ վարչական դըրութիւն կայ Պիզերթի համար» եւ Մոնճի Սլիմ կ'եզրակացնէ — «Այդ ներկայութիւնը չի կրնար շարունակուիլ առանց բանակցուած համաձայնութեան մը չահակից երկու պետութեանց միջեւ»: Սլիմ յոյս ունի որ ՄԱԿը յուսախաբ պիտի չընէ Թունուզիան եւ անոր պիտի ընծայէ անհրաժեշտ օժանդակութիւնը, հասնելու համար ֆրանսական զօրքի պարպումին, որուն ներկայութիւնը մշտական բռնաբարումն է Թունուզիայի հողային ամբողջականութեան եւ գերիշխանութեան: Այդ ներկայութիւնը նոյնիսկ սպառնալիք մըն է, ըստ Սլիմի, աշխարհի խաղաղութեան:

Փոքր ժողովուրդներու ազատութեան և անկախութեան՝ «ծանօթ ախոյեան» Խ. Միութիւնը իր ներկայացուցիչին բերնով՝ Պղատոն Մորոզոֆ աւելի հեռուն կ'երթայ: Խորհ. Միութիւնը եւ իր ժողովուրդը դատապարտած են ֆրանսական յարձակումը որ սպառնալիք մըն է խաղաղութեան համար: Ֆրանսայի դաշնակիցները եւ Ատլանտեան Ուխտը, Խորհրդային Միութենէն բոլորովին տարբեր դիրք բռնած են: «Ֆրանսացի աշխարհակալները կ'ուզեն պահել Պիզերթը իբրեւ յարձակման կայան Թունուզիայի եւ ափրիկեան հողամասին վրայ» եւ Պղատոն Մորոզով կը շարունակէ. «Ցորչափ Պիզերթի կայանը չպարպուի, Թունուզցի ժողովուրդը եւ ափրիկեան միւս ժողովուրդները անմիջական վտանգի ենթակայ են: Ոչ միայն Պիզերթը, այլեւ Ափրիկէի, Ասիոյ եւ Լատին Ամերիկայի բոլոր կայանները կը շարունակեն ծառայել աշխարհակալութեան: Օգտագործուեցան Եգիպտոս, Քոնկօ եւ Անկոլա: Պէտք է զինուորական բոլոր կայանները պարպուին, որովհետեւ կը սպառնան ազգային անկախութեան եւ ապահովութեան»:

Խօսք առած է նաեւ Սենեկալի ներկայացուցիչը, Ուսման Տիոփ: Անոնց դիրքը փափուկ է: Առանց արիւնի ձեռք ձգած են իրենց անկախութիւնը զոր Ֆրանսա շնորհեց Սենեկալի եւ իր նախկին միւս գաղթավայրերուն, երախտապարտ են Ֆրանսայի հանդէպ, բայց համախոհ են ափրիկեան իրենց բոլոր եղբայրներուն:

Ափրիկէ-ասիացիներուն բանաձեւը չի տարբերիր Ապահովութեան Խորհուրդի առջեւ իրենց ներկայացուցած բանաձեւէն: Կը ճանչնայ Թունուզիայի իրաւունքը ֆրանսական զօրքի պարպումը պահանջելու եւ կը հրաւիրէ երկու կառավարութիւնները որ բանակցին:

Կ'ըսուի թէ Ամերիկա ձեռնպահ պիտի մնայ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՎԵՆԵՏԻԿԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Վենետիկի Շարժանկարի Փառատօնին, այս տարի կը մասնակցին 9 երկիրներ, 14 ժապաւէններով:

ԻՏԱԼԻԱ «Օռկօսոլոյի Աւազակները» (Վիթթորիօ Տէ Սիքա), «Աւազակը» (Ռենաթօ Քասթելլանի), «Վերջին Գատաստանը» (Վիթթորիօ Տէ Սիքա) եւ Վանինա Վանինի (Ռոպերթօ Ռոսելլինի):

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ՝ «Արեւուն Կամուրջները» (Էթիէն Փերիէ) եւ «Ամառ եւ Ծուխ» (Փեթըր Կլէնվիլ):

ՖՐԱՆՍԱ՝ «Անցեալ Տարի, Մարիէնպատ» (Ալէն Ռենէ) եւ «Ոսկի Աչքերով Աղջիկը» (Կապրիէլ Ալպիքօքօ):

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ՝ «Տիմա Կորէնի Ասպարէզը»:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ՝ «Այն օրը երբ ծառը կը ծաղկի» (Վաքլաւ Քրսքա):

ԼԵՀԱՍՏԱՆ՝ «Սամսոն»:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ՝ «Պիտի չպանենս» (Քլօտ Օթան-Լարա):

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻԱ՝ «Ջոհ (Պազիլ Տիրտըն):

ՃԱՓՈՆ՝ «Եոյիմպօ»:

Ինչպէս բոլոր փառատօները, այս ալ բաւական աղմուկ հանած է: Ֆրանսա դժգոհ էր որ իր ներկայացուցած ցուցակէն դուրս ժապաւէն մը նշանակուած է (Ոսկի Աչքերով Աղջիկը) եւ սպառնացած էր չմասնակցիլ, բայց որոշ գոհացում ստացաւ ի վերջոյ, երբ որոշուեցաւ Փառատօնէն դուրս երկու ֆրանսական ժապաւէններ ներկայացնել — «Լէօն Մորէն, քահանայ» եւ «Բռնութեան Համբը»:

Վշտացած է Արեւմտեան Գերմանիան, որմէ ոչ մէկ ժապաւէն ընտրուած է. վիճաբանութեան նիւթ դարձած է «Պիտի չպանենս» ժապաւէնը, որ Եուկոսլաւ դրօշակի տակ կը ներկայանայ, բայց պատրաստուած է Ֆրանսայի բեմադրիչի մը կողմէ եւ զուիցերական ընկերութիւն մըն է զայն արտադրողը: Ճափոն դժգոհ է որ միայն մէկ ժապաւէնով ներկայ է, Արժանթին կը ցաւի որ ոչ մէկ ժապաւէն կը ներկայացնէ Լատին Ամերիկան:

Այս Փառատօնին դատական կազմին մէջ են իտալացի Ֆիլիփփօ Սաքիի նախագահութեան տակ՝ Ժան տը Պարոնսելլի (Ֆրանսա), Լեւ Էրնսթամ (Խորհ. Միութիւն), Ճուլիօ Չեզարէ Քասթելլօ (Իտալիա), Ճիան Կասփառէ Նափոլիթանօ (Իտալիա), Թորէս Նիլսըն (Արժանթին) եւ Ճոն Հըսթըն (Ամերիկա):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՒՐԿԻՊԱ - ՆԱՍՐ սիրաբանութիւնը կը շարունակուի: Թունուզիայի նախագահը յայտնեց թէ պիտի երթայ շնորհակալութիւն յայտնելու նախագահ Նասրի, որուն նպատակները (հիմա հասկցեր է) շատ բարի էին, այսպէս կը գրէ Գահիրէի Ալ Կումհուրիեան:

ՃՈՆՍԸՆԷՆ օրինակ առնելով, Մոսկուա որոշեց բարձր անձնաւորութեանց պատուիրակութիւն մը ղրկել արեւելեան Պերլին: Անոնց մէջ ըլլայ հաւանաբար Մալինովսքի: Ոչ մէկ հաստատում կայ Խրուշչեւի այցելութեան լուրին մասին:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ-նախագահը Ուաշինկթըն հասնելով յայտնեց թէ Արեւմտեան Պերլինի եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ իրենց կապերը սերտացած են՝ իր ճամբորդութեամբ:

ԱԲԲԱՑ ՊՐԷՕՅ, մատենագէտ նախապատմութեան, մեռաւ առջի օր, 84 տարեկանին: Հմուտ պատմագէտ, դասախօսած էր Սորպոն, Կաթողիկէ Համալսարան, Քոլէժ տը Ֆրանս, Լիզպոնի, Ֆրիպուրկի եւ Եոհաննէսպուրկի համալսարանները:

ՄԵԾ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին կորսնցուց՝ յանձին Գարեգին Արքեպիսկոպոս Խաչատուրեանի, իր բազմահմուտ պաշտօնեաներէն մէկը։

Ան երկրորդ Դուրեան մըն էր մեր ամոլացած եկեղեցականներու շարքին մէջ՝ իր գրական ճոխ հունձքով, աստուածաբանական խոր հմտութեամբ եւ ամբասիր կեանքով։

Անխոնջ ընթերցասէր մըն էր եւ լեզուագէտ մը. շնորհիւ այս երկու յատկութիւններուն, համայնագիտական ծանօթութիւններ ունէր, կրօնական փիլիսոփայական եւ ընկերային հարցերու շուրջ ինչ որ գինքը դարձուցած էր իրական դէմք մը վերջին յիսնամեակի հայ իրականութեան մէջ։

Իր համբաւը տարածուած էր՝ Պոլսէն Եւրոպա, Քալիֆորնիայէն Արժանթին ու համայն հայ գաղթաշխարհին մէջ, ուր ապրած, քարոզած ու կրթած էր սերունդներ՝ իր գրչովն ու քարոզներովը։

Ան առաւելապէս դպրոցասէր մէկն էր։ Ուր որ գտնուած է, մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւած ու բարեկարգած է դպրոցներու վիճակը, անձամբ իսկ դասաւանդելով իր բազմազբաղ վիճակին մէջ իսկ։

Ինքն էր, որ 1907ին Մարաշի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպեց պզտիկներուն համար « Կիրակնօրեայ դպրոց »ը։ Ցեղապային քաջալերուած այս օգտաշատ ու արդիւնալից դպրոցներէն, Քալիֆորնիայէն՝ ընդհանրացուց նման դպրոցներու կազմութիւնը Սուրիոյ ու Լիբանանի մէջ։

Գարեգին պատրիարք՝ հայկական գաւառներու ու գաղթաշխարհի հոծ հայ կեդրոններու մէջ վարած է առաջնորդական պաշտօններ. այդ տեղերու ժողովականներու հետ հաւանական է որ ունեցած ըլլայ անհամաձայնութիւններ, բայց այդ անհասկացողութիւնները ոչ թէ ծագում առած են վարչական տեսակէտներէ, ինչպէս բնորոշուած է շատերու կողմէ, այլ որեւէ խնդիրի մասին իր նախապէս կազմած գաղափարականին հետեւողական ոգի ու ընթացք ցոյց տալէն առաջ եկած են։

Աշխատասիրութեան մարմնացումն էր։ Կը կարդար ու կը գրէր շարունակ, բան մը աւելի ուսանելու համար վայրկեան մը իսկ պարապ չէր մնար, եւ իր ունեցած պաշարը պատշաճ կերպով կը բաժնէր ժողովուրդին իր քարոզներով ու մանաւանդ իր գրիչովը։

Ուր որ պաշտօնավարած է, հոն ունեցած է իր սեփական թերթը՝ ամսաթերթ կամ շաբաթաթերթ, որոնցմով «լոյս» կը սփռէր ժողովուրդին, մօտեցնելով զանոնք Հայց. Ս. Եկեղեցիի իսկական ու իրական ոգիին։

*Ան մեծատաղանդ վիտնական մըն էր, բարի ու ամբասիր եկեղեցական մը՝ որուն կարօտը ունի Եկեղեցին ներկայ շրջանին։ Բայց *ցաւա՞ղ որ չիջեցաւ առանց տեսնելու համերաշխութիւնը ու միասնականութիւնը մեր եկեղեցիներէն ներս, որուն հասնելու համար կարծես ներքնապէս իր մէջ փոփոխութիւն մը յառաջացած էր, եւ իր նախկին համոզումներուն մէջ տեղատուութիւն մը՝ ինչ որ ցոյց կուտային իր վերջին գրութիւնները ուղղուած իր «վաղեմի» բարեկամին։*

Ան իր պաշտած ու սիրած Եկեղեցիին մէջ իսկ իր վերջին հանգիստը գտաւ եւ դարձաւ Տիրոջը մեծ ծառան։

ՏՈՔԹ. Ց. ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

1.— Բարեկամին հազարը քիչ է, թշնամիին մէկը շատ։

Հազար բարեկամէն վնաս մը, դժբախտութիւն մը չի գար մեզի, բայց փոքրիկ մէկ թշնամիէն կրնայ գալ։ Խոհեմ մարդը ան է որ, քաղաքավարութեամբ կը վարուի իր շուրջիններուն հետ, կը զգուշանայ սրտեր կոտրելէ՝ իր կոշտ ու անքաղաքավար վարմունքով՝ եւ գժտութեան, ատելութեան եւ թշնամութեան սերմեր ցանելէ՝ հոգիներու մէջ։

2.— Բարեկամը մեր ճակտին կը նայի, թշնամին մեր ոտքին։

Բարեկամը մեր գլուխը բարձր տեսնել կ'ուզէ մեր ճակատը վեհ ու յաղթական դափնիներով փառաւորուած, մինչ թշնամին կը փափաքի մեզ տեսնել ոտքերնիս, թշուառութեան կապանքներու եւ գերութեան շղթաններու տակ։

3.— Բարեկամը հեռանալով կ'օտարանայ, օտարը մօտենալով կը բարեկամանայ։։

Ինչ որ կը հեռանայ մեր աչքէն, մեր սրտէն ալ կը հեռանայ, իսկ ինչ որ մեր աչքին կը մօտենայ, մեր սրտին ալ կը մօտենայ։ Բարեկամութիւնները սնուցանող ինթահողը սիրալիր յարաբերութիւններն են։ Հեռացած բարեկամէն կը պաղի մեր սիրտը, կը թուլնան մեր բարեկամական կապերը եւ մեր բարեկամութիւնը կ'օթեկանայ, հինցած հացի եւ հաւկիթի նման։

4.— Բարեկամութիւնը գինիի կը նմանի, որքան հիննայ, այնքան յարգի կը դառնայ։

Հին բարեկամութիւնները ադամանդի նման, միշտ կը պահեն իրենց փայլն ու արժէքը։ Նոր բարեկամները, ադամանդի կը նմանին, կեղծն ու իրականը խառնուած են իրարու, ժամանակի յաճախութիւններն են որ մեզի ցոյց կուտան իւրաքանչիւրին իրական արժէքը։ Ահա թէ ինչո՞ւ «Հին բարեկամը չի դաւեր» կ'ըսէ հայրենի առածը։

5.— Բարեկամին լաւը ան է, որ ազնուօրէն սխալդ ցոյց կուտայ։

Մեր սխալը ցոյց տուող բարեկամը, մեզ սիրած եւ իր անկեղծութիւնը ապացուցած կ'ըլլայ, իսկ մեր սխալը չտեսնող բարեկամը, մեր զարգացման նպաստած եւ մեզ յարգած կը համարուի։ Այս կարգի բարեկամութիւններ են, որ անմահացած են պատմութիւններու մէջ։ Որով հետեւ օգուտի եւ գոհունակութեան աղբիւր դարձած են բարեկամները իրարու։

6.— Բարեկամանայ՝ հաւասարանայ։

Իսկական բարեկամութիւնը, բարոյական եւ հոգեկան կապերով կապուած կ'ըլլայ իրարու։ Հետեւապէս մեր ընտրած բարեկամները, հարկ է նկարագիրով եւ բնաւորութեամբ մեզի հետ միեւնոյն գծի եւ իմացական հաւասար մակարդակի վրայ գտնուին։ Այլապէս չեն կրնար յաւերժանալ։ Բարիները, ազնիւ անձնաւորութիւններ, չեն կրնար չարերու եւ անառակներու հետ բարեկամանալ։ Ահա թէ ինչո՞ւ, մարդիկ մեր բարեկամներուն նայելով կը կռահեն մեր ի՞նչ սրտի եւ հոգիի տէր ըլլալը։

7— Բարեկամը նեղ օրերուն յայտնի կ'ըլլայ։

Նեղ օրերը գալով ցոյց կուտան մեզի մեր բարեկամներուն ի՞նչ խմորէ շինուած ըլլալը։ Անկեղծ եւ անձնուէր բարեկամ մը, ի՛նչ ալ ըլլայ դիրքը, չի կրնար անտարբեր աչքով դիտել, նեղ օրերուն ինկած իր բարեկամին կեանքին եւ հոգիին խռովքը։ Բարեացակամ բարեկամ մը, դրամ, խելք, ժամանակ, ի՛նչ որ ունի, ի՛նչ որ տրուած է իրեն, փոխանակ ամբողջութեամբ իրեն պահելու եւ անձնականին յատկացնելու, զայն օգտակար կերպով գործածած կ'ըլլայ անոնցմէ մաս մը յատկացնելով իր բարեկամի բարօրութեան։

8.— Բարեկամդ որ փորձած ես, կրկին մի՛ փորձեր։

Բարեկամի մը վրայ որ փորձով վստահութիւն կապած ես, մինչեւ վերջ պէտք չէ կորսնցնես այդ հաւատքդ անոր վրայէն։ Բանսարկուներուն, գործ, միտք եւ հոգի խառնողներուն բսի-բսաւներուն կարեւորութիւն տալու եւ փորձուած բարեկամիդ հանդէպ միտքդ փոխելու չես, անկարեւոր բաներու համար։

9.— Բարեկամիդ հետ կե՛ր, խմէ, առեւտուր մի՛ ըներ։

Մեր այսօրուան կեանքին շատ չի պատշաճիր այս առածը։ Թէպէտ այսօր ալ կան չուկայիկ մարդիկ, որոնց բարեկամութիւնը նիւթի եւ շահու վրայ հիմնուած է, դրամը խայծ մըն է իրենց համար, որ կրնայ պատճառ դառնալ բարեկամական յարաբերութիւններու ցրտացման եւ բարեկամական կապերու թուլացման։ Բայց այս կարգի մարդոց թիւը քիչ է այսօր եւ այսպիսիները արդէն բարեկամ չեն կրնար ունենալ։ Իսկական բարեկամը խտիր չի դներ իր եւ բարեկամ[ին] շահուն միջեւ։

10.— Բարեկամդ յարգէ, բայց գաղտնիքդ պահէ անկէ։

Այժմու բարեկամութիւնները, հին[աւուրց] բարեկամութիւններու պէս միայն համաձայնութիւն մը չունին դէժբախտաբար. Այսօրուան սրտակից բարեկամ կարծածդ, կը տեսնես որ անկարեւոր պատճառով մը պաղած է քեզմէ։ Բարեկամութեան լոյս եւ յոյս տուող կայծը տկար է այսօրուան բարեկամներու սրտին մէջ. փոքր քամի մը կը մարէ զայն։ Խոհեմութիւնը կը թելադրէ մեզի զգուշանալ ... գի համար կենսական կարեւորութիւն ունեցող գաղտնիք մը տալէ մեր բարեկամին։

ԱՒԵՏԻՍ ԹԻՔՔԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 2.907.000.000

«1960ի Ազգագրական Տարեգիրքը», որ հրատարակուեցաւ Միացեալ Ազգերու կողմէ, կը յայտնէ թէ 1959ի կէսերուն աշխարհի բնակչութիւնը կը հասնէր 2.907.000.000ի, այսինքն 412 միլիոնի յաւելում մը 1950ի կէսերուն կատարուած հաշիւներուն բաղդատմամբ։

Համաշխարհային բնակչութեան ընդհանուր թիւին վրայ, անուագն կէսը կ'ապրի ամէնէն բազմամարդ չորս երկիրներուն մէջ.— Չինաստան, Հնդկաստան, Խորհ. Միութիւն եւ Միացեալ Նահանգներ։ Այս երկիրներու բնակչութեան թիւը կը հասնի 1.459.800.000ի

Համաշխարհային բնակչութիւնը, ըստ ցամաքամասերուն.—

Ափրիկէ	246.700.000
Հիւսիսային Ամերիկա	259.673.000
Հարաւային Ամերիկա	135.995.000
Ասիա	1.612.317.000
Եւրոպա	421.290.000
Ովկիանիա	15.359.000
Խորհ. Միութիւն	210.500.000

Համաշխարհային բնակչութեան ամսատեսակէ, 1950–1959, ամէնը եղած եւ հետեւեալը ամէնէն բազմամարդ չորս երկիրներու մէջ.— Չինաստան 1,2–2,2 առ հարիւր, Միացեալ Նահանգներ 1,5–1,8 առ հարիւր, Հնդկաստան 1,5–1,7 առ հարիւր, Խորհ. Միութիւն 1,7–1,8 առ հարիւր։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Դեսպանը կ'աւելցնէր. «Արդէն երեք հարիւր երիտասարդներ, մահմետական, հայ, յոյն, կաթոլիկէ, հրեայ, պուլկար բժանագրութեան գիմած են։ Սոյն փութկոտութիւնը լաւ նշան մըն է բարենորոգումներու յաջողութեան համար։ Դպրոցը պիտի հաստատէ մտաւոր կապ մը կայսրութեան զանազան բնակիչներուն միջեւ»։

Պատանին Զօհրապ կ'արձանագրուէր երկրաչափական ճիւղին եւ երեք տարիներու շրջանով կը ստանար վկայականը։ Կը փոխէր ճիւղը, փաստաբան խորթ հօրը գրասենեակին մէջ կ'աշխատէր, յաճախելով իրաւաբանական համալսարան։ Գործնական եւ տեսական ուսումներով վկայեալ իրաւաբան մըն էր երիտասարդ տարիքին։ Կը մտնէր հրապարակագրական եւ իրաւաբանական ասպարէզ՝ երբ յայտնի գրող մըն էր, փաստաբան մը՝ երեսունէն վար տարիքի մէջ։

Ընտանեկան եւ կրթական միջավայրերը կը մշակէին իր ձիրքերը, իւրացնելու արտակարգ կարողութիւնը, հոգեկան կարողութիւններու ներդաշնակ զարգացումը։ Լիսէին մէջ կը տիրանար Ֆրանսերէնի եւ Թուրքերէնի։ Ապագային պիտի կարենար գործածել երեք լեզուները հաւասար դիւրութեամբ, ինչ որ հազուագիւտ կարողութիւն մըն է։ Իր պերճախօսութեամբ պիտի հմայէր Օսմ. Խորհրդարանի անդամները, շատերու ալ նախանձը շարժելու աստիճան։ Ազգային շրջանակի մէջ խօսած ճառերը օրօրընդոստ ծափեր պիտի խլէին։ Օտար դատարաններու մէջ պաշտպանած դատերուն յաջողութիւնը պիտի պարտէր տրամաբանող մտքին եւ սահուն լեզուին։

Այս երիտասարդ գրողը կը յայտնուէր հակակղերական (անթիքլերիքալ), կը քննադատէր Տիւսաբի «Մայրապետ»ը, կը վիճաբանէր Պէրպէրեանի հետ, պահպանողականներու հետ։ Կը դարմանար որ քաղաքացիական իրաւունքներ կը պահանջեն կիներն ալ, բժշկութեան եւ իրաւաբանութեան կը հետեւին Եւրոպայի մէջ։ Ժամանակը կը սահի արագօրէն, իր չափահասութեան մէջ պիտի տեսնէր կնոջ դատին արդարացումը, պիտի հաստատուէր սեռերու հաւասարութիւնը, կիներն ալ քուէարկութեան, ընտրելիութեան իրաւունք պիտի ստանային ամենուրեք։ Այսօր Անգլիոյ մէջ հաւասար վճարում կը ստանան այր եւ կին՝ ամէն ասպարէզի մէջ։

Կ'անդրադառնայ իր մանկութեան տարիներուն, յարգանքով կը յիշէ ուսուցիչները, կը յիշէ Պէրպէրեանի պատիժները, երբ կ'ընդվզէր մարմնական պատիժի դէմ։ Հռոմայեցի մանկավարժ Կուինտիլիանոսէն մինչեւ վերջին դարու ուսուցիչները, քննադատած են զաւազանի գործածութիւնը, սակայն անհրաժեշտ գտած են մասնաւոր պարագաներու համար։ Կարդացած ըլլալու էր «Մատենադարանը» գրութիւնը, Կամսարականին գործը, ուր կը ներկայացուի ծերունի ուսուցիչ մը, որ վաճառքի հանած էր իր այնքան փայփայած գրադարանը, հիւանդ աղջկան բժշկական ծախքերը հոգալու համար։ Այդ ծերունին իր պատանութեան ուսուցիչ Պէրպէրեանն էր։ Իրեն համամիտ ըլլալու էր միւս Պէրպէրեանը, Հրաչեան, որ նոյնպէս ենթակայ եղած էր փալախային՝ Ներսիսեան դպրոցի մէջ։

Իրական կեանքէ վերցուած գրուածներ կը ներկայացնէր խմբագրած հանդէսին մէջ, ուր կը յայտնուէր «Նորավէպի Իշխան»ը։ Խիզախ գրիչով, որովհետեւ անկախ կեանք ունէր, կ'ուզէր սրբագրել ազգային թերութիւնները, իր գաղափարով ազգային ամէն հաստատութիւն կը տառապէր մարդու պակասէն։ Կը քննադատէր նոր հարուստները, մեծ ազանեւրու դասը։ Ազգային բարերարները «անձին եւ իրեններուն զրկանքով կուտակած իրենց հարստութիւնը ազգին կը կտակեն մահուան անկողնին մէջ ժառանգորդները զրկելու համար»։ Կը փափաքէր որ անհատին ներքին ու արտաքին կեանքը ներդաշնակ ըլլայ, որովհետեւ «կեանքը բաժանումներ չունի, պատուաւոր մարդու մը համար ներքին եւ արտաքին կեանքը չի տարբերիր»։

Սահմանադրական շրջանին ամէնէն գործունեայ երեսփոխանն էր, հակառակ անհատական զբաղումներուն եւ [...] համալսարանի դասախօսութեան։ Կը [...] տապնդէր բարենորոգումներու [...] կը բողոքէր հարստահարութեանց դէմ, կը գործակցէր բարենորոգմանց ծրագրի խմբագրութեան, կը հրատարակէր Ֆրանսերէն գործ մը Ֆրանսական անունով եւ կը հաւատար, թէ գործունէութիւնը պսակուած է յաջողութեամբ։ Ազգային դատին իր նուիրումը, [...] պիտի լեցնէր երբեմնի թուրք բարեկամները, որոնք զինք կառափնատ [...] ղրկէին գեհենական ժպիտով։

Իր յիշատակը պիտի մնայ անմոռաց իր նահատակութեամբ [...]։ Եթէ մարդիկ գլացան իրեն դամբան [...] յիշատակարան մը կանգնելու եւ ծաղ[իկ] պսակ մը զետեղելու համար, մայր բն[ու]թիւնը, մայր ամէնուս, իւրաքանչիւր գարնան՝ ծաղիկներով զարդարած ըլլալու է իր աճիւնները։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐԷՆ

[...]ին ի վեր առաջին անգամն է որ [...]ւու կը գտնուէի Շաւիլի «Արդուֆեան» [...]ւմբի կազմակերպած Խնճոյքի դաշ- [...]տանդէսէն:

[...]ամբիս ընկերներուն հանդէպ տեսակ [...] խղճահարութիւն՝ պարտականութենէ [...] բլլալու, տեսակ մը աժօթի զգա- [...]ած ըլլալու, տեսակ մը ամօթի զգա- [...]ում կուսակցականի սրտիս վրայ, Մար- [...]ի մեր բարեկամներուն տեսակ մը [...]ութանքը, որ միշտ ինծի չափազան- [...]թիւն կը թուէր, թէ ձերը ի՞նչ է, [...]կէ տեսէք Մարսէյլի «Խնճոյքը», այս [...]ր պատճառ դարձան որ երթամ տես- [...]նս Մարսէյլի «Խնճոյքը»: Այո, իրա- [...]ունին Մարսէյլի մեր ընկերները: [...]րտեղ բոլորովին ուրիշ է: Հանդէսին [...]պաշտօնական յայտագիրը, գեղարուես- [...]ական բաժինը եւ բանախօսութիւնները [...] տարբերութիւն չունին միւսներէն: Բայց բազմութի՞ւնը, — նախ բնական [...] կարելի չէր մէկիկ մէկիկ համրել, նը- [...]աւ կ'առնեմ տասնեակէն աւելի օթո- [...]ները եւ հարիւրաւոր անհատական [...]քերը եւ կուտամ նուազագոյն թիւ [...] 3500—4000: Ցետոյ այս բազմութեան [...], նմուշներ հայկական բոլոր գա- [...]ներէն, սփիւռքէն մինչեւ սրբ- [...], բոլորն ալ իրենց հագուստ կա- [...]ով, սովորութիւններով, արլեւա- [...]րով, իրենց առաքինութիւններով եւ, [...]չէ, իրենց թերութիւններով: Որեւէ [...]րիշեան հանդէսի ու հաւաքոյթի մէջ [...] մայրիկներ եւ հայրիկներ չեմ [...]ած, մանաւանդ մամիկները իրենց [...]ական հայկական գէմքերով, [...]ած իրենց թոռնիկներուն ձեռքերէն, [...]յերէն խօսելով, միւս կողմէ երիտա- [...], պատանի, պարմանուհի իրենց [...]յերէն խօսակցութիւններով: Երգ ու [...], ամէն տեսակ, եւ այդ ամէնուն [...] ռազմական-ժողովրդական եւ խմբական պա- [...]երը, ինչ զինեալ ինչ անուններով, [...] գաւառի յատուկ, եւ այդ պարերուն [...]նակցողները ամէն հասակէ, մամիկ- [...]երէն եւ պապիկներէն սկսեալ երիտա- [...] - երիտասարդուհիներ, մինչեւ մա- [...]նները, որոնք ուշադիր նայելով մե- [...]ներու ոտքի շարժերուն՝ կ'աշխատին նը- [...]անց շարժումները:

[...]րծեմ անցեալ տարի էր, միեւնոյն [...]նխ առթիւ՝ Յառաջի թղթակից ընկեր [...] մեր հայրենիքի ուխտագնացութիւն- [...] հետ համեմատած էր այս հանդի- [...]թիւնը, — իրաւունք կուտամ ընկե- [...] Մարսէյլի մեր ընկերներուն կազ- [...]կերպած «Խնճոյքը» շատ կը յիշեցնէ [...]ր հայրենի հանդիսութիւնները, Մուշ- [...]ի Ս. Կարապետէն մինչեւ Զէնկի- [...]ի «Անարծաթ»ին հանդիսութիւնները:

[...]պէս է որ Մարսէյլի մեր գաղութը [...]րիզէն աւելի լաւ պահած է իր Հայու [...]մագիծը:

Մարդ առանց յուզումի չի կրնար լսել հայկական անունները, երբ իրարու կը կանչեն բոլոր փոքրիկները անխտիր:

Հանդէսին պաշտօնական մասին մէջ մեր երիտասարդ ընկերը Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անունով իր ողեւորիչ խօսքը կ'ընէ: Ցանկարծ քովէս, տիկին մը սար- սափած երեւոյթով կը հարցնէ իր քովի կնոջ. «Աղջի, հոգիդ սիրես, մեր «Մու- րատ»ը տեսար»: «Քա, աչքդ չելլայ, կը պատասխանէ միւսը, հիմակ էր տեսայ, Անդրանիկը կը փնտռէր: Ահա կուգան»: Արդարեւ կը տեսնեմ երկու փոքրիկներ ձեռք ձեռքի տուած, իրենց մօր մօտը կը վազեն. «Մամա, Անդրանիկը գտայ»: Ես մոռցած բանախօսը, կը մտածեմ, փոքրիկներն անգամ «Անդրանիկ», «Մու- րատ» կը փնտռեն, նոյնիսկ Արեւմտեան Միջերկրականի այս ափերուն վրայ: Մեր ժողովուրդը չի մեռնիր:

× Քանի մը օր ալ Լա Սիոթա: Կապոյտ Միջերկրականը մեր առջեւը, սրճարան- ները լեցուն բազմութեամբ: Մեծ մասը մերկ: Մերկութեան չափազանցութեամբ: Մեր նախամայրը Եւան թող գայ մերկու- թիւն տեսնէ: Եւ ամէն կողմ Հայեր, Հա- յեր, տեղացի եւ եկուոր: Աստուած իմ, դեռ այսքան Հայ կա՞յ եղեր աշխարհի վրայ: Կը գտնեմ կուսակցական ընկեր- ներ, ո՞ւր չկան որ: Կը խոստովանին, թոյլ է իրենց կազմը, բնականաբար յան- ցանքը իրենցը չէ: Միշտ այդպէս կ'ըլլայ արդէն: Նոյնը լսեցի նաեւ Սէն Լուիի եւ Սէնթ Անթուանի ընկերներէն: Ի՞նչ լաւ կ'ըլլար, եթէ յանցանքի փոքրիկ բաժին մըն ալ իրենք իրենց վրայ առնէին:

Միջերկրականի եղերքը կը քերեմ, — Քան, Ժուան-լէ-Փէն, ու բնականաբար, Նիս: Նիսի «Խնճոյք»ը հօս պէտք է տեսնել: «Յառաջ»ը ձեռքիս, օթոքարէ օթոքար ցատկելով՝ կը գտնեմ հանդիսա- վայրը, — Նիսի բարձունքը, սրճարանի մը գեղեցիկ պարտէզին մէջ, սեղաններու շուրջ հաւաքուած են մեր ընկերներն ու բարեկամները իրենց ընտանիքներով, ո- գեկոչելու համար Հերոսներու յիշատա- կը: Պիւֆէ չկայ, խմելիքը սրճարանին տէրը կուտայ: Բոլորն ալ բերած են ի- րենց ուտելիքները, աւանդական «տոլ- մա»յով ու «պէօրէկ»ով: Խումբին հա- սոյթը պիտի ըլլայ ափսէ մը թերթանոյշ, որ աճուրդի կը դրուի, անշուշտ երգ եւ արտասանութիւն: Ընկեր Նախագահին բացման խօսքը եւ երիտասարդ ընկերոջ մը խանդավառ բանախօսութիւնը, քանի մը խօսք ալ «Լեւոնեան» միաբանութենէն Հայր Դաւիթին, — այդ տեսակէտէն հա- րուստ ենք Հայերս, ամէնտեղ ուր Լուսա- ւորչական քահանայ կը պակսի՝ Կաթո- լիկէ վարդապետը կը փոխարինէ, օրհ- նելու համար Օրը, Տօնը եւ սեղանը:

Երեկոյեան ուշ ատեն, օրս լաւ անցու- ցած ըլլալու գոհունակութեամբ, կը վե- րադառնամ Ժուան-լէ-Փէն: Քաղաք մը միջազգային, որ լեցուած է ամէն ազգէ ու ամէն ցեղէ ամբոխով մը: Զեմ գիտեր ինչո՞ւ, այս անունը տուեր են քաղաքին: Եթէ ինծի հարցնէին, պիտի մկրտէի «Միջազգային Մերկերու քաղաք»: Ամէն կողմ մերկութիւն, հեռաւորութենէն մին- չեւ կայարանը եւ խանութները, — մէկ ժապաւէն կուրծքին վրայ, մէկ ժապաւէն վարի տունը: Ժապաւէններ որոնք աւելի նեղ են քան մեր գիւղի աղջիկներուն մա- զերուն կապուած ժապաւէնները: Արդիա- կանութի՞ւն է, մեր գործը չէ քննադա- տել: Անցնինք:

Ցաջորդ կիրակի, Նիսի Հայոց եկեղե- ցին, կերանք օրհնուած խաղողը ու կը վե- րադառնանք Փարիզ կապկուրուած, «զարգացած», բայց Հայութեամբ յու- սադրուած,

ԳՐ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՏԻՍ – ԱԳԱԳԱՑԻ (Եթովպիա) մէջ մեռած է Գրիգոր Տարաքճեան, եղբայրը Եթովպահայ ծանօթ գործարանատէր եւ ազգային դէմք Մարտիրոս Տարաքճեանի: Շատ սիրուած անձ մըն էր, որուն յու- ղարկաւորութեան ներկայ եղած է խուռն բազմութիւն մը, եթովպացի անձնաւո- րութիւններ եւ նախարարներ: Արարողու- թիւնը կատարած է Դերենիկ եպս. Փօ- լատեան:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, վերջերս նուագուած է Ալան Յովհաննէսի «Արարատ» թիւ 14 համանուագը:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է ազգային ծա- նօթ բարերար՝ Յովհաննէս Նորատունկ- եան, որ երկար տարիներ եղած է Սկիւ- տարի Ս. Խաչ Դպրեվանքի Խնամակալու- թեան ատենապետ և Գատըգիւղի Ս. Թա- գաւոր եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդի անդամ: Ողբացեալը քանի մը տարի ա- ռաջ մէկ միլիոն ոսկիի օժանդակութիւն մը ըրած էր Ս. Խաչ Դպրեվանքին եւ նոյն հաստատութեան կտակած իր կալ- ուածները, որոնք քանի մը միլիոնի կը հասնին:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Փարիզ մեկնած են Պէյ- րութի ազգային վարժարաններու հինգ տնօրէնները: Ասոնք են՝ Հ. Քլեման Մալ- ճեան (Նոր Մարաշի Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան մանչերու վարժարան), Կա- րօ Գանթարճեան (Նոր-Ատանայի Աք- գարեան վարժարան), Երուանդ Գապայ- եան (Հ. Բ. Ը. Մ. Նորաշէնի Թէքէեան վարժարան), Օննիկ Սարգիսեան (Հ.Մ. Ը.Մ. Պէյրութի Տէմիրճեան վարժարան), Գրիգոր Խաչերեան (Ռըմէյլի Ռուբինեան ազգ. վարժարան): Ճամբու ընթացքին պիտի այցելեն՝ Պոլիս, Աթէնք, Հռոմ Վենետիկ, Միլանօ եւ Ցիւրիխ: Փարիզի մէջ պիտի հետեւին Սեւրի Մանկավար- ժական Միջազգային Հաստատութեան դասընթացքին: Ինչպէս անցեալ ամառ, այս տարի եւս այս գործին նախաձեռնու- թիւնը ստանձնած է Գալուստ Կիւլպէնկ- եան Հիմնարկութիւնը:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Օգոստոս 2ին մեծ հան- դիսութեամբ կատարուած է Ալիք-ի դպա- րանին վերաբացման հանդէսը: Գրա- դարանապետ նշանակուած է ընկեր Սի- րակ Առաքելեան: Գրադարանը վերջերս հարստացած է ընկ. Մխոյի, Ա. Բաբալ- եանի, Վ. Արծրունիի եւ Վ. Բարայեանի թանկարժէք եւ հազուագիւտ գրքերով: Ցանուն Գատաեկան Միութեան խօսած է ընկեր Վարդան Վարդանեան, ապա երգ- չախումբը Մեր Հայրենիքը երգած է: Հացկերոյթին սեղանապետ ընտրուած է ընկեր Սամսոն Ստեփանեան: Խօսած են նաեւ Հրայր Մարուխեան, Երուանդ Հայ- րապետեան եւ Արտաւազդ Հաճեան:

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ Հայկ. Մշակութային Ընկերութիւնը Հայկական Ակումբին մէջ ցուցահանդէս մը կազմակերպած էր, ո- րուն բացումը կատարած է Կալկաթայի Ասիական Ընկերութեան ընդհ. քարտու- ղար՝ Սարայովատին: Ցուցադրուած էին Հայաստանի դիւանագիտական եւ գի- տութեան մարզերու յառաջդիմութիւն- ները: Բաժին մըն ալ նուիրուած էր հայ արուեստին, պատմութեան եւ մշակոյ- թին:

ԱՀՈՒԱԶԻ (Պարսկաստան) «Պարույն» նախակրթարանը այս տարի 200 աշա- կերտ ունեցած է եւ մեծ յաջողութիւն արձանագրած պետական քննութեանց մէջ:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ (Պարսկաստան) Հա- յուհեաց Բարեգործական Ընկերութիւնը կը նկատուի Իրանահայութեան ամէնէն հին կազմակերպութիւնը: Հիմնուած 1892ին, իր գոյութեան 70 տարիներու ընթացքին, Ընկերութիւնը մեծ դեր կա- տարած է Ջուղայահայ կեանքին մէջ եւ այսօր ալ իր հոգատարութեան տակ կը գտնուին երկու որբանոցներ: Ընկերու- թիւնը վերջերս հոգեհանգիստ կատարել տուած է որբանոցներու բարերարներուն յիշատակին, քարոզած է Ներսէս վրդ. Բախտիկեան:

ԹԵՍԱՆՈՂԻԿԷԻ (Յունաստան) Հայ Կարմիր Խաչը (ՀՕՄ), իր հասոյթներուն երեք չորրորդը կը տրամադրէ հայ մա- նուկին ազգային դաստիարակութեան: Կը պահէ ծաղկոց – նախակրթարան մը, որուն 58 աշակերտներէն 50ը կանոնաւո- րապէս հետեւած են դասաւանդութեանց եւ գգալի յառաջդիմութիւն արձանա- գրած:

Եթէ երջանկութիւնը չգտանք տակա- ւին, պատճառը այն է որ, զայն կը փըն- տռենք հոն, ուր գոյութիւն չունի:

ՊՈՒՐԺԷ

×

Կինը աղջնակ մըն է, որ կը զբօսնու զարդեղէններով, կը հնանայ երգերով եւ կը գրաւուի խոստումներով:

ՍՈՖԻ ԱՐՆՈՒ

×

Սէրը կը ցրուէ մեր կեանքին մթին ամ- պերը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Մտիկ ըրէ, Ռէս Մելիք, ժամանակ չկորսնցնենք… եկո՛ւր, եկուր եռեւէս… ամէն բան պատրաստ է եւ դուն քիչ մը վերջը ազատ պիտի ըլլաս…:

— Ո՞ւր պիտի երթանք:

— Եկուր կ'ըսեմ:

Ռէս Մելիք ալ չխօսեցաւ, առանձնա- րանէն դուրս ելաւ Վանականին հետ, ա- ռանց որ ալ մէկը պէս ոչ ընելիքը գիտէր ոչ երթալիք տեղը: Վանականը դառնանի ամբարներով շէնքին մէջ մտաւ ու Ռէս Մելիքին ձեռքէն բռնած՝ մինչեւ այն խարխուլ պատին քով առաջնորդեց, ուս- կից անցած էր ներսը. հոն, այդ պարիսպ- ին պատին մէջ ճեղքուածք մը բաց- ուած էր, ուսկից մարդու մը մարմինը հազիւ դուրս կրնար ելլել:

— Բարձրացիր վրան, մրմնջեց Վա- նական:

Ու կռնակը ծռելով Ռէս Մելիքին դար- ձուց:

— Աստուած իմ… հապա դո՞ւն… նկատել տուաւ Ռէս Մելիք, խեղդուած ձայնով մը:

— Մի տարկեր… շուտ ըրէ… ժա- մանակ չկորսնցնենք, ընդհատեց Վանա- կան քիչ մը նեղացած:

Ռէս Մելիք դողդղալով իր ոտքը դրաւ այդ պաշտելի մարդուն կռնակին վրայ եւ մինչեւ ծակը բարձրացաւ. ձեռքերը ճեղքուածքին քարերուն կառչելով առ- դռակեցաւ անոր մէջ եւ դուրս ելաւ: Շատ չանցաւ Վանականն ալ ճեղքուածքին մէջ երեւցաւ, ուսկից զգուշութեամբ մը պա- տին տակը նետուեցաւ որ բաղդատմամբ ներքին խորութեան, հազիւ մէկ մարդու հասակէն քիչ մը աւելի բարձր դիրք ու- նէր:

— Քալէ՛… քալէ՛ մրմնջեց Վանական:

Եւ բանտին յետնակողմէն, որ ծովուն վրայ կը նայէր, ուղղակի շուրջը պատող պարիսպներուն քայքայուած տեղը հա- սան ու բերդին ամէնէն ապահով ճամ- բէն Ասանց գացին, որ Վանայ գեղեցիկ ու օդասուն արուարձանն է, բայց այդ արուարձանը չմտան, բաւական հեռուէն Հայկավանք վերադարձան ու Լուսիայի տունը ապաստանեցան:

ԳԶԻՐ ԶԱՔՕ ԻՐ ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ

Ռէս Մելիքին ձերբակալութենէն ետքը, Գզիր Զաքօ գիւղին պաշտօնական մարդը դարձաւ ու անոր գործերը վարելու հա- մարձակեցաւ, առարկելով թէ կառավա- րութեան հրամանն էր այդ:

Իրմէն բոլորովին զզուած ու ձանձրա- ցած գիւղացիները թէեւ այս տեսակ բռնաբարում մը չուզեցին տանիլ, սա- կայն լաւ համոզուած ըլլալով Գզիրին ինչ կարգի գազան մը ըլլալուն, վախցան բողոքելու, վախցան անոր դէմ ձայն բարձրացնելու… հետեւաբար թողուցին որ այդ հրէշը, այդ անիծեալ մարդն իր ուզածը ընէ եւ իր անարգ դերին մէջ մտնէ…:

Գիշեր մը երկու հիւրեր եկան իր տու- նը. մին վարդապետ մըն էր, իսկ միւսը՝ քաղաքացի երիտասարդ մը:

Գզիր Զաքօ տարօրինակ սէր մը ունէր դէպի կղերականութիւնը, այդ պատճա- ռաւ կը յարգէր այդ պաշտօնին կոչուող- ները:

Վարդապետին գալուստը մեծ ուրա- խութիւն մը եղաւ իրեն համար, որով- հետեւ իր ինքնակոչ Ռէսութեան օրով ոչ մէկ կղերական իր տունը ոտք դրած էր, բացի գիւղին նորընծայ Տէր Կարա- պետ քահանայէն, որ իր չարագործու- թեան, իր դաւերուն ու իր բոլոր նենգա- միտ խարդախութեանց համախոհ էր, մեղսակիցն էր, ընկերն էր:

— Բերէ՛ք սուրբ աջերնիդ առնեմ, ը- սաւ Գզիրը իր շինականներու յատուկ բացատրութեամբը:

Ու համբուրեց վարդապետին աջ ձեռքը:

— Աստուած կեանքդ աւելցնէ… մըր- մնջեց վարդապետը խռովայոյզ ձայնով մը:

Գզիր Զաքօն՝ իր փութկոտ սովորու- թեան համաձայն, ամէն տեսակ պատիւ- ներ ու յարգանքներ չայլեց այս երկու մեծարելի հիւրերուն՝ որոնք կակուղ մինտէրներու վրայ նստելէ ետքը դանդա- ղան խօսակցութեան բռնուեցան անոր հետ ու հարցումներ ըրին…:

— Ի՞նչպէս են գեղիդ գործերը, հար- ցուց վարդապետը Գզիր Զաքոյին:

— Փառքութիւն Աստուծոյ, շատ աղէկ են, պատասխանեց Գզիրը:

— Ուրախ ենք… Աստուած աւելի ա- ղէկ ընէ, վրայ բերաւ վարդապետը:

— Ձեր սուրբ աղօթքովը, մրմնջեց Գզիրը:

Այս կցկտուր խօսակցութիւններէն ետ- քը, վարդապետն ու երիտասարդը քնա- նալու գացին:

Երկու օրի չափ Գզիրին տունը հիւր մնալով, վարդապետը դրեթէ ուսումնա- սիրելու յաջողած էր այդ մարդուն հոգե- կան վիճակը. հետեւաբար գաղտնի եկե- ղեցիի մը խուցը տարաւ զանի եւ խոստո- վանցնել ուզեց:

(Շար.)

ՕՐ. ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՔԷՇԱՊԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՕՀԱՆԵԱՆ
Նշանուած
23 Յուլիս 1961
Շաւիլ . . . ՍԷՆ–Շամոն

×

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկ. Կղեմէս Օհանեան, Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կը նուիրեն 20 Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՁԼԸՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Գեւորգեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Որբերու Օգն. Մարմնին ՏԻԿԻՆ ԱՏԼԻՆ ՄԱՁԼԸՄԵԱՆԻ մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Միսաք Սարգիսեանէ 20 Ն. Ֆ. իր կնոջ, ընկերուհի Լիւսիի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ:

ՃՇԴՈՒՄ.— Գալաքեան Սրբազանի շիրիմին նուիրատուներու ցանկին մէջ (Օգոստոս 5) Գ. Լորէնեանի անունին քով գրուած էր Գրազիլիա: Պէտք ըլլայ Տրակինեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն եւ խոհանոցի աշխատանքներ):
Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Տիկին Մելսիդա Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Գ. Միսաք Գրիգոր Համբարձեան, որ պատերազմին գերի է ինկած եւ ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն, այժմ կը գտնուի Մարսէյլ: Ծնած 1923ին Ալինի շրջանի Խարկով գիւղը, հօր անունը Գրիգոր, մայրը Հայկանուշ. ունի չորս եղբայրներ Սեդրակ, Նորայրին, Գեղամ, Արտաշ եւ երեք քոյրեր Արուսեակ, Մարմար եւ Աղունիկ:

×

Հայաստանէն Տէր եւ Տիկ. Արամայիս եւ Հռիփսիկ Աբրահամեան կը փնտռեն իրենց զաւակները Գուրգէն՝ ծնած 1923ին եւ Լիպարիտ՝ ծնած 1924ին, Արթիկ, որոնք պատերազմին կորսուած են:

×

Հայաստանէն կը փնտռեն իրենց մօրաքոյրը Տիկին Եղիսաբէթ Ստեփանեան. ամուսնին անունը Կարապետ, իսկ տղուն Արտաւազդ, որոնք Կարսեցի են եւ առաջին պատերազմին բաժնուած իրենց սիրելիներէն:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեալ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողով:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն բացառիկ ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի շրջանի բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին (ժամը 8,30ին), «Ահարոնեան» սրահը՝ 26, Ռիւ Քոնվալէսան, Մարսէյլ:

Շատ կարեւոր օրակար: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայանալ անգամատոմսով:

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ավինեոնի «Մուրատ» խումբը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպատճառ ներկայ գտնուիլ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԿՈՉ

ՃԻՊԷՅԼԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻ(ՆԵՐ)
ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

1920–1926 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Ճիպէյլի Որբանոցի նախկին սաները գեղեցիկ յղացումը ունեցան գրուած տեսնելու ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ մը, որ բովանդակէ 1920–1926 տարեշրջանին Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին մէջ ապրող սաներու կեանքը:

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆը գրուած տեսնելու գաղափարը հինէն կուգայ. այն օրերէն երբ որբանոցը կը փակուէր եւ անոր սերունդը կեանքի ասպարէզ կը նետուէր, ցրուած քիչ մը ամէն երկրի մէջ: Տարագաները եթէ թոյլատու չեղան անցեալին, սակայն այսօր իրականութիւն դարձնելու աշխատանքին լծուած են Լիբանանի, Սուրիոյ, Միաց. Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու մէջ գտնուող նախկին սաները, նպատակ ունենալով հրատարակել պատմութիւնը իրենց նախկին Որբանոցին եւ անոր խնամքին տակ հասակ նետած սերունդին:

Կազմուած են արդէն ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆի հրատարակութեան Կեդրոնական Մարմին մը Պէյրութի եւ Շրջանային Յանձնախումբեր Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ:

Կեդրոնական Մարմինս նախապատրաստական աշխատանքները արդէն աւարտած ըլլալով, ներկայ կոչով հրաւէր կ'ուղղէ Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի նախկին սաներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն անխտիր՝ բերելու իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող միջոցներով, իրենց աջակցութիւնն ու աշխատակցութիւնը հրատարակուելիք ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆին:

Ծրագրուած է, ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆին մէջ տալ վաւերական պատմութիւնը Առաջին Աշխարհամարտի արհաւիրքներէն ճողոպրած սերունդին, սկսած՝ Փոքր Ասիոյ խորերէն մինչեւ Սուրիական անապատները, մինչեւ այդ սերունդին համախմբումը Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց Մարմնի կողմէ բացուած Որբանոցներուն մէջ եւ մանաւանդ պատմութիւնը ամբողջական, արժանավայել՝ այդ սերունդի այն հատուածին, որուն վիճակուեցաւ ապրի՛լ, հասակ նետել, ուսում եւ դաստիարակութիւն ստանալ *Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին մէջ:*

Մեծ է ծրագրուած աշխատանքը եւ կը կարօտի շատերու աշխատակցութեան: Հրատարակուելիք ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆին համար անհրաժեշտ են նախկին սաներու որբանոցային կեանքի յուշերը, պատումները, նկարներ, թերթեր, փաստաթուղթեր, անհրաժեշտ են՝ իւրաքանչիւր սանի ո՛ր գաւառանի աշակերտ, որ տարին, քանի՛ տարի մնացած որբանոցը ... ղած են իր ուսուցիչները, աշակերտութեան թիւը. այլեւ նախկին սաներուն ներկայ վիճակը, ընտանեկան եւ ընկերական կացութիւնը, զբաղումը եւ հարցէն պատկերացնող մանրամասնութիւնները:

Ձեռնարկին մեծածախս հանգամանքը նկատի ունենալով, կոչ կ'ընենք, որ իւրաքանչիւր նախկին սան լայնօրէն բերէ իր բարոյական աջակցութեան հետ նաեւ նիւթական աջակցութիւնը՝ նուիրատուութեամբ:

Սիրելի նախկին սաներ, բախտակից եղբայրներ, ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆը, որուն պատրաստութեան ձեռնարկուած է, պիտի բովանդակէ ձեր կեանքը, պիտի տայ պատմութիւնը 'այն Որբանոցին, որուն յարկին տակ ձեւ առաւ ամէն մէկ սանի դիմագծութիւնը. հայօրէն զգալու եւ մտածելու, հայօրէն ապրելու եւ գործելու պայծառ գիտակցութիւնը:

Պատմութիւնը նաեւ այն սերունդին, որ հազիւ Որբանոցէն դուրս ելած՝ պիտի համախմբուէր հայ կեանքին՝ իր պատուաւոր բաժինը բերելու հայ հանրային-հասարակական շարժումներուն մէջ:

Ներկայ կոչը հրաւէր մըն է բոլորին, անխտիր, ուր ալ գտնուին, անմիջապէս հաղորդակցութեան մտնելու Շրջանային Յանձնախումբերու կամ ուղղակի Կեդրոնական Մարմնիս հետ եւ ձեր կարելի միջոցներով աջակցելու ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆի պատրաստութեան եւ հրատարակութեան կենսական գործին:

Ամէն կարգի նամակ եւ գրութիւն կը խնդրուի ուղարկել Կեդր. Մարմնի նախագահ՝ Յովհաննէս Շահինեանի, եւ դրամական առաքումները՝ գանձապահ՝ Գէորգ Խաչերեսեանի անունին, ստորեւ նշանակուած հասցէներով:

H. Chahinian
Pharmacie de la Santé
Rue Foch, Beyrouth — Liban

K. Katcheressian
Galery Allenby
Rue Allenby, Beyrouth — Liban.

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի
Յուշամատեանի Հրատարակութեան
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

Յուշագրութիւնները հասած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը մինչեւ 1961, Դեկտեմբեր 31:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
24 AOUT
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9185 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4986

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ օրինակը վարակիչ դարձաւ, ...ատ չանցած։

Ազգայնական ձգտումներ երեւան եկան Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը երկիրնե... րուն մէջ, աստիճանաբար։

Առաջին արձագանգը հասաւ Պարսկաստանէն, ուր 1925ին վերջ կը գտնէր Ղաջարներու հարստութիւնը, Անգլիոյ Շահի ...աջնկցութեամբ եւ հիմը կը դրուէր Փահլաւունեանց իշխանութեան։ Գահ կը բարձրանար վարչապետ Րիզա Փահլավի, ...յժմու վեհապետին հայրը։

Րիզա Շահ առաջին առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մուսթաֆա Քեմալ Աթաթիւրքի հետ, որուն յեղափոխական բարենորոգումները մեծապէս տպաւորած էին հարեւան իսլամ ազգերը։

Ազգայնական շարժումի արտայայտութիւններէն մէկը պէտք է նկատել փոփոխութիւնը «Պարսկաստան» անուան, որ ...պաշտօնապէս կոչուեցաւ Իրան։

Ազգայնական շարժումը որոշ ծաւալ ...տացաւ, ի վերջոյ 1951ին յանգելու համար քարիւղի անգլիական ընկերութեան ...ազգայնացման, վարչապետ Մոսադեղի ...րով։

Իրանի հայկական գաղութն ալ ժամանակ մը ապրեցաւ երկրի վարիչներու նոր քաղաքականութենէն։ Ամէնէն շատ ...ուժեցին հայկական դպրոցները, ուր ...այերէն լեզուի ուսուցումը որոշ սեղ... մումներու ենթարկուեցաւ։

Բարեբախտաբար այդ դրութիւնը երկար չտեւեց եւ արդէն երկար տարիներէ ի վեր մեր մայրենի լեզուն ազատօրէն կ'աւանդուի հիւրընկալ եւ վաղեմի բարեկամ երկրի ազգային բոլոր վարժարաններուն մէջ։

Իրաք, որուն թագաւոր կարգուած էր Էմիր Ֆէյսալ 1921ին, անգլիական հովանաւորութեան տակ, 1930ին անկախութեան տիրացաւ։ Այնտեղ աւելի կանուխ պիտի սկսէր ազգայնական շարժումը։

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին վերջ, երբ արաբական երկիրները ...ումբով ազատագրուելով կազմակերպուեցան իբրեւ անկախ պետութիւններ, ...ատ բնական կերպով ազգայնական ձըգտումներն ալ սկսան շեշտուիլ։

Շատ փոքր է Իրաքի հայկական գաղութը, շուրջ 15.000 հոգի։ Տարիներէ ի վեր այդ երկրի հայկական դպրոցները ...կիրարկեն պետական ծրագիրը։ Բոլոր նիւթերը կ'աւանդուին արաբերէնով։ Հայերէնին յատկացուած են սահմանափակ պահեր, իբրեւ երկրորդական լեզու։ Պաղտատի, Պասրայի, Քէրքիւքի և Մուսուլի մէջ ունինք հայկական վարժարաններ, մանկապարտէզէն սկսեալ, ...ւ որ թոյլ կուտայ նոր սերունդին պըզտիկ տարիքէն վարժուիլ մայրենի լեզուին։

Պետական ծրագիր կը գործադրուի ...ւ, քանի մը տարիէ ի վեր, Սուրիոյ մէջ, ուր կ'ապրին աւելի քան հարիւր հազար հայեր։ Իբրեւ հաւատարմագոր ...ութեան քաղաքացիներ, մեր հայրենակիցները իրաւական տեսակէտով «փոքրամասնութիւն» պէտք չէ նկատուին։ Հայերէնն ալ Սուրիոյ տեղական բարբառներէն մէկն ըլլալով, պէտք չէ դասուի օտար լեզուներու շարքին մէջ։

Այս տեսակէտը ընդունուած էր Սուրիոյ պետական իշխանութեանց կողմէ, որոնք թոյլ տուած էին մեր մայրենի լեզուին ուսուցումը հայկական բոլոր վարժարաններուն մէջ, առաջնութիւնը ...տալով անշուշտ արաբերէնին։

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ՈՒԼՊՐԻԽԹԻ ԿՈՂՄԷ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱՒ

Հակառակ աչքէն թէ ձախէն տրուած հաւաստիքներուն, կը թուի թէ Պերլինի կացութիւնը կը վատթարանայ օրէ օր, եթէ ոչ ժամէ ժամ։ Փանքովի կառավարութիւնը նոր արգելքներ դրաւ եւ չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 1էն, Արեւմըտեան Պերլինէն Արեւելեան Պերլին անցնիլը արգիլուած է, եթէ ենթական մասնաւոր արտօնագիր, անուն մը որ օտար չէ Ֆրանսացիներուն) չունենայ։ Այդ «անցագիր»ը ստանալը 48 ժամի եւ բաւական այլ ձեւակերպութեանց կը կարօտի։ Ծանօթ է որ սեղմումներու սկիզբը Փանքովի իշխանութիւնները եւքը միայն արգիլած էին եւ իրենց դուռները լայնօրէն բաց ձգած էին մուտքի համար, որպէսզի ուզողը օգտուի Արեւելեան Գերմանիոյ «դրախտէն»։ Կը թուի թէ Ուլպրիխթ յետին միտք մը ունի նման որոշում մը տալու համար։ Այս առթիւ կարելի է նաեւ յիշել թէ Անաստաս Միկոյեան, Թոքիոյէն մեկնած առտեն, շեշտած է թէ Պերլինի տագնապը վերջացած չէ եւ հարցն ալ կարգադրուած չէ։

Ատընաուր Պերլին հասաւ երեքշաբթի օր, բայց ժողովուրդը շատ գաղջ ընդունելութիւն մը ըրաւ։ Բնակչութիւնը դըժգոհ է որ Ատընաուր տագնապին առաջին օրն իսկ չէ փութացած Պերլին երթալ։ Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, վարչապետը շեշտեց թէ Արեւելք—Արեւմուտք ժողովի մը համար, նախապայման պէտք չէ ըլլայ։ Դաշնակիցները, ըսաւ Ատընաուր, պէտք է միջոցներ ունենան, որոնք թոյլ տան աւելի հեռու երթալ, խորհրդային կամայական որոշումներուն պատասխանելու համար։ Վերջերս Արեւմտեան Պերլին գրկուած զօրքը քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունի։ Փանքովի եւ Մոսկուայի միջեւ ստորագրուելիք հաշտութեան դաշնագիրը ճնշումի մը միջոց չէ որուն համեմատ Արեւելք—Արեւմուտք խօսակցութիւնները պէտք է նախապէս տեղի ունենան։ Եթէ դաշնագիրը առաջ ստորագրուի, Ռուսերը պէտք է երաշխաւորեն դաշնակիցներու ազատ մուտքը՝ Պերլին։ Գերմանիան պէտք է նպաստէ Ատլանտեան Ուխտի զօրացման, Պերլինի կացութեան պատճառաւ։ Եւ վերջապէս, Քոնրատ Ատընաուրի համար, Արեւելք — Արեւմուտք ժողովի մը պարագային, խորհրդային ծրագրին (երկու դաշնագիր, երկու Գերմանիաներուն հետ) պէտք է մէկ պատասխան ունենայ՝ խօսինք գերմանական հարցերու մասին։

Ատընաուր պտըտեցաւ քաղաքը, դիտեց տեսնելու «չինական պարիսպները», այցելեց Մարիընֆելտի գաղթականներու կայանը եւ այն փողոցը, ուր կին մը մեռած էր, փորձելով պատուհանէն նետուելով ազատութեան ծոցը իյնալ։ «Ինչո՞ւ ուշացար» կը մտածէին Պերլինցիները, բայց ի վերջոյ գոհ էին որ «ծերուկը» եկած է։

Պերլինի տագնապը պատճառ դարձած է նաեւ որ քրիստոնեայ — ժողովրդավարները եւ ընկերվարականները փոխեն իրենց ընտրապայքարի եղանակը։ Ամէն մէկը կ'ուզէ իր քաղաքացութեան ծառայեցնել ձօնըրնի այցելութիւնը, իւրացնելով ամերիկացի փոխ—նախագահը Պերլին բերած ըլլալու գաղափարը։ Կասկած չկայ թէ Պրանտ շատ կ'օգտուի կացութենէն եւ իր ժողովրդականութիւնը մեծցած է։

ՊԻԶԵՐԹ

ՍԹԻՎԸՆՍԸՆ ԽՈՀԵՄ ՃԱՌ ՄԸ ԽՕՍԵՑԱՒ

Ազգաժողովի երկրորդ նիստին, նախ խօսք առաւ Լիբիոյ պատուիրակը, որուն յաջորդեց Արժանթինի ներկայացուցիչը։ Առարկայօրէն մօտենալով հարցին, Արժանթինցին ըսաւ որ ժողովին չի յնար երկու կառավարութեանց ըսել թէ ինչ միջոցներ ձեռք պէտք է առնեն Պիզերթի մասին, կարելի է միայն թելադրել կողմերուն որ նստին խօսին եւ իրենք գտնեն լուծումը։ Ցաւ յայտնեց որ Ֆրանսան կը բացակայի ժողովէն, բայց մերժեց արհամարհանքի վերագրել այդ կեցուածքը։ Այս նպաստաւոր ելոյթին կը յաջորդեն երկու թշնամական ճառեր։ Առաջինը Եուկոսլաւիոյ պատուիրակն է, յաջորդը՝ Եթովպիոյ, որուն կարծիքով Թունուզ իրաւունք ունի պահանջելու ֆըրանսական զօրքին անմիջական պարպումը։

Ատլայ Սթիվընսըն ճառ մը խօսեցաւ, որուն ոճէն յայտնի էր թէ ոչ ոքի հետ կ'ուզէ գէշ մարդ ըլլալ։ Պատասխանեց սակայն խորհրդային պատուիրակին ամբաստանութեանց, շեշտելով թէ Ֆրանսա այնքան հողամաս ազատագրած է որքան Խորհ. Միութիւնը գրաւած է իր նուաճումներով։ Կը թելադրէ որ կողմերը միջին ճամբայ մը գտնեն, որովհետեւ պէտք է Ափրիկէն խաղաղ ըլլայ եւ ՄԱԿը պէտք է այնպիսի որոշում մը տայ որ չխրտչեցնէ կողմերէն մէկը։

Կը խօսին նաեւ Պիրմանիոյ, Իրաքի եւ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան ներկայացուցիչները։ Իրաքի պատուիրակը կ'ամբաստանէ Ֆրանսան որ «յլրութեամբ կատարած է կանխամտածուած արարք մը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ նոյն ժամուն եւ 10 վայրկեանի ընթացքին, 14 փլասթիք ռումբեր պայթեցան աջի դիչեր, ծանօթ անձնաւորութեան բնակարաններուն առջեւ։ Ասոնց կարգին Փիէր Պրիսոն եւ Լուի Կապրիէլ Ռոպինէ (Ֆիկարօ), Ֆրանսուազ Սական, Ժանընէ, եւայլն։ Վնասները միայն նիւթական են։

ԽԱՐԹՈՒՄԻ (Սուտան) մէջ միջադէպեր պատահած են։ 15 մեռեալ եւ 19 վիրաւորներ կան։

ՊՈՒՐԿԻՊԱ խօսքն ուղղելով հաւատացեալներուն, որոնք Մուլուտի (Մարգարէին ծննդեան տարեդարձը) առթիւ մըզկիթը հաւաքուած էին, ըսաւ. «Թող Ալլահ յաղթանակ պարգեւէ Ալժերիոյ եւ Պաղեստինի Արաբներուն»։

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ Ֆրանսական ցուցահանդէսը օրը 75.000 այցելու կ'ընդունի։

ՍԷՆԻ նահանգը ամբողջ Ֆրանսայի տուրքերուն կէսը կը վճարէ։ 1960ին Սէնի բնակիչները վճարած են 19 միլիար 43 միլիոն 340.197 Նոր Ֆրանք, մինչ բովանդակ երկրին վճարման գումարն է՝ 42 միլիար 945 միլիոն 384.543 Ն. Ֆ.։

ՀԱՊԻՊ ՊՈՒՐԿԻՊԱ որդի, տեսակցութեան մըն ընթացքին ըսած է Տավիտ Շէօնպրիւնի թէ եթէ ՄԱԿը յստակ որոշում մը չտայ ֆրանսական զօրքին ներկայութեան դէմ, Պիզերթի մէջ, այն վիճակին մէջ պիտի գտնուի ուր էր Ազգերու Դաշնակցութիւնը 1935ին Եթովպիոյ ժամանակ։ «Եթէ ՄԱԿը մեղք մտիկ չընէ, հայրս 1961ի Հայլէ Սելասիէն պիտի ըլլայ»։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ նկատի առնելով միջազգային կացութիւնը, մերժեցին ստորագրել օդանաւային նախատեսուած համաձայնութիւնը, Խորհ. Միութեան հետ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Բիւրականի դիտարանին տնօրէնը՝ խորհրդային պատուիրակ Վիքթոր Համբարձումեան, Քալիֆորնիոյ Սանթա Պարպարա քաղաքին մէջ գումարուած աստղագիտական միջազգային համաժողովին խօսք առնելով յայտնեց թէ Խ. Միութիւնը կը պատրաստուի շատ մօտ օրէն անջրպետ արձակել արուեստական արբանեակ մը, որ խոշոր աստղադիտակ մը պիտի կրէ։ Համբարձումեան աւելցուց թէ այդ աստղադիտակը պիտի կրնայ աշխատիլ առանց այն կաղացումներուն, զորս կ'ունենայ երկրագունդի վրայ։

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՈՂՋ-ԱՌՈՂՋ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Անաստաս Միկոյեան Մոսկուա վերադարձաւ ողջ—առողջ, 9 օր անցընելէ ետք Ճափոնի մէջ, խորհրդային ցուցահանդէսին առթիւ։ Առեւտուրի նախարարը եւ Արտաքին նախարարը օդակայան առաջնորդած էին խորհրդային փոխ—վարչապետը. հոն էին նաեւ մօտ 1000 ցուցարարներ որոնք «Միջազգային»ը երգելով ճամբու դրին Միկոյեանը։

Մեկնումէն առաջ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, փոխ—վարչապետը անգամ մը եւս անդրադարձած է Ճափոնի եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութեանց, շեշտելով թէ շատ տպաւորուած էր Ճափոնցիներու հակապատերազմեան զգացումներէն, «Ընդունելութիւնը սպասածէս աւելի սիրալիր էր» աւելցուցած է Միկոյեան։

Յայտնած է թէ բացի անոնցմէ, որոնք «դերասանութիւն կ'ընէին անշուշտ», ամէն ոք զինքը ժպիտով ընդունած է։ Գոհ է ճամբորդութենէն, խօսակցութիւններէն եւ համաձայնութիւններէն (18 միլիոն տոլարի ճափոնական ապրանքի համաձայնութիւն կնքուած է)։ Քաշքշած է վստկայի ճափոնական ներածումները շինուած՝ Հոլանտա կամ Ամերիկա։ «Կը կարծէք որ ինչ որ Ամերիկայէն կուգայ բարձր որակ ունի եւ նոյնիսկ կը կարծէք թէ լուսինը աւելի փայլուն է Ամերիկա։ Եթէ իսկապէս լուսնակ ձիչերը տեսնել կ'ուզէք, ինչո՞ւ մեր տիեզերագնացներուն չէք միանար»։

Պատասխանելով քննադատութիւններուն, որոնք կը վերաբերէին Խորհ. Միութեան ստորագրած զինակցութեան դաշնագրին՝ Հիւսիսային Քորէայի հետ, ըսաւ թէ պարզապէս կանխելու համար է ֆաշական վարչաձեւի մը հաստատումը, աւելցնելով. «Եթէ Ամերիկացիք համաձայն էին պետական հարուածին, նախապէս, ծանրակշիռ է»։

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Մոքթար Ուլտ Տատան, 37 տարեկան։ Մահմետական, բայց սնած արեւմտեան մշակոյթով, Ուլտ Տատան ափրիկեան կրտսեր նախագահն է։ Փաստաբան էր Տաքարի մէջ, ամուսնացած է կաթոլիկ Ֆրանսուհիի մը հետ։

«ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ կառավարութիւն» մը կազմուած է Ճափոնի մէջ։ «Վարչապետը» ազդարարութիւն մը ուղղած է, ուր կ'ըսէ. «Անջրպետի մարդիկը պատրաստ են համաշխարհային դահլիճ մը կազմելու եթէ մարդիկ չընեն»։ Այլին Սաքայ («վարչապետը») յայտնած է թէ իր բարձր պաշտօնին կոչուած է անջրպետեան մարդու մը կողմէ, որ ճափոներէն կը խօսէր (բարեբախտաբար) և որուն հանդիպած է լերան մը ստորոտը։ Երկրային դահլիճին նպատակն է վերջ տալ մարդկային թշուառութեանց եւ բարելաւում բերել ամէն մարզի մէջ։ Իր երկու կորորդները պիտի ըլլան՝ Քենըտի եւ Խրուշչեւ որոնց գործակցութիւնը խընդրած է...

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԺԴ. դարու կիսուն, երբ Լէոպոլիս քաղաքը հիմնուեցաւ, Հայերը գերմանացի գաղթականներու հետ՝ մասնակցեցան ոչ միայն անոր բարգաւաճման, այլեւ արհեստներու, վաճառականութեան եւ արուեստին ծաւալումին։ Արդարեւ, Ե.–ԺԱ. դարերու միջեւ, Հայաստան թէեւ երկար ատեն պարսկական եւ արաբական լուծին տակ ապրած էր, իր մշակոյթով, արբաղան ճարտարապետութեամբ, կերպասագործութեամբ եւ այլ արուեստներով փայլուն դիրքի մը հասած էր։ Ցիչատակարանները, որ տակաւին կը մնան եւ կամ մակաւ առ մակաւ ի լոյս կ'ընծայուին պեղումներու միջոցաւ, հիացում եւ յարգանք կը պարտադրեն եւրոպացի գիտնականներու, այդ մեծ եւ միանգամայն ըմբռնող ազգին զաւակներուն հանդէպ։ Բաւական է հոս յիշել երկու մեծածաւալ հատորները լեհ հռչակաւոր գիտնականին, Սթըշըկովսքիի, հայ ճարտարապետութեան մասին։ Ինչ որ կը վերաբերի վաճառականութեան, կը նշեմ միայն թէ Թ.–Ժ. դարերու վաճառականական մեծ ճամբան, որ Կասպից ծովէն կ'երկարէր մինչեւ Սպիտակ ծով, կը կոչուէր « Հայկական ճանապարհ »։

Մեծն Գազիմիրի պանծալի թագաւորութեան ժամանակ (1340–70), երբ Կալիցիա կը ստանար նարադոյն վարչական եւ եկեղեցական կազմակերպութիւն, մեր հայ գաղութն ալ նոր լոյսի տակ երեւան կ'ելլէր։ Ան կը ներկայանայ մեզի տեղացի, լեհ, գերմանացի եւ ռութէն համայնքներու նման, ազգ մը (Natio)։ Վերոյիշեալ թագաւորին շնորհիւ Հայերը կ'ունենան իրենց ինքնուրոյն քաղաքական կազմակերպութիւնը սեփական ապպատետով, ինչպէս նաեւ եկեղեցական նուիրապետութիւն մը՝ Գրիգոր Արքեպիսկոպոսի առաջնորդութեամբ։

Եակէլլոն թագաւորներու շրջանին (1386–1572), անոնք տէր դարձեր էին այնպիսի հարստութեան եւ բարեկեցութեան, որ կարող կ'ըլլային փոխ տալ հսկայ գումարներ՝ լեհ իշխաններու եւ նոյնիսկ թագաւորներու, որպէսզի անոնք բանակներ կազմէին։ Իրենց հարստութեան մեծագոյն աղբիւրն էր վաճառականութիւնը՝ Մերձաւոր Արեւելքի հետ։ Տեղեակ արեւելեան սովորութիւններու եւ լեզուներու, անոնք կ'երթային մինչեւ հեռաւոր երկիրներ եւ իրենց վերադարձին կը լեցնէին Լէոպոլիս քաղաքի հրապարակը արեւելեան ապրանքներով, այսինքն՝ մետաքս, քթան, բամպակ, գորգ, մուշտակ, արեւելեան ղեղանիւթ՝ կինամոմոն, կասիա, խաւարծիլ, խունկ, ճերմակ պղպեղ, ձկնկիթ, քրքում եւայլն...։

Այսպէս, Լէոպոլիս հետզհետէ դարձաւ համբաւաւոր քաղաք եւ վաճառականական կեդրոն՝ ուր արեւելքցի եւ արեւմուտքցի վաճառականներ իրենց ապրանքները կը փոխանակէին։

Ոչ միայն այսօր, այլեւ Եակէլլոն թագաւորներու ժամանակ, վաճառականական յարաբերութիւնները դուռ կը բանային դիւանագիտական յարաբերութիւններու։

Մեր ներկայ նիւթն է Լեհաստանի եւ վերոյիշեալ արեւելեան երկիրներու միջեւ փոխ–յարաբերութիւններու զարգացումին ի նպաստ՝ Հայերու բերած մասնակցութիւնը։ Առ այս՝ նախ պիտի խօսինք Լէոպոլսոյ քաղաքապետարանին մէջ պաշտօնավարած հայ թարգմաններու մասին, ապա անոնց՝ որ նոյն պաշտօնը վարեցին արքայական պալատին մէջ, հուսկ՝ տաճիկ Սուլթաններու, Թաթարխաններու եւ պարսիկ Շահերու մօտ լեհական դեսպանատուներու մէջ գործող հայ դեսպաններու, դեսպանական կերցորդներու, դիւանագիտական սուրհանդակներու եւ գործակատարներու մասին։

Ա.

Քաղաքապետարանի թարգմաններու նկատմամբ, հարկ է նշել՝ թէ ԺԴ. դարու վերջերը գոյութիւն ունէին Լէոպոլսոյ մէջ եւեւմտական եւ քաղաքական տարիկանական պաշտօնութիւններ։ Այս երկու ոստիկանական պաշտօնութիւններէն գլուխն էր «թարգման» կոչուած անձը, որ տեղեակ էր տաճիկ, յոյն, ռուսէն, արաբ եւ պարսիկ լեզուներուն։ Անոր վստահուած էր ոչ միայն վաճառականութեան եւ տարեկան տօնավաճառներու վերաբերեալ օրէնքներու ճշդիւ գործադրութեան հսկողութիւնը, այլեւ քաղաքական հակայրտեսական կարեւոր եւ փափուկ պաշտօնը՝ հսկելու վաճառականի դիմակին տակ ներկայացող օտարազգի լրտեսներու եւ գործակատարներու վրայ։

Արդ, մեր տրամադրութեան տակ գտնուող փաստաթուղթերը կը վկայեն թէ Լէոպոլիս քաղաքի «Թարգմանի» պաշտօնը վարող անձերը, դարերու ընթացքին, եղած են գրեթէ միշտ Հայեր։ Այս իրողութիւնը պերճաբանօրէն ցոյց կուտայ թէ ի՛նչ մեծ համակրանք եւ վստահութիւն կը վայելէին անոնք Լէոպոլսոյ քաղաքապետարանին մօտ։ Շատ երկար պիտի ըլլար թուել վերոյիշեալ հայ թարգմաններու անունները, այս պատճառաւ կը բաւականանանք յիշելով մէկ քանին միայն։

Այսպէս 1383ին, թարգման եղած է Նաբատունկ Գուլթուպէյ։ 1389ին՝ Խաչերես։ ԺԴ. դարու սկիզբները՝ Գրիգոր անուն։ 1541ին՝ անուանի Նիկողոս Աղապիովիչ։ 1565ին՝ Զախնօ։ 1580–1598 տարիներու միջեւ՝ Հաճրյովիչ եւ 1657–1667 տարիներու միջեւ՝ Գայտուլովիչ։ Լէոպոլսոյ վերջին թարգմանը եղած է Տօնապետովիչ անունով մէկը, որ այդ պաշտօնին կոչուած է 1705ին։

Բ.

Գալով արքունիքի թարգմաններուն եւ առեննադպիրներուն, հարկ է ըսել թէ արդէն ԺԴ. դարու վերջաւորութեան, Լեհերու եւ Թաթարներու միջեւ գոյութիւն ունեցող փոխ–յարաբերութիւնները հասած էին կենսունակ փուլի մը։ Լեհ վեհապետները հարկ կը տեսնէին իրենց տրամադրութեան տակ ունենալ հոյլ մը թարգմաններու եւ այլ պաշտօնակալներու, որոնք հմուտ ըլլային թաթար լեզուին՝ զանոնք այլազան դիւանագիտական պաշտօններու մէջ գործածելու համար։

Այս թարգմանները առաւելապէս կ'ընտրուէին Լիթուանիայի Թաթարներէն եւ Հայերէն։ Գրուսխնօչի, Ցիտուսեան նշանաւոր հայրը եւ Առաքեալը, կը հաւաստէ թէ «Վլատիսլաւ Եակէլլօ թագաւորը եւ Վիդոլտ իշխանը կը գործածէին Հայերը՝ Թուրք Սուլթանին մօտ իրենց ղրկած պատուիրակութիւններուն մէջ»։

Գրուսխնօչիի հաւաստումը կը վաւերացուի հետեւեալ հրամանագրով, զոր շնորհեց Լատիսլաւ Եակէլլօ թագաւորը իր խորհրդարանին, Գրիգոր տէ Լաչքին՝ որ 1415ին մասնակցած էր լեհ առաջին պատուիրակութեան, Թուրք Սուլթանին մօտ։

«Կը յայտարարենք, կ'ըսէր յիշեալ թագաւորը, թէ որքան հաճելի են Վեհափառութեան, մեր հաւատարիմ եւ սիրելի ըմնուորին, Գրիգոր տէ Լաչքի Հայուն հաւատարմութիւնը, անվերապահ հպատակութիւնը եւ անոր բազմաթիւ արժանիքները։ Կ'ուզենք մեր երախտագիտութինը յայտնել առանձնաշնորհումներ րնելով իրեն։ Ուստի իրեն եւ իր յաջորդներուն կը պարգեւենք ցմիշտ մեր «Սրօքի» կոչուած արքունական կալուածը, որ կը գտնուի Լէոպոլսոյ շրջակայքը, իրեն յարակից բոլոր արտերով, արօտավայրերով, անտառներով, գետերով, ջաղացքներով եւ անոնց եկամուտներով հանդերձ»։

Զերկարելու համար, հոս պիտի յիշենք միայն մէկ քանի Հայերու անունները, որոնք ծառայութիւն մատուցած են լեհ Արքունիքին մէջ ԺԶ. դարէն սկսեալ։

Այսպէս, օրինակի համար, Սիկիզմունտ Օգոստոս լեհ թագաւորը 1555ին իր հրովարտակներէն մէկուն մէջ կը յիշէ Նիկողոս անուն մէկը իբր «Յաղթական հայազգի մեր պաշտօնեան եւ թարգմանը Թուրք լեզուի»։ Նոյն պաշտօնը վարեցին 1565ին Վասիլովիչ Քրիստափոր, 1582ին՝ Քրիստափոր, ում «Թարգման Նորին Վեհափառ Տէրութեան»։ 1620–1650 տարիներու միջեւ կը յիշուին Սերեպքովիչ երեք եղբայրները, մին՝ Պետրոս, որ թարգմանեց Սուլթաններու եւ Թուրք պետական մարդոց նամակները։ Այս թարգմանութիւններու ձեռագիրները կը պահուին մինչեւ այսօր Վարշաւայի պետական դիւանին մէջ։

Ցովհաննէս Գազիմիրի թագաւորութեան շրջանին, նշանաւոր են Ռոմաշքովիչ եւ Բիողրովիչ եղբայրները, Սոպիէսքիի ժամանակ՝ Աբրահամովիչ, Արլաքովիչ եւ Մինասովիչ։ Ցիշատակութեան արժանի են նաեւ ուրիշ շատ մը Հայեր, որ նման պաշտօններ վարած են լեհ իշխանական գերդաստաններու մօտ, ինչպէս էին. Ժուլքիէվսքիները, Լուպոմիրսքիները, Գոնիէցբոլսքիները եւ Փոթոցքիները։

Գ. Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԱԿՐՈՊՈԼԻ ՇՈՒՔԻՆ ՏԱԿ

Տեսնել Հելլադան եւ...։ ապրիլ, դայն դա՛րձեալ տեսնելու բախտը ունենալու համար։ Դարերու խաւը հազիւ թէ կարողացած է ջնջել անցեալի շքեղ փառքերը, որոնց վեհաշուք մնացորդները, բնութեան մէջ կոթողուած, խոր հիացում եւ ակնածանք կ'առթեն ամէն անոնց, որոնք մարդկային ստեղծագործութիւնը քաղաքակրթութեան ամէնէն վաւերական ապացոյց կը նկատեն։ Նիւթեղէնը եւ ոգեղէնը զուգահեռ կ'ընթանան այս երկրին մէջ, ու մարդիկ կը գիտակցին թէ՝ անմահ ըլլալու գաղտնիքը այդ իմաստութեան մէջ կը կայանայ։

Ցաւիտենականութեան այս ճամբուն վրայ, ահա ե՛ս, պատահական անցորդ մը։ Անցեալի յուշերուն մէջ մխրճուած (արդէ՞ն), հին օրերու սարսուռներուս օրրանը կ'որոնեմ։ Հեղնանքի նման բան մըն է սակայն, անհատական անցեալով գրաւել հոս, երբ շուրջդ հաւաքական անցեալի մը փառահեղ կոթողները իրենց վեհ շուքը սփռած են ամէն դի։ Բայց հեղնանքէն խրտչող չէ Հայը, մանաւանդ վաղութահայը, որուն գոյութի՛ւնն իսկ հեղնանքի ճամբով կ'ընթանայ։ Հոս, Ակրոպոլի շուքին տակ, Թիթեղեայ գորշ խրճիթներուն մէջ ծուարած կամ Ամերիկայի երկնաքերք շէնքերուն մէջ ապաստանած Հայերը, ողջ վկաներն են մեր տարապայման գոյութեան։ Նոյն ցեղին զաւակները, բայց տարբեր ճակատագրի մը սահմանուած։ Ամերիկահայ, Ֆրանսահայ, Յունահայ եւ դեռ արուեստական քանի՛ կտորակներ, որոնք այսուհանդերձ, բերուած են մէկ յայտարարի տակ, որ կը կոչուի Հայութիւն։ Հո՛ս, գորշ խրճիթներու, եւ հո՛ն, շքեղ բնակարաններու մէջ, հաւասար նոյն հանգամանքը — Հայութիւն։ Ու թող նիրհին ինծի Հոմերոսն ու Քսենոփոնը, Պիտիասն ու Պերիկլէսը, եթէ իրենց երդած ու դարերուն դէմ առյաւէտ կոթողած փառքերը թողած, մխրճուիմ մեր թիթեղեայ Հայնոցներուն մէջ եւ սրտիս զարկերով ապրիմ այն միւս մեծութիւնը, որ կայ հո՛ս, այս գորշ խրճիթներուն տակ տրոփող վեհ սրտերուն մէջ։

Մանկութիւն չեն տեսած այս մարդիկը, պատանեկութեան վառ սարսուռներուն տեղ մահուան ցուրտ դողը զգացած են։ Իրենց երազ օրերը արեան ուղիներով ընթացած է, մինչեւ որ կեանքի ալիքը հոս նետած է զանոնք Թիթեղեայ այս բնակարանները խարխուլ հանդիսացած են իրենց հողմատատան գոյութեան։ Հոս ամէն մէկ թիթեղ համակ պատմութիւն է։ Ամէն մէկ երդիք՝ աղօթքի խորան մըն է, ուրկէ լսուած են ու դեռ կը լսուին մեր մամիկներուն քաղցր մրմունջները։ Նեղ փողոցներ; խորտ ու բորտ։ Փողոցը հոս պէտք է հասկնալ յարաբերական իմաստով մը. ան՝ աւելի մէկ մասնիկն է տուներուն, քանի որ դուռով մը միայն բաժնուած է տան ննջասենեակէն։ Առաջին ակնարկով կը կարծէք թէ դժբախտութիւն կը տիրէ հոն, իսկ երկրորդով՝ կը համոզուիք որ, եթէ փրցնէք այդ խրճիթները, անոնց տեղերուն սրտէն մաս մը փրցուցած պիտի ըլլաք։

Հեղնանքներու մեծագոյնը՝ Թիթեղ խրճիթներուն մօտ կառուցուող հայկական դպրոցի շէնքն է։ Որեւէ պետութիւն կրնար հպարտ ըլլալ այսպիսի շէնութեամբ մը, ուր դպրոցականներու համար ամէն յարմարութիւն նկատի առնուած է։ Եռայարկ, քարաշէն, մարզադաշտով եւ հանդիսասրահով օժտուած շէնք մը, որ եթէ պատիւ կը բերէ այդ գործին հիմնադրամը տուող հայ բարեբար տիկնոջ, այսուհանդերձ, նուազ պատիւ ու փառք չի բերեր այդ գործին լծուած բուռ մը Հայերուն, որոնք ողի [illegible] րուն աշխատելով, եւ ժողովուրդի [illegible] մաններու օժանդակութեամբ իր վերջին կէտին կը հասցնեն, բոլոր Հայերուն պարծանք հանդիսացող այս դպրոցը։

Եթէ այս շէնքին նմանը Հայաստանի [illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

Ա.

Օսմ. Կայսրութեան քրիստոնեաները խանդավառուեցան Միտհատեան Սահմանադրութեան հռչակումով, որ հպատակութենէ քաղաքացիութեան կը բարձրացնէր րայաները, ազատութիւն կը շնորհէր, սպասելով որ կեանքի, ինչքի ապահովութիւն հաստատուի եւ երկրին տնտեսական զարգացումով քաղաքակրթութեան բարիքները վայելէին ամէնն ալ անխտիր։ Պոլսոյ յոյն պատրիարքը միայն յոռետես կը թուէր ընդհանուր խանդավառութեան մէջ եւ Ֆեների Պատրիարքարանի շուրջ համախմբուած ամբոխին դժհունակութեան ճառը կը վերջացնէր ապագայի տխուր հեռանկարը ցոյց տալով. «Կ'աղօթեմ որ ձեր ցնծութեան արցունքները վշտի եւ ցաւի արցունքներու չփոխուին»։

Տարիներ դադարման դատապարտուած Ազգ. Սահմանադրութիւնը գործադրութեան կը դրուէր։ Երեսփոխանական ժողովը կը սկսի նիստեր գումարել եւ երրորդ նիստին, 1909ին, սեղանի վրայ կը դրուի հարստահարութեանց հարցը։ Խօսք կ'առնէ երեսփոխան Զօհրապ, ներկայացուցիչ Սամաթիոյ ժողովուրդին, եւ կ'առաջարկէ «կառավարութենէն խնդրել որ դատերը քննութեան դրկուի յանձնաժողով մը, որուն մէջ հայ ազգն ալ իր վստահելի ներկայացուցիչը ունենայ»։

Հարստահարողները պահ մը սահմըռկած էին, կը վախնային որ սահմանադրական կառավարութիւնը կորովի միջոցներ ձեռք կ'առնէ Հայերուն պահանջներուն գոհացում տալու համար։ Իրենց վախը կը փարատի, պահանջատէրը յուսախաբ կ'ըլլան։ Պատրիարքարանը կը կատարէ առաջին դիմումը, ծրագիրը կը ներկայացնէ Մեծ Եպարքոսին, Քեամիլ փաշայի, որ կը յուսադրէ դիմողները, կը խոստանայ նախարարներու խորհուրդին ներկայացնել զայն, սրբուռում մը տալու եւ գործադրութեան անցնիլ։

Այդ օրէն մինչեւ մահը Զօհրապ եռանդուն գործիչը պիտի ըլլայ բարենորոգումներու իրականացման, որպէս ազգային երեսփոխան, երբեմն լաւատես, երբեմն յուսախաբ։ 1909ին հարցը կ'արծարծուի, ոչ յանձնախումբ կազմուած է, ոչ ալ հարցը լրջօրէն նկատի առնուած։ Սահմանադրական կառավարութիւնը ազատութեան անունին տակ կը շարունակէ խոստումներու քաղաքականութիւնը, մինչդեռ գաւառի Հայութիւնը կը խուժէ Պոլիս, կը գաղթէ արտասահման, մինչդեռ քիւրտ տէրէպէյիները կը ժողովն ժողովը կ'առաջարկէ կրկին դիմել վարչապետութեան, յիշեցնել Եպարքոսի խոստումը, յայտնել ժողովին վրդովմունք գաւառներէն եկած անբաւարարելի կացութեան առիթով։ Զօհրապ աւելորդ կը գտնէ նոր դիմումը, որովհետեւ կառավարութիւնը կը զբաղի այդ հարցով. «Օսմ. երեսփոխանները մեզի չափ գաւակից են Հայաստանի վիճակին, որուն դարման հասցնելու համար յօժարութիւն ցոյց կուտան»։ Զօհրապ կը հաւատար թէ Երիտ. Թուրք կուսակցութիւնը բարեացակամ էր Հայերու հանդէպ։ Անհրաժեշտ է Զօհրապի յայտարարութիւնը Ատանայի կոտորածը տեղի ունեցած էր անակնկալօրէն, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ, տեղեակ ըլլալու էր խորհրդարանի Օսմ. երեսփոխան Պապիկեանի տեղեկագրէն, որուն պատճէնը յանձնուած է Պատրիարքարան եւ ուր ցոյց կը տրուէր ժէօն–Թիւրք կուսակցութեան պատասխանատուութիւնը։ Սուլթանական բռնակալութեան տեղ կուսակցութեան բռնակալութիւնը կը հաստատուէր. կառակարգ՝ Սահմանադրութեան եւ բռնաշքի առջեւ բոլոր քաղաքացիներու հաւասարութեան։ Պաշտօնական թերթը գրած էր. «Թուրքը պէտք է մնայ տիրող տարրը» (Թանին, 1908 Հոկտ.)

ՆՈՐԷՆ ԳԱՐԻԿԵԱՆ

(Շար. – 3)

ԿԻՆԸ

...թէեւ ես չեմ պատրաստւում որեւէ մէ-...ն առաջարկութիւն անելու, բայց այն-...ու է բաբախում սիրտս, որ կարծէք ա-...ռաջարկութիւն պիտի անեմ։ Եւ ի՞նչպէս ...րարակի, երբ անցնում եմ այնպիսի ...ութի, որի մասին գրելու համար հար-...ր ... է գրիչը ծիածանի մէջ թաթախել, ...ւպէս ասել է Տիտոսն, որ շատ լաւ էր ...ճանաչում կանանց, ըստ ոմանց, եւ բո-...րովին չէր ճանաչում, ըստ ուրիշների։ Ես սիրով կը կատարէի Տիտոսի խոր-...ուրդը, եթէ եղանակը չխանգարէր, ուս-...ի գրում եմ պարզապէս գրիչը թանաք-...ամանի մէջ թաթախելով եւ երբեմն աչքի ...տակով նայելով այն կանանց ու աղջիկ-...ների, որ այս տողերը գրելու պահին ...ւել են ինձ մօտ. բայց, ճի՛շդ ասած, ...կանայք այնքան էլ չէին շահի, եթէ ա...գոյնով բաւարարուէի։

Արդ, ի՞նչ է կինը։ Ո՞վ փիլիսոփաներ, ...աղերտաններ, բնագէտներ, դասախօս-...ներ եւ գիտութեան թեկնածուներ, հա-...ւէք օգնութեան, լուծելու այս առեղծ-...ուածը, որի համար ժամանակին Տրոյա-...յի հրդեհը ծագեց։

Փիլիսոփաներն իրենց արժանապատ-...ւութեանը վայել չեն համարել տիեզե-...րական հարցերը թողած կանանց հարցի ...մէջ խորամուխ լինելու։ Այս հարցով ա-...ւելի շատ պարզուել են բանաստեղծ-...ները ու բժիշկները. բանաստեղծները, ...ճիշդն ասած, մի քիչ վերացական կեր-...պով, իսկ բժիշկները՝ խիստ շօշափելի ...կերպով։

Եթէ կանանց մասին արձակուած վճիռ-...ների մի ժողովածու կազմենք՝ ժողովա-...ծուի ամենայարմար վերնագիրը կը լինի «Հակասութիւններ կանանց մասին»։ Այս-...պէս նրանց հասցէին կը լինեն բազմա-...թիւ հանքաբանական, կենդանաբանա-...կան, բուսաբանական, աստղագիտական ...եր, ոսկի, մարգարիտ, կարապ, ա-...ակ, վարդ, մանուշակ, արեւ, լուսին, ...աստղ, հրէշ, օձ, կարիճ եւն., եւն.։

Այս վճիռներից կարելի է որոշ գաղա-...փար կազմել նրանց հեղինակների մա-...սին. նրանք, որոնք երջանիկ են եղել սի-րոյ հարցում՝ կանանց կոչում են ոսկի, արեւ, լուսին, իսկ նրանք, որոնք մեր-ժուել են՝ կոչում են օձ, հրէշ։ Բայց այս հարցում բացարձակ չափանիշ գոյութիւն չունի։

Իսկ ի՞նչ է ասում Աստուածաշունչը։

Ըստ Աստուածաշնչի, Ադամը մենակ ձանձրանում էր դրախտում եւ Աստուած Եւային ստեղծեց նրա ձանձրոյթը փա-րատելու համար։ Միայն 19րդ դարում Եւրոպայի եւ Ամերիկայի կանայք սկսե-ցին պայքարել իրենց անարդար սարկա-ւէրերի՝ տղամարդկանց դէմ։ Եղան կա-նայք, որոնք ցոյց տալու համար, որ ի-րենք էլ կարող են տղամարդկանց բոլոր արածները անել՝ սկսեցին գրքեր գրել, ձի հեծնել, կոփամարտ խաղալ, ծխել եւ խմել։ Թւում էր, որ գիտութեամբ լու-սաւորուած 19րդ դարը հաշուի պիտի առ-նէր այս շօշափելի փաստերը, բայց յան-կարծ մէջ ինկաւ գանգաբանութիւնը, որ ասաց, թէ կինը իր ուղեղի յատուկ կազ-մութեան հետեւանքով ի վիճակի չէ տղա-մարդուն հաւասար լինելու։

Սակայն փաստերը ցոյց են տալիս, որ կանանց լրջօրէն գիտութեամբ զբաղուե-լուն խանգարում է ոչ թէ ուղեղի կազ-մութիւնը, այլ բնաւորութիւնը։ Նրանք ոչ համբերութիւն, ոչ էլ ցանկութիւն ու-նեն հիւլէների մէջ մտնելու։ Դուք ո՛չ բաղնիքի մէջ «էվրեկա» բացագանչող, ոչ էլ հաւկիթի փոխարէն ժամացոյցը ջրի մէջ գցող կնոջ չէք հանդիպի։ Մանաւանդ ժամացոյցը, ժամադրութեան գործիքը։

— «Կի՛ն, քո անունը թուլութիւն է», — ասել է Շեքսփիրը իր թատերախաղերից մէկում, Այո՛, կանայք Փիզիքապէս թոյլ են, թւում է, որ կամքի ուժ էլ չունեն, բայց երբ կինը հաստատակամ կերպով որոշում է մի բան, երբ յանուն սիրոյ, ընտանիքի կամ հայրենիքի նա լարում է իր մէջ ամփոփուած ուժը, այդ ժամա-նակ Օրլէանցի հովուուհին դառնում է Ժան տ'Արք, սպանացի հանքափորի աղ-ջիկը՝ Տոլորէս Իբարրուրի, ռուս ուսա-նողուհին՝ Սոֆիա Պերովսկայա, եւն.։

Կիւրի — Սկլադովսկայան եւ Իռէն Ժո-լիօ-Քիւրին ցոյց տուեցին, որ կանացի ուղեղը, եթէ ցանկանայ, հիւլէի գաղտ-նիքներին էլ կարող է թափանցել։

Երկնակամարի վրայ շողացող աստղե-րից մէկը իր յայտնաբերողի, Բիւրական-նի աստղադիտարանի աշխատակից Հռիփ-սիմէի անունով կոչւում է Հռիփսիմէ։

Երբ Ուիլեամ Սարոյեանին հարցնում են, թէ որո՞նք են իր ամէնէն շատ սիրած բաները, նա ժպտալով պատասխանում է. «Կեանքը եւ ձմերուկը»։ «Աշխարհի վրայ միայն երկու գեղեցիկ բան կայ. կա-նայք եւ վարդերը, եւ միայն երկու լաւ բան՝ կինը եւ սեխը», — ասել է Ֆրան-սացի երգիծաբան Մալհերպը։ «Կինը Աս-տուծոյ բանաստեղծութիւնն է, իսկ տղա-մարդը՝ արձակը», — ասում է կա-նացի գործերի մի մեծ մասնագէտ՝ Նա-փոլէոն Պոնափարթը։ Մօտաւորապէս այս իմաստն ունի նաեւ Լամարթինի այն խօս-քը, թէ կնոջ տաղանդը գտնւում է նրա սրտի մէջ։ Մի բանաստեղծ էլ կանանց կոչում է կեանքի ծաղիկներ։ Բայց դուք չկարծէք թէ այդ է պատճառը, որ ես շատ եմ սիրում ծաղիկները։ Ամառային տաք օրերին հաճելի է գիրքը ձեռքին այգի մտնել։ Ահա մի երիտասարդ, գիր-քը ձեռքին նստել է կանաչ նստարանի վե-րայ, բայց դիմացի նստարանին նստած աղջիկն այնքան գեղեցիկ է, որ նա մո-ռանում է իր վէպի մէջ նկարագրուած հերոսուհիներին եւ մօտենալով աղջկան՝ քաղաքավարի հարցնում է.

— Ներողութիւն, ի՞նչ վէպ էք կար-դում։

— Վէպ չէ, ասում է աղջիկը ժպտալով։

— Հապա ի՞նչ գիրք է։

— «Մատերիալիզմ եւ էմպիրիոկրիտի-ցիզմ»։

Տղան իրեն մեղաւոր է զգում, որ խան-գարեց քննութեան պատրաստուող ուսա-նողուհուն եւ դարձեալ ներողութիւն խնդրելով հեռանում է։ Այս անգամ նա նստում է մի ուրիշ նստարանի վրայ եւ նորից փորձում է կարդալ, բայց դիմացի աղջիկը նոյնքան գեղեցիկ է, որքան նա-խորդը։ Այժմ կայ նաեւ մի քաջալերող հանգամանք՝ աղջիկը շուտ-շուտ բար-ձրացնում է գլուխը եւ նայում տղայի կողմը։ «Երեւի բանաստեղծութիւնների ժողովածու է», մտածում է տղան եւ մօ-տենում նրան.

— Ներողութիւն, ընկերուհի, ի՞նչ գիրք էք կարդում։

— «Նիւթերի դիմադրութիւն», — ասում է աղջիկը եւ տղան գլուխը քորելով վե-րադառնում է իր նստարանը։

Երեկոյեան դուք գնում էք օփերա եւ ուրախանում տեսնելով Լենինին ընթեր-ցողի ժպիտը. բայց ձեր ուրախութիւնը ի զուր է. նա ժպտում է ձեր առեւից ն-կող այն տղային, որ տոմս է վերցրել իր համար։ Դուք այստեղ հանդիպում էք նաեւ նիւթերի դիմադրութեան ընթերցո-ղին։ Ահա մի աղջիկ հրճւում է. յայտնի չէ. որտեղից գնած մի արտակարգ հա-գուստով, երկրորդի հրճուանքի պատ-ճառը մազերը տղամարդու ձեւով կտրելն է։ Ճիշդն ասած դա խիստ այլանդակել է նրան, բայց կան կանայք, որոնց համար լաւ է այն ամէնը, ինչ նպաստում է ու-շադրութիւն գրաւելուն։ Հնչում է զան-գը։ Ինչ-որ ներկայացւում է։ Առանց նը-կատի ունենալու, որ հասարակական վայրում է գտնւում եւ խանգարում է ե-րաժշտութիւն լսելու համար օփերա ե-կած մարդկանց՝ աղուէսի մուշտակով մի կին անընդհատ խօսում է իր մօտ նստած աղուէսի աչքերով մի մարդու հետ եւ երբ իջնում է վերջին գործողութեան վա-րագոյրը՝ կինն ասում է. «Լաւ ներկա-յացում էր, չէ՞»։

Բոլորին յայտնի է, որ կանայք քաղց-րեղէն շատ են սիրում, բայց ոչ մի ան-սակի քաղցրեղէն այնքան չեն սիրում, որքան քաղցր խօսքը՝ հաճոյախօսութիւ-նը։ «Որքան սպիտակ է ձեր մորթը», ա-սէք մի թխամորթ աղջկայ եւ նա նոյն օրը հայելին ջարդելով կը լինի ձեր մտե-րիմը։ Կանայք մեծ գեղագէտներ են։ Ե-թէ դուք մի կնոջ ասէք, որ նա տգէտ է, նա այնքան չի վիրաւորուի դրանից, որ-քան եթէ ասէք, որ տգեղ է։

Կինն իրաւունք ունի տգիտութեան մե-ղադրանքը արհամարհելու, որովհետեւ վաղուց է անցել այն ժամանակը, երբ օ-րէնքը կանանց թոյլ չէր տալիս բարձրա-գոյն կրթութիւն ստանալ։ 19րդ դարում բարձրագոյն կրթութիւն ունեցող կա-նանց վրայ նայում էին այնպէս, ինչպէս մենք այժմ նայում ենք վունդերկինդի վրայ։ Հասարակութեան մէջ ամէնից ա-ռաջ ուշադրութիւն գրաւեցին կին բը-ժիշկները։ Սակայն բժշկութիւնը կնոջ համար նոր մասնագիտութիւն չէր։ Կնոջ զգայուն սիրտը միշտ էլ տղամարդուն բուժել է իր քնքուշ խօսքերով եւ գեղե-ցիկ ժպիտով. սակայն դա մեծ մասամբ ընտանեկան բժշկութիւն էր եւ աւելի շատ վերաբերում էր քնարերգութեան բնա-գաւառին։ Իսկ յետոյ, որքան շատանում էին բարձրագոյն կրթութիւն ունեցող կին բժիշկները հասարակութեան մէջ՝ նոյն-քան շատանում էին տղամարդ հիւանդ-ները հիւանդանոցում։ Տղամարդիկ հա-ճոյքով էին հիւանդանում կանացի փա-փաքշանք վայելելու համար եւ նրանք չէին հիասթափւում։ Այո՛, գիտութիւնը կնոջը չի զրկում կանացիութիւնից։ Ահա մի խումբ երկրաբան կանայք, որ ափ-ւում են հողը, ժայռեր են պայթեցնում, ահա մի խումբ միչուրինեաններ, որ հիւ-սիսում հարաւային մրգեր են աճեցնում, բայց նրանք տուն վերադառնալով չեն մոռանում պայքարը բնութեան դէմ եւ բարձրակրունկ կօշիկներով ու աշտարա-կաձեւ գլխարկներով երկարացնում են ի-րենց հասակը։

Մեր երկրում արդէն կանայք մտել են կեանքի բոլոր բնագաւառները։ Մենք ու-նենք կին նախարարներ, բնագէտներ, քիմիագէտներ, ուսողագէտներ, գրող-ներ, ունենք կանայք, որ չթուլարարու-թով մեր պողոտաների վրայ եղած ասու-ղերով՝ աշխատում են նոր աստղեր յայտ-նաբերել երկնքում։ Թւում է, որ մենք միայն կին դիւանագէտներ չունենք, բայց դա միայն թւում է. չէ՞ որ ամէն մի կին դիւանագէտ է։

Մենք պէտք չէ շատ խստապահանջ լի-նենք կանանց նկատմամբ։ Ճիշդ է՝ որ կանայք Նիւտոն, Շեքսփիր, Տանդէ, Լէո-նարդօ, Ռաֆայէլ եւ Գեթհովէն չեն ու-նեցել. բայց նրանք կեանք են տուել նը-րանց եւ մղել գեղեցիկ գործերի։ Որքա՞ն կ'աղքատանար Շեքսփիրը, եթէ նա չհան-դիպէր այն հիանալի կանանց, որ նա-խատիպերն են եղել Ջուլիէտի, Տեզտե-մոնիայի, Օֆելիայի եւ Ջեսիկայի։ Ի՞նչ-պէս կը կարողանար Տանդէն դրախտ մտնել առանց Բէատրիչէի, ինչպիսի՛ փայլից կը զրկուէին Լէոնարդօն, Ռաֆա-յէլը, Տիցիանօն, Վերոնեզէն, եթէ նրանց կեանքն ու նկարները չլողային Ջոկոն-դայի, Ֆորնարինի եւ հարիւրաւոր մա-տոննաների աստուածային ժպիտով։ Ո՞վ Գեթհովէնի դառն կեանքը պիտի սփո-փէր, եթէ չլինէին Լուսնային սոնատի հերոսուհիները։

Ընթերցո՛ղ, գուցէ դուք կարծում էիք, որ ես ուզում էի այս գրուածքում որեւէ հանելո՞ւկ լուծել։ Բայց ինձ թւում է, որ մեր առաջ բոլորովին էլ հանելուկ չի դրուել։ Կինը մեր մայրն է, քոյրը, ըն-կերուհին եւ բարեկամը։ Որքան էլ մենք խռովենք կանանցից, այնուամենայնիւ, առանց կնոջ անհնար է ապրել այնպէս, ինչպէս անհնար է ապրել առանց արեւի, առանց օդի եւ առանց աստղերի... Բայց սա հարցի միայն բանաստեղծական կողմն է... Գալով հանելուկի հարցին, ամէն մի մարդկային սիրտ հանելո՛ւկ է, եւ յա-ճախ մարդ ոչ միայն ուրիշի, այլ նոյնիսկ ինքն իրեն լաւ չի ճանաչում եւ, վերջ ի վերջոյ, կան հանելուկներ, որ աւելի լաւ է չլուծել։

Ե. ԽԱՆԴԱՄՈՒՐԵԱՆ

...կ փոքրիկ գիւղին մէջ շինուած ըլլար, ...ստահաբար, ամէն միջոց ի գործ պիտի ...ր, որպէսզի իմացուի աշխարհի բո-...ր կողմերը։ Փերեզակներ ալ պիտի ...ակէին, որ գայն վերապրէին խորհրդ-...յին հանճարին։ Ցիքսի այս հոյակապ ...ը, որ կը շինուէր առանց փողի եւ ...թրուկի, կ'ապացուցանէ որ, համայնա-...ր լուծի տակ թէ ազատ պայմաններու ...էջ հայը կը գործէ, ցորչափ չէ մեռած ...ու ոգին մեր բազմութիւններուն մէջ։

ԱՒԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Գիտէ՞ս, Թէս Զաքօ, ըսաւ վարդա-պետը, կրօնականներու յատուկ շեշտով, ...մեծ մարդեր, մեծ պաշտօններու վը-րայ եղողներ, մէկ խօսքով, կառավարու-թեան բոլոր գործերուն մէջ մտնողները ամէնէն աւելի պէտք ունին ոչ միայն ...մարմնական վայելքներով ժամանակ ան-ցընելու, այլեւ հոգեւոր պարտականու-թիւններն ալ յիշելու, դառնանք աչքին առ-...ելու եւ անոնց վրայ խորհելու։ ...Այսօր կենդանի էք, ողջ էք... արեւը, ...աշխարհը, կեանքը ձերն է... բայց վըս-...տա՞հ էք, ...էք թէ վաղը կենդա-նի կը մնաք, թէ այսօրուան արեւը վա-ղը պիտի ծագի, թէ այսօրուան ողջ աշ-խարհը՝ վաղը ցուրտ փոս մը պիտի ...մանայ, թէ վերջապէս այսօրուան ձեր ...շեղ ու բախտաւոր կեանքը՝ վաղը դիակ մը պիտի չըլլայ...։ Անշուշտ վըս-տահ չէք, այնպէս չէ՞. ուրեմն աւետա-րանին ըսածին պէս, ամէն ժամանակ ար-թուն մնանք, որպէսզի այս անցաւոր կեանքին խաղէն աչքերնիս բանալնուս պէս չգլլանք եւ յաւիտենական դժոխքին մէջ չնետուինք, ինչու որ մեր ձեռքն է արքայութիւնն ալ, դժոխքն ալ...։

Գզիրը մտիկ կ'ընէր, բայց իր կերպա-րանքը, հոգւոյն այս արտաքին պատկե-րացումը, ծովէն դուրս հանուած մարդ-կային դիակի մը գոյնն առած էր։ Կ'ու-զէր խօսիլ... բայց կը խեղդուէր իր բո-վանդակ ցնցումներուն մէջ։ Ուստի ա-պուշի մը պէս կը նայէր...

— Աւաղ չեմ ըսեր թէ հոգեւոր պար-տականութիւններդ կատարած չես, շա-րունակեց վարդապետը գրեթէ հաստատ ու յարգական ձայնով մը. միայն թէ մեր պաշտօնն է ամէն ատեն խօսիլ։ Տեսէք երկու օր է որ տունիդ մէջ կը գտնուիմ եւ դուք այս երկու օրուան մէջ ամէն տեսակ պատիւներ ընծայելու չվարանեցաք ինծի։ Բայց չցաւիք երբ ըսեմ թէ այս երկու օրուան մէջ մոռցաք խորհելու թէ վարդապետ մը եկած է, որուն պէտք էր բանայիք ձեր սիրտը։ Միթէ անանկ չէ՞։

— Իրա՛ւ է... Ներողութիւն Հայր սուրբ, գողգղաց Գզիրը, որ գրեթէ բո-լորովին ջախջախուած էր, բոլորովին ինկած էր, բառին բովանդակ նշանակու-թեամբը։

— Ներողութիւն խնդրելու պէտք չու-նիք, Թէս Զաքօ, ընդհատեց վարդապե-տը. հոգ չէ, բաւական է որ դուք ձեր հոգեւոր հօրը խօսքերուն հետեւիլ խոս-տանաք, բաւական է որ ձեր այս մեծ պաշտօնին մէջ, մեծ մարդ ըլլալու կո-չումնիդ չմոռնաք։ Հիմա, դուք ձեր պարտականութեան համաձայն, խոստո-վանեցէք ձեր մեղքերը, որ ես ալ պահ-պանիչ մը ըսեմ ու վաղը մեկնիմ տու-նէդ։ Ի հարկէ մարդ ենք, մարդկային բնութիւն ունինք... ըսել կուզեմ թէ այս անցաւոր աշխարհիս մէջ մենք աչ-քերնիս մեղքերու վրայ բացած ենք...։ Այստեղ Աստուծոյ տաճարն է։ Բացէք ձեր սիրտը... բացէ՛ք ձեր հոգին։

Գզիրը բոլոր մարմնովը սարսռաց... ու իր լպիրշ աչքերուն մէջ արցունքները լեց-ուեցան արիւնի թանձր խաւի երեւոյթո-վը։ Ցնտոյ վարդապետին երեսը նայե-ցաւ... անոր հրեշտակային կերպարանքը դիտեց այնպիսի գերագանց արբշռու-թեամբ, որ քիչ անգամ տեղի ունեցած էր այդ գազանաբարոյ մարդուն հոգիին մէջ եւ արտայայտուած էր անոր դիմագծե-րուն վրայ։ Նայեցաւ, այո՛... բայց մէկէն ի մէկ չկրցաւ իր պատասխանը տալ, չկրցաւ վճռապէս ըսել թէ պատ-րաստ էր ամէն բան խոստովանելու... որովհետեւ իր զարշելի երեւակայութեան մէջ ահաւոր գաղտնիք մը պատկերուեցաւ այդ պահուն։

— Ինչո՞ւ չէք պատասխաներ, յարեց վարդապետը։

(Շար.)

Կնոջ մը բաց սիրոյ խօսքերը շրթնե-րէն կ'ելլեն, բայց լռածները՝ անմիջապէս սրտին կը հասնին։

ԳԵՐԹԷ

×

Սիրոյ մէջ, ոչինչ կ'ապացուցանեն խօսքերը։

ՓՈԼ ՊՈՒՐԺԷ

ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը 200 Ն. Ֆ. նուիրած է Քլամարի աղէտեալներու ֆոնտին, Շրջ. Վարչութեան միջոցաւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Շաւէն եւ Ցասմիկ Ինճէեան կը նուիրեն 300 մանուկի բաժակ եւ փունջ մը մանուկի պատրաստութեան, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլէի օգափոխութեան կայանին, իրենց մայրերուն, Արուսեակ Ինճէեանի եւ Քենովարէ Սարեանի մահուան 5րդ եւ 4րդ տարեդարձին առթիւ։

Գ. Պօղոս Գույումճեան (Ժանթիյի) մանուկի բաժակներուն եւ փունջին փոխարէնը Քոլոմպէն Ֆէսանվիլլէ կատարած է ձրի, միեւնոյն ժամանակ նուիրելով 15 քիլօ թարմ ձուկ։

×

Տէր եւ Տիկին Քէօշկէրեան կը նուիրեն 20 Ն. Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլէի օգափոխութեան կայանին՝ իրենց այցելութեան առթիւ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն եւ խոհանոցի աշխատանքներ)։

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆրանսայէն 1947ին Հայաստան ներգաղթած Տիկին Էֆրոնիա Մանուկեան կը փնտռէ իր եղբայրը, արհեստով դերձակ Գ. Աստուր Սանփան Հայտոոեանը որ երկար ժամանակէ ի վեր Փարիզ կը բնակի եւ ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ։

×

Թիֆլիսէն Կազարեան ընտանիքը կը փնտռէ իրենց ամուսինը եւ հայրը, Գ. Սենիկ Կազարեանը, այլ անունով Էլամիրեան, հօր անունը Արշակ որ երկրորդ մեծ պատերազմին կորսուած է։

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս)։

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր ապառողներուն մօտ։

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25,Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր ու Ժամեր

ԿՈՉ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԲԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

—o—

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը, Մարսէյլի Ազգատախնամէն, ինչպէս նաեւ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանէն, ստացած է առանձին նամակներ, որոնցմով տրամադրութիւն կը յայտնեն, իրենց օժանդակութեան բաժինը բերել, մեր հանգստեան տուները ընդունուելու կոչուած ծեր թեկնածուներու պաշտօնական գործողութեանց վերաբերեալ աշխատանքներուն ։

Արդ, Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը սիրով ընդառաջ երթալով վերոյիշեալ մարմիններուն խնդրանքին, կը ծանուցանէ ներկայիս, Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր այն ծերերուն, որոնք պիտի փափաքէին Սէն Ռաֆայէլի, Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուները մտնել, փութան իրենց դիմումը կատարել Մարսէյլի Ազգատախնամին կամ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը, որոնք հարկ եղած պաշտօնական թուղթերու գործողութիւնները կատարելով, ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայեն։

Հասցէ՝ Ազգատախնամի՝
339, Avenue du Prado, Marseille
Հայոց Առաջնորդարան՝
26, Rue des Convalescents, Marseille

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Նահանջը Առանց Երգի

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, վերակոչով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։

ՈՒՂԵԳՈՅՑՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։

Մեր գրասենեակը կը գրաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողով։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն բացառիկ ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի շրջանի բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին (ժամը 8,30ին), «Ահարոնեան» սրահը՝ 26, Ռիւ Քոնվալէսան, Մարսէյլ։

Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով։

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ավինեոնի «Մուրատ» խումբը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպատճառ ներկայ գտնուիլ։

ՑԱՐՍԱԼԷՋՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 25 AOUT 1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9186 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4987

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

...նպաստ լուրեր կը հասնին Սուրիայէն։

...Միջին Արեւելքի թերթերուն հրատարակութիւններն ու պատասխանատու ...ներու պատմութիւնները կը հաստատեն թէ քանի մը ամիսէ ի վեր ...ան իշխանութիւնները խիստ միջոցներ կ'առնեն կարգ մը քաղաքացիներու ..., Յառաջ արձագանգ գարձաւ այդ ...գործութեանց, առանց մեկնաբանութեան։

...երեւ պատճառ ցոյց կը տրուէր «կրօնական ցանցի մը երեւան հանուիլը Սուրիոյ մէջ, ի հաշիւ օտար պետութեանց ... Իսրայէլի։ Քաւութեան նոխազն ... Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Երեւան ...եր են զէնքեր եւ անթիւ գործիքներ, որոնց նկարներն ալ հրատարակած են Սուրիոյ արաբական թերթերը։ ...Հակադաշնակցական հայատառ մամուլն ...փութացած է արտատպել զանոնք, ա...ռաջոյն չափով օգտագործելով ներկայացած անսպասելի առիթը։

Նոր չէ, որ Սուրիոյ Հայութիւնը փոթորկալի օրեր կ'անցընէ։

Ներգաղթի օրերուն, 1946–47, միջազգային Համայնավարութիւնը իր ծանր ...ամբողջ ուղղեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, յանձին անոր հարուածելու ...Հայութիւնը եւ քայքայելու՝ Միջին Արեւելքի գաղութները, որոնք ...տասնեակ տարիներէ ի վեր իբրեւ պարկեշտ ու հաւատարիմ քաղաքացիներ՝ ...ուած էին Սուրիա – Լիբանանի վերելքին ու շինարարական աշխատանքներուն։ ...անյաջող փորձին յաջորդեց 1956ի ...ը, որուն պատրուակն էր Մեծի ...ան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին ընտրութիւնը։

Միջազգային Համայնավարութեան ...ակալները հինգուկէս տարիէ ի վեր ...կը փորձեն՝ յաւերժացնելու ...«երկփեղկումը», որ կը շարունակուի տակաւին, ի մեծ ուրախութիւն ...թեան թշնամիներուն։

...պատմական դէպքին — Արաբ. ...եալ Հանրապետութեան կազմութեան նախորդող օրերուն — մթնոլորտը ...լարուած էր, ստեղծելով մտահոգիչ վիճակ մը՝ մեր հայրենակիցներուն համար։ Անխուսափելի կը նկատուէր Համայնավարութեան յաղթանակը։ ...երներ կը կազմուէին զանգուածային արտագաղթի համար։

...Սուրիոյ հայրենասէր վարիչները յաջողեցան բարեբախտաբար ճիշդ ժամանակին առաջքն առնել այդ վտանգին, միա...ն նախագահ Կամալ ...Նասրի մականին տակ, 1958 ...Փետրուար 1ին։

...մը ամիս վերջ, 1958 Մայիս 8ին ...ի մէջ պիտի պայթէր ապստամ...շարժում մը, որուն օրինաւոր ...ութեան դէմ, տեւելով հինգ ամիս։ Միջազգային Համայնավարութիւնը այս ...ալ օգտագործեց՝ Լիբանանի խա...ղաղութեան մէջ արծարծելով եղ...կութիւններ, որոնց զոհ գացին ...երիտասարդներ, երկու կող...

...եկած էր խաղաղ շրջան մը բո... Միջին Արեւելքի Հայութիւնը, ...նոր տագնապ մը կուգայ ցնցել ...

...ստեղծուած է անհանգիստ մթնոլորտ մը։ ...Սուրիոյ պետական վարիչները շատ լաւ ...գիտեն, որ Հայերը ընդհանրապէս եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ մասնաւորապէս ...տասնեակ տարիներէ ի վեր ա...Սուրիական Հայրենիքին անքաժան ...կը կազմեն եւ անկեղծօրէն նուիրուած են հիւրընկալ երկրի բարօրութեան ու բարգաւաճման։ Առանց որեւէ յետին մտքի, առանց քաղաքական նպատակներու։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ո՛չ մէկ գաղտնի քաղաքական ծրագիր ունի Սուրիոյ եւ առհասարակ արաբական բոլոր երկիրներու հանդէպ, որոնք հայ ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն սեւ օրերուն լայն բացին իրենց դուռները անոր առջեւ։

Տարակոյս չունինք, որ ճշմարտութիւնը պիտի պարզուի շուտով եւ արդարութիւնը տեղը պիտի գանէ, ի վերջոյ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ՁԵՌՆՊԱՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆ

ԲՈԼՈՐԸ ՖՐԱՆՍԱՆ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԵՆ

Այս երրորդ նիստին առաջին խօսողն է՝ Ուկրանիոյ պատուիրակը, որ կը կրկնէ խորհրդային տեսակէտը, պարզուած երկու օր առաջ Մորոզովի կողմէ։ Կը յաջորդէ Անգլիոյ ներկայացուցիչը։ Չէ հաւնած Ափրօասիացիներու ներկայացուցած բանաձեւին, որ «կոչուած չէ նըպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծելու բանակցութեանց համար»։ Ինք ալ, ինչպէս ամերիկացի իր պաշտօնակիցը, կը թելադրէ որ Թունուզ եւ Փարիզ նստին դէմ դիմաց եւ լուծեն այս տագնապը։ Անհրաժեշտ է որ ՄԱԿը դրական դեր մը խաղայ եւ նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծէ, այդ պարագային է միայն որ ՄԱԿը ինքզինքը արդարացուցած կ'ըլլայ։

Ապա կը խօսին Ջեխոսլովաքիոյ, Պրազիլի, Սոմալիի, Լիբանանի ներկայացուցիչները։

Պրազիլ չափաւորութիւն կը քարոզէ եւ կը շեշտէ թէ երկու կողմերու դիրքն ալ գոհացուցիչ չէ եւ յոյս կը յայտնէ որ երկու երկիրները, իրենց բանակցութեանց մէջ, քաղաքական իմաստութիւն եւ ՄԱԿի Ուխտին հաւատարմութիւն ցոյց տան։

Լիբանանի պատուիրակը շատ խիստ է Ֆրանսայի, նոյնիսկ ՄԱԿի հանդէպ եւ կը սպառնայ — ծորդ Հաքիմի համար Ֆրանսայի բացակայութիւնը «յարգանքի պակաս է Ֆրանսայի կողմէ ՄԱԿի հանդէպ»։ «Պիզերթի մէջ, ինչպէս Ալժերիոյ, կը շարունակէ Լիբանանցին, ֆրանսական աշխարհակալութիւնը տեղ կը ծախէ իր մորթը։ Ֆրանսա կորսնցնելու վրայ է Հիւսիսային Ափրիկէի երկիրներուն բարեկամութիւնը։ Եթէ Միացեալ Ազգերը ի վիճակի չեն փոքր ազգերու օգնութեան փութալու, անոնք պէտք է ուրիշ հասցէի դիմեն»։

Դեռ կը խօսին Ինտոնեզիոյ, Սէուտական Արաբիոյ, Աֆղանիստանի, Սուտանի պատուիրակները։ Բոլորը կը պաշտպանեն իրենց պատրաստած բանաձեւը, որ ի վերջոյ տժգոյն «յաղթանակ» մը պիտի տանի, նկատի առնելով նաեւ որ Անգլիա եւ Ամերիկա ձեռնպահ պիտի մնան։

× Մուկետի առթիւ ծովակալ Ամման, Պիզերթի հրամանատարը, այցելած է Նատօրի կայանը դանուող Թունուզցի գերիները (քաղաքային եւ զինուորական)։ Երեցագոյնը 60 տարեկան է, կրտսերը՝ 14 տարու, նպարավաճառի մը զաւակն է։ Մամուլի թղթակիցները կրցան ազատօրէն խօսիլ գերիներուն հետ։ Ցայտնեցին թէ շատ լաւ վերաբերումի կ'արժանանան։ Քաղաքայինները սակայն, ՆորՏեսթուրեան, կը բողոքեն և կը դժգոհին։

ՊԵՐԼԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

—o—

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԶՕՐՔԸ ՊԱՏՐԱՍՏ Է

Հակառակ տրուած հերքումներուն, միշտ կը կրկնուի թէ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի միջեւ տարակարծութիւն կայ Պերլինի հարցին առթիւ։ Ֆըրանսա կ'ուզէ որ նախ հանդարտ եւ բնականոն մթնոլորտը վերահաստատուի, ապա բանակցելու մասին կարելի է մտածել, Ամերիկա եւ Անգլիա կ'ուզեն անմիջապէս խօսիլ, բրիտանական մամուլը կ'ուզէ նոյնիսկ որ Մաքմիլըն բանակցութեան նախաձեռնութիւնը առանձնէ եւ եթէ պէտք է, մինչեւ Մոսկ երթայ Խրուշչեւը տեսնելու համար։

Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդը խօսած է անշուշտ թէ՛ Պերլինի թէ՛ Պիզերթի մասին, հակառակ անոր որ շատ լակոնական զեկոյց մը կարդաց Տեղեկատուութեան նախարար՝ Թերնուար։ «Արտաքին նախարարը զեկուցում տուաւ միջազգային կացութեան վրայ, գլխաւորաբար Պերլինի եւ Պիզերթի մասին։ Հանրային Շինութեանց նախարարը Խորհուրդին ներկայացուց եւ վաւերացուեցաւ Քառավել օդանաւեր շինելու յաւելեալ ծրագիր մը։ Իր առաջարկին վրայ, որոշուեցաւ որ խօսակցութիւններ տեղի ունենան բրիտանական կառավարութեան հետ, Մանշի վրայ կամուրջ մը շինելու մասին»։

Ֆրանսական մամուլը անշուշտ շատ գոհ չէ այս զեկոյցէն, որ Քարավելի եւ կամուրջի մասին կը խօսի երբ ամէնուն աչքը յառած է Պերլինի եւ Պիզերթի վրայ։ Դ. Հանրապետութեան առեն շատ կը խօսուէր, հիմա բնաւ չի խօսուիր կ'ըսէ Ֆիկառոյի խմբագիրը « Լռութեան Օրէնքը » տոմսի մը մէջ։

Պերլինի մէջ, ինչպէս կը նախատեսուէր, կացութիւնը ժամէ ժամ կը ծանրանայ, մինչ Արեւելեան Գերմանիոյ « կառավարութիւնը » միշտ կը սպառնայ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել։ Անշուշտ յաջորդ եւ ծանր սեղմումը կրնայ ըլլալ երկաթուղային հաղորդակցութեանց ընդհատումը Արեւմտեան Գերմանիայէն Արեւմտեան Պերլին։ Նման որոշում մը պատրաստ է տալու Վալթեր Ուլպրիխթը, եթէ Արեւմտեան «խափանարարութիւնները » չդադրին։ Գործատան մը բանուորներուն առջեւ խօսք առնելով, Ուլպրիխթ ըսած է, ի մէջ այլոց. «Պիտի յաջողինք խաղաղութիւնը պահպանել հակառակ Արեւմտեան գրգռութեանց։ Մեր անմիջական գործն է հաշտութեան դաշնագրի պատրաստութիւնը։ Եթէ Արեւմտեանները շարունակեն մեզի գրգռել, լաւ դաս մը պիտի տանք»։

Առըհասարակ մեկնումէն անմիջապէս ետքն էր որ Փանքովի կառավարութիւնը որոշեց արգիլել Արեւմտեան Պերլինէն Արեւելեան եՊրլին մուտքը, եօթնի իջեցնելով անցքի 12 կէտերը։ Այս եօթնէն մէկը վերապահուած է օտարականներուն եւ զրահան ուժերուն։ Մնացեալ 6էն 2ը վերապահուած են Արեւմտեան Գերմանացիներուն եւ 4ը Արեւմտեան Պերլինի բընակիչներուն։ Մասնաւոր արտօնագիրը պէտք է առնել Արեւելեան Գերմանիոյ «Ժողովրդական Գրասենեակներէն», որ ցարդ գոյութիւն չունին եւ Փանքով կ'ուզէ զանոնք հաստատել մեթրոյի կայաններուն մէջ, որոնք հողային առանձնափարութիւն կը վայելեն. բայց Դեկիկոյոր, Արեւմտեաններու համաձայնութեամբ, մերժեց նման հաւանականութիւն մը։

Ոչ մէկ արտօնագիր կը տրուի ուրեմն եւ Արեւելեան ու Արեւմտեան Գերմանացիներուն արգիլուած է նոյնիսկ 100 մեթրէն աւելի մօտենալ «չինական պարիսպներուն»։ Դաշնակիցները իբրեւ պատասխան, իրենց զօրքը այդ 100 մեթրին մէջ տեղաւորեցին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ նշանաւոր Էմփայր Սթէյթ Պիլտինկը (102 յարկ) գնեց ամերիկացի փաստաբան մը՝ 325 միլիոն Նոր Ֆրանքի։ Աշխարհի ամէնէն բարձր շէնքն է եւ շինութենէն ի վեր (1931) երրորդ անգամն է որ կը ծախուի։ 20.000 հոգի կ'աշխատին շէնքին 900 հաստատութիւններուն մէջ։

ԺԱՔ ՍՈՒՍԹԷԼ յայտարարած է Քառըփուր շաբաթաթերթին թէ աքսորական մեկնած էր, որովհետեւ գիտէր թէ պիտի ձերբակալուէր եթէ Ֆրանսա մնար։ Տը Կոլի նախկին նախարարը աւելցուցած է թէ զօր. տը Կոլի քաղաքականութիւնը փոխանակ խաղաղութիւն բերելու պատերազմը ծանրացուց։

ՈՒԱՐԴ ՓՐԱՅՍ պատերազմի առեն անգլիացի ծանօթ թղթակիցը, մեռաւ առջի օր, Լոնտոնի մէջ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ իշխանութիւնները համաձայնած են որ արաբեւ գերման դրամատուն մը հիմնուի շինարարութեան եւ զարգացման, որուն կեդրոնը Գահիրէ պիտի ըլլայ։ Արեւմտեան Գերմանիան մտադիր է Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն փոխադրել իր ճարտարարուեստներէն մասեր, որովհետեւ բանուորական ձեռքերը աւելի շատ են եւ աւելի աժան։

«ԻԶՎԵՍՏԻԱ» կը գրէ թէ Կոնիւխով անուն Ռուս մը, Դուկէս միլիոն Ն. Ֆ.ի արժէքով կերպաս գողցած է կերպասեղէնի հաստատութենէ մը։ 12 մեղսակից ունէր եւ գողութեան շատ պարզ ձեւ մը։

ԼՈՆՏՈՆԻ Նեշընըլ Կալըրիին գողցուեցաւ Կոյայի «Ուելինկթըն» պատկերը որ 200 միլիոն կ'արժէ։ Անգլիացիներու համար ազգային աղէտ մըն է եւ Սկոթլանտ Եարտը գործի անցած է։ «Ուելինթըն»ը, ինչպէս ամէն բան որ պետութեան կը պատկանի, ապահովագրուած չէր։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ բախումներ պատահած են Նաճաթեներու (մահմետական երիտասարդութիւն) եւ կարգապահութեան ուժերու միջեւ։ 1 մեռեալ եւ 5 վիրաւորներ կան։

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ մէջ հակախորհրդային շարժում մը կայ, յայտնած է ուկրանացի երիտասարդ գիտուն մը որ Վիէննա ապաստանած է եւ մերժած է վերադառնալ, հակառակ անոր որ հայրը եկած է անձամբ զինք համոզելու։

ՏԸ ԿՈԼ նախագահեց Ալժերական Հարցերու կոմիտէին ժողովին, առջի օր, Էլիզէի մէջ։ Ալժերիոյ մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի ահաբեկչական արարքները կը բազմանան։ Գալով «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի» (Օ. Ա. ԷՍ.), որուն արարքներն ալ կը բազմանան, պատճառ դարձան որ հարցաքննութիւններ եւ խուզարկութիւններ կատարուին Փարիզի աէթիվիսթ շրջանակներու մօտ։

ԱՏԸՆԱՈՒՐ ընտրապայքարի առեն խօսած ճառի մը ընթացքին ըսաւ.— «Պատերազմ չկայ եթէ զօրաւոր ըլլանք»։

ՎԻՐՃԻՆԻՈՅ մէջ Ռայթ անուն հողագործ մը ամուսնացած է առջի օր այն կնոջ հետ, որմէ ամուսնալուծուած էր 20 տարի առաջ։ Այդ ժամանակամիջոցին իւրաքանչիւրը 5 անգամ ամուսնացած էր։ Երկուքը միասին 14 անգամ այրի մնացած են կամ ամուսնալուծուած են։ Նոր փեսան 103 տարեկան է, հարսն ալ 65···։

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայերու դիւանագիտական գործունէութիւնը, որպէս նուիրակ, սուրհանդակ եւ գործիչ, յայտնուեցաւ գլխաւորաբար այն յարաբերութիւններուն մէջ, զորս Լեհաստան մշակեց Թուրքիոյ, Թաթարիստանի եւ Պարսկաստանի հետ ԺԷ.–ԺԸ. դարերուն:

Գաղափար մը կազմելու համար թէ անոնք որքան կը ճանչնային մարդիկը, բարքերը, Սուլթաններու եւ եւրոպական արքունիքներու շրջանակին ետեւ լարուած մեքենայութիւնները, յիշենք Պետրոս Գրիգորովիչին պարագան: Լոզինսքի, լեհ պատմագէտը, զայն կը կոչէ «արտակարգ անձնաւորութիւն, տեսակ մը դիւանագիտական եւ վաճառականական գործիչ, որ բազմակողմանի յարաբերութիւններ կը մշակէր Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հետ, ու ճանչցուած էր Վիէննայի, Կ. Պոլսոյ եւ Վարշաւայի արքունիքներուն մէջ»: (Տես Յառ. «Յառաջ», 17 Մարտ 1961 եւ 18 Մարտ):

1616ին մինչ Գրիգորովիչ Արեւելք կ'ուղղուէր, դաւադրութեան մը զոհ եղաւ Վալաքներու երկրին մէջ: Եւ որովհետեւ Սիկիզմունտ Գ.ի «գործակատար»ն էր, Թագաւորը շնորհազրկումի սպառնալիքի տակ անմիջապէս հրամայեց Լէոպոլսոյ քաղաքապետութեան, որ ընդհուպ գրաւեն վաւերաթուղթերը, որոնք կրնային գտնուիլ սպաննուած Գրիգորովիչին տան մէջ, եւ անոր եղբօրորդիին առջեւ ցուցակագրել տալ ամէն ինչ՝ ղրկեն Վարշաւա:

Երկու մեծ սնտուկներու մէջ գտնուեցան բազմաթիւ եւ այլազան արժէքաւոր թուղթերու կապոցներ, որոնց մէջ՝ ազնուական տիտղոսներ պարունակող մագաղաթ մը, տրուած Գրիգորովիչին՝ Ռուտոլֆ Բ. կայսեր կողմէ (1576–1612): Ուրիշ մագաղաթներ Մոլտաւիոյ գահին ժառանգութեան վերաբերեալ: Նամակներ Ռուտոլֆ Բ.ի կողմէ ստորագրուած եւ ուղղուած Մոլտաւիոյ Կոստանդին Մոկիլա իշխանին: Այլ թուղթեր եւս՝ անորոշ բովանդակութեամբ, ստորագրուած Կարդինալ Պաթորիի կողմէ: Ստուար կապոցներ ելեւմտական հարցերու վերաբերեալ, եւայլն, եւայլն...:

Մոլտաւիոյ իշխանապետութիւնը, ինչպէս ծանօթ է, կռուախնձոր մը եղած է միշտ՝ Թուրքիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ: Իւրաքանչիւրը կ'ուզէր հաստատել այդ գահին վրայ իր սեփական ճորտը: Ասկէ ծագեցաւ նախ Ցեցորայի 1620ի պատերազմը, ուր ինկաւ քաջ Ժուլքիէվսքին, լեհ սպարապետը, եւ ապա Խոցեմի՝ 1621ին: Այս պատերազմէն ետք, նախապատրաստական խաղաղութեան դաշինք մը կնքուեցաւ երկու կողմերու միջեւ: Սակայն, իսկական «խաղաղութեան գիրը» պիտի յանձնուէր յետագային Սուլթանին կողմէ, Լեհաստանի ներկայացուցիչին: Այս նպատակին համար, «Մեծ Դեսպան»ի պաշտօնով Պոլիս ղրկուեցաւ իշխան Քրիստափոր Զպարասկի: Սակայն իրեն հետ Վարշաւա բերած «խաղաղութեան գիր»ին պարունակութիւնը չգոհացուց արքայական դիւանը, որովհետեւ յիշեալ թուղթին թարգմանութենէն ետք զանազան անորոշ եւ Լեհաստանի համար վնասակար կէտեր նշմարուեցան:

Ուստի որոշուեցաւ նոր պատգամաւորութիւն մը առաքել Կ. Պոլիս, եւ այս անգամ նախորդ գոռոզ-իշխանին տեղ ղրկուեցաւ Լէոպոլսեցի համեստ հայ վաճառական մը, Քրիստափոր Սերեպքովիչ:

Արքունական դիւանի այս ընտրութիւնը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, որովհետեւ Սերեպքովիչ «զարգացած եւ ձիրքերով օժտուած մարդ մըն էր», որ արդէն 1621ին Պոլիս գտնուած ժամանակ, որպէս պետական գործիչ, կարեւոր տեղեկութիւններ հասցուցած էր Թուրքերու, Թաթարներու եւ Հունգարացիներու քաղաքական եւ զինուորական հարցերուն շուրջ:

Սերեպքովիչ, քաջատեղեակ Օսմանեան արքունիքի լեզուին եւ միջավայրին, կրցաւ իր նրբութեամբ, արթնութեամբ եւ կամքի կորովով, յաջող ելքի հասցնել իրեն յանձնուած դժուարին ու փափուկ պաշտօնը: Արդարեւ, Բարձրագոյն Դուռը «խաղաղութեան գիր»ի նոր խմբագրութիւն մը պատրաստեց, ինչ որ մեծապէս գոհ ձգեց լեհական արքունիքի դիւանը:

Ուստի բոլորովին ճշգրիտ չէ ինչ որ կը գրէ լեհ պատմագէտ Քոնոբչինսքի այս հարցին նկատմամբ, թէ «Քրիստափոր Զպարասկի մեծ ծառայութիւն մատոյց ընդհանուր դատին, եւ թէ մեծ իմաստութեամբ ի գլուխ հանեց իր պատգամաւորութիւնը Կ. Պոլսոյ մէջ...»: Որովհետեւ Պարանովսքի, յեցած արքայական դիւանի տուեալներուն վրայ՝ զօրաւոր առատութեամբ կը մէջբերէ, կը հաստատէ թէ «այս պատգամաւորութեան քաղաքական նպատակը ամբողջովին ձախողեցաւ եւ Զպարասկի չյաջողեցաւ դրական առաւելութիւն մը ձեռք ձգել, այնպէս որ յաջորդ պատգամաւորները, Սերեպքովիչ եւ Քիելչեվսկի ստիպուեցան սրբագրել այս ազնուականին սխալները»:

Ուրիշ երեք հայ դիւանագէտներ եւս, որոնք մեծ ծառայութիւններ մատուցին լեհ դիւանագիտութեան, Թուրքեւլեհ մշտատեւ անհամաձայնութիւններու շրջանին, որոնք կը ծագէին Խազախներու եւ Թաթարներու յարատեւ իրերայաջորդ արշաւանքներէն, կը կոչուին Ռոմաշքովիչ, Թորոսովիչ–Վիէննովսկի եւ Պայասուլովիչ:

Առաջինը, մասնագէտ Օսմանեան մայրաքաղաքի լեզուին եւ անձերուն, հոն ղրկուեցաւ 1637ին, իբրեւ գործակատար Քոնիեցփոլսքի զօրավարին, որուն կը հասցնէր Թուրք եւ Թաթար քաղաքական յարաբերութիւններու տեղեկութիւնները, զորս կը քաղէր իր մտերիմ Թուրք պաշտօնեայ «բարեկամներէն»:

1639–1640 տարիներու ընթացքին եւ յետոյ, Յովհաննէս Գազիմիրի ժամանակ (1648–1668), զինք Կ. Պոլիս կը գտնենք իբրեւ անպաշտօն գործակատար լեհ արքունիքին՝ Բարձրագոյն Դրան մօտ, ուրկէ կը հասցնէր տեղեկագիրներ՝ լի թանկագին լուրերով, զորս անխոնջ Հայը — կ'ըսէ Պարանովսքի — կը յաջողէր միշտ քաղել ժամանակին»:

1665ի սկիզբները, այսինքն Թուրքիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ պատերազմի հռչակումէն քիչ առաջ, խազախ–Թաթար հարցերու հետեւանքով, երբ պատուիրակ Պոլիս ղրկուեցաւ ազնուազարմ Թորոսովիչ–Վիեննովսկի, քարտուղար արքունիքի եւ «իշխան» Լէոպոլսոյ հայ հասարակութեան:

Պատերազմէն ետքն ալ, դարձեալ հայազգի Պայասուլովիչն է որ 1667ին, որպէս հմուտ Թուրք լեզուի, ընկերացաւ Թածիէյովսքի պատուիրակին դէպի Պոլիս, երկու պետութիւններուն միջեւ առկախ մնացած խնդիրները լուծելու նպատակաւ:

Դժբախտաբար, 1671–1672ին, վերոյիշեալ պատճառներուն համար Թուրք–լեհ պատերազմը ծագեցաւ: Սուլթան Մեհմէտ Դ. անձամբ հսկայ բանակի մը գլուխն անցած, քալեց Լեհաստանի վրայ՝ գրաւելով Կամենեցի ամրոցը, մինչ անդին լեհական թագաւորութիւնը երկու դաշնակցութիւններու բաժնուած, ներքին պատերազմի մը սպառնալիքի տակն էր:

«Այս տագնապալից պարագաներու մէջ, կը նշէ Պարանովսքի, Թորոսովիչ–Վիեննավսկի Սուլթանին ղրկուեցաւ, որ դեռ Կամենեցի մօտ կը գտնուէր: Բայց Հայը չընդունուեցաւ արքային կողմէ: Ի վերջոյ մեծ դժուարութեամբ կրցաւ տեսակցութիւն մը ունենալ մեծ Եպարքոսին հետ, ենթարկուելով Թուրքերու կոպիտ վարմունքին:

Գ. Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՊԵՐԼԻՆ
ԿԱՄ ԱՄԵՐԻԿ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՐՄԱՆԵԼԻ ՍԽԱԼՆԵՐԸ

—o—

Այս խորագրին տակ շահեկան յօդուած մը գրած է Լիլի իրաւաքաղաքական համալսարանի դասախօս՝ Էմիլ Ժիրօ, Քոմպայի մէջ:

Չարաբախտութիւնը կամ ճակատագիրը չէ որ ստեղծած են քաղաքական այն փորձանքները, որոնց մէջ մխրճուած է աշխարհը, այլ ժողովրդավար մեծ պետութեանց աններելի սխալները: Սարօ, Շօթան, Լավալ, Տալատիէ, Պոլուրին, Չէմպըրլէն կոչուած կառավարութիւններն, որ անխուսափելի վարձուցին համաշխարհային Բ. պատերազմը, ամէնէն [illegible] օգտուը, որմէ կարելի էր խուսափիլ մեծ դիւրութեամբ:

Հիթլերական Գերմանիոյ վրայ տարուած յաղթանակէն ետք, այլեւս որոշումը եւ պատասխանատուութիւնը Արեւմտեան կողմը) չեն պատկանիր բացակայ Ֆրանսայի կամ յաղթական բայց տկարացած Անգլիոյ, այլ՝ Միացեալ Նահանգներուն, որոնք չկրցան աւելի հեռատես կամ ճարպիկ ըլլալ քան Ֆրանսան եւ Անգլիան նախապէս: Այդ պատճառով է որ Բ. աշխարհամարտը չվերջացաւ լուծումով մը, որ գոհացնէր արդարութիւնը եւ ապահովէր խաղաղութեան ապագան: Այդ պատճառաւ է որ այսօր Պերլինի տագնապը ունինք: Իսկ որ անցաւ-դարձաւ, անհաւատալի է. Տեսնենք.— Կարգադրելիք խիստ կենսական հարց մը կար: Գերմանիոյ կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի զինուորական գրաւումն էր: Դաշնակիցներուն, այսինքն ամերիկեան եւ բրիտանական ուժերուն՝ մէկ կողմէ, խորհրդային ուժերուն՝ միւս կողմէ, կ'իյնար հիթլերական բանակը քշել այն երկիրներէն, ուր կը գտնուէր: Բայց ո՞ր ուժերը

Պատերազմի վերջաւորութեան տաւ, այս հարցը ծծեուեցաւ, դժբախտաբար մեծ թեթեւութեամբ Անգլեւասքսոններու կողմէ, որոնք զայն երկրորդական կը նկատէին, մինչ կենսական նշանակութիւն ունէր, ինչպէս ցոյց տուաւ փորձառութիւնը: Արեւմտեաններու կարծիքին թէ զինուորական գրաւումը ստաժամանակեայ կամ վարչական բնոյթ ունի, կոչուած ժամանակ մը միայն տեւելու, եւ այդ պատճառով՝ անկշիռ: Կը թուէր թէ հարցը, երբ այս կամ այն երկիրը Ամերիկացիներուն, Անգլիացիներուն կամ Խորհրդային Միութեան կողմէ գրաւուած ըլլայ, [illegible] մէկ ազգութիւն կրնայ ունենալ իր ապագային համար, որ պիտի կարգադրուէր դաշնակիցներու հասարակաց համաձայնութեամբ, հաշտութեան դաշնագրով: Այս պայմաններուն մէջ, կը կարծուէր թէ այս կամ այն դաշնակից պետութեան գրաւման գօտի մը ըլլալ միայն վարչի հարց էր:

Խորհ. Միութեան, որ կարեւոր բաժին մը ունեցած էր պատերազմին մէջ, [illegible] եւամերիկեան իշխանութիւնները, [illegible] դժուարութեան, շատ ծաւալուն գրաւման շրջան մը տրամադրեցին: Այդ ձեւով Արեւմտեանները մեծ միամտութիւն մը կը յայտնաբերէին: Երկիր մը զինուորապէս գրաւել, արդարեւ, մինչեւ մօտ կամ զայն կցելու, կամ անոր պարտադրելու քաղաքական եւ ընկերային վարչաձեւ մը, խամաճիկ կառավարութիւն մը հաստատելով եւ անոր արտաքինը քաշելով: Պէտք էր իսկապէս բնաւ տեղեակ չըլլալ խորհրդային աշխարհէն, անոր վարդապետութենէն, մեթոտներէն, առաջնական» մտայնութենէն, համար

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Տիրող տարրը չէր կրնար ընդունիլ որ երէկուան հպատակ ժողովուրդները տիրողին հաւասար իրաւունքներ վայելեն: Կար եւ կը մնար կրօնքի տարբերութիւնը եւ կրօնքէն անբաժան կը մնար տիրող տարրը: Ազատական Միթհատ ըսած էր. «Թուրքիան Թուրքերուն կը պատկանի»: Կը մտածէին սահմանափակել կրօնական իրաւասութիւնները, որովհետեւ զարտուղութիւն կը տեսնէին քրիստոնեայ եւ իսլամ տարրերու միջեւ: Հաւասարեալներ չէին կուսակցութեան անդամները, բայց քաղաքականութեան համար, պանիսլամը սիրաշահելու նպատակով, կրօնի պաշտօնեան կը ներկայանային եւ կը փափաքէին սիրաշահիլ մահմետական աշխարհը:

Հաւասարութեան հաստատումը անհաւասարութիւն պիտի պատճառէր տիրող տարրին եւ քրիստոնեայ տարրերուն միջեւ: Թուրք տարրը պիտի մնար ստորադաս թիւով եւ որակով, որովհետեւ պարբերական պատերազմներու հետեւանքով, հոծնամեայ զինուորական ծառայութեամբ բարքերու ապականութեամբ սկսած էր նուազիլ, անկարող եղած էր տնտեսապէս զարգանալ: Քրիստոնեայ տարրերը պիտի գրաւէին վարչութիւնը, երբ արդէն տիրացած էին երկրին տնտեսութեան:

Զօհրապ կը տեսնէ թէ ընդունայն է իր յոյսը, կը պատրաստէ յիշատակագիր մը, որ ուժեղ բողոքագիր մըն է, եւ պատերազմին հետ կը ներկայացնէ վարչապետ Սայիտ փաշային, 1911 Նոյեմբեր 18ին, յաւելով թէ յիշատակագիրը նկատի կ'առնուի. «Անատոլուի հայաբնակ նահանգներու կացութեան մէջ բարելաւման ոչ մէկ նշան երեւցած է: Վերջին երկու տարուան ընթացքին այս կացութիւնը անհանդուրժելի աստիճանի հասած է: Յիշեալ նահանգներու մէջ ինչքի, պատիւի ապահովութիւն չէ մնացած: Ջարդի սպառնալիքները պատճառ եղած են որ ժողովուրդը ահ ու սարսափի մէջ ապրի: ... Կառավարութիւնը, որ իր հպատակներուն (քաղաքացիներուն) կեանքի, ինչքի, պատիւի ապահովութեան հիմնական իրաւունքները չերաշխաւորեր, անկարող է իր երկիրները պահպանելու: Բ. Դրան գործերուն եւ որոշումներուն մէջ բազմաթիւ փաստեր կան, որոնք կը մատնեն Հայերը տնտեսապէս փճացնելու քաղաքականութիւնը: ... Եթէ երբեք կառավարութեան նպատակը Անատոլուի նահանգները Հայերէ պարպելն է, ստոյգ է որ այդ նպատակը պիտի իրականանայ: Օսմ. պետութեան եւ սահմանադրութեան փարած հայ տարրին նկատմամբ այս աստիճան անիրաւ վերաբերում մը ցոյց տրուիլը Եւրոպայի աչքին՝ երեւան չի՞ բերեր սահմանադրական ռեժիմին բացարձակ սնանկութիւնը: Ասանկ վիճակ մը արդեօք չի՞ ցնցեր Օսմ. պետութեան միջպետական քաղաքական դիրքը» (Ազատամարտ, 1911 Դեկտ. 21):

Զօհրապի համոզումն է թէ «կառավարութիւնը քրտական ապստամբութիւն մը ունենալ չի փափաքիր»:

Օսմ. խորհրդարանի հայ անդամները 1911 Դեկտ. 2ին Սայիտ փաշայի կը յանձնեն յիշատակագիր մը հողային հարցի լուծումին համար: Կը յուսան թէ ներկայացուած տասը առաջարկներու գործադրութեամբ պիտի լուծուի հարցը: Վարչապետը դարձեալ կը խոստանայ նկատի առնել յիշատակագիրը: Ֆրանսացի դիւանագէտը՝ Թալէյրան կ'ըսէր. «Դիւանագէտը մտածումին հակառակ կը խօսի»:

Ռուս դեսպանը կը տեղեկագրէ կացութիւնը արտաքին նախարար Սազոնովին: Հարցը պետական շրջանակէն դուրս գալով՝ միջազգային հարց մը կը դառնայ: Անցեալ դարուն վեց տարիներ բողոքեցին, կեանքի, ինչքի, պատիւի ապահովութիւն պահանջեցին, կառավարութիւնը միշտ խոստումներ տուաւ: Ստեփան Փափազեան գոչեց. «Պետութեան նահանգները Սկիւտարէն անդին չէին անցնիր»: Հարցը յանձնեցին ռուս պաշտպանութեան: Այս անգամ ալ ռուս քաղաքականութիւնը ձեռք առաւ խնդիրը:

Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Հայրապետը 1912 Նոյեմբեր 10 թուակիր կոնդակով պաշտօն տուաւ Պօղոս փաշայի պետութեանց մօտ դիմումներ կատարելով պահանջել Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածին գործադրութիւնը, ներկայացնելով «դառնագին վիճակը իր հօտին, [illegible] հայաբնակ գաւառներու բարեկարգութիւնը»:

Պօղոս փաշա 1913 Փետր. 27 թուակիր շրջաբերականով կը դիմէ վեց պետութեանց՝ մոռցուած յօդուածը յիշեցնելու համար: Ռուս դիւանագիտութեան [illegible] վրայ միւս հինգ պետութիւնները կը հրահանգեն Պոլսոյ դեսպաններուն քննել խնդիրը եւ համաձայնիլ բարենորոգումներու ծրագրի մը շուրջ:

Ազգ. վարչութեան ատենապետ Ստեփան Գարայեան 1913 Ապրիլ 13ի ընդհ. ժողովի նիստին կը յայտնէ թէ Հայաստան եւ Կիլիկիա նոր կոտորածներու սպառնալիքին տակ կը գտնուէին եւ կը խնդրէ ժողովէն հինգ հոգիէ բաղկացած յանձնաժողով մը ընտրել վարչութեան աջակցելու համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 4)

...րհային տիրապետութեան տենչերէն, ...ներու համար վտանգը թէ խորհրդա-...ները երբեք պիտի չպարպէ այն ...ն գործը երբեք ... գրաւած է: Մարդ ...ղամասերը, ...ղմէ նման կուրութեան մը առջեւ, որ ...ժողովին խախտեց խաղաղութեան կար-...գադրութիւնը եւ վնասեց աշխարհի ա-...պահովութեան:

ՌՈՒԶՎԵԼԹԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

...խալին պատասխանատուութիւնը կ'իյ-...ա, Միացեալ Նահանգներուն, իրականին ...Ֆրանքլին Տ. Ռուզվելթի վրայ: ...վրարեւ, նկատի առնելով իր երկրին ...ամենակարգ դերը եւ բերած ուժերը, ...Ռուզվելթ կրցաւ պարտադրել իր կամքը ...Չըրչիլի, որուն հետ յաճախ տարակար-...ծիք էր: Ամերիկեան հանրային կարծի-...քը որ վստահութիւն ըրած էր իր նախա-...գահին՝ պատերազմի եւ խաղաղութեան ...համար, ոչ մէկ դեր խաղաց: Արտաքին ...նախարարութեան սպասարկութիւններ, ...որոնցմէ Ռուզվելթ կը կասկածէր, չէին ...մշակած անոր որոշումները: Բուն պա-...տասխանատուներն են.— Ռուզվելթ եւ ...իր անձնական խորհրդատուները: Ասոնց ...մէջ պէտք է յիշել զեներալ Ուայնանթ եւ ...Հարի Հոփքինս, որուն գործունէութիւ-...նը մասնաւորաբար, վնասակար եղաւ:

Ուայնանթն էր որ Միացեալ Նահանգ-...ները կը ներկայացնէր Եուրոփիըն էտ-...վայզըրի Քըմիթիին մօտ, որու վիճակ-...ուած էր պատրաստել գրաւման գօտինե-...րու բաժանման ծրագիր մը: Ուայնանթ ...ազնիւ եւ գլայնոտ մարդ մըն էր: Երբ ...համաշխարհային առաջին պատերազմը ...ծագեցաւ, Ֆրանսական բանակին մէջ ...արձանագրուեցաւ եւ քաջաբար կռուե-...ցաւ Բայց զուրկ էր քաղաքական որեւէ ...հեռատեսութենէ: Համոզումով կը կրկ-...նէր թէ «անբարոյական բան է վստահու-...թիւն չունենալ Խորհրդային Ռուսիոյ»: ...Բայց միամտութիւն էր կուրօրէն վըս-...տահութիւն ունենալ: Գործնապէս պէտք ...էր նախազգուշական միջոցներ ձեռք ...առնել:

Գալով Հարի Հոփքինսի, Ռուզվելթի ...մտերիմ խորհրդատուն, որուն կը յանձ-...նուէին կարեւորագոյն պաշտօնները, տը-...գէտ, մակերեսային, ինքնահաւան եւ ...մոլորած մարդ մըն էր: Շատ կը գգաց-...ուէր Ռուսերու իրեն ընծայած հոգածու-...թիւններէն եւ խաբուեցաւ, երախայի ...պէս գործածուեցաւ անոնց ձեռքը: Ռուզ-...վելթի «չար ոգին», մահէն առաջ գրած ...յուշերու նախագիծի մը մէջ, կ'ըսէ թէ ...խաղաղութիւնը վտանգուած է ցորչափ ...բռնատիրութիւններ գոյութիւն ունին եւ ...կեդրոնացնէ թէ պէտք է ջնջել Ֆրանքօ-...յի վարչաձեւը: Քանի մը տող անդին, ...կ'ըսէ թէ կը ճանչնայ Ռուսերը եւ գիւ-...տէ է անոնց հետ համակցութեան գալ: ...Նկատած չէր թէ սթալինեան վարչաձեւը ...բռնատիրութիւն է: Այս խօսքերուն տխ-...մարութիւնն իսկ կը ներկայացնէ մարդը: Պէտք է նաեւ յիշել Մորկընթաուն, որ ...կ'առաջարկէր Գերմանիան զուտ հողա-

մշակութեան երկրի մը վերածել եւ Սթե-թինիուսը՝ որ տափակութեան մարմնացման գիրք մը գրեց:

Իրողութիւն է թէ ժողովրդավար երկիրներու պետական դէմքերը լաւ չեն ընտրեր իրենց գործակիցները: Կը շրջապատուին միջակ մարդոցմով, որոնք շողոքորթ պալատականներու նման, իրենց համակարծիք կ'ըլլան փոխանակ զանոնք տեղեակ պահելու եւ նախազգուշացնելու յետադայ վտանգներուն դէմ: Բայց այս չի նուազեցներ Ռուզվելթի պատասխանատուութիւնը: Այս վերջինը, որ փառաւոր պայծառատեսութեամբ մը նախատեսած էր Ֆաշական վտանգը, իր կեանքի վերջին տարիներուն ճակատագրական կուրութիւն մը ցոյց տուաւ խորհրդային բռնակալութեան հանդէպ: Որովհետեւ Ռուսաստան կարեւոր բաժին մը ունեցած էր յաղթանակին մէջ, կարծեց թէ ժողովրդավար եւ խաղաղասէր դարձած էր եւ հարկ չտեսաւ տարրական նախազգուշութիւններ ձեռք առնելու: Իր պատրանքներուն կը պարտինք այսօրուան կնճռոտ կացութիւնը:

Ցետպատերազմեան զինուորական գրաւումներու հարցը, որ կենսական հարց մըն է, կրնար գոհացուցիչ լուծում մը յանգիլ, եթէ իբրեւ այդ նկատի առնուէր: Իսկապէս, ի՞նչ բանի կը ծառայէ զինուորական գրաւումը: Միջանկեալ կը ծառայէ վարկի գոհացում մը տալու յաղթականներուն եւ համոզելու պարտեալը իր պարտութեան չօշափելի իրականութեան մասին: Գլխաւոր նպատակն է արգելք հանդիսանալ որ պարտեալը կռիւը վերսկսի եւ պարտադրել իրեն որ յարգէ հաշտութեան դաշնագրի պայմանները:

Այս տեսանկիւնէն, կը նկատուի որ Գերմանիայէն զատ այլ երկիրներու գրաւումը չարդարացուիր: Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլավիա, որոնք Գերմանիոյ կողքին չէին, պէտք չունէին հակակշռի տակ ըլլալու: Պէտք է անոնց տրուէր իրենց ամբողջական ինքնավարութիւնը եւ միակ տէրը պէտք է մնային իրենց ճակատագրին: Գալով միւս երկիրներուն, այնպիսի տկար եւ ծերկացած վիճակի մէջ էին, որ կրնային միայն համակերպիլ դաշնակիցներու կամքին եւ զինուորական գրաւումի հարկ չկար: Կը բաւէր միջդաշնակցային յանձնախումբ մը հաստատել իւրաքանչիւր երկրի մէջ, մինչեւ այն ատեն՝ երբ ազգային կառավարութիւն մը վերակազմուէր ազատ ընտրութիւններով:

Զինուորական գրաւումը անհրաժեշտ էր միայն Գերմանիոյ համար: Բայց փոխանակ Գերմանիան գրաւման շրջաններու բաժնելու, պէտք էր բովանդակ երկրին համար համահաւասար գրաւում մը նախատեսել որ արգելք պիտի հանդիսանար տէր-տիրականի պէս վարուելու մէկուն կամ միւսին՝ այս կամ այն շրջանին մէջ, առանց նկատի առնելու իր դաշնակիցներուն կամ բնակչութեան կարծիքը:

Ամերիկացի ղեկավարները իրենք զիրենք արդարացնելու համար կ'ըսեն թէ խորհրդային զօրքին գրաւած երկիրներուն արբանեակի վերածուիլը իրենք չեն ուզած, այլ՝ հետեւանքն է Խորհ. Միութեան վարմունքին, որ չէ յարգած իր պայմանաւորութիւնները: Մասամբ ճիշդ է: Բայց չի մեղմացներ ամերիկեան յանցանքը: Ինչո՞ւ կուրօրէն վստահութիւն տրուեցաւ Սթալինի եւ կարելիութիւն տրուեցաւ իրեն որ չյարգէ իր պայմանաւորութիւնները:

Գալով Պերլինի, միրճուած խորհրդային գրաւման շրջանին մէջ, չէ դադրած դժուարութեանց աղբիւր մը ըլլալէ: Այսօր ծանր տագնապ մը կը ստեղծէ, որմէ, ինչ ալ պատահի, Արեւմուտքը նսեմացած դուրս պիտի ելլէ: Իր հակասական կացութիւնը, ամերիկեան կառավարութեան սկզբնական եւ հիմնական սխալին արդիւնքն է: Միայն Պերլինի համար, նախատեսուեցաւ չորսերու գրաւում մը, մինչ պէտք է այդպէս ըլլար ամբողջ երկրին համար: Տարրական նախազգուշութիւն մը պիտի ըլլար խորհրդային գօտիին մէջ չդնել Պերլինը, եւ այնպէս մը ընել որ ան սահմանակից ըլլար գրաւման արեւմտեան գօտիի մը: Այդ ձեւով Արեւմտեան Գերմանիայէն Պերլին երթեւեկի հարց ալ չէր ծագեր, բայց այս նախազգուշութիւնը ձեռք ձգելու համար, պէտք էր գիտնալ թէ ի՛նչ պիտի պատահէր 1946էն ի վեր: Արդ, Ռուզվելթ շատ հեռու՝ էր նախատեսելէ: Արդարեւ, իր կեանքի վերջաւորութեան՝ զինքը մտահոգողը խորհրդային աշխարհակալութիւնը չէր, այլ՝ բրիտանական աշխարհակալութիւնը: Ռուսերուն բարի կամեցողութիւնը ապահով էր իր աչքերուն:

Ոչ մէկ կառավարութիւն անսխալական է, լաւագոյններն անգամ սխալներ կը գործեն, բայց սխալներ կան՝ որ աններելի են եւ չեն ներուիր: Առանցմէ էր Ռուզվելթի սխալը, չփացած իր յաջողութիւններէն, անզգամալուծուած տարիքով, մաշած հիւանդութեամբ եւ մոլորած իր պէս խորհրդատուներով:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

—o—

Պոլսոյ «Մարմարա» թերթը կը գրէ.— Խնամակալութիւններու եւ Թաղ. Խորհուրդներու Ներկայացուցիչներուն Ընդհ. ժողովը, որ պարտականութիւն ունէր Պատրիարքական ընտրութեան գործերը ընդհանուր գիծերուն մէջ առաջ տանելու, երկրորդ անգամ գումարուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ Օգոստոս 16ին: Ներկայ էին 26 ներկայացուցիչներ եւ չորս կրօնական ժողովի անդամներ, ինչպէս նաեւ Շնորհք եպս. Գալուստեան:

Անցեալ ժողովին անհամկացողութեան մը պատճառաւ ժողովէն հեռու մնացող ժամլոյ ներկայացուցիչները այս անգամ յատկապէս հրաւիրուած էին հետեւելու նիստին:

Տոքթ. Գէորգեան յայտնեց թէ անցեալ ժողովին օրակարգը անծանօթ ըլլալով նոյնիսկ ժողովականներէ շատերուն, հապճեպ որոշումով մը ժամլոյ ներկայացուցիչները չէին ընդունուած ժողովարան: Այժմ ժողովը միաձայնութեամբ որոշած է իր մէջ ունենալ ժամուլը

Ցետոյ կարդացուեցաւ անցեալ ժողովի ատենագրութիւնը եւ վաւերացուեցաւ:

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ ժողովին պատրիարքական ընտրութեան գործը ձեւաւորելու եւ առաջ տանելու պաշտօնով ընտրուած էր 7 հոգինոց «Նախաձեռնարկ Մարմին» մը, որ շաբթու մէջ Կրօնական ժողովի անդամներուն հետ ունեցած մէկ քանի ժողովներէ եւ կատարած կարգ մը խորհրդակցութիւններէ ետք հարկ տեսած էր կրկին ժողովի հրաւիրել Ներկայացուցիչներու Ընդհ. Ժողովը:

Այս առթիւ «Նախաձեռնարկ Մարմին»ը ժողովին յղած էր յուշագիր մը, որուն մէջ մասնաւորաբար կը ճշդէր հետեւեալ երկու կէտերը.

Ա) Նախաձեռնարկ Մարմինը նկատելով որ, ըստ մեր աւանդութեան, Պատր. Տեղապահը օրինաւորապէս կազմուած Խառն Ժողովի կողմէ կ'ընտրուի, մինչդեռ ինք բոլորովին տարբեր ժողովէ մը ծնունդ առած է, ճիշդ չի գտներ Տեղապահի ընտրութիւն կատարել եւ արդարանական եւ օրինական կը նկատէ պաշտօնական ձեւակերպութիւնները յառաջ տանիլ, իր հսկողութեան տակ, Պատր. Փոխանորդի միջոցաւ եւ անցնիլ ուղղակի Պատրիարքի ընտրութեան:

Բ) Նախաձեռնարկ Մարմինը այս ուղղութեամբ Ներկայացուցիչներու Ժողովէն կ'ուզէ կատարեալ լիազօրութիւն եւ անգամ մըն ալ կը ճշդէ թէ ինք պարտականութիւն ունի միայն Պատրիարքական ընտրութեան աշխատանքները գլուխ հանելու, անկէ դուրս որեւէ իրաւասութիւն չի տեսներ իր վրայ եւ Պատր. ընտրութեան վայրկեանին լրացած կ'ըլլայ իր պաշտօնը եւ հանգամանքը:

Այս մասին կատարուած գաղափարի փոխանակումներէն ետք բանաձեւը քուէի դրուեցաւ եւ տրուեցաւ մեծամասնութեան ձայնը:

Ցետոյ ճշդուեցաւ որ Նախաձեռնարկ Մարմինը փութով յառաջ տանի իր աշխատանքները եւ ջանայ ընտրութիւնը հասցնել մինչեւ Սեպտեմբերի վերջաւորութեան, եթէ չպատահին որեւէ անակնկալ դժուարութիւններ:

Ժողովը նկատի առնելով նաեւ համայնական ներկայացուցիչներու ընտրութեան պարագան եւ անոնց թաղերու եւ գաւառներու համեմատական քանակը, որոշեց յաջորդ ժողովին այս մասին տալ վերջնական որոշումը:

Նոյնպէս որոշուեցաւ յաջորդ նիստին քննել ընտրելիներու անունները:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Պարտքս է, Հայր սուրբ մրմնջեց Գիբրը:

...Լաւ ըրիմն, ինչո՞ւ կը վարանիք... ...եթէ չէք ուզեր խոստովանիլ, բացարձակ ...կերպով յայտնեցէք: Ես իմ պաշտօնս կատարեցի. դուք գիտէք ձեր ընելիքը:

Գիբրը ճիգ մը ըրաւ, բայց այդ ճիգը ...ի կամքին հակառակ ըլլալով ...ե իր ...ն հիմնովին ... ...ի ... ...նութեան վերջին ղեղղումն էր որ ...մեղքերըց զինք...:

— Պատրաստ եմ... մրմնջեց խեղդուած ձայնով մը:

Վարդապետը շուտով մը ծունկի չոքեց, ձեռքերը վեր տարածեց ու այս հրէշ ...մարդուն վրայ գլուխ մը Աւետարան կարդաց: Ցետոյ մեղայի խորհուրդը կատարեց: Արդ խորհուրդէն զգացուած՝ Գիբրը գլուխը ծռեց, վարդապետին ձեռքը համբուրեց ու ըսաւ.

— Մեղա՛յ, Հայր սուրբ, գործերուս մէջ մոռցած էի իմ հոգեւոր պարտականութիւններս կատարելու: Երբեք եկեղեցի չեմ գացած, աղօթքներս չեմ ըրած... բերնէս դէչ աղէկ խօսքեր հանած եմ...:

— Ատոնք ուղղելի բաներ են, ընդհատեց վարդապետը: Դուք խոստովանեցէք անանկ մեղքեր, որոնք հոգին կը սպաննեն: Եկեղեցին, աղօթքը, ատոնք միշտ ձեր աչքին առջեւ են: Ցայտնեցէք այն գաղտնիքները որոնք Աստուած ու իր պաշտօնեան պիտի գիտնան:

— Ուրիշ մեղքեր չունիմ, Հայր սուրբ:

— Նայեցէք, Օէս Զաքօ, հոս Աստուած կայ: Իմացածիս նայելով, այս գիւղին մէջ Մելիք անունով մարդ մը կը բնակէր եղեր, բանտարկուած է... ճի՞շդ է այս:

— Այո, ճիշդ է:

— Իբրեւ ոճրագործ մը, անանկ չէ՞:

— Ոչ:

— Հապա՞:

— Իբրեւ մեղսակից մը:

— Շատ լաւ, այդ մեղսակցութիւնը հիմնակա՞ն էր:

— Ի հարկէ, եթէ ոչ կառավարութիւնը ինչո՞ւ համար պիտի ձերբակալէր զինքը:

— Դուք որ Մելիքին ամէնէն սիրելի մարդը եղած էք, ինչպէս կը պատմեն, երբեք տեղեկութիւն չունի՞ք այդ մասին:

— Ունիմ, Հայր սուրբ:

— Ի՞նչպէս ունիք:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ իմացած եմ որ Մելիքը մաս ունեցած է այդ գործին մէջ եւ թէ ոճրագործը պահած է ամիսներով:

— Սոսկալի բան... ի՞նչ շահ ունէր Մելիք՝ այդ տեսակ ոճրագործութեան մը մէջ:

— Ոճրագործը հասարակ մարդ մը չէր: Մելիքին հետ ուրիշ խելքի կը ծառայէին, Հայր սուրբ, ես ի՞նչ գիտնամ:

— Ի՞նչ խելքի կը ծառայէին:

— Սա՛նկ, զէնքեր պիտի բերէին... խումբեր պիտի կազմէին... որ կառավարութեան դէմ կարենային գլուխ վերցնել:

— Էյ... դուք ալ չէի՞ք ուզեր:

— Ամենեւին. թող որ անոնք չէին յայտներ ինծի այդ տեսակ ապուշ բաներ:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ գիտէք:

— Գաղտնի կերպով ականջ կը դնէի անոնց խօսքերուն:

— Ըսել է թէ ոճրագործը տեսած էք:

— Հապա՛... երկու ամիսի չափ հոս մնաց:

— Ոճրագործին հետ աղջիկ մըն ալ կայ եղեր:

— Անման ու գեղեցիկ աղջիկ մը կար:

— Ո՞ւրկից բերած էր հետը:

— Ո՞վ գիտէ... իբրեւ թէ սպաննուած Քիւրտ պէկի տունէն փախցուցեր էր, բայց խելքիս բանը չէր:

— Ձեր խելքն ի՞նչ կ'ըսէ այդ մասին:

— Աղէկ գիտեմ որ աղջիկն ալ մէկտեղ գացեր է Քիւրտը սպաննելու:

— Ինչ որ է, աղջիկն ո՞ւր է հիմա:

— Ուրիշ տեղ մը փախցուցին:

— Այս բոլորը աղէկ, Օէս Զաքօ, շեշտեց վարդապետը կատարեալ պաղարիւնութեամբ, շատ ուրախ եմ որ յայտնեցիք, որովհետեւ այդ մարդը մեր քահանաներէն հաղորդութիւն ուզած էր, առարկելով որ ինքը պարզապէս զոհ մըն է եւ թէ ինքը ամենեւին լուր մը չունի Քիւրտի մը սպանման գործին մէջ: Մեր քահանաները մերժած ըլլալով հանդերձ հաղորդութիւն տալու, ինչ հրաման մը ուզած էին: Հիմա որ դուք ճշմարիտ կերպով կը խոստովանիք անոր մեղսակցութիւնը, ա՛լ խիղճս հանդարտ պիտի ըլլայ երբ մերժեմ: Գիտէ՞ք կրօնքի մը հանդէպ ոճրագործը, անձնասպանն ու մեղսակիցը կը դատապարտուին աններելի յանցանքով մը. հետեւաբար անոնց չեն տրուիր ոչ հաղորդութիւն եւ ոչ ալ կրօնական արարութիւն:

— Այնպէս է, մրմնջեց Գիբրը:

— Սակայն չըսիք ինծի թէ կառավարութիւնը ի՞նչպէս եւ ի՞նչ պարագաներու մէջ կասկածեցաւ որ Մելիքը այդ ոճիրին մեղսակիցն է, քանի որ ձեզմէ զատ մարդ մը չէր իմացեր:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Եագուպեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն՝ Օր. Ալիս Սամուէլեանի ընդ Պ. Էմիլ Ասլանեան ամուսնութեան առթիւ ։

×

• ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ
(Ալֆորվիլի ցանկ)

Ուստիլլեան Փ.2000 Հ. Ֆ.։ Նախորդ գումար 440.800 Հ. Ֆ., ընդհ. գումար՝ 442.800 Հ. Ֆ.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի «Անի» կոմիտէն շնորհակալու-թեամբ ստացած է ընկ. Յ. Գալայճեանի մահուան 20 ամեակին առթիւ իր թոռնիկներէն Պէթի, Յովհաննէս եւ Էլիզապէթ 10ական Ն. Ֆ.։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէն իր ամբողջ կազմով ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկ. Թամելայեին, Տէր եւ Տիկ. Գօզոսին եւ Ակնունիին, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգական

Ընկ. Արշակ Պօղիկեանի

ցառնաղէտ մահուան առթիւ։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն եւ խոհանոցի աշխատանքներ)։

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆրանսայէն 1947ին Հայաստան ներգաղթած Տիկին Էֆրոնիա Մանուկեան կը փնտռէ իր եղբայրը, արհեստով դերձակ Պ. Աստուր Ստեփան Հայրապետեանը որ երկար ժամանակէ ի վեր Փարիզ կը բնակի եւ ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ։

×

Թիֆլիսէն Կազարեան ընտանիքը կը փնտռէ իրենց ամուսինը եւ հայրը, Պ. Սենիկ Կազարեանը, այլ անունով Էլամիրեան, հօր անունը Արշակ որ երկրորդ մեծ պատերազմին կորսուած է։

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Լիոնահայ ժողովուրդին թէ 1961 Յունիս 4ին Գաղութահայ առաջին ընդհ. ժողովի որոշումով, երկրորդ Գաղութահայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 24ի կիրակին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ ինչ որ այժմէն կը յանձնենք Լիոնահայ ժողովուրդին ուշադրութեան։

Ի դիմաց Լիոնի և Շրջ. Ազգ. Միութեան
Ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ
Ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—o—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան ։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ ․

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէններու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պըրվէի եւ պագալօրէայի ։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան .—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողով։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն բացառիկ ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի Շրջանի բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 20,30ին (ժամը 8,30ին), «Ահարոնեան» ակումբ՝ 26, Ռիւ Քօնվալէսան, Մարսէյլ։

Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով։

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ավինեոնի «Մուրատ» խումբը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպատճառ ներկայ գտնուիլ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 26 AOUT 1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9187 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4988

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

...ամիր Սուլթանի մայրաքաղաքը ան... ընթաց ցնցումի մը ենթարկուեցաւ, ... Հ. Յ. Դաշնակցութեան սուրբ դրօ... տակ զինուորագրուած երեք տաս... անձնազոհ ֆետայիներ, 1896 Օգոստոս 12-26ին, ռումբերով եւ ատրճանակ... զինուած, գրաւեցին Պանք Օթօման...

...միջազգային դրամատիրութեան միջ... ...րերին տիրանալով, յեղափոխական... ...րու նպատակն էր Պերլինի դաշնագրի ...յօդուածի գործադրութեան երաշ... ...ւոր վեց մեծ պետութեանց ուշադրու... ...ը հրաւիրել հայկական նահանգներու ...րենորոգումներուն վրայ, որոնք ...ին ի վեր երբեք չէին իրագործուած, ...ւսատակ Բարձրագոյն Դրան հանդիսա... ...ր խոստումներուն։

...ն առաջ կարգադրութիւններ էին ...ած, փչելու համար ելքաքանչիւրին ...անձնելիք դերը։

...պատրաստուած էր ֆրանսերէն լեզուով ...գիր մը, որ կը պարունակէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան պահանջները, հիմ... ...ած Պերլինի դաշնագրին վրայ եւ որ ...եւրոպ... վեց գեսպաններուն յանձնուեցաւ, ...ւումէն անմիջապէս վերջ։

Ձեռնարկին ղեկավար Բաբգէն Սիւնի ...սպանուեցաւ դրամատան մուտքին ...։ Թուրք պահակին գնդակով, ...ի ձեռին։ Զոհուեցան նոյնպէս քա... ...մր ընկերներ։

Արմէն Գարօ եւ Հրաչ, Եւրոպա ուսած ...ւոր երիտասարդներ ստանձնեցին ան... ...ապէս ղեկավարութիւնը։

...Ապուլ Համիտ, Եըլտըզի իր պալատին ...յանկարծակիի եկած, ռուս դեսպանի ...կցութեան դիմեց։

...դեսպանատան աւագ թարգման Մաքսի... ...Հայերու «բարեկամ» ձեւացած, ...ինլական խորամանկութեամբ խա... ...յեղափոխականները։ Մինչեւ առ... ...ժամը 2ը տեւած էին բանակցու... ...ները, որոնց կը մասնակցէին Օսմ. ...դրամատան տնօրէնները եւ Սուլթանին ...դրկուած պատուիրակներ՝ Մաքսի... ...կողքին։

...ֆետայիները, թիւով 27, զինուո... ...պատիւներով հեռացան Ղալաթիոյ ...փողոցի շէնքէն եւ Ֆրանսական ...շոգենաւով դրկուեցան Մարսէյլ։ ...գործակալները հայ յեղափո... ...ները Ֆրանսացի նաւապետին ներ... ...ցուցեր էին իբրեւ «աւազակներ», ...փորձեր էին կողոպտել Պանք Օթօման...

...Մարսիլիոյ մէջ հսկողութեան տակ ...ուելէ ետք, անոնք ղրկուեցան Հա... ...յին Ամերիկա։ Արմէն Գարօ եւ Հրաչ ...ցան Զուիցերիա անցնիլ, իբրեւ ...

...յս օրը, Սամաթիոյ մէջ, Արտաշէս ...եան, Գնունի եւ ընկերները հերո... ...մահով կը նահատակուէին։

...յեղափոխութեան պատմութեան ...կարեւոր դրուագներ են Պանք Օթօման ու Սամաթիան։

...գեսպանները՝ անտարբեր շա... ...ին իրենց արքայական կեանքը ...գեղածիծաղ ափերուն վրայ եւ ...խլճահարելու ականատես եղան ...Հայերու խողխողումին՝ ի... ...քթին տակ։

...ելով ինչխանական վարձատրու... ...ստացաւ՝ հնչուն, կարմիր ոսկի...

...Ապտիւլ Համիտ շարունակեց մա... ...վրայ խաղցնել եւրոպացի դիւանա... ...ները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՑՆԷ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԻՆ

Մինչ բոլորը Պերլինի ստեղծած կացութեան բարելաւման՝ կը սպասեն, խորհրդային նոր յուշագիրը, նոյն ատեն յանձնուած Արեւմտեան երեք պետութեանց, զգալապէս կը ծանրացնէ կացութիւնը։

Այս անգամ, Խրուշչեւ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ օդանաւային «նրբանցքները», որոնք Արեւմտեան Պերլինը կը կապեն Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ ազատ աշխարհի։ Խրուշչեւ կ'ըսէ թէ հաղորդակցութեան այդ միջոցները որոնք, ըստ համաձայնագրերու, վերապահուած են դըրաւման ուժերուն, կ'օգտագործուին գերման «վրէժխնդիրներու» կողմէ Արեւմըտեաններու օրհնութեամբ։ «Խորհրդային կառավարութիւնը, կ'ըսէ Խրուշչեւ, բագմիցս Միացեալ Նահանգներու ուշադրութիւնը հրաւիրած է Դաշնակցային Գերմանիոյ անհանդուրժելի միջամտութեան վրայ, Արեւմտեան Պերլինի ներքին հարցերուն։ Ծանօթ է որ Արեւմտեան Պերլին Գերմանական Դաշնակցային Հանրապետութեան մաս չի կազմեր եւ այդ իշխանութիւնը չի կրնար իր տիրապետութիւնը մինչեւ Արեւմտեան Պերլին երկարել։ Այս կէտը ընդունուած է Արեւմտեան իշխանութեանց կողմէ»։

Եւ Խրուշչեւ կ'ամբաստանէ Միացեալ Նահանգները որ թոյլ կուտան Արեւմըտեան Գերմանացիներուն գրգռիչ գործունէութիւնը, որ «աւելի սաստկացած է վերջերս»։ «Երկար ժամանակ է, կ'ըսէ խորհրդային յուշագիրը, Պ. Լեմէր, նախարար այսպէս կոչուած համագերմանական հարցերուն, Արեւմտեան Գերմանիա կը մնայ եւ հոն հաստատած է սպասարկութիւն մը, ուր կը պատրաստուի խափանարարական աշխատանք մը Արեւելեան Գերմանիոյ դէմ։ Արեւմտեան Պերլինէն Արեւելեան Գերմանիա կը ղըրկուին զանազան վրէժխնդիրներ, ծայրայեղներ, խափանարարներ, լրտեսներ։ Անոնց փոխադրութեան համար ալ, Արեւմտեան իշխանութիւնները օդանաւային նրբանցքները կը գործածեն։ Այդ ձեւով, Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա բացայայտ կերպով կը չահագործեն Արեւմըտեան Պերլինի իրենց դիրքը, օգտագործելով այն իրողութիւնը որ հսկողութիւն չկայ օդանաւային հաղորդակցութեանց վրայ»։

Եւ սոսկ եզրակացութիւնը այն է, Մոսկուայի համար, որ 1945ի համաձայնագրերը բռնաբարուած են «կոպտօրէն»։ Այդ նոյն ճամբաներէն է, կ'ըսեն Ռուսերը, որ Արեւմտեան Պերլին կը հասնին Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութեան անձնաւորութիւնները կամ ներկայացուցիչները եւ թշնամական յայտարարութիւններ կ'ընեն ժողովրդավար Հանրապետութեան եւ Խորհ. Միութեան դէմ։ Եւ խորհրդային յուշագիրը վերջացուցութեան մէջ, կ'ըսէ թէ Խորհ. Միութիւնը կը պնդէ որպէսզի ամերիկեան կառավարութիւնը, որ դրաւման պաշտօն կը կատարէ ներկայիս Արեւմտեան Պերլին, անյապաղ միջոցներ ձեռք առնէ վերջ տալու համար Դաշնակցային Գերմանիոյ այս ապօրէն գործունէութեան։

24 ժամ չանցած, Ամերիկացիները պատասխանեցին, խիստ ազդարարութիւն մը ընելով Խորհ. Միութեան։ «Օդասաւ...

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ԳԱՑԻՆ, ՀԻՆԳ ՀՈԳԻ ԵԿԱՆ

Ինչպէս կը սպասուէր, նախարարական կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուեցան Ֆրանսական Դահլիճին մէջ։ Երեք նախարարներ գացին, մէկը՝ Լըքուր հրաժարելով։ Միշըլէ նոյնպէս տարակարծիք էր վարչապետին հետ, նոյն պատճառներն են մասամբ որ կառավարութենէն հեռացուցին Բուշըրոն։

Նոր կարգադրութիւններու հետեւանքով կառավարութեան մէջ կը զօրանայ Կոլեան հոսանքը (Իւ. էն. էռ.), նկատի առնելով որ գացողները տարբեր կուսակցութեան կը պատկանէին, մինչ եկողները Տըպրէի ընկերներն են։ Թեռնուար որ Տեղեկատուութեան նախարար է, կը դառնայ «Նախարար-Պատուիրակ» վարչապետին մօտ, իր պաշտօնը կը յանձնուի Թրիսթիան տը լա Մալէնի։ Արդարութեան Նախարարութիւնը կը ըստանձնէ Շրնօ (նախապէս՝ Միշըլէ), Երկրագործութիւնը՝ Փիզանի (նախապէս՝ Ռոշըրօ)։ Ժոզէֆ Ֆոնթանէ Առողջապահութեան եւ Բնակչութեան նախարար կը դառնայ, փոխարինելով Շընօն։ Լըքուրի տեղ պաշտօնի կոչուած է Ժան տը Պրօյ (Սահարա, Անդրծովեան հողամասեր եւ նահանգներ։

23ի խորհրդային յուշագիրը, կ'ըսեն Ամերիկացիները, նոր քայլ մըն է սուտի եւ վախցնելու փորձերու այն արշաւին մէջ, որուն նպատակն է ուշադրութիւնը ցըրուել խորհրդային ձախողութիւններէն եւ աւելի լարել միջազգային մթնոլորտը։ Այս յուշագրին ամբաստանութիւնները եւ ակնարկութիւնները սխալ են եւ Խորհ. Միութիւնը շատ լաւ գիտէ։ Այն իրողութիւնը որ նման յայտարարութիւններ կ'ըլլան ճիշդ այն պահուն երբ խորհրդային կառավարութիւնը կը փակէ քաղաքին արեւելեան շրջանը, լիրբ եւ անպատասխանատու արարք մըն է։ Բռնաբարումն է նաեւ խորհրդային կառավարութեան պայմանաւորման հանդէպ՝ «Գերմանիոյ քաղաքական եւ տնտեսական միութեան»։ Խորհրդային յուշագրին նախատական վերագրումները Արեւմտեան Պերլինի ազատ մարդոց նկատմամբ, կարծել կուտան թէ խորհ. կառավարութեան համոզումն այն է թէ Միացեալ Նահանգները իր կարծիքը կը բաժնեն որուն համաձայն, բռնակալութեան համակերպիլը Գերմանիոյ ժողովուրդին ապրելակերպն է»։ Եւ Ամերիկացիները կը շարունակեն.— «Արեւմըտեան Պերլինի ժողովուրդին ազատութեան կոչումը եւ իր ղեկավարներուն հանդարտութիւնը, հակառակ գրգռութեանց, երբեք աւելի բացայայտ կերպով չէին արտայայտուած, ցորչափ այս վերջին օրերուն»։

Ամերիկա նկատի իսկ չուզեր առնել խորհրդային ամբաստանութիւնները եւ սպառնալիքները եւ կը զգուշացնէ Խորհ. Միութիւնը որ նոր բռնաբարումներով չվտանգէ համաշխարհային խաղաղութիւնը։

Մոսկուայի յուշագիրը պատճառ դարձաւ որ Արեւմտեանները մօտեն իրենց տարակարծութիւնները եւ մէկ ճակատ կազմեն։ Անգլիացիք կ'ընդունին որ որեւէ բանակցութիւն կարելի չէ այլեւս, այս պայմաններուն մէջ։ Կացութիւնը ծանրակշիռ կը նկատեն։

Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը յայտարարեց թէ Խորհ. Միութիւնը շատ լաւ գիտէ՝ այն սահմանները, զորս չի կրնար անցնիլ եւ որեւէ յուշագիր բան չի կրնար փոխել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ քանի մը հազար հոգի բողոքի ցոյց մը կատարեցին Խրուշչեւի վերջին յայտարարութեան դէմ, ուր խորհրդային վարչապետը սպառնացած էր Ակրոպոլը քանդել։ Հանրաժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, ուր կը հռչակէ յոյն ժողովուրդին սէրը հանդէպ այն գաղափարներուն, զորս Ակրոպոլը կը խորհրդանշէ որոնց դէմ ոչմէկ բան կրնան ընել Խրուշչեւի սպառնալիքները։ Բանաձեւին մէջ ողջոյնի խօսք կայ նաեւ Պերլինի ժողովուրդին, որ այնքան արժանավայել ձեւով կեցած է իբրեւ պահակը ազատ աշխարհի։

ՄԱԿԱՐԻՈՍ արք. յայտարարեց թէ մտադիր է աղքատ գիւղացիներուն բաժնել Կիպրական Եկեղեցւոյ հողերուն մեծ մասը, երկար պայմանաժամի վարկով մը։

ՀԱԲԷՖԱՅԻ Ակուտաթ Իսրայէլ ուղղափառ Հրեաներու խումբ մը գաղթականներու կայանը խուժեց, նկատի առնելով որ «Հրեայ երիտասարդութեան ներգաղթի շարժումները» հարկ եղած կրօնական դաստիարակութիւնը չեն ստանար եւ կը դառնան «առանց Աստուծոյ Հրեաներ»։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1էն սկսեալ կարելի է Սպանիա երթալ առանց անցագրի։ Ազգային անձնագիրը բաւական է եթէ ճամբորդութիւնը երեք ամիսը չանցնիր։

ԹՈՒՐՔԻԱ տեսակցութիւն մը տուած է եգիպտական Ալ Մեսուար շաբաթաթերթին, որուն մէջ կ'ըսէ թէ իր վստահութիւնը չէ կորսնցուցած Արեւմուտքի հանդէպ, սա պարզ պատճառով որ երբեք վստահութիւն չէ ունեցած։ «Միայն ժըպտեցաւ Արեւմուտքին, ըսած է Թունուզիայի նախագահը, որպէսզի զօրավիգ կանգնին մեր դիմումին՝ անկախութեան։ Ոչ բանակ ունէի, ոչ ալ զէնք անկախութիւնը ձեռք ձգելու համար։ Ծիծաղելի չէ որ հեռացած եմ իմ արաբ եղբայրներէս. Թունուզիան կայանի վերածեցի ալժերական ապստամբման պայքարին համար»։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիան 80 միլիոն մարք պիտի վճարէ Պելժիոյ, իբրեւ վընասուց հատուցում։

ՌԸՆԷ ԺՈՒԿԼԷ, Ֆրանսացի գրագէտը մեռաւ առջի օր։ Հեղինակն է վէպերու, նորավէպերու եւ ճամբորդական նոթերու։

ՊԻԶԵՐԹԻ հարցը միշտ կը ծեծուի ՄԱԿի մէջ։ Խօսած են Կինէի, Մարոքի, Քուպայի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները։ Քուպա նոյն «տոպրակին» մէջը դրած է Ֆրանսան եւ Ամերիկան, իսկ Թուրքիա մաղթած է որ խնդիրը ժամ առաջ կարգադրուի։ Խօսք առած են նաեւ Պելոռուսիոյ, Լեհաստանի, Եմէնի, Հայիթիի, Նոր-Զելանտայի, Քամպոճի եւ Թոկոյի պատուիրակները։

ՏԸ ԿՈԼ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Սեպտեմբեր 5ին։ Յուլիս 12էն ի վեր չէ խօսած։

ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱՑ 850.000 հոգի կայ Ֆրանսայի մէջ։ Կը նախատեսուի որ 1980ին միլիոնը պիտի անցնի։

ՊՐԱԶԻԼ կ'առաջարկէ միջնորդի դեր խաղալ Ամերիկան եւ Քուպան հաշտեցնելու համար։

ՍԱՀԱԼ ՊԷՆ ԵՈՒՍԷՖի յուղարկաւորութիւնը մեծ շուքով կատարուեցաւ Գահիրէի մէջ։ Թունիզեան ծանօթ ընդդիմադիրը, որ Օգոստ. 15ին սպաննուած էր Ֆրանքֆուրթի մէջ, արժանացաւ բացառիկ յարգանքի։ Նասր ծաղկեպսակ մը ղրկած էր եւ 6000 հոգի կը հետեւէին դագաղին։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ թերթերը 8էն եւ 6էն 4 էջի իջան, թուղթի տագնապի հետեւանքով։

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Տեղին է յիշել տասնեակ մը ուրիշ լեհահայ դիւանագէտներ, որոնք մինչեւ Լեհաստանի առաջին բաժանումը (1773), աշխատեցան անձնուիրութեամբ իրենց երկրորդ հայրենիքին բարիքին համար:

Իսկ ինչ որ կը վերաբերի լեհ–թաթար դիւանագիտական յարաբերութիւններուն մէջ Հայերու յայտնաբերած աջակցութեան՝ պէտք բաւականանանք յիշեցնելով որ ԺԷ. դարուն, մանաւանդ Լատիսլաւ Դ.ի եւ Յովհաննէս Գազիմիրի ժամանակ, այս երկու երկիրներու յարաբերութիւնները տեւականօրէն վտանգաւոր փուլերու մէջ կը մտնէին, որոնց լուծումը յաճախ պատերազմի դաշտի վրայ կը կատարուէր:

Բնականաբար յաճախ վէճերուն խառնուած էին նաեւ Թուրքերը, Ռուսերը եւ Խազախները, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ շահերով:

Հետեւաբար այս ժամանակամիջոցին լեհ արքունիքը կը կարօտէր քաջ դիւանագէտներու, որոնց լաւագոյն գործակիցները Հայերն էին: Այս քաղաքական տենդագին գործունէութեան շրջանին, մեր ուշադրութեան առարկայ կ'ըլլայ հայ Ռոմաշքովիչ, իր կէս ողբերգական, կէս կատակերգական արկածախնդրութիւններով:

1649ին, մինչ Լեհերը, ընդդէմ Խազախներու եւ Թաթարներու արիւնալի պատերազմներ կը մղէին Զպարաժ եւ Զպորով քաղաքներու մերձակայքը՝ առաջնորդութեամբ Խմիէլնիցքի եւ Իսլամ-Կիրէյի, Ռոմաշքովիչը լեհ արքային մօտ կը գտնենք:

Հազիւ մասնակի հաշտութիւն մը կնքուեցաւ Իսլամ-Կիրէյի հետ, շնորհիւ Օսոլինսքի նախարարին դիւանագիտութեան, Ռոմաշքովիչ, այս վերջինին մէկ նամակով, կրցաւ անցնիլ խազախ-թաթար բանակատեղիներուն մէջէն եւ հասնիլ մինչեւ Զպարաժ, ուր լեհ քաջ պահակազօրքը դեռ կը դիմադրէր:

1650ին, երբ կրկին պատերազմի մը վտանգը կը սաւառնէր նոյն հակառակորդներու միջեւ, Ռոմաշքովիչ «դիւանագիտական սուրհանդակի» պաշտօնով ընդհուպ մեկնեցաւ Թաթարիստանի մայրաքաղաքը՝ Պաղչեսարա, Բայց, «...որպէս ներկայացուցիչ լեհ կառավարութեան, կ'ըսէ Պառանովսքի, անվայել ընդունելութիւն գտաւ եւ բազմաթիւ անգամներ ալ անարգանքի ենթարկուեցաւ»: Հայ դիւանագէտը սակայն չյուսահատեցաւ, քանի որ զայն դարձեալ կը գտնենք Իսլամ-Կիրէյի արքունիքը: Անոր ինչ աստիճանի յանդուգն եւ դժուարութիւններու տոկացող ըլլալը կ'ապացուցանէ հետեւեալ դրուագը: 1648ին, Խազախներու ըմբոստութեան ընթացքին — որ լեհ բանակներու կոտորածով վերջացաւ — գերիներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ զօրավար Փոթոցքի, որուն ազատագրումին համար պահանջուած մեծ գումարին մէկ մասը ստանալէ ետք, Թաթարները ազատ արձակեցին Փոթոցքին, իբրեւ պատանդ պահելով անոր զաւակը: Ռոմաշքովիչ, վստահելով բնականաբար իր թաթար «բարեկամներուն» վրայ, 1652ին, յանդգնութիւնն ունեցաւ առեւանգելու բանտէն երիտասարդ Փոթոցքին: Դժբախտաբար, մինչ Ռոմաշքովիչ ուրախութեամբ կը մօտենար լեհական սահմանին, ձերբակալուեցաւ եւ իր կարգին Պաղչեսարայի բերդին մէջ բանտարկուեցաւ, ուր մնաց մինչեւ 1654–1655, լեհ–թաթար յարաբերութիւններու բարելաւումը: Ոչ մէկ կերպով յուսահատած իր անյաջողութեան եւ անարգանքներուն համար, որոնց ենթարկուեցաւ թաթարական բանտին մէջ, Ռոմաշքովիչ, 1657ին, նոր ճամբորդութեան մը ձեռնարկեց դէպի Պաղչեսարա, եւ այս անգամ իբրեւ «փոքր պատուիրակ» Մեհմէտ Կիրէ Խանին մօտ: Ժամանակակից լեհ դիւանագէտներէն ոմանք անոր արժանիքները կը դրուատեն եւ կը գովեն հաւատարմութիւնը եւ խղճմտութիւնը. մինչ ուրիշներ կը տարակուսին անոր անշահախնդրութեան վրայ: Ստոյգ է սակայն թէ անսովոր դէմք մըն էր ան, արթուն եւ յամառ, թաթար եւ թուրք արքունիքներու մարդոց եւ գործերուն քաջահմուտ, ամէնէն տագնապալից պարագաներու մէջ իսկ ելքի դուռ մը կը գտնէր:

Հոս պէտք յիշենք նաեւ, արդէն մեզի ծանօթ Քրիստափոր Փիոթրովիչը, որ իր Զաքարիա եղբօրը հետ, դիւանագիտական սուրհանդակի պաշտօն ունէր Պաղչեսարայի արքունիքին մօտ մինչեւ 1660, եւ յետոյ «փոքր դեսպանի» պաշտօնին կոչուեցաւ նոյն արքունիքին մօտ, ապա Ախվերտէյովիչը, որ 1666ին նոյն պաշտօնով մեկնեցաւ Ղրիմ: Գալով լեհ-պարսիկ յարաբերութիւններու բարգաւաճումին մէջ հայ դիւանագէտներու բերած մասնակցութեան, անցողակի յիշենք որ այս յարաբերութիւնները Լեհաստանի մէջ որոշ հետաքրքրութիւն մը արթնցուցին այն շրջանին՝ երբ Եւրոպայի մէջ Թուրքերու դէմ քրիստոնեայ պետութիւններու դաշնակցութեան մը ծրագիրը կը պատրաստուէր, այսինքն Գրիգոր ԺԳ. Պապին եւ Ստեփանոս Պաթորիի թագաւորին օրերուն:

Պարսիկ Շահ-Աբաս Ա. (1586–1628) գահ բարձրանալով սկսաւ անդադար կռուիլ Թուրքերու դէմ եւ միաժամանակ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեց եւրոպական զանազան ազգերու հետ: Այս ուղղութեամբ յաճախակի նամակներ փոխանակուեցան Պարսկաստանի եւ Լեհաստանի միջեւ:

Ճիշդ այդ շրջանին, այսինքն 1601ին, հայազգի Սեֆէր Մուրատովիչ՝ որպէս «արքայական սպասարկու» Սիկիզմոնտ Գ.ի, Պարսկաստան մեկնեցաւ՝ վրաններ, գորգեր, թանկագին քարեր, զէնքեր եւ «արեւելեան ապրանք» յորջորջուած այլ նիւթեր գնելու համար:

Կը կարծուի թէ Սիկիզմոնտ Գ. դիւանագիտական առաքելութիւն մը յանձնած է Մուրատովիչի՝ Շահ-Աբասի մօտ: Թէեւ յիշեալ դիւանագէտին պաշտօնական ծանօթ տեղեկատուութիւնները չեն հաստատեր սոյն ենթադրութիւնը, սակայն կան նաեւ դեռ կարգ մը փաստաթուղթեր այս առաքելութեան առընչութեամբ, որոնք տակաւին չեն հրատարակուած:

Գ. Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(3 – Մնացեալը յաջորդով)

"ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԿԱՅ"

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՆՈՅՆ «ԼԷԳԼԷԳ»Ն ԿԸ ԾԱՄԵՆ

ԽՄԲ.— Ժամանակ առ ժամանակ Թուրքերը... ջայլամի դիրք կ'առնեն այն անապատին մէջ, զոր կը պատկերացնէ արդի միջազգային կեանքը՝ հակառակ աննախընթաց աղմուկին եւ բարձրաղաղակ խելացիներու: Ահա թէ ինչո՛ւ Թուրքերը, պատմագէտի հովեր առնելով երբեմն, կը յայտարարեն Արեւմուտքի թէ «Թուրքիոյ սահմաններէն ներս երբեք գոյութիւն չէ ունեցած եւ ոչ ալ այսօր գոյութիւն ունի Հայաստան մը»: Առանց յայտարարութեան անոր համար որ Արեւմուտքի պատմագէտները, գիտնականները եւ մտաւորականները քաղաքական... Զաքարիաներ դարձած՝ պապանձած են, «լէգլէգի»ներուն թողլով դաս տալ պատմութեան, լեզուաբանութեան, (կը յիշէ՞ք յայտարարութիւնը՝ «արեւ-լեզու» հռչակելու համար թուրքերէնը):

Այժմ կարդացէք հետեւեալը: Պուէնոս-Այրէսի դեսպանատան կողմէ, Արժանթինի կաթոլիկ հոգեւորականներէն մէկուն հարցումին իբրեւ պատասխան, կը յայտարարուի թէ ոչ Հայաստան կայ, ոչ ալ Քիւրտիստան: Կաթոլիկ հոգեւորականը, այս պատասխանը ստանալէ ետք, նամակով մը կը դիմէ Արժանթինի Հայոց առաջնորդին՝ խնդրելով լուսաբանել զինք: Ահաւասիկ այդ նամակը (28 Յունիս 1961).—

Հաճոյքն ունիմ դիմելու Ձեր Սրբազնութեան, խնդրելու որ պատասխանէք իմ կարգ մը հարցումներուս՝ ձեր հեռաւոր հայրենիքի վերաբերեալ: Սակայն նախ պէտք յայտնեմ Ձեզ թէ 1959 Սեպտեմբերին կատարած դիմումիս ընդառաջ երթալով, Պուէնոս Այրէսի Թուրքիոյ դեսպանատունը հետեւեալ լուսաբանութիւնները հաղորդած էր.

«Թուրքիա ինքնիշխան պետութիւն մըն է, այսինքն՝ իր սահմաններուն մէջ գոյութիւն չունի մէկ ուրիշ պետութիւն՝ ըլլայ դաշնակցային կամ համադաշնակային: Թուրքիոյ սահմաններէն ներս երբեք գոյութիւն չէ ունեցած եւ ոչ ալ այսօր գոյութիւն ունի Հայաստան մը կամ Քիւրտիստան մը: Թուրքիոյ արեւելեան կարգ մը քաղաքներու մէջ կ'ապրին քանի մը Հայեր եւ քրտական ցեղեր: Գրեթէ տասը դարերէ ի վեր Պէթլիսը եւ Էրզրումը թրքական քաղաքներ են, այն օրէն երբ 1071ին տեղի ունեցաւ Մանազկերտի ճակատամարտը Թուրքերու եւ Բիւզանդացիներու միջեւ: Այդ թուականէն կը սկսի Անատոլուի թերակղզիին նուաճումը: Կարսը եւ Արդուինը կը գտնուին Ռուսաստանի սահմանին մօտերը»:

Այս լուսաբանութիւնը ստորագրած է դեսպանատան պաշտօնատարներէն Անան Փէյիտարոլ:

Թրքական դեսպանատան հարցուցած էի թէ արդեօք Հայաստանի մէկ մասը կը գտնուի՞ Թուրքիոյ մէջ եւ ո՞րն է եղած Հայաստանի մայրաքաղաքը, Կա՞րսը թէ Էրզրումը:

Այժմ շատ երախտապարտ պիտի մնամ Ձեզի, եթէ պատասխանէք հետեւեալ հարցումներուս՝ Հայաստանի վերաբերեալ.

Ա.— Ներկայ Հայաստանի տարածութիւնը եւ բնակչութեան թիւը: Երբէ՞ն ի վեր գոյութիւն ունի հայ ազգը: Ո՞ր տարին եւ ո՞ր թուականին Հայաստանը անկախ է եղած: Այդ պարագային, Հայաստանի անկախութիւնը ճանչցուա՞ծ է օտար պետութեանց կողմէ: Ի՞նչ պայմաններու տակ վերջ դրուեցաւ Հայաստանի անկախութեան: Արդեօ՞ք ներկայ Հայաստանի մէկ մասը կը գտնուի Թուրքիոյ եւ միւս մասն ալ Անդրկովկասի հողին վրայ: Ո՞րն է Հայաստանի մայրաքաղաքը: Քանի՞ բնակիչ ունի: Որո՞նք են Հայաստանի միւս կարեւոր քաղաքները: Հայաստանի լեռները, գետերը եւ լիճերը որո՞նք են: Ի՞նչ դրօշակ ունի Հայաստանը: Ո՞րն է ազգային քայլերգը: Ո՞րն է ձեր ազգային տօնը եւ ե՞րբ կը տօնուի: Ի՞նչ դրամ կը գործածուի երկրին մէջ:

Բ.— Հայ լեզուն ծագում կ'առնէ՞ պարսկերէնէ՞ն, ռուսերէնէ՞ն թէ թուրքերէնէն: Ի՞նչ գիրեր կը գործածուի, լատինակա՞ն թէ արաբական: Արժանթինի մէջ շատ Հայեր կա՞ն: Ամսագրի մը մէջ կարդացած եմ, որ երբ Իրանի դեսպանատունը կը տօնէ իրենց ազգային տօնը հրաւիրեալներու մեծ մասը Հայեր են, որոնք նախապէս Իրան ապրած են: Կարծեմ թէ նման բան մըն ալ կարդացած եմ թրքական դեսպանատան մասին:

Շատ շնորհակալ պիտի ըլլայի, եթէ կարենայիք տրամադրել Հայաստանի վերաբերեալ պատկերազարդ նիւթեր (պարբերական, քարտէզ, նամականիշ եւայլն):

Ինչպէս Ձեզի յայտնի պիտի ըլլայ Յովհաննէս ԻԳ. Պապը Տիեզերական ժողով կը հրաւիրէ՝ Համաշխարհային եկեղեցիի վերաբերեալ կարեւոր խնդիրներ քննելու համար: Կ'երեւի նկատի ունի նաեւ բոլոր քրիստոնեաներու միացումը, որպէսզի կատարուի Յիսուս Քրիստոսի կամքը՝ մէ՛կ հօտ եւ մէ՛կ հովիւ: Ուստի պիտի խնդրէի յայտնել թէ հայ ժողովուրդը կը պատկանի կաթողիկէ՞, ուղղ–

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Զօհրապ կը ստանձնէ կարեւոր դեր մը Պատրիարքարանի եւ Դեսպանատանց միջեւ՝ բանակցութիւններ վարելու համար, եւ Զօպանեանի միջոցով՝ Մարսէլ Լէար ծածկանունով Փարիզի մէջ կը հրատարակէ «Հայկական Հարցը վաւերագրերու լոյսին տակ» գրքոյկը: Պօղոս փաշա բազմաթիւ օրինակներ կը ղրկէ թերթերու, պաշտօնական անձերու՝ գնահատելով բովանդակութիւնը:

Գրքոյկը հրատարակելով Զօհրապ կրկին նպատակ կը հետապնդէ՝ դաս մը հանել ապագայի համար եւ լաւագոյն վարչութիւն մը հաստատելու հասնիլ արեւելեան նահանգներու մէջ: Գրութիւնը «Նպաստաւոր է Հայերուն, հակառակ չէ սակայն մահմետականներուն եւ Քիւրտերուն»: (Յառաջաբան):

Կը հաստատէ աստուածպետական պետութիւններու եւ մահմետական կայսրութեանց փլուզումը: Թուրքիա կը մնայ տակաւին: Պէտք է որ Թուրք վարիչները խորհրդածեն աղէտներու պատճառներուն շուրջ:

Այնուհետեւ կը ներկայացնէ «Հայկական Հարցի Պատմականը»: Քրիստոնէութեամբ եւ մշակոյթով Հայերը ներկայացուցիչն են արեւմտեան քաղաքակրթութեան: Հայ պատմութիւնը մարտիրոսութեան մը պատմութիւնն է, շատեր փրկուելու համար իսլամացած են, շատեր գաղթած են Ռուսիա, Ֆրանսա, Ամերիկա:

×

Եւրոպա հետաքրքրուած չէ Հայերով 1867–1877 թուականներուն: Անգլիա միայն շահագրգռութիւն ցոյց տուած է ռուս ազդեցութիւնը հակակշռելու համար: Ռուսեւթուրք վերջին պատերազմին Թուրքիա պարտուեցաւ, ռուս բանակները յառաջացան Հայաստանի մէջ: «Թուրքերը Հայերը մղեցին քաղաքական ինքնավարութիւն ուզելու օսմանեան տիրապետութեան տակ, վախնալով որ յաղթականը կը կցէ Տիգրանակերտ եւ Սվազ, Թուրքիա կ'ուզէր ամբարտակ պետութիւն մը ստեղծել (Նոյեմբեր 1877): Բայց երբ անգլիական նաւատորմը Պոլիս հասաւ, վախը փարատեցաւ, որոշումէն ետ դարձաւ, Ս. Սթեֆանոյի մէջ մերժեց ռուս լիազօրներու առաջարկած բնագիրը, զոր խմբագրած էին հայկական դիմումներու հետեւանքով: Ս. Սթեֆանոյի դաշնագրին մէջ «վարչական ինքնավարութիւն» բանաձեւին տեղ դրուեցաւ «բարենորոգումներ եւ բարելաւումներ» ռուս գրաւումին տակ» (էջ 5–6):

×

Ինքնավարութեան խոստումէն Թուրք վարիչները յանձնառու եղան բարենորոգումներ կատարել արեւելեան նահանգներու մէջ պատասխանատու մնալով Ռուսիոյ: Պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Պերլին, Թուրք թելադրութեամբ: «Պերլինի մէջ Թուրքերը Անգլիոյ օժանդակութեամբ մերժեցին ռուս գրաւման պայմանը, իսկ հայ պատուիրակութիւնը հակառակ Թուրք կառավարութեան, ուզեց վարչական ինքնօրինութիւն»:

Վեց պետութեանց դեսպանները հաւաքական գրով պահանջեցին բարենորոգումներու գործադրութիւնը (1880 Սեպտեմբեր): Բայց հալածանքները շարունակուեցան, Հայերը յուսահատ ըմբոստութեան դիմեցին (Սասունի դէպքերը 1894): Թուրքիա պատասխանեց ընդհանուր կոտորածով: Երեք պետութեանց դեսպանները յուշագիր մը խմբագրեցին, բարենորոգման ծրագիր մը ներկայացուցին, Բ. Դուռը մերժեց (1895 Ապրիլ), խոստացաւ բարենորոգումները գործադրել եւ ղրկեց Շաքիր փաշան:

Թուրք ոստիկանութիւնը տեղեկացած ըլլալով որ Հայերը ցոյց մը պիտի կատարեն Բ. Դրան առջեւ (1895 Սեպտ.), զինած էր Թուրք խուժանը, հրամայեց կոտորել, որուն հետեւեցան նահանգներու կոտորածները (1895–96):

Եւրոպական դիւանագիտութիւնը ոչինչ ըրաւ:

«Հայերը քաղաքական նպատակներ չեն հետապնդած, կեանքի, ինչքի, պատւոյ ապահովութիւն, աշխատելու կարելիութիւն, ազգային մշակոյթը պահպանելու իրաւունք ուզած են»:

×

Սահմանադրութիւնը յուսախաբ ըրաւ Հայերը, որովհետեւ հարստահարութիւնները շարունակուեցան, Ատանայի մէջ կոտորուեցան, սկսան զգալ 1910–1... Երիտասարդ Թուրք կառավարութիւն... զոհ մնաց, որովհետեւ իր փափաքն այդ էր: Սակայն Հայերը այսօր ալ քաղաքակրթութեան միակ տարրն են այդ հողամասին վրայ, իրենց թիւով, տնտեսական կարողութիւններով, մտաւոր մշակոյթով եւ աշխատանքի ընդունակութեամբ (էջ 8):

Աւանդական պատմութեան համաձայն, Ներսէս Պատրիարք գաղտնաբար դիմեց Ս. Սթեֆանօ եւ խնդրեց որ դաշնագրութեան պայմաններուն մէջ նկատի առնուի նաեւ հայկական խնդիրը: Չերազ կը պաշտպանէր այս տեսակէտը եւ կը յայտնէր թէ ինք եւ Խրիմեան գաղտնաբար Օտեսա մեկնած են եւ անկէ անցած Եւրոպա:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 5)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքարանը հեռագիր մը ստացած է Էջմիածնէն, ուր կ'ըսուի թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'առաջարկէ որ այս տարի աշնան, մեծ հանդիսութեամբ տօնուի Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600 ամեակը: Մայր Աթոռի դիւանը կ'աւելցնէ թէ կոնդակ մը կը յաջորդէ:

ՈՒՍՏՐԻ (Միացեալ Նահանգներ) Արամ կոմիտէի ընկերներէն Ալեքսան Սողիկ-եան, յանկարծամահ եղած է Յանատօրի...րչանքի 64րդ տարեդարձի տօնակատարութեան ընթացքին: Գործունեայ եւ սիրուած ընկեր մըն էր:

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած է դերասան Զափ–...ամոն իր երկու մանչ զաւակներով, որոնք պիտի ուսանին Նշան Փալանճեան ճեմարանը: Գոթընչէն մեկնելէ առաջ ճաշ մը տրուած է իրեն ի պատիւ:

ԳԱՅՍԵՐԻԷՆ կը գրեն Մարմարայի թէ Աստուածածնայ տօնը մեծ հանդիսութեամբ կատարուած է Ս. Լուսաւորիչ ...ղրաւոր եկեղեցիին մէջ: Հոգեւոր հովիւ Հայկազուն աւագ քհնյ. պատարագած է եւ կատարած խաղողօրհնէքը: Երգեցողութիւնները կատարած է Սկիւտարի Ս. Խաչ դպրեվանքի աշակերտութեան մէկ մասը: Պատարագիչ Տէր Հայրը Թուրքերէն ներբողը հիւսած է Ս. Կոյսին:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչ որ ապուշը ետքէն կ'ընէ, խելացին առաջուց կ'ընէ: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

Վազուան ճամբան՝ երբեքի քաղաքը կ'առաջնորդէ: ԱՐԱԲԱԿԱՆ

Ինքզինքը արդարացնել փորձող կինը, ոչինչ կ'ամբաստանէ ինքզինք: ՍՊԱՆԱԿԱՆ

Դրացիիդ հետ կռիւ մի՛ ըներ, նոյնիսկ իր անիրաւութիւն գործէ: ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ

...ակա՞ն, թէ ուղղափառ յունական կրօնքին համաձայն, Գրիգոր Լուսաւորիչը եղած է Հայաստանի առաքեալը: Որպէս առաքեալ ուրիշ ի՞նչ սուրբեր կը պաշտեն Հայերը:

Ես Արժանթինցի հոգեւորական մըն եմ եւ մինչեւ տարուան վերջ կը սպասեմ Փիկուէ համայնքին:

Աղօթելով Ձեր Սրբազնութեան համար՝

Հ. ԽՈՍԷ ՕՐԼԱՆՏՕ ՍԱՒՄԻԷՆԹՕ, Մ. Ի. Ս.

ԽՄԲ. — Պիտի հրատարակենք «Արմենիա»յի խմբագրականը իբրեւ պատասխան: Յառաջի խմբագրութիւնն ալ պիտի ըսէ իր խօսքը:

ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

ՀԱՏ ՄԸ ԵՒՍ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ. — Նախախնամութիւնը շատ անողորմ գտնուեցաւ մեր փոքրաթիւ գաղութին հանդէպ, տասնեւութ ամիսներու ընթացքին, հինգ ընտանիքներ սեւ սուգի մատնելով, — Գրիգոր Սեդրակեան (Քղեցի), Համբարձում Թոռունեան (Քղեցի), Յաշիկ Երեմեան (Բալուցի), Տիկին Հայկանուշ Արամեան (Բալուցի) եւ վերջերս ընկ. Արշակ Պօղիկեան:

Ծնած էր Յարբերդի Քեսրիկ գիւղը, համեստ եւ ինքնաբաւ ընտանիքի զաւակ: Ութ տարեկանին կը փոխադրուի Ամերիկա իր եղբօր քով, ուր յայտնի եւ անուանի յեղափոխականներու շունչին տակ թրծուելով կը մտնէ Հ. Յ. Դ. շարքերը: Առաջին աշխարհամարտին երկրէն ստացուած աղետալի լուրերը կը հրդեհեն պատանի Արշակի հոգին: Հակառակ եղբօրը թախանձանքին՝ կամաւոր կ'արձանագրուի Արեւելեան Լեգէոնի մէջ, որ Ֆրանսական դրօշին տակ պիտի կռուէր մեր դարաւոր թշնամի՝ Թուրքին դէմ: Կուպայ Գոլոտ, 1917 Յուլիս 20ին, կը հագուի զինուորական համազգեստ: Միշտ եռանդուն, խանդավառ՝ ու վրէժխնդիր՝ ինչպէս իր ընկերները, կը մասնակցի Արարայի յաղթական ճակատամարտին: Անկէ կ'անցնի Կիլիկիա: Զինադադարին իր բանակը կը հասնի Ատանա: Ֆրանսական կառավարութիւնը 1919ին Ատանայի մէջ կը լուծէ Արեւելեան Լեգէոնը եւ կամաւորներուն կ'առաջարկէ կամ մնալ տեղւոյն վրայ, կամ վերադառնալ Ամերիկա: Սակայն Արշակ ու շատ Արշակներ կը մերժեն: Կը մերժեն այն մտածումով որ նորածին Հայաստանի Հանրապետութիւնը պէտք ունի իրենց եւ կը սպասեն յարմար առիթի մը, մեկնելու համար հայրենիք:

Սակայն աւա՜ղ, ծնունդ կ'առնէ քեմալական շարժումը եւ ապա ղանդուածային դաղթ: Արշակին կը վիճակուի անցնիլ Յունաստան, անկէց ալ Սէնթ Էթիէն (Ֆրանսա), ուր պիտի ըլլար տարաբախտ ընկերոջ վերջին հանգրուանը: Հոս քանի մը տարիներ գործարան աշխատելէ ետք կը կազմէ ընտանեկան համեստ բոյնը: Յետոյ Արշակ կը նետուի առեւտրական ասպարէզ, սակայն առեւտրականի ու յեղափոխականի ջիղերը չկրցան հաշտուիլ իրարու հետ եւ ան մնաց սեւ աշխատանքի գործաւոր: Արշակ յաճախ եղած է տեղւոյս Հայ Ազգ. Միութեան նախագահ: Թէեւ անգրագէտ, բայց թրծուած ըլլալով Հ. Յ. Դ. հնոցին մէջ, միշտ ալ բեմերու վրայ էր իր թաւ ձայնով, փորձառու մարդու արտայայտութիւններով տիրապետելով ունկնդիրներուն վրայ:

Աւա՜ղ, անսպասելի կաթուածը միանգամ ընդմիշտ լռեցուց զինքը եւ մեր սիրելի ընկ. Արշակը, 64 տարեկանին, Օգոստոս 11ին, փակեց արդէն իսկ տկարացած աչքերը՝ անմխիթար ձգելով այրին եւ իր երկու զաւակները:

Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Համախորհրդային Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 20րդ Պատգմ. Ժողովը գումարուեցաւ Օգոստոս 12-13ին, Տէսինի մէջ:

Յայտարարուած ժամուն, շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին, ժողովը բացուեցաւ հայրենակից Թորոսեանի «Սեւան» սրճարանին մէջ: Կեդր. Վարչութեան նախագահ Ս. Տէր-Մարտիրոսեան բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն եւ անմիջապէս ներկայացուց իր կազմին հրաժարականը:

Մարսէյլի ներկայացուցիչ հայրենակից Կ. Կիւմիւշեան եւ Վալանսէն պատգամաւոր Յ. Կարապետեան կազմեցին Պատգմ. Ժողովի դիւանը, նախագահ եւ քարտուղար:

Նախագահ Կիւմիւշեան հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել մեզմէ յաւէտ բաժնուողներուն յիշատակը, վայրկեան մը լռութեամբ: Ֆրանսայի շրջանի 7 մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները տուին իրենց շրջանի վերջին երկու տարուան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումները, որոնք արժանացան ժողովի ընդհանուր գնահատութեան:

Հաշուեքննիչ յանձնախումբի անդամներ ընտրուեցան՝ Յ. Տէր-Ղուկասեան (Վալանսէն), Ն. Պէրպէրեան (Լիոնէն), եւ Մ. Միրզո՛յեան (Տէսինէն):

Կեդր. Վարչութեան տեղեկագիրը կարդաց Ա. Աճէմեան, որ համառօտ պատմականն ըրաւ վերջին երկու տարիներու գործունէութեան:

Հաշուեքննիչ յանձնախումբի տեղեկատուութենէն ետք, ժողովը մեծամասնութեամբ քուէարկեց գնահատական բանաձեւ մը, թէ՛ մասնաճիւղերու եւ թէ ալ Կեդր. Վարչութեան գործունէութեան վերաբերեալ:

Մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ Կեդրոնական Վարչութիւնը պահել Մարսէյլ: Նախկին կազմը ետ պահուեցաւ անփոփոխ:

Կիրակի առաւօտ՝ ժողովէն ետք, բոլոր պատգամաւորները ուղղուեցան Տէսինի Հայոց եկեղեցին, ուր լեցուած էր հաւատացեալ բազմութիւն մը: Կը պատարագէր տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Վարդ. քահանայ Աւագեան: Հոգեհանգիստ քարոզ մը տուաւ արքայ Ա. Շիրվանեան, մեծապէս ազդուելով ներկաները: Մեր Պատգմ. Ժողովին անունով 5000 Ֆրանք տրուեցաւ տեղւոյն եկեղեցիին:

Կէսօրուան մեր ճաշը իրենց ներկայութեամբ պատուեցին յիշեալ երկու հոգեւորականները: Մեծ յուզումով լսեցինք Տէր Հօր խիստ առինքնող հայրենական երգը:

Կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ դաշտահանդէսը՝ ժողովավայրի պարտէզին մէջ: Բոլոր սեղանները գրաւուած էին եւ Լիոնի ու Տէսինի Հայութիւնը հաճելի օր մը անցուց: Այս յաջողութիւնը կը պարտինք Տէսինի մասնաճիւղի անդամներուն եւ մասնաւորաբար երիտասարդներուն, որոնց եռանդը վեր է ամէն գովասանքէ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՍԻՐԵՆ

*

— Անգլիացիին սէրը պաղ է, բայց հաստատ: Անգլուհիինը՝ ռոմանթիկ, եթերային եւ դիւրափոփոխ:

— Ֆրանսացիին սէրը հաճելի է եւ սրամիտ: Ֆրանսուհիինը՝ անզուսպ, մոգական եւ անկայուն:

— Իտալացին կը սիրէ տենդով, կասկածամտութեամբ եւ յիշաչարութեամբ: Իտալուհին՝ ջերմօրէն, նուիրումով եւ անփութօրէն:

— Սպանացիին սէրը անկեղծ է, նուիրուած եւ նախանձոտ: Սպանուհիինը՝ բուռն ու քմայքոտ:

— Աւստրացիին սէրը հաւատարիմ է եւ դրական: Աւստրուհիինը՝ հանդարտ եւ հակապղատոնական:

— Ամերիկացիին սէրը կ'արտայայտուի յանդգնօրէն եւ բուռն կերպով: Ամերիկուհին զրգռիչ, քմահաճ եւ բռնակալ է:

— Ռուսը կը սիրահարի խորհրդաւոր կերպով եւ երեւակայութեամբ: Ռուսուհին՝ կրակով, բոցով եւ մոխիրով:

— Գերմանացին կը սիրէ անրծօրէն եւ դիւրահաւանօրէն: Գերմանուհին՝ դիւրազգածութեամբ եւ քնքշութեամբ:

— Զուիցերացիին սէրը բարի է, երկչոտ եւ պարզամիտ: Զուիցերուհիինը՝ անուշ եւ առանց կասկածի:

— Շուէտացին սիրոյ մէջ հաստատ է եւ վերապահ: Շուէտուհին՝ համեստ, հնազանդ եւ հաւատարիմ:

— Հելլէնը՝ բուռն, անհաստատ եւ նախանձոտ: Հելլենուհին՝ չափազանց պըշրանքօրէն եւ խորամանկութեամբ:

— Հայը՝ հրայրքով, հաւատարմօրէն եւ նուիրումով: Հայուհին՝ անկեղծ ու խոր սիրով եւ հաւատարմութեամբ:

Փաստաբանը խելացի մարդ մըն է, որ կալուածդ թշնամիներէդ կ'ազատէ, որպէսզի ի'նք իւրացնէ: ԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ

×

Անմիտ մարդը արեւը մազով ծածկել կը փորձէ: ԻՏԱԼԱԿԱՆ

×

Իմաստուն մարդը գիտէ թէ ի'նչ գիտէ: ԱՐԱԲԱԿԱՆ

ՅԱՌԱՋ-ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Գիրը ցնցուեցաւ, դալարուեցաւ իր ...ութեանը մէջ ու իր գլուխը խոնարհեց ...ող կայծակէ զարնուած գագաթի մը ...

— Եա, եա յայտնեցի ամէն բան, Թո– [illegible] ...Ցա–ւէց ձայնով մը ...

— [illegible]

— Այո, եա:

— Կառավարութեա՞ն յայտնեցիք:

— Այո

Ի՞նչ պատճառաւ:

— Պատճառն այն էր որ Մելիք ...ըն–թացքով ...երութեան մը դէմ կը դնէր եւ կ'ուզէր որ բոլոր գիւղերու մէջ զէնքեր մտնէին:

— Ա՜... սոսկալի բան է այդ: Ի՞նչպէս կրնար:

— Ի՞նչ գիտնամ... այնպէս ըրաւ որ տուրքեր հաւաքելու եկող զապթիաները կը վախնային բերաննին բանալու: Մի՞թէ մեզ կը վայլէ, Հայր սուրբ, կառավարութեան մը հետ սասանկ վարուիլ: Նայեցէք իմ օրովս ինչո՞ւ այդպէս չէ:

— Իրաւունք ունիք. բայց Մելիք ինչքան յիմար է եղեր որ սասանկ բաներու մէջ մտած է, գանէ յաջողեցա՞ւ:

— Ձեզ գիտեր. միայն թէ կասկած ունիմ մէկ երկու գիւղերու վրայ. նայինք պիտի կրնա՞մ հաստատել:

— Ի՞նչպէս պիտի հաստատէք:

— Բաւական է որ փոքրիկ ապացոյց մը ունենամ ձեռքս: Իսկոյն կառավարութեան կ'երթամ կ'իմացնեմ:

— Կը յուսա՞ք որ սասանկով կրնաք առաջքն առնել:

— Հայհա՜յ...: ինչպէս խաղաղեցաւ գիւղերնիս Մելիք մը կորսնցնելով, այնպէս ալ գիւղերը կը խաղաղին:

— Մելիքէն յոյս չկայ կ'ըսէք:

— Ամենեւին: Անցեալ օր պէտք եղածները կառավարութեան առջեւն ալ յայտնեցի. ամիս մը չանցած մահուան պիտի դատապարտեն:

— Հապա իր տունը ո՞վ պիտի նայի:

— Տունին մէջ աղջիկ մը եւ յաւակոր ...կին մը կը գտնուին. աղջիկը չափահաս է, մանչ մը ունիմ, անոր հետ կը կարգեմ, ան ատեն ունեցածները ինծի կը մնան Հայր սուրբ, աղէկ չէ՞:

— Աղէկ է... բաւական է որ նպատակիդ հասնիս:

Ու վարդապետը լռեց. հոգին լեցուած էր. իրեն անանկ կուգար որ իր դէմը գտնուող մարդը վատի մը նկարագրով ու մարդկային կերպարանքով հրէշ մըն էր:

— Երթանք, մրմնջեց վարդապետը, խոստովանութիւնդ վերջացաւ:

Գզիրը չնշմարեց կղերականին հոգեկան այլայլութիւնը, ոտքի ելաւ ու եկեղեցիին տաճարին դէմ կենալով աղօթեց վայրկեան մը...: Յետոյ վարդապետէն բաժնուեցաւ:

Վարդապետը մինչեւ եկեղեցիին դուռը գնաց անոր ետեւէն, երբ համոզուեցաւ որ մինակ էր Աստուծոյ տաճարին մէջ, ծունկի չոքեցաւ ու մրմնջեց ինքնիրեն.

— Աստուա՜ծ, Աստուա՜ծ իմ, դուն առաջնորդէ քայլերս...:

Ու հոգերուխ աղօթք մը ետքը, մեկնեցաւ եկեղեցիէն:

Իրիկունը, երբ դարձեալ Գզիր Զաքոյի տունն էր եւ անոր հետ սեղան նստած էր, չափազանց պաղարիւնութեամբ ու կեղծ մտերմութեամբ խօսեցաւ: Փուճ տեղը Գզիրը յարգանքները աւելի կ'ընէր, մեծարանքներ աւելի կը շռայլէր: Վարդապետը խորունկ մտատանջութեան մը մէջ կը թուէր ըլլալ, որուն պատճառը միայն Աստուած գիտէր: Ճաշէն վերջը վարդապետին խորհուրդով երիտասարդ քաղաքացին մեկնեցաւ, որպէսզի երկու օրէն վերադառնալով միասին բաժնուէին գիւղէն: Իսկ վարդապետը քնանալու առանձնացաւ:

Կէս գիշերուան մօտ էր:

Վարդապետը կամաց մը վեր առաւ գլուխը. դուրսին մտիկ ըրաւ... ականջ դնելէ ետքը հասկցաւ թէ տունին մէջ խոր լռութիւն մը կը տիրէր: Ուստի դուռը բացաւ անշշուկ կերպով մը Գզիրին պառկած տեղը գնաց: Գարշելի մարդը կնոջը քով կը գտնուէր. վայրկեան մը կանգ առաւ... մտածեց... ի՞նչ ընէր... մտադրութիւնը կը կասեցնէր զինքը քայլ մը յառաջանալու...: Եւ սակայն ճիգ մը ըրաւ, մօտեցաւ անկողնին, գրպանէն բարակ չուան մը հանելով բարձին վրայ ինկած կնոջ վիզէն անցուց թոյլ կերպով մը, եւ դաշոյն մը կուրծքին տակէն հանելով Գզիրին սրտին տարաւ...:

— Աստուած... մրմնջեց վարդապետը:

Ու այնքան արագօրէն ու զօրաւոր կերպով դաշոյնը զարկաւ Գզիրին սրտին մէջ եւ նոյն ժամուն դիւրութեամբ յաջողեցաւ կնոջ վզին անցուած չուանն ալ սեղմել ու կնոջը ճիչը խեղդել:

(Շար.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու երիտասարդ օրիորդներ 18էն 30 տարեկան իբրեւ վանտէօզ։

Դիմել

CHEMAVONIAN ET Cie
69, Rue de Cléry, PARIS (2e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ հիւսուածեղէնի համար, լաւ կտրող մը եւ սիւրժըըթէօզ։

Դիմել՝

F. T. N.
195, Rue St.-Denis, PARIS

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՀԱՍԱԾ ԵՆ

ՄԵՂՐԱՀԱՄ

ՁՄԵՌՈՒԿՆԵՐ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԹԷ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏՈՒՐ – ԵԱՆ համով ընդեղէններով։

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք։ Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
246, Rue Vendôme, LYON

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին։ Վարժարանի Տնօրէնութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատան եւ խոհանոցի աշխատանքներ)։

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հեռաւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (*Գ. Մ. Ալէմշահ*) եւ Ծիրանի ծառ (*Կոմիտաս*)։

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe
ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ։

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ»

(Բ. տպագրութիւն), Սկովտիոյ մասոնական կազմակերպութեան առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններուն մանրամասն ծէսերը եւ արարողութիւնները, Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ, կը ծախուի միայն գրավաճառ Գ. Բալուեանի մօտ,
43, Rue Richer, Paris (9e), Tél.: PRO.25-46
Գին 3 Ն. Ֆ.։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Նահանջը Առանց Երգի

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողով։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն բացառիկ ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի Հերջանի բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին (ժամը 8,30ին), «Ահարոնեան» սրահը՝ 26, Ռիւ. Քոնվալէսան, Մարսէյլ։

Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայանալ անպայմանօրէն։

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ավինեոնի «Մուրատ» խումբը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իտալիայէն Կուեռինօ Սեմփէր կը փնտռէ իր զաւակներուն մայրը որ 10 տարի առաջ մեկնած է տունէն։ Անունը՝ Մարիա Ասատրեան. կը կարծուի թէ Մօղէյի նահանգն է, Մէսի կողմերը։ Կը խնդրուի իրմէ կամ լուր ունեցողներէն, տեղեկացնել իր նախկին ամուսնոյն։

ՀԱՍՑԷ.— Փորթիոլօ, Մանթովա (Իտալիա)։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս *ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի —*
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ։ ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում։

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ համբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր
ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ
Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր
ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսական։

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։

*Առաջնակարգ կովկասեան խորոված*ներ, շաշլիք, քարսքի։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ELYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ·

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ

DIMANCHE 27 AOUT 1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9188 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4989

...ՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ԻԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ ՀԱՒԱՏԱՒՈՐ

...նք Օթոմանէն 65 տարի վերջ, երբ ...ոյր ակնարկ մը կը նետենք մեր շուրջ..., ...ենք կրնար զսպել մեր զայրոյթը եւ ...րծել մեր բախտը։

...այ ժողովուրդը մէկ դար աւելի առաջ ...երթուած, — ազատութիւն եւ սեփա... ...այրենիք պահանջելով, — քան Ափ... ...իկի գաղութային ցեղերը, որոնք դեռ նոր ...ականան եւ զիւրութեամբ, առանց ա... ...ն թափելու, անկախութեան կը տի... ...ան։

...նք հերոսաբար կռուեցանք, հեղե... ...ման արիւն թափեցինք, մէկ միլիոն ...տականներ տուինք յանուն ազատու... ...եան։ Սակայն ո՛չ ոք օգնեց մեզի։

...ուատացինք — միամտօրէ՛ն, իբրեւ ...րի հայ-քրիստոնեաներ — մօտաւոր եւ ...ռաւոր «քաղաքակրթաց»ներուն եւ անոնց... ...ի յուսացինք մեր փրկութիւնը։

...ործեցինք, որ Պալքաններու քրիս... ...նեայ ազգերէն, Յոյնէն, Սերպէն, Պու... ...արացիէն, Ռումանացիէն եւ Պուլկա... ...ն վերջ՝ անոնք Հայերն ալ պիտի ա... ...ազրէին օսմանեան բռնակալ լուծէն։

...իալէր էինք։ Երբ կարգը Հայերուն ե... ..., Անգլիան Ալպիոնը իր կայսրու... ...եան շահերու ապահովութեան համար ...պրոսը կլլել եւ Եգիպտոսի վրայ իր ...շխանութիւնը հաստատել վերջ, հայ... ...կան համաձայնագրութեան կոտորածներու մա... ...սշարական օրերուն Պոնտացի Պրպա... ...ին պէս ձեռքերը լուաց, փոխանակ ...իլու կարմիր զազանը։

...ջակցեցաւ իր պատասխանատու նա... ...արին բերնով յայտարարելու՝ թէ ...ին Վեհափառութիւն Վիկտորիա ...ուհիին մարտանաւերը չէին կրնար ...րատի վրայ բարձրանալ...։ Օգնա... ...ր անծանօթ էր տակաւին, այդ օրե... ...ն

...իւսիսի «Արջ»ը, որուն առանց սա... ...կութեան աջակցեր էին Հայերը բազ... ...պար կամաւորներով, 1826ի ռուսեւ... ...իկ եւ 1828ի ռուսեւթուրք պատե... ...մներուն, այն հաստատ յոյսով որ ...ական պետութեանց տիրապետու... ...ն ազատագրուելիք հողամասերուն ...յ անկախ Հայաստան պիտի ստեղ... ..., չարաչար խաբեց մեզ։ Ընդհա... ...ր հրամանատար մառաջալ Պասկե... ..., «Նոր Երեւանի», ռուսական կայս... ...եան կցեց գրաւուած հողամասերը։ ...Հայերը «վարձատրելու» համար, ...ենեւ աքսորեց Ներսէս արքեպս. Աշ... ...րակեցին, որ հայ կամաւորական ...խմբերն էր կազմակերպած։

...արական կայսրութեան ծրագիրն էր ...րանալ Հայաստանի, առանց Հայու... ..., ինչպէս չնականօրէն կը յայտա... ...ր Լօպանով եւ ինչպէս, աւելի վերջ, ...ջարկէր զօրավար Եուտէնիչ 1917-..., յանձնարարելով Կոզակներ տեղաւո... ...հայկական նահանգներէն տարագրը... ...ած Հայոց տուներուն մէջ։

...րիստոնեայ պետութիւնները չահա... ...ցին հայ ժողովուրդն ու անոր աք... ...գատը՝ մեծամասնահներ խլելու հա... ...Օսմանեան համբաւէն։

...ական Դաշտը «փոխանակելի հըն... ...դրամ» էր։

..., դարէն վերջ նոյն քաղաքականու... ...չարունակուեցաւ Հայերուն հան... ...նաեւ քանիերորդ դարուն։

... էր, որ կըցանք ափ մը հող խլել ...ղոգանդի անսահման տարածութեան ...էն եւ վրան դնել «Հայաստանի Հան... ...ութիւն»։

...յդ հրաշքը կը պարտինք հայ ժողո... ...ին, որ իր ծոցէն ծնունդ տուաւ ...փոխական կուսակցութեանց։

...Ոչ եղբարք, ո՛չ, օտարներէն չկայ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՒՋԵՐԹԷՆ ՊԵՐԼԻՆ

ԱՓՐԵՒԱՍԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ

ՄԱԿի բացառիկ նստաշրջանը վերջացաւ ուրբաթ գիշեր, պզտուած քուէարկութեամբ։ Ափրեւասիական բանաձեւը 66 ձայն ստացաւ, 30 պետութիւն ձեռնպահ մնացին, 3 երկիրներ չմասնակցեցան քուէարկութեան. ոչ մէկը դէմ քուէարկեց։

Ձեռնպահ մնացին, ինչպէս նախատեսուած էր, Ամերիկա, Անգլիա. առնց միացաւ Ճափոն։ Ափրիկեան Ֆրանսախօս երկիրները որոնք ծանօթ են «Պրազավիլի խումբը» անունով, ի վերջոյ տեղի տուին եւ թեր քուէարկեցին, մինչ Նիժերի եւ Քոթ տ'Իվուարի ներկայացուցիչները նախընտրեցին դուրս ելլել սրահէն քուէարկութեան պահուն, որոշում տալու ստիպման տակ չըլլալու համար։ Բացակայ էր նաեւ Ֆրանսա։ Թեր քուէարկողներուն մէջ կան, բացի խորհրդային, արաբական եւ ափրեւասիական երկիրներէն, հիւսիսային երկիրները (միշտ դէմ գաղթատիրութեան) եւ Ֆրանսայի ծանօթ «բարեկամ»՝ Թուրքիա։

Նախքան այս քուէարկութիւնը, որուն իմաստը եւ հետեւանքները յայտնի չէն, խօսած էին կարգ մը պատուիրակներ։ Նիստի բացման, առաջին խօսողը եղած էր՝ Քամըրունի պատուիրակը, յանուն Պրազավիլի խումբին։ Բաւական զարմանք կը պատճառէ, երբ կը յայտարարէ թէ իր խումբը որոշած է քուէարկել բանաձեւը։ Ցիշենք որ անցեալ տարի, Ալժերիոյ հարցին ժամանակ, այս նոյն երկիրները ձեռնպահ մնացած էին եւ նոյնը կը սպասուէր։ Կը խօսի կրկին Մոնքի Սլիմ, առանց նորութիւն մը ըսելու, յետոյ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները, մոռնալով իրենց կացութիւնը, կը փորձեն լաւ դաս մը տալ Ֆրանսայի... գաղթատիրութեան մասին։ Դեռ կը խօսին Կուաթեմալայի, Քոսթա Ռիքայի, Նիժերիոյ եւ Նիժերի ներկայացուցիչները։ Քուէարկութենէն առաջ կը խօսին նաեւ Նեփալի, Հոնտուրասի, Սալվատորի, Կիպրոսի, Ուրուկուէի, Խորհրդային Միութեան եւ Թունուզիայի պատուիրակները։ Ցիշենք նաեւ որ կինէի բանբերը ծանր խօսքերով նախատած է Ֆրանսան։

Ի՞նչ կը նշանակէ այս բանաձեւին քուէարկութիւնը։ Դժուար է ըսել։ ՄԱԿը որոշած է, այս ձեւով, որ Ֆրանսացիները քաշուին Պիզերթի իրենց նախկին տեղերը, ապա նստին եւ համաձայնին Թունիզիայի հետ։ Ֆրանսա որոշած է նկատի չառնել ՄԱԿի որեւէ որոշում։ Իսկ Պուրկիպա կը սպառնայ. «Եթէ չյարգուին Միջազգային Ատեանները, այն ատեն կը վերսկսինք կռիւը, յաղթանակը կասկած չի վերցներ»։ Պուրկիպա պատրաստ է անցեալը մոռնալու եթէ Թունուզեան հողամասը պարպուի։ «Անցեալը անցեալ է, միայն ապագան հաշուի կ'առնենք։ Պէտք է նախատեսենք մեր յառաջդիմութեան շարունակութիւնը։ Ատոր համար, ամէնուն պէտք ունինք, մէջն ըլլալով Ֆրանսա, որուն հետ կը գործակցինք, ինչպէս ուրիշ պետութեանց հետ։ Պէտք չէ որ Պիզերթի մեռելները խոչընդոտ ըլլան»։ Պուրկիպա քար մըն ալ «բարեկամ» ալ Կոլին նետեց. «Եթէ Ֆրանսա յամառի չպարպելու, եթէ միշտ կը հաւատայ որ Կոլ հայրիկին, որ կը կարծէ թէ իր զօրքը պիտի կարենայ պահել Պիզերթը, թող գիտնայ որ երբեք պիտի չընդունինք»։

ՊԵՐԼԻՆ

Տաքէն պաղ անցնելով, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ պէտք է բանակցիլ Պերլինի համար։ Խորհրդային վարչապետը այս յայտարարութիւնը ըրաւ Սոչիի մէջ, ամերիկացի լրագրողի մը որ «շատ հաճելի ժամեր» անցուցած է Սեւ Ծովու ափին։ Խրուշչեւ ըսած է. «Վստահ եմ թէ պատերազմ պիտի չըլլայ Պերլինի համար։ Փափաքելի է որ խօսակցութիւնները շուտով սկսին»։

Նոյն ոճը չգործածեց Ուլպրիխթ, ապահովութիւն տալով սակայն որ «Դաշնակիցներու մուտքի իրաւունքները Արեւմտեան Պերլին, պիտի յարգուին մինչեւ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութիւնը»։ Ուլպրիխթ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց յայտնելով թէ Թիթով Պերլին պիտի գայ Սեպտ. 1ին։

Պոնի խորհրդային դեսպանը՝ Սմիրնով, ուրիշ թելադրանքներ ըրած է, օդանաւային հաղորդակցութեան համար։ Եթէ, ըսած է Սմիրնով, օդանաւերը փոխանակ Արեւմտեան Պերլին իջնելու, Արեւելեան Պերլին իջնեն, շատ դիւրին կ'ըլլայ գտնել եկող-գացողին ինքնութիւնը...։

Անգլիացիները շատ գոհ են Ատենաուրէն եւ Մաքմիլըն մասնաւոր նամակով մը

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

լոյս » եղեց Խորէն արքեպս. Նարպէյ, որ Խրիմեան Հայրիկին հետ Պերլին գացած եւ ձեռնունայն էր վերադարձած։ «Հարիսայէն բաժին չէին հանած Հայերուն, որովհետեւ թուղթէ շերեփով էին գացած հոն եւ ոչ երկաթէ։

Երկաթէ շերեփը եւ սեփական ուժին վրայ ապաւինելու քաղաքականութիւնը դարձաւ հայ յեղափոխութեան հանգանակը։

Մեր հերոսներն ու հերոսամարտերը կ'ոգեկոչենք այսօր անգամ մը եւս, Պանք Օթոմանի եւ Սասունի 65 ամեակին առթիւ։

Ու հակառակ բոլոր ուրացումներուն եւ մոռացումներուն, աւելի քան երբեք հաստատ կը մնանք լուսաւոր ապագայի մեր հաւատքին վրայ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ նախագահը Քուատրոս հրաժարեցաւ։ Այս որոշումը պատասխանն է Լասերտայի քննադատութեանց, որ կ'ամբաստանէ Քուատրոսը իր բռնած դիրքին համար, իր հակումներուն համար ի նպաստ արեւելեան պլոքին եւ Քուպայի եւ երկիրը ղեկավարելու ձեւին։ Եթէ փոխ-նախագահն ալ հրաժարի, նոր ընտրութիւններ անհրաժեշտ են եւ Քուատրոս կրնայ վերընտրուիլ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ տնտեսական ծանօթ թերթը՝ Ֆինանշըլ Թայմզ կը գրէ թէ Ֆրանքը աշխարհի ամէնէն զօրաւոր տարադրամներէն մէկը դարձած է։

1959 1/Գ ՁՕՐԱԴԱՍԻ պատկանողները պիտի արձակուին հեռղհեաէ։ Սեպտեմբեր 13էն 17ի ընթացքին, անոնք որոնք ուղղակի Ալժերիա փոխադրուած էին։ Մնացեալը Հոկտեմբեր 17էն Նոյեմբեր 3։

ՆԵՀՐՈՒ Պելկրատ պիտի հասնի Օգոստոս 30ին, մասնակցելու համար ոչ-դաշնակից պետութեանց վերին ժողովին։ Ըստ կարգ մը լուրերու, Նեհրու կ'ուզէ որ ժողովը նախ ապազինման հարցերով զբաղի։ Ժողովէն ետք, Նեհրու Մոսկուա պիտի երթայ։ Ուաշինկթըն ալ հրաւիրուած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Արտաքին նախարարը Սելիմ Սարփեր խորհրդային դեսպանը ընդունեցաւ, որմէ ստացաւ Մոսկուայի յուշագիրը Սենթոյի յարձակողական նը-

ԳՐԱԿԱՆ
ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻՍ ԱՌԻԹՈՎ

Իմ կեանքը անցաւ ծափ ու ծաղկի մէջ,
Ես անչափ դիւրին հասայ երազիս.
Ես՝ տասնչորսամեայ «պատանի՛» հագիւ,
Ինձ անուանեցին արդէն բանաստեղծ։
Անարգել եղաւ ուղին իմ երգի,
Ամաչելու չափ հեշտ ու հաշտ եղաւ.
Թէ մի շիթ հաւատ ինձ դարը խօսքի,
Գովքը ինձ վրայ, անձրեւո՛վ տեղաց։

Եւ հիմա, երբ որ անցել է կեանքիս
Փառքով արբելու տարիքը անհոգ,
Մեծարման խօսք ու ծափեր լսելիս՝
Խորհում եմ իմ մէջ՝ արժա՞ն եմ արդեօք։
Արժա՞ն եմ արդեօք անապակ սիրուն,
Որ կայ այս մանկան աչքերի մէջ ծով,
Որ թրթռում է այս նամակներում՝
Գրուած պանդուխտի երկիւղած ձեռքով։
Եւ ինձ շռայլուած այսքանի դիմաց
Ես ի՞նչ եմ տուել, ես ի՞նչ եմ թողել.
Հերի՞ք են արդեօք՝ թէկուզ լաւ գրած,
Թէկուզ սրտագին, մի քանի տողեր։
Հերի՞ք է արդեօք առանց գրկանքի,
Առանց զոհութեան, ուղղագիծ մի կեանք,
Երբ միշտ նման է եղել սխրանքի
Հայ բանաստեղծի ուղին երկնի տակ։
Երբ, ինչպէս մոմը մառուռում խարխուլ,
Այրուե՛լ են նրանք, հաչուե՛լ, սպառուել—
Խարխուլ հայրենիք, ժողովուրդը՝ խուլ—
Ու յոյսն ու լոյսը նրա՛նք են տուել։
Երբ՝ դեռ չհասած ոչ մի երազի՝
Մեռել են անհաց եւ անօթեւան.
Մերթ բանտ ու աքսոր, մերթ լեառը
Մասիս
Մերթ անապա՛տը՝ նրանց գերեզման...

Ու երբ հիմա էլ ծովում աշխարհի,
Ուր հին մեր նաւը փշրուեց մի օր,
Նրանք՝ թիավար՝ փոթորկին սովոր,
Ոգու հատնումով, ջանքով վիթխարի
Ջրի երե՛ս են պահում հեւ ի հեւ
Մեր խլեակներն ու լաստերը բեկուած, —
Ես՝ ոտքերիս տակ հո՛ղը հայրենեաց,
Ու մեր գրօշի շուքը՝ իմ վերե՛ւ, —
Թիկունքիս՝ մի նոր, հզօր հայրենիք,
Վաղս՝ ապահով ու ճամբաս՝ որոշ, —
Ես՝ հայ բանաստեղծ, սակայն այլախօս
Բիւրե՛րը այսօր երգիս ունկնդիր, —
Ես քիչ եմ տուել՝ առածիս դիմաց.
Քե՛զ, իմ ժողովուրդ, նուիրել՝ եմ քի՛չ,
Քիչ եմ տոկացել քո կեանքի համար,
Զոհաբերանիդ չե՛մ բերել ոչինչ...
Ես շուտ այրեցի իմ սիրտը ջահէլ
Սիրոյ նամբէքում, սիրոյ երգերում,
Չկա՛յ քեզնից զատ բախտ ու վայելում,
Չկա՛յ ուրիշ վիշտ՝ քո վշտից աւել։
Ինչքան դեռ ունեմ կեանք ու ճանապարհ,
Ինչքան յոյզ ու լոյս, ձիրք ու նուիրում,
Ապահովութիւն, անդորր ու համբաւ,
Իմ մայր ժողովուրդ, ես քե՛զ եմ բերում—
Քո ճակատագրին կպած ու կապած,
Պատէ-պատ խփող քո ոգորումին,
Քո ապաւտին՝ վերջապէս ծագած,
Վերածնունդի քո մեծ պատումին։
Ուզում եմ ապրել ու երգել միայն
Քո երջանկութեան, բախտին ի խնդիր,
Ապրել մեծագործ քո որդոց նման,
Դու, արդա՛ր մեր մայր, քո վճի՛ռը դիր
Ես՝ յետին մշա՜կ քո մեծ դպրութեան,
Բայց ինձ մեծերից համեմա՛տ դատիր...

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

պատակներուն վերաբերեալ, ըստ խորհրդային իշխանութեանց ձեռք անցուցած «փաստաթուղթերուն»։

ԻՐԱՔԻ կառավարութեան եւ Իրաք-Փեթրոլիըմ-Քըմփընիի միջեւ բանակցութիւնները վերսկսան։ Քասըմ կ'ուզէ կարեւոր շահաբաժիններ ապահովել իր երկրին։

ՊՐԱԶԻԼ պիտի այցելեն, յառաջիկայ տարի, Նեհրու, Նասր եւ Համըրշոլտ։

ՀԱՃՈՅՔ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՆՑ

Ամուլ տեսութիւն մըն է զոր Հ. Աճառեան կը բերէ, — տեսութիւն մը որ բան մը չ'ըսեր: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Հ. Աճառեան, արդարեւ, երբ կը գրէ. «Կաղանդ բառը առաջ եկած չէ սանսկրիտեան kalo բառէն, այլ կապ ունի սանսկրիտ kala (եղանակ, ժամանակ, ժամ, տարիք, դար), պարսկական sal (տարի), թրքական sali (երեքշաբթի), լատինական saeculum (դար), արաբական saat (պայմանաժամ, մահ, հասունութիւն) բառերուն հետ, (արմատ ունենալով ՔԼ, ՍԼ, ԿՂ կամ ԿԼ տառերը), եւ հաւանաբար sal կամ sikl (արեւ կամ երկինք) բնութեան յաստատուածութեան հետ»:

Տէր Աստուած, Տէր ողորմեա, այս ի՞նչ «կապ» է որ իրարու կը միացնէ սանսկրիտ բառը, պարսկական բառը, թրքական բառը, լատինական բառը: Հ. Աճառեան կը պատասխանէ թէ «ամէնքն ալ ժամանակի գաղափար կուտան»: Ե՛ղա՛ւ լեզուաբանութիւն, եղաւ գիտութիւն: «Երկար տարիներու լեզուաբանական բաղդատութիւններն ու պրպտումները» այն եզրակացութեան բերեր են Հ. Աճառեանը թէ կարելի է կաղանդ բառը «կապել սանսկրիտեան, պարսկական, լատինական, արաբական, թրքակա՛ն բառերուն հետ»:

Ճիշտ այս «կապել» բառն է որ կը զայթակղեցնէ զիս: Շա՛տ վտանգաւոր բառ է, — «զոր միանգամ կապեսցես յերկրի՝ եղիցի կապեալ յերկինս» կ'ըսէ Աւետարանը (Մատթ. ԺԶ. 19): Կապել մը կայ չուանով, կապել մը կայ շղթայով, կապել մը կայ նարօտով: Բառերը ինչո՞վ կը կապէ Հ. Աճառեան, ինքը «կապեալ ի Տէր» (Եփ. Դ. 1), չէ բացատրած: Տուած միակ բացատրութիւնն այն է թէ բառերուն մէջ լծորդ տառեր կան, որոնք կը հաստատեն «կապելու» օրէնքը:

Իրականին մէջ՝ նախ կը քալէ բառերու իմաստին վրայ, յետոյ բառերու հանգիտութենէն կը հանէ լծորդ տառեր: Արդ դիտելի է գիտնալ թէ բառերը յաճախ իմաստ կը փոխեն, ինչպէս մարդիկ՝ շապիկ, անճանաչելի դառնալու աստիճան: Օրինակ մը, vivanda կը նշանակէ միս, — այս բառը կը ծագի լատիներէն vivienda բառէն, զոր Հռովմայեցիք կը գործածէին «ինչ որ անհրաժեշտ է ապրելու համար» նշանակութեամբ: Ահա թէ ինչո՛ւ «վիանտ տը պէօֆ» առենօք կը նշանակէր եզան յատուկ սնունդ, այլ բառով... խոտ: Նոյն բառը, «վիվիէնտա», սպաներէնի մէջ կը նշանակէ... բնակարան, որ «անհրաժեշտ է ապրելու համար»՝ որքան միսը:

Եթէ բառը կորսնցնէ իր պատմութիւնը, — այդպիսի բառեր շա՛տ՝ ամէն լեզուի մէջ, — երեւակայեցէք թէ ի՛նչ յիմար եզրակացութեանց կրնայ յանգիլ բառ «կապողը» իր լծորդներով:

Շատ հետաքրքրական է saqos բառին պատմութիւնը (դրչական պատկերը լրիւ տալու համար՝ հոս գրուած է Ø վերջատառով որ չի հնչուիր):

Լատիներէն kaiko բառը (զարշապար կամ կրունկ) կուտայ kaiça, որ կը նշանակէ փաթաթ՝ զարշապարը ծածկելու եւ պաշտպանելու յատուկ, — Թուրքերը առած են այս բառը, kaiça, գիտ նշանակութեամբ (Աճառեան), իսկ Ֆրանսացիք՝ նախ kaic, յետոյ շաic, ի վերջոյ շou, ամբողջ սրունքը ծածկող փաթաթ նշանակութեամբ: Ասկէ նաեւ շosiuր:

Ֆրանսացիները ունին նաեւ sop բառը, որ իգական ածական է, — արական ձեւը՝ pik sko ձեւին մէջ (թիւրոսն), իգական ձեւը՝ շou sop ձեւին մէջ:

Արաբերէնէ փոխառեալ բառ մըն է saqiaթ, — կը նշանակէ կօշիկ: Վարդապետ եւ արդի հեղինակաւոր լեզուաբանները կ'ընդունին թէ saqo բառը նըմայլ մըն է լեզուական խառնածին ամուսնութեան (արաբերէն եւ ֆրանսերէն, — շօսr ներուած է՝ սղումով տեղը գնելու համար saqiaթին առաջին վանկը):

Եթէ հետեւինք Հ. Աճառեանի լծորդներու օրէնքին, բաւական նիւթ կ'ունենանք խնդալու համար:

Յանուն արդարութեան, հարկ է այստեղ արձանագրել թէ saqo բառին ստուգաբանութիւնը առարկայ դարձած է անստոյգ վիճաբանութեանց:

Ըմանց համար անյայտ է ծագումը: Տիւ Քանժի ստուգաբանութեամբ՝ կազմուած է saf տը պօս բառերէն: Շէլէր կը կարծէ թէ saqh բառն է որ կը շինէ saqo, որովհետեւ փայտէ կօշիկ մըն է որու շինութեան համար կը գործածուի saphէն (եղեւին): Բայց յետոյ անդրադառնալով որ saqiaթ եւ saqo բառերը հասարակաց ծագում մը ունին, saqh վանկը կ'առնէ հնդեւրոպական արմատէ մը՝ սղեալ ձեւով եւ քալել նշանակութեամբ, որու աճած ձեւը, sթaph, ինչպէս գերմաներէնի մէջ, sթaphէն: Ունի բազմաթիւ նշանակութիւններ՝ ժողովրդական բարբառի մէջ, — հոլ, դոդոշ, պոռնիկ: Ճամբորդած է դէպի Ռուսիա, մինչեւ Գարսիկներուն եւ Թաթարներուն երկիրը:

Կը նշանակէ նաեւ ձախաւեր աշխատող, ասկէ՝ saqoթէ, աշխատանք խանգարել, նաեւ յառաջանալը դանդաղեցնել՝ կառքերու անիւին տակ դրուած երկաթէ կամ փայտէ կտորով:

Լեզուաբանները չեն կրցած ճշտել տակաւին φlomp (կապար) բառին ծագումը եւ արմատական նշանակութիւնը: Հ. Աճառեանի լծորդ տառերը ի՞նչ կ'ըսեն, ո՞ր լեզուին կը կապեն արդեօք:

Ապահովաբար իբերական լեզուն է մայրը, կ'ըսեն ոմանք: Հռովմայեցիները առած են զայն եւ կազմած φlompitaրէ բառը (ուղկանը իջեցնել ծովին խորութեան մէջ՝ թելերուն կապուած կապարեայ գնդիկներու ծանրութեամբ), ասկէ Ֆրանսացիները կերտած են φloüթէ բառը (ջուրին խորութեան մէջ մխրճիլ), ու φloüժoü կոչած են ջրային թռչուն մը, որ կրնայ երկար մնալ ջուրի խորութեանց մէջ:

Իմաստաբանութիւնը (sëmaüթif) երբեմն չփոթութեան կը մատնէ լծորդներու որսորդը:

Հին Հռոմի մէջ φoüթif կը կոչուէին այն բարձրաստիճան պաշտօնեաները, որոնք կը հսկէին ոչ միայն բոլոր կրօնական (հեթանոսական) արարողութեանց, այլ եւ հին կամուրջի մը բարւոք վիճակին վրայ, — այդ կամուրջը կը կոչուէր Սուբլիկիուսի կամուրջը, փայտաշէն, որ իրարու կը միացնէր Յանիկուլոսի եւ Ավենտինոսի բլուրները: Դեռ աւելին, — Իտալիոյ մէջ առենօք գոյութիւն ունէր վանական միաբանութիւն մը, «տէ Ֆռէռ Փոնթիֆ», որու անդամներուն պաշտօնն էր կամուրջ շինել եւ օգնութեան հասնիլ ճամբորդներուն: Հիմա φoüթif կը կոչուի պապը: Տառերու ի՞նչ լծորդութեամբ՝ կապ մը պիտի գտնենք կամրջապահին եւ Հռոմի քահանայապետին միջեւ: Դիւրին է ըսել թէ պապը միակ մարդն է որ կամուրջ կրնայ նետել Յաւիտենական քաղաքէն մինչեւ Յաւիտենական երկինքը, բայց լեզուն գիտութիւն մըն է որ ապացոյց կ'ուզէ:

Նմանահնչութիւնը եւս շփոթութեան կը մատնէ լծորդ տառերը:

Քամմինու բառ մըն է, անցք նշանակութեամբ, որ ժառանգ կը մնայ Կեղտացիներէն: Նոյն բառին հետ «կապ» ունի նաեւ Գրոթոններու ճամմ բառը, որ կը նշանակէ քայլ: Իտալացիները արդեգրեցին կեղտական բառը՝ վերածելով ճամինօ ձեւին, Ֆրանսացիները՝ շըմէն ձեւին: Յետոյ նոյն լեզուին հիւսիսեան յունարէն ճամինօս, որ կը նշանակէ փուռ: Այն ատեն թոյլ տրուեցաւ որ աճի յունարէն բառը, դառնալ ճամինաթա՝ ծխնելոյզ նշանակութեամբ (շըմինէ), որպէսզի չշփոթուի ճամինօս բառին հետ, որ դարձած էր շըմէն (ճամբայ):

Այսպէս նոյն լծորդ տառերով, նոյն կազմախօսութեամբ եւ հնչաբանութեամբ, բայց արմատով ու նշանակութեամբ տարբեր են շըմէն ու շըմինէ բառերը, թէեւ ճամբայ մըն է նաեւ ծխնելոյզը... կաղանդ պապային համար:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Շահ-Աբբաս, իր վերջին տարիներուն, բազմաթիւ անգամներ փորձեց Սիկիսմոնտ Գ.-ը իր ծրագիրներուն սիրաշահիլ: Սոպիեսքիի ժամանակ, հակաթուրք դաշնակցութեան ծրագիրը դարձեալ սեղանի վրայ դրուեցաւ: Բազմաթիւ լեհ պատուիրակութիւններ ղրկուեցան պարսկական արքունիքին: Սոյն պատուիրակութիւններուն մաս կազմած են հետեւեալ Հայերը. Կոստանդ Սուլէյման, կոչուած նաեւ կոմս Սիրի Զկորսքի, որ Լեհաստան չէ ծնած, բայց երկար տարիներ ապրած է հոն:

Ան, նախապէս, Վիէննայի արքունիքի մօտ, Յովհաննէս Գազիմիրի ներկայացուցիչ եղած էր եւ ապա, Կ. Պոլիս եւ այլուր, դիւանագիտական բազմաթիւ ծառայութիւններ մատուցած: Իսկ Սոպիեսքի թագաւորին ժամանակ, դեսպան կարգուած էր պարսիկ Շահին մօտ:

Թեր ու դէմ այլազան արտայայտութիւններ եղած են իր անձին նկատմամբ: Բայց Հաւատոյ տարածման Ս. Ժողովի դիւանին մէջ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր կան որոնք կը գնահատեն Կոստանդ Սուլէյմանի դիւանագիտական գործունէութիւնը:

Լեհաստան ծնած ուրիշ հայ վարդապետ մը, Սիմոն Պետրոսովիչ, աշակերտ Հաւատոյ տարածման կղերանոցին, 1696ին Պարսկաստան կը ղրկուի իբր դեսպան Սոպիեսքի թագաւորին եւ միաժամանակ անձնական ներկայացուցիչ նոյնին՝ Էջմիածնի Կաթողիկոսին մօտ: Թէեւ Պետրոսովիչ չկրցաւ իրեն վստահուած առաքելութիւնը ի գլուխ հանել, որովհետեւ ճամբորդութեան ընթացքին հիւանդութեան մը զոհ գնաց, սակայն անոր մօտ գտնուած վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան թէ որքան համակրանքով ու չահագրգռութեամբ կը հետեւէր Սոպիեսքի թագաւորը հայ Մելիքներու նախաձեռնութեամբ սկսած ազատագրումի շարժման:

1678ին, երբ հայ ժողովուրդին ազատագրումի հարցին համար հայ Մելիքները հաւաքուած էին Յակոբ Կաթողիկոսին շուրջ, նոյն շրջանին, Սոպիեսքի գաղափարի փոխանակութիւն մը ունեցեր էր յիշեալ Կաթողիկոսին հետ՝ Սեբէի միջոցաւ, որ Կ. Պոլիս կը գտնուէր:

Այդ տեսակցութիւններուն մանրամասնութիւնները անծանօթ են մեզի, սակայն գիտենք թէ Սոպիեսքի գոհ մնացած էր անոնց արդիւնքէն, քանի որ Նահապետ Կաթողիկոսին ուղղած իր նամակին մէջ կ'ըսէ թէ Յակոբ Կաթողիկոսէն ստացած նամակը իր ամէնէն թանկագին գանձերէն մին կը նկատէ:

Հայազգի Պետրոսովիչի միջոցաւ, Սոպիեսքի թագաւորը՝ Նահապետ Կաթողիկոսին հետեւեալ առաջարկները ներկայացուց.

Ա) Նահապետ Կաթողիկոս պարտ էր իր բոլոր ջանքերը թափել Հայերու ազատագրումին համար:

Բ) Այս նպատակին համար պիտի խնդրէր Եւրոպայի քրիստոնեայ իշխաններու օգնութիւնը եւ մասնաւորաբար Ֆրանսայինը, եւ պիտի դիւրացնէր Հայ Եկեղեցւոյ միութիւնը Ս. Աթոռին հետ:

Գ) Ցոյց պիտի տար յարմար վայր ուր քրիստոնեայ բանակները ապահով գիրք մը պիտի կարենային գրաւել:

Դ) Պիտի յայտնէր հայ զինուորական ուժերու կարողութիւնը:

Ե) Եւ ի վերջոյ, Սոպիեսքի կը խոստանար ձեռնտու ըլլալ հայ թագին այն թեկնածուին, զոր պիտի ընտրէին Հայերը:

Դժբախտաբար, նախ Պետրոսովիչի եւ ապա քաջ եւ մեծամիտ լեհ արքային մահը խորտակեց Հայերու կողմէ այնքան փայփայուած այս երազը: Սակայն, այս մեծ թագաւորին համակրանքն ու վստահութիւնը հանդէպ հայ ժողովուրդին մինչեւ այսօր օրհնութեամբ կը յիշուի:

Պետրոսովիչի մահէն յետոյ, Օգոստոս Բ. Թագաւորը իր քարտուղար, Յակոբ Նուրքիեւիչը, 1699ին, Հիւսէյին Շահին մօտ ղրկեց որպէս դեսպան, որուն դիւանագիտական նամականին պահուած է մինչեւ այսօր:

1739ին, յաջորդ թագաւորը, Օգոստոս Գ., Գրիգոր Նիկորովիչը ղրկեց Պարսկաստան արքունիք՝ որպէս դեսպան Աւգոսդ դիւանագիտական առաքելութեան մասին կրնայ ապագային մեզ լուսաբանել իր նամականին որ կը պահուի Վարշաւիոյ պետական դիւանին մէջ:

Հուսկ, յիշենք նաեւ հայազգի Մարքիեվիչը, Ալլաղովիչը եւ շատ մը ուրիշներ որոնք լեհ թագաւորներու կողմէ զանազան պաշտօններով Պարսկաստան ղրկուած են:

Այս համառօտ եւ հետեւաբար անկատար ուսումնասիրութիւնը պիտի փակենք բազմիցս յիշուած պատմաբան Գօրանովսքիի խօսքերով, որուն գրութիւններէն մեծապէս օգտուեցանք. «Անտարակոյս, կ'ըսէ ան, վերոյիշեալ Հայերէն զատ կարելի է դեռ ուրիշ հայ ներկայացուցիչներ գտնել, որոնք անպաշտօն կերպով մեծ ծառայութիւններ մատուցին մեր դիւանագիտութեան՝ Արեւելքի մէջ»:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Զօհրապի համաձայն, խոստումը եւ դիմումի թելադրանքը կուգայ Թուրք կառավարութենէն: Արփիարեան, որ մօտէն կը հետեւէր ազգային կեանքին, «Նոր Կեանք»ի մէջ յայտնած էր ազգային պատուիրակութեան սերտ գործակցութիւնը Թուրք պատուիրակութեան հետ, Թուրք կառավարութեան թելադրանքով պատուիրակութեան մը առաքումը Պերլին: Ստեփան փաշա Արսլանեան կը յիշէ Փափազեանի գրած նամակին մէջ «պետութեան աշխատակցութիւնը ազգայիններու ջանքերուն»: Շահրիկեան կը գրէր. «Համիտ նոյնը դիւանագիտութեամբ հայ պատուիրակութիւն մը ղրկելու թելադրանքն ըրաւ Հայերու ձեռքով Կարսն ու Արտահանը ետ առնելու»:

×

Վիքթոր Պեռնար՝ «Սուլթանին Քաղաքականութիւնը» ուսումնասիրութեան մէջ՝ Զօհրապի գաղափարը յայտնած էր տարիներ առաջ:

Կը մնար բացատրել Թուրք վարչութեան քաղաքականութիւնը: Ինքնավարութիւն կը խոստանայ, բարենորոգումներ գործադրելու յանձնառութիւն կը կատարէ եւ ապագային ոչ միայն ինքնավարութիւն չի տար, ոչ միայն վարչական բարենորոգումներ չի գործադրեր, այլեւ կ'ուզէ «ջնջել հայկական հարցը՝ ջնջելով Հայերը»: Մէկը «Հայաստանը պիտի ունէր առանց Հայոց», միւսը Հայաստանը պիտի դատարկէ հայկական խնդիր մը չունենալու եւ եւրոպական միջամտութիւն մը արգիլելու համար:

Զօհրապ կը ջնջէ ախուհետեւ Թուրք կառավարութեան բարենորոգումներ իրականացնելու անկարողութեան պատճառները:

«Թուրքերն ալ համոզուած են որ բարենորոգումներն իրականացնելու են, բայց չեն ուզեր որ Եւրոպա միջամտէ Թուրքիոյ ներքին գործերուն, կ'ուզէ որ յարգուի վեհապետութիւնը» (էջ 14):

×

Թուրքիա այդ միջոցին կը դիմէ՝ երբ դժուարին կացութեան մը մէջ կը մնայ, ինչպէս ցոյց կուտայ Ապետինի դեսպաններուն առած 1880 Յուլիս 5 թուակիր պատասխանը: Թուրք կառավարութիւնը միշտ խոստացած է բարենորոգումներ գործադրել եւ երբեք չէ գործադրած: Անկարող եղած է ապահովելու հպատակներուն լաւ վարչութեան մը նուազագոյնը, ապահովութիւն եւ արդարութիւն:

Թուրք կառավարութիւնը միշտ կանխածանքով հետեւած է քրիստոնեայ հպատակներու հանդէպ եւ հակողութիւն կատարած է անոնց թիւը նուազեցնել, անոնց տնտեսութիւնը տկարացնել, ազգային զարգացումը արգիլել, յաճախակի ընդհարումները պատրուակ բռնելով կոտորել:

Թուրքը կը նախընտրէ զինուորական արհեստը, յետոյ դարձաւ պաշտօնեայ, ապրեցաւ քրիստոնեաներու աշխատանքով, առանց հողերն ու ինչքերը դրաւելով: Պէտք է սորվիլ ինքն իր վրայ յենուլ, աշխատութիւնը սիրել:

Կան նաեւ կրօնական եւ ընկերային պատճառներ: Վարչական մեքենան շարժելու կարող պաշտօնեաներ չկան, օրէնքները կան, մարդիկ կը պակսին. նաեւ ցեղային, կրօնական նախապաշարումներ:

Այս պատճառները կը բաւեն ցոյց տալու որ Թուրքիա անկարող է ինքնին բարենորոգումներ իրագործելու (էջ 1...

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(Շար. – 6)

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՕՐՕՐԷՆ

ԹԹԵՆԻ ԾԱՌԵՐ ԷԻ... "ՎԻԼԼԱ"ՆԵՐ

—o—

Ո՛ր երբեմն, այս ճամբուն երկայնքին, Շէրիւէն մինչեւ Գեյմոն, ընդարձակ դաշտ էր, խոպան արտեր կարծես ճամբուն եզերքը մացառներ, մորենիի թուփեր ու թթենիի ծառեր միայն:

Այսօր, այդ ճամբուն ամբողջ երկայնքին, գեղեցիկ, մաքուր, ճաշակաւոր, ծառերով ու ծաղիկներով զարդարուած վիլլաներ բարձրացած են քով քովի:

Որո՞նց կը պատկանին «վիլլա»ները: Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս շինուեցան անոնք: Բայց մի՛ զարմանաքեր էք, ըսեմ: Մեծ մասամբ մեր հայրենակիցներուն վիլլաներն են: Զարմանքրական է դարձեալ թէ ի՞նչով, ի՞նչպէս շինած են այդ մաքուր, լուսաւոր եւ արդիական բնակարանները:

Պատասխանը պարզ է, — աշխատանքով, յամառ ու յարատեւ աշխատանքով: Միլիոնատէրականներ չեն, խանութպաններ չեն, հողատէրեր չեն այդ վիլլաներուն տէրերը, այլ Հայեր, երբեմնի գաղթականներ, պարզ գործաւորներ:

Շատերը կը՛ ճանչնամ կանուխէն, շատ կանուխէն: Կը ճանչնամ երբ Թուրքին տունը գերի էինք, հօտաղ կամ լծուար: Ուրիշներ, որ կը ճանչնամ որբանոցէն, տկար, մերկ ու թշուառ: Դեռ ուրիշներ ալ որոնց հետ այս հիւրընկալ ափերը ինկանք ու նախանձելի վիճակով:

Տեղին անծանօթ, շրջապատին անծանօթ, լեզուին անտեղեակ, համր կենդանիներու պէս կը մտնէինք գործարան, — ծուխին ու մուրին մէջ, — ու մեր շէֆերուն մատներուն եւ աչքերուն շարժումներովը կը հասկնայինք մեր կատարելիք աշխատանքը:

Ամբողջ 4-5-6, երբեմն աւելի թիւով ընտանիքներ սենեակի մը մէջ սեղմուած — շամպր կառնի — առանց ջուրի, առանց տարրական յարմարութիւններու, մահիճն ալ հոն, մահճակալն ալ հոն, վառարանն ալ: Մամիկին մահիճը, երախային օրրանը, անչափահասներուն անկողինները քով քովի սեղմուած:

Ու չեմ վարանիր ըսելու թէ գոհ էինք: Գոհ էինք, վասնզի, ազատ մարդու երկիր մը ինկած էինք: Դրացիները բարի Գաղղիացիներ էին: Մեր հանապազօրեայ հացը ճարելու հնարաւորութիւն տրուած էր մեզի: Մեր տկլոր երախաներու կրթութիւնը ապահովուած էր: Ամէնէն էականը՝ Թուրքին սարսափը, անոր չար, նախանձոտ հայեացքը չկար այլեւս: Եւ անձրեւին ու ցուրտին դէմ ապահով պատսպարան մը ունէինք:

Տարինե՛ր անցան: Սորվեցանք «պոն ժուռ»ը ու «պոն սուար»ը, «քոման սավա» ու «քոմսի քոմսա»: Մեր քիմքերը կամաց-կամաց վարժուեցան անոնց ծամպոնին ու ռոսիպոնին, անոնց քիմքերն ալ այժմ յաճախ կը համտեսեն մեր ապուխտն ու երշիկը, այլ մանաւանդ անմրցելի «Զիլ խըյմա»ն:

Գաղթականներ էինք, «հայմաթլոս», — դարձանք տեղացիներ:

Ի բնէ խնայող եւ շինարար ժողովուրդ, դերազանցապէս ազատութեան, սեփական տուն-հող ունենալու սիրահար, շուտով սկսանք այդ ուղղութեամբ մտածել ու աշխատիլ, աշխատիլ ու խնայել: Աշխատիլ գործարանը, գործարանէն դուրս՝ հոս ու հոն, ցերեկ-գիշեր:

Ժամ չունէին անոնք, կիրակի չունէին, նպատակ մը ունէին, — ամէն զոհողութիւն պէտք էր ընէին, ամէն զրկանքի պէտք էր տոկային հասնելու համար հոն, իրենց հետապնդած երազը իրականացնելու համար...:

Այսօր, տասնեակ տարիներ ետք, այդ երազը իրականացած է լիուլի, երաշխ համարուելու աստիճան:

Տնակներ չեն, գետնափոր խրճիթներ չեն, տախտակէ կամ թիթեղէ «պարաքա»ներ չեն շինուածները, այլ կոկիկ, արդիական բոլոր յարմարութիւններով «վիլլա»ներ: Ներսը՝ մաքուր, փայլուն, ճաշակաւոր բաժանումներով: Կեդրոնական ջերմացուցիչ: Տաք ջուր, պաղ ջուր, բաղնիք: Ընտիր կահ-կարասիներ: Շատերուն տունը՝ հեռախօսիլ:

Դուրսը, եռեւի մասը՝ հող, պտղատու ծառեր ու մշակուած բանջարանոց: Առջեւները կոկիկ ցանկապատեր ու այդ ցանկապատէն մինչեւ մուտքի դուռը, գոյնզգոյն վարդերու ու ծաղիկներու բուրաստան:

Այստեղ ծնած որ մեծցած երիտասարդութիւնը, որ թշուառ մանկութիւն մը անցուցած էր, հիմա, թէեւ, — ըսենք ու կրկնենք — հայկական կեանքէ հեռու, (մեր միակ ցաւը), բայց տէրն է իր գործին: Իւրաքանչիւրը արդէն մասնագիտութեան մը տիրացած՝ որոշ դիրքերու հասած:

Երիտասարդներ որ արդէն կառատուն (կարաժ) ունին: Ուրիշ մը վարիչի ղեկաւարութեան (օրօ էֆոլ) բացած է: Տեղական գործարաններուն, գրասենեակներուն, հիւանդանոցին եւ պետական գործերուն ու զանազան ճիւղերուն մէջ աշխատող, պատասխանատու գործեր վարող բազմաթիւ հայրենակիցներ ունինք:

Երէկ, գաղթական, որբ, «հայմաթլոս», այսօր քաղաքացի, գործի, տունի տէր: Այս բոլորը աշխատանքով, յամառ ու քրտնաթոր աշխատանքով: Այս բոլորը ունենալու համար ոչ «պետական վարկ», ոչ «Սոտախանովեան» վարձատրութիւն: Ոչ կարմիր կամ դեղին նշանախօսքեր եւ ոչ ալ «պլանային դրութիւն»...:

Ի զո՜ւր չէր տեղացի բարեկամիս այն կարծիքը թէ «Ո՛չ, դուք Հայերդ ճարպիկ վաճառորդներ չէք, այլ յամառ աշխատողներ, խնայողներ»: Այո՛, յամառ, յարատեւ աշխատանք եւ խնայողութիւն:

Կրնայինք աւելցնել նաեւ մեր շինարարական ոգին:

Կասկածէ դուրս է, արդարեւ, Հայ ժողովուրդին շինարարական ոգին, անոր հողապաշտութիւնը, սեփական տուն ունենալու իր մեծ ցանկութիւնը, չենթարկուելու եւ մէկու մը պարտական չմնալու իր ցցուն յատկանիշը:

Տունիս մէջ անօթի, լա՛ւ, ուրիշին տունը կուշտ, դէշ: Այս իմաստութեան հետեւած են մեր նախնիք դարերու ընթացքին, այսօր ալ նոյն իմաստութեան կը հետեւին մեր հայրենակիցները ամէն տեղ:

Այս բոլորին համար, անշուշտ, երախտագիտական տուրք մը ունինք գաղղիացի ազնուական ժողովուրդին, անոր լայնամիտ ու լուսաւորեալ վարիչներուն:

Պատիւ մը, փառք մը սակայն մեր անձնեան ժողովուրդին, որ բոլոր ժամանակներու մէջ իրեն վիճակուած արիւնոտ, տաժանելի ճամբաները անցնելէ ետք, աննկարագրելի ողբերգութիւններ ապրելէ ետք, այդքան կարճ ժամանակի մը մէջ կրցաւ ոտքի կանգնիլ, ողնայարը շտկել, հպարտ եւ ուղիղ նայիլ ապագային:

Իր աշխատասիրութեամբ, յամառ կամքին շնորհիւ կրցաւ շատ շուտով, տախտակէ կամ թիթեղէ տուներէն, « շամպր կառնի »ներէն ազատիլ ու շքեղ «վիլլա»ներու տէր դառնալ...:

Երէկ, այս տարածութիւններուն վրայ մացառներ, մորմենիի թուփեր, թթենիի ծառեր կային միայն:

Այսօր, շքեղ «վիլլա»ներ, պտղատու պարտէզներ, երփներանգ գոյներով ծաղկաստաններ իրենց ստուերը կը տարածեն:

Փա՛ռք հայ շինարար բազուկներուն:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ՆՇԽԱՐՔ ՄԸ
ԵՂԻՇԷ ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԷՆ

—o—

ԽՄԲ.—Երուսաղէմի Պատրիարքութեան շրջանին՝ Եղիշէ արք. Դուրեան այս նամակը գրկած է Պոլսոյ պատրիարքին.—

Մասնաւոր հաճոյքով մը կարդացի Յուլիս 24ի նամակդ: Բաւական տեղեկութիւններով լի էր ան, թէպէտ եւ տրամեցուցիչ պարագաներ ալ չէին պակսեր անոնց մէջ, զոր օրինակ Մրմրեանի մահուան լուրը, Դպրեվանքի խնամակալութեան օրհասական վիճակը, եւայլն:

Իրաւ է որ շատ անգամներով առած ենք յուսահատական ցաւերու փորձը ու ալ վարժուած ենք անոնց հարուածներուն: Բայց նորէն թել մը կայ սրտիս խորը՝ որ չի դադրիր թրթռալէ երբ վշտին մատները կը բախին անոր: Աշխարհն այսպէս պիտի անցնի, կամ մենք աշխարհէն, առանց դարման մը գտնելու խոստացուած բոլոր բարիքներէն: Եւ ուր ալ ըլլանք, մտաւոր վայելքն է որ պիտի կրնայ բան մը արժել, ամէն դառն իրականութիւններէ վեր՝ եւ անով է որ կը կաղդուրուիմ միշտ, եւ Եւրիպիդեան սա տողը կը յեղյեղեմ ստէպ.

«Մխոց տեսնեն եւ միտք լսեն, այլ ամենայն խուլ է եւ կոյր»:

Մարմինի առողջութիւնս ալ առով կը պահեմ իմ մէջս, որչափ կարելի է, եւ վերահաս ծերութեան խէթը ծաղրի մը փոխելով՝ կեանքի ախորժակը չեմ ուզեր կորսնցնել, իր իմաստական եւ հոգեւոր կողմերովը միայն ըմբոշխնելով զայն:

Մրմրեանի վախճանը ցաւեցուց զիս, ինչպէս Սէմէրճեանի մահն ալ: Երկուքն ալ դպրոցական ընկերներս եղած էին, վերջինը շատ կանուխէն, որուն հետ ունեցած մանկական խաղերս տղայութեանս յիշատակներուն լաւագոյն փունջը կը կազմեն. իսկ Մրմրեանի հետ սկսած եմ միտքի գրօսանքներուս՝ որոնք դեռ կը շարունակուին: Սիրած էի զինքը հին ընկերակցութեան մը հետեւանքով, որ կրնար շատ անգամ հակառակ ստրգինք տալ, այլ որովհետեւ Մրմրեան ստուգիւ հանճար մը ըլլալով՝ թէեւ ոչ առանց ախտակրութեան՝ անկշռելի ազնուութեան մը կնիքը կը պահէր իր խախտած էութեան խորը, ու բարի հոգի մըն էր ան. իսկ Սէմէրճեան, ազգասիրութեան ունայն ծոցէն յաջողեցաւ դուրս բերել կրթական ստեղծագործութիւն մը, ըսենք՝ վիմատառուած գիւղացիներգութիւն մը. այրած ճեմարանը վերականգնելով իր մոխիրներէն, ու առով կրկնակի շատաշուն ապառներ իջեցուց ոչ միայն իրենց դրամը յուսպէսս վատնող հարուստներու երեսին, այլ եւ մարդ ըլլալու ճամբէն մոլորած ազգատներուն երեսին՝ որոնք իրենց լակոտութիւնը միայն գիտեն ցուցադրել՝ ծոյլ թիկունքին ճակատագրականութեան մը յեցուցած միշտ: Սէմէրճեան ասկէ աւելի չէր կրնար սիրած ըլլալ ազգային հայ մանուկները... Երանի՛ թէ իրմով շինուէին շատեր:

Հայրական ողջոյններով՝

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

4 Օգոստ. 1926, Երուսաղէմ

Պէտք է նշենք որ մեր պետական տեղեկատուութեան ապաստարկութիւնը տեւականօրէն կ'օգտուէր վաճառականական նպատակներով ղէպի Պարսկաստան, Թուրքիա եւ Արիմ ճամբորդող Հայերու բերած լուրերէն: Դժբախտաբար, ժամանակակից աղբիւրներուն մէջ հազիւ մի քանի ակնարկ կը գտնենք այս մասին...

Այսուհանդերձ, հարկ է երախտապիտական գնահատումներով ընդունիլ որ այս փոքրիկ հայ հասարակութեան կատարած դերը մեծ եղած է՝ Արեւելքի հետ Լեհաստանի մշակած քաղաքական եւ վաճառականական յարաբերութիւններուն մէջ: Անոնց օժանդակութիւնը թերեւս ոչ այնքան գնահատուած ժամանակակիցներէն կ'երկրակցնէ Պարանովսքի — խորապէս քննուելու արժանի է՝ որպէս լրացուցիչ մաս Լեհ-Արեւելեան պատմութեան:

Գ. Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՀՌՈՄ

(Ի եւ վերջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԹՈՒԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

—o—

Դաշոյնին հարուածը մահացու ըլլալով, վարդապետը չկրնաց դալ, այլ հատով մը դուրս ելաւ անկից ու գիշերուան մութին մէջ անյայտ եղաւ:

Գիւղը սոսկալի՝ շարժումներ ըրաւ, բայց չկրցաւ ձչել, իսկ կինը յաջողեցաւ վիշտ անցուց շուանը քակել ու օգնութեան պոռալ:

Անօգուտ բան, դաւաճանը փչած էր իր հոգին... իսկ վարդապետը, որ մեր ծանօթ վանականն էր, կրցած էր ազատօրէն փախչիլ:

ՎԱԼԻ ՓԱՇԱ

Ա... գիւղին ոճիրը մինչեւ վալի փաշային ականջը հասաւ: Գոռոզ, հպարտ ու ննջամիտ փաշան պահ մը սարսռաց կեցած տեղը... մտածեց իր ընելիքին ու գործադրելիքներուն վրայ:

Երկու ամսուան մէջ իրարու ետեւէ ահռելի ոճիրներ կը գործուէին իր աչքին առջեւ, իր սիրելի մարդոց արիւնը կը թափուէր... անոնք աներեւոյթ ձեռքի մը տակ կ'իյնային... ու ինքը չէր կրնար միջոց մը գտնել... բաւին բովանդակ նշանակութեամբը անզօր էր: Եւ մանաւանդ ամէնէն սոսկալին այն էր որ՝ այդ աներեւոյթ ձեռքը յայտնի ու անվախ կերպով բանտերը կը մտնէր եւ իրեն մեղսակից եղողները կը փախցնէր...:

Կուսակալը իր շքեղ ապարանքին մէջ կառավարութենէն կրակ կորած սկսաւ ման գալ, սկսաւ իր բոլորտիքը նայիլ եւ հանդարտ մտածումներով տագնապիլ:

— Է՛հ, դնաց Միրզա պէկ, գնաց Ռէշօ Զաքօն... եկա՛ւ ձեռքէս սա չարագործ Մելիքն ալ, բացագանչեց Վալի փաշան ինքնիրեն: Բայց ազատ է աներեւոյթ մարդը եւ դեռ շուրջս կը դառնայ:

Այս վերջին գաղափարը ցնցեց զինքը, ու գրեթէ ընկճուած, ջախջախուած ու խռովայոյզ վիճակով մը ինկաւ բազմոցին վրայ ցաւագարի մը պէս:

Քառորդ մը անցած էր, երբ ներս մըտաւ փաշային թիկնապահ Ահմէտ պէյ, մօտեցաւ անոր ու ձայն տուաւ:

Փաշան աչքերը բացաւ ու խեղդուած ձայնով մը հարցուց.

— Տեղեկութիւն մը հասա՞ծ է, Ահմէտ պէյ:

— Ոչ, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց թիկնապահ Ահմէտ պէյ:

— Անօգուտ բան, ըսել է թէ կեանքերնիս վտանգի մէջ է, մրմնջեց վալին անհանդարտ ձայնով մը:

— Ինչո՞ւ կեանքերնիս վտանգի տակ ըլլայ:

— Վտանգի տակ չէ՞:

— Ամենեւին:

— Ի՞նչպէս ամենեւին. չէք նայիր, միթէ մեր աչքին առջեւ չկատարուեցա՞ն ոճիրներ, միթէ մեր բանտէն չփախցուեցի՞ն եղեռնագործներ, միթէ մեր շուրջը պահուած չե՞ն այդ մարդիկը...: Ինչէ՞ն գիտէք որ վաղն ալ ուրիշ մը պիտի չիյնայ արեան ճապաղիքներու մէջ... ինչէ՞ն գիտէք որ դաւադրութեան մը զոհը պիտի չըլլանք մենք ալ...: Ըստ իս, այնպէս համոզուած եմ որ այս ամբողջ նախանձը գաղտնի ականներու վրայ հիմնուած է. մէկ խօսքով գաղտնի շրջաթայի մը տակ առնուած է...:

— Երբե՛ք: Եթէ քանի մը Հայերու աւարքը տեղ-տեղ կասկածներ կուտայ մեզի, անիկա բան մը չէ: Փառք Աստուծոյ կրնանք առաջքը առնել:

— Զեմ հաւատար, Ահմէտ պէյ: Ես փորձառու եղած եմ: Գիտեմ թէ ժողովուրդ մը երբոր գլուխ վերցնէ կառավարութեան դէմ, բռնութիւնը, ուժը, մէկ խօսքով ամէն տեսակ ճնշումներ անօգուտ կը դառնան: Քիչ ժամանակուան մէջ չէ որ ուշադիր եղած եմ Հայերու ներկայ ընթացքին, դիտած եմ անոնց վարժարաններու մէջ տիրող ոգեւորութիւնն ու մանաւանդ տեսած եմ անոնց երիտասարդներուն շարժումները: Ի՞նչ կը կարծէք. ահա այս բոլոր փոփոխութիւնները, այս բոլոր յեղաշրջումներն են որ ականներ կը բանան մեր ոտքերուն տակ ու մեր հաւատարիմ պէկերը կ'իյնան իրարու ետեւէ մութին մէջ:

— Սա մեռած ժողովուրդէն կը յուսա՞ք այդքան մեծ գործեր:

— Մեռա՞ծ... հը՜մ, այդ ժողովուրդը մեռած չէ: Այդպէս մի՛ կարծէք: Եթէ այդ համոզումն ունեցած ենք ցարդ, կ'ըսեմ որ չափազանց սխալած ենք: Այդ ժողովուրդը քիչ ատենուան մէջ մեր կառավարութեանը դէմ պիտի տեսնենք ոչ թէ անպատրաստ, այլ ահագին ուժով:

Թիկնապահը չխօսեցաւ: Ապուշ նայուածքով մը իր սիրելի տիրոջ երեսը նայեցաւ ու զարմացաւ: Երբեք օր մը չէր եղած որ տասնկ խնդիրներու վրայ խօսէր, տասնկ գաղափարներ ունենար խեղճուկ ու մեռած հայ ժողովուրդին վրայ...:

(Շար.)

կը շնորհաւորէ գերման վարչապետը իր պաշտօնին համար եւ ժողովուրդին ըրած կոչին, որուն մէջ Ատընաուր հրաւիրած էր Գերմանացիները որ իրենց գլուխը՝ պաղ եւ սիրտը՝ տաք պահեն:

Դաշնակցային Հանրապետութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ ցոյց տալու համար թէ առանց հակազդեցութեան պիտի չընդունի խորհրդային որոշում-ները:

Ատընաուր նամակ մը գրկած է ոչ-դաշնակից պետութեանց, որոնք Սեպտեմբեր 1ին Պելկրատ կը հաւաքուին, ուր կը պարզէ Պերլինի հարցը: Կառավարութիւնը որոշած է ընդհատել բոլոր խօսակցութիւնները, Խորհ. Միութեան հետ, Մոսկուա կատարուելիք գերմանական ցուցահանդէսին մասին (1962ին): Վարչապետը եւ իր նախարարները համամիտ են բանակցութեանց պայմանաւ որ սպառնալիքի տակ տեղի չունենան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961-1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին գրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արխիւլեան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալօրէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունին 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՑԱՐԱԼԷՋՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալբրու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Միրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՑՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը գրաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

ՓԱՐԻԶ
Մաանտենիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Նահանջը Առանց Երգի

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ հիւսուածեղէնի համար. լաւ կտրող մը եւ սիւրժըլըէօզ:

Դիմել՝

F. T. N.
195, Rue St.-Denis, PARIS

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու երիտասարդ օրիորդներ 18էն 30 տարեկան իբրեւ վանտէօզ:

Դիմել

CHEMAVONIAN ET Cie
69, Rue de Cléry, PARIS (2e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իտալիայէն Կուեռինօ Սեմփէր կը փնտռէ իր զաւակներուն մայրը որ 10 տարի առաջ մեկնած է տունէն: Անունը՝ Մարիա Աստիկեան. կը կարծուի թէ Մօզէլի նահանգն է, Մէսի կողմերը: Կը խնդրուի իրմէ կամ լուր ունեցողներէն, տեղեկացնել իր նախկին ամուսնոյն:

ՀԱՍՑԷ.— Փորթիոլօ, Մանթովա (Իտալիա):

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԱՐԵՒԸ քնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող է ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նաւագնացքով ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI 29 AOUT
1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9189 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4990

ՊԻՋԵՐԹ

ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Ընդհանուր Գրագավէլի խումբին, Ալժիրի զատ Ֆրանսա : Արդարեւ, քանաձեւ մը ի զօրու կը դառնայ, ... ՄԱԿի անդամներու թիւին ... երրորդի մեծամասնութիւնը եւ երկու ձայնի առաւելութեամբ է միայն, որ Աֆրիկեասիացիները յաջողեցան քուէարկել տալ իրենց բանաձեւը :

Գրագավէլի խումբին մաս կը կազմեն ֆրանսական 11 նախկին գաղթավայրեր, որոնք «բարեկամաբար» ստացան իրենց անկախութիւնը եւ սերտ բարեկամ մնացած էին Ֆրանսայի : Ասոնցմէ կը սպասուէր ձեռնպահութիւն, բերեւ երախտագիտական նուազագոյն արտայայտութիւն, բայց նախընտրեցին չբաժնուիլ ափրիկեցի իրենց եղբայրներէն, չկղզիանալու համար Աֆրիկէի ծոցը : Քոթ տ'Իվուարի եւ Նիժերի պատուիրակները նոյնպէս չէզոք քուէարկութեան, այդ ձեւով արտայայտեցին ծանօթ քաղաքականութիւն մը՝ մէկուն կամ միւսին հետ պէտք չըլլալ :

Անցնինք ձեռնպահներուն : Ասոնք պէտք է նկատել Ֆրանսայի բարեկամներ որոնք ... ուզեր գէշ մարդ ըլլալ Թունիզիայի հետ (ի՞նչ կ'ըլլայ, ի՞նչ չըլլար) : Ասոնց մէջ եթէ ծանօթ են Անգլիան եւ Ամերիկան, պէտք է յիշել նաեւ՝ Պելժիքան, Քանատան, Ցէյլանտան, Իսրայէլը, Իտալիան, Ճափոնը, Փանամա, Սպանիան, Փորթուկալը եւ ուրիշներ : Զմոռնանք թէ Ատլանտեան Ուխտի չորս անդամներ թեր քուէարկած են.— Թուրքիա, Իսլանտա, Նորվեկիա, Դանիա :

Ֆրանսա այօրէն հռչակած էր այս ատեանը, առաջին օրէն իսկ : Իր ... պարզ էր, ցորչափ Ապահովութեան Խորհուրդը կը զբաղէր այս հարցով, ոչ մէկ բան կ'արդարացնէր Ազգային արտակարգ նիստ մը : Ի յառաջ... յայտարարած ըլլալով իր կարծիքը այս մասին, Ֆրանսա չի կրնար ... առնել Ազգաժողովին որոշումները :

Կարեւորը կը մնայ այն, ինչ որ Ֆրանսա ըսած էր առաջին օրէն իսկ՝ ուղիղ ... խօսակցութիւններ Փարիզի եւ Թունուզի միջեւ :

Ֆրանսայի բացակայութիւնը ի նպաստ ... ոչ մէկ դեր խաղաց : Եթէ դէպքե... սկիզբը, Թունիզիա կորսնցուց Պիզերթի «պայքարը» զէնքի գետնի վրայ, ... յաղթանակ մը տարաւ դիւանագիտական գետնի վրայ եւ մանաւանդ համաշխարհային կարծիքին առջեւ :

Քուէարկուած բանաձեւը թելադրանք ... է անշուշտ, բայց ամէն պարագայի ... Ֆրանսա չի կրնար նկատի չառնել ... պետութիւններ, համաձայն գտնուելով որ քաշուի Պիզերթէն, ինչ որ կը ... Թունիզիայի դիրքը : 66 պետութիւններ, որոնց մէջ յիշենք անգամ մը ... ֆրանսախօս ափրիկեան 9 պետութիւններ (11ի վրայ) ընդունեցան որ Ֆրանսայի ներկայութիւնը Պիզերթ, ... առարկայ կը դարձնէ միջազգային խաղաղութիւնը և ապահովութիւնը» :

... կը մնայ անշուշտ ելք մը գտնել : ... Թունուզի համար մեծ յաղթանակ մըն ... բայց լուծում մը չէ, հակառակ անոր ... Մոնճի Սլիմ մեծ վարպետութեամբ ... իր դատը : Այսօր, աւելի ... երէկ, վարկը բարձրացած է եւ դիւանագիտական գետնի վրայ Ֆրանսան ... է, չաւ պատճառելով նոյնիսկ իր բարեկամ երկիրներուն, որոնք պիտի ... որ ներկայ ըլլար Ազգաժողովին եւ ինք ալ իր դատը պաշտպանէր : Բացակաները միշտ յանցաւոր են :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԵՐԱԹ ԱՊԲԱՍ "ՊԱՇՏՕՆԱՍԿ"

ՁԱԽ ՏԱՐՐԵՐԸ ՁԵՌՔ ԿԱՌՆԵՆ
ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԸ

Պերլինի, Պիզերթի, Գրագիլի, Պելկրատի կողքին աւելցաւ ալժերական հարցը, որ քիչ մը անտեսուած էր այս օրերս :

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, կ'ըսուէր արդէն թէ Ալժերական Յեղափոխութեան Ազգային Խորհուրդին (Սէ. Էն. Էռ. Ա.) վերջին ժողովը կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի բերէ «կառավարական» կազմին մէջ : Արդարեւ, Թունուզ հրատարակուած կարճ զեկոյց մը կը հաղորդէր թէ «Ա.Հ.Ա.Կ.»ի ղեկը կը յանձնուէր Պէն Եուսէֆ Պէն Խետտայի, ծանօթ «Զինացին» անունին տակ : Այս կեղծանունը կը պարտի իր ձախ հակումներուն եւ մանաւանդ Փեքինի հանդէպ ունեցած իր անվերապահ համակրանքին : Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդի ժողովը տեղի ունեցած էր Թրիփոլի, նիստերը գոնփակ են, ոչ մէկ թղթակից կրնայ ներկայ ըլլալ, ինչ որ կը բացատրէ թէ մինչեւ վերջին վայրկեանը կարելի եղած է գաղտնի պահել նման հիմնական փոփոխութեան մը լուրը :

Յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ընէ Ֆերաթ Ապպաս : Չէ նշանակուած որեւէ ուրիշ պաշտօնի, այլ պարզապէս հեռացուած է, ինչ որ կը նշանակէ նաեւ իր քաղաքականութեան դատապարտութիւնը :

Ֆ. Ապպաս չափաւորական կը նկատուէր այս նոր «Անծանօթին» կողմէ որ մաս չէր կազմեր «ԱՀԱԿ»ին, բոլորովին տարբեր տեսակէտ ունենալով անոր վարած քաղաքականութեան մասին : Երբ նկատի առնենք նաեւ թէ Ապպասի հետ, պաշտօնանկ կ'ըլլայ նաեւ իր անմիջական գաղափարակիցը՝ Ահմէտ Ֆրանսիս, աւելի բացորոշ կը դառնայ «նախարարական» այս բարեփոխման իմաստը, հակառակ անոր որ «ԱՀԱԿ»ի «Արտաքին Նախարարը» յայտարարեց թէ — «ԱՀԱԿ»ը չէ փոխած իր քաղաքականութիւնը, միշտ պատրաստ է բանակցելու եթէ ընդունուին իր գերիշխանութիւնը եւ հողային ամբողջականութիւնը» : Իրականին մէջ, Պէն Խետտա բանակցելու համամիտ մարդ մը չէ, 41 տարեկան այս մտաւորականը, շատ հեռու է մարդկային սկզբունքներէ եւ կռիւի ու պայքարի մարդ է : Ալժերական մաքիին հազիւ անցած է եւ իր տարբեր շինած արտասահմանի մէջ : Իր նշանակումը մեծ ոգեւորութեամբ չէ ընդունուած ալժերական ըմբոստութեան շարքերուն մէջ, ուր բոլորը կ'ուզեն հասկնալ թէ ի՞նչ կ'ուզէ եւ ի՞նչ պիտի ընէ այս «նորընծան» : Եթէ նկատի առնենք միայն իր ծանօթ յառաջդիմական տեսակէտները, պէտք է այդ պարագային, ընդունիլ որ «ԱՀԱԿ»ը կարեւոր քայլ մը առած է դէպի ձախ եւ Ֆ. Ապպասի չափաւորական, քայքնի եւ արեւմտեան նկատուած հոսանքը պարտուած է :

Պէն Խետտա, ինք ալ դեղագործ է (երբեւէ պայման է «ԱՀԱԿ»ի «վարչապետ» ըլլալու համար) յարգուած չէ երբեւ ռազմիկ շատ քիչ ժամանակ մնացած ըլլալով կռուողներու կողքին, բայց քանիցս Մոսկուա եւ Փեքին գացած է եւ ինք է որ Պելկրատ պիտի երթայ Սեպտ. 1ին, ոչ-դաշնակից 24 պետութեանց ժողովին :

Պելքասէմ Քրիմ որ «Արտաքին Նախարար» էր, կը դառնայ «Ներքին Նախարար», «Արտաքին նախարարի» պաշտօնը յանձնուած է Սաատ Տահլապի :

Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է թէ նոր դահլիճը ալժերական քաղաքականութեան կարծրացումը կը նշանակէ ընդդէմ Ֆերաթ Ապպասի սպասողական քաղաքականութեան : Ալժերական հարցը նոր ձեւ պիտի առնայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ պետութիւնները շատ խիստ յուշագրով մը պատասխանեցին Խ. Միութեան : Ֆրանսացիները կը շեշտեն թէ Խորհ. Միութեան կ'իյնայ եւ ոչ՝ Ֆրանսայի, միջոցներ ձեռք առնել հանդարտեցնելու համար մտքերը : Արեւմըտեանները կը կրկնեն որ ոչ մէկ ձեւով պիտի հանդուրժեն իրենց իրաւունքներուն մէկ գոյգն բռնաբարման : Նախագահ Քենըտի անձնական նամակ մը գրած է տը Կոլի : Կը կարծուի թէ Միացեալ Նահանգներու նախագահը կ'ուզէ համոզել տը Կոլը որ լաւագոյն ճամբան բանակցութեանց ճամբան է : Միւս կողմէ միջադէպեր պատահեցան Պերլինի «սահմանին» վրայ : Արեւելեան կողմի ոստիկանները արտասուաբեր ռումբեր նետեցին ցրուելու համար Արեւմտեան Պերլինցիները, որոնք եկած էին ցոյցեր ընելու : Գրանտենպուրկի առջեւ Ֆոլքսփոլիցայը (ժողովուրդին ոստիկանութիւնը) սկսաւ երկրորդ պատ մը բարձրացնել : Անգլիացիները շատ վրդոված են որ իրենց վարչապետը արձակուրդի է եւ կոլֆ խաղացած ատեն իր ըրած յայտարարութիւնները շատ գէշ տպաւորութիւն թողուցին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ անձնական նամակ մը ղըրկած է Իտալիոյ վարչապետին, ուր կ'ըսէ թէ համաձայն է Ամինթոռէ Ֆանֆանիի կոչին, ի նպաստ բանակցութիւններու Արեւմուտքի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ահաբեկչական արարքները բազմացած են : Կիրակի օր 13 հոգիներ մեռան :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ժողովը կը բացուի այս ուրբաթ : Տոքթ. Քիւչիւք քողոքեց Մակարիոս Արք.ի մօտ, Կիպրոսի մասնակցութեան առթիւ : Ժողովին ներկայ ըլլալիք վրտէրներն են — Նասր, Նեհրու, Ն'Քրումա, Թուրկիա, Հայլէ Սելասիէ, Հասան Բ., Մակարիոս արք. : Լատին Ամերիկան կը ներկայացնէ միայն Քուպան, միւս երկիրները միայն դիտեր ղըկած են :

ԿԻՆԷԷՆ արտաքսուած էր Քոնաքրի Արքեպիսկոպոսը, որովհետեւ դատապարտած էր կառավարութեան ձեռք առած միջոցները ազատ դպրոցներու դէմ : Տաքար հասնելով ընդունուած է Առաքելական Պատուիրակին եւ Տաքարի Արք.ին ներկայացուցիչին կողմէ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ բացուեցաւ «Քաղապլանքայի խումբին» ժողովը : «ԱՀԱԿ»ի կողմէ ներկայ է Պէն Խետտա :

ՔՈՒՎԷՅԹԻ էմիրը հրովարտակ մը ստորագրեց ուր Հոկտեմբեր 1ի թուականը նշանակուած է ընդհանուր ընտրութեանց համար : Առաջին անգամ ըլլալով Քուվէյթ սահմանադրական ժողով մը պիտի ընտրէ որուն գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ նոր Սահմանադրութիւնը մշակել :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Առաջնորդը Կարդինալ Եթեֆան Վիշինսկի, 120·000 ուխտաւորներու առջեւ, խստօրէն բողոքեց այն նոր կարգադրութեան դէմ, ըստ որուն պետական քննիչներ պիտի հսկեն եկեղեցիներու մէջ աւանդուած կրօնագիտական դասերուն :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Սեպտեմբեր 4ին պիտի բացուի խորհրդային ցուցահանդէսը : 25 հազար քառակուսի մեթրի վրայ, Ռուսերը 10·000 առարկաներ պիտի ցուցադրեն : Խորհրդային 280 գիտուններ, թեքնիսիեններ, առաջնորդներ Ալեքսանդր Շելեփի ղեկավարութեան տակ, Փարիզ պիտի ժամանեն այս առթիւ : Կ'ըսուի նաեւ թէ Կակարին ու Թիթով ալ կրնան գալ : Բոլոր Հանրապետութիւնները ներկայացուած պիտի ըլլան եւ ճաշարանը կարելի է նաեւ հայկական ճաշեր ունենալ :

ՉԻԼԻԻ իշխանութիւնները ճզմեցին «քաաթրական» բնոյթ ունեցող դաւադրութիւն մը : 50 հոգի ձերբակալուեցան, զէնքեր գրաւուեցան :

ՔՈՒԱՏՐՈՍԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

—o—

«ՄՈՒԹ ՈՒԺԵՐ ԴԷՄՍ ԵԼԱՆ»
Կ'ԸՍԷ ԲՐԱԶԻԼԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Եանիօ Քուատրոս Պրազիլիա կը ղըտնուի պալատը, ուր կը կանչէ իր շրջապատին զինուորական եւ քաղաքային անդամները եւ կը յայտարարէ — «Ձեզի հոս կանչեցի ըսելու համար թէ կը հրաժարիմ Հանրապետութեան Նախագահի իմ պաշտօնէս, Չեմ գիտեր ի՛նչպէս կատարել իմ պաշտօնս իբրեւ այս կացութեան մէջ : Նկատի առնելով որ պարտականները քաշուելու քաջութիւնը չունին, պէտք է որ յաղթականները այդ քաջութիւն ունենան : Ես Հանրապետութեան նախագահ ծնած չեմ, բայց ծնած եմ իմ խիղճովս եւ ան ինծի կ'ըսէ որ ժողովուրդիս եւ երկրիս ծառայելու լաւագոյն միջոցը՝ քաշուիլն է» : Աւելի ուշ ձայնասփիւռը 5 վայրկեանը անգամ մը կը հաղորդէ Քուատրոսի յայտարարութիւնը, ուր ան կը յայտնէ թէ պարտուած է յետադիմականներու կողմէ : Ապարդիւն եղած են իր բոլոր ջանքերը, Պրազիլը տնտեսական եւ քաղաքական ազատութեան իր իսկական ճամբուն վրայ առաջնորդելու : Քուատրոս ինքզինքը ճզմուած կը զգայ ու մեկնի արտասահման :

Բանակը, խորհրդարանը, ժողովուրդը դժգոհ են. « Եանիօ սի, Լասերտա նաօ » (Եանիոյի այո՛, Լասերտայի ո՛չ) կը պոռայ ամբոխը :

Այս ամբոխը ծնունդ առած էր Կուանապառայի կառավարիչ Լասերտայի յայտարարութիւններէն : Անցեալ շաբաթ, Լասերտա քննադատած էր Քուատրոսը, որ «Հարաւի խաչը» (երկրին բարձրագոյն շքանշանը) տուած էր Քուպայի շըրջուն դեսպան Էռնեսթօ «Չէ» Կուեվառային : Խօսք առնելով առջի գիշեր, նախկին նախագահին՝ Վարկասի անձնասպանութեան տարեդարձին օրը (անձնասպան եղած էր իր դէմ եղած քննադատութեանց հետեւանքով, որոնց մէջ մեծ բաժին ունեցած է այս նոյն Լասերտան), Լասերտա Քուատրոսը նմանցուցած էր Հիթլերի եւ Քասթրոյի, չեշտած թէ մամուլին բերանը կղպած է եւ հանրային կարծիքն ալ սարսափի տակ կը պահէ :

Պրազիլի փոխ-նախագահին կ'իյնայ հիմա իր պաշտօնին գլուխը անցնիլ, ինչպէս կը տնօրինէ երկրին Սահմանադրութիւնը : Բայց փոխ-Նախագահ Եռան Կուլարի ձախ հակումները ծանօթ ըլլալով, իր պաշտօնավարութիւնը շատ փափաքելի չի նկատուիր :

Եռան Կուլար Փարիզ կը գտնուի ներկայիս եւ իրեն յայտնուած է թէ առայժմ տեղը նստի : Երկրին տէրն է՝ բանակը, որ շատ հաւատարիմ է իր հրամանատարին՝ Մառէշալ Տենիս : Այս վերջինը յայտարարեց թէ ժամանակը եկած է ուր Պրազիլ պէտք է ընտրէ համայնավարութեան եւ ժողովրդավարութեան միջեւ : Մառէշալը կը վախնայ նաեւ քաղաքացիական պատերազմէ մը որ կրնայ ծագիլ եթէ Կուլար ուզէ ամէն գնով գործի գլուխ անցնիլ : Այս վերջինին կողմնակիցները Մառէշալ Տէնիսին դիմեցին հասկնալու համար թէ ապահովութիւն կու տա՞յ Կուլարի նախագահութեան վաւերացման համար : Մառէշալը ո՛չ պատասխանած է : Միւս կողմէ հրաժարեալ նախագահը իր կողմնակիցներուն յարգանքը կորսնցուցած է խուսափելով իր պատասխանատուութիւններէն :

Ռիոյի Կարդինալ – Արքեպիսկոպոսը կոչ մը ըրած է ժողովուրդին, հրաւիրելով որ հանդարտ մնայ եւ Հայրենիքը դասէ ամէն բանէ վեր :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԸ ԵՐԲԵՔ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ՈՒՆԵՑԱԾ...

Խմբագրութեանս տրամադրութեան տակ կը գտնուի շատ հետաքրքրական նամակ մը, զոր ստացած է կաթողիկոսական Պատուիրակ Բաբգէն եպս. Ապտաեան: Նամակը ստորագրած է կաթոլիկ հոգեւորական մը՝ Հ. Յոսէ Օրլանտօ Սարմիէնթօ, որ իր հոգեւոր պաշտօնը կը կատարէ Գուէնոս Այրէս նահանգի մէկ քաղաքին մէջ (*):

Նամակագիրը կը խնդրէ կարգ մը տեղեկութիւններ Հայերու մասին: Կաթոլիկ հոգեւորականը, իր նամակին մէջ կը յայտնէ թէ՝ Հայերու մասին տեղեկութիւններ ստանալու համար, 1959ին դիմած էր Գուէնոս Այրէսի Թրքական դեսպանատուն՝ առնելով հետեւեալ պատասխանը.—

« Թուրքիա իՆՔՆիշխան պետութիւն մըն է, այսինքն՝ իր սահմաններուն մէջ գոյութիւն չունի մէկ ուրիշ պետութիւն, ըլլայ դաշնակցային — *ֆետերասիոն* — կամ համադաշնակցային — *քոնֆետերասիոն*: Թուրքիոյ սահմաններէն ներս երբեք գոյութիւն չէ ունեցած եւ ոչ ալ այսօր գոյութիւն ունի Հայաստան մը կամ Քիւրտիստան մը: Թուրքիոյ արեւելեան կարգ մը քաղաքներու մէջ կը բնակին քանի մը Հայեր եւ քրտական ցեղեր: Գրեթէ տասը դարերէ ի վեր Պիթլիսը եւ Էրզրումը թրքական քաղաքներ են, այն օրէն երբ 1071ին տեղի ունեցաւ Մանազկերտի ճակատամարտը Թուրքերու եւ Բիւզանդացիներու միջեւ: Այդ թուականէն ալ կը սկսի Անատոլուի թերակղզին նուաճումը: Կարսը եւ Արտուինը կը գտնուին Ռուսաստանի սահմանին մօտերը »:

Դեսպանատան նամակը ստորագրած է ոմն Ատնան Փէյլիտարօղ:

Մեր թերթի ընթերցողներուն արդէն յայտնի է Միացեալ Նահանգներու Թըրքական դեսպանին այն նամակը, որ ուղղուած էր ընկ. Ռ. Դարբինեանի: Թուրք դեսպանը կ'առաջարկէր Հայերուն մոռնալ անցեալը եւ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել երկու ժողովուրդներու միջեւ:

Գուէնոս Այրէսի Թուրք դեսպանը տարբեր վերաբերում ունի հայ ժողովուրդին հանդէպ: Ան բացարձակօրէն կը ժխտէ Հայաստանի մը գոյութիւնը թէ՝ անցեալին մէջ եւ թէ ներկայիս: Միայն «քանի մը Հայեր կ'ապրին Արեւելեան Թուրքիոյ կարգ մը քաղաքներու մէջ».— ա՛յս է Հայերու մասին տրուած տեղեկութիւնը կաթոլիկ հոգեւորականին:

Ի հարկէ, դեսպանատան պատասխանատու պաշտօնեայ մը քաջ ծանօթ պիտի ըլլայ թէ՝ Թուրքիոյ եւ թէ Հայաստանի պատմութեան: Սակայն, յերիւրելով պատմութիւնը եւ ծածկելով իրականութիւնը, Թուրքերը կը ջանան համոզել աշխարհը, թէ ո՛չ հայ ժողովուրդ մը գոյութիւն ունի եւ ոչ ալ Հայկական Դատ: Վարպետօրէն կը լռեն Ապրիլեան Եղեռնի մասին եւ կ'ուզեն որ մոռացութեան տըրւին Թուրք ցեղին գործած վայրագութիւններն ու զազանութիւնները:

Ատնան Փէյլիտարօղ շատ լաւ գիտէ թէ Թուրքիոյ Արեւելեան Նահանգները հազարամեակներ շարունակ կը պատկանէին Հայերուն, որոնք ունեցած են իրենց թագաւորութիւններն ու ինքնիշխան պետութիւնը, բարգաւաճ եւ լուսաւոր երկիր մը եւ զուտ հայկական բնակչութիւն: Եւ եթէ այսօր այդ չէն քաղաքները եւ աւանները աւերակ ու ամայի են դարձած, որովհետեւ հոն Թրքական եաթաղանն է գործած:

Թրքական դեսպանատունը նոյնիսկ չընդունիր ներկայ Հայաստանի գոյութիւնը, որ ստեղծուած է ի գին հայ ժողովուրդի անհուն զոհողութեանց եւ հերոսական մաքառումներուն: Հայաստան մը, որուն հիմերը շաղախուած են Թուրքերու ձեռքով մորթուած մէկուկէս միլիոն Հայերու արիւնով: Թուրքը կը լռէ այդ մասին, որովհետեւ հայ ժողովուրդին վերապրումը, վերածնունդը, յառաջդիմութիւնը եւ ստեղծագործ ոգին փախցուցած են իր քունը: Թուրքը կը սոսկայ, որովհետեւ Հայը չէ մոռցած անցեալը եւ պահանջատէր է: Օր մը հաշիւ պէտք է պահանջէ իրմէ:

Ցաւալի է խոստովանիլ սակայն, այս առթիւ, որ քառասուն տարիներ ապրելով Լատին Ամերիկայի երկիրներուն մէջ, ոչինչ ըրած ենք ծանօթացնելու տեղացի ժողովուրդներուն մեր պատմութիւնը, մշակոյթը, արուեստը, դաւանանքը, յեղափոխական մարտնչումները, Թուրք-հայկական յարաբերութիւնները, Թրքական բարբարոսութիւնները, հայկական պետութեան ծագումը եւ Հայկ. Դատի պատմական փուլերը: Մանաւանդ ներկայիս ներելի չէ այդ թերացումը, երբ մենք ունինք հարիւրաւոր համալսարանականներ, շատ մը երիտասարդական կազմակերպութիւններ եւ նիւթական ամէն հնարաւորութիւն:

Ցիշեալ նամակի հեղինակ Հ. Յոսէ Սարմիէնթոյի նման հարիւրաւորներ կան, որ կը հետաքրքրուին Հայերով եւ իրենց տեղեկութիւններն ալ երբեմն կը ստանան սխալ աղբիւրներէ:

Ժամանակն է լրջօրէն խորհիլ այդ մասին:

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

(*) Տես՝ «Յառաջ» Օգոստ. 26:

ՀԱՅ ՊՐՈՏԷՈՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Երեւան կը գտնուի, այս պահուս, հայ անուանի Պրոտէոսը, Կոստան Զարեան: Այս առթիւ, «Սով. Հայաստան» կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը, ուր Զարեան կը բացատրէ պրոտէականութեան իր վարդապետութիւնը, առանց մոռնալու նեզնել,— իր նեզնանքը, այժմ, ժուռատ մարդու նեզնանք է, ժամանակին աւելի լաւ գիտէր նեզնել,— եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անուանել «իին վաճառականներից եւ կէս-մտաւորականներից կազմուած կուսակցութիւն», որ «միացեր է մեր թշնամիներուն»: Այդ թշնամիները, դեռ մինչեւ երէկ, բացառիկ թիւեր կը նուիրէին իրեն եւ կը խընկարկէին զինք անկեղծօրէն: Խուճկը ք՞չ եկաւ արդեօք... *ֆիմֆիմին*:

Պրոտէոսին այս զրոյցը կարդալ իբրեւ զուարճալիք.—

Վերջերս արտասահմանից Հայաստան հիւր էր եկել սփիւռքահայ ծանօթ գրող Կոստան Զարեանը, իր դստեր՝ շնորհալի քանդակագործուհի Նուարդ Զարեանի ուղեկցութեամբ: Կոստան Զարեանը հարցազրոյց ունեցաւ մեր աշխատակցի հետ:

Ստորեւ բերում ենք տրուած հարցերը եւ նրանց պատասխանները.

ՀԱՐՑ.— Դուք վերջին անգամ եղել էք Սովետական Հայաստանում 1924 թուականին, երբ երկիրը դեռ քայքայուած էր, յետամնաց, դեռ լրիւ չէր բուժել պատերազմներից ու դաշնակցական տխուր տիրապետութիւնից մնացած իր վէրքերը: Չէ՞ք ցանկանայ արդեօք մի քանի խօսք ասել այսօրուայ Հայաստանից ստացած ձեր տպաւորութիւնների մասին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— 1924 թուականից մինչեւ այսօր անցել են շատ տարիներ, եւ Հայաստանը աններեւակայելի, հսկայական յառաջդիմութիւններ է ապրել: Կարծես քարերն իսկ ոտքի են կանգնել, այլափոխուել, վերածուել հոյակապ, շքեղ, գեղամարմին կոթողների: Իմ տպաւորութիւնները խորն են ու յուզիչ: Այստեղ հաստատուն եւ յաւիտենական հիմքերն են դրուել այն հայ մշակոյթի, որ մեր տրորուած պատմական շրջաններում, Հայը երեք, չորս անգամ փորձեց զարգացնել եւ չկարողացաւ դաժան պայմանների պատճառով: Այսօրուայ սկսած նոր շրջանը, վստահ եմ, պիտի հայ հանճարի ստեղծագործական թափը հասցնի իր գագաթնակէտին եւ տայ մարդկութեան չտեսնուած և նոր մի վերածնունդ:

Հ.— Դուք եղաք մեր բազմաթիւ մշակութային հաստատութիւններում՝ թատրոններում, թանգարաններում, բարձրագոյն եւ միջնակարգ դպրոցներում, Մատենադարանում եւ գիտահետազօտական այլ հաստատութիւններում, առիթներ ունեցաք զրուցելու մեր գրողների, գիտնականների ու արուեստի գործիչների հետ, ի՞նչ կարծիք ունէք հայ մշակոյթի զարգացման այսօրուայ վիճակի եւ նրա հեռանկարների մասին:

Պ.— Ես ծարաւ սրտով եւ հետաքրքըրուած աչքերով եղայ մեր մշակութային հաստատութիւններում, առիթներ ունեցայ ծանօթանալու մեր գիտնականների ու արուեստագէտների հետ, հիացած նըրանց լրջութեամբ, պատրաստութեամբ եւ այն դրական, վստահ հաստատքով, որով նրանք տոգորուած են:

Այստեղ տարւում է լուրջ շինիչ եւ համաշխարհային կարեւորութիւն ունեցող աշխատանք: Մեր համալսարանը, մեր գիտական հաստատութիւնները կարող են մրցել ուզածդ երկրի մշակութային կենտրոնների հետ:

Դարերով ընկճուած, շղթայուած հայ ուժերը նոր եւ անդիմադրելի թափով, ազատ թռիչք են առել, եւ այլեւս ո՛չ մի զօրութիւն չի կարող նրանց վերելքը խափանել:

Հ.— Դուք մօտիկից ծանօթ էք հայկական սփիւռքի հետ, ի՞նչ կարող էիք ասել այսօրուայ սփիւռքահայ կեանքի, նրա հեռանկարների եւ Մայր Հայրենիքի ու սփիւռքի փոխ-յարաբերութեան մասին

Պ.— Սփիւռք բառը չեմ սիրում: Կարծում եմ, որ պէտք է գործ ածել հայկականութիւն բառը, ինչպէս դարեր առաջ գործ էին ածում հելլէնականութիւն բառը: Պէտք է այդ հայկականութեան երիտասարդ եւ կարող մասը համախմբուի նոր մեր Աթէնքի՝ Երեւանի շուրջը, ներշնչուի նորանով, իր նորատը բերի եւ վերադառնի իր Հայ ապրելու կամքը եւ թափը: Արտասահմանի հայ երիտասարդութիւնը շուարած է, բարոյալքուած եւ փոշիացման վտանգին ենթարկուած Պէտք է, անհրաժեշտ է, կարեւոր է նրան կապել Մայր Հայրենիքին, նրան ծանօթացնելով մեր մշակութային արժէքների հետ եւ նաեւ այն հսկայական կարելիութիւնների հետ, որ բացուած են նրանց առաջ:

Ես պիտի խնդրէի, որ մեր ղեկավար շրջանները լուրջ ուշադրութեան առարկայ դարձնեն այս կարեւոր հարցը եւ նոր մեթոդներ կիրառեն այդ առթիւ, խելացի երիտասարդութիւնը փրկելու համար.

Հ.— Մի վերջին հարց, որն ուղղակի չի առնչւում Հայաստան կատարած ձեր այցելութեան հետ, սակայն շատ պիտի հետաքրքրի մեր ընթերցողներին.

Դուք, չլինելով կազմակերպօրէն կապուած Դաշնակցութեան հետ, բաւական ակտիվ կերպով գործակցել էք նրանց (մեզ մօտ յաճախ ձեզ նոյնիսկ դաշնակցական են համարել), մօտիկից ծանօթ էք Դաշնակցութեան ամբողջ պատմութեանը, ի՞նչ կարող էիք ասել առհասարակ Դաշնակցութեան եւ մասնաւորապէս նըրանց այսօրուայ գործունէութեան մասին:

Պ.— Այդ հարցը թիւրիմացութեան արդիւնք է: Ես Դաշնակցական երբեք չեմ եղել: Որոշ շրջանում, մի 15 տարի սրանից առաջ, ես աշխատակցել եմ «Հայրենիք» ամսագրին, ուր համախմբուած էին արտասահմանեան գրական ուժերը: Ուրիշ գրական հանդէս չկար, որ կարողանար տպագրել իմ գործերը:

Ճիշդ է, որոշ դէպքերում, սխալ պատկերացման պատճառով ես քննադատել եմ որոշ երեւոյթներ ու մարդկանց մեր Հայրենիքում, այդ է երեւի, որ առիթ (

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Արեւելեան նահանգներու մէջ բարենորոգումներն իրականացնելու համար, օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը պահպանելու համար, որովհետեւ « Հայութեան փրկութիւնը օսմանցիութեան փրկութեան մէջ է » կ'առաջարկէ,

Եւրոպացի վալի մը վեց նահանգներու համար:

Հայերու մասնակցութիւնը հանրային պաշտօններու:

Ապակեդրոնացում:

Այս երեք պայմանները պիտի պաշտպանուին ռուս դեսպանատան թարգման Մանտելշթամի կողմէ Թերապիայի դեսպանախորհուրդին մէջ եւ պիտի հանդիպին զինակիցներու ընդդիմութեան եւ համաձայնականներու վերապահութեան:

Վալիի ընտրութիւնը կատարուելու է Եւրոպայի խորհրդակցութեան, ասիկա համաձայն է Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածին վերջին պարբերութեան եւ դեսպաններու 12 Հոկտ. 1895 թուակիր ծանուցագրին:

Վալիները վայելելու են անկախութիւն համաձայն 7 Սեպտ. 1880 թուակիր ծանուցագրին:

Թուրք վալիին քով եւրոպացի խորհըրդականներ դնելը կէտ մըխոց մը պիտի ըլլայ: Այլ պատճառ մըն ալ կայ՝ թըրքական աշխարհը այժմ բաժնուած է երկու անհաշտ բանակներու, պիտի անցնէ ներքին տագնապ մը, որուն հետեւանքները անխախտելի են: Արդ, ներքին անհամաձայնութիւնները վալիին գործը կրնան խանգարել, մինչդեռ Եւրոպացի մը զերծ պիտի մնայ ներքին տագնապներու ազդեցութենէն:

*Կ'անդրադառնայ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքին: Տնտեսական եւ քաղաքական շահեր կը բախին հոն: «Ռուսիա, Անգլիա, Գերմանիա հոս իրարու վրայ կը հոսին, իրար կը լրտեսեն: Այս հողամասը կը տիրէ մէկ կողմէն Պաղտատ-Պասրա ճամբուն, միւս կողմէն՝ Մերսին – Իսքենտէրուն գիծին: Հոն Հայերը կարեւոր դեր մը ունին կատարելիք, որովհետեւ այդ շրջանի քաղաքակրթութեան միակ տարրն են, ուղղամիտ հպատակներ եղած են, անձնուիրութեամբ կատարած են իրենց պարտականութիւնը: 1878ին Թուրքիա աւելի լաւ ներշնչուած էր, երբ վայրկեան մը մտածեց այս փոքր ժողովուրդը պահակ դնել արեւելեան սահմանին վրայ» (էջ 23):

×

Ռուսիա պիտի փափաքի՞ Կովկասի կողքին ինքնավար Հայաստան մը տեսնել: Ռուսիա Ս. Սթեֆանոյի մէջ Հայերուն դատը առանձնեց, բայց 1895ին անտարբեր գտնուեցաւ կոտորածներու հանդէպ: Հայ յեղափոխական կուսակցութեանց շարժումները զինք վրդոված էին, ռուս կառավարութիւնը կը վախնար որ նոյն հրդեհը կրնար իր մօտ վառիլ, որովհետեւ անծանօթ կը մնար իրենց ձգտումներուն նկարագրին: Իրենց բաղձանքները ռուս երիտասարդութեան բաղձանքներէն անդին չէին անցած եւ որպէս Հայ երբեք չհեռացան ուղղամտութենէ, երբեք չունեցան բաժանումի գաղափարներ, շրջապատուած ըլլալով մահմեդականներէ՝ Հայերը հաւասարակշռութեան թանկագին տարր մըն են: Հետեւաբար Ռուսիա կը սխալի՝ եթէ կը կարծէ որ Հայերուն ճակատագիրը բարելաւելու նպատակով՝ կրնայ քաղաքական յոյսեր արթնցնել իրենց մէջ: Բարենորոգումներու մասին բանակցութեանց առեն Ռուսիա կ'ազդարարէ Թուրք կառավարութեան թէ «հայ կոտորածները այլեւս թոյլատրելի պիտի չըլլան»: Այսպէս «Օսմ. Հայերը շնորհակալ միայն կրնան ըլլալ Ռուսիոյ, իրենց մոռցնել տալով իշխան Լոպանովի անգութ բանաձեւը՝ Հայաստան առանց Հայերու (էջ 24):

Զօհրապ վստահ էր թէ Ռուսիոյ ազդարարութիւնը անկեղծ էր, ինչպէս բարենորոգումներու իրագործման պահանջը: Կ'ըմբռնէր թէ միւս պետութիւնները հակառակ չէն բարենորոգումներուն բայց դէմ են ռուսական հովանաւորութեան, մրցակցութիւն երկու խումբերու միջեւ: «Տարակոյս չկայ թէ Ֆրանսա Գերմանիա, Անգլիա անկեղծօրէն կը փափաքին բարենորոգումները, բայց Գերմանիա եւ Անգլիա կը վախնան որ ասոնց գործադրութիւնը կը ծառայէ աւելի գերակշիռ դարձնելու ռուս ազդեցութիւնը այս հողամասին վրայ: Երկու պետութիւնները չեն ուզեր իրենց ազդեցութիւնը գործածել Բ. Դրան պարտադրելու եւրոպական վալի մը: Նոր խառնութեան առջեւ պիտի գտնուինք, որոնց զսպումը պատճառ պիտի ըլլայ Ռուսիոյ զինուած միջամտութեան եւ վերջնական կցումի: Գերմանիա եւ Անգլիա ռուս ազդեցութեան գերակշռութիւնը արգիլել ուզելով ծառայած պիտի ըլլան միայն հայկական նահանգներուն ռուս տիրապետութեան տակ անցնելուն» (էջ 24-25):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 7)

ԱԶԳՆ ՈՒ ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

...գեր չեն մեռնիր, այլ անձնասպան կ'ըլլան:

...Ազգեր կ'ապրին, կը բարգաւաճին, կը ...տրման խաղաղութեան մէջ: Խաղա...թիւնը լայն պատեհութիւն կուտայ, ...ութեան՝ լայն ճամբաներ գըտ...ւնալու եւ զարգանալու: Խաղաղութեան ...ւյն, կ'արժէ ամէն ջանք եւ զոհողու... Ազգեր, որոնք զրկուած են խաղա...ութեան բարիքներէն, ձախողած են: ...Ազգեր, որոնք կռիւի, պատերազմներու ...րութիւններու մէջ փնտռած են ի...նց մեծութիւնը, ինքնասպան եղած են: ...Ազգեր, որոնց անունները կորսուած են ...ութեան թատերաբեմէն, եղած են ...պարտակալական երազներ հետապըն...՝ չինարար, քաղաքակիրթ եւ խաղա...ղ երկիրներու վրայ բարբարոսական

արշաւանքներ շղթայազերծող՝ հորդա-ներ:

Ազգի մը կեանքին մէջ մեծ դեր կը խաղան կրթարանները:

Ազգի մը ուժը, իր անհատներու մեծամասնութեան խելքին եւ կարողութեան մէջն է: Կրթարաններէ է որ դուրս կու գան խելքի եւ կարողութեան տէր անհատներ: Ազգին ղեկավարներուն վրայ, քաղցր պարտականութիւն կը ծանրանայ, տարուէ տարի, ա՛լ աւելի բարեկարգելու ազգային կրթարանները եւ զայն տրամադրելի դարձնելու ազգին բոլոր զաւակներուն համար, հարուստ թէ աղքատ: Աւելին պէտք է իրենց սիրոյն եւ գուրգուրանքին առարկայ դարձնել, հայ ուսանողներու մէջէն, բարձրանալու եւ ազգը բարձրացնելու կարողութիւն ունեցող տաղանդաւոր պատանիները:

Ազգին պէտ ըլլալ, առաքելութիւն ստանձնել կը նշանակէ:

Ազգին կոչմէ ընտրուած պետերու առջեւ, առաքելութեան դաշտ մը կը բացուի: Ժողովուրդը պէտք ունի տեսլականութեան, ծառայութեան եւ զոհողութեան ոգի ունեցող առաջնորդներու, իր վէրքերը դարմանելու, իր մէջ համերաշխութեան եւ յառաջդիմութեան ոգին վերականգնելու համար:

Ազգասիրութիւնը պայմանաւորուած է խոհեմութեամբ եւ զոհողութեամբ:

Ամէնքս ալ, կարելի է ըսել թէ, ազգասէրներ ենք: Բայց մեր մէջէն շատ քիչեր են, որ ջանք կը թափեն իրենց մէջ մշակելու խոհեմ, հեռատես ազգասիրութեան ոգին: Ունինք չնչալից ազգասիրութիւն ծախողներ, որոնք զուրկ են անձնական զոհողութեան ոգիէ, եւ ամէն զոհողութիւն ուրիշներէ կը սպասեն:

Ազգն է տէրը, ժողովուրդի մը ճակատագրին:

Համաշխարհային Առաջին Պատերազմի տարիներուն, երբ Թուրքիոյ մէջ վտանգուեցաւ մեր ազգային կեանքը, իրեն հետ վտանգուեցաւ նաեւ ամբողջ Հայ ժողովուրդին կեանքը: Բոլոր Հայերը, առանց կրօնական եւ հատուածական խտրութեան, առանց սեռի եւ տարիքի, զոհ գացին Մեծ Եղեռնի հայաջնջական արհաւիրքներուն:

Ազգն ալ, անհատի մը նման, ինքնապաշտպանութեան ուժի կը կարօտի:

Պատերազմական ուժի մասին չէ մեր խօսքը: Հայութիւնը արտասահմանի մէջ պաշտպանուած կ'ըլլայ, երբ բոլորս ալ, բինք հաւատքով, յոյսով եւ սիրով, եւ տնտեսական լայն պատեհութիւններ ստեղծենք, իրականացնելու համար վսեմ իտէալներ, երբ գիտնանք մեզի շնորհուած ազատութեան յարգը եւ խոհեմութիւնն ու հեռատեսութիւնը առաջնորդ ընենք մեզի:

...ել իմ անունը կապել Դաշնակցութեան հետ:

Իմ կարծիքով, Դաշնակցութեան հակառակորդներուն պայքարը միանգամայն անմիտ է եւ վնասակար: Եթէ այդ ...ակցութիւնը, որ մեծ մասամբ կազմուած է հին փառաւականներից եւ կէսմտաւորականներից, իրազեկ լինէր ներկայ մեր երկրի հմկայական վերաշինութեան գործի հետ, եւ, մեր թշնամիներին ...անալու տեղ, նպաստէր այն մեծ գործին, որ տարւում է այստեղ, փրկած կը լինէր նաեւ այն բազմահազար երիտասարդներին, որոնք կորստի մատնուելու վրայ են: Հաւատացնեմ, որ կարող է անել – ինչպէս բազում անգամ ասած եմ իրենց – զա վերածուելն էր զուտ մշակութային կազմակերպութեան, փոխանակ գործիք դառնալու հակասովետական ...ների ձեռքում:

– Ձեր կարող մի քանի խօսք ասել ձեր յետագայ անելիքների ու ծրագրերի մասին: Մասնաւորապէս մեզ հետաքրքրում են, ի հարկէ, ձեր ստեղծագործական աշխատանքի հետ կապուած ...երը: Ի՞նչ էք պատրաստում հրատարակութեան, ի՞նչ թեմաների կամ ...ների վրայ էք աշխատում, կամ պիտի աշխատէք:

Իմ յետագայ անելիքները, ան... պիտի ունենան զուտ գրական ...յթ Ասեմ, որ իմ անցեալի բոլոր աշխատութիւններն իրենց հիմնական ներ... առել են Հայրենիքից եւ այսօր, ... նորից վերատեսայ նորաշինուած եւ ...նուած Հայաստանը եւ հայորդակ...թեան մէջ մտայ նրա եռուն, ոգեւորուած եւ լիշատեղծ կեանքի հետ, ես պիտի աշխատեմ իմ համեստ ուժերը ի ... դնելու այն գործին, որին հայ ժողովուրդը նուիրած է իր հանճարը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՑ ՏՕՆԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ (Յառաջ). – Ամէն տարի Աստուածածնայ վերափոխումը Տէսինի մէջ կը տօնուի վսեմ ու հոգեզմայլ արարողութիւններով, անցեալ եկեղեցին նուիրուած ըլլալով Ս. Աստուածածնայ: Սակայն այս տարի Տէսինը ուխտատեղիի մը տպաւորութիւնը կուտար: Բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը Խարբերդի Հայր. Միութեան Պատգամ. ժողովը գումարուած ըլլալով Տէսինի մէջ, Ֆրանսայի բոլոր գաղութներէն եկած պատգամաւորներ ներկայ եղան եկեղեցական արարողութեան: Եկեղեցին կը յորդէր բազմութեամբ: Ուրախալի երեւոյթ մըն էր մանաւանդ երիտասարդ – երիտասարդուհիներու ներկայութիւնը: Գնահատելի ու մխիթարական պարագայ մըն է նաեւ եկեղեցւոյ երգչախումբին մասնակցութիւնը պատարագներուն: Այդ խումբին կազմութիւնը կը պարտինք Արժ. Տէր Հօր ջանքերուն եւ մասնակցող երկսեռ երիտասարդութեան զոհողութեան: Երգչախումբը իր ներդաշնակ երգեցողութեամբ կը նպաստէ արարողութեանց բարւոք կատարման: Այդ ճանապարհով երիտասարդներն ալ կը կապուին եկեղեցւոյ:

Օրուան պատարագիչն էր Տէսինի հոգեւոր հովիւ Վարագ քհնյ. Աւագեան:

Տօնին առթիւ Լոնտոնէն հրաւիրուած էր Երուսաղէմի Միաբանութեան հոգեւոր ուսանողներէն Հոգչ. Արիս Աբեղայ Շիրվանեան, որ իր շահեկան ու բարոյալից քարոզով, նախ պարզեց Ս. Աստուածածնայ վերափոխման տօնին նշանակութիւնը, հեթանոսական շրջանի սովորութիւններն ալ յիշելով, ապա չեշտեց մայրենի լեզուի անհրաժեշտութիւնը, ազգային գոյութեան պայքարի իբրեւ գլխաւոր ազդակ: Թելադրեց ծնողքներուն հսկել իրենց զաւակներուն հայեցի եւ կրօնական դաստիարակութեան վրայ, յետոյ իբրեւ վաղեմի ծանօթներ Երուսաղէմէն, ներկայացուց Տէր Վարագը, իբրեւ առաքինի ու իր կրօնականի կոչումին արժանի քահանայ մը:

Խօսեցաւ նաեւ Տէր Վարագ, որ չատ յուզուած՝ իրեն ընծայուած այդ խօսքերէն, շնորհակալութիւն յայտնեց Հոգեշնորհ Աբեղային: Ըրշեց թէ տարեդարձն է իր Տէսին հաստատուելուն եւ այդ առթիւ իր երախտագիտութիւնը յայտնեց Կրօն. Ընկերակցութեան եւ ամբողջ գաղութին իրենց աջակցութեան համար:

Ճշմարիտ է որ գաղութը միահամուռ նեցուկ կը կանգնի Տէր Հօր, իր բարեհամբոյր եւ հոգեւորականի վայել անխտրական կեցուածքին համար: Տարօրինակ չէ՞ թէ ոչ ոք պիտի ուզէր չարժել իր խղճի թելադրութեան դէմ: Անշուշտ բաղձանքներ կան, որոնց իրականացումը կը կարօտի գաղափարներու հասունութեան եւ համոզուած եմ որ պիտի գայ այդ օրը առանց ամենադոյզն երկպառակութեան:

Իր խօսքի վերջաւորութեան, Արժ. Տէր Վարագ կարդաց ցանկը բարեպաշտ նուիրատուներու, որոնք իրենց դրամական նուէրներով, ոչխարի, աքլորի, խաղողի եւ այլ կարգի նուէրներով նպաստեցին եկեղեցւոյ բարեզարդութեան եւ օրուան տօնին յաջողութեան:

Խաղողօրհնէնքով եւ մատաղի ու խաղողի բաշխումով վերջ գտան այս հոգեխառն արարութիւնները: Գ. Գ.

Ազգեր իրենց պատմութեամբ կ'ապրին եւ կը զգաստանան:

Ցաւակնութիւններ, մեծամտութիւններ, յոխորտանքներ, դաւադրութիւններ չէ որ պիտի ապրեցնեն մեզ: Մենք ապրելու համար պէտք է սերտենք մեր եւ ուրիշ ազգերու պատմութիւնները, օգտակար դասեր քաղելու համար անոնցմէ եւ անոնց համեմատ կազմելու համար՝ ազգային նոր եւ գործնական ուղեգծեր:

Ազգը իր բարերարները չի մոռնար:

Հայութիւնը իր ազնիւ, վեհանձն, անձնուիրութեան եւ զոհաբերութեան ոգի ունեցող զաւակներուն կը պարտի կարգ մը նուիրատուութիւններ, որոնք ժողովուրդի բարձրացման եւ զարգացման սատարած են: Ազգ մը երբեք չի մոռնար իր բարերարները, որ ճիւղի մէջ ալ ըլլան անոնց բարեգործութիւնները: Բարերարները ժողովուրդի անվերապահ սիրոյն եւ յարգանքին արժանացած են իրենց կենդանութեան: Իսկ յետ մահու, սերունդէ սերունդ յիշատակուած են անոնց գործերը, եւ ժողովուրդը իր սրտին մէջ անմահ պահած է անոնց անունները, վկայ՝ Վարդանանց պատերազմին յիշատակը:

Ազգի մը ճակատագիրը իր մեծերուն ձեռքն է:

Հայ ժողովուրդը իր այսօրուան գոյութիւնը կը պարտի դինք առաջնորդող մեծ մարդոց, որոնք գիտցած են բռնակալութեան դարերու մէջէն ազգը առաջնորդել այսօրուան խաղաղութեան նաւահանգիստը:

Ազգին դրամը շուտ կ'իւրացուի:

Կան մարդիկ մեր մէջ, որոնք դրամը կուտ չինած, կը խնկարկեն, եւ պատրաստ են ամէն ինչ զոհելու անոր սիրոյն: Կան այդպիսի մակարոյծներ ալ, որոնք պատրաստ են, պատեհութիւն գըտած, իւրացնելու եւ կլլելու նաեւ ազգին եւ միութեան մը դրամները: Այսպիսի կորուստներ չատ ունեցած է հայ ժողովուրդը: Ժողովուրդէն դրամ հաւաքելով հաշիւ չի փոխուիր, հաւաքուած դրամը պէտք է նպատակի մը ծառայէ, բարիքի աղբիւրի մը վերածուի ժողովուրդին համար, եւ բարի յիշատակ մը պէտք է թողու իր ետին:

ԱՒԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԽԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Այդ պահուն փաշային դրանիկներէն մին կամացուկ մը դուռը բացաւ, գետինները բարեւ մը տուաւ կատարեալ լըռութեամբ մը, մօտեցաւ ու ըսաւ որ ... թէ ի՞նչ կ'ուզէր:

... Հայ, ըսաւ փաշան նեղացած ... մը:

– ... Հայ քահանայ մը կայ վարը, փաշա էֆէնտի, դողդղաց դրանիկը՝ խեղճ ... մը պէս, որ երկու ոտքերուն ... կեցած աչքերուն մէջ կը նայի:

– Ի՞նչ կ'ուզէ... նկատել տուաւ փաշան:

– Կ'ուզէ ձեր վսեմութիւնը տեսնել:

– Բեր այստեղ:

Դրանիկը նոյն ձեւով բարեւեց ու դուրս ելաւ: Քիչ յետոյ ներս մտաւ քահանայ մը, որ Ա... գիւղին նորընծայ Տէր Կարապետն էր:

– Հա՛, գո՞ւք էք Փափազ էֆէնտի, ըսաւ փաշան արհամարհական ձայնով մը: Նստեցէք:

Տէր Կարապետ, որ հազիւ երեսուն տարու, բարձրահասակ, նիհար ու ոսկորոտ դիմագծերով անձ մըն էր, յարգական բարեւ մը ընելէ նստեցաւ բազմոցին վըրայ:

– Այսօր եկայ, հարցուց վալին:

– Այո, փաշա էֆէնտի:

– Ի՞նչպէս է գիւղին վիճակը:

– Ձեր վսեմութեան շնորհիւ շատ խաղաղ է:

– Ի՛նչ օգուտ... յանցանքը ձերն է: Դուք ժողովուրդին չէք խրատեր որ առանց անարգ չարագործութիւններ չընէ:

– Ի՞նչ ըսեմ... միակ իմ ձեռքս չէ:

– Հապա որո՞ւ ձեռքն է:

– Ես որչափ ըլլայ այնպէս չեմ կրնար ազդել ժողովուրդին վրայ, քանի որ ինէ մեծը կայ գիւղին մէջ:

– Ո՞վ է:

– Տէր Օհան:

– Տէր Օհա՞ն:

– Այո:

– Ձէ՞ որ անիկա բանտարկուած է:

– Բայց հարցաքննելով հասկցեր են որ անպարտ է եղեր, հետեւաբար չարաճ մըն է գիւղն է:

– Այդ ուրիշ...: Է՛յ, ինչո՞ւ ան չուզեր խրատել:

– Փոխանակ խրատելու, ժողովուրդը կը գրգռէ:

– Որո՞ւ դէմ:

– Կառավարութեան դէմ:

– Ցայտնի՞ կերպով:

– Ի հարկէ՛:

– Սոսկալի բա՛ն: Ինչե՞ր կ'ըսէ:

– Ինչե՞ր պիտի ըսէ... անոր բառերին նայելով, երկրին մէջ զէնքեր պիտի մըտնեն, հայ զինուորներ պիտի ըլլան, Պոլսոյ Պատրիարքէն հրամաններ պիտի կարդացուին... վերջապէս անանկ խարէական խօսքերով կ'ուզէ բոլոր գիւղացիները կառավարութեան դէմ հանել որ աշխարհիս յիմարն անգամ չըներ: Այդ պատճառաւ ստիպուեցայ ձեր վսեմութեան դիմելու, գիտնալով որ այդ մարդը քաղաքը հարուստ վաճառականներ ունի իր կոնակը:

– Անհոգ եղէք... հարկ եղածը պիտի գործադրուի: Գացէք ձեր գործին ու աչալուրջ զգուշացէք:

Տէր Կարապետ իր նպատակին հասած էր: Անիկա կ'ուզէր Տէր Օհանին կորուսիլը, որպէսզի գիւղին տէրը ըլլայ: Ուստի ուրախութեամբ մեկնեցաւ քաղաքէն:

– Տեսա՞ք, Աhմէտ պէյ, բաց ազանչեց վալին խռովայոյզ ձայնով մը, չէ՞ ըսեր թէ գաղտնի դաւադրութիւն մը կը դառնայ կառավարութեան դէմ: Հաւատացէք որ այս տասներկու տարուան մէջ մեր բոլոր դիտաւորութիւնները Հայերուն ծանօթ են: Ըսել կ'ուզեմ թէ հայ ժողովուրդը համոզուած է եւ գիտէ թէ մեր նպատակը բնաջինջ ընել է զինքը...: Սուտ չէ՞, երբ հայ քահանայ մը իր գիւղացիներուն կ'ըսէ թէ Պոլսոյ պատրիարքէն հրամաններ պիտի գան ու եկեղեցիներուն մէջ պիտի կարդացուին... ատանկ գաղափարներ ունին:

Վալի փաշան այս բաները խօսելով, դիտաւորութիւն ունէր իր թիկնապահին սիրտը լեցնել, որպէսզի զինուորական հրամանատարին հետ շրջագայելու ելլէին նահանգին ամէն կողմերը, ուսումնասիրէին ժողովուրդը ու վերադարձած ժամանակնին, իրեն յատուկ եղած տեղեկութիւնները տային:

Մօտաւորապէս երեք տարի էր, Բարձ. Դուռնէն վալի նշանակուած էր ինքը: Խորին ատելութիւն մը ունէր հայ ժողովուրդին դէմ: Իրեն համար ամէնէն ստորին զէնչուն անգամ Հայէն բարձր էր: Կ. Պոլիս եղած ժամանակ իր ատելութիւնը կրնար արտայայտել, իսկ Վանի մէջ կը ծածկէր, որովհետեւ հոն տիրող տարրը Հայն էր:

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Ընկ. Լուսեր Զազմազճեանի եւ Օրիորդ Գոհարիկ Ձերչըսահակեանի ամուսնութիւնը կատարուած է Օգոստ. 19ին, Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ։

Այս առթիւ Հայ Մշակոյթի սրահին կը նուիրեն.— Ձերչըսահակեան 1 անգլիական, Գ. Սեպուհ 10 շիլին, Հ. Գէորգեան 10 շիլինկ, (Ստանալ «Յառաջ»էն)։ Այս առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման ընկ. Յովհ. Զալըգեան 1 անգլիական, ընկ. Ս. Գրիգորեանի յաջողութեան առթիւ 10 շիլին կը նուիրէ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Իրենց այցելութեան առթիւ կայանին եղած են՝ հետեւեալ նուէրները.—

Պօղուքլեան ընտանիք (Լիոն) օթոմա–թիք արդուկ մը, 3 լուսամփոփ, 10 շոքոլա եւ 4 ծրար պոնպոն։ Տէր եւ Տիկ. Տիւմոն (Փարիզ) ժիւրայի լիքէօր։ Տէր եւ Տիկին Ոսկորեան (Վալանս) եւ Տէր եւ Տիկին Վ. Ցակոբեան (Տէսին) 50ական Ն. Ֆ.։ Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղ 100 Ն. Ֆ.։ Տէսինի Վասպուրականի Հայրենակց. Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Կէնճեան (Տէսին), Տէր և Տիկին Մաճալեան (Փարիզ) 20ական Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկին Գարատօղլանեան (Փարիզ) 25 Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկ. Ս. Առաքելեան (Տէսին), Տիկին Ա. Փօյաճեան (Տէսին), Պ. Նուպար Գարագաշ (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Ա. Օհաննեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Մովսէս Կարապետեան (Տէսին), Պ. Տօնիկ Փօլատեան (Տէսին), Տիկին Թագուհի Աբրահամեան (Տէսին), Պ. Կարօ Օհանեան (Տէսին) 10ական Ն. Ֆ.։ Փոքրիկն Աճաբոնեան 5 Ն. Ֆ.։ Կայանի չորս աղջիկներ Մալխասեան, Քիւպէլեան, Ֆիլիփ Փօլատ եւ Ղազարեան Արա 17,80 Ն. Ֆ.։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր–Ղուկասեան եւ իր Թոռնիկը Մարթին Տէր–Ղուկասեան, իրենց ննջեցեալներու սիրելի յիշատակին, 20 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ֆ. Հ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Իտալիոյ նուիրատուներու ցանկին մէջ (Յուլիս 18), Ցարութիւն Ճամճեանի նուիրատուութիւնը պէտք ըլլայ՝ 10.000 լիր (ոչ՝ 5000 ինչպէս հրատարակուած էր) եւ ընդհ. գումարն ալ՝ 348.000 լիր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը շընորհակալութեամբ ստացաւ 150 Ն. Ֆ., այրի Տիկին Փերուզ Ծրնկըտրեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, հանգուցեալ Բարսեղ Տամլամեանի մահուան տխուր առթիւ։

ԵՐԵՒԱՆ ՋԱՑՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով)։

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ»

(Բ. տպագրութիւն), Սկովտիոյ մատենական կազմակերպութեան առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններուն մանրամասն ծէսերը եւ արարողութիւնները, Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ, կը ծախուի միայն գրավաճառ Պ. Բալուեանի մօտ,

43, Rue Richer, Paris (9e), Tél.: PRO.25-46

Գին 3 Ն. Ֆ.։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. Աճի կոմիտէի ընդհանուր ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ հիւսուածեղէնի համար, լաւ կարող մը եւ սիւրժըլթէօզ։

Դիմել՝

F. T. N.

195, Rue St.-Denis, PARIS

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ — MERCREDI 30 AOUT 1961

..Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9190 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 4991

..ԻԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱԽՏԱԿԻՑ ԵՐԿՈՒ ԱԶԳԵՐ

...րագործ Իթթիհատի կառավարու-թիւնը, ...մակած 1915ի հայկական ջար-...րու եւ տարագրութեանց արտասահ-...ի մէջ առաջ բերած արձագանգէն, ...քաղաքակիրթ աշխարհին ինքզինքն ...արացնելու համար, 1916ին Թուրքե-...ւ ֆրանսերէն եւ գերմաներէն լեզու-...ով հրատարակեց գիրք մը, որուն խո-...գիրն էր «Հայ Կոմիտէներու յեղափո-...կան բաղձանքները ու շարժումները ...ամանակաշրջանէն առաջ եւ վերջ»:

Թուրքերէն բնագիրը կը պարունակէ ...էջ գրութիւն եւ 122 զանազան վաւե-...թուղթերու եւ նկարներու արտատը-...ներ, Ֆրանսերէնը՝ 416 էջ եւ նոյն ...կարները.

Յառաջաբանին մէջ գիրքը նոյն կողո-...ի մէջ կը դնէ հայկական բոլոր կազ-...կերպութիւնները: Այսպէս, կ՚ըսէ թէ ...Դաշնակցութիւն, Ռամկավար եւ ...Հնչակ անունը կրող եւ ...ական հանգամանք ունեցող կու-...ւթիւններն ու արտաքնապէս իրրեւ ...բարեսիրական, ազգին ցաւերը եւ ...թիւնը ապահովելու ձգտող կազ-...կերպութիւններ, ինչպէս Բարեգոր-...ծական, Միացեալ... եւայլն, իրականին ...ոչ մէկ տարբերութիւն ունին իրար-...

...կ՚աւելցնէ թէ ասոնց մեծ մասը ...ներուն, Անգլիացիներուն եւ Ֆրան-...ցիներուն ծախուած Թափառաշրջիկնե-...րը) կը բաղկանան ու կը դա-...րեն այն կառավարութեան դէմ, որ ...եւ բարօր կեանք մը ապահոված ...իրենց...:

...նկարներուն մէջ կարեւոր տեղ մը ...ուած է Աստափազարի, Իզմիթի, ...րիրի, Սեբաստիոյ, Տէօրթ-Եոլի, ...Տրապիզոնի, Ուրֆայի, Մար-..., Ամասիոյ, Իզմիրի, Ատանայի, ..., Հաճընի, Խարբերդի, Մա-..., Տիգրանակերտի, Մարաշի, Կե-...իոյ եւ Հալէպի մէջ իբրեւ թէ Հայոց ...երէն ու... եկեղեցիներէն գրաւ-...ծ զանազան զէնքերու, — ատրճա-..., հրացան, ռումբ, տինամիթ, եւայլն: ...Թուրք զինեալ պահակներ կ՚ե-...ն զէնքերու հաւաքածոյին երկու ...

...չկայ, որ Թրքական մթերա-...երէն հանուած զէնքեր էին անոնք ...:

...Իթթիհատի այս հրատարակութիւնը յի-..., երբ վերջերս Միջին Արեւել-...մը թերթերուն մէջ տեսանք նը-..., որ կը ներկայացնէր սուրիա-...Հայերու տունէն գտնուած զէնքեր ...ժանգոտած գործիքներ:

...նաեւ, որ Արաբներու տխրա-...դահիճը Ահմէտ Ճեմալ փաշա, ...չորրորդ բանակի ընդհանուր ...անատարը, նման գիրք մը հրատա-...ծ էր նոյն թուականին — 1916ին, ...արացնելու համար իր գործած ոճիր-...արաբ հայրենասէր մտաւորական-...եւ անոնց ընտանիքներուն դէմ:

...Թուրքերը երբ մէկ կողմէ ո՛չ մէկ ...թիւն կը դնէին Դաշնակցականին, ...կավարին, Հնչակեանին եւ Բարե-...ականին միջեւ զանոնք ջարդելու եւ ...ելու համար հաւասար չափով, ...կողմէ նոյն ջուրով կը լուային Հայն ...Արաբը, երկու ազգերն ալ ամբաստա-...իբրեւ դաւաճան (խայինՆ) «օսման-...հայրենիքին»:

...իականին մէջ Թուրքերուն նպատակն ...երկուքն ալ բնաջնջել, ամբողջելու ...Թուրք ցեղին գերակայութիւնը եւ ...ինչպէս դարձնելու՝ միլլէթը խա-...տիրապետող ազգ), ինչպէս կը ...Իթթիհատի տեսաբանը Հիւսէյն

Ծահիտ՝ պաշտօնաթերթ Թանինի մէջ, որուն խմբագրապետն էր:

Հայն ու Արաբը բախտակից էին Թուրքերու տիրապետութեան տակ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԷ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՕՌԱՆԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ «ԱՀԱԿ»ԻՆ ԴԻՐՔԸ

Օռանի մէջ ծանր միջադէպեր պատա-հեցան աւզի օր, հասնելով նոյնիսկ բա-խումներու՝ մահմետական եւ եւրոպացի տարրերուն միջեւ:

Միջադէպերը ծագեցան երկու երիտա-սարդ Եւրոպացիներու սպանութեան իբ-րեւ հետեւանք: Եւ ասոր հետեւանքով 6 հոգի սպաննուեցան եւ 35 հոգիներ վի-րաւորուեցան, որոնց 10ը՝ ծանրօրէն:

Երիտասարդ Եւրոպացիին յուղարկա-ւորութեան ներկայ էին 3000 հոգի: Թա-ղումէն ետք, խումբ-խումբ Եւրոպացի-ներ, հակառակ կարգապահութեան ու-ժերու արգելքի փորձերուն, դէպի մահ-մետական թաղերը դիմեցին: Ձկարենա-լով սակայն հասնիլ իրենց նպատակին, վերադարձան եւրոպական թաղը եւ հոն լսեցին թէ ուրիշ եւրոպացի երիտասարդ մը եւս սպաննուած է՝ երբ աշխատանքին կ՚երթար: Ընդվզումը իր գագաթնակէտին հասաւ եւ ցուցարարները թալանի տուին բոլոր մահմետական խանութները իրենց ճամբուն վրայ: Քիչ ետք, հանրակառք մը կեցուցին եւ մէջի մահմետականնե-րուն մէկ մասը լինչի ենթարկեցին: Ի վերջոյ կարգը վերահաստատուեցաւ, բայց լուսարդել որոշուեցաւ ժամը 21ին եւ 18էն վար երիտասարդներուն արգիլուեցաւ փողոց ելլել եթէ արտօնա-գիր մը չունենան աշխատանքի վայրէն կամ իրենց ծնողքէն:

Կը սպասուի, միւս կողմէ, որ ահաբեկ-չական արարքները բազմանան եւ իշխա-նութիւնները շատ մտահոգ են: Մէկ կող-մէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը, միւս կողմէ՝ «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակ»ը կրնան այնպիսի կացութիւն մը ստեղծել, որ համայնքներու բախումները շատնան եւ ծանր կացութիւն մը ստեղծուի:

«ԱՀԱԿ»ի նոր կազմը որոշած է սաստ-կացնել կռիւը, զօրակոչի ենթարկել մահ-մետական զանգուածը եւ յանգիլ հարցին միջազգայնացման:

Առաջին զեկոյցով մը, նոր «Դահլիճ»ը կը յայտարարէ. «Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգային Խորհուրդը հաստատեց յեղա-փոխութեան դերը բանակցուած լուծու-մի մը համար, որ հիմնուած ըլլայ ալժե-րացի ժողովուրդին անկախութեան եւ ինքնորոշման իրաւունքին վրայ: Կը վե-րահաստատէ որ նման լուծում մը կարե-լի է այն հիմնական սկզբունքներուն վը-րայ, որոնք կը պահպանեն ալժերական բովանդակ հողամասին ամբողջականու-թիւնը, մէջն ըլլալով Սահարան, ալժե-րացի ժողովուրդին միասնականութիւնը, հաւասար գետնի վրայ եւ հիմնուած ալ-ժերացի ժողովուրդին գերիշխանութեան յարգանքին վրայ»:

Նորութիւն չկայ այս խօսքերուն մէջ. խօսքերը չեն որ կը փոխուին այլ՝ մար-դիկը, բայց անտուագն զարմանալի է նը-կատել թէ Խըլիանի եւ Լիւկրէնի կրկնակ ձախողութիւններէն ետք, տակաւին բա-նակցութեան մասին կը խօսուի:

Զեկոյցին մնացեալ մասը գովքը կը հիւսէ Ալժերացիներուն «հերոսական» պայքարին եւ կը յայտնէ թէ զանգուած-ներուն զօրակոչը պիտի ամբապնդուի:

«ԱՀԱԿ»ի բանբեր մը յայտարարեց արդէն թէ նոր կառավարութիւնը աւելի պա-հանջկոտ պիտի ըլլայ իր դիմումներուն մէջ, աւելցնելով.— «Ֆերհաթ Աբպասի քաղաքականութիւնը ներշնչուած էր բա-րեխօսական դիրքէ մը, նոր դահլիճին հետ, ալժերական հարցը գործունէու-թեան բոլորովին նոր փուլի մը մէջ կը մտնէ»: Իսկ նոր «Արտաքին» նախարարը, Գահիրէի մէկ թերթին յայտարարած էր. «Նոր կառավարութիւնը ոչ մէկ արգելք կը տեսնէ բանակցութեանց վերսկսու-մին»:

Կ՚ըսուի նաեւ թէ «ԱՀԱԿ»ի կեդրոնը Թունուզէն Գահիրէ կրնայ փոխադրուիլ: Արդէն երբ Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատ-ուիրակութիւնը Գահիրէ հասաւ, առիթ տուաւ հակաֆրանսական ցոյցերու: «Անկցի՛ տը Կոլ, անկցի՛ Ֆրանսա» խօս-քերով դիմաւորուեցաւ «ԱՀԱԿ»ի նոր ղե-կավարը՝ Պէն Եուսէֆ Պէն Խետտա: Կը սպասուէր նոյնիսկ որ Նասր անձամբ դիմաւորէ «ԱՀԱԿ»ի «վարչապետ»ը բայց վերջին պահուն յայտագիրը փոխուած էր, մանաւանդ փրոթոքոլի պատճառաւ:

Պելկրատ մեկնելէ առաջ, Պէն Խետտա մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ, մինչ այդ դոնփակ նիստեր կը գումարուին:

Արաբական կարգ մը աղբիւրներու հա-մաձայն, կառավարական այս փոփոխու-թիւնը հետեւանքն է Պիզերթի հարցին: Արդարեւ, Պիզերթ ցոյց տուաւ թէ կարե-լի չէ տեղ մը հասնիլ Ֆրանսայի հետ, սերտ կապեր պահելով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ կացութիւնը աւելի քան եր-բեք շփոթ է: Ժողովուրդին մէկ մասը կ՚ուզէ որ Քուատրոս վերադառնայ, ու-րիշներ կ՚ուզեն որ Սահմանադրութիւնը գործադրուի եւ փոխ-նախագահ Կուլար պաշտօնի գլուխ անցնի: Այս վերջինը միշտ Փարիզ է եւ ըսուած է իրեն թէ Պրազիլ իր վերադարձը բաղձալի չէ: Կան նաեւ մարդիկ որ նախկին նախագահ Քու-պիչէքը կ՚ուզեն: Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ եղածը զինուորական փուչ մըն էր եւ բանակն էր որ ստիպած էր Քուատրոսը, որ հրաժարի: Քուատրոսը թաց աչքերով, ձգեց իր հայրենիքը «նո-րէն պիտի գամ» ըսելով:

ԿԻՆԷԻ նախագահը Սէքու Թուրէ յայ-տարարեց թէ ոչ մէկ կրօնաւոր պիտի ըն-դունուի Կոնաքրի եթէ Աֆրիկեցի չէ: Այս որոշումը տրուած է Քոնաքրիի Արք-եպիսկոպոսին արտաքսումէն ետք: Օս-սեռվաթորէ Ռոմանօ գիտել կուտայ այս առթիւ թէ ով որ միջամուխ կ՚ըլլայ Կա-թողիկէ Եկեղեցւոյ գործերուն, կը բա-նադրուի:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Ֆոն Պրենթանօ ըսաւ թէ Արեւմտեաններս բանակցութեան առա-ջարկ պիտի ընեն Մոսկուայի, ի մօտոյ: Տին Ռըսք (Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը) չեշտեց սակայն թէ առանց Ֆրանսայի գործ տեսնելու հարց չի կըր-նար ըլլալ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Թասս գործակալու-թիւնը յայտարարութիւն մը հրապարա-կեց ուր կ՚ըսէ թէ «օտար սուզանաւեր բռնաբարած են խորհրդային ջուրերը», աւելցնելով թէ յետագային պիտի քան-դուին, եթէ իրենց գործունէութիւնը շա-րունակեն:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Իլ Մեսսաճեռօ թերթը կը գրէ թէ Խրուշչեւ Ֆանֆանիի ուղղած իր նամակին մէջ ըսած է թէ Պերլինի ցաւա-լի դէպքերը կրնային տեղի չունենալ եթէ Արեւմտեանները նկատի առնէին Ֆան-ֆանիի ըրած թելադրանքները, Մոս-կուայէն վերադարձին:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Իսմէթ Ինէնիւ միաձայնութեամբ նախագահ վերընտրուեցաւ Հալք կուսակցութեան: Ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ Իս-մայիլ Ռիւշթիւ Աքչալ 957 ձայն ստանա-լով նախկին քարտուղար Կուլաքի 325 ձայներուն դէմ: Պատգամաւորներուն գլխաւոր աշխատանքը այս ընտրութիւնն էր, նկատի առնելով որ Կուլաք ընկերվա-րական հոսանքը կը ներկայացնէ, մինչ Աքչալ աւանդապաշտ տնտեսագէտ մըն է որ խոհեմութեան ներկայացուցիչն է:

ՊՈՆԻ Թաղապետական Խորհուրդը մի-աձայնութեամբ որոշեց պատուոյ քա-ղաքացիութիւն շնորհել Ֆրանսայի նախ-կին վարչապետ՝ Ռոպեր Շումանի: Առա-ջին անգամն է որ այս շնորհումը կ՚ըլլայ օտարականի մը:

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՓՈՐՁԱԳԷՏՆԵՐ սկսան ուսումնասիրել ամբարտակի մը շինու-թեան ծրագիրը Եփրատի վրայ: Ցոյս կայ որ աշխատանքները սկսին 1962ի վեր-ջերը.

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ գաղթած են 260.000 հոգի մէկ տարուան ընթացքին: Ասոնք եկած են գլխաւորաբար Մեքսի-քայէն, Քանատայէն, Գերմանիայէն, Անգլիայէն, Իտալիայէն, Քուպայէն եւ Ֆրանսայէն (4.212 հոգի այս վերջին երկրէն): 2756 գաղթելու վիզա տրուած է խորհրդային քաղաքացիներու:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ Պոռպա թերթը կը հրատա-րակէ ոչ-դաշնակից երկիրներու ժողովին առժամեայ օրակարգը.— Ա) Մոքերու փոխանակութիւն միջազգային կացու-թեան վրայ: Բ) Խաղաղութեան եւ միջ-ազգային ապահովութեան ամրապնդում: Գ) Տնտեսական զարգացման անհաւասա-րութեան հարցը, միջազգային տնտեսա-կան գործակցութեան ամրապնդում: Դ) Զանազան:

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբ մը պայթեցաւ Լը Մոնտի տնօրէն՝ Պէօվ-Մէրիի բնակարա-նին առջեւ, նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով նաեւ յարակից յարկաբա-ժիններուն:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Վիէննայի Մխի-թարեան Միաբանութեան յոբելենական հանդիսութիւնները կը սկսին այս կիրա-կի: Այս առթիւ Վիէննայի մեր թղթա-կիցը կը հաղորդէ.

Կիրակի ժամը 9,30ին Վիէննայի Շոթ-թէնքիրխէ եկեղեցիին մէջ ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի: Հանդիսա-դիրն է Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, որուն քահանայական 50 ամեայ յոբելեանը կ՚ո-գեկոչուի չորս յոբելեաններու կարգին:

Երգեցողութիւնը պիտի կատարէ վան-քին եկեղեցւոյ երգչախումբը, իսկ նուա-գի բաժինը՝ Ֆոլքսօփէրի նուագախում-բը, ղեկավարութեամբ Հ. Մովսէս Վ. Սրապեանի:

Պատարագը պիտի տրուի պատկերա-սփիւռէն, իսկ ձայնասփիւռէն, միջին ալիք՝ 203,4 մեթրի վրայ կարելի է լսել:

ՓՐՈՖ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ ՄԵՌԱՒ

Խորհրդային բժշկական աշխարհի մե-ծագոյն դէմքերէն Փրոֆ. Անտրէ Պաղ-տասարեան մեռած է 65 տարեկանին: Անդամ էր Խորհրդային Միութեան Բժըշ-կական Գիտութեանց ակադեմիային եւ 40 տարուան գիտական բեղուն գործու-նէութիւն մը ունեցած էր: Շուրջ 80 ինքնատիպ աշխատութիւններ ունի արիւ-նագիտութեան մասին, որոնք մեծ համ-բաւ կը վայելեն միջազգային շրջանակնե-րու մէջ:

Վերջերս Հայաստան գացած էր եւ դա-սախօսութիւններ տուած արիւնագիտու-թեան նուաճումներու մասին:

ՏԵՍԱՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(ԽԱՊՐԻԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

(Զ. եւ վերջ)

Այո՛, տեսայ Հայաստանը, հոդ չէ թէ բաւն մեծ եւ ամբողջական Հայաստանին մէկ փոքրիկ մասն ըլլայ անիկա։ Առով Հայաստան ըլլալէ չի դադրիր։ Մանաւանդ թէ առավ խակ աւելի՛ սիրելի եւ աւելի՛ փարելի կը դառնայ մեզի համար։ Քանի որ ներկայիս մեր միակ ունեցածն է։ Փոքրիկ է Հայաստանը, հազիւ 29.000 քառակուսի քիլոմեթր եւ — դժբախտաբար — շատ քարոտ է։ Շատ լերկ եւ խոպան տեղեր ունի։ Անիկա ճշմարտութիւն է եւ ոչ առաջին անգամ արտայայտուած։

Բայց՝ չնչտենք անմիջապէս թէ հայ ժողովուրդի աշխատասէր բազուկը այդ քարերու ընդմէջէն ցորենի արտեր է ստեղծած. բազմատեսակ խաղողի այգեստանդ այգիներ է երեւան բերած, բամպակի եւ ուրիշ բազմազգի երկրագործական արդիւնաբերութեան նիւթեր է մշակած։ Որոնցմով կը ծլի ու կը ծաղկի մեր Հայրենիքը։ Ան մերն է իր պակասութիւններովն ու առաւելութիւններովը։ Քականը ճիգն ու ջանքն է հայ ժողովուրդի հայրենասէր ու աշխատունակ այդ հատուածին, որ հակառակ դժխեմ բախտին՝ քարէն հաց կը հանէ ու ջուրէն լոյս կը սփռէ (Սեւան)։ Հայաստանի տաբեւելեան ու արեւմտեան սահմաններուն մէջ ինչպիսի՜ քարերեր հողեր կան ընդարձակածաւալ, որոնց վրայ ապրեր է նախկին Հայը հազարամեակներ ու դըբախտի վերածեր։ Ի՞նչ ընէ որ իրը չեն այսօր։

Տեսայ Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը իբրեւ պետական կազմ եւ մարմին։ Ինքնուրոյն կառոյցքով, ներքին կարգուսարքով, սեփական մշակոյթով։ Հայ ժողովուրդը հոդ պետական կեանք կ՚ապրի։ Իր ցեղին հասկցած ու իր աւանդութիւններուն յատուկ ձեւով։ Իր լեզուով, իր ձգտումներով ու տենչանքներով։ Ունի մասնաւորապէս բարձրորակ մշակոյթ իր գիտական հետազօտութիւններով, իր համալսարանով, իր օփերայով եւ իր թատրոնով։

Շատ աչքի զարնող պարագայ մըն է լրջութիւնը ակադեմական կրթութեան հետեւող երիտասարդութեան, որ լծուած է ինքնազարգացումի և արտադրութեան։ Գիտական եւ գեղարուեստական ամէն ասպարէզի մէջ կը գտնես բազմաթիւ երկսեռ երիտասարդներ, որոնք լրջօրէն լուծուած են որեւէ ճիւղի մը ուսումնասիրութեան եւ կը ջանան մասնագիտական խորացում ու գիտութիւն ձեռք բերել։ Անշուշտ այսքան լուրջ աշխատանքի նուիրուածութիւնը ունի եւ իր պատճառը — զի կը քաջալերուի պետական միջոցներով։ Աշխատասէր ու լուրջ գիտնականին ամէն դիւրութիւն կ՚ընձեռուի թէ՛ աւելի զարգանալու եւ թէ իր ձեռք բերած արդիւնքը հրապարակելու եւ եթէ գիրք է՝ տպագրելու։

Թերեւս հետաքրքրութենէ զուրկ չըլլայ յիշել կէտ մըն ալ.— Հայաստանի մէջ հայ կինը եւս կը բերէ իր կարեւոր մասնակցութիւնը երկրին ընդհանուր զարգացման ու վերելքին։ Հայուհին բոլոր աշխատանքներու մէջ գործօն դեր ունի պետական բարձր պաշտօնէութենէ սկսած մինչեւ հասարակ արհեստաւորը։ Ծանօթացայ հայ տիկինի մը, որ Հայաստանի հանքերու մասնագէտ է եւ իբրեւ պետ հանքաբանական հաստատութեան՝ պաշտօն ունէր գիտական կաճառի մը մէջ զեկուցում տալու Հայաստանի հանքերու ներկայ վիճակի մասին։ Ուրիշ հայ տիկին մը, դլուխ վիճակագրական բարդ խնդիրներով զբաղող գիտական խումբի մը, պետական ծախքով կը ճամբորդէր՝ ճառախօսելու համար մեծ քաղաքի մը մէջ։

Տեսայ Հայաստանը եւ քաղցր յիշատակներով բաժնուեցայ անկէ՝ փափաքելով որ դարձեալ առիթ մը ըլլայ հոն դիմելու։ Հայը՝ առանց հայկական հողի ու սեփական Հայրենիքի՝ չի կրնար տեւական Հայ մնալ։

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Տես՝ «Յառաջ», Յուլիս 22, Օգոստոս 2, 5, 17 եւ 19։

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԱՔՍՈՐԸ

L'EXIL INTERIEUR (1)

Միկէլ տէ Սալապէրթ երիտասարդ սպանացի գրող մըն է որուն առաջին վէպը ֆրանսերէնի թարգմանուած է Քլօտ Քուֆօնի կողմէ։ Չեմ գիտեր որ բնագիրը հրատարակուա՞ծ է արդեօք, որովհետեւ հեղինակը երեք տարիէ ի վեր Ֆրանսա ապաստանած է եւ իր գիրքը չի կրնար հրատարակուած ըլլալ Սպանիոյ մէջ։

«Ներքին Աքսորը» Սպանիոյ ներկայ վարչաձեւը ճանկելու համարդրուած «փիքառէսք» վէպ մըն է։ Զափազանց սրամիտ գրչով մը հեղինակը կը պատմէ տղու մը կեանքը, որ կը վերջանայ Սպանիայէն փախուստով։ Այս տղան Սպանիոյ ներքին պատերազմին բերումով կը վերածուի ստահակի մը եւ կը կռուի նախ յանուն հացի եւ ապա յանուն գաղափարի։

Վերջին ընդհ. պատերազմէն ասդին Սպանիոյ ներքին կռիւները այլեւս չեն զբաղեցներ Եւրոպացիները։ Այս վէպը մեզ կը վերադարձնէ այդ տասմին եւ ահաւոր մանրամասնութիւններ կուտայ։ Թշուառութիւն, ապականութիւն, խաւարամտութիւն, բռնակալութիւն եւ դեռ ուրիշ ազդակներ անտանելի դժոխքի մը վերածեր են Սպանիան, ըստ հեղինակին։

Հակառակը պնդող բայն գրականութիւն մը կայ այսօր, բայց այդ պարագան մեզի չի շահագրգռեր հիմա։ Իբրեւ վէպ հրապարակ հանուած «Ներքին Աքսորը» գրական որոշ արժանիքներու կողքին ունի կարեւոր թերութիւններ։ Սպանիան ի դին ամէն բանի իբրեւ ահաւոր դժոխք ներկայացնելու ճիգը այնքան որոշ է որ գործը վէպէ աւելի ուսումնասիրական փորձի կը վերածուի։ «Զգաստմնաւոր» գրականութիւն է այս որ ապագայ չունի, հակառակ անոր որ հեղինակը գրագէտի հիանալի տաղանդ ցոյց կուտայ։ Թշուառութիւնը եւ կեղեքումը յաւիտենական նիւթեր են գրականութեան համար, բայց պատերազմներու յաջորդող շրջաններուն ծնունդ կուտան անհամար վէպերու, որոնց հազիւ ընջին մէկ կոտորակը կը դիմանայ ապագային։ Թշուառութիւնը, ցաւն ու տառապանքը լուսանկարել կամ մելոտրամաթիք ձեւով մը տալ կրնայ ժամանակաւոր շահագրգռութեան արժանանալ, բայց արուեստագէտ գրողին նըպատակը ամէն բանէ առաջ գրական վէպի ստեղծումը պէտք է ըլլայ։ Դժբախտ գրականութիւն մըն է դժբախտութեան պատմութիւնը։ Երբ գրողին նպատակը դժբախտութիւնը ներկայացնել է, իր գործը վկայութիւն մըն է միայն և ոչ թէ արուեստի գործ։ (Մեր դժբախտութեանց երդիչ վիպասանները վկայութիւն գրեցին առհասարակ եւ մոռցուեցան այսօր։ Վաղը պիտի մոռցուին անտարակոյս այն վէպերը, որոնք վերջին պատերազմի ընթացքին ըրուած վայրագութիւնները կը պատմեն առանց մեծ արուեստի)։

ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

A LA DECOUVERTE DE L'ART DANS LES MUSEES DE PARIS (2)

Հակառակ այս վերնագրին, Ժ. Փ. Քրէսփէլ կերպընկալ արուեստներու ընդհանուր պատմութիւն մը գրած է, յստակ ամփոփ եւ իմաստուն կերպով։ Աւելցուցէք ասոր վրայ տպագրութեան մաքրութիւնն ու բազմաթիւ լուսանկարները եւ պիտի ունենաք արուեստասէրին առաջնորդը Փարիզի մէջ։

Իւրաքանչիւր շրջանի արուեստներուն մասին ամփոփ տեղեկութիւններ տալէ ետք, հեղինակը այդ շրջանէն մնացած ու Փարիզի մէջ պահուած գործերուն ցանկը կուտայ եւ կը նշանակէ նաեւ այն ուսումնասիրութիւնները, որոնց մէջ ընթերցողը կրնայ գտնել աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ։

Հին շրջաններուն մասին խօսելով, հեղինակը կը զգուշանայ անձնական դատաստաններ ընելէ, բայց նորագոյն շրջաններու պարագային, կը զգենու քննադատի պատմուճան։

Զափազանց օգտակար ու հաճելի գիրք մըն է այս, զոր ամէն արուեստասէր պէտք է ունենայ ձեռքին տակ, երբ կը փափաքի առաւելագոյն չափով օգտուիլ Փարիզի թանգարաններէն եւ ցուցասրահներէն։

Ցաւակ սահմանումներ նոր ու վերջին տեսակէտներու մասին, առաջ դատաստաններ եւ դասաւորումի պայծառ գրութիւն մը գլխաւոր յատկութիւններն են այս գրքին։

LA TELEVISION (3)

Ով որ գործիք մը գնած է, պէտք կարդայ Անտրէ Պրէնքուրի այս ուսումնասիրութիւնը, նախ փրկուելու համար կանխակալ կարծիքներէ եւ ապա՝ լաւ կերպով տեսնելու համար այս գիւտին պագան, որ լեցուն է անհաւատալի հնարաւորութիւններով։

Զափազանց հաճելի ոճով մը գրուած այս գիրքը ամբողջական պատմութիւն կուտայ հիանալի գիւտի մը մասին։

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) M. de Salabert : Julliard, Paris.

2) J. P. Crespelle : Hachette, Paris.

3) André Brincourt : La Table Ronde, Paris 1961.

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Տարիներէ ի վեր կը կարդայի, կը լսէի կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի օգտակար գործունէութեան կայանի մասին եւ բուռն փափաք մը կը զգայի անգամ մը այցելելու. Առանց նկատի ունենալով երկար ճամբորդութեան մը առթած ֆիզիքական տառապանքը, կը յառաջէի։ Այս անգամ երբ կարգ մը ազգայիններու քաղաքէն ընդառաջելով, տեղւոյս Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը որոշեց խմբական այցելութիւն մը կազմակերպել, զէպի կայան այլեւս չէի կրնար անտարբեր մնալ։

Օգոստոս 17ի հինգշաբթի առաւօտեան մաղուող անձրեւ մը թէեւ կը վրդովէր տրամադրութիւնները, բայց ի՞նչ փոյթ. Ամէն ոք պատրաստ էր ու պէտք է մեկնիլ։ Հսկայ զբօսակառքը լեցուն էր ուղեւորներով։ Ժամը 7ին կառքը իր անիւները շարժէ։ Ամպամած երկինք մը մեզի կը քալէ։ Տէր Հօր առաջարկով մեր Նման Տէր ողորմեան կը ժայթքէ հոգեւոր ներքէն դուրս, Այնուհետեւ երգերը իրարու կը յաջորդեն։ Կը թնդան ազգային յեղափոխական ու նաեւ Հայաստանեան երգերը։ Կառքը, այժմ լքած հարթ ճամբաները, կը սկսի վերելք մը. Գեղեցիկ բնութիւնը այս երկրին մէջ։ Անտառապատ լեռներ, խոր վիհեր, ուր սլացիկ գետերը, կաղնին, շոճին ու կենին բերդի) կը մրցին իրարու հետ։ Գայլուկ բաղեղը կը մագլցին ծառերն ի վեր, պսակելով զանոնք իրենց խիտ սաղարթներով։ Իսկ ցախն ու պտերը թափ։ կոխած են գետինը։

Կառքին շարժիչը կը հեւայ։ Դժուարութեամբ կը յառաջանայ։ Այսուհետ երկինք...

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—о—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Զօհրապ կը կարծէ որ Ռուսիա պիտի համարձակէր գրաւելու արեւելեան նահանգները, այն ատեն մինակ պիտի մնար Եռեակ Զինակցութեան դէմ, Անգլիոյ դէմ, Ֆրանսա չէզոք կրնար մնալ, որովհետեւ զինակցութեան պայմաններէն դուրս էր նախայարձակումը եւ արդէն արտաքին նախարար Փիշօն ազդարարած էր Փեթերպուրգի։ Թուրինոյի «Սթամ-պա» թերթին տնօրէնն ալ ծերակուտական Պեվիօնէ գրած էր. «Հայկական բարենորոգումներու ճակատագիրը պիտի որոշուի Լեհաստանի դաշտավայրերուն մէջ»։

Կը հետեւին վաւերագիրները, որոնց ազբիւրները յիշուած չեն, վեց նահանգներու քարտէսը, Ս. Ստեֆանոյի դաշնագիրը, Պատրիարքարանի կողմէ Պերլինի վեհաժողովին ներկայացուած կազմակերպութեան ծրագիրը, Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը, դեսպաններու հաւաքական ծանուցագիրը 1880 Սեպտ. 7 թուակիր, երեք դեսպաններու յուշագիրը, մայիսեան ծրագիր, Նպարքասական նամակը, Ապետին փաշայի նամակը 1880 Յուլիս 5 թուակիր, որ դրուած ըլլալու էր 7 Սեպտեմբերի ծանուցագրէն առաջ։

Կը ներկայացնէ Սվազի կուսակալութեան 4 Սանճաքներու տնտեսական կեանքի պատկերը.

Ներածում 2.053.000 ոսկի, արտածում՝ 1.635.000։

Ներածող առեւտրականներու թիւն է 141 հայ, 13 թուրք։

Արտածող առեւտրականներու թիւն է 127 հայ, 23 թուրք։

Խանութպաններու թիւն է 6800 հայ, 2550 թուրք։

Կուսակալութեան տնտեսութիւնը Հայերու ձեռքն է։

Վեց նահանգներու հայ բնակչութեան թիւն էր 1882ին 1.630.000, 1912ին 1 միլիոն 18.000 նուազած էր 612.000։ Կիլիկիոյ մէջ աճումը եղած էր երեսուն տարուան մէջ 27.000, այլ տեղերու մէջ 25 հազար։ Երեսուն տարիներուն նուազած է 560.000։ Նուազումը ամէն տեղ է, ոչ մէկ տեղ աճում կայ բնակչութեան թիւին համաձայն։

×

Պատրիարքարանի պատրաստած վիճակագրութեան համաձայն, հայ դպրոցներու թիւն է 803, ուր կը յաճախեն 59.513 մանչ, 21.713 աղջիկ, երկսեռ ուսուցչութեան թիւն է 2088։ Այս վիճակագրութիւնը հին է, պատրաստուած 1901–1902 դպրոցական շրջանին եւ միայն գաւառական դպրոցներու վիճակագրութիւնն է, կը պակսի Պոլսոյ վիճակագրութիւնը։

Վիճակագրութեան տախտակները նոյնութեամբ հրատարակուած են «Նարնջագոյն Գիրքին» մէջ։ Դպրոցներու ընդհանուր թիւը 1200 պիտի ըլլար, աշակերտութեան թիւը՝ 130.000։ Խարբերդի թեմին մէջ (Խարբերդ, Մալաթիա, Արաբկիր, Չմշկածագ, Չարսանճագ, Ակն) դպրոցներու թիւը բարձրացած է 73էն 220ի, աշակերտներու թիւը՝ 5.858էն 28 հազար 500ի։

3 Յուլիս 1913ին Թերափիայի մէջ տեղի կ՚ունենայ բարենորոգումներու գործադրութեան համար դեսպանախորհուրդի առաջին նիստը։ Զինակիցներ եւ Համաձայնականներ անմիջապէս կը ճշդեն իրենց դիրքերը։ Զինակիցներու համաձայն նախ քննելու էր Բ. Դրան կողմէ ներկայացուած ծրագիրը, Համաձայնականներու տեսակէտով, վիճաբանութեան մեկնակէտ առնելու էր ռուս նախագիծը։ Կը համաձայնին երկու ծրագիրները միասնաբար ուսումնասիրելու՝ երկրորդ նիստին 7 Յուլիս, չորս օր ետք, ապահովաբար կեդրոններէն ստացուած հրահանգներու համաձայն։

Դեսպանախորհուրդին մէջ Մանտելըշթամ կը պաշտպանէ վեց վիլայէթներու մէջ նահանգ կազմութիւնը, մէկ ընդհանուր կառավարչի մը վարչութեան տակ։ Դեսպանատուներու ներկայացուցիչներ հաւաքաբար կը մերժեն ռուս առաջարկը, որ Զօհրապին ալ պաշտպանած տեսակէտն էր։ Մանտելշթամ կը հիմնուէր Ստեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագրերու, դեսպաններու Մարտ–Ապրիլ 1895ի ծրագրին վրայ 5.858էն 28.500ի։

«Մէկ նահանգի կազմութիւնը կը հանգչի զինուորական մեծ ուժ, այն զօրավար հրամանատարը կրնայ ըլլալ Ընդհ. Քննիչէն, Ապակեդրոնացմով Սանճաքներն ալ վարչական ազատութիւն կ՚ունենան, այսպէս կ՚ըլլայ անկախ վարչական թիւը»։

Գերման ներկայացուցիչը. «Միացեալ քրիստոնեաներու շահերը նկատի չէ, այլ նաեւ միւս ցեղերուն, անկարգութիւններ կրնան պատահիլ. Աւստրիոյ ներկայացուցիչը. «Պատնելու է բոլոր փոքրամասնութեան հերը»։ Իտալիոյ ներկայացուցիչը համաձայն Անգլիոյ ներկայացուցիչը Աւստրիոյ ներկայացուցիչին Ներկայացուցիչը կը պաշտպանէ փոքրամասնութեան սկզբունքը։ Կը փափաքի «Հայերը կրնան խումբել բարենորոգնահանգները»։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. 8)

ամպերը ձեռք առած մշուշին, անժամանակ աղջամղջային երեւոյթ մը ստեղծած էին։

Վերջապէս, կէսօրը անց կը հասնինք Թելֆոնթէնի կայանը։ Մեզ կը դիմաւորէ անօրէնուհի Օր. Լուիզ Փափազեան, իր օգնականներով ու մաս մը փոքրերով։

Անհատական ինքնաշարժներով մեզմէ առաջ հոն հասած էին Լիոնէն Տէր Խնկիկ Ճկնեանը, Տէյինէն Կ. Գոտուրեանը ընտանիքներով եւ ընկ. Մ. Կարապետեան։

Իսկոյն ամէն ոք կը բոլորուի սեղաններու շուրջ, որկորային պարտականութիւնը կատարելու։

Ժամը 3ին Ս. պատարագ մատուցուեցաւ Տէյինի հոգեւոր հովիւ Վարագ քհնյ. Աւագեանի կողմէ, Երգեցողութեանց ընկերակցեցին Գ. Ահարոնեան, Լ. Համբարձումեան, Լ. Մոմճեան եւ Օր. Անժէլ Գարապետեան։ Ներկաները եւ կայանի փոքրիկները երկիւղածութեամբ հետեւեցան արարողութեանց։ Կատարուեցաւ նաեւ աւանդական խաղողօրհնէքը։

Քիչ ետքը սկսաւ հիւրերուն ի պատիւ պատրաստուած հանդէսը, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով մը։ Թէեւ ձեռքի տակ ունիմ յայտագիրը եւ պիտի ուզէի զայն արտադրել ամբողջ մանրամասնութեամբ, բայց չխճողելու համար գրութիւնս, դանց կ'առնեմ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մաղկեր աղատ եմ Հայրենիք» խմբերգով, որ արժանացաւ խանդավառ ծափերու։ Ապա, Օր. Փափազեան, յանուն կայանի, բարի գալստի մաղթանքներ ըրաւ հիւրերուն եւ գրաւոր շատ գեղեցիկ զեկուցումով մը ներկայացուց կայանի դերն ու ներքին կեանքը։ Դպրոց մը չէ անշուշտ կայանը եւ կարելիութիւն ալ չկայ դաստիարակչական լուրջ դեր մը ակնկալել իրմէ։ Մանաւանդ, փոքրերուն հոն անցուցած կեանքին տեւողութեան անբաւարարութիւնը կարեւոր պատճառ մըն է։ Այսուհանդերձ, կայանի զուտ հայկական շունչը, տիրող կարգապահութիւնը, հաւաքական սերտ կեանքը, նաեւ դաստիարակչական անուղղակի միջոցները, ոչ միայն փոքրիկները իրարու կը մօտեցնեն եւ սիրելի կը դարձնեն կայանը, այլ եւ անոնց մէջ կ'արթնցնեն ազգային ինքնագիտակցութիւնը։

Մէջ ընդ մէջ եղան սահուն արտասանութիւններ, մեներգներ, բազմաթիւ խմբերգներ, ընկերակցութեամբ Լ. Մոմճեանի պանծոյին։ Նոյնպէս կատարուեցան խմբական պարեր ու մենապարեր ռամիկ տարազներով, նաեւ Ֆրանսերէն զուարթ պատկեր մը «Լա Փիւն»։ Ներկաները խանդավառութեամբ համակուած, ծափերու պոռթկումով իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին փոքրիկ դերակատարներուն։

Յետոյ խօսք առուեցաւ Լ. Համբարձումեանի։ Խօսք առուեցաւ նաեւ Տէր հօր, որ նոյնքան յուզումով արտայայտուեցաւ եւ յիշելէ ետք թէ տարի մըն է որ Ֆրանսա հաստատուած է, գոհունակութեամբ ու անկեղծօրէն հաստատեց թէ իր սկզբնական մտավախութիւններն ու սխալ ըմբռնումները այլեւս փարատած են եւ իր շուրջը կը տեսնէ համերաշխ մթնոլորտ մը։ Շնորհաւորեց նաեւ կայանի ձեռնարկը։ Եւ պահպանիչով ու Տէրունական աղօթքով փակեց իր խօսքը։ Ի վերջոյ ներկաներու փափաքին գոհացում տալով, երգեց նաեւ Երեւանեան նոր երգ մը։

Կայանը երբեւիցէ պատարագ եւ օրհնութիւն չէր տեսած եւ յիշատակելի օր մը պիտի ըլլայ այս, պատմութեան մէջ։

Միջնարարին, Սարգիս Առաքելեանի եւ Խնկիկ Կէնճեանի նախաձեռնութեամբ ծախուեցան վիճակահանութեան տոմսեր, փոքր գումար մը ապահովելով կայանին։

Կայանի մասին շատ գրուած է։ Նոր այցելողի մը համար կարեւոր չէ տեսնել շէնքին նախնական վիճակը, կատարուած նորոգութիւնները, շինութիւնները եւ ստեղծուած հաւաքական կենցաղի մը յատուկ պայմանները հաստատելու համար։ Անոնց հետքերը ակներեւ են։ Ագարակի հասարակ անպաճոյճ շէնք մը կերպարանափոխուած է ամբողջովին։ Այրէն սկսուած են աշխատանքները եւ սակայն դեռ չեն հասած։ Շէնքը կը կարօտի տակաւին արտաքին ծեփի, աւելի ներկայանալի դառնալու համար։ Նոյնպէս ներքին յարդարանքի, ներկերու եւ խոհանոցային կազմածներու բարեփոխութեան՝ աւելի տանելի դարձնելու համար սպասարկողներու աշխատանքը։ Ֆրանսայի մէջ մեծահարուստներ թէեւ շատ ունինք, սակայն դարձեալ համեստ դասն է որ իր լումաներով հրաշքներ կը գործէ։

Կայ նաեւ կայանին հանդիպակաց փոքր շէնքին գնման անհրաժեշտութիւնը, որուն իրականացումը դարձեալ կը յանի նիւթական խոչընդոտներու։ Այդ շէնքով, գետնայարկը կարելի էր վերածել պատսպարուած զբօսավայրի, իսկ վերնայարկը՝ ննջարանի աշխատողներուն համար։

Կայանը շրջապատուած է եղեւիններով անտառներով ու զմրուխտ մարգագետիններով, ուր կովեր բառաչելով հանդարտօրէն կ'արածին։ Սնունդ է օդը այստեղ։ Զերծ՝ քաղաքներու ծուխ ու փոշիէն, գործարաններու արձակած թոյներէն։ Բախտաւոր են մեր փոքրիկները այս մանրանկար Հայաստանի մէջ։ Գուրգուրոտ խնամք, առատ սնունդ, զբօսանք ու պտոյտ։

Արդէն երեկոյեան ժամը եօթն է ու մեկնումի պահն է, ժամերը սահած էին անզգալաբար։ Եօթը ժամ խանդավառուեցանք։ Ուրախացան ու գոհ մնացին նաեւ կայանի թէ՛ փոքրիկները եւ թէ ղեկավար դասը։

Հաւատացէք որ կայանը պէտք ունի նման այցելութիւններու։ Մօտակայ գաղութներուն կ'իյնայ այդ պարտականութիւնը։ Տարին մէկ անգամ մեծ զոհողութիւն մը չէ արշաւանք կազմակերպելը։

Մեր կառքը ահա կը շարժի։ Փոքրիկ ձեռքեր, գոհունակ դէմքեր բարի ճանապարհ կը մաղթեն մեզի։ Մութը հետզհետէ կը վարագուրէ տեսողութիւնը, ու մեր կառքին լուսեղէն աչքերը կը ճեղքեն վերադարձի ճամբան։ Արդէն մեր ետին ձգած ենք օդասուն Ժիւրայի բարձր սարերը, սակայն սիրուն յիշատակ մը դրոշմուած է մեր հոգիներուն մէջ։ Մենք ալ ձայնակցինք կայանի քայլերգին, որ կ'ըսէ —

Կապոյտ խաչի հայ կայանը սիրուն,
Մի ընտանիք, մի փոքրակ է բոյն,
Հայ մանուկներ մանչ ու աղջիկ կայտառ,
Կ'ապրին զուարթ, ուրախ օրեր պայծառ:
Երգեցէ՛ք դուք կայանի երախաներ,
Ձեր պայծառ Հայու դէմքերուն մատաղ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՔՕՅԱՃԵԱՆ

Յ. Գ.— Կ. Խաչի տեղւոյս վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Գ. Գ. Վահան Յակոբեանի, Արսէն Սիւմէճեանի եւ Արժ. Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեանի, որոնք իրենց ջանքերով արշաւանքի յաջողութիւնը ապահովեցին։

ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԳԻՒՏԱՐԱՐԸ՝ ԷՏԻՍԸՆ

Նիւ Ճըրզիի Մընլօ Փարքի մէջ, կանգնած է մետաղեայ աշտարակ մը, որուն վրայ զետեղուած է հսկայ լամբար մը «Էտիսընի աշտարակ» վերտառութեամբ։ Այդ աշտարակին տեղը, ասկէ 75 տարի առաջ, ամերիկացի հանճարեղ ելեկտրագէտը յաջողեցաւ 40 ժամ շարունակ ելեկտրական լամբար մը վառած պահել։

Էտիսըն հանճարեղ մէկն էր, բայց ինքը անձամբ կ'ըսէր. «Հանճարը 2 առ հարիւր համեմատութեամբ կազմուած է երեւակայութենէ, իսկ 98 առ հարիւր համեմատութեամբ յոգնութենէ եւ աշխատանքէ»։

1878ին է, որ Էտիսըն իմացուց մամուլին որ «գործնական» ելեկտրական լամբար մը պիտի սկսէր տարածուիլ. մինչեւ այն ատեն, Ֆարատէյի, Քլարքի, Փաչինոթթիի եւ Կրամմի փորձարկութիւնները գիտական աշխատանոցներու պատերէն անդին չէին անցած։

«Մոգ»ը, Էտիսըն, 1876ին հաստատուած էր Մընլօ Փարք, հոն փոխադրելով իր Նիւ Եորքեան աշխատանոցը։ Ան ձեռքին տակ ունէր բազմաթիւ մասնագէտներ. նպատակն էր հնարել ելեկտրական լամբար մը, որ կարենար մրցիլ, իր ցած գինով, կազի լամբարներուն հետ։

Դժուարութիւնը գտնելու մէջն էր նիւթ մը, որուն թելերը կարենային այրիլ, առանց շուտ սպառելու, ելեկտրական լամբարին մէջ։

Էտիսըն նախ քարբոնի ածխացած երիզ մը վառեց ապակիէ սրուակի մը մէջ. անմիջապէս սպառեցաւ։

Սրուակին մէջի օդը պարպեց եւ մտցուց քարբոնի ուրիշ երիզ մը. անգամ մըն ալ սպառեցաւ, բայց մի քանի վայրկեան դիմանալէ յետոյ։

Էտիսըն գործածեց լուսնոսկիի — փլաթին — թել մը. սա աւելի դիմացաւ, բայց գոհացուցիչ արդիւնք չբերաւ։

Այն ատեն գիտնականը գործածեց բամպակի թելեր. երկար ժամերու փորձերէ յետոյ յաջողեցաւ վերջապէս 40 ժամ ամբողջ վառուած պահելու ելեկտրական լամբար մը։ Յաջողած էր։

Այն ատեն, Էտիսըն սկսաւ աշխատիլ տինամօներու շինութեան, 1879ին յաջողեցաւ ելեկտրականութիւն հայթայթել Մընլօ Փարքի ամբողջ մէկ թաղին։ Այս յաջողութիւնը այնքան մեծ աղմուկ հանեց, որ հետաքրքիրներով լեցուն շոգեկառքեր կուգային Նիւ Եորքէն։

Բայց Էտիսըն տակաւին գոհ չէր. ան կ'ուզէր Միացեալ Նահանգներու մայրաքաղաքին կարեւոր թաղերէն մէկը լուսաւորել։ 1882 Սեպտեմբեր 3ին, Փիրլ Սթրիթի մէջ սկսաւ աշխատիլ նոր կեդրոն մը, որ 400 ելեկտրական լամբարի լոյս կը հայթայթէր։ Նոյն տարուայն Դեկտեմբերին, լամբարներու թիւը կը հասնէր 5000ի։

Սակայն, Էտիսընի լամբարները երկար կեանք չունէին. ան կ'երազէր թելեր, որոնք ամիսներով եւ նոյնիսկ տարիներով կարենային դիմանալ։ Նման գիւտ մը ըրած էր անգլիացի Ժոզէֆ Սուան, բայց իր արտօնագիրը չէր կրցած ստանալ։ Նոյն գիւտը յաջողեցաւ կատարել Էտիսըն։ Էտիսըն աշխարհի պարգեւած էր ելեկտրական լուսաւորութեան մեծ բարիքը։

Ան ծնած էր 1847ին Օհայոյի Միլան քաղաքին մէջ։ Սկիզբը թերթ կը ծախէր, որպէսզի այս գործէն գոյացած դրամը գործածէր իր քիմիական աշխատանքներուն։

Դպրոցին մէջ չյաջողեցաւ, վարժապետները զինքը «պարապ գլուխ» որակեցին։ Էտիսըն աւելի գոհ մնաց, որովհետեւ տունը մնալով կրնար ամբողջովին նուիրուիլ իր հետազօտութիւններուն։

1890ին գտաւ մետաղները փնտռելու մագնիսական կերպը։ Հնարեց կրագիւս արտադրելու նոր մեքենաներ։ Իրեն կը պարտինք տիքթաֆոն մը, ելեկտրական պաթըրի մը, արուեստական ձգախէժ շինելու կերպեր եւ ուրիշ անթիւ գործնական գիւտեր։

Էտիսըն մեռաւ 18 Հոկտեմբեր 1931ին, 84 տարեկանին։

Հայացուց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

Արհամարհանքի արժանի են այն անձերը որոնք կրնան բայց չեն կամենար երջանկացնել ուրիշները։

ՍԷՆԹ-ԱՄՊՐՈՒԱԶ

×

Տարօրինակ է կնոջ բնաւորութիւնը։
Սրտին մէջ եղածը շրթները չեն ըսեր։
Շրթներուն ըսածը սիրտը երբեք չի զգար։
Եւ ինչ որ կ'ընէ, իր ուզածը չէ։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ

×

Հոն ուր շատեր կը մեռնին, մահէն մի վախնար։

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Բայց հիմա ատենն էր, ուր իր հոգւոյն բովանդակ դաժնութիւնը պատկերացնէր։ Ատենն էր, ուր Հայը ջախջախելով իր ոտքին տակն առնէր, անոր գլուխը ճզմէր, անոր արիւնը ծծէր ու այդ իրեն տուլի եղած տարրը բնաջինջ ընէր գոնէ Վանի նահանգին մէջ, որուն տէրն էր. իշխանն էր, միակ կառավարիչն էր։

Ասոր երբ Թիկնապահ Ահմէտ պէյ մեկնեցաւ, ինքը կատաղի ոճրագործի մը պէս ձեռքերը վեր վերցուց ու ինքնիրեն գոչեց.

— Հայե՛ր, Հայե՛ր... պարապ տեղ կ'աշխատիք, հոս ձեր գլուխը ես պիտի ճզմեմ... իսկ մնացած գաւառներու մէջ ուրիշ մը...։

Ու փրփրած բերանը սրբելով, դահլիճէն դուրս ելաւ։

ԼՈՒՍԻԱ

Արեւը նոր ծագած էր։

Վան՝ իր գեղածիծաղ տեսարաններու ու յանկուցիչ դրութեան մէջ, կը ժպտէր աչքերը տարածուած կապոյտ ու միապաղաղ ծովին նայելով։

Այդ պահուն Հայկավանք կոչուած արուարձանին մէջ բնակող Լուսիան իր գեղեցիկ ու լայն արեւնակին վրայ դրուած ծաղիկի թաղարները կը ջրէր։

Օ՜հ, որչափ փոխուած էր այդ մանկամարդ աղջիկը...։ Զքնաղ ու նուրբ այտերը մելամաղձութեան ստուերովը պատած էին այն հմայիկ ու աղուոր աչքերը խոր ինկած էին, վարդագոյն շրթունքը կորսնցուցեր էր իր թարմութիւնը. նայուածքը մթնցած էր. լայն ու զգալի ճակատը դառնութիւն մը ունէր...։

Ի՞նչ անցած էր այդ աղջիկ ու կոյս հոգիէն...։ Ինչո՞ւ համար քանի մը ամսուան մէջ այդքան կերպարանափոխ եղած էր ան... ահա ամէնէն ծանր հարցը։

Լուսիա իմացած էր որ իր հայրը պանդխտութեան մէջ կը գտնուէր շուրջ տասնեւմէկ տարիներէ ի վեր։ Իր մեծ հայրը ծերունի Վարդան աղան, ամէն ատեն սիրտ կուտար իրեն եւ կը հաւատացնէր թէ՝ քիչ օրէն հայրը պիտի վերադառնայ։

Արդարեւ, մանկամարդ աղջիկը, որ հայրը երկու տարեկան հասակին մէջ բաժնուած էր, չափազանց կարօտցեր էր եւ շարունակ կը սպասէր անոր վերադարձին։

Բայց այս հոգեկան կարօտալից դառնութեան վրայ թշուառ աղջիկը ցաւ մըն ալ աւելցուց։ Այդ ցաւը խորո՜ւնկ, այրող ու միանգամայն անդարմանելի ցաւ մըն էր։

Լուսիա՝ կը սիրէր... ահա բոլորը։

Լուսիա կապուած էր Վանականին։

Այդ վեհ ու բարի մարդը աչքէն չէր հեռանար, իր երեւակայութենէն չէր բաժնուեր... իր բովանդակ էութեանը մէջ թափանցած էր անոր հրեշտակային կերպարանքը։ Ժամերո՜վ, ժամերով անոր վրայ կը խորհէր, անոր անունը կ'ուզէր լսել, անոր բառերը կը ջանար յիշել...։

Երբ Վանականը վերադառնար, երբ անոր քովն ըլլար ու անոր մեծ ու տրտմելի աչքերուն մէջ նայէր անդուսպ դող մը կը զգար, կը սոսկար ու չէր գիտեր ի՞նչ ըսէր...։

Ասիկա առանց պատճառի մը չէր։ Մանկամարդ աղջիկը կը վախնար իր հոգին լեցնող սիրոյն նկատմամբ բառ մը խօսելու, որովհետեւ համոզուած էր թէ անձնուրաց մըն էր ան։ Ազգային զինուոր մըն էր ան... հետեւաբա՞ր... ախ, այո, զուցէ մերժուէր։

Մերժուի՜լ... սոսկալի էր այդ։ Ուստի ստիպուած էր հանդուրժել, ստիպուած էր ինք իր մէջ խեղդուիլ, մաշուիլ, ու խանձարուրով մը կաշկանդուած անլեզու մանուկի մը պէս փուճ տեղ կը ճմլուէր.. մէկը չէր հասկնար, մէկը չէր զգար, մէկը չէր կրնար թափանցել անոր հոգւոյն մէջ։

Շատ անգամ, երբ Լուսիա մինակ ըլլար իր խորունկ մտածումներուն մէջ, կը տրամաբանէր ինքնիրեն.

— Ինչո՞ւ համար պիտի չկրնամ սիրել ազգիս զինուորը. ի՞նչ պիտի արգիլէ զիս անոր յայտնելու գիտաւորութիւնս. միթէ չըսա՞ւ ինծի թէ աշխարհիս մէջ մէկը չունիմ, պատանեկան տարիքէս սկսեալ թափառական եղած եմ եւ թէ ընտանեկան յարկի մը անուշութիւնը չեմ զգացեր բովանդակ կեանքիս մէջ։ Ուրեմն... բաւական չէ՞ այս խոստովանութիւնը։

Ինչո՞ւ կասկածիմ, ինչո՞ւ մաշուիմ։ Բայց թէ իր կոչումը պիտի չներէ ամուսնանալու, իր ծանր պարտականութիւնը պիտի բաժնէ զիս, հա՜հ, կ'ընդունիմ։ Ան ատեն երկու զինուորներ կ'ըլլանք, կոյս հոգիով մը իրարու փարած։ Այն ատեն մեր սէրը կը կեդրոնացնենք Հայրենիքին վրայ...։

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պրիւսէլէն այրի Տիկին Աննա Մաթոսեան եւ դուստրը Այտա կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ Կ. ՄԱԹՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (մեռած Պէյրութի մէջ) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ռիւ ժան Կուժոն։

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Այրի Տիկին Վարդանուշ Կակոյեան (Փիւժէ-սիւր-Արժանս) իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Մարտիրոս Կակոյեանի մահուան տարելիցին առթիւ 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Զինկիրեանէ 100 Ն. Ֆ. ի նպաստ ժանուկներու օդափոխութեան կայանին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը ողբացեալ Իսահակ Տելփոյաճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մենծիկեան 20 Ն. Ֆ., Այվատեան ընտանիք 5, Կարպիս Աճէմեան 5, Միհրան Սահակեան 5, Տիկ. Կիւլիզար Տելլաքեան 20, Լութֆիկ Վարդեվառեան 10։ Նուիրած են նաեւ Մարսէյլի Աղքատախնամին՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Մենծիկեան 15, Քէօլէեան ընտանիք 10, Սէն Թ'Անթուանի Թաղ. Խորհուրդ 30։ Հայ Կապոյտ Խաչին՝ Զիլէքեան ընտանիք 10։ Սէն Ժերոմի եկեղեցիին՝ Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան 10, Տէր եւ Տիկ. Նիկողոսեան 10, Գ. Կարապետեան 10։ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին՝ Տէր եւ Տիկ. Ա. Մենծիկեան 15։ (Ստանալ եկեղեցիի Քարտուղարութենէն)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին համար կ'ուզուի պաշտօնեայ մը։ Գոհացուցիչ վարձատրութիւն։ Դիմել եկեղեցի։

ԿՈՉ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

—o—

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը, Մարսէյլի Աղքատախնամէն, ինչպէս նաեւ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանէն, ստացած է առանձին նամակներ, որոնցմով տրամադրութիւն կը յայտնեն, իրենց օժանդակութեան բաժինը բերել, մեր Հանգստեան տունները ընդունուելու կոչուած ծեր թեկնածուներու պաշտօնական գործողութեանց վերաբերեալ աշխատանքներուն։

Արդ, Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը սիրով ընդառաջ երթալով վերոյիշեալ մարմիններուն խնդրանքին, կը ծանուցանէ ներկայիս, Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր այն ծերերուն, որոնք պիտի փափաքէին Սէն Ռաֆայէլի, Մոնմորանսիի եւ Անտիպի հանգստեան տուները մտնել, փութան իրենց դիմումը կատարել Մարսէյլի Աղքատախնամին կամ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը, որոնք հարկ եղած պաշտօնական թուղթերու գործողութիւնները կատարելով, ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայեն։

Հասցէ՝ Աղքատախնամի՝

339, Avenue du Prado, Marseille

Հայոց Առաջնորդարան՝

26, Rue des Convalescents, Marseille

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին։ Վարժարանի Տնօրէնութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները։*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Չէք — Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՑԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Եղիազարեան Թուրքէն Աղաջանի ծնած Ալեքրէկով շրջանի Ագաղեկ գիւղը կը փնտռէ իր եղբայրները Նիկողէմոս եւ Արշալոյս Եղիազարեան։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

M. Y. Jamgotchian
150, Rue de Chatou,
COLOMBES (Seine).

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Նահանջը Առանց Երգի

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։

ՈՒՂԵՏՈՒՑՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն,

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով,

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհանուր ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տարացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ աշակերտուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունին 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒԻ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ

JEUDI 31 AOUT 1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9191 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4992

...ՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Արաբական ազգային հարց մը գոյու–թիւն չունէր օսմանեան տիրապետու–թեան տակ։ Սուլթան Աբտիւլ Համիտ ...դրեւ խալիֆա «համիսլամական» քա–ղաքականութիւն կը հետապնդէր։ Ըլլ–...դի պալատին մէջ գլխաւոր դերակա–տարները Արաբներ էին։ Օսմանեան բա–նակին մէջ Արաբները կարեւոր դիրքեր կը գրաւէին։

Արաբական զարթօնքը ծնունդ առաւ Ե–գիպտոսի մէջ, ուր աւելի տանելի էր վիճակը։ Առաջին քաղաքական կու–սակցութիւնը կազմուեցաւ Գահիրէի մէջ ...Ազհարին էլ–Աֆղանիի աշակերտ ...ին պատմագէտ ու աստուածաբան ...Ապտուի կողմէ, «Ազգային ...ական Կուսակցութիւն» անունով։ ...փաշա, Սամի էլ–Պարուտի, Ապ–...էլ–Նէտիմ և երիտասարդ Սա՛ատ ...կարեւոր դեր պիտի խաղային ...պտոսի ազատագրական պայքարնե–րուն մէջ։

Թուրքիոյ մէջ, քանիերորդ դարու ...երը գաղտնօրէն կազմակերպուե–...ն Արաբները։ Պաղեստինցի Արաբ մը՝ ...Ազուրի 1905ին Փարիզի մէջ հրա–տարակեց ֆրանսերէն լեզուով գիրք մը՝ ...բանբեր «Արաբական Հայրենիքի ...», ջատագովելով կազմութիւնը ...արաբական անկախ մեծ պետութեան մը, ...ն մինչեւ Սուէզ, մականին ...թագաւորի մը, որ միաժամանակ ...լիֆա պիտի ըլլար։ Հեղինակը նկատի ...հիճազի էմիրը, մարգարէի սե–րունդէն։

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչա–...էն վերջ «Արաբեւօսմանեան Եղբայ–րութեան Ընկերութիւն» մը կազմուած ..., սակայն երկար կեանք չունեցաւ։ ...երը ծրագրեր էին մաքրագործել ...թեան ոչ–թուրք տարրերը։

...օրերուն Ապտիւլ Ազիզ էլ–Մըսրի ...մէջ կազմեց «Էլ Ահտ» (Ուխտ) ...գաղտնի կուսակցութիւնը։

...կազմուեցան նաեւ ուրիշ կուսակցութիւններ, ինչպէս Քահթանի – ...սպատ – արմնադիրեան գոյնով, «Էլ ...Էլ Արապի» (Արաբ Եղբայրներ), «Թաաքքիյէթ–իւլ–Արապիյա» (Արաբա–...ն Ցեղափոխութիւն), Նահտաթ–իւլ–Լիպնանիյէ (Լիբանանեան Զարթօնք), ...իյէ (Բարենորոգչական), Էլ Լա–մէրքէզիյէ (Ապակեդրոնական), Էլ Ֆա–...թ (Երիտասարդական, կազմուած Փարի–զի մէջ), եւայլն։

Ինչպէս Օսմ. Սահմանադրութենէն ա–..., նոյնպէս ետքը, մանաւանդ Պալ–...եան պատերազմի վաղորդայնին, ...իոյ եւ Լիբանանի արաբ ազգայնա–...ն մտաւորականները սերտ յարաբերու–թեան մէջ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ...երկիչներուն հետ։ Նոյն ճակատագրին ենթակայ բախտակից երկու ազգեր կը ...ին նոյն նպատակին, — ազատա–...ում թրքական լուծէն եւ ստեղծում ...ազգային անկախ հայրենիքի։

1913ին Փարիզի մէջ Ապտիւլ Համիտ ...էլ–Զահրաուիի նախագահութեամբ կա–...ւ Արաբական Համագումար մը՝ ...պաշտօնապէս հրաւիրուած «Ապակեդրո–...ացման Կուսակցութեան» անունով, բայց ...իրականին մէջ կազմակերպուած «Երի–տասարդ Արաբներու» (Ֆաթաթ) գաղտնի կազմակերպութեան կողմէ։

...ման Սապահէտտին կը քաջալերէր ...Օսմ. կայսրութեան ոչ–թուրք տարրերուն ...եղական ինքնավարութիւնը՝ «ապակեդ–րոնացման» դրութեամբ։ Իթթիհատը ...վերջին ծայր կը հակառակէր այս ծրա–գրին։

Փարիզի Արաբական համագումարին ...մէջ քուէարկուեցան բանաձեւեր՝ բարե–նորոգումներ պահանջելու ո՛չ միայն Ա–րաբներուն, այլ եւ Հայերուն համար։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միակ կազմա–կերպութիւնն էր, որ կ՚աջակցէր արաբ հայրենասէրներուն, իրենց ազատագրա–կան ձեռնարկներուն մէջ։ Եւ համագու–մարը միաձայնութեամբ համակրանքի եւ ջերմ գնահատանքի բանաձեւ քուէարկեց Հայոց ի նպաստ։

Համագումարը կը պահանջէր տեղական լայն ազատութիւններ շնորհել Արաբնե–րուն եւ Հայերուն, պաշտօնական լեզու ճանչնալ արաբերէնը արաբախօս հողա–մասերուն եւ հայերէնը՝ հայկական նա–հանգներուն մէջ։

Այս պահանջները գոհացում գտան թուղթի վրայ, օսմ. կառավարութեան ընդունած Բարենորոգումներու ծրա–գրով, Հայերուն համար 1914ի փետր–ուարին։

Սակայն համաշխարհային առաջին պա–տերազմը տակնուվրայ պիտի ընէր ամէն բան։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԸՊՐԷԻ ՃԱՌԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱՊԱԳԱՆ ԱՅՆ Է, ԻՆՉ ՈՐ ԱԼԺԵՐԱՑԻՆԵՐԸ ԿՈՒԶԵՆ

Տըպրէ Զայն – Պատկերասփիւռէն ճառ մը խօսեցաւ առջի օր եւ փայլուն պատկեր մը գծեց Ֆրանսայի կացութենէն։ Տնտեսական վիճակը առողջ է։ Երեք տարի է պետական պիւտճէն այն է, ինչ որ թորհրդարանը քուէարկած է։ Արտաքին առեւտուրը մշտական յառաջդիմութիւններ արձանագրած է։ 1958էն ի վեր, Ֆրանսա, ճարտարարուեստի գետնին վրայ, երկիր մըն է որ կը ծախէ արտասահմանին։ Գարտքերուն մեծ մասը վճարուած է։ Հակառակ այս փայլուն կացութեան, Վարչապետը շեշտեց.— «Բոլոր աշխատաւորներու գնելու կարողութեան բարձրացումը անհրաժեշտ է։ Երկրագործութեան մէջին եկամուտի յաւելումն ալ արագ եւ իրական է։ Ճարտարարուեստը գրեթէ անգործութիւն չի ճանչնար։ Բայց պէտք է ըսեմ ինչ որ սեւէ վարչապետ, մտահոգ ապագային մասին, պիտի ըսէր իմ տեղս.— Ժամանակը եկած չէ քաղաքականութիւնը շըրջելու եւ ճիգը նուազեցնելու։ Կառավարութիւնը իրաւունք չունի տեղի տալու անհատական շահերու ճնշումին տակ։ Վերանորոգում մը յաջողեցաւ, յաջողեցաւ տնտեսապէս, յաջողեցաւ ընկերային գետնի վրայ, բայց այս վերանորոգումը 3 տարեկան չէ տակաւին։ Ուրեմն, ամէն տեսակէտով խախուտ է։ Աւելին, եւ կ՚ուզեմ շեշտել այս կէտը, ազգին բեռը, մեր պարտաւորութիւնները երիտասարդ սերունդներուն հանդէպ, Ֆրանսայի կացութիւնը աշխարհի մէջ, ամէն բան կը թելադրէ մեզի որ յարատեւենք այն ճամբուն վրայ, որ գծուեցաւ 1958ին։ Ծանր պարտաւորութիւններ ունինք։ Նախ զինուորական։ Ապա Ալժերիան, որուն խաղաղեցման եւ զարգացման զօրավիգ կանգնած ենք։ Վաղը, Ալժերիոյ ապագան պիտի ըլլայ այն, ինչ որ Ալժերացիները ուզեն որ ըլլայ։ Բայց ներկայիս ծանր պարտաւորութիւններ ունինք հոն»։

Վարչապետը ապա շեշտեց թէ պէտք է թօթափել հին եւ պահպանողական ձեւերը, բոլոր մարզերու մէջ։ Յիշեց Հասարակաց Շուկան եւ անոր ստեղծած ապաւէլութեանց կողքին՝ պարտադրութիւնները։ Այս ամբողջը կը յանգի Վարչապետին ճառին վերջին մասին եւ եզրակացութեան.— «Ի՞նչ ընել այս պարտաւո–րութեանց դիմաց։ Գիւտճէն պահել լաւ վիճակի մէջ եւ հաւասարակշռել մուտքն ու ելքը։ Աշխատավարձքերը պէտք է բարելաւուին, բայց անոնց կանոնաւոր յաւելումը պէտք է հետեւի արտադրութեան յաւելումին եւ չանցնի, անկում չպատճառելու համար։ Գետութիւնը պէտք է աւելցնէ իր պաշտօնեաներուն քիչ նպաստաւորուածները եւ այդ ուղղութեամբ կարեւոր վարկեր բացած ենք 1962ի համար։ Գետութիւնը պէտք է օգնէ երկրագործութեան, որուն յեղաշրջումը դէպի նոր ձեւեր, անհրաժեշտութիւն է։ Բայց այս գետնի վրայ, երկու տարի է կառավարութեան գործը հսկայական է։ Հարկ է հիմա յարատեւել։ Գետութիւնը պէտք է ապահովէ ընկերային պիւտճէները եւ օժանդակէ գլխաւորաբար երկրագործութեան ընկերային պիւտճէին։ Բայց սահմաններ կան որոնցմէ անդին, ապագան ինչպրոյ տարակայ կրնայ դառնալ։

«Սկիզբը կարգ մը տուրքեր թեթեւցուցինք եւ տասնց ազմուկի, բարենորոգումներ կատարեցինք, որոնք վերջ դրին շատ մը անարդարութեանց։ Գործը անհրաժեշտ էր եւ կենսականին մէջ պէտք է պահպանուի։ Բայց պէտք չէ ճշմարտութիւնը չպարել։ 1962ին պէտք է պահանջենք լուրջ դանդաղեցում մը տուրքերու թեթեւցման մէջ եւ պէտք է, իրրեւ լրացուցիչ, նոր հարկատուրքեր դընենք գլխաւորաբար հարստութեան վրայ եւ, օրինակի համար. եւ այս կարեւոր է, պէտք է նախատեսել նոր տուրք մը այն շահերուն վրայ, զորս կ՚ապահովեն անշարժ կալուածներու դրամագլուխը, հողերու յաւելումը եւայլն։ Չենք կրնար ընթացք տալ աշխատանքի ժամերը պակսեցնելու դիմումներուն, ներկայիս խելօք բան չէր ըլլար։ Կը լսեմ նաեւ թէ շարժումներ կը պատրաստուին, սպառնալիքներ կը տեղան։ Սա կրնամ պատասխանել միայն.— Կառավարութիւնը շատ վճռական պիտի ըլլայ, որովհետեւ պէտք է ըլլայ։ Եթէ տրամադիր է խօսակցութիւններ եւ գործակցութիւններ ընդունելու, իր նախատեսումներու սահմանին մէջ միայն կրնայ ընդունիլ, ըլլայ ելմտական, ըլլայ տնտեսական, ըլլայ ընկերային։ Պիտի հսկէ հանրային կարգապահութեան պահպանման, պիտի պահէ իր քաղաքականութիւնը»։

Նոյն օրը Ելմտական Նախարար՝ Վալերի Ժիսքար տ՚Էսթէն յայտարարեց թէ պետական գանձին 7 միլիար Ն. Ֆրանքի բացը պիտի պահուի 1962ին ալ, թէ եկամուտի տուրքին (սիւրթաքս փրոկրեսիվ) թեթեւացումը պիտի իրագործուի յառաջիկայ տարի։ Երկաթուղին գինի յաւելումներ պիտի որոշէ, որովհետեւ պետական վարկերը պիտի չբարձրանան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը նամակ մը ղըրկեց Խրուշչեւի ուր կը պատասխանէ խորհրդային վարչապետին դիտողութեանց՝ իր երկրին Միացեալ Նահանգներու հետ կնքած ապահովութեան դաշնագրին առթիւ։ Արդարեւ, Խրուշչեւ իբրեւ նախապայման, այդ դաշնագրին ջնջումը կը պահանջէ, իր կարգին դաշնագիր մը ըստորագրելու համար Ճափոնի հետ։ Վարչապետ Իքետայի նամակին ըսը այն տըպաւորութիւնը կը թողու թէ Միկոյեան չէ յաջողած բարւոքել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։ Ճափոնի վարչապետը քիչ մը զարմանալի կը գտնէ խորհրդային բողոքը Ամերիկայի հետ իր ունեցած դաշնագրին համար, երբ Խորհ. Միութիւնը, առաջինը, Ճափոնի դէմ դաշնագիր մը ստորագրած է Չինաստանի հետ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ գաղտնի սպասարկու–թեանց պետը յայտնեց թէ 1959ին Քապուլի մէջ (Աֆղանիստան) Այզընհաուըր սրտի ծանր տագնապ մը անցուցած է որ մահացու բնոյթ ունեցած է։ Ազատած է շնորհիւ թթուածին տուող գործիքին, որ հետը տարած էր։

ԽՐԱՒՉԵՆՔՕ անուն խորհրդային լրագրող – գրագէտ մը անձնասպան եղած է Քանի (Քալվատոս) պանդոկի մը մէջ։ Մաս կը կազմէր կազմակերպուած ճամբորդութեան մը։ Նամակ մը ձգած է, ուր կ՚ըսէ թէ նախընտրած է մեռնիլ, որովհետեւ համաձայն չէ իր երկրին վարչակարգին հետ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին Նախարարութիւնը ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ իր քաղաքացիներուն, որոնք Արեւելեան Գերլին կ՚երթան կամ խորհրդային գըրաւման շրջանը ընդհանրապէս եւ գլխաւորաբար Լայփցիկի տօնավաճառին, այն վտանգներուն վրայ որոնց ենթակայ են։ Ֆրանսա դիւանագիտական ներկայացուցչութիւն չունենալով Արեւելեան Գերմանիա, չի կրնար տէր կանգնիլ իր հպատակներուն։

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԻ պաշտօնաթերթը՝ Էլ Մուճահիտ կը գրէ թէ Ալժերիա անկախութեան սեմին կը գտնուի։

ՏՐԻՈՒ ՓԻՐՍԸՆՍ, ամերիկացի լրագրողը որ Խրուշչեւին հետ էր Սոչի, կարգ մը նոր յայտարարութիւններ ըրաւ։ Խըրուշչեւ լռել չի գիտեր եւ նախասիրած խօսքն է՝ միշտ կրկնել.— Եթէ Խորհ. Միութիւնը եւ Միացեալ Նահանգները իրար հասկնան, ոչ ոք պատերազմ կրնայ ընել։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ որոշեց բանակցութեանց նախաքայլը առնել, Գերլինի համար։ Գերմանական աղբիւրներու համաձայն, որոնց արձագանգ կը հանդիսանայ Նիւ Եորք Թայմզը, գրաւոր ոչ մէկ առաջարկ պիտի ըլլայ, այլ Մոսկուայի ամերիկացի դեսպանը կրնայ այդ մասին խօսիլ Կրեմլինի հետ։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Հանրապետութեան նախագահը Լիւպքէ Արեւմտեան Գերլին հասած է, շատ գաղտնի ճամբորդութենէ մը ետք։ Հաւանաբար միջամտէր չըսահեղծելու համար «օդանաւային նրբանցքներուն մէջ»։

ՇԱՄՈՆԻՍՔԻ մօտ շատ ծանր արկած մը պատահեցաւ առջի օր։ Օդանաւ մը, որ 800 քիլոմեթր արագութեամբ կը սուրար, դպած է Էկիւյ տիւ Միտիի Հելպրոնէրի գագաթնակէտին միացնող ելեկտրաթելերուն, որուն հետեւանքով, մէկ թէլէ–ֆաւփի ինկած եւ փշուր–փշուր եղած է։ Վեց դիակներ գտնուած են բայց վախ կայ որ վերջնական թիւ մը չէ։ Ուրիշ թէլէ–ֆաւփիներ 36 ժամ մնացած են թելէ մը կախուած եւ բարեբախտաբար ի վերջոյ կարելի եղած է բոլոր ճամբորդները փրկել, թէեւ բոլորին ջիղերը քայքայուած վիճակի մէջ են։

ՊՐԱԶԻԼԻ կացութիւնը միշտ անորոշ կը մնայ։ Վերջին լուրերու համաձայն, փոխ–նախագահ Կուլար Պրազիլ վերադարձած է, ինչ որ կը նշանակէ թէ Սահմանադրութիւնը պիտի գործադրուի եւ Կուլար չի վախնար բանտարկուելէ, Պրազիլիա իջած պահուն։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Արտաքին նախարարը հըրաժարած է։

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ ժողովին նիստերը կարճ եւ արագ եղան։ Բացակայ էին Սեքու Թուրէ (Կինէ) եւ Ն՚Քրումա (Ղանա)։ «Օրուան մարդն էր «ԱՀԱԿ»ի նոր ղեկավարը՝ Պէն Խետտա։

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ընդունած է Թունուզի խորհրդային դեսպանը։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԻՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

—o—

ԽՄԲ.— Սուրիոյ վերջին դէպքերու առթիւ Պէյրութի Ազդակին մէջ (Օգոստ. 23) կը կարդանք.—

«Մէկ ամիսէն աւելի է, որ լուռ ու համբերատար ուշադրութեամբ ականջալուր եղանք եւ կարդացինք՝ այն ծանրակշիռ ամբաստանութիւնը, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գործակալն է «բազմաթիւ իմպերիալիստական պետութիւններու ու Իսրայէլի»։

«Ապշեցուցիչն ու անըմբռնելին այն է, որ Դաշնակցութիւնը մեղադրողը այն երկրի իշխանութիւնն է, որ անցեալին ու ցարդ գնահատած է մեր կուսակցութեան ընծայած ծառայութիւնները եւ գործնական փաստերով հաստատած է անոր բոլորանուէր հաւատարմութիւնն ու մշտատեւ օրինապահութիւնը։

«Դեռ 1913ին, Օսմանեան իշխանութեան տակ, երբ Սուրիան ու Լիբանանը քարենորոգումներու նշանաբանով, միասնաբար կը պայքարէին իրենց ազգային անկախութեան ու ազատութեան համար, ամբողջ Օսմանեան կայսրութեան մէջ միակ կազմակերպութիւնը, որ զօրավիգ եղաւ ազատատենչ արաբ ժողովուրդին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր։ Եւ պատմական անժխտելի փաստ է, որ Փարիզի մէջ գումարուած արաբական Քոնկրէն համակրանքի ու ջերմ գնահատանքի բանաձեւ քուէարկեց միաձայնութեամբ հայ ժողովուրդի հանդէպ, ի գնահատութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութեան բերած անշահախնդիր աջակցութեան։

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր, որ հեռաւոր Վրաստանի մայրաքաղաք Թիֆլիսի կեդրոնական հրապարակին վրայ, Ձիկայի քթին տակ, արժանի ձեւով պատուհասեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի ժողովուրդներուն դահիճը՝ արիւնարբու Ճէմալ փաշան։ Ճէմալ այն ճիւաղն է, որ չգոհանալով արաբ մտաւորականներու աքսորով, ոչ միայն Դամասկոսի եւ Պէյրութի հրապարակներուն վրայ կախաղան բարձրացուց անկախութեան լուսապսակ հերոսները, այլ եւ փորձեց արմատէն բնաջնջել Լիբանանի քառորդ միլիոն ժողովուրդը՝ սովով ու համաճարակով։ Արդարութեան գերագոյն այդ ակտով, Հայութիւնը իր երախտագիտական զգացումը յայտնեց արաբ ազնիւ ժողովուրդներուն եւ անքակտելի ու յաւերժական բարեկամութեան հիմերը նետեց։

«1937էն մինչեւ 1939 Սանճաքի ամբողջ հայ ժողովուրդը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբ, սուրիացի ժողովուրդի ու կառավարութեան կողքին կանգնեցաւ եւ նուիրումով ու անսեբեր հաւատարմութեամբ գործակցեցաւ անխտիր բոլոր արաբ հայրենասէրներուն։

«1948ի արաբ – իսրայէլեան պատերազմին, դաշնակցական կամաւորներն էին, որ թանկագին զոհերու գնով, յաջողապէս պաշտպանեցին Հայոց Սուրբ Յակոբ վանքը Հրեաներու գրոհներուն դէմ եւ յաջողեցան արգիլել անոնց յառաջխաղացումը։ Երուսաղէմի զինուորական հրամանատարին համար դաշնակցական կամաւորներու ինքնաբուխ նախաձեռնութիւնը սրտապնդիչ անակնկալ մըն էր։ Յորդանանի կառավարութիւնը բարձրօրէն գնահատելով անոնց մատուցած գովարժան ծառայութիւնը, զանոնք վարձատրեց զինուորական շքանշանով։ Այս դաշնակցական կամաւորները զինչեր ցերեկ անընդհատ կռուեցան ոչ թէ պետութեան զէնքերով, այլ իրենց միջոցներով, որ հայթայթած էին քրտինքով ու զոհողութիւններով։ Արդ, կարելի՞ է մտածել թէ արաբական դատին ինքնաբերաբար ծառայած այս կամաւորները օր մը պիտի ամբաստանուէին ոչ միայն հայրենիքի դաւաճան, այլ մանաւանդ Իսրայէլի գործակալ։

«Ամէնուրեք, Եւրոպայի, ու յատկապէս Հիւսիսային ու Հարաւային Ամերիկաներու մէջ, արաբական բոլոր երկիրներու պետական դէմքերը, որոնք պաշտօնական հանդամանքով կամ առաքելութեամբ հոն այցելած են, այդ երկիրներու Դաշնակցականներուն կողմէ եղբայրաբար հիւրասիրուած են, եւ անոնց ընծայուած է անվերապահ աջակցութիւն։ Այս ջերմ ու մտերմական վերաբերումը յաճախ լաւ աչքով չէ դիտուած Հրեաներու կողմէ, մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, եւ մեր վրայ հրաւիրած է անոնց թշնամանքն ու ատելութիւնը։

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը քառասուն տարի է յ ա ր ա տ ե ւ պայքար կը մղէ համայնավարութեան դէմ, իբրեւ վնասաբեր ու վտանգաւոր գաղափարաբանութիւն, իբրեւ ազգերու անկախութեան ոսոխը եւ իբրեւ քաղաքական ազատութեան գերեզմանափորը։ Այս իսկ պատճառով համայնավարութիւնը բուռն ու անվերջ մոլուցքով, առանց կանգ առնելու միջոցներու առջեւ, կը հարուածէ Դաշնակցութիւնը, զայն ֆիզիքապէս բնաջնջելու վճիռով։ Իր եղեռնածին այս միտքը ան չէ վարանած յայտնել միայն զրաւոր կերպով, այլեւ գործադրած է զայն, ուր որ պատեհութիւն ներկայացած է։

«Կտրուկ կերպով կը յայտարարենք, որ Դաշնակցութիւնը ոչ մէկ պետութեան գործակալ եղած է, ոչ ալ կրնայ ըլլալ։ Միակ կազմակերպութիւնը, որ 40 տարիէ ի վեր անվերջ յեղյեղած է, թէ Դաշնակցութիւնը իմպերիալիստներու ու վերջին տարիներուն Իսրայէլի գործակալն է, արտիկա միջազգային կոմունիզմն է։ Կոմունիզմը լաւապէս տեղեակ է, որ Դաշնակցութիւնը անպարտելի է, որովհետեւ անոր խտէալը աւելի ազդու է ու յաւիտենական քան հիւլէական ուժը։ Աստիկա անկախութեան ու ազատութեան խտէալն է, ու տիեզերական է ու կը պատկանի երկրագունդի բոլոր ազգերուն, Հայուն ու Արաբին, ճերմակին ու խափշիկին եւ որ միակ անպարտելի ուժն է, որմէ կոմունիզմը կը սոսկայ։

«Արաբական երկիրներու մէջ Սուրիան քաղաքական բացառիկ իրադարձութիւններու երկիրը եղած է, որ նշաւակ եղաւ իրերայաջորդ վերիվայրումներու ու պետական հարուածներու։ Իր անկախութեան տէր դառնալէն ի վեր, 1949էն 1954, հինգ անգամ պետական յեղաշրջում կատարուեցաւ, որոնց մէջ հայ ժողովուրդը ու Դաշնակցութիւնը ոչ միայն դոյզն մասնակցութիւն չունեցան, այլ եւ կառչելով իրենց անփոփոխ սկզբունքին, նախանձախնդրօրէն պահեցին իրենց հաւատարմութիւնը հանդէպ կառավարութեան ու սուրիական ժողովուրդին։ Սակայն կոմունիզմը, որ ճարպիկ ու փորձառու է պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու, կ'օգտագործէր իրադարձութիւնները, իշխանութեան տիրանալու համար։ Նոր աշխարհամարտի մը հեռեւանքով խորհրդային զրաւումի մը կամ իշխանութիւնը համայնավարներու ձեռքը անցնելու պարագային, Դաշնակցականներու ճակատագիրը սառյլ մահն էր, ֆիզիքական բնաջնջումը։

«Այդ աւարկու վտանգը բացորոշ ըմպանալիքի վերածուեցաւ 1957ին, երբ օրը օրին կը սպասուէր, որ Խալէտ Պեքտաշ զօրավար Աֆիֆ Պըզրիի միջոցով Սուրիոյ իշխանութեան տիրանայ։

«Այդ տարին զօրավար Ա. Պըզրին Համսի Սպայից վարժարանի ամավերջի հանդէսին, ուր ներկայ էին Ժտանով ու Սվապոտնի խորհրդային ռազմանաւերու հրամանատարը՝ ծովակալ Քոթով, ճառ մը խօսելով, ըսաւ. «Պէտք է վարժեցնենք ժողովուրդը զինեալ պայքարի, առիթ ընծայենք իւրաքանչիւր քաղաքացիի որ մասնակցի իր հողին վրայ բանացող իմպերիալիզմի բնաջնջումին։ Չէնք պիտի բաժնենք բոլոր անոնց, որ զէնք կը պահանջեն»։ Զօրավար Պըզրին օր ցերեկով զէնք բաժնեց բոլոր համայնավարներուն, սակայն խստիւ մերժեց Դաշնակցականներու դիմումը։ Սահղծուած այս աւաւոր իրադարձութեան մէջ, Դաշնակցական երիտասարդութեան առջեւ կը ցցուէր երկընտրանք մը. կամ անզէն կոտորուիլ, ֆիզիքապէս բնաջնջուիլ եւ կամ միջոցներու դիմել զինազրուելու սպառնալիքը։

«Դաշնակցականները ունէին անցեալի դառն փորձառութիւնը՝ համայնավարներու վայրագութիւններէն եւ չահատակութիւններէն։

«Հայաստանի մէջ, չարչարանքով ըսպաննեցին, շատերը անդթօրէն կացինահար ըրին եւ անխտիր սրածեցին բոլոր Դաշնակցականները, որոնք ինկան իրենց ձեռքը։

«Իրանի մէջ, խորհրդային զրաւող բանակը առեւանգեց Դաշնակցական մտաւորականները, որոնցմէ մէկ քանին միայն ողջ մնացին, տակաւին աքսորի տառապանքին ու ճամբաներու տառապալից աշխատանքին։

«Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ, բազմաթիւ Դաշնակցականներ ձերբակալուեցան մի միայն Դաշնակցական ըլլալնուն յանցանքով, ուղարկուեցան Սիպերիոյ խորերը, ուր ենթարկուեցան անլուր գեհենական ռէժիմի մը, ուրկէ քանի մը հոգի միայն կենդանի դուրս եկան։

«Յունաստանի մէջ, համայնավար փարթիզաններու կարճատեւ տիրապետութեան շրջանին, Դաշնակցական բնատեղծ, գործիչ ու նաեւ ամբողջ ընտանիք մը մեծով ու պզտիկով, դաւադրաբար խողխողուեցան։

«Այս սահմռկեցուցիչ փաստերու լոյսին տակ ու ճնշումով պրկուած երիտասարդութիւնը բնական ու տրամաբանական է, որ մտածէ ու մտահոգուի ինքնապաշտպանութեամբ։

«Իսկ Իսրայէլի գործակալ ըլլալու ամբաստանութիւնը՝ ուղղուած Դաշնակցութեան հասցէին, յերիւրանք մըն է, անհիմն ու բացարձակ զրպարտութիւն մը, որուն անհեթեթութիւնը շատ մերկապարանոց երեւան կուգայ։

«Ցարական, Օսմանեան ու Խորհրդային բռնատիրութիւններու դէմ իր անհաւասար պայքարի ընթացքին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տուած է բազմահազար զոհեր, անմոռաց ու խնկելի նահատակներ ազատութեան ու անկախութեան տաճարին եւ յօժար է նորէն տալու հայ ու արաբ ժողովուրդներու անկախութեան համար։

«Սակայն ամբողջ սրտով ու հոգիով կը մերժենք այն անհիմն ու սխալ վերագրումը, թէ սուրիական հայրենիքի դէմ դաւող Դաշնակցական գոյութիւն ունի մեր երկրագունդին վրայ։

«Մեր ամբողջ էութեամբ կը մերժենք ունենալ Սուրիոյ մէջ նահատակներ, որոնց անմեղ ճակատը խարանուած ըլլայ դաւաճանութեան կնիքով։

«Եթէ պատահի անհաւանականը եւ արաբական խիղճը լուռ մնայ այս ահաւոր անարդարութեան դէմ, վստահ եղէք որ Սուրիոյ ու Լիբանանի անկախութեան համար նահատակուած անզուգական հերոսները՝ Սայիտ Աքլի, Օմար Համատէի, Ահմէտ Թապարայի, Նուրէտտին Քոտիի, Ապտուլղանի Արէյսիի ու անոնց մարտիրոս ընկերներու ոսկորները պիտի խլրտին իրենց գերեզմանին մէջ եւ պիտի բողոքեն անհամբերութեամբ անհեղ անարդարութեան դէմ»։

«ԱԶԴԱԿ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՍԻՈՆ», ամսագիր կրօնական – գրական – բանասիրական։ Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան, թիւ 7-8 Յուլիս – Օգոստոս 1961։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Զօհրապ 31 Յունուար 1914 թուակիր նամակով Զօպանեանի կը հաղորդէ ըստացուած արդիւնքը (Անահիտ, 1930 թիւ 3)։

Շահեցանք.—

10 տարուան համար պետութեանց հաւանութեամբ երկու ընդհ. քննիչ։

Դատարաններու մէջ հայերէնի գործածութիւնը։

Համեմատական մասնակցութիւն ժողովրդական աթոռներու։

Հանրային պաշտօններու մասնակցութիւն կէս առ կէս։

Հողային հարցի կարգադրութիւն։

Կրթական տուրքէն մեր բաժինը՝ մեր վճարած տուրքին քանակին համեմատութեամբ։

Համիտիէ գունդերուն բանակին ենթարկումը։

Կորսնցուցինք.—

Մէկ նահանգի մը կազմութիւնը։

Ընդհ. քննիչներուն մնայուն հանդամանքը։

Օր ըստ օրէ պիտի աւելնան նոր ազդակներ, ռուս պաշտպանութիւն, եւրոպական պաշտպանութիւն, տաճկական քայքայում, Հայերու ներքին ուժերուն համերաշխ գործակցութիւնը, մտաւորական եւ տնտեսական զարգացումը, աճումը։

Լաւատես տողերէն ետք կ'աւելցնէ. «Վախ ունիմ շատ մեծ եւ ցաւ մը շատ խորունկ, Պոլսոյ Հայոց անիշխանութիւնն է։ Այդ հոսանքը զսպել կարելի չէ, խոհեմութեամբ եւ հեռատեսութեամբ կառավարուելու կարօտ են ազգին գործերը»։

Զօհրապ կ'ըմբռնէ թէ համեւրոպեան պատերազմը աղետաբեր պիտի ըլլայ օսմ. Հայութեան։ Այն ատեն ի դերեւ պիտի ելլեն իր բոլոր յոյսերը, պիտի չքանան բոլոր ազդակները։ Մտերիմներուն ըսեր է եւրոպական տագնապի ատեն. «Վայ հայ ժողովուրդին, եթէ համեւրոպեան պատերազմ ծագի, Թուրքերն անպատճառ կը միանան Գերմանիոյ եւ Թրքահայութեան համար մահացու վտանգ կայ այն ատեն»։ (Նոյն թիւ, էջ 8-9)։

Նախապէս ալ յստեսես ըլլալու էր, Գերմանիա ամէն ջանք կը թափէր սիրաշահելու համար Թուրք վարիչները, գերման դեսպան Վանկենհայմ ճարտար դիւանագէտ մըն էր, լաւծ ըլլալու էր Ֆրանսական դեսպանատան ներկայացուցիչ Սէն Քանթէնի խօսքը. «Բարենորոգումներու արդիւնքները պիտի տեսնուին տասնէն քսան տարի ետք»։ Դիւանագէտները գիտէին թէ պատերազմը անխուսափելի էր։

Զօպանեան կը վկայէ թէ «Զօհրապ հայ ցեղին շահերը ամէնէն աւելի ուժգնօրէն պաշտպանող իր տաղանդով անոր աւելի պատիւ բերող Հայը եղաւ։ Այս նամակը անոր ազգասէր գործիչի տաք սիրտը եւ յստակ ու զրական միտքը ցոյց կուտայ պայծառօրէն»։

Երկրորդ նամակով մը, 17 Փետրուար 1914 թուակիր, կը յայտնէ թէ «Ամէն ինչ Ռուսիոյ կը պարտինք այս գործին մէջ, երբեք չմոռնանք ասիկա»։

Ազգային քաղաքականութեան հիմնական գիծերը պիտի ըլլան. 1) Ռուսական պաշտպանութիւն, ահա՛ անկիւնաքարը հայկական քաղաքականութեան։ 2) Գերմանիոյ հետ մերձեցում. ահա՛ մեր երկրորդ հիմնական ուղղութիւնը։ 3) Թուրքերու հետ մերձեցում, ահա՛ երրորդ ուղղութիւնը մեր ապագայ քաղաքականութեան։ 4) Վանել մեր մէջէն երկպառակութիւնը։ 5) Նուիրուիլ տնտեսական եւ կրթական զարգացումի, ահա՛ հինգերորդ ուղղութիւնը։ 6) Այս ամէնը միաժամանակ վարելու կարող Ազգային Գործադիր Իշխանութիւն մը։ («Ամէնուն Տարեգիրքը», 1959, էջ 144-145)։

×

Նախորդ գրութեան մէջ «խորունկ ցաւ»ով յիշած էր ներքին պառակտումները, կրկին կը յիշէր հինգ տարի առաջ եւ Ազգ. ժողովին մէջ կ'ըսէր. «Մեր մէջ յեղափոխականը, ոչ – յեղափոխականը, վաճառականը, փաստաբանը, սեղանաւորը, ամէնքս ալ ազգասէրներ ենք, ...կայն իրար բզքտելու մարմաջ մը կը բանէ մեզ իրարմէ» (1909ի նիստին)։ Ճիշդ 30 տարի առաջ Ներսէս Պատրիարք ալ համերաշխութեան, աշխատակցութեան անզամ... կոչ ուղղած էր պատուարժան անդամներուն, բայց անօգուտ։ Ժողովը բաժնուած էր դատակարգերու, բայց կարելի էր համաձայնութեան մը յանգիլ, եթէ կը հետեւէին Զօհրապի։ Ժողովին մէջ կը յայտարարէր. «Ես յեղափոխական կուսակցութեանց անդամ չեմ, բայց համակիրներէն եմ եւ կը պատկանիմ Պոլսոյ Հայոց պուրժուա դասակարգին»։ Արդարեւ համակրաւ կուսակցութիւններն ալ համակիր էին այս պուրժուային։

Զօհրապ եւ Պատրիարքարանի շրջանակները համոզուած էին թէ Ռուսիա փոխած էր իր հակահայ քաղաքականութիւնը, հեռացած էր Լոպանովեան «առանց Հայաստանի Հայաստան» քաղաքականութենէն։ Կոտորածներու ատեն ռուս դիւանական անձեր կրկնած էին «Մեր հարաւային սահմաններուն վրայ նոր Պուլկարիա մը չենք ուզեր»։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 9)

ԻՐԱՆ

ԵՐԿԻՐ ՄԸ, ՈՐ 2500 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈԹՈՐԿՈՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՒՆԻ

—o—

Իրան կամ այլ անուամբ Պարսկաստան, ունի իր ետին 2500 տարիներու փոթորկոտ պատմութիւն մը։

Քրիստոսէ առաջ վեցերորդ դարուն, ան հսկայ կայսրութիւն մըն էր, որ կը տարածուէր Եգիպտոսէն մինչեւ Հնդկաստան։ Գաղանի ոստիկանութիւն մը, որ կը կոչուէր «Թագաւորին Աչքերն ու Ականջները», ժամէն կը հսկէր նոյնիսկ ամէնէն հեռաւոր նահանգներու կառավարիչներուն վրայ։ Միապետը պաշտպանուած էր «Անմահներ»ով, որոնք անձնական պահակազօրքն էին թագաւորին, եւ որոնց թիւը երբեք չէր պակսեր 10.000էն։

Սակայն, Քրիստոսէ առաջ 333 թուականին, Մեծն Աղեքսանդրի արշաւանքէն սկսեալ, Պարսկաստան ենթարկուեցաւ զանազան ներխուժումներու։ Յաջորդաբար՝ արշաւեցին Արաբները, Թուրքերը, Մոնկոլները, Թաթարները եւ Աֆղանները, որոնք խուժեցին Արեւմտեան սզգերուն վրայ։ Պարսկաստանի սահմանները ձգմուեցան, սակայն երկիրը վերապրեցաւ։

ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀՈՒԻՆ

Իրանի այժմու վեհապետը, Մոհամէտ Րիզա Շահ Փեհլեւի, վերջերս բաժնուած է այցելուի մը։

«Իրանցիները հին ժողովուրդ են, հատուն։ Հարկ էր որ մեծ յատկութիւններ ունենային այդքան արշաւանքներու եւ տառապանքի տոկալու համար, դարերու ընթացքին, պահելով հանդերձ իրենց աւանդութիւններն ու նկարագիրը»։

Իրանցիները ճկուն են, լաւատես եւ համբեր։ Թէեւ հիւմուրի սուր զգացում մը ունին, սակայն տրտմութեամբ խառն։ «Անբախտ վաճառական» կ'ըսէ իրանական առած մը «Թաղում ըլլայ թէ հարսնիք, գլուխը պիտի կտրեն»։

Իրանցիները կը հաշուուին 21.781.000, որոնց մօտ մէկ վեցերորդը կէս թափառաշրջիկ, լեռնաբնակ վիճակ մը ունի, ցեղախումբերով — ինչպէս Ղաշղայի, Լոր, Քիւրտ եւ Պախթիարի։ Ղաշղայիները մինչեւ 200 մղոն կը տարածուին, երբ կը քշեն իրենց այծի հօտերը եւ բոլոր ոչխարները, դաշտագետինէն դէպի սարերը, որոշ եղանակներու։ Անոնք ազատական կեանքը հաստատած են։ Անիշխան... իրենց յատուկ օրէնքներն ունին, հրահանգ ստանալով ընտրուած կամ ժառանգական պետերէ։

Իրանցիներու մեծամասնութիւնը կը բնակի 45.000է աւելի գիւղերու մէջ, իւրաքանչիւրին բնակարանը շինուած ցեխէ աղիւսով եւ պատահական բաժանման գիծերով։ Իւրաքանչիւր գիւղ սովորաբար ունի համայնական բաղնիք մը եւ ջրաղաց մը։

Ոռոգման հին դրութիւն մը, ընդյատակեայ ճամբաներով, որոնք ջուր կը տանին հորերէն, կ'ոռոգէ ցորենի, գարիի, բրինձի, բամպակի, ճակնդեղի, թէյի, պտուղներու եւ ծխախոտի դաշտերը։ Միայն Կասպից Ծովուն եզերքը նեղ հողամաս մը, առանց ոռոգման, բաւական անձրեւ կը ստանայ, մշակութեան համար։

Իրանի մեծ քաղաքներէն շատեր, դարեր առաջ հաստատուած են առեւտուրի ճամբաներուն խաչաձեւման վրայ, եւ կամ ծառայած են իբրեւ մայրաքաղաք։ Այս երկար շարունակութեամբ, քաղաքներու բնակիչները զարգացուցած են ընկերային շնորհներ, բարձր աստիճանի մը հասնելով։Տասներեօթներորդ դարու ճամբորդ մը կը գրէր.

« Պարսիկները Արեւելքի ամէնէն քաղաքակիրթ ժողովուրդը կը կազմեն, եւ աշխարհի ամենամեծ մեծարողներն են »։

Շատ մը քաղաքաբնակներ մինչեւ այսօր խօսակցութիւնը կը սկսին հետեւեալ բառերով. «Այս գերին կը հաւատայ...» եւ կամ «Յօնարհաբար կը նկատեմ...»։

Վերջին տարիները, կառավարութիւնը արդիացուցած է իրանական քաղաքները, շինած է ջրաբաշխման նոր ցանցեր, ելեկտրական գործարաններ, փողոցներ, հիւանդանոցներ եւ գործարաններ։ Այսուհանդերձ, հին միջոցները կը մնան, սուսերոտ պազարներու մէջ, ուր ակնոցաւոր արծաթագործներ կը կատարեն նուրբ աշխատանքներ, պղնձագործներ կը շինեն ափսէներ եւ անօթներ, եւ արուեստագէտներ Քալեմքեար կը տպեն՝ ճերմըկցած բամպակի վրայ։

Տիպար ընդունակութեամբ մը, Իրանցիները կը շարունակեն պահել իրենց վաղեմի արհեստները, եւ միաժամանակ կը տիրապետեն քսաներորդ դարու թեքնիքին։ Շինութեան մէջ են ջրաելեկտրական մեծ ձեռնարկներ, նոր ճամբաներ՝ երկրին մէկ ծայրէն միւսը, երկրագործական գպրոցներ՝ արդիական միջոցներ կ'ուսուցանեն եւ արդիական պտարաններ կը հոսեցնեն Իրանի քարիւղի հարուստ հանքերը։

Ինչ որ ալ ըլլան իրենց կրած պարտութիւնները, արդի աշխարհին մէջ իրենց հարցերը լուծելու պահուն, Իրանցիները չեն ընկճուիր։

Շիրազի Հաֆէզը, Իրանի մեծագոյն քնարական բանաստեղծը, մատնանշած էր անոնց լաւատեսութեան ոգին, երբ կը գրէր՝ տակաւին վեց հարիւր տարի առաջ. «Վշտի խռճաղի տունը պիտի վերածուի պարտէզի մը։ Մի՛ տխրիր»։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԷՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՓ. — Մեր փոքրիկ քաղաքը Օգոստոս 20ի կիրակին ազատագրութեան տօնակատարութիւնը կատարեց զինուորական ճոխ արարողութիւնով մը, որուն բառ սովորութեան, նահանգապետն ու քաղաքապետը եւ զինուորական ու այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ ներկայ կը գտնուէին, մինչ զինուորական նուագախումբը անընդհատ ոգեւորիչ եղանակներ կը նուագէր, խուռներամ բազմութիւն մը խճողուած էր հրապարակը։

Ֆրանսական կառավարութիւնը այդ օրը Բարձր-Ալպեաններու նահանգներէն հինգ հոգի արժանի դատած էր զանազան շքանշաններով պատուելու, որոնց կարգին Պ. Օննիկ Փանոսեան՝ ի մեծ ուրախութիւն Կափի Հայերուս, կ'արժանանար Պատերազմական Խաչի շքանշանին։ Ինչպէս յայտնի է, Պ. Օննիկ Փանոսեան ծանօթ դէմք մըն է քաղաքիս մէջ, վարչական կազմի անդամ Կափի Հայոց Միութեան, եւ սիրուած է ըլլայ Հայերուն, ըլլայ Ֆրանսացիներու կողմէ։

Յ. Զ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ վերջերս մեռած է Օննիկ Տէր-Ներսէսեան, Յունաստանի Թեմի Առաջնորդարանի երկարամեայ ատեպ քարտուղար եւ Աթէնքի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ դպրապետ։

ԳԱՀԻՐԷԷՆ մեկնելէ առաջ ընկ. Կարօ Մեհեան Բ. դասախօսութիւն մը տուած է նիւթ ունենալով — Հայոց պատմութիւնը դիտուած աշխարհագրական եւ հոգեկան տեսանկիւնէն։ Դիտել տուած է թէ աշխարհագրական գետնի վրայ Հայաստան ռազմագիտական յարմարութիւն չէ ունեցած, ապա անցնելով հոգեկան մարզին, շեշտած է թէ հայ ժողովուրդը իր արիութեան շնորհիւ յաջողած է երեք անգամ պետական հայրենիք ստեղծել։ Ամբողջ Հայոց պատմութիւնը կարելի է ամփոփել մէկ բառի մէջ՝ ապստամբութ, ըսած է դասախօսը։

ՖԻՒՐՍԻ մէջ (Յունաստան) Օգոստոս 16ին ընկեր Առլէն Փափազեան բանախօսութիւն մը տուած է նիւթ ունենալով « Գաղութահայ պայքարներու ներքին ծալքերը»։

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Մխիթարեան վարժարանը իր վեցերորդ տարեշրջանը բոլորած է, իբրեւ պետական երկրորդական վարժարան։ Ունի 38 ուսուցիչ եւ 200 աշակերտ։ Հայր Ստեփան Ֆերահեան հայկական մասնագրութիւն կը դասաւանդէ, Հ. Վրթանէս Խաչատուրեան՝ Հայոց պատմութիւն։ Պ. Յովհ. Տէվէճեան՝ հայերէն, բարձրագոյն դասարաններուն։ Տիկին Առրինէ Գազանճեան հայերէն՝ միւս դասարաններուն։ Օր. Սեմիզեան՝ Հայաստանի աշխարհագրութիւն։

«ԱՀԱԿ»Ի ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ԴԷՄՔԵՐԸ

—o—

Երկու նոր դէմքեր մտան «ԱՀԱԿ»ի մէջ, որոնց անունը շատ լսուած չէր եւ գործունէութիւնն ալ ցարդ անծանօթ մընացած։

«Վարչապետը», Պէն Եուսէֆ Պէն Խետտա, 41 տարեկան, իր ուսումը կատարած է Պլիտայի լիսէին մէջ, ուր իբրեւ դասընկեր ունեցած... Փիէր Լակայյատը։ Իբրեւ դեղագործ չրջանաւարտ եղած է Ալժէի համալսարանէն (ինչպէս Ֆերաթ Ապպաս) բայց երբեք դեղագործութիւն չէ ըրած։ 1954ին ընդհանուր քարտուղարն է էմ. Թէ. Էլ. Տէ.ի (Ժողովրդավար Ազատութեանց Յաղթանակի Շարժում), սակայն դէմ եղած է Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդին, երբ այս վերջինը ըմբոստական շարժումին ծնունդ տուած է։

Ոստիկանութիւնը զինքը կը փնտռէր եւ ինքնաբերաբար յանձնուեցաւ 1954 Նոյեմբերին, բայց տարի մը ետք ազատ արձակուեցաւ թիւրիմացութեան մը հետեւանքով։ Նոր շփումներ կը ստեղծէ եւ Ալժէի ինքնավար շրջանին քաղաքական պետ կը դառնայ։ 1956 Օգոստոս 20ին ներկայ է Սումմամի համագումարին, մաս կը կազմէ Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդին, ինչպէս նաեւ Կապի եւ Գործադրութեան Կոմիտէին։

Յետագային Ալժ. Ազատ. Ճակատի առաջին առաքելութեան պլուխն է, դէպի Փեքին։ Վերջերս միայն քաղաքական խորհրդատուի տիտղոս ունէր։ Ծանօթ է իբրեւ «Չինացին»։ Շատ բարեկամներ ունի Մոսկուա եւ Փեքին։

«Արտաքին Նախարար» Սաատ Տալհեպն ալ նոր մըն է։ Ծնած է 1919ին եւ պաշըլիէ է։ Իր յեղափոխական ասպարէզը շատ մօտ է Պէն Խետտայի ասպարէզին։ Անձնական քարտուղարը եղած է Մեսալի Հաճի երբ այս վերջինը որոշ հեղինակութիւն ունէր։

Ձերբակալուած 1954ին, ազատ արձակուած է 1955 Մայիսին։ 1957ին փախած է Ալժէէն եւ անցած Թունուզ 1958ին օգնական էր Եազիտի («Տեղեկատուութեան նախարարը»)։ 1960ին Չինաստան գացած է ուրկէ ետ կանչուած էր Պելքասէմ Քրիմի կողմէ, արտաքին գործերու քարտուղարութիւնը վարելու համար։ Մասնակցած է Էվիանի եւ Լիւկրէնի խօսակցութեանց։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Սիրոյ մէջ խաբուած մարդը ոչ մէկ բանի մէջ կրնայ սփոփանք գտնել։

ՄՈՆԹԵՍՔԻԷՕ

Զօրաւոր սէր կարելի չէ ըմբռնել առանց երկու անձերու ամբողջական ներդաշնակութեան։

ՇՈՓԸՆՀԱՈՒԸ

Եթէ կործանել կ'ուզէք, հարուստ կին առէք։

ՄԻԽՍԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Այս անկեղծ տրամադրութիւնն անոր հոգիէն կը պոռթկար։ Ու կը վճռէր ամէն բան անոր ըսելու, ամէն բան յայտնել... բայց չէր կրնար, նորէն չէր համարձակեր։

Այդ Լուսիա իր թաղարնները խորին դառնութեամբ մը դիտել ետքը, երբ աչքերը յեցուեցան ու հառաչանքները խեղդեցին սինքը՝ Վանականը, ա՛խ Վանական, վրանչայ։ Մեծ հայրը կեցած էր քանի մը քայլ հեռուն ու մտիկ կ'ընէր։

— Ինչո՞ւ համար Վանականին վրայ կը մտածես, աղջիկս. նկատել տուաւ ծերունին՝ իր գիրկին մէջ առնելով զայն։ Լուսիա շուարեցաւ, իր տրամալի աղուոր աչքերուն արցունքը չկրցաւ ծածկել, հետեւաբար ինչ ըսելը, ինչ պատասխանելը մոռցաւ այն մարդուն՝ որ աշխարհի մէջ միակ անձը եղած էր զինքը խնամող, զինքը սիրող ու զինքը պաշտող։

— Վանականը բան մը չունի, աղջիկս, անիկա ազատ է, յարեց ծերունին անուշ խանդաղատանքով մը։

— Ո՛հ, մեծ հայր, այս գիշեր շատ գէշ երազ մը տեսայ... մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը սիրուն հնարամտութեամբ մը։

— Բարին ըլլայ, չեշտեց ծերունին։ Բայց կիրակի օրուան երազը սուտ է, կ'ըսեն։ Պատմէ նայիմ։

— Տեսայ որ հայրս պանդխտութենէն վերադարձած էր։ Այնքան խեղճ ու ողորմելի էր անոր վիճակը, որ չեմ կրնար նկարագրել, բոլորովին ցնցոտիներու մէջ թաղուած էր. երկար, անմաքուր ու ճերմկցած մազեր ու մօրուք մը ունէր. աչքերը խոր ինկած ու մարած էին. կերպարանքը մեռելի մը գոյնը առացած էր ու ամբողջ մարմինը չորցած ոսկոր մը դարձած էր։ Երբ դուռնէն ներս մտաւ, մեր սրահին անկիւնը նստեցաւ ու բան մը չխօսեցաւ։ Հարցուցինք թէ Վանականէն լուր մը, տեղեկութիւն մը ունէ՞ր. պատասխանեց թէ Վանականը Պոլսոյ մէջ գլխատուած էր...։ Այս յայտնութեանը վրայ խեղդուեցայ ու ճիչ մը հազիւ արձակելով արթնցայ...։

Ծերունին որ դողդղալով մտիկ կ'ընէր, չկրցաւ իր արցունքները զսպել։ Ա՛խ, արցունքի տաք կաթիլներն անոր թօշնած ու տժգոյն այտերէն սկսան վար թափուիլ առատ յորդումով մը։

— Լուսիա... մրմնջեց ծերունին դրեթէ սրտայոյզ ու վշտակից ձայնով մը։ Սիրելի աղջիկս, մի ծածկեր ինէ։ Ես աղէկ գիտեմ որ քու հոգիդ լեցուած է... աղէկ գիտեմ որ դուն կը սիրես Վանականը։ Բայց չես ըսեր, չես ուզեր յայտնել... չես համարձակիր։ Հիմա ալ առիթն եկաւ, հիմա որ աշխարհի մէջ ինէ ուրիշ մը չունիս գրկիդ մէջ, հիմա որ մայրդ ալ կորսնցուցիր, այլեւս մի պահեր... ըսէ ինծի արդեօք սխալա՞ծ եմ... չէ՞ս սիրեր Վանականը։

Լուսիա գունատ, այլայլուած ու յետին ծայր խռովայոյզ, դէմքը կուրծքին վրայ ծռեց, դողդղաց, ձեռքը ճակտին տարաւ ու մրմնջեց.

— Այո, կը սիրեմ... կը սիրեմ զինքը, մեծ հայր։

— Ինչո՞ւ ուրեմն կը ծածկէիր ինէ։

— Ո՛հ, ի՞նչ ըսէի... անիկա չէր հասկընար... անկից բան մը չանցաւ հոգւոյս մէջ։

— Անհոգ եղիր, Վանականը պիտի սիրէ քեզ. երբ իր պարտականութիւնները կատարէ, մեր քովը պիտի ըլլայ։ Դուն անոր երջանկութիւնը պիտի ըլլաս, ան ալ քուկդ։ Հաւատա՛ ինծի։

Մանկամարդ աղջիկը չպատասխանեց։ Փափուկ ձեռքը վարդի թաղարին երկընցուց ու դեռ նոր կոկոնէն բացուած վարդ մը փրցնելով սկսաւ անոր թերթերը փետտել։

Ծերունին անզուսպ գորովանքով մը գրկին մէջ առաւ մանկամարդ աղջիկը ու համբուրեց։

— Կը յուսամ թէ այսօր կամ վաղը կը վերադառնայ անպատճառ, ըսաւ ծերունին։ Հիմա Մելիք ազատօրէն Պարսկաստանի սահմանը ըլլալու է։

— Կ'ըսէր թէ տասներկու տարեկան աղջիկ մը ունի եղեր, մեծ հայր, ընդհատեց Լուսիա աչքերուն արցունքը սրբելով, ո՞ւր թողուց... որո՞ւ յանձնուեցաւ։

— Առ այժմ ապահով ձեռքերու մէջ կը գտնուի։ Տեսնենք թող ժամանակ մըն ալ անցնի, անկից վերջը քովդ կը բերենք։

— Ա՛խ, որչափ երջանիկ պիտի ըլլամ, անանկ չէ՞, մեծ հայր, երբ անիկա քովս գայ ու քրոջ մը պէս սիրենք զիրար։

— Հապա՛, աղջիկս, վրայ բերաւ ծերունին։

Ու անգամ մըն ալ այդ պաշտելի աղջիկը համբուրելով իր գործին գնաց. սիրտը եղած աղու մը պէս։

Լուսիա մինակ մնաց։

(Շար.)

—o—

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ընկ. Ալլէն Փափազեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ ընկեր Տրդատ Աբանեանի :

ՆՈՒԷՐ

Օրիորդ Ա. Մ. իր ծնողքին սիրելի յիշատակին համար 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապայտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին օգնութեան գործին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը, մրցանակաբաշխութեան հանդէսին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն. Ֆ. Պ. Խ. Աւագեանէ :

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան յոբելենական հանդիսութեանց առթիւ հայածէս պատարագը կը ձայնասփռուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին, միջին ալիք 203,4 մեթր :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին համար կ'ուզուի պաշտօնեայ մը : Գոհացուցիչ վարձատրութիւն : Դիմել եկեղեցի :

339, Avenue du Prado, Marseille

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Եղիազարեան Թուրէն Ազաջանի ծնած Աղիզրէկով չրջանի Ազադեկ գիւղը կը փնտռէ իր եղբայրները Նիկողէմոս եւ Արշալոյս Եղիազարեան :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

M. Y. Jamgotchian
150, Rue de Chatou,
COLOMBES (Seine).

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին : Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէքը – Փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհանուր ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան :

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ : Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արգիլեան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պռըվէի եւ պագալօրէայի :

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունին 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան .—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :